

3000
I

დავით კლდიაშვილი

თხზულებანი
ორი ტომად

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი — 1980

ღავით კლდია ზვილი

ცოთი I მოთხრობები

სკეზ-2000
შემოწმებულია

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი — 1980

89-3

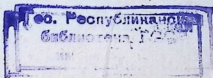

899. 962.1-3
Г
588

შეადგინა სერგო კლდიაშვილმა

640.181.3
X 181.049

К 70301--050
М601(08).80 278-80

მ ს ს ვ ი რ კ ლ ი

ახალგაზრდა, ლამაზი მარინე პარასკეევობაზე ისტუმრებდა თავის ქმარს ნიკას.

— არ დაგავიწყდეს, — ეუბნებოდა იგი ქმარს: — ეს საჩოხე შალი ხუთ მანეთ ნაკლებ არ გაყიდო; ამ გაროზში თუ მოგცენ ორ მანეთ-ნახევარი, გაყიდე, თუ არა და, ისევ სახლში მოიტანე... ეს ოთხი წიწილი სამ-სამ შაურად... ამ გაროზში რომ ფულს მოგცემენ, იმით ერთი კაი ბაღდადი მიყიდე და მომიტანე...

— ბაღდადის ყიდვისა მე არაფერი ვიცი, — მიუგო ნიკამ.

— ნაცნობი ვინმე შეგხვდება, შეე კაცო, შეეხვეწე და გაყიდე-ებს... მარა კარგი იქნეს კი!

— რა ფერის გინდა?

— თეთრი იქნეს... თუ გინდა ცისფერი... ფოჩვიანი თუ იშვოვო, ძალიან კარგი იქნება... ორ მანეთ-ნახევრად კარგ ბაღდადს იშვოვი...

— ფულები აღარ გეტევით ზანდუკებში? — თქვა ამ ლაპარაკის დროს სახლში შემოსულმა მაღალი ტანის, ცოტათი წელში გახრილმა მოხუცებულმა დედაკაცმა: — ფული არ გეტევით ზანდუკებში?

— სახლში მოსატანი ფულისათვის, ბატონო, საჩოხე შალს ვატან და ოთხ ახალ ქათამს... ბაღდადს მარტო გაროზის ფასი მიყიდის... ყველას ახურავს თითო ბაღდადი, მე კი უბრალო თავსაფრით დავდივარ ეკლესიაზე... მარტო მრცხვენია!.. — თავდაბლად უპასუხა მარინემ მოხუცებულ დედამთილს.

— ათასჯერ მითქვამს მე შენთვის... სხვისი წამხედურობა შენი საქმე არ არის, არა... ჩვენ არ გვარგებს, ქალბატონო, არ გვარგებს... რომ ვერ ჩავაგონე!.. შენ, ვაჟბატონო, ბაზრობა რომ გათავდებ, მაშინ წადი, შენმა სიცოცხლემ, — მიუბრუნდა ფეფენა ნიკას: — რას გაჩერებულხარ?... გასწი შენთვის და დროზე მრდი სახლში... ფული თლათ მოიტანე!..

ნიკამ, დედის ბრძანებაზე, სიტყვაშეუბრუნებლად, მოხვია ხელი რაც წასაღები იყო და საჩქაროდ კარში გავიდა. მარინე კი გულამღვრეული მისჩერებოდა, თვალს არ აშორებდა ფეფენას.

— გეუბნები, პრანჭვა-გრეხას თავი დაანებე-თქვა!.. რაღა დროს შენი კოპწიაობა... ვის ეპრანჭები, მითხარი ერთი? ქმარი გყავს — იმას მოაწონე შენი თავი... ამ სხვებზე რომ თვალი მიგიბრბის...

— ვის სხვას ვეპრანჭები, ბატონო?... ვის ვეპრანჭები, მითხარით მაინც, რომ ყოველდღე ამას მეუბნებით!..

— მუსაიფი გამაბმევიე ახლა მაგაზე!.. — შეუტია მოხუცებულმა.

— აბა, რა ვქნა, ღმერთმანი? ასე ტყვილაუბრალოდ შეწამებამ... გული მომიკლა!..

— ტყვილაუბრალოდ? ჰმ! ტყვილაუბრალოდ?... მე გული მომეხარჩა, ჩემო ქალბატონო, შენ რომ გიყურებ... გესმის, შენ რომ გიყურებ, გული მომეხარჩა!..

— რა ვქენი მაგისთანა? რა დავაშავე? — ცხარედ წარმოსთქვა ქალმა:

— მითხარით მაინც, რა დავაშავე?

— ეგ თქვენი ახალი განათლება არ მინდა მე, არა, არა-მეთქი, გვიგონე ჩემი... ნუ იცი ყოველ კაცთან შენებურად ლაქლაქი, დოურიდებ-

ლად ყბედობა, არ შეგფერის ეგ ცუნდრუკი და კასკასი... არა, არა... მე
ვიცი, რა ბოლო მოჰყვება მაგისთანა თავისუფლებას...

— მე აღარავის ვცემ ხმას... ყველას ჩამოვეთხოვე... სულ მუნჯად
კი ვერ გადავიჭეცი, რა გქნა!

— ყველას ჩამოეთხოვე, ყველას ჩამოეთხოვე? ხმას აღარავის ცემ?...
აბა, ეს გლახაკი, გაქუცული აზნოუშვილი დავითი რას დაწაწალობს
ჩემს სახლში? რა უნდა კარუგდელაძეს ჩემს ოჯახში?... მანამდი როდის
ყოფილა იგი ამ ჩემ მიდამოზე მოსიარულე?... ასე ჩამოეთხოვე ყვე-
ლას?

— ბატონო, მე ვერ ვეტყვი ვერაფერს იმ ადამიანს... თქვენ უფრო-
სი ბრძანდებით... თუ გწყინთ მისი აქ მოსვლა, თქვენ დეითხოვეთ და ის
იქნება... მე რა ბრალი უნდა მედებოდეს? — მარინეს ხმაში შეკავებუ-
ლი ცრემლები ეტყობოდა.

— მე დეითხოვო?... თუ შენ, თუ შენ, შენ უნდა დაანახვო, რომ
ტყვილა დაგდევს უკან?... გამიფრთხილებიხარ, იცოდე, რომ რამე სირ-
ცხვილი მაჭამო, ოჯახი გამიხადო ქვეყნის სალაპარაკოდ, სამასხარო ასა-
გდებად, იცოდე, ან შენ და ან მე!... არაფრით არ დაგზოგავ, ცოცხალი
ვერ გადამირჩები, იცოდე! — და ამ სიტყვებთან ფეფენამ ისეთნაირად
გადახედა მარინეს, რომ ეს უკანასკნელი აქედანვე უნდა დარწმუნებუ-
ლიყო: ეს, თავისნება მოხუცებული დედაკაცი, ერთ გუნებაზე, მართლა
და არ დაზოგავდა მას არაფრით.

— ოჯახს უყურე... ოჯახზე გქონდეს უფრო თვალი, გირჩევნია...
თვარა, შენისთანა განათლებული ქალი ერთი კი არ გვინახავს შერცხვე-
ნილი და თავსლაფდასხმული, თავისი გაუფრთხილებლობის წყალო-
ბით! — წაილაპარაკა ფეფენამ და რძალს მოშორდა.

რა პასუხი მიეცა ამაზე მარინეს? რა მიეგო ამ სიტყვებზე? ან როგორ
მოახერხებდა რაიმე პასუხი მიეგო, როცა ტანი მთლად უცახცახებდა
აღელვებულს და ყელში ცრემლები უჭირებდნენ... რარიგად გაჰკილა,
ტალახში ამოსრისა მისი თავმოყვარეობა, მისი ნამუსიანობა და სიყმა-
წვილე ამ უსინდისო დედაბერმა?! მერე რისთვის? მხოლოდ ეჭვისათ-
ვის!... ჰმ, ერთი ამ მოხუცებულის ფეხქვეშ მოთელვა, მისი ჩაწიხვლა! —
მაგრამ ეს აზრი, ეს სურვილი წარეცხა თვალებიდან ერთბაშად ნაკადუ-
ლივით გადმოკრიალებულმა ცრემლებმა.

ამ ცრემლების სიმწვავემ თითქო გამოაფხიზლა მარინე — კაბის
სახელოთი მოიწმინდა თვალები, მიტრიალდა და გავარდა კარში; დაემ-
ვა ეზოს ქვემოთ მდებარე ვენახისკენ, გადახტა ვენახის ბოლოში ლო-

ბეზე და შარავზით მიჰქროდა და თან იძახდა: „რა ვქნა, რა ვუყო ამ დედაბერს?.. ღმერთო, რა ცეცხლში ჩავვარდე?!“

საქართველოს
საბავშვო
საზოგადოებრივი
სამუშაოების
სამსახური

მან მიიღბინა თავისი ქმრის ბიძისას.

— ბიძია, ბიძია ჩემო, თავი უნდა მოვიკლა... — ძლივს ამბობდა აღელვებული მარინე.

— რა იყო? რა ამბავია, შე ქალო? — ერთხმად შეჰკითხეს ორთავე ცოლ-ქმარმა, ონისიმემ და სოფიომ, მარინეს შეხედულებით გაკვირვებულებმა.

— ბიძია, ან ჩემი თავი უნდა მოვიკლა, ან-და ის დედაბერი. ის მართლა კუდიანი, არაწმინდა, ის უნდა მოვკლა... მეტი გზა არ მაქვს... გამიჭირდა, სიცოცხლე გამიჭირდა მისგან!

— რა დაგეშართათ. რა მოგივიდათ? — ისევ კითხულობდნენ მოხუცებულები.

— დაჯექი, შვილო, და ისე გვიამბე! — უთხრა სოფიომ.

— ყველაფერს ვითმენდი, ყოველ იმის სიბილწეს ვუძლებდი... შეხედავდა, მეგონა, რომ არა ვარ ოჯახზე ორგულად... რომ ცუდი არაფერი მჭირს... რა არ ამიტანია, სიტყვის უთქმელად... მეგონა, მცდის-თქვა... ვცდილობდი რამერიგად მისი ოხერი გული მომეგო... მარა არაფერი, არაფერი მე მასთან არ გამოვიდა... კაცს ხმას ნუ გაცემო, კარგად ნუ იცვამო... ძონძებში რაღა გამოვეხვიო, როცა, ღვთით, ვმოულობ, ვხელსაქნარობ... ქმარს — ის უიმისოდაც სულელია — ქმარს მიხელებს, რას არ ეუბნება, აგულიანებს... დღეს რეები არ გამავონა?! რა არ მითხრა?! რა არ შემწამა!? რატომ იქვე არ მოგვკვდი!.. რა ექვები შემოაქვს ჩემზე?.. ღმერთო, ღმერთო, რატომ ვარ ცოცხალი ამის შემდეგ! — და მარინემ დაწვრილებით უამბო ონისიმეს და სოფიოს დედამთილთან ნალაპარაკევი.

— ბიძია, ბიძია! — საყვედურით უთხრა მან ონისიმეს: — ბიძია, შენ ჩამავდე ამ გენიაში!.. რატომ მოიკიდე ჩემი ცოდვა?.. რაზე ათხოვიე ჩემი თავი მაგ ოხრებს! — მარინე მწარედ მოთქვამდა.

ისიც საკმარისი იყო ონისიმესათვის, რასაც მოჰყვა მარინე და ამ საყვედურმა, ამ საყვედურის ცხარე სიტყვებმა ხომ მოხუცებული მისი გულის მონად გახადეს.

თოფნაკრავივით წამოვარდა ზეზე და წამოიძახა:

— მერე ის შენი სულელი ქმარი, ის სულელი ბიჭი... — გაჯავრებული კაცი სიტყვებს ძლივს ახერხებდა.

— დედამისს რას გაუბედავს... კაცია? — ქვითინებდა მარინე

— დალახვრათ ჩემმა გამჩენმა!.. სული მიცხონდა, მე იმათ შავი დღე მივაყენო!.. შეჩვენებულს... იმ კუდიან დედაკაცს!.. შეხედეთ ერთი!.. ყვიროდა ონისიმე.

— მოითმინე, კიდეც მოითმინე, შვილო, — ალერსით და ტკბილად ეუბნებოდა სოფიო და თან ეხვეოდა: — კიდეც მოითმინე, შვილო... სულ ასე კი არ იქნება... ისიც დარწმუნდება, შეხედავს, რომ ცდება... ტყვილა გიჯავრდება... კი, შვილო, მოთმინება ჯობია!..

— მოთმინება კი არა!.. ორსავე დედა-შვილს სულს ამოვახდენ, თუ ადამიანის დაფასება არ იციან მაგ შეჩვენებულებმა — მე ოვუხელ თვალებს, თუ კაცი ვარ! შენ ბიძიკო, — მიმართა ონისიმემ მარინეს: — შენ სულ ნუ წახდები... შიშს ნუ მიეცემი... მე ვიცი და იმათ... მე ახლავე წავალ იმ წყეულთან, — წამოიძახა ერთბაშად ონისიმემ: — ახლავე წავალ!.. მომე, ქალო, ღვედი!

— კაია, თუ ღმერთი გწამს, კაია, ონისიმე!.. ნუ აცერცეტლები, — უთხრა ქმარს სოფიომ. — რა დროს ფეფენასთან ლაპარაკია ახლა... გვაცალე... დაწყნარდეს ის ადამიანიც... ახლა რომ მიხვიდე მასთან — უარესად გაახელებ, მეტი რა იქნება... მეტიც შეხვდები და ეტყვი ტკბილად, სიტყვა-მოთქმებით... უკეთესიც იქნება, თუ შენ სულ არ გასცემ ამაზე ხმას... ისევ მე მოველაპარაკებო... მე ვიცი მასთან ლაპარაკი!

თუმცა ონისიმე ძალიან იწვედა რძალთან საჩხუბრად, მაგრამ სოფიომ იმდენი მოახერხა, რომ დაბოლოს ეს სურვილი გადაათქმევინა ქმარს, მერე მარინეს მიაქცია თავისი ყურადღება და თავისი ტკბილი ზნით, მოხერხებული სიტყვით, შაქრიანი ენით სრულიად დაამშვიდა, დააწყნარა, გული გაუკეთა, ათასი იმედი გაუღვიძა და ისე გაისტუმრა რამდენიმე ხნის შემდეგ.

— გეუბნებოდი, ნუ ერევი-თქვა იმ შენი ძმისწულის ქალის თხოვაში, ბოლოს შეგარცხვენენ და სამწუხაროდ დაგიჩეხა-თქვა და ხომ გამართლდა ჩემი სიტყვა... წინდაწინ ვიცოდი, რომ ასეთი ამბავი იქნებოდა... და ამიტომ მეშინოდა ყოველთვის... — საყვედურით ეუბნებოდა სოფიო ქმარს, როცა მარინე წავიდა.

— სიკეთე მინდოდა, სიკეთე, დედაკაცო, მაგ შეჩვენებულებისათვის... გაუწყრა მაგათ ჩემი გამჩენი... კაცი არ ვიქნები, თუ მე მაგენი რჯულზე არ მოვაქციო!.. კაცი არ ვიქნები!.. მაგ წუნკლიან, არაშმინდა დედაბერს ასე რაღა შეგარცხვინებ ჩემს თავს!

— კაი, კაი... კაია, დაწყნარდი! — შეუტია ქმარს სოფიომ. — ვის ახსენებ მაგრე... ვის ექადნები, შე უბედურო, გავიწყდება?

— მისი კუდიანობის შენისთანა დედაკაცებს ეშინოდეს... მე სულაც არ მეშინია მისი!.. მის კუდიანობას ჩემზე გასავალი არა აქვს! — გაცნა-
რებით წამოიძახა ონისიმე.

— შენისთანებს გამოუცდიათ მისი ძალ-ლონე... დიდგულზე ხარ, ზურგს უკან რომ ლაპარაკობ! ვითომდა ვერ გეიგებს... რასაკვირველია! ამ იმედით იყავი!.. ონისიმე, თუ ღმერთი გწამს, თუ შენი ოჯახი გებრალემა, დაჩუმიდი... ნუ იხსენებ ცუდად იმ შენს რძალს... არ ივარგებს!.. — თითქმის ხვეწნით უთხრა სოფიომ.

— აბა, ფეხქვეშ გევეშალო, ა?.. რას მეუბნები, დედაკაცი?! კუდიანს, არაწმინდას ასე რაღა დავუმორჩილდები, ღმერთო მომკალი!..

— ჩუ თქვა, ჩუ, შე უბედურო! რომ არაფერი ეყურება ამ კაცს... კაცის სიტყვა რომ არ ეყურება!.. რა გუნებაზე ხარ დღეს?.. აქამდის ყოველთვის მის ცუდ ხსენებას ერიდებოდით... დღეს რა ამბავია, რა ამბავია ეს?..

— რა ამბავია და ის, რომ გული მომიკლა იმ ბოვშის საყვედურმა... მართალია, სულ მართალია!.. მე ჩავაგდე იგი მაგათ ხელში... მე რომ არა, ნიკას ვინ ოხერი მისცემდა ქალს!.. არ შემართლება საყვედური?.. რაღა არ გავცეცხლდები, შე ქალო!

მოხუცებული არ წყნარდებოდა; მშიშარა სოფიო თავს იკლავდა მისი მაყურებელი და აქედანვე ხედავდა ათას უბედურებას, ფეფენასაგან მათ თავზე მოვლენილს. ტიროდა ქალი და წუწუნებდა ქმრის ჯიუტობის გამო, მაგრამ ის კი მაინც მოახერხა, რომ ონისიმეს ფეფენასთან წასვლა გადაათქმევინა.

გაიარა რამდენიმე დღე.

ნაშუადღევი იყო. ონისიმე თავის ეზოდან თვალი მოჰკრა გზად მიმავალ ფეფენას. იგი მიდიოდა ქვევით ყანის დასახედავად.

— მომითმინე, მომითმინე! — გადმოსძახა ონისიმემ რძალს, — საქმე მაქვს შენთან!..

ფეფენა შეჩერდა.

— ახლა მოგელაპარაკები შენდა საკადრისად! — გაბედულად წამოვიდა ონისიმე, მაგრამ რარიგად უმტყუნა ამ გაბედულებამ, როცა იგი მიუახლოვდა ამ მაღალი ტანის დედაკაცს, რომელიც ჯოხზე დაბჯენილი იდგა შარავნაზე. ფეფენას მოხვეულ შალქვეშ, რომლის ერთი ყურით უბა ჰქონდა ამოკრული, უჩანდა მხოლოდ ცხვირი და მკაცრად გამომზიარალი თვალები. ამ ცოტათი წელში გახრილ დედაკაცში რაღაც ძალა იყო დამალული, ამას გრძნობდა ყოველი ადამიანი მის დანახვისთანავე.

მისი შეხედულება გაგრძნობინებდათ, რომ იგი სხვა დედაკაცს არ ჩამო-
გავდა, რომ მასში სულ სხვანაირი ხასიათი იყო დაფარული; უხუცესი
რბილად აგვესებოდა გული იმის მოლაპარაკეს და მორიდებას გაფიქ-
რებინებდა. მისი კუშტი გამოხედულება სხვანაირად მოქმედებდა ყვე-
ლაზე, ვინც მას მიუახლოვდებოდა. ამას ზედ რომ ერთვოდა მისი გან-
მარტოებულად ყოფნა, მეზობლებთან მიუკარებლობა — ყოველივე
ეს იყო მიზეზი, რომ სოფლად კუდიანობას ეწამებოდნენ, ყველას მისი
ეწინოდა და ყველა მას ერიდებოდა.

ეს იყო მიზეზი იმისი, რომ თუმცა დიდგულად წამოვიდა ონისიმე
რძლისაყენ, მაგრამ გაბედულობამ უღალატა და წყნარად უთხრა:

— რა ხანია შენი ნახვა მინდოდა!

ფეფენა ხმაგაკმენდილი იდგა, მისჩერებოდა მაზლს — თითქო ეუბ-
ნებოდა თვალებით: „რაზე გამაჩერე, თქვი ბარემო!..“

ონისიმეს შერცხვა თავისი თავის, რომ წინათ ისე იქ ჰებოდა
და ახლა კი სულ სხვანაირ კილოზე დაიწყო ლაპარაკი და
მოხუცებულმა კაცმა თავგამეტებულად სცადა, თავის წინაშე მაინც
დაემტკიცებინა, რომ მას მართლაც სულ არ ეწინოდა კუდიანი ფეფე-
ნასი.

— რატომ ხართ ასეთი ავეები! — დაიწყო მან: — რატომ ხართ ასე-
თი ავეები, რომ ადამიანი ვერ გიგუებიათ!..

ფეფენამ თვალები მიაშტერა.

— რა ამბავია? — კუშტად წამოისროლა მან.

— მარინესთან ანგელოზი ქალი ადამიანმა ვერ იგუოს?! აღარ ვი-
ცი... აღარ ვიცი!.. რომ არაა ცუდი ქალი... რატომ გემართებათ ასეთი
საქმე?.. მიკვირს ღმერთმანი ნამეტანი მიკვირს... და მწყინს!..

— ჰმ! — მშრალად ჩაიციხა ფეფენამ: — აღუკანტობა დეიწყე?..
საქმე შემოგლევია, გეტყობა... აღუკანტობა რა შენი საკადრისი ხელო-
ბაა!..

— აღუკანტი ვარ თუ რაცხა ვარ, მე საქმეზე გელაპარაკები, რძალო!
ეგ ბოვში მე ვათხოვდი შენს შვილს... მისმა ჰირისუფალმა მე ჩამაბარა
მისი თავი და მარინეს ამბავი ყოველთვის მეკითხება, შე ქალო!

— რა გინდა მერე?

— ცუდად ეპყრობით, გეუბნები!

— მიჩივია?

— კი არ გიჩივია, მე თავად ვხედავ და პირში გეუბნები!.. ურიგო
ქალი იყოს, მესმის, და რომ არაა ურიგო, რატომ?.. რატომ?

— ონისიმე, ხომ იცი, რა გაჭირვება გამოვიღია მე შენი ძმის ოჯახში... ყმაწვილი ქალი დავექრივდი და გამოუცდელს ოჯახში მე დამაწვავ კისერზე... რა ოჯახი? სარჩო რომ არ მოდიოდა!... ვინ იყო ჩემი შემფარე, მშველელი?.. ყანას მე ვხნავდი, მე ვწმენდი, მე ვიწვედი... თან ბოვშაყ ვზრდიდი. შემწე ვინ მყოლებია? ყველაფერი მე ვიყავი, მე, მარტოხელა ქალი!.. ვის უნახავს ჩემოდენი გასაჭირი?.. ვის გამოუცდია, რაც მე გამოვცადე?.. მეზობლობას ჩამოვრჩი — ჩემს საქნარს ვუნდებოდი და ზოგიერთს ჭკუათხელს ჰგონია, ვითომ მე ადამიანი მძულს და იმიტომ არ ვეკარები არავის!.. მარა სხვის უგუნურ სიტყვას არ ავყოლივარ ჩემს დღეში... ოჯახი კი ფეხზე დავაყენე... ჩემი თავი ნამუსიანად შემინახავს — ჩირქი ოჯახისათვის არ მიმიცხია და რომ ამდენი ტანჯვა-წამებით შემონახულ ოჯახს ვინმემ თავსლავი დაასხას, ქვეყნის სასაცილოდ გამიხადოს, მის სისხლს დაღვეს ფეფენა, იცოდე! მის სისხლს დაღვეს ფეფენა! — და აღელვებული მოხუცი დედაკაცი თავის გრძელ ჯოხს ურტყამდა მიწას.

— ეგ აგრე უნდა იყვეს... მაგაში მართალი ხარ, ფეფენა მაგრამ მარინემ გაფიქრებია მაგისტანა რამე?!.. შე ქალო, შენი რძალი ყმაწვილი ქალია, რა ვუყოთ, რომ ჩაცმა-დახურვა ეხალისებოდეს... ეგ რა საშიშარი უნდა იყვეს?..

— რა საშიშარია?! რა მისი საქმეა პრანჭვა-გრეხა თუ ცუდი რამ გულში არ ჰქონდეს!.. მე, ჩემო ბატონო, ხამის ლურჯი კაბითაც კარგად გამიტარებია ჩემი წუთისოფელი!

— მე და შენი დრო სხვა იყო, ფეფენა, ახლა სხვა დროა...

— ეგ არის, რომ სხვა დრო დადგა!.. ახლანდელი ქალები?!.. ძველი სინდისიანობა გაჰქრა... ყველა ამჩატდა... უტიფარნი შეიქმნენ. მორიდებასაც გადაეჩვივნენ... აღარაფრის რცხვენიათ... გათამამდნენ... რატომაც არ გათამამდებიან, როცა შენისთანა გულკეთილი კაცები, — დაცინვით წარმოთქვა ფეფენამ, — ამართლებენ, დასტურს აძლევენ და მათი საქციელის მოწონებაში ბრძანდებიან. ქვეყანა კი გეირყვნა!.. შენი წყალობით, ჩემდა გულის სახეთქად, ერთი ამისთანა მეც ჩამომივარდა ოჯახში და სიცოცხლე გამიმწარა!.. რად უნდოდა ჩემს გლახაკს ლამაზი გოგო... ძროხასავით რომ დარბის სუყველგან და იმის ფიქრშია, თუ ვის მოაწონოს თავისი თავი!

— ტყვილია, სულ ტყვილია შენგან მისი ავად ხსენება, ფეფენა, დამიჯერე!

— ტყვილია, დიახ, ტყვილია!.. ჰმ! გახრეკილი დავით კარუგდელი-

ძე ვინ შემომითრია სახლში? როდის იყო ის ჩემს ოჯახში მარინეს მოყვანამდინ, ახლა ძალღიებით დაწანწალობს?! წინათ ისიც კი არ იცოდა, მქონდა სახლი თუ არა!.. გოგოს დასდევს და მაგასაც დიდად მიაჩნია ეს!.. შენი წყალობით მომდის მე ეგ, შენ გადამკიდე უტიფარ სულიერს, შენ, ვაჟბატონო!.. და შენ მარიგებ თავის ნებაზე მიუშვა სვინდისდაკარგული წყეული გომბიო, რომ საძაგლობა ჩაიდინოს და ქვეყანაში ოჯახი შემეიგინოს?!.

— ფეფენა, ნუ ხარ აჩქარებული ქალი!.. ნუ ხარ ასეთი უსამართლო და გულფიცხობამ საცოდაობა არ გაქნევინოს!

— აბა, ვუყურო, გულგრილად ვუმზირო ყველაფერს, რაც ჩემი თვალების წინ ხდება... არა?... სირცხვილს რომ მაჭმევენ, მერე გამოვეკიდო საქმის გამოკეთებას?... მაშინ გვიან იქნება, ჩემო ბატონო! მე თვალი მაქვს და ჭკუა თავში ჯერ არ გამომლაყებია, ზოგიერთივით!.. შენი რჩევა ჩემთვის უსარგებლოა, თავს ნუ იწუხებ, ნუ, ნუ იწუხებ და შენთვის კი ეგ მითქვამს: კმარა, კმარა, რაც სიკეთე დამმართე, და შენი ჭკუით ჩემი ოჯახის საქმეებში ნუ ეჩრები, იცოდე, დამითხოვინარ... დამითხოვინარ, იცოდე... და კარგად დეიმახსოვრე ეს, გესმის?

ეს უკანასკნელი სიტყვები ისეთი დამუქრებით და თან ზიზღით წარმოსთქვა დედაკაცმა, რომ ამის გამგონე ონისიმე სულ სხვა კაცად გარდაიქმნა. ახლა დაავიწყდა მას ფეფენას კუდიანობაც, მისი ძლიერებაც და მხოლოდ თავისი წყენა, თავისი თავმოყვარეობის შელახვა, თავისი შეურაცხყოფა ედგა თვალწინ და ეს იყო მიზეზი, რომ მან, გაცეცხლებულმა, უცნაური ხმით მიაყვირა ფეფენას:

— თუ ეგრეა, ჩემიც დეიმახსოვრე!.. ჩემს მოხუცებულობას ვფიცავ, მარინეს რომ ცუდი რამე შეამთხვო, ვერც დედა და ვერც შვილი ცოცხალი ვერ გადამირჩებით! ცოცხალი ვერ გადამირჩებით, იცოდეთ!.. ჰაი, თქვენი რჯული, გაგიწყრათ ჩემი გამჩენი! ცოცხლები ვერ გადამირჩებით, იცოდეთ!

ათრთოლებული ონისიმე უცბად მიტრიალდა და თავისი სახლისკენ გასწია. მაგრამ ერთი კიდევ მოტრიალდა და გადასძახა რძალს:

— კარგად დეიმახსოვრე ჩემი სიტყვა... ცოცხლები ვერ გადამირჩებით, თქვე შეჩვენებულებო!.. რა ქალი მოვაყვანიე მაგ დაწყევლილს და რას მეუბნებოდა, შეხედოს კაცმა ერთი?! კაცი არ ვიქნები, თუ შენისთანა ურჯულო და არაწმინდა რჯულზე არ მოვიყვანო!.. შეჩვენებულები, შეხედეთ, შეხედეთ ერთი!

ფეფენა კი ერთ ხანს ისევ თავის ადგილას იდგა და მისჩერებოდა

გაჯავრებული, გაწიწმბებული მიმავალ მაზლს, მერე თავის გზას დააღ-
და და ქვევითკენ წავიდა ყანის დასახედავად.

სოფიო, მშიშარა სოფიო, შიშმა აიტანა, რაკი ყური მოჰკრა რძალ-
მაზლის ლაპარაკს... მან კარში გამოსვლაც ვერ გაბედა საწყალმა, ვიდრე
ფეფენამ არ ჩაიარა; სოფიომ გააღო სახლის კარი და ქმარს ყვედრებით
მიმართა:

— ვიცოდი, წინდაწინ ვიცოდი... რომ ასე გათავდებოდა შენი მას-
თან მუსაიფი!.. ღმერთო, მომკალი, ღმერთო, მომკალი!.. გამოტვინდი,
შე უბედურო, გამოჩერჩეტდი, შე საწყალო?! გეხვეწე, გემუდარე — ნუ
შეებმები-თქვა ლაპარაკში... არა, არ დეიჯერა, არ დეიჯერა ადამიანის
სიტყვა! ღმერთო, ღმერთო! — გაიძახოდა მწუხარედ სოფიო.

— მა რა მექნა, ერთი შენც?! მოთმინებიდან გამომიყვანა იმ წყეულ-
მა, იმისთანები მითხრა... მკვდარი ხომ არა ვარ... რარიგად მომეთმინა?..
მკვდარიც არ მოუთმენდა, მე რომ იმან მითხრა!

— უნდა მოგეთმინა, უნდა მოგეთმინა!.. ვის ებრძვი, ვის, შე უბე-
დურო?.. რატომ არ ერიდები, შე უბედურო, რატომ არ ერიდები?
ვინ გიშველის, ვინ დაგიფარავს, შენზე ჯავრის ამოყრა რომ მოინდო-
მოს?

— ვერაფერს ვერ მიზამს! — დაჟინებით წამოიძახა ონისიმე.

— დიახ, დიახ, მაგ იმედით იყავი, მაგ იმედით იყავი!..

ქმრის ამგვარი ჯიუტობა გულს უკლავდა საწყალ სოფიოს.

— ეჰ, ერთი შენც კიდეც! — გაჯავრებით თქვა მოხუცებულმა კაც-
მა: — რასაც მიზამს, ქნას და ის იქნება... წავალ ახლა, მუხლზე მოვე-
ხვევი, შენი მეშინია და მაპატივე-თქვა, თუ რაღა გგონია?

— ვაი ჩემი ბრალი შენს ხელში!.. არ ვიცი შენი ჯიუტი ხასიათის
ამბავი თუ?.. ისევ მე უნდა დავაშოშმინო რამე გზით... ისევ მე უნდა
დავაწყნარო!.. ვაი ჩემი ბრალი შენს ხელში, ყოველთვის გულისხმეთქა-
ში ვარ შენი წყალობით... — სასოწარკვეთილებით წარმოსთქვა მშიშა-
რა დედაკაცმა.

ფეფენამ დახედა ყანას და ახლა უკანდაბრუნებული იმავე გზით,
სახლისაკენ მოდიოდა, თავჩალუნული, ნელი ნაბიჯით მომავალი, ჯოხზე
დაყრდნობით, იგი ათას ფიქრში იყო წასული... რამდენი მწუხარება,
რამდენი უსიამოვნება შეხვდა ამ ბოლო დროს!.. ახლაც, ამ ერთი საათის
წინ რა ლაპარაკი მოუხდა?!.. რარიგად გაუწვალდა, გაუუგემურდა მოხუ-
ცებულობა ამ გლახა გომბიოს გამოისობით? რარიგად მოუშხამა სიცოცხ-
ლე ამ ზნეირო გოგომ? რა უყოს, რარიგად აიცდინოს თავიდან განსაც-

დელი, აიციდინოს ქვეყანაში თავის მოჭრა!.. განსაცდელი მოელის, უსათუოდ მოელის, ამაში დარწმუნებულია ფეფენა!.. რარიგად უჭირავს თავი იმ შეჩვენებულს ვის გაუგონია გათხოვილი ქალის კისკისი, დაუთავებელი სიმღერა, ცეკვა-თამაში ისე, როგორც მან იცის? გაგონილა ისე თამამად, მოურიდეblად, თავისუფლად ლაპარაკი, მან რომ კაცებთან ლაპარაკი იცის? რას ჰგავს, რავა შეჭფერის ქმრიან ქალს, მან რომ მოკმაზვა-გამოპრანჭვა იცის? ეს გახრეკილი აზნოუშვილიც რომ შემოუთრია სახლში!.. ალბათ იმედს აძლევს, იმედს! აბა, რაზე დასდევს ეს შეჩვენებული ასე მოუცილებლად... ამ უნამუსოს კი უხარია, რასაკვირველია, უხარია, რომ აზნოუშვილი უკან დამდევსო!.. უჭკუო, გამოტვინებული ონისიმე კიდეც ამართლებს და... ხმა არ გასცეთო!.. დიახ, სწორედ ეგრე იზამს ფეფენა! სულ თავისუფლად ამყოფებს, სახლში თვით ლაფს დაასხმენ!.. სულს ამოახდენს, თავისი ხელით წაახრჩობს ფეფენა, ვინც მის წვა-დაგვით შენახულ ოჯახს რამე ჩირქს მოსცხებს, ცუდ სახელს დაუგდებდეს!..

ცალკე ამ ფიქრებში გართული, ცალკე დაღლილი, ნელა მომავალი ფეფენა ის იყო ვიწრო ორლობიდან ფართო გზაზე გამოვიდა, რომ რაღაც ხმა მოესმა, რომელმაც მოხუცებული ქალი ფიქრებიდან გამოიყვანა. მან ასწია თავი და გაიხედა იქით, საიდანაც ხმა მოესმა.

გაფითრებული ფეფენა თითქო მიეკრა იმ ადგილს, სადაც იდგა.

ეს მარინე იყო, ჩაფი ედგა მხარზე და მირბოდა ზევითკენ. ფეფენამ ადვილად იცნო; მას ელაპარაკებოდა ღობეზე მომდგარი დავით კარუგდელაძე, რომელმაც ახლა მარინეს უკან მიაძახა:

— კვირას მოვალ, უსათუოდ გეწვევი... კაი მასპინძელი თუ დამიხვდები!

მარინე ისევ მირბოდა და დავითიც ღობეს მოშორდა.

სისხლი თავში აუვარდა მოხუცებულ ფეფენას ამ სურათის დანახვაზე! ახლაც ტყუილად ეწამება იგი მარინეს, ახლაც სცდება თავის ექვში? იმ ზომამდის იყო გააფთრებული, რომ მოსაზრების ძალაც კი დაკარგა ნახულის მოულოდნელობით. თავდაპირველად ვერ მოისაზრა — რა ექნა, რარიგად მოქცეულიყო. მერე კი ისევ გონზე მოვიდა, მოშორდა იმ ადგილს, სადაც გაქვავებულივით იდგა, მიიბრინა ღობესთან, სადაც დავითი იყო გადმოწოლილი, ერთი თვალის დახამხამებაში ახტა ღობეზე და ყანაში გადახტა, მიაგლ-მოავლო თვალი და რომ ვერა კაცი ვერ დაინახა, ხმამაღლა დაიძახა:

— სად ქვესკნელში ჩამძვრალხარ?.. შე წუწკო, უსინდისო, შენ! —

მერე, ვითომც რაღაც გაახსენდა, გამოტრიალდა, ისევ გადმოხტა ლოზე-ზე და შარავზით ზევეთკენ ძუნძულით გაქანდა.

ცოტა ხნის შემდეგ იგი დავით კარუგდელაძის ეზოში იყო. დავითის ცოლი, ნატალია, რომელიც ბალკონზე იჯდა ხელსაქნარით ხელში კიბეს-თან შეეგება მას.

— მობრძანდი, მობრძანდი, ჩემო ფეფენა! რას მივაწერო, რომ გავგისხენე... სულ დავგივიწყე, შე ქალო!

ფეფენა ავიდა დაბალი კიბით ბალკონზე, ჯოხით ხელში.

— კესარდა, გოგო სკამი მიართვი ფეფენას! — დაუძახა ნატალიამ მოსამსახურეს.

— დასაჯდომად კი არ მოვსულვარ! — მკვახედ წამოიძახა ფეფენამ.

ნატალიამ იცოდა ამ დედაკაცის ხასიათი, მაგრამ ამ სიტყვის კილომ მაინც გააკვირვა იგი.

— რა იყო, შე ქალო! რა ამბავია?... ხომ არავის უწყენიებია შენ-თვის? — ჰკითხა ნატალიამ, მაგრამ იქვე დაატანა: — მარა შენ ვინ გავიბედავს, გაწყენიოს რამე.

— შენს ქმარს ჩემი ოჯახის თავსლადის დასხმა მოუწოდებია... — ძლივს წამოიძახა მეტისმეტად აღელვებულმა ფეფენამ.

— რას ამბობ, ფეფენა, რას ამბობ?... მაგ როგორ იქნება?

— გეუბნები, მართალი ყოფილა! — უკმეხად მიაძახა ფეფენამ: — იცოდე. მეც ისე გევიმეტებ, როგორც იმას ვყავარ გამეტებული!.. გო-გო სულელია... იმას არაფერი ესმის!.. უხარია, აზნოუშვილი უკან დამ-დეგსო!.. აზნოუშვილს გარყვნილობის მეტი რა ახსოვს?... ჩამომათხოვე, ნატალია, შენი ქმარი!.. ნუ დასდევს ჩემს შეჩვენებულ რძალს... ქვეყნის თვალში სასაცილოდ ნუ მხდის, თვარა არ ვიცი, არ ვიცი, რას მაქნევი-ნებს, რას გამაბედვინებს შენი ქმრის გარყვნილობა! რაც არ გეკადრე-ბათ, ნუ კადრულობთ... კეთილშობილებს გეძახიან!

აზრდაბნეულებით მისჩერებოდა ნატალია ამ გააფთრებულ მოხუ-ცებულ დედაკაცს და საშინელ ძალას ატანდა თავის თავს მოთმინება არ დაჰყარგოდა და ბოლომდის მოესმინა, რაც იქნებოდა, ამ უცნაური დედაკაცის უზრდელო ლაპარაკი.

— ვეტყვი, ყველაფერს ვეტყვი დავითს და შენ და ის ერთმანეთში მოილაპარაკებთ... მე რა უნდა ვქნა? — უთხრა ნატალიამ და ამით უნ-დოდა ბოლო მოეღო ამ უცნაური ბაასისათვის.

— ჩემთან იმას არაფერი სალაპარაკო არა აქვს! რაც სათქმელი მქონდა, გითხარი და აწი თქვენ იცით!.. მშვიდობით ბრძანდებოდე! —

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მეცნიერებათა
აкадеმიის
საქართველოს
საზოგადოებრივი
მეცნიერებათა
აкадеმიის

წამოიძახა ფეფენამ და თავიც არ დაუკრავს, მიტრიალდა და უცბად ჩაირბინა კიბე.

— სად მიიჩქარი, შე ქალო?... დავექი, დაწყნარდი, შე ქალო, და ისე წადი! — უთხრა ნატალიამ დასაშოშმინებლად, მაგრამ იმას არც კი მოუხედავს, მხოლოდ წაილაპარაკა:

— საქმე კი არ გამომღევია თქვენსავით... თქვენთან ვილაყლაყო! — ფეფენამ ისე ხმამაღლა თქვა ეს, რომ ნატალიამ გარკვევით გაიგონა. ერთი ბეწო დააკლდა, კინაღამ ბიჭს უბრძანა — ეს პილწი დედაბერი კისრისტეხით ეზოს გარეთ გააგდევ.

სალამოზე შინდაბრუნებულ დავითს ყველაფერი უამბო ნატალიამ, რაც ფეფენასაგან გადაჰხდა.

— რა სულელები არიან ოჯახდაქცეულები! — წამოიძახა დავითმა, როცა ნატალიამ გაათავა ეს ამბავი: — თუკი ქალს ხმა გეცეც, უსათუოდ რამე უნდა შეგწამონ... რა ჩემ ფეხებად მინდა მწვირიანი ყაზახის გომბიო, როცა ლამაზი ცოლი შინ მიზის... ზვალვე ავუხსნი ყველაფერს იმ დედაბერს!.. შენ კი ყოჩაღად მოქცეულხარ, რომ მოგითმენია და სახლიდან არ გაგიძეუნებია... პილწია ის ოხერი!

— მოვერიდე, მა რა მექნა?! მთელი ქვეყანა კუდიანობას სწამობს... რომ რამე შეგამთხვიოს, რაღას იზამ?... თუ ღმერთი გწამს, ზვალ უსათუოდ მიდი და რამერიგად დაამშვიდე, დაწყნარე ის უხეირო... ნამეტანი გაანჩხლებულია!

— უსათუოდ, უსათუოდ ენახავ ზვალ და დავაშოშმინებ, — თქვა დავითმა. — გეტყობა ძალიან შეუშინებინარ, — სიცილით უთხრა მან ცოლს.

დავით კარუგდელაძისაგან ფეფენამ პირდაპირ თავისი სახლისაკენ გასწია.

უკვე სალამო იყო, როცა ფეფენამ თავის ეზოში ფეხი შედგა. მარინე ვახშმის კეთებას შესდგომოდა; ცეცხლზე ჭადებისათვის კეცები შეელაგებინა, პატარა ქოთნით ლობიო მიედგა და თვითონ თაროსთან ცოშს ზელავდა მჭადისათვის. ბაზრობიდან დაბრუნებული ნიკა ცეცხლის მოშორებით იჯდა, გაყუჩებული, პატარა დაბალ სკამზე და ყალიონს შეექცეოდა.

კარი გაიღო და ფეფენა შემოვიდა სახლში.
— შენისთანა გომბიოს თავზე ლაფი რავა დავასხმევინო? თავზე ლაფი რავა დავასხმევინო, ღმერთო, მომკალი?! — შემოსვლისთანავე დასქექა მან. — შენისთანა გომბიომ რავა გამიხადოს ჩემი ოჯახი ქვეყ-

ნის სასაცილოდ?! რას გადმოგიყვლიბინებია მაგ დასაფსები თვალეზი?! შენ, შენ, შენ გეუბნები, შე... შე სასიკვდილე!—მიაყვია ფეფენამ მარინეს, როცა ამან თვალეზი მიაშტერა მოქაქანე დედამთილს. — რაზე მომითრე ეს ჩემი სისხლისმსმელი, ჩემი მკვლელი, შე სულელი, შე უტვინო, უტვინო? — მიუბრუნდა მერე შვილს.

— რა იყო, დედა?... რა იყო, პა? — იკითხა გაუბედავად ნიკამ.

— შენი თვალეზის დაბნელება, შენი თვალეზის დაფსება, შვილო!... ათასჯერ მითხრობია შენთვის, ნუ ხარ ლენჩი-თქვა, ნუ ხარ დაგლაზაკავებული-თქვა! შეგხედოს შენმა ოხერმა ცოლმა, რომ ქმარი ყავხარ!... არ გაგაგონა დამბადებელმა არაფერი, ჩემი ღარიგება შენ ვერ გეიგონე! იმიტომაც კაი საქმე გემართება...

მარინემ ცომის ზელას თავი დაანება და ხელებწაქაპიწებული გაშტერებული იქვე თაროსთან იდგა და გაოცებით ყურს უგდებდა ამ ლაპარაკს.

ნიკამ ერთი თვალით გადახედა მას და ისევ შეეკითხა დედამისს:

— რა ქნა მაგ შეჩვენებულმა? პა, რა ქნა, რა?

ოჰ, რა საზიზღარი რამ იყო ამ წამში მარინესათვის ეს დედის ყურმოქრილი მონა-შვილი.

— რა ქნა? ჰკითხე, ჰკითხე... თვითონ მოგახსენებს... მაგას ხომ არაფრის რცხვენია!... შარაგზაში რომ ძროხა დედაკაცი საარშიყოდ გამოდგება, იმას რილასი რცხვენია?... სულ დაივიწყე, შე შეჩვენებულო, სირცხვილი? სვინიდისი აღარ შეგრჩა ცოტაოდენი მაინც მაგ შენ გარყვნილობაში?... ისიც აღარ იფიქრე, რომ ამ შარაგზაში ვინმე დაგინახავდათ? თუ აღარც კი ერიდები ვისმეს?... პა? ამ ზომამდინ მივიდა შენი თავხედობა და უნამუსობა?... ჰმ! რასაკვირველია, ამ ღვთის გლახას წუწუკი აზნოუშვილი დავით სჯობია!... რასაკვირველია, რასაკვირველია!... მარამე რას მიპირობ?... მე დამივიწყე, რომ ცოცხალი ვარ?... შე გარყვნილო, შე უტიფარო! — ყვიროდა ბრაზმორეული ფეფენა, რომელიც თავს ვერ იკავებდა თავის გულისწყრომის გამოთქმაში და ამასობაში უფრო და უფრო ხელდებოდა და ბორგდებოდა.

მარინემ ჯერ დრო მისცა ამ დედაკაცს ამოესვარა ტალახში მისი ნამუსი, მერე კი სცადა თავის გამართლება; ცდილობდა აეხსნა, თუ რა-რიგად შეხვდა მას დავითი, ეფიცებოდა, რომ მას, მარინეს, დავითისათვის ერთი სიტყვაც არ უთქვამს, ხმაც არ გაუცია, მაგრამ ყოველივე ეს ამოა იყო... ფეფენას აღარაფერი ეყურებოდა ამგვარები, მხოლოდ მარინეს ხმა უფრო ახელებდა, უფრო ბრაზს უმატებდა და ბოლოს იმ

ზომამდის მივიდა, რომ არავითარ სიტყვას აღარ ერიდებოდა მარინესათვის; სიტყვა სიტყვაზე უფრო მყრალი, ბილწი, ეჭვი ყოვლად საზიზღარი, სარწმუნოდ აღიარებული, უანგარიშოდ, უზომოდ ეყრებოდა თავზე ყმაწვილ ქალს.

ბოლოს ამასაც უღალატა მოთმინებამ და, რაც ძალა ჰქონდა, განწირულებით შეჰყვია გააფთრებულ დედაბერს:

— გაჩუმდი!.. გაჩუმდი!.. კმარა!.. — და ცხარე ცრემლები შედრევა-ნივით წამოსკდა თვალებიდან. მთელი სხეული უცახცახებდა მას.

— ვის უბედავ შენ მაგას, ჰა? ვის უბედავ?.. — წამოვარდა ნიკა და მარინესაკენ წაიწია.

— ღვთის გლახა! ღვთის გლახა! — ზიზლით მიაძახა მარინემ ქმარს — ღვთის გლახა!.. იქით, ახლოს არ მომეკარო!

— შეხედე, შეხედე ამ გარყვნილს!.. შეხედე ამ არაწმინდას! — მიაყვია ფეფენამ და ამანაც მარინესაკენ მიიწია.

— არაწმინდა რომ არ იყვე, კუდიანიც არ იქნებოდი! — გადმოსძახა მარინემ.

— გარყვნილო, როსკიბო! სხვას აბა რას იტყვი... როსკიბო, როსკი-ბო! — იწივლა ფეფენამ, მოიქნია ჯოხი და ის იყო თავში უნდა დაერთყა მარინესათვის, რომ ამ უკანასკნელმა ვეფხვევით ისკუპა თავისი ადგილიდან, ერთ თვალის დახამხამებაში დაეძგერა მოხუცებულ დედაკაცს, ღონივრად მოიქნია იგი და მძლავრად მიწაზე დაახეთქა.

ეს ისე სწრაფად მოხდა, რომ ნიკა სრულიად დაიბნა თავდაპირვე-ლში, მერე უცბად წამოავლო ხელი პატარა სამფეხიან სკამს და მარი-ნეს ესროლა, მაგრამ სკამი ასცდა მარინეს და მძიმედ მოხვდა კედელს.

მარინემ ერთი-ორჯერ ჩაჰკრა წიხლი ფეფენას და კარში გავარდა.

— სად მიხვალ?.. სად მიხვალ, შე შეჩვენებულო?.. გაჩერდი, თვა-რა ეს არის მოგვალე!.. — ყვირილით გასდია უკან ნიკამ.

მარინემ ერთ წამში გადაირბინა ეზო, გადახტა ღობეზე და ბნელ ღამეში შევლივით მიჰქროდა ორღობეში.

— მიშველეთ, მიშველეთ! — ყვირილით მივარდა მარინე ონისიმე-სას. — ბიძია, მიშველეთ, თვარა მომკლეს!..

შეშინებული ჯალაბოზა გარეთ გამოცვივდა ამ ყვირილზე და, გაო-ცებულნი მარინეს შეხედულებით, ეკითხებოდნენ, თუ რა ამბავი მოხდა. ძლივს მოასწრო მარინემ ორიოდ სიტყვის წარმოთქმა, რომ ეზო-ში ნიკამაც შემოირბინა.

— აქ არი, ბიძია, მარინე? — დაიძახა მან.

— შენ ხარ, ბიჭო, ნიკა? — შეეკითხა ონისიმე.

— ჰო, მე ვარ, ბიძია, მე! მარინე თქვენთან არი?

— ბიჭო, რა ღმერთი გიწყრებათ, რა ავი ზნე გივლით! აღარ გრცხვე-
ნიათ მაინც?

— მაგას უწყრება ჩემი გამჩენი, მაგას!.. მაგ უსვინდისოს, გარყე-
ნილს! ბიძია, დედაჩემი გამილახა მაგან. დედაჩემი! რაღა არ მოვკლა
მაგ?.. ნუ გყავთ მაგი სახლში... გამოაგდეთ... კარში გამოაგდეთ!..

— შენმა სიცოცხლემ! — გამოსძახა მარინემ სახლიდან.

— აბა სხვაგან სად წავიდოდა?.. უკეთეს თავშესაფარს სად მონა-
ხვდა?.. მარა ძალიან შემცდარი ბრძანდები! — მოისმა ლამის სიბნე-
ლეში ფეფენას ხმა: — მანდ არის, ბიჭო, ხომ?

— კი, დედა, აქ არის, აქ! — მიუგო ნიკამ.

— არ გრცხვენია, ბატონო ონისიმე, არ გრცხვენია ახლა?.. აქ გამო-
მიყვანე მაგ შეჩვენებული... — ფეფენა სახლის წინ გადმოხურტულში
შემოვიდა, საღაც სხვებიც იყვნენ.

— ორივე დედა-შვილი თავიდან მომშორდით, დამითხოვინაო ამ
ჩემი სახლიდან... ამ ჩემს ეზოში არ გნახოთ არც ერთი... ახლავე გამე-
ცალეთ.. თქვენთან ლაპარაკის თავი არა მაქვს მე! — შეუტია გაჭაე-
რებით ონისიმემ.

— შენთან სალაპარაკოდ კი არ მოვსულვარ, ვაჟბატონო... გოგო
გამოაგდე გარეთ, გეუბნები... გესმის? — წყრომით მიუგო ფეფენამ
მაზლს.

— ონისიმე, კაცო... გვიგონე ჩემი... ნუ იკიდებ შენი ოჯახის საცო-
დაობას... ნუ ახელებ მაგას... გაატანე მაგ ბოვში! — ხმადაბლა წაუ-
ლაპარაკა სოფიომ ქმარს.

— მაგის მეშინია, თუ რაღა გონია მაგას!.. ახლავე გავაძუწოლებ
ეზოს გადაღმა, თუ კაცი ვარ! — წამოიძახა ონისიმემ და წინ წაიწია,
მაგრამ სოფიომ წაავლო უცბად ხელი ახალუხის კალთაში და უკან
დაახვეინა.

— მოჰკიდე, ბიჭო, მამაშენს ხელი, ფეხი არსად გადაადგმევინო! —
უთხრა მან იქვე მდგარ შვილს და თვითონ კი სახლში შევიდა.

— მარინე, შვილო, წაჰყევი... წაჰყევი, ჩემო ბიცილა! ნუ გეიმეტებ
ბიძიშენის ოჯახს, შენი ჭირი შეეყაროს შენს ბიცილას! ამოგვწყვეტს,
ამოგვბუგავს... აღარ დაგვინდობს... ათას უბედურებას შეგვყარის მაგ
შავდღეზე გაჩენილი! ნუ მოიკიდებ ჩვენს ცოდვას... შენთვისაც აჯობებს,
რომ წაჰყე, შენ ნუ მომიკედები! — ხვეწნა დაუწყო სოფიომ მარინეს.

— ბიცოლა, მომკლავენ!.. მომკლავენ, ბიცოლა! არ იცი შენ მაგათი ამბავი... ღმერთმანი, მომკლავენ!.. ბიცოლა, ნუ მოაკვლევინებ მაგათ ჩემს თავს... ბიცოლა, შენ დაგენაცვლე, შენი სულის ჭირიმი, დამიფარე, მაგათ ხელიდან მიპატივე! მომკლავენ, მომკლავენ, მაგ ურჯულოები! — მოთქვამდა მარინე.

— ნუ გეშინია, შვილო... მე შეგარიგებ ფეფენასთან... მე დოვუჩო-ქებ და ისე შევეხვეწები, გაპატიოს, დედაშვილობამ... ოღონდ ახლა წაჰყევი... ოღონდ მაგას ჩვენზე ნუ გაახელებ... მე შეგარიგებ... ნუ ტირი შენი სულის ჭირიმი... კაია, ნუ ტირი!.. — და თვალცრემლიანი სოფიო გულში იხუტებდა მტირალ მარინეს და თავსა და პირს უკოცნიდა.

— როდემდის უნდა ვიყურყუტო ამ ღამეში? — წამოიძახა ფეფენამ: — უმაგისოდ მე აქედან ფეხს არ მოვიცვლი.

— გიახლებათ, ბატონო, გიახლებათ, შენი ჭირიმი! — დაიძახა სახლიდან სოფიომ; გადმოხურულში გამოვიდა, მარინე გამოიყვანა თან და ფეფენას წაუყენა წინ.

— ჩემო ბატონო, შენი ჭირიმი, შენ გენაცვალე... აბატიე მაგ უბედურს მისი უგუნურობა, — დაუწყო ხვეწნა სოფიომ ფეფენას: — ნუ დასჯი შენი სულგრძელობისათვის!

— ხელი მოჰკიდე, ბიჭო! — უბრძანა ფეფენამ ნიკას: — არსად გაგეშცეს კიდეც!.. წამობრძანდი, ქალბატონო!

სოფიოს სიტყვები კი ვითომ არც კი გაეგონოს, ისე წაუყრუა ფეფენამ მას. ნიკამ ჩაავლო მარინეს მკლავში ხელი და ეზოდან გაიყვანა.

მტირალი მარინე დასაკლავი პირუტყვივით მიჰყვებოდა ქმარს.

— აი, დაგწყევლა ჩემმა გამჩენმა... არაწმინდა რაღაც გაუჩენიხარ ღმერთს! — მიაძახა ონისიმემ ფეფენას.

— გაგიხმა მაგ ენა!.. — შეუტია სოფიომ და ისევ ფეფენას გაჰყვა ხვეწნით, რომ მას ეპატიებინა მარინესათვის მისი დანაშაულობა.

ამ დღიდან სრულიად მიიკარგა მარინე; სოფლად მოსიარულე იგი არავის უნახავს. სოფლელები ლაპარაკობდნენ, რომ ქმარმა და დედამთილმა, როცა ონისიმესაგან სახლში მიიყვანეს, ისე გალახესო, დედამთილი სახლის გარეთ არსად უშვებსო, ეზოშიაც არ ახედებსო.

მეზობლობაში რძალ-დედამთილის უცნაურად გადაკიდებას და ყოველგვარ უთანხმოებას იმით ხსნიდნენ, რომ ფეფენას არ შეეძლო ეგუებინა თავის მახლობლად იმისთანა ქალი, რომელიც მისი კუდიანობის მონაწილე არ გახდებოდა და იგი, ვითომც ცდილობდა, ყოველ

ლონეს ხმარობდა, არა საშუალებას არ ზოგავდა, ოღონდ კი მარინე თავისი ხელქვეითი გაეხადა, გაეკუდიანებინა. ეს ყველას უტყუარ საბუთად, ჭეშმარიტებად მიაჩნდა და, როცა ფეფენას ოჯახში წინანდელი უთანხმოების ამბავი აღარ ისმოდა მეტად, ყველამ დაამტკიცა, რომ ფეფენამ თავისი საწადელს მიაღწია, მარინე დაიმორჩილა და კუდიანობაში გარიაო.

„გული ამოსჭამო, ამბობდნენ, და ყოლისფრის ხალისი დოუკარგო; როგორიც თვითონ არის, იმისთანა გახდაო“.

ამაში უფრო რწმუნდებოდნენ მით, რომ მნახველები მარინეს ველარ სცნობდნენ, სრულიად ველარ სცნობდნენ მასში უწინდელ მარინეს. ახლანდელი მარინე თავისი დედამთილივით ერიდებოდა ყველას, ძვირად ვისმეს გამოელაპარაკებოდა; აღარავისი ნახვა, შეხვედრა მას აღარ ესალისებოდა წინანდებურად. საწყალს ყველაზე გული გაუტყდა; ვისიც ყველაზე დიდი იმედი ჰქონდა, ონისიმემაც ვერ დაიფარა იგი ფეფენას ხელისაგან; მას გადახდა ყოველივე თავისი და ახლა აღარავინ ესაჭიროებოდა მომხმარედ. აშკარად დაინახა, რომ ფეფენას წინააღმდეგი ვერაფერი გამოჩნდა, რომ ფეფენა ყველაზე ძლიერი ყოფილა, რომ მასთან ბრძოლა ამო იქნებოდა და დაემორჩილა, ეყმო სულიან-ხორციანად. მარინეს მაყურებელნი კი ამნაირ მდგომარეობას მის გაკუდიანებას აწერდნენ.

ფეფენასთან ერთად ახლა მარინესაც დაუწყეს რიდება. ახლა მისი შიშიც მიემატათ მეზობლებს.

ამ ბოლო დროს ლაპარაკი ისმოდა, რომ ამა და ამ კაცს მთლად საქონელი ავად გაუხდა, ამას წვრილფეხობა აღარ ეზრდებოო, ამას ეს ცუდი საქმე შეემთხვაო და ექვი მარინეზე მიჰქონდათ... მისი გაკუდიანების შემდეგ მომრავლდა სოფლად ყოველივე უბედურებო... ახლა ბავშვებსაც კი აშინებდნენ მარინეს სახელით და საქმე იმ ზომამდის მივიდა, რომ მარინეს ერთხელ ვიღაც ბავშვი შეხვდა, ამ უკანასკნელმა შექმნა შიშისაგან საშინელი ყვირილი და გულგადატრიალებულმა ძლივს მიაღწია ცოცხალმა სახლამდის.

ერთი მოხუცებული დედაკაცი, რომელსაც ფეფენასთვის უარი ვერ ეთქვა და სიმინდის სარჩევში მოსახმარებლად სახლში წაჰყოლოდა და მათთან ვახშამიც ეჭამა, ყველას არწმუნებდა, რომ, გამოვცილდი თუ არა ფეფენას სახლს, პირის საშინელი აყროლება ვიგრძენიო... გულგახეთქილ მოხუცებულს ვერას გზით ვერ მოეშორებინა ეს საძაგელი სუნი პირიდან და უზომოდ შეწუხებულს თავშალის ყურით მაგრად აეკ-

რა ცხვირპირი; მთლად ჯალაბობა გაეკვირვებინა თავისი ხმის ამოუღებლობით, ეგონათ თურმე, ავად თუ არისო... თეთრად გაეთენებინა ის ღამე და ალიონზე მაკრინე-მკითხავთან წასულიყო... მაკრინეს ეთქვა — ქალაღიდან ამოეკითხა, — რომ ეგ ამბავი მარინეს საქმეაო, ფეფენას რად მოეხმარეო... ხანდახან თურმე კუდიანობაში ეჯიბრება კიდეცაო... მაკრინეს ამასთანავე შენალოცი მარილი მიეცა ამ დედაკაცისათვის და ის მარილის პირში ხშირ-ხშირად გამოვლებით განთავისუფლებულიყო საზარელი მდგომარეობისაგან. ვინ იქნებოდა იმისთანა, რომ არ დაეჯერებინა ეს ამბავი, როდესაც ამას ამბობდა ის, ვისაც ყოველივე ზემოხსენებული თავს გადაჰდომოდა.

მარინე ნამდვილ კუდიანად იყო ცნობილი.

— წადი, კაცო, წადი, მეტი გზა აღარ არის, წადი და მაგ უბედურის პირისუფალს შეატყობინე მათი შვილის ამბავი... — ეუბნებოდა ონისიმეს სოფიო.

— მრცხვენია, ქალო, მრცხვენია, გესმის!.. 'რა პირით დევენახვო მარკოზას?.. რარიგად მოეუყევ მისი შვილის გაბოროტიანება? — ამბობდა მწუხარებით სავსე ონისიმე: — სიტყვა მივეცი პატიოსანი, თქვენი შვილის მეთვალყურე ვიქნები-თქვა, მე ვუპატრონებ, თუ რამე გასაქირი შეხვდა-თქვა... წადი ახლა და ასეთ ამბებს მოუყევი! მომკლა არ დაეძებდი, და ამისთანა სირცხვილში კი არ ჩავვარდნილიყავი!.. რაზე გვევრიე, მე ოხერი, მაგათ საქმეში... მარა ძმისწულია ის გლახაკი და შემეცოდა... ქალს ვინ მიცემდა, თუ მე არ მეთავებია?.. რა მეგონა, თუ ამისთანა რამეს ნახავდა ჩემი თვალები!..

— ბედი ჰქონებია, ალბათ, მაგ საცოდავს მაგისთანა, აბა რაგაა? ყოველისფერი ღვთისაგანაა... ვენაცვალე მის ძლიერებას! — ვითომდა სანუგეშოდ უთხრა ქმარს სოფიომ.

— აბა, სხვეფრ რაგა იქნება! — ეთანხმებოდა მოხუცებული ონისიმე: — სხვეფრ აბა რაგა იქნება?! რაც ადამიანს უწერია, ვინ ააცდენს თავის წერას?! აბა, წავალ ხვალ მარკოზასთან... — ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ თქვა ონისიმემ.

— წადი, წადი!.. ეგებ იმათ მაინც უსაშუალონ რამე... უთხარი, რომ ჩვენ სრულიად აღარ გვეკარება, თორემ რამე საშვალებას ვიხმარდი-თქვა... ჩვენს სიტყვას სულ არ იკარებს-თქვა... არ დაავიწყდეთ, მათ მახლობლად საიქიოს ნამყოფი კაცი რომ არის — გამოტეხა შენაძლება ახლად გაკუდიანებულების — და იმას სთხოვონ, ეგებ წამოყვეს და გამოტეხოს, კუდიანობიდან ეგებ რამეფერად ფეხი ამოადგმევინოს იმ

დალოცვილმა... სულს არ წააწყმედინებენ მაინც უბედურს და შავდღე-ზე გაჩენილს!

ონისიმე ფოცხვერაძემ უამბო მარკოზა ხმელაძეს მისი შვილის ამბავი და ამან სიძე-მძახალზე დამუქრებით გამოსწია წითურეთისკენ შვილთან. მარინეს დედა, მოხუცებული ესმა, ვერაფრით ვერ დააქავეს სახლში; შორი გზის მიუხედავად, წამოსვლა რაკი თქვა, ვერას გზით ვერ გადაათმევეინეს; შვილის ნახვის სურვილმა, როცა მისი ამბავი გაიგო, ყოველი შორ გზაში მოსალოდნელი გაჭირვება არარად ჩააგდებინა. უბედური მშობლები მივიდნენ საიჭიოს ნამყოფ ვასილ კარიკაძესთან და შემწეობა შესთხოვეს; ამასაც არავისათვის არასოდეს უარი არ უთქვამს, როცა მის შემწეობას ვინმე საჭიროებდა და არც ამათ უთხრა; მათთან ერთად გასწია წითურეთში.

მიწურული შემოდგომის გრილი დილა იყო. მზე დიდი ხნის ამოსული არ იყო. მტვრიანი გზით მიმავალნი ჭერჭერობით ხალისით მიდიოდნენ და დაღალულობას ვერ გრძნობდნენ. ვასილი და მარკოზა წინ მიუძღოდნენ, ესმა და ონისიმე კი მათ მისდევდნენ. გზადაგზა ლაპარაკის მოყვარულმა მარკოზამ უამბო თავისი ათასგვარი თავგადასავალი ვასილს, და ეს უკანასკნელი ისე წახალისდა, რომ თვითონაც მოჰყვა იმის ამბავს, თუ როგორ მოიარა საიჭიო.

— ჭურის თავზე ცხონებულ მამაჩემს, — ასე დაიწყო ვასილმა თავისი ამბავი! — ერთი ძველი, დაბერებული მუხა ჰქონდა. ცხონებულმა ამ მუხის მობელვა მითხრა ერთხელ. ხეზე ჩემი ასვლა და ჩემს ხელში ნაჯახის დამძიმება ერთი იყო... ეს კარგად მახსოვს... ყური არ ვათხოვე ამას, დავუწყე შტოებს ჭრა... ერთი შტო მოვჭერი, ჩამოვადდე, მეორე მოვჭერი, ჩამოვადდე; მესამე შტოს რომ მოვუჭენიე ნაჯახი, ვერ მოვახვედრე, ორჯელ-სამჯელ დავაცილე... გული მომივიდა, ნუთუ ასე მომეღალა ხელი-თქვა; ერთი ღონიერად მოვიქენიე — მოხვდა შტოს, მართალია, ჩემი ნაჯახი, მარა არ გაჭრა, სულ არ მიეკარა რკინა ხეს!.. თურმე რას მოსჭირა?! ჩვენ აბა რა ვიცოდით, მერე გევიგეთ... თურმე ამ მუხაზე ანგელოზებს ცოდნით ჩამოფრენა... მერე მივხვდით ამას ჩვენ!.. მე კი უფრო მომივიდა გული, რომ შტოს ვერაფერი მოვუხერხე... ზედ გადამჯდარმა, რაც ღონე მქონდა, კიდევ მოვიქენიე ნაჯახი... ახლაც ვერაფერს დაგაკლებ-თქვა თუ, გუნებაში ვთქვი?! შენს მტერს, მე რომ დამეშართა. უცებ თვალებში წამომიბზნელდა, წინ რაღაც შავად წამომეტარა, აზრი დამეკარგა და ხიდან ჩამოვარდნილს ძლივს დამყოლია სული მიწაზე... ცოცხალ-მკვდარი მნახეს თურმე მუხის ქვეშ და წამიღეს სახლ-

ში... ისეთი ავად შევიქენი, ისეთი, რომ ჩემს მორჩენას აღამიანი აღარ
 ფიქრობდა თურმე!.. რა არ ექნა მამაჩემს! რა საშვალეა არ ეხმარა: ჯერ
 განატეხი თურმე გაატანია დედაკაცებს, მერე ცხრა გამოცდილ ქალს
 ცხრა-ცხრა სანთლით ხელში თითოს ცხრა-ცხრა ლოცვა ათქმევინა იმ
 მუხასთან, წმ. გიორგის ხატისათვის ჩემი ზომა წმინდა სანთელი მიერ-
 თმია, — მაგრამ არ მეშველა და არ მეშველა მაინც არაფერი — ისევ
 ისე უიმედოდ ვარ თურმე!.. ერთ დღეს მომკვდარვარ კიდევაც... შეექ-
 ნათ თურმე ერთი ტირილი, კივილი... ჩემს გასვენებაზე დეიწყეს ლაპა-
 რაკი... მე არაფერი არ მესმის... ამასობაში მე ზეცაში დავფრინავარ...
 ჩემი სული, რასაკვირველია... ქვეყნად მარტო ჩემი ლეში იღვა ტახტ-
 ზედ... სული კი მაღლა-მაღლა მიფრინავს... ზევიდან დავჩერებივარ
 დედამიწას... ბურთივით პატარა მოჩანს... უცბად ჩემს თვალწინ გეი-
 შალა იმისთანა თვალუწვდენელი ამწვანებული მინდორი, იმისთანა,
 რომ მის ნახვას არაფერი ჯობია... მინდორია იმისთანა, კიდევ არა აქვს...
 მთელი წელიწადი რომ იარო, გარს ვერ შემოუვლი!.. მუხლებამდღა
 მწვანე აბრეშუმისვით ბალახი... არის გაბნეული ამ ტრიალ მინდორზე
 უთვალავი ცხვარი და ბალახს წიწწიან!.. სულ, სადაც მიიხედავ, მარ-
 ტო ცხვარია... აგერ ერთია, აგერ ორი, ერთად, სამ-სამი, ხანდახან ოთხ-
 ოთხი... დადიან და ჭამენ ამ მშვენიერ ბალახს... წვრილი გზა შემხვდა
 ერთი... დავადექი ამ გზას — ვიარე, ვიარე და ერთ წყაროსთან მივე-
 დი... წყალია იმისთანა, რომ მკვდარს გააცოცხლებს მისი ერთი წვეთი...
 წყაროსთან კაცია, წევს... დამიძახა — სადაური ხარო, მკითხა. მე მოვახ-
 სენე, რომ ამა და ამ სოფლიდან ვარ-თქვა, ამა და ამ კაცის შვილი-თქვა.
 აბა, შენი აქ მოსვლა ჯერ აღრეაო... შენ ისევ დედამიწაზე უნდა დაბ-
 რუნდო... გაპყვი ამ გზას, არსად გადაუხვიო, ბოლოში სიმონა კიკაბი-
 ძეს შეხვდებიო, მიხვალ იმასთანო და ის გასწავლის გზას დედამიწაზე
 რომ ჩახვიდო... მითხრა: თუ გალობა რამე გეიგონო, დეიჩოქე და
 ისე იყავიო, სანამ გალობის ხმა არ შეწყდებაო... გამიხარდა, სიმონა
 კიკაბიძეს ნახავო, რომ მითხრა!.. გავსწიე ნაჩვენები გზით... ვიარე, ვი-
 არე ამ მინდვრით... სულ ცხვრით იყო სავსე იქაურობა... ბევრი ვიარე,
 ერთ ადგილას შემხვდა სიმონა... ზის და მასთან რამოდენიმე ჩვენი
 სოფლის მიცვალებულებიც არიან... მუსაიფობენ... დამინახეს, გეეხარ-
 დათ, ამბავი მკითხეს... მერე მე ვკითხე: ეს რა ადგილია-თქვა? მიპასუხეს,
 რომ სამოთხეაო და წყაროსთან რომ კაცი იწვა, ანგელოზი ყოფილიყო
 თურმე... რასაც ცხვრებს ხედავო, ცხონებულთა სულიაო... ანგელოზი
 უყურებს მათ, არა დააკლდეთ რაო. რომ ვლაპარაკობთ ასე, მოისმა

იმისთანა მშვენიერი გალობა, რომ მთელ სიცოცხლეში მისი ყურება რა-
ვა მოეწყინება ადამიანს!.. ყველამ მუხლი მოვიყარეთ... სიმონამ მი-
თხრა, ანგელოზთა გალობაო, ღმერთს აღიდებენო... ბევრი ვილაპარა-
კეთ, ბევრი ჩვენებული ვნახე, ვინც იქ იყო... სიმონამ მითხრა, რომ მამი-
შენის ლოცვა ძალიან წავდგომიაო, ღმერთს შენზე მოწყალება მოუღია
და აქ ნულარ იგვიანებო... როგორც გითხრა ანგელოზმა, დედამიწაზე
მალე დაბრუნდიო... ყველას გამოვეთხოვე, სიმონამ გზა მასწავლა და
ჩემი სული სწორედ იმ დროს დაუბრუნდა ჩემს ლეშს, როცა გასვენე-
ბას ის იყო მიპირობდნენ. ყველა გაშტერდა, გაცოცხლებული რომ მნა-
ხეს!.. რა სიხარული, რა ამბავი, კაცი რაღა გამოთქვამს?! ერთ თვეზე
სრულიად გამოვკეთდი და მას აქეთია, ღვთის შეწევნით, ფჩხილი
არ წამომტყენია ტყვილა... ასეთი მოწყალება მოიღო ჩემს თავზე ჩემ-
მა გამჩენმა, ვენაცვალე მის ღიდებას!.. — და ვასილმა პირჯვარი გადაი-
სახა. — ის ძალაც მომანიჭა, რომ ბოროტი ადამიანის გამობრუნებაც
აღვილი გახადა ჩემთვის.

— ვენაცვალე ღვთაებას... არ ვყევართ მოძულეებული კიდეც და შე-
ნისთანა კაცებს გვაღირსებს ხანდახან ჩვენდა გასამხნეებლად. — მარ-
კოზამაც პირჯვარი გადასახა ამ სიტყვებზე.

— სწორედ, სწორედ! — დაეთანხმა ონისიმე.

— შენ ღიდი ხნის სიცოცხლე გექნება დანიშნული ღვთიდან! — მი-
შართა მარკოზამ ვასილს. — შენისთანა კაცები ღიდხანს ძლებენ და ძა-
ლიან მაგრებიც არიან! მე ვიცი რამოდენიმე მაგალითი... ცხონებული
მამაჩემისაგანაც გამიგონია ასე!

— კი, კი, მართალია! — ემოწმებოდა ონისიმე.

— ასე იტყვიან, მართალია, — თქვა ვასილმა: — მარა ყველაფერი
ღვთის ნებაა. რავარც იმას ნებავს, ისე იქნება... ისე იქნება...

— რასაკვირველია, რასაკვირველია! — ერთხმად წამოიძახეს ონი-
სიმემ და მარკოზამ.

ესმა კი ხმას არ იღებდა; იგი სმენად იყო გადაქცეული და ამ უცნაუ-
რი კაცის უცნაურ ამბავს ყურს უგდებდა.

სალამო იყო, როდესაც ჩვენი მგზავრები ონისიმესას მივიდნენ.

— სოფიო, ქალო, ეი!.. კარი გააღე და სტუმრებს გამოხედე, — დაი-
ძახა ონისიმემ, თავის ეზოში რომ შეიყვანა ვასილი, მარკოზა და ესმა.

სახლის კარი გაიღო, სოფიო გამოვიდა; ღიდის თავაზით შეეგება
სტუმრებს და სახლში მიიწვია.

— მობრძანდით, თქვენი ჭირიმე, მობრძანდით... დაღალული ბრძან-

დებით... კაი გზა გაქვთ გამოვლილი... ღმერთო, მომკალი, თქვენ რამ შეგაძლებინათ ამათთან სიარული, ჩემო ბატონო! — მიუბრუნდა იგი ესმას.

— გამწარებამ, ჩემო ბატონო, გამწარებამ, ჩემო ანგელოზო! — ნაღვლიანად წარმოსთქვა დაღლილობისაგან ძლივს ფეხზემდგომმა ესმამ.

— დასწყევლოს ღმერთმა ეშმაკი და მისი მონაწილეც... მარა ღმერთი მოწყალეა, იმის იმედით ვინუგეშოთ, ჩემო ბატონო! — ამოოხვრით და მონაწილეობით უთხრა სოფიომ; მერე უცბად ლაპარაკის კილო შეცვალა, ვასილზე თვალთ ანიშნა და ხმადაბლა ჰკითხა ესმას: — ეს არის, ბატონო, საიქიოს რომ ბრძანდებოდა?..

— კი, შენი ჭირიმე! — მიუგო ესმამ.

— აბა, ღმერთი ჩვენსკენ ყოფილა, — იმედიანად და ხალისით თქვა სოფიომ; — აწი აღარაფერი გიჭირს!

— დედაკაცო! — წამოიძახა ონისიმემ ცოტა ხნის შემდეგ! — ბატონი ვასილი დაღალულია და მოსვენება ეჭირვება... აბა, თუ გაქვს რამე, დროით მოგვიტანე და ის იქნება!..

— ნამდვილი კაცი ხარ, მე და ჩემმა ღმერთმა. მაგაზე უკეთესი არაფერი იქნება! — სიცილით თქვა მარკოზამ.

— ხელად სუფრა, ბიჭო! — მიიძახა შვილს ონისიმემ: — გოგო, შენ რას გაყუჩებულხარ მანდ ყურეში?.. დედაშენს ხელი მოუწყვე!.. ერთ წამში სუფრა მზად იყო.

მაღაზე მოსულმა მარკოზამ ველარ მოითმინა და წამოიძახა:

— მადლიანი დედაკაცის ჭირიმე!.. მე და ჩემმა ღმერთმა!

— ნეტავი შენ!.. ყოველთვის რომ კარგ გუნებაზე ხარ! — უკმაყოფილოდ შეუტია ესმამ.

— აბა ვიტყვო ახლა, დედაკაცო, თუ?.. ცოდვა არ იქნება, მასპინძლის ამისთანა სუფრას მოღუშული რომ შემოგუსხდეთ!.. აგრე არაა, ბატონო? — მიმართა მარკოზამ სოფიოს, რომელიც სუფრას აკრიალებდა.

— კი, ჩემო ბატონო, კი შენი ჭირიმე, მართალს ბრძანებთ!.. — ტკბილად მიუგო მან.

— ნუ გეშინია, იმ კუდიან დედაკაცთან ანგარიშის გასწორებას კიდევ მოვესწრებით!.. სად წამივა? ხვალ ალიონზე დავეცემი თავზე ორივე დედა-მეილს და შავ ღღეს დავაყენებ... როგორც კაცი! ახლა კი ამ ვახშამს შევექცეთ... ტკბილი ღვინო დავლიოთ... მასპინძელს სუფრას ნუ დავუ-

წუნებო... ნურც ბატონ ვასილს მოვაწყენო!.. არა, მძახლო, მძახოდა მარკოზა.

საქართველოს
შრომითი

— კი, ჩემო მარკოზა, კი, ჩემო მარკოზა! — ამხნევებდა ონისიმე.

— შენთან ნურას უკაცრავად, ჩემო ბატონო, შენი ჭირიმე, — მიუბრუნდა ვასილს მარკოზა: — თუ რამ უზრდელობა შემნიშნო, მაბატივე... შენ სულ სხვა კაცი ხარ?!..

— მოილხინე, ჩემო მარკოზა, მოილხინე, — დინჯად მიუგო ვასილმა: — მე რაში მერიდები, შე კაცო!

— იცოცხლე, კაცი ბრძანდები და კაცი... შესემენილი და ღვათისგან დაჯილდოებული!.. აბა, ონისიმე, ვასილს ღვინო მიაართვი! — და მარკოზა ისე გამხიარულდა, რომ გეგონებოდათ, სრულიად დაავიწყდაო, თუ რამ მოიყვანა იგი ონისიმეს ოჯახში. ესმას თუმცა ძალიან სწყინდა ქმრის ამნაირი უსაქციელობა, მაგრამ ვერაფერი გააწყო მარკოზასთან, რომელიც ყოველ მის თხოვნაზე, რომ დაწყნარებულიყო, პასუხად უგებდა:

— ნუ გეშინია, ვერსად ვერ წაგვივა ის კუდიანი შენი მძახალი, ვერსად ვერ წაგვივა! ხვალ გიჩვენებ მის სეირს!..

დილა ადრიადა იყო, მარკოზა რომ მეორე დღეს სიძისას გადავიდა.

— გამარჯვება შენი! — უთხრა მარკოზამ ნიკას, რომელიც სახლის წინ რაღაცას თლიდა წალდით.

— ღმერთმა თქვენი თავი მიცოცხლოს!.. საიდან, ბატონო, როდის მობრძანდით?.. ღამე გივლიათ!.. — მიეგება ნიკა სიმამრს.

— მარინე შინ არი?

— სახლში გახლავს, აბა სად იქნება!

— ავად ხომ აღარაა?

— არა, აჰ!

— ჩვენთვის არ უნდა შეგეტყობინებია, ბიჭო, შენი ცოლის ავად ყოფნა?

— ისე ავად რომ არ ყოფილა...

— ჰეი, შვილო! — სიტყვა გააწყვეტინა მარკოზამ: — ქვეყანაზე კაცს რა დევმალება?! მარგალიტივით, ქალი მოგეცი და ვაგლახად ვერ შეგანახვინებ მის თავს, იცოდე!..

— შენთვის რაღაც ენა მოუტანიათ ჩვენზე... ათასი მტერი გყავს. — გაუბედავად დაიწყო ნიკამ.

— ეს თქვენი სიგლახით, თვარა ჩემს შვილზე მტრობას კაცი არ ჩაიგდებს გულში მიდღემჩი...

— ვის ელაპარაკები, ბიჭო? — მოისმა სახლიდან ფეფენას ხმა და ამასთანავე მოხუცებულმა დედაკაცმაც კარში გამოიხედა, დაინახა მარკოზა და შესძახა — უიმე!.. თქვენ მობრძანებულხართ!.. სახლში შემობრძანდით, ბატონო, სახლში შემობრძანდით!.. შე სულელო, ამდენ ხანს ვერ გამაგებო?

მარკოზა შევიდა სახლში, ფეფენას ჩამოართვა ხელი და დაკვირვებული თვალი აავლ-ჩაავლო მარინეს, რომელიც ის-იყო მიეგება მას; მერე მოჰკიდა ხელი და გვერდით მოისვა.

მარკოზა მისჩერებოდა შვილს და თვალს არ უჯერებდა. ნუთუ ეს მისი სიცოცხლით საგვ, ცქვიტი, მზიარული, პირსავეს, ლამაზი მარინეა, რომელიც ნიკას გამოატანა?! ეს სახეჩაყვითლებული, გამხდარი, თვალებშიმქრალი ქალი მარინეა?... მაშ მართალი ყოფილა, სულ მართალი ყოფილა, ეჭვი რაღა საჭიროა, მართალი ყოფილა, რაც ონისიმემ უამბო!.. საწყალმა მარკოზამ კიდევ ერთხელ თვალი გადაავლო შვილს, უფრო მიიკრა გულზე; გულმა აღარ მოუთმინა მოხუცებულს და შვილს ჰკითხა!

— რამ გამოგცვალა ეგრე უცნაურად შვილო? ავად ხომ არა ხარ?

— არა ბატონო!.. — წყნარად მიუგო მარინემ.

— კარგად რომ არა ხარ, არ გეტყობა თუ?... მე ჯერ თვალები არ ამშბიამ!.. — წყრომით წარმოსთქვა მარკოზამ.

მარინე შიშმა აიტანა ამ სიტყვებზე; წინდაწინვე გრძნობდა იგი, რომ აქ მშვიდობიანად არ გათავდებოდა საქმე... მამამისი სულ სხვანაირ ხასიათზე იყო... ოჰ, ღმერთო, ისევ ხელახლად აყალმაყალი, უსიამოვნება, გულის ზეთქა!.. ისევ მოეშალა ეგრე ძვირად მოპოვებული მყუდროება, მშვიდობიანობა!.. მან თითქო მოიწადინა გაქცეოდა ყოველ ამ უბედურებას, სადმე გადაკარგულიყო. ფეხზე წამოდგა და წასვლა დააპირა. მარკოზამ ხელი წაავლო.

— სად მიხვალ?... დაჯექ, ჩემთან იყავ! — უთხრა მან და მარინე ისევ გვერდით მოისვა.

ფეფენა თავის გამჭრიახობით უცბად მიხვდა, რომ მარკოზა უბრალოდ მოსული არ იყო, უეჭველად ჩხუბი ასტყდებოდა მძახლებს შორის, და მან მოინდომა დაესწრო მარკოზასათვის — თავისი სათქმელი ეთქვა და ამით ამ კაცისათვის უსიამოვნო საგანზე ხმის ამოდების საშუალება მოესპო.

— მე ძალიან ვემდური, — დაიწყო ფეფენამ, — ძალიან ვემდური შენ შვილს, რომ ერთ დროს სულ არ მიიკარა ჩემი სიტყვა, ვერაფერი

ვერ ჩავაგონე და ბევრი უსიამოვნება გამომარონია... ბევრი მწუხარება მომაცუნა... — და მან უამბო თითქმის ყველაფერი, რაც მათ შორის მოხდა.

მარკოზამ აცალა ფეფენას მისი სათქმელის დათავება.

— ახლა ქე მიხვდა თავის შეცდომას, — დაათავა თავისი სიტყვა ფეფენამ, — და ქე მეეკიდება ოჯახს!

მარკოზა წამოდგა და მარინეც წამოაყენა.

— ამისთანა ქალი აწი ველარ არგებს თქვენისთანა ოჯახს!.. მე მიმყავს ჩემი შვილი! — გადაწყვეტით წარმოთქვა მარკოზამ.

— რავა მიგყავს?.. რას ბძანებ! — შეეკითხა გოცებულო ფეფენა.

— მიმყავს!.. ისევ ჩემს სახლში მყავდეს... მე თქვენზე უკეთ მოვუვლო, თუ თქვენ ვერ დააფასეთ! — და მარკოზამ უფრო მაგრა ჩაავლო მარინეს ხელი. — წამოდი ჩემთან!

— ღმერთო, მომკალი!.. ეს რა მესმის?! შე სულელო, ხმას ვერ ამოიღებ, ხახა რომ დაგილია? — შეუტია ფეფენამ ნიკას: — არ გეყურება, ცოლს გართმევენ!

ნიკა ისევ გაუნძრევლად იდგა.

— წამო, შვილო! — მარკოზამ კარისაკენ გასწია.

— მამა, მამა, შენი ჭირიმე! — ხვეწნით ეუბნებოდა მარინე მამამისს და თან ცდილობდა მარკოზას ხელიდან გაეთავისუფლებინა თავისი ხელი.

— წამო, გეუბნები! ნუ სულელობ!

— მამა, მამა! შენი სულის ჭირიმე! — თვალცრემლიანი ემუდარებოდა ყმაწვილი ქალი.

— ღმერთო, რა დღეს მევესწარი?! — წამოიძახა ფეფენამ, — რა დღეს მევესწარი?!

— რატომ კადრულობთ მაგისთანა საქმეს, ბატონო?.. არ გეკადრებათ! — წინ გადაუდგა, გზა გადაუღობა მარკოზას ნიკამ.

— იქით, შე მართლა ქალაჩუნა! — მარკოზამ ღონიერად მოიქნია ნიკა და განზე მიაგდო, მოსწია მარინეს მძლავრად და ძალით გაითრია ეზოში, თუმცა ყმაწვილი ქალი ტირიდა და გაიძახოდა:

— მამა, ჩემო მამა, შენ სულს დავენაცვლე... გამიშვი... გამიშვი, შენი ჭირიმე, ჩემო მამა... მომკლავენ... მამა! ვაიმე, ვაიმე! — მოთქვამდა და უძალიანდებოდა მარინე.

— კმარა!.. გაჩუმდი! — წყრომით შესძახა მარკოზამ. — კმარა...

გაჩუმდი! ვინ მოგკლავს?... ხელსაც ვერავინ შეგახებს... ამოვარდა მა-
გათი რჯული, ნუ ზღუქუნობ! — და მარკოზამ გაიყოლია მარინე
ონისიმესას სახლის აივანზე უკვე თავი მოეყარა ბლომა საზოგადოე-
ბას, რომელიც შესდგებოდა მარტო დედაკაცებისაგან.

ვასილ კარიკაძე ეზოში ნიგვზის ქვეშ იჯდა და ონისიმეს ელაპარა-
კებოდა.

ჭიშკარი გაიღო; ეზოში შემოვიდა მარკოზა და თან მარინე შემოი-
ყვანა. დაინახა თუ არა ესმამ შვილი, გამოქანდა, მივარდა მას, მოჰკიდა
ბეჭებში ხელი და ცოტათი უკან დაახევინა, რომ კარგად შეეხედა მის-
თვის. უყურა, უყურა ესმამ საცოდავ შვილს, პირისახემ ძაგძაგი დაუწყო
და ერთბაშად თვალებიდან ცხარე ცრემლების ნაკადული წამოუვიდა
მოხუცებულ ქალს.

— შვილო!.. შვილო!.. ვაი, შენს დედას!.. ვაი, შენს დედას, შვი-
ლო! — ძლივს შესძლო ეთქვა. ყელში მომდგარი ცრემლები ხმას
უწყვეტდა მას. ესმამ გულში ჩაიკრა მარინე.

— კარგი... გეყოფა, დედაკაციო!

მარკოზამ ქალებისაგან წაიყვანა მარინე. უკანასკნელმა თვალი გადა-
ავლო შეკრებილობას, ძლივს შესამჩნევად თავი დაუკრა და ბოძთან
ჩაჯდა. რას ნიშნავდა ეს, რისთვის მოუყრია ამათ თავი? — ფიქრობდა
მარინე და ხანდახან გაუბედავად გამოიხედავდა თვალებზე ჩამოწეული
თავსაფრის ქვეშიდან.

— შეგაწუხეთ, ბატონებო, შეგაწუხეთ, — მიმართა დედაკაცებს
მარკოზამ: — მაგრამ დღემდის არ მცოდნია, თუ ჩემს თავზე ამისთანა
უბედურება ტრიალობდა... ცუდი ამბავი შეგვემთხვა... მოგვიტევეთ...
რა ვქნათ... ყველაფერი ღვთის ნებაა... ყოველივე სიკეთე მისცეს
ღმერთმა ბატონ ვასილს, ეს ღვთისნიერი ადამიანი გაისარჯა, ინება
ჩვენთან წამობრძანება... თუ ჩემ შვილს მართლა რამე კავშირი აქვს
ემშაყთან, ეხლავე გაგვაგებიებს ეს ღვთისნიერი კაცი...

მარინემ ამ სიტყვების გაგონებაზე ერთი კი ახედა მამამისს და მერე
უფრო ჩაღუნა თავი და თავსაფარიც ჩამოიწია ისე, რომ სულ ერთი-
ნად პირისახე დამალა.

— ამიერიდან თქვენი მაწუხებლისგანაც თავისუფალი იქნებით და
ჩვენც თქვენგან სამდურავს ავცდებით... — დაათვა სიტყვა მარკოზამ.

— მადლობელი ვართ, მადლობელი ვართ!.. ღმერთმა დღეგრძელო-
ბა მოგცეთ! — მოისმა აქეთ-იქიდან.

— სვინდისიერი კაცი ბრძანებულხარ... შვილის კაი პატრონი...

ღმერთმა გიწინამძღვროს — უთხრა ერთმა მოხუცებულმა დედაკაცმა.
— აბა, ბატონო ვასილ, ყველაფერი მზადაა, შენი ჭირიმე... დროს
ნუ დაგკარგავთ... შევუდგეთ საქმეს!.. — თავდაბლად უთხრა მარკო-
ზამ ვასილს.

ეს უკანასკნელი წამოდგა და ქალებისაკენ წამოვიდა. მთელი საზოგადოება ფეხზე წამოდგა მის მისვლაზე და პატივისცემით თავი დაუქრეს.
ვასილმაც თავის მხრივ ღინჯად თავი დაუქრა ყველას საერთოდ და მი-
მართა:

— დაბძანდით, დაბძანდით! — და თვითონაც მარინეს მახლობ-
ლად დაჯდა სკამზე.

მარინე მუშაისავეით იჯდა, მიჰყუდებოდა ბოძს და თავი გულზე ჰქონ-
და დაყრდნობილი; პირისახე სრულიად არ უჩნდა თავსაფრის ქვეშ.
ისე დაბლა ჰქონდა თავი ჩამოწეული. იგი უფრო მეცდარს ჰგავდა, ვიდრე
ცოცხალს. მარინეს ზურგს უკან მოიკრუნჩხა დედამისი, ესმა, რომ
ლის დროგამოშვებით სასოწარკვეთილებით წამოძახება — შვილო,
შვილო... რა დღეს შეესწრო შენი ოხერი დედა!.. — და ამასთან გულ-
ში მუშტების ცემა მაყურებელს გულს უთუთქავდა.

— ბიძიკო, — დაიწყო ტკბილი ხმით ვასილმა: — შენ გაბრალებენ
ვითომ ქრისტესათვის გელალატნოს და ეშმაკებს მიჰკერძოდე... ვითომ
შაენებლობასთან და ბოროტთან კავშირი შეგეკრას და ამის დასამტკი-
ცებლად შენზე ბევრ რამეს ამბობენ შენი აქამდე საყვარელი მეზობლე-
ბი და ამხანაგები... — ვასილმა უთხრა ყოველივე ის, რაშიაც ბრალს
სდებდნენ მარინეს და ჰკითხა: — მართალია თუ არა ეს?

მარინემ პასუხი არ გასცა.

ვასილმა ისევ განუმეორა თავისი კითხვა, მაგრამ პასუხი მაინც ვერ
მიიღო.

— არ გესმის, რომ გკითხავენ? — მიაძახა მარკოზამ.

მარინე მაინც არ იღებდა ხმას!.. გაქვავებული უმოძრაოდ იჯდა.

— მიეცი, შვილო, პასუხი, პასუხი გაეცი, შვილო! — მხარზე ხე-
ლის დადებით შეეხვეწა ესმა! — პასუხი გაეცი, შვილო!

— არ იცი, ბოშო, ვინ გკითხავს!.. უბრალო კაცი ხომ არ გელაპარა-
კება?.. ანგელოზებთან ნამუსაიფები კაცი ხმას გცემს და შენ რა ღმერ-
თი გიწყრება?! — გაცხარდა მარკოზა.

— მე უშენოლაც კი მიგიხვდები, — ისევ მიმართა სიტყვა ვასილ-
მა ყმაწვილ ქალს: — უშენოლაც კი მიგიხვდები ყოველ შენს საქმეს.
მარა შენთვის ჯობია, რომ თვითონ შენით აღიარო ყოველივე შენი ამ-

ბავი... ყველაფერში გამოგვიტყდი და ღმერთი, ჩვენი შემქმნელი და მწყალობელი, გაპატივებს შენს შეცდომას, მოგიტევებს შენს დანაშაულობას... არა და, თუ არ გამოტყდები, იცოდე, საუკუნო წვალება მოგელის ჯოჯოხეთში, ყოველ წვალებაზე უფრო მეტი... ამაში დამერწმუნე მე, რომ მართალს გეუბნები... თუკი გამოტყდები, როგორც გითხარი, ღმერთი შეგინდობს შენ შეცდომილებას და სულსაც არ წაიწყმედ, ეშმაკს არ დააპატრონებ მასზე... ხარ კუდიანი, თუ არა? გაქვს მათთან რამე კავშირი? — კიდეც ჩაჰკითხა ვასილმა.

სიჩუმეში მოისმოდა შეკავებული ტირილის ხმა.

— გაქვს კავშირი თუ არა კუდიანობასთან? — არ ეშვებოდა ვასილს.

— მაქვს! — ძლივს გასაგონი ხმით თქვა მარინემ.

საშინელება, გულგამგირმა კივილმა შესძრა იქაურობა.

— უიმე, უიმე! — სასოწარკვეთილებით წამოიკივლა ესმამ და თავზე ხელები დაიშინა.

— ქალო გაჩუმდი, გაჩუმდი!.. არ გესმის შენ, ეი! გაჩუმდი, გეუბნები! — ამშვიდებდა ცოლს მარკოზა მარინეს სიტყვისაგან გამშრალი, გარეტიანებული.

ქალებმა ერთმანეთს გადახედეს.

— ვინ შეგაცდინა? ვინ გაგაჩვია კუდიანებთან? — ჰკითხავდა ვასილს.

მარინე ისევ გაყუჩდა და პასუხი არ მისცა. მარკოზას გული მოუვიდა წყრომით უთხრა, რომ ამგვარი ჯიუტობით ვასილს აწუხებო. ამის შემდეგ ვასილმა ისევ გაუმეორა კითხვა და მარინემაც ყრუდ მიუგო:

— ჩემმა დედამთილმა!

ქალები ისევ შეინძრნენ, ერთმანეთს გადახედ-გადმოხედეს. ესმა კი ისევ მუშტებს ირტყამდა გულში; ქმრის შიშით ხმამალა ტირილს ვერ ჰხედავდა საცოდავი მოხუცებული დედაკაცი.

— აბა, ახლა მოგვიყვი, როგორ შეგაჩვია კუდიანობას შენმა დედამთილმა?.. თავიდან მოყვი: რას გიშვრებოდა, რას გეუბნებოდა ან გპირდებოდა რამეს? ჰო?

მარინემ ჯერ ხმა არ ამოიღო, მერე თითქო იფიქრა, რომ მაინც არ მომეშვებოდა, ვიდრე დაწვრილებით არ ვიტყვი ჩემს ამბავსო და მოჰყვა ყველაფერს. მთელი საზოგადოება სმენად გადაიქცა; ზოგიერთი ქალი წამოდგა და მარინესკენ გამოიწია, რომ უკეთესად გაეგონა მისი ლაპარაკი.

სიჩუმემ დაიპყრო იქაურობა და ამ სიჩუმეში ძლივს ისმოდა აღელვებული, მისუსტებული მარინეს ხმა, რომელიც ხშირად უწყდებოდა მოლაპარაკეს.

მარინემ უამბო, თუ როგორ გალახეს იგი დედამთილმა და ქმარმა, ონისიმესაგან რომ სახლში მიიყვანეს, რის შემდეგაც ავად გახდა... როგორ უმოწყალოდ სდევნიდა მას ფეფენა, მოსვენებას არ აძლევდა როგორ აუტრიალა ჯერ სახლიდან ეზოში გამოსვლა, მერე ეზოს გადაღმა გადაბიჯება; უშლიდა სხვებთან ლაპარაკს; რომ ყველგან სდევნიდა მას და ვერსად ვერ დაეფარა მისგან თავი.

— ერთხელ ვენახში დავიმაღე, დავწექი ბეოლის ძირში... მიმძინებოდა, — მოუყვა მარინე, — უეცრად რაღაც შავი უშველებელი დამეტაკა, გამომადვიდა, წამავლო ხელი და ცაში ამიყვანა ისე მაღლა, რომ თავბრუ დამესხა, დაბლა რომ გადმოვიხედე... „დამნებდიო, — მითხრა იმან, — და შემომიდექიო, თორემ ახლავე აქედან ხელს გაგიშვებ და მიწას დაგახეთქებო“. შემეშინდა, ავკანკალდი... ვუთხარი, კი, ბატონო-თქვა. „აბა გახსოვდეს ეგ შენი სიტყვა... მე ხუმრობა არ ვიციო“... ჩავაჩერდი, ვინ გელაპარაკებოდა, მინდოდა შემეტყო... იმ შავ მოჩვენებაში ჩემი დედამთილი ვიცანი... მე უფრო შემეშინდა კიდეც და ხვეწნა დავუწყე — ოღონდ ნუ მომკლავ და შენი მორჩილი ვიქნები-თქვა... არც ხმას გავცემ ვისმე უშენოდ, არც არსად წავალ შენდა დაუკითხავად-თქვა... ოღონდ მიწაზე დამიშვი-თქვა... ისევ თვალეზე წამომეფარა რაღაცა, გონება დამეკარგა... აზრზე რომ მოვედი, ისევ იმ ადგილას ვიწევი, სადაც მიმძინებოდა...

— კიდეც?

— ნიგოზზე შემომესწრო...

— ჰმ!

— ნიგოზს ვხალავდი... უეცრად თვალეზე წამომეფარა შავად... რეტი დამესხა, მეგონა, გადმოვვარდი ეს არის-თქვა... ბრტყალები ჩამასო კაბაში... მაღლა... სულ მაღლა ამიყვანა!.. გადმოგაგდებო... აქედან გისვრიო... ნიგვზის წვეროზე წამოეცობიო, თუ არ შემომიდექიო... კუდიანი გახდიო... შემეშინდა, სული შემეხუთა... მორჩილი ვიქნები-თქვა, ვუთხარი... ნუ მომკლავ-თქვა, შევეხვეწე...

— ვინ იყო? ვინ გელაპარაკებოდა მაგრე? იცანი?

— ვიცანი! — ღრმად ამოიხვნეშა მარინემ.

— ვინ იცანი?

— სული მეხუთება!.. დედა, მიშველე!.. ოჰ! მიშველე, დედა! —

ატირდა მარინე, დედისკენ პირი ქნა და ღონემიხდილი კისერზე ჩამოეკიდა.

— ნუ გეშინია, შვილო, ნუ გეშინია, შენ დაგენაცვლოს შენი დედა! რა იყო, შვილო? რა დაგემართა, შვილო, შვილო?! — შექნა ყვირილი ესმამ, შვილის უსიციცხლო სახე რომ დაინახა, როცა მას პირზე თავსაფარი ახადა.

— ვინ შეიცანი, ვინ? — არ ეშვებოდა მაინც ვასილი, რომელიც ყურში ჩასძახოდა გრძნობადაკარგულ ქალს.

— ჩემი დედამთილი! — ძლივს გასაგონი ხმით თქვა და მკვდარივით, ხელებ და კისერმოსხლეტილი მიილუშა ესმას კალთაში.

— შვილო, მარინე, შვილო! — დასწიოდა მას საცოდავად ესმა: — რატომ შენი დედა უწინ არ მოკვდა, სანამ ამას დეინახავდა მისი დასაფსებო თვალები!.. შვილო, შვილო! — მწარედ მოთქვამდა მოხუცებული დედა.

მარკოზა გაშტერებული გალენჩებული იდგა განზე და უცნაურ ძალას ატანდა თავის თავს, რომ ამ საზოგადოებაში ტირილი არ წასკდომოდა.

— სახლში შეიყვანეთ... — დაიძახა და ფეხზე წამოდგა ვასილი: — შეიყვანეთ სახლში და დააწვინეთ ქვეშაგებში...

ვასილი ქალებს მოშორდა და ონისიმესა და მარკოზას თანხლებით ისევ ეზოში გავიდა, გრძნობამიხდილი მარინე სახლში შეიტანეს, დააწვინეს ტახტზე და საბანი წაახურეს... დედაკაცები იქვე ფუსფუსებდნენ... ვინ ესმას ანუგეშებდა და ამხნევებდა... ვინ რა რჩევას იძლეოდა მარინეს გრძნობაზე მოსაყვანად.

— ახლა კი წმინდად გეიწმინდა! — ამბობდა ერთი დედაკაცი.

— ძალიან საქმე ქნა იმ დალოცვილმა ადამიანმა! — ამბობდა მეორე.

— ღვთის კაცია, შე დალოცვილო... ვიგინდარა ვინმე ხომ არ არი!

— რასაკვირველია, რასაკვირველია!.. მარა ამ უბედურს დიდი ხნის სიცოცხლე კი აღარ აქვს... — გადაუფუჩუნა ერთმა დედაკაცმა მეორეს.

— შე ქალო, სული რომ არ წააწყმედიეს ის აღარ კმარა? — ხმადაბლა მიუგო მეორემ: — გამოტეხილს რაღა აცოცხლებს?.. არ გამოტეხათ, უარესი ცოდვა იქნებოდა!.. იცოცხლებდა კი, მარა რაღა სიცოცხლე იქნებოდა მისი... ბოლოს ხომ წაწყმენდილი იქნებოდა მაინც...

ეს საზოგადო აზრი იყო, რომ გამოტეხილი დიდხანს ვერ იცოცხ-

ლებდა და ამაში დარწმუნებულნი წავიდ-წამოვიდნენ გამოტეხაზე დამს-
წრე დედაკაცები. ამათაც მადლობა უთხრეს, როგორც ვასილ კარიკაძეს,
ისე მარკოზას, რომ მათ სოფელს ამისთანა სამადლო საქმე უქნეს —
გაკუდიანებული ქალი მოაშორეს სოფელს. მეორე დღეს ვასილიც წა-
ვიდა თავის სოფელში ონისიმეს ვაჟიშვილის თანხლებით. მარკოზა
ბევრი ეხვეწა მას, მიეღო მისგან ორიოდე მანეთი გასამრჯელო, მაგრამ
ვასილმა არაფრის გულისათვის არ ქნა.

— ღმერთს ჩემთვის ეს ძალა ფულის საბოჭავად კი არ მოუნიჭებია,
შე კაცო! — უთხრა მან მარკოზას.

— ვეცდები სხვანაირად გემსახურო და ეს დავალება კაცურად
გადაგიხადო, ჩემო ბატონო! — მიუგო მოხუცებულმა გლეხმა.

ამ წამებამ, მთელი საზოგადოების წინაშე წამებამ, სულ დაათვა
უიმისოდაც მისუსტებული მარინე. იგი მესამე დღესაც არ ამდგარა
ზეზე, ისევ ავადმყოფი იწვა. უბედური დედამისი თვალდათვალ უყუ-
რებდა, როგორ ესალმებოდა მისი საწყალი, მრავალტანჯული შვილი
ამ წუთისოფელს. ესალმებოდა, აბა რისი მომასწავებელი იყო მისი ასე
საცოდავად მოქცევა... და ესმა თავს დასტიროდა მარინეს... მარკოზა კი
ხანდახან მივიდოდა ავადმყოფთან, ჩაჰკითხავდა! „რავა ხარ, შვილო?“
და პასუხის მაგივრად რომ გაიგონებდა გაუგებარ სიტყვებს, მიმქრალი
ხმით წარმოთქმულს, უცბად მოშორდებოდა და ცალკე, ნაჩუშათევად
ჰყრიდა ცრემლებს.

სოფიო და ონისიმე ნუგეშს აძლევდნენ ვითომ მოხუცებულებს, მაგ-
რამ თვითონაც ხედავდნენ, რომ სანუგეშო აქ არა იყო რა.

ერთ დღეს მარინემ უცნაურად დაიჯინა სახლში, დედამთილთან
წასვლა იქ დასაწოლად. მარკოზამ ძლივს, ისიც წყრომით გადაათქმევი-
ნა ეს სურვილი. „ფეფენას ნურაფერს აწყენინებთო“, — ეხვეწებოდა
მომაკვდავი მშობლებს.

ფეფენას არაფერი გაუგია იმისი, თუ რა მოხდა ონისიმესას, რა-
რიგად საბოლოოდ დამტკიცდა მისი კუდიანობა და მისგან რძლის გაკუ-
დიანება. ვინ იქნებოდა იმისთანა, რომ ყოველი ეს ეამბნა ფეფენასა-
თვის, რომლის წინაშეც უფრო იმატა შიშმა მეზობლების გულში. გამო-
ტეხაზე დამსწრენი მაინც ერთობ შიშში ჩავარდნენ — ფეფენა არ გადა-
გვეკიდოსო.

ფეფენამ ის იცოდა მხოლოდ, რომ მარკოზამ მარინე ონისიმესას
მიიყვანა და რომ ახლა იგი ავადმყოფი იწვა მისი მაზლის სახლში. ერთ
დღეს აღარ მოუთმინა გულმა მოხუცებულ დედაკაცს და გადაწყვიტა

გადასულიყო ონისიმესას, რძლის ამბავიც გაეგო და მის მშობლებთანაც მოელაპარაკა, რომ ასე წართმევა ქალის არავის უნახავს და გაუგონია, მით უფრო, რომ ფეფენა ამ ბოლო დროს სრულიად კმაყოფილი იყო მარინესი. მართლაც, როცა მარინემ სრულიად გამოიცვალა ხასიათი, მისი სიტყვის გამგონი და დამჯერი შეიქნა, მიივიწყა უწინდელი ცმუკვა-ცერცებობა, სულ სახლში იჯდა და მოხუცებულმა ქალმა, მისი აზრით, თავიდან აიცილა თავზე წამოწეული უბედურება, — ახლა ფეფენას აღარავითარი განსაცდელის მოლოდინი არ აწუხებდა. მან სრულიად გამოიცვალა გული რძალზე. ამიტომაც იყო, რომ გადაწყვიტა ავადმყოფი მარინეს ნახვა... ეგებ ამ უცნაური ხასიათის პატრონის გულის სიღრმეში რძლის სიყვარულმაც გაიდგოდა... ვინ იცის!

— აჰა!.. კაი დაგემართოს! მაგაზე უკეთესს ვერას იზამდი!.. — რადაც უცნაურ კილოზე წამოიძახა მარკოზამ, როცა ნიკას თანხლებით ეზოში შემოსულ ფეფენას თვალი მოჰკრა.

— სახლში არ შემოუშვა მაგ სულწაწყმედილი, მაგ! — გაჯავრებით თქვა ესმამ.

— ვინ არი, დედა? — იკითხა ავადმყოფმა.

— წყეული შენი დედამთილი, შვილო!.. მარკოზა, კაცო, სახლში არ შემოუშვა, იცოდე, თვარა ამწამსვე ყანყარატოში ვეცემი!

— მაცალე, დედაკაცო!.. შენ შენთვის იყავი! ეს მინდოდა, რომ სადმე ხელში ჩამეგდო მაგისი თავი და ღმერთი მიგზავნის კიდეც! — ბოროტად წარმოსთქვა მარკოზამ, მივარდა კერას, აჩქარებით გამოქეჩა ცეცხლი, გადააბნია ნაცარი და ზევით ამოაგდო კერიაში ნაგდევი ნალი. მერე ისევ ნაკვერცხლები წააყარა რკინას, მიტრიალდა და ფეფენას შეეგება კარებთან. არც სოფიო და არც ონისიმე შინ არ იყვნენ.

— მობძანდი, მძახალო, მობძანდი!.. აქამდინაც კი უნდა გენახა, შე ქალო, შენი ავადმყოფი რძალი! — დაცინვით უთხრა მარკოზამ: — შენ, ბიჭო, არ გეკადრებოდა ცოლის ამბავი გაგეგო?

— შე დალოცვილო, — მიმართა მარკოზას: — შენ იმისთანა საქმე გვიყავი!.. გხედავდი, სხვანაირ გუნებაზე იყავი და აღარაფერი გითხარი... შე ვთქვი, ჯერ ესე იყოს, კაცი დამშვიდდება, დაწყნარდება... შვილიც ეტყვის...

— შვილმა ვერაფერი კაი მითხრა! — წამოიძახა მარკოზამ.

— მამა, მამა! — მოისმა ავადმყოფის ხმა.

— იმიტომ ვიცდიდი ამ სამ დღეს, — თავისას ამბობდა ფეფენა: —

რითია ავად? რამ გახდა ასე უცბად ამნაირად? — და ფეფენა ავად-
მყოფთან მივიდა.

— ნამდვილი ამბავი გინდა, რასაკვირველია, გეიგო, ხომ? — ისევ
სხვანაირად ჩაჰკითხა მარკოზამ ფეფენას.

— დედა, დედა... უთხარი მამას... — ძლივს გააგონა დედას მარი-
ნემ.

— შენ კი, ბიჭო, გარეთ გადი! — დაუძახა ნიკას მარკოზამ: — შე-
ნი გასაგონი არ არის ეს ჩვენი ლაპარაკი!..

ნიკა ცხვარივით კარში გავიდა. მარკოზამ უცბად მიხურა კარი და
გადარაზა სარაზავით, გამოტრიალდა, წინ წამოუდგა წელში გამართუ-
ლი, დონჯშემოყრილი ფეფენას და შეჰყვირა.

— შენმა კუდიანობამ უყო მაგას ეგ!.. შენმა კუდიანობამ! — დაი-
ყვირა, რაც ხმა ჰქონდა, მარკოზამ: — ვითომ და არ იცოდე... იმისათ-
ვის მოხვედი, რომ მაგის წვალების ყურებით დამტკბარიყავი?! მარა
სად წამიხვალ ახლა, სად წამიხვალ!.. — უყვიროდა მარკოზა გაფითრე-
ბულ მოხუცებულ ქალს. რომელიც გრძნობადაკარგულებით მისჩერე-
ბოდა ამ გამხეცებულ კაცს — ვერსად ვერ წამიხვალ, ვერსად!.. გესმის
თუ არა? — ყვიროდა ისევ მარკოზა.

— ხომ არ გადარეულხარ! — შეუტია გონზე მოსულმა ფეფენამ: —
ხომ არ გადარეულხარ... ახლავე კარი გამიღეთ!.. — და მან კარებისაკენ
მიიწია, მაგრამ მარკოზამ ხელი სტაცა და უკან დაახევინა.

— სად წამიხვალ? სად წამიხვალ?

— გამიშვი, გეუბნები!.. ხელი გამიშვი! ბიჭო, ნიკა, კარი გააღე ახლა-
ვე... გესმის, ბიჭო!

— ვერ გავაღე, დედა, ვერა! — მოისმა ნიკას ხმა.

— რატომ ტანჯავ, რაზე აწვალე, შე შეჩვენებულო?.. აღარ გეყო
მაგის წამება, ვერ გაძეხი? შე წყეულო, სული რომ არ წაგაწყმენდინე,
ხორცს რას ერჩი, მითხარი? — და მარკოზა რაც ძალა და ღონე ჰქონდა,
მოხუცებულს ხან იქიდან წაჰკრავდა მუჯლუგუნს, ხან აქედან. ფეფენა
კი ამ სიტყვებით გაკვირვებული იძახდა: — „რეებს ამბობ, შე უგონო,
რას სულელობ?“ — და თან საზარლად ყვიროდა, მაგრამ მარკოზამ
ყურიც არ ათხოვა ამას, მოჰხვია ხელები ფეფენას, მიათრია ბაგასთან,
მოხსნა ბაგაზე ჩამოკიდებული ხარის დასაბმელი ბაწარი, ესმას დახმა-
რებით შეჰკრა მოხუცებული დედაკაცი და გადაბაწრული მიწაზე
დააგდო.

— მიშველეთ, მიშველეთ! — შესაზარი ხმით გაჰკიოდა ფეფენა.

— მოიტა აქ ნალი! — გადასძახა მარკოზამ ცოლს; თვითონ კი ფე-
ფეფენას თავს დაადგა და ნიშნის მოგებით ეუბნებოდა: — სად წამიხვალ
ახლა, სად წამიხვალ ახლა, შე კუდიანო!.. მოგარჯულებ, ახლავე მოგარ-
ჯულებ, მე შენ!.. ახლავე მოგარჯულებ!

ესამ გამოჩხრიკა ცეცხლი, გამოიღო საკეცით გავარვარებული ნალი
და მარკოზასავე წამოიღო.

— მამა! მამა!.. რას შობი?.. რას შობი, მამა! — წამოვარდა ამის
დანახვან ლოგინიდან მარინე: — მამა, შენი ჭირიმე... მე მომკალი, მე!..
ნუ შობი მაგას!.. დედა, იქით! — დაიწივლა მან და ესმას ხელიდან
გააგდებინა საკეცეც და ნალიც.

— ახლავე მორჩები, შვილო, გვაცალე! — წამოიძახა ესმამ.

— მამა, ნუ მკლავ, ნუ მკლავ, მამა! — და ღონემიხდილი კისერზე
ჩამოეკიდა მარკოზას.

— მაცალე! მაცალე, გეუბნები! — გაჯავრებით მიაძახა მარკოზამ: —
დოუდაღავი რაღა გადამირჩება მაგ შეჩვენებულო!

ფეფენა, ყვირილისაგან ხმაჩხრინწიანებული, ისევ შველას ითხოვდა.
კარებთან კაცების ხმა მოისმა, ეს ნიკამ შეჰყარა მეზობლები.

— მარკოზა, კარი გააღე, კარი გააღე, მარკოზა! — იძახოდნენ და
თან კარს აწეებოდნენ.

— მაცალე, ბოშო, მაცალე! წეიყვანე ეს სულელი იქით! — მიაყვი-
რა მარკოზამ ესმას და თან ისე ღონივრად შეინძრა, რომ მარინესაგან
თავი გაითავისუფლა. მაგრამ მარინემ თავი ველარ შეიმაგრა და მიწას
დაასკდა მძიმედ.

განთავისუფლებულმა მარკოზამ უცბად დაავლო ხელი საკეცეს, აი-
ღო მით მხურვალე ნალი და მიიტანა იგი ფეფენასთან, რომელსაც შიში-
საგან ხმა დაეკარგა და გველივით კლაკენა დაიწყო.

— ხედავ, ამას, ხედავ! — ყვიროდა მარკოზა — ხედავ ამას! აი, შე-
ნი რჯული, შენი რჯული! — და გამხეცებულმა მარკოზამ გახურებული
რკინა თეძოზე მიაღო ფეფენას.

სახლში მყარალი, ნამწვავი ჭინჭის სუნი გადგა. ამ დროს კარიც ჩამო-
გლიჯეს და სახლში შემოცვივებულმა გლეხებმა ცოცხალ-მკვდარ ფეფე-
ნას მოაშორეს მარკოზა, შემოხსნეს ქალს ბაწარი და გარეთ გაიყვანეს
პაერზე.

საშინელმა კვილმა შესძრა იქაურობა. ესმა, რომელიც მიწაზე დაცემულ მარინესთან ფუსფუსებდა, საზარლად ღრიალებდა:
— მარინე!.. მარინე, შვილო! მიშველეთ... ვინ ხართ ქრისტიანი, მიშველეთ... კვდება, კვდება!.. მარინე, შვილო! — ყვიროდა საცოდავად დედაკაცი.

— ჰა, მოკვდა?! — იყვირა მარკოზამ და მივარდა მარინეს, — მარინე, მარინე!.. — და რა შეხედა მიწაზე უსულოდ მდებარე შვილს, მოხუცებულმა ღონიერად ასწია საყვარელი გვამი, გულში ჩაიხუტა და თან გულსაკლავად გაიძახოდა:

— შვილო! გაწვალეხულო შვილო!.. მარინე, შენი ჰირიმე! ვაიმე, ვაიმე, ვაიმე! — და თან გაცივებულ პირისაზეს უკოცნიდა მიცვალეხულს.

სოლომან მორბელაძე

პატარა ხანს მოითმინეთ, ბატონო, და სოლომანიც გიახლებათ
საცა არის!

— დამაგვიანდება... დღიურ ველარ მივალ სახლში... უმთვარო ღამე-
ები გახლავთ... გზაში გამიჭირდება... თვითონ იცით, რა გზებია, მერე
ჩვენსკენ... მე გიახლებით და ამის მოხოვნელი ვიქნები, თქვენვე მოახსე-
ნოთ სოლომანს ყველაფერი... გაჭირვება რომ არ მადგეს, ღმერთმანი,
არც კი შეგაწუხებდით!.. თქვენი იმედით ვიქნები, ჩემო ბატონო!.. შშვი-
დობით ბრძანდებოდეთ! — თქვა ეს კარგა მოხუცებულმა, მაღალი ტა-
ნის კაცმა, ზელი ჩამოართვა ქალს, რომელსაც ელაპარაკებოდა და კიბე-
ზე ჩამოსვლა დააპირა. სწორედ ამ დროს ქალმა წამოიძახა:

— ეჰ, ბატონო, სოლომანიც ეგერ მოდის!

მართლაც, ღია ჭიშკარში შემოიჭირითა მოჩაქჩაქე ჯორით მხედარმა, რომელსაც თავზე პატარა ქუდი ეხურა და ბეჭებზე ყაბალახი ჰქონდა გადაგდებული.

ეს იყო აზნაური სოლომან მორბელაძე.

— შენ არ დამენახე, პლატონ, და სხვა არაფერი მინდოდა! — შესძახა სოლომანმა მოხუცებულს, როცა ჯორიდან ჩამოხტა და შეგებულ პატარა ბიჭს გადასცა მადლიანი პირუტყვი:

— რა კაი გუნებაზე ვიყავი მერე!.. უღვთო კაცი ყოფილხარ, პლატონ ჩემო, ღმერთმანი! — და სოლომანმა გულით გადაიხარხარა და ხელი ჩამოართვა პლატონს.

— მალე, მალე გაგისტუმრებ!.. მალე მოვიშორებ თავიდან შენს ვალს... ცოტა ფეხის გადადგმა შემეზარა, თვარა ფულს ვერ ვიშოვიდი მე?! მართლა ისე დაგლახაკებული კი არა ვარ, ზოგიერთი აზნოუშვილი რომ გინახავს... უფულობას რომ შეუშინებია, ცხვირები ჩამოუშვიათ და არ იციან რა ქნან! ცოტა კიდეც მოითმინე და თელათ დაგიბრუნებ იმ შენს ფულს!..

— რა ექნა, მე ერთი გაჭირვებული კაცი ვარ... შენოდენი მე აღარც სიარული შემიძლია, აღარც სხვა რამე საქმე.. რაცხა ეშმაკად შვილი შეგიყვანე სასწავლებელში, ქე ვნანობ ახლა, ნამეტანი ხარჯი უნდება... ბოვშიც ტირის და იხვეწება, სასწავლებლიდან არ გამიყვანო... სწავლის ფული მაქვს შესატანი და ამისათვის მოვედი შენთან... რომ არ შეგაწუხო, მეტი გზა არა მაქვს... ვადაც ქე გადასულია, შენ რომ ფულების დაბრუნებას შემპირდი... ბოვს გამომიგდებენ და ნუ ჩადგები ჩემს ცოდვაში!..

— ჩემს შვილს, ჩემო პლატონ, უშველებელი კალამი უჭირავს ხელში... ისე მშვენივრად ურტყამს მიწას, რომ მოგეწონება, რომ უყურო... არ ეკადრება, მართალია, თოხი აზნოუშვილს, მარა მეტი გზა არაა, თვითონაც იცი!

— ქე ამხელ მერე შენს სიგლახეს? — დაატანა სოლომანის ცოლმა ფეროსინემ, რომელიც წელან ესაუბრებოდა მოხუცებულს.

— რა ვუყოთ... დრომ ასე მოიტანა!.. აბა, პლატონ ჩემო, ერთი თვე მადროვე კიდეც და მერე მე ვიცი და ჩემმა კაცობამ!..

— ერთი თვე?.. — ჩაფიქრდა პლატონი: — ბატონი ბძანდები, — თქვა მან ცოტა ხნის შემდეგ, — მეტი ხნით გადადება კი აღარ შემიძლია, სოლომანი!

— არა, არა, პლატონ!.. შერცხვენილი დამიძახე, თუ ერთ თვეს გადავაცილო, ის შენი ფული არ ჩავაბარო!.. მაგის გულისთვის დავრბივარ აგერ ერთი თვეა... მამულობა მაქვს გამოწყობილი და იცოცნლე, კაი ასაღები მქონდეს! ევიღებ და იმწამსვე ჩემი ხელით მოგიტან... ცოლ-შვილს გეფიცები...

— აბა, იმედი მაქვს, სოლომან!

— პატიოსან სიტყვას გაძღვე... როგორც ევიღებ სამამულოს, იმწამსვე შენთან გამოვწვევ!.. და რომ ევიღებ, ექვი არ უნდა!..

— აბა, ისე მივდივარ ახლა, თითქო ჯიბეში მეგულებოდეს ის ფულები... მშვიდობით ბძანდებოდეთ... — და პლატონმა წასვლა დააპირა.

— გული რომ გაგიკეთე, იმიტომ მტოვებ, შე კაცო?! ეფროსინე! — დაიძახა სოლომანმა.

— რა იყო? — იკითხა ეფროსინემ, რომელიც პლატიდან გამოვიდა, სადაც ჯორის დასახედავად იყო წასული.

— ხელად ერთი ზაკუსკა მოგვართვი, თუ ქალი ხარ!

— აჰ, შენ არ მომიკვდე, მე დარჩენა არ შემეძლოს... უსათუოდ ახლავე უნდა წავიდე! — გაიწია პლატონმა.

— შენ არ მომიკვდე, მე შენ არ გაგიშვა!.. ბიჭო! — დაიძახა სოლომანმა: — პლატონის ცხენს უნაგირი მოხადე!

— შენ არ მომიკვდე, შენ, სოლომან, მე დარჩენა არ შემეძლოს... და პლატონი უკან-უკან იხევდა, სოლომანის ხელებიდან თავისი ხელის განთავისუფლებას ცდილობდა. — სახლში მაქვს დაბარებული, უსათუოდ მოვალ ამაღამ-თქვა, და რომ არ მივიდე, ჯავრით მოკვდებიან... გამიშვი, შენი ჭირიმე... შემომალამდე... მერე ველარ ვივლი!

— დაგაწვენ, დაგახურავ, დაგაძინებ... დილით ადრე ადგები და წახვალ, შე კაცო!.. — არ ეშვებოდა სოლომანი.

— მოითმინეთ, ბატონო! — შეეპატიჟა ეფროსინეც.

— მადლობელი ვარ, ჩემო ბატონო... მეტად მადლობელი ვარ, მარა, ნურას უკაცრავად... სწორედ რომ არ შემიძლია... მომიტევეთ, ნუ მიძრახავთ ჩემს უზრდელობას... მშვიდობით ბძანდებოდეთ!..

— კაია, შე დალოცვილო!.. მაინც არ ეშვებოდა სოლომანი.

— ნულარ აწუხებ მეტს... თუკი ასე ეჩქარება! — მიმართა ქმარს ეფროსინემ.

— ღმერთმანი, ერთობ მოგილხენდი, იმისთანა გუნებაზედ ვარ, მარა, თუ ჩემთან არ გესიამოვნება ერთი სტაქანი ღვინის დაღევა, ღმერთმა მშვიდობის გზა მოგცეს, ჩემო ბატონო!

— მაგას რატომ ამბობ, კაცი?! დრო არა მაქვს, თვარა ამდენი ხვეწნით რავა შეგაწუხებდი!.. მაღლობელი ვარ... მაღლობელი ვარ!.. მშვიდობით ბძანდებოდეთ!..

პლატონმა ხელი ჩამოართვა ეფროსინეს, მერე სოლომანი გაიხშო გვერდზე და ხმამაღლა უთხრა:

— სოლომან, მომკლავ, თუ ამ ერთ თვეში არ მომეცია!..

— პატიოსანი სიტყვა მოგეცი და სხვა ახლა რითი დაგაჯერო უფრო!.. გეუბნები, გათავებული მაშვლობა მაქვს, ერთი ექვსი თუმანი მერგება და ის იქნება!

— შენი ჭირიმე, შენი, ჩემო სოლომან!.. თუ გინდ გეჩუქნოს, ისე ჩავთვლი...

— ლაპარაკი აღარ უნდა მაგას!

— მშვიდობით, შენი ჭირიმე! აბა, შენ იცი, სოლომან! — ველარ მოითმინა, კიდეც ერთხელ არ შეხვეწნოდა სოლომანს. შემდეგ მოხსნა ბროწეულთან მიბმული თავისი ძალზე გამხდარი ცხენი, შეჯდა ზედ და, რომ ცხენის სიძაბუნე არ შეენიშვინებინა, ორიოდ წკეპლი გადაკრა; მაგრამ ღონემიხდილმა მშვიერმა პირუტყვმა ისევ ზანტად გადაღვა ფეხები და მხოლოდ კუდი მიიქნ-მოიქნია, თითქო ამით ის უნდოდა ეთქვა, რომ ცემა-ტყეპას დიდი ხანია შეჩვეული ვარ და ეგ ვერ ამაჩქარებსო. სოლომანმა ჭიშკრამდი მიაცილა პლატონი და, როცა სახლს მიუახლოვდა უკან გამობრუნებული, აივნის დასტანდაზე გადმოწოლილ ეფროსინეს შესძახა:

— არ მომკლა ამ უხეირომ თავისი გაუთავებელი ხვეწნით!.. სული ამომართვა კინალამ ოჯახდაქცეულმა!..

— სხვანაირი გულისაა მაგ დალოცვილი, თვარა მაგის ადგილას სხვა ხვეწნას კი არა, პრისტავით მოგადგებოდა კარზე!.. უსათუოდ გიჩივლებდა! — მიუგო ეფროსინემ.

— მიჩივლოს და, კაცი არ ვიქნები, ორი იმოდენი, რაც მმართებს, ზედ არ დავახარჯვინო, სანამ ამოიგებს... ისე იცოცხლა სოლომანმა... ისევ სიამტკილობით თუ რამეს გამომრჩება, თვარა საჩივრით და პრისტავებით ბევრს ვერაფერს მოიგებს!..

სოლომანი აივანზე ავიდა და ნამგზავრი, დაღლილი, დასაჯდომად გაყოლებულ აივნის ფიცარზე გაწვა.

— რატომ ხარ ასე წინდაუხედავი, შე უბედურო?! — წყენით უთხრა ეფროსინემ.

— რა იყო შე ქალო ცუდი რა ვქენი?

— აბა, რომ ეპატიეზობდი იმ კაცს, რა გეგულებოდა სახლში სტუმართან მისატანად?! ნეტავი შენ კულაბზიკობა არ გჭირდეს და სხვა არა მინდა რა!.. რომ დარჩენილიყო, რას აპირებდი?!

— ერთი-ორი შეპატიეზებით რავე დარჩებოდა, შე ქალო!.. ვადა-მთიელი ხომ არ არი, ჩვენებური ჩვეულება არ იცოდეს... შევეპატიე, ვალი მოვიხადე... ისე ხომ ვერ გავუშობდი, ასე არ მეთქვა... იმის შეგეშინდა, რომ არაფერი გვაქვს?!. თუ არ გვაქვს — გვექნება, გვექნება!.. იმისთანა ტკიცინა წითელ-წითელ თუმნიანებს მოგიტან, რომ თვალები აგიბრჭყვიალოს... ექვსს ერთად... როგორც კაცი!.. ორ თუმანს პლატონას გადვუგდებ, ერთი იმას თავიდან მოვიშორებ... ოთხი თუმანი დაგვრჩება, ნახევარ წელიწადს ქე გვეყოფა და მერე კიდევ გავსაღებ სადმე ერთ გვრიტს და იქიდანაც ხელის ჭუჭყი შემოგვივა!.. შენ დარდი ნუ გაქვს... გული არ გეიტეხო, მხიარულად იყავი... ჯერ ხომ არაფერი წამიხდენია?..

— შენ სულ ასე იძახი და საქმით კი კაი ხანია ვერაფერი ღვეინახეთ!.. მარტო წანწალს უნდები, სხვა არაფერი გამოდის ამ შენი ახალი მაშვლობიდან!..

— რატომ არა, შე ქალო?... ყორიფელი გათავებულია...

— გაათავეთ მოლაპარაკება?

— რასაკვირველია!

— რაზე შეათანხმე?

— ბესარილმა უნდა მისცეს ქაიხოსროს ორმოცი თუმანი ფულად, ოცი თუმნის ვექსილი და ოცი თუმნის ბარგი!..

— სად შეუძლია მერე ბესარიონს მაგდენის მიცემა!.. სადა აქვს მაგის შეძლება იმ უბედურს?... რა დრო მოვიდა, შენი ქირიმე!.. — მწუხარებით წარმოსთქვა ეფროსინემ.

— უნდა იშოვოს, მეტი რა გზა აქვს!.. უმზითო ქალს ვინ მოჰყიდებს ხელს?! იშოვოს... ნაშოვნიც აქვს... გამოსტყუებს ვისმე, ცოტა ადგილსაც გაჰყიდის და შეაგროვებს... ამას ლაპარაკი არ უნდა და ამასთან ერთი დროით რომ ვახშამს მაჭმევდე და დამაძინებდე, ძალიან დაგვიადლი, იმიტომ რომ ხვალ დილით ბესარიონთან უნდა გავსწიო, ჯვრისწერის დღე უნდა დავანიშნო... —

— თუ ღმერთი გწამს, მალე გადარჩი მაგ საქმეს... ტყვილა წანწალს ნუ უნდები...

— მაგ წანწალით ვშოულობ, შე დალოცვილო, ორიოდ გროშს... საქმის გათავება მეც ძალიან მეჩქარება, იმიტომ რომ ქე მეშინია, არ

ჩამეშალოს... ბესარიონის შვილი ყელში დანას იყრის, ბევრ მზითევს აძლევთ და, თუ ვინმე გამოუჩნდა ნაკლები მზითვით წამყვანი, ქე გაატანენ იმ ქალს და მე დავრჩები პირდაღებული... ამის შიში რომ მაქვს, იმიტომ დავწანწალებ იქით-აქეთ... მონდომებული ვარ სულდაუთქმელად გავათავებო საქმე!..

— არ ვიცი, არ ვიცი, რომ ბესარიონმა იმდენი ხარჯის გაწევა შეიძლოს! — ეჭვით თქვა ეფროსინემ.

— მეტი რა ღონე აქვს... ოღონდ კუჭის გასაძლომი მიშოვე დროით და დანარჩენი მე ვიცი.

ეფროსინე წამოდგა და ქმრის თხოვნის ასასრულებლად წავიდა. სოლომანმა, ვიწრო საჯღომ ფიცარზე გულადმა გაშხლართულმა, მალე ხვრინვა ამოუშვა.

შუა დღე იქნებოდა, სოლომანი რომ აზნაურ ბესარიონ საქარაძისას მივიდა მეორე დღეს.

პატარა დაბალკედლებიან სახლის აივანზე გაშვებული ჩოხით, ჩიბუხით ხელში მოსიარულე ბესარიონმა, როგორც კი დაინახა სოლომანი, ხმამაღლა გადმოიძახა:

— გიგოია, ბიჭო გიგოია!

ამ დამახეზაზე ოდის გვერდზე მდგარ სამზარეულო სახლიდან გამოვიდა პატარა ბიჭი.

— ჯორი ჩამოართვი, ბიჭო! — უბრძანა ბესარიონმა.

სოლომანმა მისცა ჯორი პატარა ბიჭს, ჩამოუშვა ჩოხის აკეცილი კალთები, გაიბერტყა მტვერი, გადაელაპარაკა ბიჭს: აბა, ბიძია, შენ იცი, ჯორს კარგად მიჭმიეო, დაბალი კიბე ცქვიტად აირბინა და ავიდა აივანზე.

— დილა მშვიდობის, სოლომან ჩემო! — შეეგება ბესარიონი.

— ღმერთმა შენი თავი მიცოცხლოს, ჩემო ბატონო! — მიუგო სოლომანმა და ჯორისკენ გადმოიხედა.

ამ უკანასკნელს მაღლა აეღირა თავი და პატარა გიგოიას უძალიანდებოდა, ფეხს არ იცვლიდა ადგილიდან, თუმცა საწყალი ბიჭი, რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, ლაგამში ექაჩებოდა.

— ჩიშ, ჩიშ! შე ეშმაკის კერძო! — გადმოსძახა სოლომანმა. — გასაძლომად მიჰყევხარ, შე უბედურო! ჩიშ, ჩიშ!

ჯორმა თითქოს გაიგო პატრონის სიტყვა და გაჰყვა ბიჭს.

— მაგ საწყალს ჰგონია, სახლში რომ ტყვილა თავჩამოკრული აბია,

აქაც ისე დამემართებაო და თავის გუნებაში ისევ გარეთ, წმინდა ჰაერზე ყოფნას რჩეობს! — სიცილით თქვა სოლომანმა.

— სწორედ კარგი ჯორი გყავს, სოლომან, მე და ჩემმა ღმერთმა! — უთხრა ბესარიონმა და თავისი გრძელი უღვაშები გადისწორა.

— შე დალოცვილო, პატრონი აქე, პატრონი, თვარა ჯორს ქება-გინების რა ესმის! — და სოლომანმა გადიხარხარა.

— პატრონი ხომ არი და არი... მაგას რაღა ლაპარაკი უნდა!

— ყოჩალი, ყოჩალი, ბესარიონ ჩემო!

და სოლომანი ის იყო დაეპირა მოჰყოლოდა ქაიხოსრო ქათამაძისაგან შემოთვლილ ამბავს, რომ აივანზე გამოვიდა ორი ქალი. წინ მომავალი მაღალი ტანისა, გამხდარ პირისახეზე ბაღდადით თავმოხვეული, იყო ბესარიონის ცოლი პელაგია; ამას რომ მოჰყვებოდა მაღალი, შავთვალ-წარბა, ლამაზი პირისახის ყმაწვილი ქალიშვილი, თავშიშველა, წელზე გადაგდებული ორი გრძელი ნაწნავით — იყო ბესარიონის ასული ელპიტე, რომელსაც ურიგებდა სოლომანი ქაიხოსრო ქათამაძის შვილს. ყმაწვილი ქალი დედის შემდეგ მორცხვად მივიდა სოლომანთან, ჩამოართვა ხელი და ისევ დედას ამოეფარა.

— დაბრძანდით, ბატონო! — თავაზით შეეპატიჟა პელაგია სტუმარს.

— გახლავართ, ჩემო ბატონო! — და როცა ქალები დასხდნენ, ისიც ჩამოჯდა მოშორებით გრძელ ფიცარზე, რომელიც სკამის მაგივრობას სწევდა.

— ხომ მშვიდობით ბრძანდებით, ბატონო? — მოიკითხა სოლომანმა პელაგია.

— გახლავართ, შენი ქირიმე!.. — უპასუხა მან: — თქვენ, ბატონო?

— გმაღლობთ... გახლავართ, ისე!

— კაი დაგემართოსთ! — წაილაპარაკა პელაგიამ...

ცოტა ხნით სიჩუმე ჩამოვარდა.

— ნამეტანი სიცხე დეიკავა... ერთობ შეგვაწუხა სიცხემ აქეთ... — დაიწყო პელაგიამ.

— ჩვენც, ბატონო, ჩვენც!

— შარშან არ ყოფილა ამ დროს ამისთანა სიცხე... უფრო გრილი იყო... წვიმებიც იყო... ახლა კი...

— კი ბატონო, კი!.. წლებულს წვიმა სულ არ ყოფილა თითქმის... დეიწვა ქვეყანა, თქვენი მტერი დეიწვას... — უგუნებოდ ამბობდა სოლომანი და ბესარიონმაც შეამჩნია, რომ ეს ყოველად უმნიშვნელო ლაპარაკი აწუხებდა სოლომანს. ამასთანავე თვითონაც ეჩქარებოდა მალე

გაეგო, თუ რა ამბავი მოუტანა მაშვალმა, მაგრამ ელბიტეს აქ ყოფნა უშლიდა. ამიტომ მოინდომა, ქალიშვილი თავიდან მოეშორებინა.

— რა დროს შარშანდელ ამინდზე მუსაიფია, შე ქალო! — უთხრა ბესარიონმა ცოლს. — მაგ კაცი ნამგზავრია და, რაღა ლაპარაკი უნდა, მშიერია... შეეცადეთ, დროზე იქნეს სადილი... შიმშილით ნუ მოჰკლავთ მაგ კაცს... წადი, შვილო ელბიტე, დააჩქარე, მალე დაგვაჯინე სუფრაზე. ელბიტე მამის სიტყვაზე წამოდგა და წასვლა დააპირა.

— მეც ახლავე მოვალ, შვილო! — დაატანა სიტყვა პელაგიამ, — მანამდის შენ მიხედუ, შვილო!

— კი, ბატონო! — თქვა ყმაწვილმა ქალმა და ბრძანების ასასრულებლად წავიდა.

აივანზე დარჩნენ ბესარიონი, პელაგია და სოლომანი. სოლომანსაც ეს უნდოდა. შევიდა თუ არა ოთახში ელბიტე, მარდად წამოგარდა თავისი ადგილიდან, მიიწია ცოლ-ქმრისკენ და ხმადაშვებით, რომ სხვას არავის გაეგონა მისი სიტყვა, დაიწყო:

— საქმე ისე მოვყარე, როგორც თქვენ გსურდათ... — და სოლომანმა თავმომწონედ გადახედა ჯერ ცოლს, მერე ქმარს, — ქაიხოსრო, თქვენი სამძახლო, თანახმაა მიიღოს ოცი თუმნის ვექსილი, ასე რომ ხელზე მისაცემი გექნებათ ორმოცი თუმანი და ოცი თუმნის ბარგი... ბარგი უნდა შეფასებული იქნეს ორი კაცისაგან... ვექსილი სამი წლის ვადით!.. მგონია, რომ ამაზე უკეთესი პირობები შეუძლებელია... მართალი უნდა თქვას კაცმა, ქაიხოსრო ერთობ პატიოსნურად მოგეპყროთ... ღმერთმანი! იმას რომ შვილი ჰყავს, თქვე დალოცვილებო, იმისთანა ყმაწვილები ასთუმნია ქალებს არ ჯერდებიან... მარა, ერთი რომ თქვენი ქალი მოსწონთ მამა-შვილს და ამასთან მეც ისე შეგუწნდი, ისე შეგუწნდი, რომ საშველი აღარ მივეცი, არც სხვაგან გოგუშვი და არც არავინ მივაკარე მაშვალად მისულიყო, და დევითანხმე ყორიფელზედ კიდევაც!.. ორასი მანეთი, ვექსილს რომ აძლევთ, ჩასათვალავიც არ არი... იმიტომ, რომ სამი წლის განმავლობაში უფრო შეთვისდებით, დაუახლოვდებით ერთმანეთს, უფრო დამოყვრდებით — ერთი სამი წლით კიდევ გადროვებს, მერე კიდევ გამოაცვლევენებთ ვექსილს და ერთ დღეს შეიძლება კიდევაც ამ ვექსილს ჩაილულის წყალი დააღვეინოთ!.. რაღა დევიჯერო, შვილმა გიჩივლოსთ!.. მძახალმა ამასობაში ეგებ ფეხებიც ქე გაჭიმოს!.. — და აქ სოლომანმა გულიანად გადინარხარა.

— არა, შენი ჭირიმე, მაგას რატომ იფიქრებთ, — იწყინა სოლომანის

რჩევა პელაგიამ. — ჩემ შვილს მე რასაც თვითონ შევპირდი, უკლებ-
ლად უნდა ჩაებაბარო დანიშნულ დროზე... შვილს რაღა მოვატყუებ!

— რასაკვირველია, რასაკვირველია! — დაატანა სიტყვა ბესარიონ-
მაც. — რაც გადაწყვეტილი იქნება, მე ჩემს შვილს უსათუოდ უნდა
მოვცე!.. მოტყუება რაში მეჭირვება!..

— სიტყვას მოჰყვა, თვარა მეც კარგად ვიცი, რომ თქვენ ამგვარ
რამეს არ იკადრებთ... — სიცილითა თქვა სოლომანმა, თუმცა გუნე-
ბაში დარწმუნებული იყო, რომ ბესარიონი ყოველ ღონისძიებას იხმარ-
და გექსილის ტყუილად შერჩენისათვის. — სიტყვას მოჰყვა, თვარა ან
მე რაღა გირჩევთ მაგისტანა საქმეს? მე არ გამლანძღავს შენი სიძე, ის
ოცი თუმანი რომ დეეკარგოს? რამდენს შემომიკუთხებს?!. ჩემი თავის
მტერი ხომ არ ვარ, თქვე დალოცვილებო... არც ამ ხელობაზე ვიღებ
ხელს... ამით ვშოულობ ცოტ-ცოტას, თითო-ოროლა გროშს... და, ნამე-
ტანი ტყვილები რომ შემომერიოს, ვინლა მენდობა?.. ის კი არა, ამას
გვხვეწებით, რომ, თუ ღმერთი გწამთ, ბარგი ისე გამოაწყევთ, რომ ლაბა-
რაკი არაფერი იქნეს, ოც თუმანზე მეტად თუ არა, ნაკლებ არ შეა-
ფასონ... თუმცა შემფასებლებსაც, ვინც იქნება, სულ ერთია, თითო-
ოროლა კაპიკს ვარგებთ და ჩვენს ნებაზე შეაფასებენ, მარა მაინც ქაი-
ხოსროსთან გაფრთხილებული უნდა იყვეთ... ცოტა ანგარიშის მოყვა-
რული კაცია... კარგ მოყვარეს კი შოულობთ, როგორც კაცი!.. სწორედ
კარგ მოყვარეს შოულობთ. მერე სულ იაფად! ყმაწვილია იმისთანა,
რომ ქება აღარ უნდა, თვითონვე იცით!.. მართალია, აზნოუშვილი არ
არის, მაგრამ სასულიერო წოდების კაცია, და დღევანდელ მღვდლებს
უზრუნველი ლუკმა რომ აქვთ, ბევრ თავადიშვილს არა აქვს... ამას ყვე-
ლა ვხედავთ!.. ეპისკოპოსს მოუწერია იმ ყმაწვილისათვის, თქვენი სასი-
ძოსათვის, და აჩქარებს — მალე ცოლი შეირთეო, კუთხევა მინდა
შენიო. საცხა კარგ, დიდ მრევლიან ეკლესიაზე ამწესებს და თან პირდ-
ბა, შენს სოფელში გადაგიყვან ამ მოკლე ხანშიო... ერთი სიტყვით, ბედო
ჰქონებია თქვენს ქალს.

— კი, რასაკვირველია, ყველაფერი ისე სასიამოვნოა, სოლომან ჩემო,
მარა... — და ბესარიონმა სიტყვა გააგრძელა.

— რა მარა, აჰ? — ეუცხოვა სოლომანს ეს სხვანაირ კილოზე ნა-
თქვამი სიტყვა; იგი სრულიად სხვას მოელოდა ბესარიონისაგან.

— რა მარა, რა? — ჩააცივდა სოლომანი ბესარიონს, მაგრამ პასუხი
ველარ მიიღო, იმიტომ რომ ამ დროს აივანზე გამოვიდა ელპიტე და
მოახსენა:

— მზად გახლავსთ, ბატონო, სადილი!

— ახლავე, შვილო, ახლავე მოვალთ!.. აბა წამობრძანდი, სოლომან!

მან! — უთხრა ბესარიონმა სოლომანს.

— მობრძანდით, ბატონო! — მიიპატიჟა თავის მხრივ პელაგიამაც.

— გიახლებით, ბატონო! — თქვა სოლომანმა და ისევ ბესარიონს მიუბრუნდა: — რაია, რა? რატომ თქვი შენ ისე სხვანაირად მარაო?

— მერე, შე კაცო, მერე... ნასადილევს უფრო კარგად და თავისუფლად მოვილაპარაკებთ... ახლა სადილი ვჭამოთ!..

— ბატონი ბრძანდები! — უკმაყოფილოდ თქვა სოლომანმა, რომელსაც ამ „მარამ“ გული ატკინა, თავზარი დასცა... ვაი თუ ბესარიონმა რამე გადაიფიქრა და ამდენამდის მოყვანილი საქმე, თითქმის გათავებულ, ხელახლად სახლავოროთოდ და საწანწალოდ გამიხადოსო? ამ შიშმა იმდენად შეიპყრო სოლომანი, რომ მაღაც დაუკარგა, ხალისი მოუხპო და ცუდს გუნებაზე დააყენა. სადილმა მეტად უგემურად ჩაიარა; სამაშვლოს დაკარგვის შიშმა მოუსვენრობაში ჩააგდო სოლომანი.

სადილიც გათავდა, სტუმარს ხელსაბანი წყალი მოართვეს და ზალიდან პატარა ოთახში შეიწვიეს მოსასვენებლად. პატარა, დაბალ ოთახში, რომლის ჰერს კაცი ადვილად შესწვდებოდა ხელით, უკვე მზად იყო ერთ კედელთან გაყოლებულ ტახტზე მუთაქა და ბალიში სოლომანისათვის.

— აბა, სოლომან, მოისვენე! — უთხრა ბესარიონმა, რომელიც სოლომანს შემოჰყვა ოთახში.

— სწორედ არ დამეძინება, უნდა გითხრა, ბესარიონ ჩემო!..

— რატომ, შე კაცო?.. არ იცი ნასადილევს ძილი, თუ?

— ძილი კი არა... შენ იმისთანა მითხარი ერთი სიტყვა, რომ გამაშტერე და ის არი... ბესარიონ, სწორედ იმისათვის ვარ მოსული, რომ საქმე დავაბოლოვოთ... შორს გადადება აღარ შეიძლება... ის კაცი თანახმაა იმაზე, რაც შენ თქვი. ახლა ჯვრისწერის დღე უნდა დაგვინიშნო... დაგვიანება აღარ შეიძლება, იმიტომ, რომ, როგორც გითხარი, ეპისკოპოზი აჩქარებს იმ ყმაწვილს — კურთხევა უნდა მისი... რასაც დამაბარებ, რა დღესაც დამინიშნავ, ქაიხოსროს უნდა გავაგებო და იმ დღისათვის ისიც მოემზადება...

ბესარიონმა მარჯვენა ხელით გაისწორა თავისი გრძელი უღვაშები, ჩამოჯდა ტახტზე და სიტყვა-გაჰიანურებით თქვა:

— ჯერ ერთი რამ საქმე გვაქვს... აჩქარებით, შე კაცო, ქალაქი არ აშენდება!

— რა საქმე? — გაცემით იკითხა სოლომანმა. — მე ყველაფერი გათავებული მგონია!

— მიჭირს, სოლომან, მიჭირს, ძალიან მიჭირს, ვერ წარმოიდგენ... ბევრი ფულის შოვნა მჭირდება... მერე შევილიც ერთობ ამიხირდა: ბევრს აძლევთ, ჩვენზე აღარ ფიქრობთ.

— რაღა დროს მაგაზე ლაპარაკია, ბესარიონ?! — წამოვარდა სოლომანი. — რაღა დროს მაგაზე ლაპარაკია?!

— რა ვქნა, სოლომან... სხვა შეილებიც მყავს... ყოველი კაპიკი მილიონია ჩემთვის... სად ვიშოვო, მანეთი კი არა, აბაზი, ერთი აბაზი?... მიწოდდა ადგილი გამეყიდა და მით გამესტუმრებია ქალიშვილი, მარა ცალკე შეილი მკლავს, მიწას გვიყიდოდ, ცარიელზე გეტოვებო, ცალკე ისიც მაწუხებს, რომ მუქთად უნდა ჩაიგდონ ხელში მშვენიერი მიწა, რაკი შემატყვევს, რომ ფული მჭირდება... ასე რომ თელათ იმ ფულს ვერ მოვუყარე თავი და, როგორც ვატყობ, ვერსად ვიშოვი! იმედი მქონდა ვიშოვიდი, მარა ტყველი იმედი გამომიღგა...

— რას აპირობ მერე? რას, რას აპირობ? — ეკითხებოდა გაფაციცებული სოლომანი.

— უარი უნდა ვუთხრა მაგ საქმეზე, თუ რომ...

— თუ რომ რაი?... თუ რომ რაი?..

— თუ რომ არ დამიკლო...

— თუ რომ არ დაგიკლო?! — კინალამ იყვირა სოლომანმა. — თუ რომ არ დაგიკლო?!!

— ჰო! — წყნარად თქვა ბესარიონმა.

— როგორც კაცი, შენ, ბესარიონ, შენ თვითონ თქვი, მოხერხდება ახლა მაგ?... მოხერხდება ახლა მაგ?

— რატომ არა? — ისევ დამშვიდებით მიუგო ბესარიონმა.

— შენ არ მომიკვდე!.. მე არ მოგიკვდე!.. ცოლ-შვილი არ დამეხოცოს!.. ყოვლად შეუძლებელია... ყოვლად შეუძლებელია...

— შენ თუ მოინდომებ...

— რას მეუბნები მაგას?! რარიგად მოვინდომო, რარიგად? რარიგად მოვინდომო?... შენგან არ მიკვირს ახლა მაგ! — გაცხარებით ისროდა სოლომანი. — ქაიხოსროსთან წამომცდეს მაგისთანა რამე და სახლიდან არ გამომაგდებს, თვალებს არ დამათხრევინებს? გამლანძღავს, გამთათხავს, მიწასთან გამასწორებს ის კაცი, ამას ლაპარაკი არ უნდა. მე ვერ ვეტყვი მაგას, და თუ ვისმე პირით შოუთვლი, ნება შენია! ჰმ! ახირებულა, შენ ნუ მომიკვდე! იმ კაცმა გამომგზავნა ჯვრისწერის დღის დასა-

ნიშნავად, საქმე გათავებული. ჰგონია და ახლა მივიდე და ის ვუთხრა ბესარიონი ქალს არ მისცემს შენ შვილს თუ კიდევ არ დოუკელი-თქვენი რას მეუბნები, მომკლავს ის კაცი და ის იქნება!

— რა ვქნა, სოლომან, რა ვქნა? რაც არ შემიძლია, არ შემიძლია და არ შემიძლია!

— რაღაზედ მარბენიებდი, შე დალოცვილო, ამდენ ხანს? მუცელ-ში ნაღველი ჩამექცა, გული გამისივდა ამდენი წანწალით, თავი გამისკდა გაუთავებელი ლაპარაკით, ჯორი მოვკალი ამასა და იმას შუა და ახლა მეუბნები, არ შემიძლიაო? პატიოსან კაცთან შეგყარე, საქმე სულ შენდა სასარგებლოდ მოვიყვანე, იმდენი ვეცადე... სიძელ იმისთანა კაცი მოვიყვანე, რომ სიტყვა თქვას ერთი — ათას მანეთს დიდი სიხარულით მისცემენ. ამისთანა კაცი სულ იაფად გიშოვე ჩემი მეცადინეობით, ჩემი რჩევით და ჩაგონებით. კაცი სხვა არ მივყარე, სხვაგან არსად წასულიყო ქალის საძებრად... და ახლა!..

— მაღლობელი ვარ შენი, სოლომან, მეტისმეტად მაღლობელი ვარ! ჩემს ღლეში რავა დევივიწყებ, რაც შენ ჩემი ოჯახისათვის იშრომე!

— განათლებული ყმაწვილი, მდიდარი ოჯახი... ხვალ ჩინებული მღვდელი იქნება... უზრუნველი ცხოვრება, გამოუღწეველი ლუკმა-ბურთი... ჰმ, ეს გაშოვნეიე ორმოცი თუმნით! ორმოცი თუმნით! იმიტომ, რომ ვექსილი რა ჩასათვალავია? ფული ხომ არ გხდება და სამ წელიწადს შიგნით რა იქნება, ვინ იცის! და ახლა კიდევ დაკლებასე ლაპარაკობ! არ შემიძლია! წინეთ გეთქვა! ღმერთო, მომკალი, ეს რა ამბავი მომივიდა?! რა პირით შეგხედო ახლა იმ კაცს? რა ვუთხრა, რითი ვიმართლო თავი? სამარეს მითხრი, ბესარიონ, სამარეს მითხრი და ცოცხალს მაგდებ შიგ, იცოდე... ვილა მენდობა აწი? ჩემს სიტყვას ვილა დეიჯერებს აწი?

სოლომანი გულშეწუხებული უღონოდ დაეშვა ტახტზე და სასოწარ-ვეთილებით სავსე თვალები ბესარიონს მიაპყრო.

— ძმობას ვფიცავარ, მეც ვნანობ, რატომ შევები მაგ საქმეს, მარა რა ვქნა? უზომოდ ვწუხვარ, რომ თავი ვერ მოვაბი ჩემთვის მაგისთანა სასარგებლო საქმეს...

— მეტი გზა არ არი. საცხა იქნება უნდა იშოვო ის ფულიც, რაც გაკლია, — რამდენიმე ხნის სიჩუმის შემდეგ თქვა სოლომანმა! — უნდა იშოვო, სადაც იქნება, რამეფერად! რამდენი გაკლია?

— ასი მანეთი! — მიუგო ბესარიონმა.

— ასი მანეთის გულისათვის კარგავ ახლა იმისთანა სასიძღოს? ასი მანეთის გულისათვის? წამოხტა სოლომანი.

— თითქო შენ თვითონ არ იცოდე, რა ძნელი საშოვარია ასი მანეთი კი არა, ასი კაპიკიც. რომ ჩამომკიდო, გროშ-კაპიკს იმაზე მეტს, რაც ახლა ხელზე მაქვს, გროშ-კაპიკს ვერსად ვიშოვი! ღმერთი მოწამეა, გულით მინდა იმ ყმაწვილის სიძობა, მარა არც ის შემიძლია, ერთ შვილს გადაეყვე და დანარჩენი მოვიმღურო. რა ექნა, აღარ ვიცი, ღმერთმანი! ნამეტან გლახა დროში ვცხოვრობთ. მე რომ მარტო მიჭირდეს, არაფერი, და ყველას, ყველას რომ გვიჭირს, საღ უნდა წევიდეთ, ვისთან მივიდეთ, ვის შევეხვეწოთ მოხმარება? ვინ ოხერი, ასს კი არა, ორას მანეთსაც რამეს ვეტყოდი, რომ რამე გამეწყობოდეს, რამე გამაჩნდეს! სხვას ხომ არ ვაძლევ — შვილს მიაქვს, მარა, რომ არ გექნება, რა უნდა მისცე! მეგონა, საღმე ვიშოვიდი, რამეს დავაგირავებდი, მარა დასაგირავებელიც რომ აღარაფერი მიჩრება! ახლა მოწყალეებასავით ვთხოვ, შემაწიოს ასი მანეთი, მამასაც და შვილსაც ვთხოვ ამას. თუ მიზამენ წყალობას, საუკუნოდ მოსამსახურე ვიქნები მათი, თუ არა და, უნდა დავანებო თავი. ხელი უნდა ევიდო მაგათ მოყვრობაზე!

— მე არ მოგვედე, ბესარიონ, შენ ასე იაფად ვერსად ვერ იშოვო სიძედ მისთანა ყმაწვილი.

— მაგ მეც ქე ვიცი, მარა რას იზამ კაცი?!

— რომ იცი, თავი არ უნდა დეიზოგო! ასი მანეთისთვის შვილს კაცი რაღა დოუკარგავს ბედს?! შენგან მიკვირს ეს ამბავი, თვარა სხვისგან არ გამიკვირდება. შენ რომ გიცნობ, იმიტომ მიკვირს და მართალი ვითხრა, ეჭვიც მებადება, სხვა რამ მიზეზი არ იყოს აქ... ყოყმანი რომ დაგაწყებია! — ცოტა ხნის გაჩუმების შემდეგ უთხრა ბესარიონს სოლომანმა: — ბესარიონ, შენს ცოლ-შვილს გაფიცებ, იმ შენ საყვარელ ქალიშვილს გაფიცებ, რომლის გაბედნიერებას ასე მწარედ ეჩქარები, ხომ არავინ შემოგძლევია ამ ღლეებში? გაფიცებ იმ შენ შვილს, მართალი ვითხრა!

— რაღაზე დაგიმალო?

— შემოგძლია!

— კი!

— იმწამსვე მივხვდი! ვინაა?

— არი ერთი ყმაწვილი.

— ქაიხოსროს შვილს ჯობია?

— ჯობნით სწორედ ვერ ჯობია... მარა...

— რაღა მარა, რაღა მარა, შე კაცი? რას გთხოვს? მართალი თქვენი, თუ კაცი ხარ!

— სამას მანეთს ხელზე და დანარჩენს ისე, როგორც ქაიხოსრო.
— ას მანეთშია განსხვავება, ას მანეთში! და ასი მანეთის გულისათვის ცვლი განათლებულ ყმაწვილს ვილაც სოფლის ყრუელაში? კაი, თუ ღმერთი გწამს, კაია! გაშტერებული ვარ, შენგან რომ ამისთანა რამე მესმის... ჩემს თავს ვფიცავარ... ას მანეთს ვერ იმეტებ, ვერ იმეტებ და ეგ არი, სხვა არაფერი! — ცხარობდა სოლომანი.

— არ მაქვს, დეიჯარე, შე ქრისტიანო, არ მაქვს, არა!.. ამიტომაც უფრო გლახას ვჯერდები... აბა, რა ვქნა?

— ნება შენა. ჩემო ბატონო, ნება შენია! როგორც გიჯობს ისე მოიქეცი, რასაკვირველია! რა გეწყობა... მე სიკეთე მინდოდა შენთვის, ღმერთმა იცის. თვარა სხვა ინტერესი მე მაინცდამაინც იმისთანა არც კი მქონებია. სამაშვლოს აღებაზე თუ იტყვის კაცი, მე აქ, შენთან, ზარალშია ვარ. შემეძლო ის ყმაწვილი სხვაგან წამეყვანა, სხვა ქალი მეჩვენებია, სადაც ას თუმანზე არც ალაპარაკებდნენ. ჩემი პირდაპირი სარგებლობა იქნებოდა — ასი მანეთი მერგებოდა სამაშვლო. მარა შენი გულისათვის მევიყვანე აქ... ჩემდა პირად, მე, დიდი სიამოვნებით, სამაშვლოს დაკლებაზე თანახმა ვარ, მარა აქედან ვიცი, რომ ქაიხოსრო არაფრის გულისათვის მაგას არ იზამს... მერე, როგორც გითხარი, მე ვერ ვეტყვი მზითვის დაკლების თაობაზე ერთ სიტყვასაც... მადლობა ღმერთს! არ მეგონა, თუ ამ ოჯახში მე ასე შერცხვენილი დავრჩებოდი... ვერც იმას წარმოვიდგენდი, თუ რომ ასე ერთი ფიორის გულისათვის აღამიანის შვილს ბედს დაუქარგავდი! რა გაეწყობა! მე კი არა, ჩემზე უკეთესებს მოსვლიათ ამნაირი შემთხვევა. ალბათ, შეემცდარვარ, ვერ მიმიგნია, სად არი იმ ყმაწვილის ბედი!

იმით უფრო გულნატკენმა, რომ ასე მოულოდნელად ეცლებოდა ხელიდან სამაშვლო ექვსი თუმანი, მწუხარე სოლომანმა რამდენჯერმე გაიარ-გამოიარა ოთახში, მერე მივიდა ფანჯარასთან და გაყუჩებულმა ეზოში დაიწყო ცქერა. ბესარიონი ხმაამოუღებლად იჯდა ტახტზე.

— მაშვალი ვინ დაგიდის? — ღიმილით იკითხა სოლომანმა ისე, რომ თავი არ მოუბრუნებია ბესარიონისკენ.

ამ უკანასკნელმა ვერც კი მოასწრო პასუხის მიცემა, რომ სოლომანი მოტრიალდა და დაიძახა:

— ძალდი ხსენებაზე! თავს მოვიჭრი, თუ მე ახლა ამაში ვცდებოდე... სიკოია გლახაკი დეფთრევა მაგაზე! ხომ მივხვდი, ხომ მივხვდი? რო-

გორც კაცი, მითხარი, მივხვდი თუ არა? ხომ! ე, რაღა მოათრევს თავის რაშს... აი, გავისკდა თავი, შენი ცარიელი თავი!

— სიკოიას სიტყვას რაღა გავყვები, შე კაცო! — მიუგო ბესარიონმა.

— თავი მომჭერი, თუ ის მაშელად არ დაგიდიოდეს! აბა, რა უნდა მაგას შენთან, რას მოეთრევა! — ცხარობდა სოლომანი.

— კაცი კაცთან მივა-მოვა, რა ვუყუოთ!

— არა, არა... მაგით მე ვერ მომატყუებ, ბესარიონ ჩემო! ღმერთმა მშვიდობა მოგცეთ და ამას კი არ მოველოდი, რომ შენთან სიკოიას რჩევას და სიტყვას ჩემს რჩევაზე და სიტყვაზე მეტი პატივი ექნებოდა... კაცი აღარ ვყოფილვარ, ღმერთო, მომკალი, და ის არი! ბოლოს არ ინანო კი, ეგ მითქვამს, ბოლოს არ ინანო! ახლა კი მშვიდობით ბრძანდებოდეთ! — და ზომაზე მეტად გაწიწმატებულმა სოლომანმა ქუდსა და ყაბალაქს წამოაგლო ხელი: — მშვიდობით ბრძანდებოდეთ!

— რა იყო, შე კაცო? რა მოგივიდა? — წამოვარდა ბესარიონი.

— არაფერი... მოლაპარაკებას არ დაგიშლი და ისაა! — დაცინვით წარმოთქვა სოლომანმა და ზალაში გავიდა.

— სოლომან, მომითმინე.

— ახლავე შინ უნდა წევიდე... ჯორი უბრძანე გამომიყვანონ.

— სოლომან, მომითმინე! — ეხვეწებოდა ბესარიონი.

— სწორედ არ შემიძლია და ტყვილა მაკავებთ!

— ახლა ასე გულმოსულად შენი წასვლა... ღმერთმანი, სიკვდილია ჩემთვის... არ დევძებ იმ ოხრიშვილს!

— რატომ, რატომ! — დაცინვით თქვა სოლომანმა.

— მომითმინე, სოლომან... ვილაპარაკოთ... ეგებ რამე საშუალება მოვიგონოთ... საქმეს ვუშველოთ... უშენოდ მე ვერაფერს მოვახერხებ იმაზე მეტს, რაც ვქენი...

— შენ არ მომიცვდე, მე ერთ წამსაც აქანა დადგომა არ შემეძლოს! სალაპარაკო რაღა გვაქვს?! ჰმ, მადლობა ღმერთს ჰქონდეს! კაცი ყორიფელს შეესწრები! — მწარედ ჩაიცინა სოლომანმა და აივანზე გავიდა.

— ვეხვეწები და აღარ მოგვიცადა სოლომანმა! — უთხრა ბესარიონმა პელაგიას, რომელიც აივანზე ემუსაიფებოდა ახლად მოსულ სტუმარს, გამხდარი პირისახის კაცს, რომელსაც ისე ჰქონდა გაბურძენული თმა და წვერი, გეგონებოდათ, ამ კაცს საგარცხელი იშვიათად სჭერია ხელშიო. ეს იყო ის სიკოია, რომლის დანახვამ ასე თოფის წამალივით ააფეთქა სოლომანი. მეტად ღარიბი აზნაური, იგიც, სხვა ზოგი-

ერთივით დადიოდა მაშვლად აქა-იქ და ამით შოულობდა თითო-ორიოლა მანათს და ასე გამოჰყავდა წლიდან-წლამდე თავი, რასაკვირველია, დიდი გაჭირვებით.

სოლომანმა ცივად ჩამოართვა ხელი სიკოიას და მერე პელაგიასთან მივიდა გამოსამშვიდობებლად.

— რატომ ასე მალე მიბრძანდებით, ბატონო? მოგვიცადეთ ამა-ღამ! — უთხრა პელაგიამ.

— საჭირო საქმე მაქვს, ოჯახში უნდა გიახლოთ უსათუოდ... გმადლობთ... მშვიდობით ბრძანდებოდეთ!

სოლომანი გამოეთხოვა ყველას და გაწიწმატებული სულ ჩაქჩაქით მიარბენიებდა თავის პატარა ჯორს.

ბესარიონი თვალს ადევნებდა და თავის გუნებაში ამბობდა: „სად წამიხვალ... სამაშვლოს ასე ადვილად რაღა დაკარგავ? არ ვიცი, რა კაციც ბრძანდები? კარგ ღროს არ მოეთრია ეს გლახა სიკოია... დარწმუნებულია, რომ მაშვლად დამიდის... თავს გეიტებს და სამაშვლოს არ დაკარგავ, ვიცი, ჩემო სოლომან!“

— გაათავეთ, ბესარიონ, ქათამაძესთან მოლაპარაკება? — იკითხა სიკოიამ.

— რას გაათავებ, ყმაწვილო! მომკლეს, მომკლეს, იმდენს ჭიჭყინობენ თითო კაპიკზე... — მიუგო ბესარიონმა. — რალაც ჰგონიათ ის ყმაწვილი და ცოტას კი აღარ ჯერდებიან იმათ გუნებაში... ჯერ იმის მადლობაც მითხრან, რომ ქალს ვაძლევ. ფულს და ქალს რაღა მივცემ ქათამაძეს? კაი ფულით კაი გვარიშვილის კაცს ვიშოვი... ქათამაძეს არ ჩოუყარო ასასიანები!

ამასობაში სოლომანი გულამღვრეული მიაჩაქჩაქებდა აღმართ-დაღმართში თავის ჯორს და წამდაუწუმ დეზებს სცემდა საწყალ პირუტყვს, რომელსაც სრულიად ვერ გაეგო, რა დაეშაგებინა ასეთი თავისი პატრონისათვის. სოლომანი დღემდე კარგად ეპყრობოდა ჯორს და დღეს კი ტყუილუბრალოდ ამდენი ცემა-ტყემა მიაყენა. გაკვირვებული, თან შეშინებული და დამფრთხალი ჯორი მირბოდა და, მისდა უნებურად, ხან კოლბოხებს წაჰკრავდა ფეხს, ხან ქვას და წაიფორხილებდა ამის გამო, რასაკვირველია; ახლა ამიტომ აგინებდა და ლანძლავდა პატრონი. არც გასამტყუნარი იყო სოლომანი, რომ ასე უდიერად ეპყრობოდა ჯორს. განა სოლომანს შეეძლო გულგრილად აეტანა მთელი ამდენი ხნის საქმის ჩაფუშვა? კაცმა ამდენი იწანწალა, იდავიდარაბა, ძაღლის ყბა გამოიბა იმდენი ლაპარაკით, ხან

ერთი შეიჯერია, ხან მეორე, ათასნაირი ტყუილების თქმა დასჭირდა. ერთი სიტყვით. ყოველივე დაითმინა, რაც ამისთანობაში მაშვალს თავს. ტეხა დაატყდება ხოლმე, და როცა ყოველივე ეს თავს გადახდა და კაცი მა იფიქრა. ახლა კი მეშველა, საქმეს თავი გამოვებით, სამაჰანკლოს ჯიბეში ჩავიჩხრიალებო, როცა დასვენებას აპირებდა — წარმოიდგინეთ, ამ დროს იგებს, რომ ეს ამდენი შრომა ტყუილი ყოფილა, უქმი, უსარგებლო, საქმე ხელახლად დასაწყობი და გასარიგებელი... განა შეიძლება გულგრილად აიტანოს ამისთანა ამბავი ადამიანმა? განა შეიძლება, რომ ამ ყოფაში იმისთანა ცეცხლი არ მოეკიდოს, რომ ჯორი კი არა, თავისი თავიც დაავიწყებინოს? ასეთი იყო სოლომანის მდგომარეობა! ჰმ, ასი მანეთის გულისათვის ბესარიონთან ერთად ეცლება სამაშვლო ექვსი თუმანიც, რომელიც თითქმის ჯიბეში ეგულვებოდა საწყალ ღარიბ აზნაურს, რომელმაც თავის ღირსებასა და წოდებასაც კი აღარ მიხედა, ოღონდ ის ოხერი ორიოდ გროში ეშოვნა... იკარგება წვალებით, ოფლით ნაშოვნი სამაშვლო და ამასთან იკარგება დროც! გაციდა ხომ კაცი... სადმე სხვაგან შეეძლო მაშვლობა გაეწყო და ახლა უკვე აღებული ექნებოდა გასამრჯელო!... და სოლომანს საშინლად გული მოსდიოდა იმ კუდაბზიკა აზნაურებზე, რომლებსაც არაფერი გააჩნიათ და მაინც თავის გვაროვნობას და წინანდელ ამაყობას არ იფიწყებენ, რომლებთანაც ამის გამო ადამიანი ვერავითარ საბეჭითო საქმეს ვერ დაიკავებ, რომ ათასნაირ ტყუილებში არ გაეხვიო... ქაიხოსრო ქათამაძეს როგორ დაიყოლიებდა ასი მანეთის დაკლებზე! ქაიხოსრო უიმი-სოდაც თავს იკლავდა, რომ შეილის ხატრით ასე ნაკლებიანი მზითვით მოჰყავდა რძალი, როცა მის შეილზე ნაკლებნი ასათუმნიან ქალებსაც წუნობდენ. დაეკარგა, წმინდად დაეკარგა სოლომანს მისი სამაშვლო ექვსი თუმანი და მერე ვინ წაიღებს ხუთ თუმანს? სიკო, სიკოია, გლახაკი! ეს უფრო უკლავდა გულს უიღბლო მაშვალს... რომ ვინმე გამოჩნდეს მერმე, თუ გინდ გლახაკი, ოღონდ კი ნაკლები ითხოვოს მზითვი, ბესარიონი იმ მესამეს გაატანს თავის ქალიშვილს... იმას ერთი დარდი აქვს! მოწიფული ქალი თავიდან მოიშოროს და, რაც შეიძლება, უფრო იოლად გამოვიდეს. ამ გლახაკმა სიკოიამ გამოუძებნა სადღაც ვიღაცა ოხერი და სიძედ ურიგებს... რაღა ლაპარაკი უნდა, რომ ბესარიონი ამ უკანასკნელს მისცემს ქალს და ასი მანეთი ხელში შერჩება! სიკოიასაგან ემართება ახლა ეს! რა კაცისაგან?! ვინაა იმისთანა, რომ ცოლის შერთვას აპირებს? სად გამოაწყოს ახლა ახალი მაშვლობა — ეს სოლომანისთანა აზნაურისათვის ფულის შოვნის თითქმის ერთადერთი წყა-

რო; ერთადერთი საშუალება? სოლომანის გული ათასნაირად ტრიალებდა და ტოკავდა... მისი ტვინი გარდამეტებულ მუშაობაში იყო მტკიცე საბუთებს ეძებდა, რომ იქნება დავაჯერო როგორმე ქაიხოსრო და დავაყლებინო ათი თუმანიო. მაგრამ მოსაზრების ძალას ის სიკოია უსუსტებდა, რომელიც თვალწინ უდგა, რომელიც სოლომანს მოსვენებას არ აძლევდა, გულს უმღვრევდა და გონებას უჩლუნგებდა.

— მეც დამეკარგოს, მარა არც იმას გავატან! — გადაწყვეტიტ წამოძახა სოლომანმა და ამასთანავე ერთი ისე ღონიერად გადაჰკრა მათ-რახი ყოვლად უდანაშაულო ჯორს, რომ უიმისოდაც დამურთხალმა პირუტყვმა სრულიად გონება დაჰკარგა, გაფრინდა, რაც ღონე ჰქონდა, და თან თავისი აღელვებული მხედარიც გაიტაცა.

ეფროსინემ პირველ დანახვისთანავე შეატყო ქმარს აღელვება და, როცა შეიტყო, როგორც იყო საქმე, საყვედურით უთხრა:

— წინდაწინვე ვიცოდი, რომ მაგ მაშელობიდან არაფერი ხეირი არ გამოვიდოდა! სად აქვს ბესარიონს იმდენი შეძლება, რვაასი მანეთი ერთ შვილს მისცეს მზითვად?

— თუ არა აქვს, მოვაძებნიებ! ასე აღვილად რავა წამივა ხელიდან!

— ახლა კაი მიზეზი მაინც გაქვს და, თუ ღმერთი გწამს, თავი დაანებე მაგ საქმეს!

— შენც არ მომიკვდე! — გაცხარებით წამოიძახა სოლომანმა. — ასე აღვილად მომჩიება ბესარიონი?! მერე ყველა ამიგდებს, ვისაც რავა იამება, ისე მომინდომებს ათამაშებას! ისე სოლომანმა იცოცხლოს. როგორც მე არაფერ საშუალებას არ დევერიდო ბესარიონთან ჩემი ტყვილა დაცდენისათვის! ნახავ აგერ, თუ იმან ქალიშვილი გაათხოვოს სიკოიას დახმარებით. ღმერთო, მომკალი, სიკოიაზე გასაცვლელი კაცი შევიქენი!.. ამასაც ნახავენ! — სოლომანს ეტყობოდა, რომ ბესარიონს არაფრით არ დაზოგავდა თავისი ჯავრის ამოსაყრელად.

გარეთ ძაღლმა დაიყეფა.

— ვინ ოხერია ამ დროს? კაცს მოსვენებას არ აღირსებენ! — გაანჩხლებით თქვა სოლომანმა.

ძაღლმა უფრო მოუხშირა ყეფა.

— ვილაც არი, მართლა! გახედე ერთი! — უთხრა ეფროსინემ.

სოლომანი უკმაყოფილოდ წამოდგა, გავიდა აივანზე და დაიძახა:

— რომელი ხარ მანდ?

— მე ვარ, სოლომან... გამომხედე, შენი ჰირიმე! — მოისმა ხმა. ღამის სიბნელეში ყოვლად შეუძლებელი იყო კაცს კაცი დაენახა.

— ვინ შენ?.. სახლში შემოდი, მაგ ბნელში რომ გაჩერებულხარ! — გაჯავრებით დაუძახა სოლომანმა... — ნწა, გაჩუმდი, შე მგლის არწივო! — მიაძახა მან ძალღს.

— აქეთ გამომხედე, თუ კაცი ხარ! — მოისმა ისევ ხმა.

სოლომანი, რომელმაც დაკვირვებით ყური დაუგდო ამ ხმას, გამტრებული დარჩა, ნუთუ მართლა ბესარიონის ხმაა ეს ხმა? რა უნდა ბესარიონს ამ ღროს, ამ ღამეში, აქ, ამ სიშორეს? ხმა კი ბესარიონისაა, ნამდვილ მისი ხმაა!

სოლომანმა ჩაირბინა ეზოში და იქითკენ გაეშურა, საიდანაც ხმ მოისმოდა.

— ბესარიონი ხარ?

— მე ვარ, სოლომან, მე...

— რა ამბავია? რას მივაწერო შენი ამ ღროს მოსვლა?! — ეკითხებოდა გაოცებული მასპინძელი.

— მეტისმეტი ფიცები კაცი ხარ, შე დალოცვილო... შურდულივით გამოექანე, სიტყვაც აღარ მაცალე მეტქვა! უმიზეზოდ თოფის წამალივით აფეთქდი! მეტი გზა აღარ დამირჩა, უკან უნდა გამოგვიდებოდი!

სოლომანმა გულიანად გადიხარხარა ამაზე.

— შენ ქე გეცინება და მე საქმე მიხდება, შე კაცო!

— სახლში მობძანდი, ბესარიონ!

— არა, არა... აქ გვირჩევნია! — მიუგო ბესარიონმა.

— სახლში მობძანდი... არავინ არ მყავს... მე და ჩემი ცოლი ვართ მარტო!

— არა, არა... აქ გეტყვი იმ ორ სიტყვას, რაც სათქმელი მაქვს, შენთან კი უკაცრავად ვარ!

— აივანზე მაინც ავიდეთ...

— გთხოვ, აქედან ნურსად წამიყვან... მშვენიერ ადგილას ვართ! აქეთ მობრძანდი! — ბესარიონმა უფრო შიგნით გაიწია ეზოსკენ, თან სოლომანიც გაჰყვა და ცხენიც გვერდით ამოიყენა. — აქ ვერავინ შეგეხედავს, სტუმარიც რომ მოგივიდეს!.. ჰო, იცი, რისთვის მოვედი ახლა მე შენთან?

— სწორედ აღარ ვიცი! — მიუგო სოლომანმა.

— ნუ დამღუპავ კაცს, სოლომან... შენი ცოლ-შვილის გულისათვის, ნუ დამღუპავ! ყურმოჭრილი მოსამსახურე გამხადე შენი... და შენს შეწყობას ნუ მომიშლი... შეგეწიე, აგრემც შენც ღმერთი შეგეწევა!

— ბესარიონ ჩემო, მე ამ დილასაც გელაპარაკებოდი...

— კი, კი... ჩემი სიკეთე რომ გსურდა, იმიტომ გეისარჯე... ჩემს სივლახეში მე ვარ, მარტო მე ვარ დანაშაული. ყორიფელი ჩემი თხერი ხელმოკლეობით მემართება... მარა ჩემს შვილს გაბრალებ, ჩემს საწყალ ელპიტეს, თხერი მამის ხელში რომაა ჩავარდნილი... თუ გინდ მომაკვდავი მყოლებოდეს და გამოგებრუნების, ისე ჩავთვლი, თუ იმდენად შემეწევი, რომ იმ ყმაწვილს, ქაიხოსროს შვილს, ჩემს ელპიტეს არ დააშორებ... შენს ხელშია ყორიფელი, სოლომანი!..

— ბესარიონ ჩემო, ახლა შენ თვითონ თქვი... ჭკვიანი კაცი ხარ... შემიძლია ქაიხოსროსთან გავბედო მაგის თქმა?..

— შემიბრალებო... კაცი შემიბრალებო... კაცი, კაცი!.. მწარე გულით მონღომებული ვიყავი, ყველგან ვეძიე, მარა თელათ ვერ მოგუყარე ფულს თავი... ამას გეხვეწებით და გემუდარებით, ქვეყანაში ნუ გამო-მაჟიანებო, ნუ შემარცხვენო... ქალს ნუ მიმიტოვებო... შე კურთხეულის შვილო, არ იცი, რა დრო მოგვესწრო, რა საცოდავობაში ვართ ერთიანად ჩავარდნილი?! ყველას, თელათ აზნაურობას რა გასაჭირის დღე გვადგა, რა შავი დღე შემოგვესწრო?.. სამზითვო ფული კი არა, ლუკმა პურს ძლივს-ძლივს ვშოულობო, წლიური სარჩო სანახევროდ აღარა გვაქვს... ამასთან იმისთანა უღმერთობაც შემოვიდა, რომ სანამ ფულით ჯიბას არ გოუტენი, ქალს აღარავინ თხოულობს... სად იშოვოს ჩემისთანა აზნაუ-შვილმა ხუთასი და ექვსასი მანეთი... კაი, გავყიდე მიწა, შევივიწროვე საქმე, ერთი მოვიშორე, როგორც იქნა, მეორეს და მესამეს რაღა უყოს კაცმა?.. ფიქრობ, ფიქრობ, მარა არაფერი გამოდის... ქალი კი ხანში შედის და, თუ დროზე ვერ უჩვენე გზა, შემოგაბერდება ხელში და მერე ხელსაც არავინ მოჰკიდებს... დაგედვა შვილის ცოდვა... ღმერთს ვფიცავარ, იმისთანა გარემოებაში ვართ, რომ ისევ ის ჯობია, კაცი ოჯახს რომ არ მოეკიდო!.. ღმერთს ვფიცავარ... აბა, რანაირია ახლა ჩემი მდგომარეობა... კაციც ხომ უარესი შეიქმნა, რომ ერთმანეთის შებრალება აღარ იციან... ბიჭო, თუ კაი კაცი ვარ, სამოყვროდ გინდებ-ვარ, რაღაზე მცარცვავ და მგლეჯავ?.. ამაზე მეტი უკუღმართობა იქნება?! ღმერთმანი, ცოდვაც არაა, რომ ამისთანაში კაციც მოატყუო, თუკი რაზე გავწყობა...

— შენ ხომ არ აპირობ მაგ გზას დაადგე? — სიცილით უთხრა სოლომანმა.

— არაფერი ცოდვა არ იქნება, ის ღრჯო კაცი, ქაიხოსრო, რომ მოვატყუო... მარა ჩემს სასიძოს კი ამას არ ვუზამ არაფრის გულის-თვის...

— ბესარიონ, შენ რაღაც გაქვს ნაფიქრები... ისე გატყობ...
თელი ხვალინდელი დღე თავი უნდა ვიტებო, რამე გზა გამოვნახო ქა-
ხოსროს რომ შემოვუარო... თელი გზაც, შენგან რომ წამოვედი, ამ-
მოვანდომე, მარა ჭერ ვერაფერი დავაწყვე... ვაი სიკოს ტყავს, სულ იმ-
ამირია ეს საქმე, თუ არა, შენ ას მანეთს კი იშოვიდი, საღაც იქნებო-
და!.. სადმე იქნება ფეხს კი წავაკვრევენებ იმ გლახაკს!..

— სოლომან, სიკოიას თავი დაანებე, ყური მიგდე აგერ!

— ჰო!

— შენ არ მომიკვდე, იმ შვილს გეფიცები, თუ დამიჯერებ, შენ
არაფერი დავაკლდეს... თუ არ შეგემატოს... ჩემს სიტყვას თუ შენ დე-
ჯერებ და დაადგები!

— რაი, რა? — მოუთმენლად შესძახა სოლომანმა.

— ჩემსას მინდოდა მეთქვა ეგ შენთვის, მარა არ დამაცალე, გამო-
მეჩეცი... ამ ღამეში წამომიყვანე ამისათვის...

— თქვი, თქვი, შე კაი კაცო! — აჩქარებდა სოლომანი. — სულ
წამივიდა ეს არი...

— შენ თვითონ კარგად იცი, რომ ამ ჩემს სასიძოს ძალიან მოსწონს
ჩემი ელბიტე, — დაიწყო ბესარიონმა.

— მართალია...

— იმასაც ამბობს თურმე, რომ სხვა ქალს არ შევირთავო, თუ არა
ჩემს ელბიტესო... ეს იმისთანა სარწმუნო კაცმა მითხრა, რომ არ შემ-
ძლია არ დავუჭერო... მერე კიდევ იმ ყმაწვილის ნათესავიცაა... მზითებს
რას დევძებო, ასე ამბობს თურმე... მე ქალი მინდაო, თვარა... ჩემ
სამყოფი სარჩო ყოველთვის მექნებაო...

— მართალი გითხრა, ჩემთანაც ქე უთქვამს მაგ...

— ჰოდა... მერე, შე კაცო, თუკი საქმე ასეა, ქაიხოსროს ნუ გადა-
მატანთ!

— მე ვერ მიგიხვდი კიდევ, რისი თქმა გინდა! — უთხრა სოლო-
მანმა.

— რა მინდა და, შენ რომ იმ ყმაწვილს მოელაპარაკო...

— რა?

— უთხარი, რომ ასე-ასეა შენი სასიამაღროს საქმე... ფული ევლ-
იშოვა-თქვა... მიწა-წყალს ტყვილ ფასში ნუ გააყიდვინებ-თქვა... სა-
ღვდელოდ ემზადები-თქვა და პირველი სამადლო საქმე იქნეს ეგ-
თქვა... თუ ერთი ასი მანეთი არ მოუკელი, იძულებული იქნება-თქვა
ქალი სხვას მისცეს... ისიც უთხარი, რომ მთხოვნელიც ჰყავს-თქვა...

რაკი ისე გულთ უნდა ჩემი შვილი, რაღა დევიჯერო, ასე ცოტასთვის უარი თქვას... მერე კიდევ შენებურად რომ მოუყვები, ის ყმაწვილი, ღარწმუნებული ვარ, თანახმა გაგიხდება...

— ყმაწვილი კი გაგვიხდება თანახმა, მაგრამ საქმე ქაიხოსროა, — წამოიძახა სოლომანმა.

— ის ყმაწვილი თუ თანახმა გახდა ამ ასი მანეთის მოკლებისა, მეტი არაფერი გვინდა...

— ყმაწვილს ვინ ჰკითხავს, ბატონო! — მოუთმენლად წამოიძახა ისევ სოლომანმა.

— ბატონო, შენ გეიგონე ჯერ ჩემი... და მერე თქვი, თუ ვცდები... ყმაწვილი თუ თანახმა გაგვიხდა, ქაიხოსროს ნურაფერს ეტყვი შენ... მომიყვანე ის ჩემს სახლში იმ აზრით, რომ რაც პირობა გექონია, ვითომ იმას ვაძლევ... სამზითვო ფულის ჩაბარების დროს კი შეიტყობს, რომ სამასი მანეთის მეტს არ ვაძლევ...

— თავს მოიკლავს... ერთ უბედურებას გვიზამს! — წამოიძახა სოლომანმა.

— ეგ მეც ვიცი, მარა შენ უნდა დაარიგო ყმაწვილი, რომ მამას იქვე ხალხში თხოვოს; რაც იქნება, იმით დაკმაყოფილდება... ვინც იქ დაგესწრებათ, ყველა შემოეხვევით და თხოვთ ქაიხოსროს და, რაღა დევიჯერო, ყველას ხათრი არ გაგიწიოსთ. მით უფრო, რომ ეტყვი, მალე მიიღებ-თქვა... ყმაწვილი ყოჩაღად უნდა იქნეს, ამას გეხვეწები, დაარიგო იგი კარგად... თუ ასე მომეხმარები, ერთი სიტყვით, შენს ყურმოჭრილ ყმად გამხდის... ცოლ-შვილს ფეიცავარ.

სოლომანმა სიტყვა ააცალა ბესარიონს, მერე კი ღიმილით უთხრა:

— ეგ კაი დაგემართოს, შენთვის, შეიძლება, კარგი იქნეს, მარა რა...

— ვითომ ქაიხოსრო სამაშველოს აღარ მოგცემს?

— ჰო!

— შე კაცო, უამისოდაც ხომ გეკარგება და, თუ ასე მოიქცევი, ჩემი სიძე იმდენად უმადური რაღა იქნება, რომ შენი ხვედრი, რაც შენ წესით გერგება — ხუთი თუმანი დაგიკარგოს... მაგაში მე ვიქნები სწორედ თავმდები... ამას გარდა, ჩემი მხრივ, როგორც კაცი, იმ თუმანს, რომელიც გაკლდება, მე მოგართმევ ჩემი ჯიბიდან... როგორც პატიოსანი კაცი!

— კარგი... ბატონი ბძანდები! — ცოტა მოფიქრების შემდეგ თქვა სოლომანმა... — მაგას კი ეგრე გავაწყობ, თუ შენ, ბესარიონ, შენი მხრით არ მომატყუებ...

— ღმერთმა თავი დამიმხოს მაშინ... ცოლ-შვილი გამიწყვიტოს...

— აბა, კარგი.... გახსოვდეს ეს შენი სიტყვა!

— უპატიოსნო, შერცხვენილი კაცი დამიძახე, თუ შენ რამე დავა-
კარგვით!

— გენდობი, მეტი გზა არა მაქვს... თუ მომატყუე და, სიკოიას ჯა-
რი მაინც აღარ ჩამყვება, რომ შენი შვილის სამაშველო იმას აღარ ექნე-
ბა წაღებული...

— აბა, ასე, ჩემო სოლომან...

— კი, ბატონო!

— ამ სამ დღეში მოგელი და იმ ყმაწვილის აზრსაც გამაგებინებ.
შენი სულის ჭირიმე...

— კი, კი.

— შენ სულს დავენაცვლე... შენ თუ მოინდომე, ყორიფელი იქნება.
რალა თქმა უნდა... ახლა ისე წავალ სახლში, თუ გინდ ფრთები მქონდეს
შემოსხმული...

— ახლა რაღა წახვალ სახლში, რას ამბობ, ბესარიონ?

— კი, შენი ჭირიმე, კი...

— გადირია ჩემი მტერი... ამ ღამეში სიარული?... მოისვენე და ხვალ
დღიადრიან წაბძანდები და ის იქნება...

— არა, არა, სოლომან ჩემო!

— რა მიზეზია, რატომ ახლა?

— მართალი გითხრა, არ მინდა ვინმემ გეიგოს, თუ მე შენთან ვიყა-
ვი... არაფერი არ მიჭირს... ცხენი კაი მყავს... თვალს არ მაკლია... მეტი
რა მინდა... მშვიდობით, შენი ჭირიმე, და აბა, შენებურად მომიკვარა-
ბინე ეგ საქმე და მერე მე და ჩემმა ნამუსმა ვიცით...

— შიში ნუ გაქვს... დაიმედებული იყავი!.. ოღონდ შენი მხრით
შენი სიტყვა არ დეივიწყო!..

ბესარიონი გამოემშვიდობა სოლომანს, მოაჯდა ცხენს და ისე გა-
ქროლა ამ უმთვარო, ბნელ ღამეში, რომ მხოლოდ ცხენის ფეხის ტყაპ-
ტყუპი ისმოდა.

— ეფროსინე! — მხიარულად შესძახა სოლომანმა ცოლს, სახლში
რომ შევიდა: — ღმერთი ისევ ჩვენსკენ არი... ან კი რაღა დოუკარგავდა
საწყალ კაცს მის ნაშრომ-ნადაგ-ნაწვალეებს... წარმოიდგინე, ბესარიონ
საქარაძე იყო ახლა ჩემთან — და სოლომანი მოუყვია, თუ რა ლაპარაკი
ჰქონდათ და რა გეგმები დააწყვეს. — მეც მაგას მოვიფიქრებდი, რასა-
ვირველია, მარა ისე ვიყავი გაცეცხლებული, რომ ნამეტანი... რა ეშმაკი

კაცია ბესარიონიც... ისიც გეიგო, ესეც და ახლა უნდა, რომ ორივე
ყმაწვილი შეაჯიბროს... რა ოხერი რამაა... მარა იმათ ყველას თავი
უტეხიათ... მე ჩემი არ დამეკარგოს და!.

იმედმოცემული, გამხიარულებული სოლომანი მადიანად შეექცა
თავის ღარიბულ ვახშამს და სიამოვნებით გადაჰკრა ორიოდ სტაქანი
წყლიანი ღვინო.

მეორე დღეს სოლომანმა გასწია ქაიხოსრო ქათამაძისას.

ქაიხოსრო-ქათამაძე იყო სასულიერო წოდების კაცის შვილი. თუმ-
ცა თვითონ მღვდლობა არ დაეძია, სამაგიეროდ უფროსი შვილი ნიკო
კი სამღვდლოდ გამოზარდა და სემინარიაში კურსდამთავრებულისათვის
ცოლის შერთვას ეჩქარებოდა, რადგანაც ეპისკოპოზს მისი მღვდლად
კურთხევა უნდოდა. ნასწავლი შვილით თავმომწონე ქაიხოსრო ქალე-
ბის დიდ გამორჩევაში იყო თავისი შვილისათვის: ლამაზიც, დიდმზით-
ვიანიც და კაი გვარიშვილიც უნდა ყოფილიყო უსათუოდ მისი შვილის
საცოლო. ბევრ აზნაურს ენატრებოდა ეშოვა სიძედ სამღვდელოდ გამ-
ზადებული ყმაწვილი ქათამაძე; ბევრმა დაივიწყა ამისათვის თავისი
გვარიც და წინანდელი წარჩინებულობა, მაგრამ ბევრი არ გახდა ღირ-
სი ქაიხოსროს ყურადღებისა. ბედმა, ისიც სოლომანის წყალობით, ბესა-
რიონ საქარაძეს გაუღიმა, მაგრამ ამ უკანასკნელს წელი სწყდებოდა
ამდენი მზითვის მიცემით. რასაკვირველია, სხვა შემთხვევაში ამდენი
პატივი არ დაედებოდა ნიკო ქათამაძეს, მღვდლად საკურთხი რომ
არ ყოფილიყო. მღვდელს ცოტა ჯამაგირიც აქვს, ცოტა შემოსავა-
ლიც თავის მრევლიდან და ამით უფრო უზრუნველყოფილია, ვიდრე
უმეტესი ნაწილი სრულიად გაღარიბებული, გაღატაკებული, დაცემული
ჩვენებური აზნაურობისა. ბესარიონიც ამ უკანასკნელებს ეკუთვნოდა და
ალარც თავის აზნაურულ სიამაყეს დაეძებდა, ალარც თავის კარგ გვარი-
შვილობას, ოღონდ რაიმე გზით ქალიშვილი ისეთი კაცისათვის მიეცა,
რომელსაც ლუკმა-პური მაინც საძებარი არა ჰქონოდა. ქაიხოსრო კი-
დეც გულდაწყვეტილივით იყო, რომ მისმა შვილმა ასი თუმანი ვერ აი-
ღო, მაგრამ შვილის ხათრით აღარაფერს ამბობდა; იცოდა, რომ ნიკოს
მეტად მოსწონდა საქარაძის ლამაზი ქალიშვილი; თან ესეც ამშვიდებდა,
რომ გამრჩელ, დაუზარებელ ქაიხოსროს, თავისდაგვარად, კარგი მოწყო-
ბილი, შეძლებული ოჯახი ჰქონდა.

სოლომანის მისვლისთანავე ქაიხოსრომ იკითხა, რას შერება ბესა-
რიონიო, მზადაა თუ არაო. სოლომანი თავისი მოქარგული ენით მოუ-
ყვა, თუ რა მზადებაშია ბესარიონი და რა სიხარულით მოელის ქალი-

შვილის გაბედნიერების დღეს, და ამიტომ, მისდა ნებისად, ჯერ მზად არაა და მალე კი ყველაფერი თავმოყრილი ექნებაო. ქაიხოსრომ ვერც ახლა მოითმინა, რომ სოლომანისათვის საყვედური არ ეთქვა: შენ შემა-
ცდინე და ასე მცირე მზითვიანი ქალი ათხოვინე ნიკოსაო. სოლომანმა კარგად იცოდა ქაიხოსროს ხასიათი და თავი მოუქონა.

— შე დალოცვილო... ქალი კაი ვუშოვე, კაი ოჯახისა... და ფული თქვენოდენი ვისა აქვს!.. რაღათ გინდათ, ერთ საცოდავ აზნაუშვილს თელი საცხოვრებელი რო წაართვათ?! მოგცემსთ კი, მარა ღვთის მოცემული თქვენ რომ თქვენი ბევრი გაქვთ, რაღათ გესაჭიროებათ მეტი?!

ქაიხოსრომ სიამოვნებით გადინახარა ამ ქებაზე და სოლომანს უთხრა:

— მელა ხარ, მელა, სოლომან ჩემო!

სოლომანის ქებაშესხმით ნასიამოვნები ქაიხოსრო მეთათსედ მოჰყვა, რანაირად მოსწონდათ უფროსებს სემინარიაში მისი შვილი, რას ჰპირდებოდა ახლა ეპისკოპოზი, — ერთი სიტყვით, მოხუცებულ.. კაცს მეტისმეტად მოსწონდა თავისი შვილი. სოლომანმა დიდი მოთმინებით მოისმინა გაუთავებელი ტრაბახი მოხუცებული კაცისა და მერე, როცა მოხერხებული დრო იშოვა, თავის საქმეს შეუდგა: მოუყვა ნიკოს საქმის გარემოებას და ყმაწვილს ძალზე აუძგერა გული თავისი ნაამბობით.

— უსათუოდ უნდა დაუკლო იმ კაცს ასი მანეთი, თვარა ბესარიონი სხვას მისცემს ქალს... ასი მანეთის გულისათვის რავა დაკარგავს ყმაწვილი კაცი იმისთანა საცოლოს, როგორც საქარაძის ქალია! მე არ მოვკვდე! შენ ის არ იფიქრო, მარტო ჩემი ინტერესი მაღაპარაკებდეს... მაშინ უსინდისო დამიძახე... მე ის მინდა, რომ კაი ყმაწვილს, როგორც შენ ხარ, ჩვენი ქვეყნისთვის სასარგებლო, რასაკვირველია, შეგხვდეს კაი ქალიც... ჩემი სარგებლობა უპირველესი ის იქნება, რომ მოყვარედ შემეძინება ერთი კაი ოჯახი... და ღმერთმა ყოველ ჩემიანს მისცეს იმისთანა კაი საოჯახო ქალი, როგორიც ელბიტეა... ლამაზი, მშვენიერი, წყნარი, თავდაბალი, ჰკვიანი, მორჩილი ყველასი, ერთი სიტყვით, რაც კი საჭიროა საოჯახო ქალისათვის... ყმაწვილი დაჰკარგავს ასი მანეთის გულისათვის ამისთანა ქალს?! არა მგონია! — დაატანა სოლომანმა და თავისი ლაპარაკით იმ ზომამდის მიიყვანა ყმაწვილი კაცი, რომ, პირიქით, ის ეხვეწებოდა და ემუდარებოდა, შემწეობა აღმოემჩინე, დამეხმარე, საქმე არ ჩაიშალოსო. ნიკო თანახმა იყო სოლომანის ყოველი წინადადებისა, ყოველის მისი რჩევისა. გამარჯვებული მაშვალი ახლა მხიარულად მიაჩაქჩაქებდა საღამოზე ჯორს თავისი სახლისაკენ და ერ-

თხელაც არ უთქვამს წყრომის სიტყვა თავისი დაუღალავი ამხანაგისა-
თვის.

კვირიკობისთვის დამღევი იყო. ბესარიონ საქარაძის პატარა ეზოში
ბლომად მოეყარა ხალხს თავი; ბევრი კიდევ თანდათან ემატებოდა.
ეზოს ერთ კუთხეში გაკეთებულ ფანჩატურის ქვეშ სუფრები იყო
გაწყობილი, გრძელი ფიცრის სასხდომებით აქეთ-იქიდან. სადამოქამდე-
ბოდა. სასიძო თავისი მაყრიონით უკვე კაი ხნის მოსული იყო.

მორთულ-მოკაზმული დედოფალი, ეკლესიაში წასასვლელად ჯერის-
დასაწერად მომზადებული, ჯერჯერობით ქალებით გატენილ პატარა
ოთახში იჯდა, მორცხვად თავდახრილი და ძირს თვალებდაშვებული.
დედამისი პელაგია მოუსვენრად იყო, ხანდახან შემოიბრუნდა ოთახში
და ისევ მალე სადღაც გაქრებოდა. ყველას რაღაც აღშფოთება და უკმა-
ყოფილოდ ყოფნა ეტყობოდა. ხანდახან თუ გადაუფუჩუნებდა ერთი
მეორეს ორიოდ სიტყვას და მერე ისევ მალე შეწყვეტდნენ ლაპარაკს
და თავის ქნევით დედოფლისაკენ გაიცქირებოდნენ. ეტყობოდა, რაღაც
უსიამოვნო ამბავი უნდა ყოფილიყო, რომ ასე მწუხარედ იყო მთელი
ეს საზოგადოება.

მართლაც, სამწუხარო ამბავი იყო. ქაიხოსრო ქათამაძე წასვლას აბი-
რებდა შვილიან-მაყრებიანად და იძახდა, რომ ერთ წამსაც არ დავიკდი,
თუ ბესარიონი სრულად ოთხას მანეთს არ ჩამაბარებს ხელშიო. ბევრს
ეხვეწნენ, ათასნაირად ამართლებდნენ ბესარიონს: მოატყუა ერთმა კაც-
მა გუშინ უნდა მოეტანა ასი მანეთიო. ბევრი ამისთანები უთხრეს, მაგ-
რამ მოხუცებული ვერაფრით ვერ დაამშვიდეს და ვერ დაიკოლიეს.

— ბატონო, იყოს ეგ ასი მანეთი ბესარიონზე... მერე მოგცემს, ხომ
არ დეიკარგება... უსიამოვნებას ნუ მივაყენებთ ამ მთელ საზოგადოე-
ბას! — უთხრა სასიძომ მამას.

— შენ, შვილო, ჯერ ქვეყნის ამბავი არაფერი იცი!.. შენს გამოზდა-
ში რომ მე ფული დამიხარჯავს, ტყვილა ნაშოვარი კი არ მქონებია...
შენისთანა ყმაწვილს ის მზითევი ეკადრება, ბესარიონი რომ შენ შეგბირ-
და?... იმასაც აკლებს კიდევ?! არ მოგიკვდეს ქაიხოსრო, მე ეგ არაფრის
გულისათვის არ ვქნა, შენ ჯვარი არ დაგაწერიო! — თითქმის ყვიროდა
გაწიწმატებული ქაიხოსრო.

— გთხოვ, მამა... — დაიწყო ნიკომ.

— ტყვილა მთხოვ!

— ბატონო, თუ არა აქვს ხელზე... ჩამოარჩობ იმ კაცს თუ? —
უკმაყოფილებით უთხრა შვილმა.

— თუ არა აქვს და... — ქაიხოსრო ერთი მიტრიალდა და, როცა

თვალი მოჰკრა ერთს თავის მომყოლს, გადუძახა: — მზათაა, პავლე, ცხენები?.. ახლავე გამოგვიყვანე და ჩვენებს შეატყობი, რომ მივდივართ!..

— მამა, ეგ ყოვლად შეუძლებელია! — მიაძახა შვილმა.

— ტყვილად იფიქრა ბესარიონ საქარაძემ ჩემი გაცუცურაქება... სულ ტყვილად! — წამოიძახა ქაიხოსრომ და რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა.

ბევრს ეხვეწნენ იქით-აქედან ქაიხოსროს, არ დალუბო საწყალო ბესარიონიო, მაგრამ ის მაინც თავისას არ იშლიდა.

— ბატონო ქაიხოსრო! — მივიდა ქაიხოსროსთან სრულიად თმაგათეთრებული, ზორბა ტანისა და დარბაისელი შეხედულების აზნაური და მიმავალს გზა გადაუღობა: — ბატონო ქაიხოსრო, პატიოსანი კაცი ბრძანდები და პატიოსანი საზოგადოებაში იმყოფები... იმედია, რომ ჩვენს საერთო თხოვნას ცოტაოდენს პატივს მაინც დასდებთ და თქვენი თანა შეძლებული კაცი ასე ცოტასათვის არ ინებებს არც შენი შვილის სასოწარკვეთილებაში ჩაგდებას და არც შენგან სამოყვროდ ამორჩეული ოჯახის უსაზომო მწუხარებაში დატოვებას!.. ყმაწვილ ქალსაც, რომელსაც არავითარი დანაშაული თქვენს წინაშე არ მიუძღვის, რომელიც განმზადებულია თქვენი უმორჩილესი მონა-მოსამსახურე გახდეს, ამ ყმაწვილ ქალს, დარწმუნებული ვარ, იმდენად არ გვიმეტებთ, რომ ის ბედი, ღმერთმა რომ დოუნიშნა, მოაცილოთ ასე და ამით სასტიკად დასაჯოთ, გულო მოუკლათ... ამის მთხოვნელი ვართ, რომ უმანკო არსებას წუ დასჯით და იმედია, რომ ისიც არ დაივიწყებს თქვენგან მის შებრალებას და სამიდღემჩიოდ თქვენი მადლობელი იქნება... და ჩვენც მასთან ერთად, რასაკვირველია!

მოხუცებული აზნაური გაჩუმდა. გაჩუმებული იდგა ქაიხოსროც. ნიკომ მოჰკიდა ხელი, მეორე ოთახისკენ წაიყვანა და თან შეკრებილებას მიმართა:

— ახლავე გიახლებით, ნურას უკაცრავად!.. მამა, მე და შენ გვეყოფებით, იცოდე, თუ ის პატიოსანი მოხუცი კაცი გააწბილე ახლა! — უთხრა ქაიხოსროს შვილმა და ორივე მამა-შვილი უკან შემობრუნდნენ...

— მე თანახმა ვარ, ბატონო, — მიუბრუნდა ქაიხოსრო მოხუცებულ აზნაურს. — თანახმა ვარ, ჩემს შვილს ჯვარის დაწერის ნება მივეცე... თქვენი პატივისცემისათვის... მაგრამ ამასთან ერთი პირობა უნდა დავდვა და ის პირობა უსათუოდ უნდა ასრულდეს...

ნიკომ გაშტერებით დაუწყო ყურება მამას. ყმაწვილს, ცხოვრებაში

გამოუტდელს, რცხვენოდა მეთისმეტად და შეწუხებული იყო შამის უცნაური ქცევით.

ქაიხოსრომ წინადადება მისცა ბესარიონს, თუ რომ ჯვრის საწერ ფულს, ესე იგი სამ თუმანს მომცემ, შვილს ჯვრისწერის ნებას მივცემო. დიდიხნის ძეხნის შემდეგ ბესარიონი მზარეულებში მოძებნეს და უთხრეს, რომ ეს სამი თუმანი რამეფრად ეშოვა და ახლავე მიეცა ქაიხოსროსათვის. ბესარიონი ყველას ეფიცებოდა, რომ გროში კაპიკი არ გამაჩნიაო, და ქაიხოსროს რაც ნებავეს, ის ქნასო, დიდი დავიდარაბით, თითქმის ძალდატანებით, როგორც იქნა, ბესარიონს მოატანინეს, ალბათ, წინდაწინ, სავინიციობოდ, მომარაგებული ფული, ჩააბარეს დანარჩენ ფულებთან ეს სამი თუმანიც და, ამდენი უბედურებისა და გაწვალების შემდეგ, როგორც იქნა ნეფე-დედოფალი ეკლესიაში წაიყვანეს.

რამდენიმე საათის შემდეგ ბესარიონის ფანჯატურის ქვეშ მხიარული საზოგადოება გულუხვი მასპინძლის სუფრას გარს შემოსხდომოდა და „მრავალუამიერს“ და ათას სხვა სიმღერას ბოლო არ ჰქონდა, ახალგაზრდა ნეფე-დედოფალს ულოცავდნენ ბედნიერებას და უნატრიდნენ სასურველ მომავალს.

ამ საერთო მხიარულებაში მხოლოდ სოლომანი ვერ იყო იმისთანა გუნებაზე, როგორც შეეფერებოდა ისეთ მაშვალს, რომელმაც თავისი საქმე ბოლომდის მიიყვანა. სოლომანის ამნაირი მდგომარეობის მიზეზი იყო ქაიხოსროს ცივად დახვედრა, როცა სოლომანმა შვილის გაბედნიერება მიულოცა. ამასთან სხვა საქმეც იყო, რომელიც ერთობ გულს უწევდა სოლომანს.

ჯვრისწერის შემდეგ, ეკლესიიდან რომ ხალხი დაბრუნდა, სოლომანი მივიდა ბესარიონთან, მიულოცა შვილის გაბედნიერება და უთხრა:

— იმედია, ბესარიონ, შენი სიტყვა გახსოვს და აასრულებ კიდევაც... როგორც გინდოდა, ისე მოგიწყვე საქმე!

— ეგ კი, მადლობელი ვარ, მაგრამ პირშავად კი უნდა დავრჩე ახლა მე შენთან! — მიუგო ბესარიონმა.

— რავა? — გაოცებით შეეკითხა სოლომანი.

— უკანასკნელი გროში წამართვა იმ უხეირო ქაიხოსრომ და რა-ლა მოგცე, ძმაო... გროშ-კაპიკი არ გამაჩნია, სოლომან!

— მეხუმრები თუ მართალს მეუბნები? — კიდევ შეეკითხა სოლომანი.

— მართალს გეუბნები... რა დროს ზუმრობაა?! — მიუგო ბესარიონმა.

— ფუი, მაგისტანა პატიოსნებასაც რა ვუთხრა! — წამოიძახა სოლომანმა: — ბესარიონ, არ შეგრჩება, იცოდე, ეგ მოტყუებე ჩემგან! — დაექაღნა სოლომანი და გაბრაზებით გაშორდა ბესარიონს.

— რას მიზამ? — წაილაპარაკა მან, მერე სამზარეულო სახლში შევიდა და ბიჭს უბრძანა, დაკლული ხარის ტყავი კარგად შეინახეთ, როგორც მაშვლის კუთვნილებათ.

ამღვრეული სოლომანი ხალხში გაერია, სუფრასაც მიუჯდა, მაგრამ არაფერი მხიარულება მის გულს არ მიჰკარებია. ბესარიონმა ხომ მოატყუა, არაფერი მისცა და ქაიხოსრომაც ვაი თუ ამისთანა რამ საქმე დამართოს! მით უფრო ჰქონდა ამისი დარდი, რომ თავისი თვალით უყურა, რა ამბავი დააწია ამას წინათ ქაიხოსრომ ქალის ოჯახს. მთელი ღამე არ დასძინებია სოლომანს და იყო ერთ მოუსვენრობაში. მეორე დღეს, როცა დაინახა ეზოში მოსიარულე ქაიხოსრო, მივიდა და პირველის მისალმების შემდეგ, უთხრა:

— იმედია, ქაიხოსრო, რადგანაც მე აწი აღარაფერი საჭირო ვარ თქვენთვის, აღარ დამაყოვნებთ და დროზე სახლში გამიშვებთ...

— მე არ გაკავებ, ჩემო ძმაო! — ცივად უთხრა ქაიხოსრომ.

— კი, მარა, რაც მერგება, ნულარ დამიკავენ... ჩემი გასამრჯელო...

— ბესარიონს მოთხოვე...

— ბესარიონი რაში მომცემს?..

— იმასთან ერთად რომ ეშმაკობდით!..

— ღმერთო, მომკალი!.. მაგ მეკადრება მე თქვენგან?..

— კარგი, მაცალე... რამდენზე გაგვარიგე მე და ბესარიონი... ოთხასი მანეთი უნდა მოეცა, ხომ?

— კი!

— რა მომცა მერე?

— ეგ შენი და შისი საქმეა!.. მე რას დავეძებ?

— აბა, მე ბესარიონზე გადმომიპირებია შენი სამაშვლო... რაც იმას შერჩა ჩემთვის მოსაცემი ფულიდან, იქიდან მოგცეს შენი გასამრჯელო... რამდენი გერგება?

— ექვსი თუმანი.

— ბესარიონს ჩემი შვიდი თუმანი აქვს... მიდი და ჩემ მაგიერ უთხარი, იმ ფულიდან გაგისტუმროს.

— კაია, ბატონო, მე სახუმროდ კი არ მოვსულვარ შენთან... საქმეს გელაპარაკები! — გაჯვრებით წარმოსთქვა სოლომანმა.

— სრულიადაც არ გეხუმრები... ნამდვილს გელაპარაკები მეც! — მიუგო ქაიხოსრომ.

— აბა, შენ არაფერს მომცემ?

— არაფერს, გითხარი, ბესარიონი მოგცემს.

— ნუ შეგები მაგ საქმეს, ქაიხოსრო! — და სოლომანმა ცალი თვალით დაუწყო ყურება ქაიხოსროს.

— მე გითხარი და ისაა... ტყვილა იწუხებ თავს! — უპასუხა მან.

— მაშ, მიკარგავ გასამრჯელოს? — შეეკითხა სოლომანი.

— თუ ბესარიონმა არაფერი მოგცა, დაგკარგვია და ისაა!

— რატომ ახლა?

— სწორ გზას დავადგებოდი... ცუდლუტობას დევრიდებოდი და ასე არ გაგიხდებოდა საქმე!.. ჩემი რა ბრალია?.. შენს თავს დააბრალებ!.. — თქვა ქაიხოსრომ და სოლომანს მოშორდა.

გაწიწმამბებულმა მაშვალმა თვალი გააყოლა მიმავალ მოხუცებულს, თავი გააქნია და გულში მუშტის ჩარტყმით წაილაპარაკა:

— მართლა ჩემს თავს უნდა დავაბრალო... თქვენისთანა მუდრეგებთან და წუნკლებთან რომ საქმეში შევები!.. სად წამიხვალთ? ისე რავე მოვკვდები... ერთ დღეს თქვენი ჯავრი არ ამოვიყარო!

მან ისევ ბესარიონთან გასწია და უთხრა, რომ ქაიხოსრომ შენზე გადმოიტანა სამაშვლოს მოცემად, იმ ფულებიდან, რომელიც პირობით უნდა მიგეცა და ახლა კი შეგრჩაო. ბესარიონმა, რასაკვირველია, ამანზე უარი უთხრა.

— მე ის კაცი დამჯერდა სამას ოცდაათ მანათს... წვილო, ჩეიბარა ეს ფული, მორჩა და გათავდა!.. მე მისაცემი მისი არაფერი დამრჩენია... სამაშვლო იმ კაცმა უნდა მოგცეს იმ ფულიდან, რომელიც ჩემგან მიუღია, — უთხრა ბესარიონმა.

ხელახლა ავარდა და დავარდა სოლომანი, მაგრამ არაფერი გამოვიდა, ვერც ერთისაგან, ვერც მეორისაგან გროში კაპიკი ვერ იშოვა. ეს იყო, რომ ბესარიონმა უთხრა: ხარის ტყავზე ბიჰს მარილი წავაყრევი-ნე და შენს ხეივანში უთხარი ჩასდვასო. ხარის ტყავს რას დაეძებდა, როცა ასე უკუღმართად ფულები ეკარგებოდა... აბილბილებული, ჯავრისაგან გონებადაკარგული უკანასკნელ იმედთან გაიქცა, სიძესთან, თავის გარემოებას მოუყვა და უთხრა:

— შენგან უნდა მივიღო, ნიკო, ჩემი სამაშვლო... მეტი გზა არაა... ცოდვა ვარ... ამდენი ვირბინე, ვიწანწალე... თქვენთვის არც ჩემი თავი დამიზოგავს, არც ცხენი, არც ჯორი... რას მემართლებით? რაც დაწესებულია, იმას რატომ არ მაძლევთ!.. შენი სიმამრია და, იმას გინდ მოუტყუებია კაცი — გინდა სული უცხოვნებია... მამაშენს კაპიკს ხელი-

დან ვერ გააგდებინებ!.. თქვენ საქმე გაიკეთეთ ჩემით, ჩემი მეცადინეობით, ყველა კმაყოფილი ბრძანდებით და მე კი ასე უნდა დავლრიტინობდე და, რაც სამართლით მერგება, იმაზედაც უარს მეუბნებიან... ნიკო, შენ მაინც ნუ ჩადგები ჩემს ცოდვაში... ყმაწვილი ხარ... განათლებული, ამ სოფლის მხეცებს კიდევ მიეჩევათ და შენთვის სირცხვილი იქნება... შენ მაინც მომეცი ჩემი სამაშვლო ფული!

— სოლომან, ძმობას გეფიცები, მე დიდის სიამოვნებით... — დაიწყო ნიკომ.

— ღმერთო, მომკალი! — აღარ აცალა, სიტყვა გააწყვეტინა სოლომანმა. — რავა, შენც უარის თქმას მიპირობ?

— მომითმინე... ყური დამიგდე, შე კაცო!

— ჰო!

— თელათ ჩემი ცოლის სამზითვო ფული მამაჩემმა ჩეიბარა და მას აქვს ჯიბეში... ასე რომ, მე, ღმერთს ვფიცავ, ერთი ხუთმანეთიანი მაქვს, მეტი არა.

— ღმერთო, მომკალი!.. — წამოიძახა სოლომანმა. — აბა, აღარც შენ მაძლევ?

— საიდან მოგცე, რაც არა მაქვს, შენი ჭირიმე? მერე ვეცდები, მამა ჩემს შევეხვეწები.

— მაგისტანა იმედით გამყოფათ ჩემმა გამჩენმა ყველა! როდის მერე, როცა მოვალე ხვალ კარზე მომადგება? რითი გევისტუმრო ის კაცი?

— რაც მაქვს, იმას მოგცემ და მეტი რა ვქნა ახლა? — შეწუხებით უთხრა ნიკომ.

— მოიტანე, ბატონო, მაგ მაინც მოიტანე... თვარა მაგიც დაკარგული შეიქნება ჩემთვის! გასაროზგავი ვარ, ამნაირ კაცებთან რომ შევებო, მარა გვიანდა... მე კი ჩემი დამემართა, მარა ღმერთი მოწყალეა, ერთ დღეს იქნება, ჩვენსკენაც გადმოიხედავს მზე! ჯერეთ არ დამმართნია ამისთანა საქმე, მარა... ჰმ... პატიოსან სიტყვას ვენდევ... მშიერ კაცს სად აქვს ღონე, თავის პატიოსან სიტყვას გაჰყვეს... მე სულელმა, ეს რავა ვერ ვიფიქრე! ამ დაწყევლილ ხელობაში მაინც რა არ შეგემთხვევა, რა? შოვუშვა ხელი? წანწალსა და ათასგვარ უსიამოვნებას გადარჩები კაცი კი, მარა ეს ოხერი გროში რომ გჭირდება, სად უნდა იშოვო? — რითი უნდა იშოვო! — გამწარებით ამბობდა სოლომანი.

— სოლომან, ენდე ჩემს ყმაწვილკაცობას, არ დაგიკარგავ შენს

გასამრჯელოს... ერთ დღეს იქნება, გაგისწორდები... მედვას ვალად ეგ შენი სამსახური!

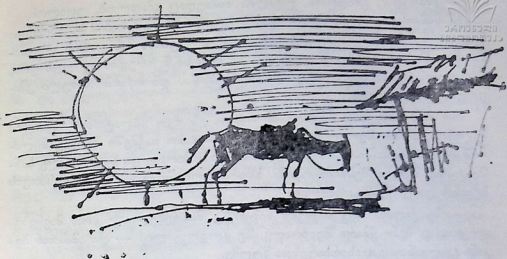
— ვალად გედვას! კუჭი მიხმება, ყმაწვილო, კუჭი მიხმება! ახლა მინდა საკმელი... ვალად გედვას?... მაგის იმედი რას მომეშველება, როცა ეს არი ვკვდები კაცი?! კაი, კაი, ბატონო, კმარა, რაც თქვენს გადამკიდეს მე მემართება, გულს მაინც ნულარ მიხეთქავთ... მიბოძე, თუ რამე გაქვს მაგ პორტმანში!.. — და სოლომანი ჩააჩერდა, ნიკომ რომ ჯიბიდან პორტმანი ამოიღო.

პორტმანში აღმოჩნდა ექვსი მანეთი და ორი აბაზი. სოლომანმა ეს ფული ერთიანად გამოართვა ყმაწვილ ქათამაძეს, ჩაიდო ჯიბეში და მოშორდა ყმაწვილს ისე, რომ, რასაკვირველია, მადლობაც არ უთქვამს მისთვის. ცოტა ხანს შემდეგ შეაკაზმინა ბიჭს ჯორი, გადაჰკიდა ხურჯინი, რომლის ერთ თვალში ხარის ტყავი იდო და მეორეში — მშრალად მოხარშული ხორცი და პურები; გადაყვანიდა ჭიშკარ გადაღმა, მოაჯდა ზედ და სულ ჭენებით მიარბენინებდა ოღროჩოღრო გზაში საწყალ პირუტყვს და თან თავისთავს ლანძღავდა, აგინებდა, რომ ასე სულელურად ენდო ბესარიონს, ასე მოტყუვდა. მაგრამ უბედურს სისხლი უფრო ემღვრეოდა, ჯავრი უფრო ემატებოდა, როცა თვალწინ მისი მოვალე პლატონის სახე წარმოუდგებოდა, ანდა ცოლი გაახსენდებოდა... რარიგად იქადოდა ამ უკანასკნელთან, თუმნიანებს მოგიტანო! და ახლა რას მიუტანს?! ვაი, სირცხვილო! მხოლოდ ექვს მანეთს და ერთ ხარის ტყავს! ჰმ, ხარის ტყავი! რა საგანძურია?! სირცხვილს კიდევ გადარჩება, მაგრამ პლატონის ვალის გასასტუმრებელი ფული სადაა, სად? სად იშოვოს ეს ოხერ-ტიელი?!

— ღმერთმა დასწყევლოს, ღმერთმა! — თავისთვის ლაპარაკობდა სასოწარკვეთილებაში მყოფი უიღბლო მაშვალი. — ღმერთმა დასწყევლოს ამნაირი გაძალღებული ცხოვრებაც!.. მშიერ, გადატაცებულ კაცს რავა უნდა ენდო კაცი?! პატიოსნებაც დავიწყებული აქვს და სვინდისიც! ცოდვათაც აღარ მიაჩნია, თუკი რამე წაგლიტა, წაგაფცქვნა, მოგატყუა, გაგაცუცურაკა! ყორიფელი დავიწყებული აქვს ამ ოხერი გაფშვიკებული კუჭის გამოისობით! დასწყევლა ღმერთმა ხელმოკლე აზნაურის უსაშველო, გაძალღებული ცხოვრება! რითი გამოაქვთ თავი, მეტი გზა რომ აღარ აქვთ? ტყუილი, ტყუილი, ყოველ ნაბიჯზე ტყუილი და უპირულობა! რა გამოვიდა ორი თვის ჩემი წანწალიდან? მოვატყუეთ, მომატყუეს და ერთი მოტყუებული ხვალ ან

ზეგ კარზე მომადგება კიდეც! საშველი თუ მაინც მოგვეცემა ართლის-
მე, რომ კაცური ცხოვრება გვეღირსოს... ღმერთო, ღმერთო! — სასო-
წარკვეთილებით წამოიძახა უკანასკნელი სიტყვები საბრალო სოლო-
მანმა და თითქო მისი გული სიბრაღულით აივსო ყოველი ღვთის
გაჩენილისა და დაჩაგრულისადმი, ამათ რიცხვში, რასაცვირვე-
ლია, თავისი ჯორისადმიც, რომელიც თუმცა ბევრს ვერაფერს სიამოვ-
ნებას ხედავდა თავისი ღარიბი პატრონის ხელში, მაგრამ მაინც ყოველ-
თვის მისი მორჩილი, ერთგული მოსამსახურე, ხანდახან ამხანაგიც იყო
და რომელიც აგერ ახლა თავდაუზოგველად მიაქროლებდა სახლისკენ
თავის ნაღვლიან, შავ-უკუღმა ფიქრებში წასულს ბატონსა.

სამანიშვილის დედინაცვალი

ბეკინა სამანიშვილი, რასაცვირველია, ღარიბი აზნაური იყო, გვარი-
ანი ღარიბიც. აბა, რა სიმდიდრეს მოასწავებდა ის ოცდაათი ურემი
სიმიინდი, ორმოცი ჩაფი ღვინო და ათიოდე ბათმანი ლობიო, მის მა-
მულს რომ შემოჰქონდა და რითაც თავს ირჩენდა წლიდან-წლამდის
ბეკინას ოჯახი; მაგრამ ბეკინას კი თავისი თავი მდიდრებში მოჰქონდა
და ვინ იქნებოდა, რომ თავისი სიღარიბეზე ერთი სიტყვა წამოეცდევინ-
ებინა ბეკინასთვის? როგორც იმერეთში ამბობენ, ერთობ გადაპრან-
ჭული აზნაური იყო ჩვენი ბეკინა.

როცა შინაურობაშიაც ლაპარაკს გააბამდა ბეკინა თავის გამოუ-
ლეველ სარჩოზე, ღონიერ ლუქმაზე, მისი ერთადერთი ცოლშვილიანი
ვაჟიშვილი პლატონი, თუმცა ტრაბახობად მიაჩნდა მოხუცებული მამის
ასეთი სიტყვა, მაინც არას ეუბნებოდა საწინააღმდეგოს და მხოლოდ
პირჯვრის გამოსახვით იტყოდა ხოლმე:

— ამაზედაც გმადლობ, უფალო! ამაზედაც გმადლობ, უფალო!

ამ წამოძახილით პლატონი თავის გულითად მადლობას უცხადებდა ზეციერ მამას, რომ შემცილებელი არავინ გაუჩინა მას ღარიბ ლუკმაში. თავის ცოტაზედაც კმაყოფილი, ამ თავისი მცირედითაც ბედნიერი, იგი გულმოდგინებით ურტყამდა თოხს მიწას და ოჯახში სრული კმაყოფილება სუფევდა.

თუ რამ საწყენად ჰქონდა ამ ოჯახს, ეს იყო პლატონის ცოლის მეღანოს ხშირი შვილოსნობა. ყოველ საოჯახო საქმეში მარჯვე მეღანომ შვილოსნობაშიაც არ დააგდო თავისი სიმარჯვე და სულ მოკლე ხანში ოთხი შვილი შესძინა ოჯახს. ხშირად უხუმრია ამაზე რძლისათვის ბეკინას და უთქვამს ღიმილით!

— შე ქალო, ზოგ საქმეში სიმარჯვე მარგებელი კი არა, მვენებელიცაა... ე შენი ქმარი შეიბრალე, შე კარგო ქალო! — და ამასთან ბეკინა გულიანად გადიხარხარებდა ხოლმე.

— არაფერია... შიშს გულში ნუ შოუშობ... ღმერთი მოწყალეა, თავის გაჩენილს უმოწყალოდ არ დააგდებს, ვენაცვალე მის ძლიერებას... ყორიფელი მისი ნებაა!. ალბათ სურს, რომ სამანიშვილები მოამრავლოს. მასაც ქვეყნად მხოლოდ რჩეულები უნდა რომ ჰყავდეს! ხა, ხა, ხა!..

არც პლატონს ჰქონდა სასიამოვნოდ, რასაკვირველია, ბევრი შვილი მაგრამ რას იზამდა, მხოლოდ თავს გააქნევდა, როცა მათ თვალს გადააულებდა ხოლმე.

ამ გარემოების გარდა სხვებრ სწორედ ბედნიერად სთვლიდნენ სამანიშვილები თავიანთ თავს. დროებამ ისე მოიტანა. რომ მათი მცირე ქონებაც კი სიმდიდრედ ითვლებოდა, და მის მქონებელს არა თუ აკმაყოფილებდა, არამედ ბედნიერად აგრძნობინებდა თავისთავს და მადლობას წარმოათქმევინებდა უფლისადმი.

რა შესაშურებელი უნდა ყოფილიყო ასე ცოტაზე დამყარებული კმაყოფილება და ბედნიერება?! რა სახარბიელო უნდა ყოფილიყო კაცის მოუთხოვნელობით მოპოვებული გულის სიმშვიდე?! მაგრამ ბედნიერება, რაგვარიც უნდა იყოს, ვის შერჩენია ბოლომდის, რომ სამანიშვილისას ფეხი მოედგა მჭიდროდ? ან კი რა საფიქრებელი იყო, რომ ასე ცოტათი შემოტყუებული ბედნიერება ისევ ცოტა მიზეზითვე ხელიდან არ გამოეცლებოდათ, სუსტ საფუძველზე დამყარებული კმაყოფილება არ მოესპობოდათ!.. უბედურების დასაწყისად ბედმა მოუხსპო დღე საწყალ მარიკას, ბეკინას ცოლს.

დედის სიკვდილი თავისთავადაც მწარე იყო შვილისათვის, რომ სხვაფერიც სამწუხარო არ ყოფილიყო. ბეკინა მეტად ჭარმაგი მოხუცებული იყო და ამის გამო საშიშარი იყო, უცნაური სურვილი მეორე ცოლის შერთვისა გულში არ გავლებოდა; დედინაცვლის დანახვის შიში და დედინაცვალთან „თან-მომყოლისა“ თავზარსა სცემდა აქამდის გულდამშვიდებით მცხოვრებელ აზნაურს. აი, მაშინ იქნებოდა სწორედ „ძმა ძმისთვისო — შავ ღლისთვისო“.

ცოლმაც და ქმარმაც გააორკეცეს მოხუცებული მამის პატივისცემა და მოვლა; ორივენი გაფაციცებით თავს დასტრიალებდნენ დაქვრივებულ ბეკინას და თავგამოდებით ემსახურებოდნენ; თვალში შეჰყურებდნენ, რომ ყოველ მის სურვილსა და საწადელს მისგან გამოთქმამდის მიმხვდარიყვნენ და იმწამსვე აესრულებინათ. ერთი სიტყვით, პლატონიც და მელანოც დღედაღამ იმის მეცადინეობაში იყვნენ, რომ მოხუცებულის გული მოეგოთ და თავიანთი თავი შეეყვარებინათ, რაც შეიძლებოდა, მეტად. ამაში კიდევაც მიაღწიეს თავის წადილს. ბეკინა დიდად აფასებდა რძალ-შვილისაგან ყურადღებას, მეტად მადლიერი იყო მათი და, გულაჩვილებული, კიდევაც იტყოდა ხოლმე მათთანაც და სხვებთანაც:

— ეჰ, ერთი ჩემს მარიკასაც დასცლოდა ამისთანა ყოფნა, ამათთანა ღვთისნიერი შვილების მზერა! ჰეი, ჰეი! — თან ამოიოხრებდა ხოლმე ამ სიტყვებთან ერთად ბეკინა.

ამის გამგონ ცოლ-ქმარს იმედი ეძლეოდა, რომ ბეკინა მეტად დაშორებული უნდა ყოფილიყო რაიმე მათ საწყენ საქციელს და ბოლოს კიდევ სრულიად გული დაიმშვიდეს, მაგრამ ბეკინას ამ კმაყოფილებასა და განცხრომაში, შვილების სიყვარულთან ერთად სხვადასხვანაირი ნატვრაც გულში ეპარებოდა და დროთა განმავლობაში ეჯინებოდა. იმ სასიამოვნო მდგომარეობაში, მას რომ ეღირსა, უფრო სიამოვნებით, უფრო ტკბილად იგრძნობდა თავისთავს, თავისი შესაფერისი ამხანავიც რომ ჰყოლოდა ვინმე... ასე ფიქრობდა გუნებაში ბეკინა და ეს აზრი, შემდეგ სურვილად გადაქცეული, ბოლოს აუცილებელ წადილად გადაექცა; მის გუნებაში ასე რომ მოაგვაროს, ბედნიერთა უბედნიერესი კაცი იქნებოდა. მისი აზრით, ეგ მისი სურვილი მოსიყვარულე შვილებს არც კი უნდა სწყენოდათ.

— განა ჩემს კარგად ყოფნაზე არ მეცადინებენ?!. რასაკვირველია, არ ეწყინებათ! — აჯერებდა თავისთავს ბეკინა. — ან კი რაზე უნდა

ეწყინოთ?.. ცუდი მამა ვიყავი მათთვის თუ?.. საცხოვრებელი არა ჰქონდა ჩემგან ჩაბარებული თუ? სულ მათ ზომ ვერ შევწირავ ჩემს თავს, თუმცა ღმერთია მოწამე, რარიგად მაგენი მე მიყვარან!.. არც ეწყინებათ, არა... არ შეიძლება, რომ ეწყინოთ!.. მე რომ იმათ ვუყვარვარ!..

ასე ფიქრობდა ბეკინა და იმით გაათავა, რომ ერთ დღეს კაცი მიუზღავნა შვილს და გამოუტყადა თავისი სურვილი ცოლის თხოვისა.

ადვილი წარმოსადგენია, რარიგად მოხვდებოდა პლატონის გულს ამის გაგონება.

— მღუპავ, მამა? — მივიდა იგი ბეკინასთან. — მღუპავ? დანას მიყრი ყელში?.. რატომ მიმეტებ, შენი პირიმი? — ძლივს წარმოსთქვა პლატონმა და, ხმაჩაწყვეტილმა, უნუგეშოდ ხელები გაშალა.

— გლუპავ?! რათა, შვილო, რათა?.. შენისთანა შვილი უნდა დაღუპოს მამამ?!

— აბა რაა?.. — და ისევ სიტყვა გაუშრა პლატონს.

— კარგი, თუ გიყვარდე, კარგი! — მხიარულად შესძახა ბეკინამ. — შე კარგო კაცო, მე ერთი ბებრუხანა მოვათრიო, შენ რატომ უნდა დაიღუპო, შვილო?! რა დაგლუპავს, თუ გიყვარდე?

— შვილი გეყოლება...

— ხა, ხა, ხა! — გადიხარხარა ბეკინამ და სიტყვა გააწყვეტინა პლატონს. — შვილი გეყოლებო?.. ხა, ხა, ხა!.. რაღა დროს ჩემი შვილია, შე კაცო!.. ხა, ხა, ხა!

— მამა... შენ ნუ მომიკვდები, სიკვდილის მსგავს საქმეს მიპირებ!..

— ერთი შენ! დაჯინებულად ლაპარაკობ დღეს, პლატონ!.. დედა ბერმა რაღა უნდა შეგაშინოს, შე გლახაკო?! ასე რატომ უნდა შეწუხდეს?! ეგ შენი შიში, მამაშვილობამ, სრულიად უსაფუძვლოა... რამე გვენებათ კი არა, თუ დამიჯერებ, სასარგებლოც იქნება: საწყალ მელანოს ცოტა შეღავათი მაინც მიეცემა, თვარა აღარაა ქალი!.. უჭირს ერთ ადამიანს — თელი ოჯახი კისერზე აწევს!..

— ბატონო, მელანოს ჯაფას რას დევიძებ, შენ ნუ...

— რატომ რას დევიძებ?! — გააწყვეტინა სიტყვა ბეკინამ. — რატომ არ დევიძებ... ისიც შვილი არაა ჩემი?

— ბატონო, შენ სხვეფრ შეგვიბრალე და ჩვენს ჯაფას ნუ კითხულობ, ნუ დარდობ... ღმერთს ჯაფისათვის ვყავართ გაჩენილი!.. — ეუბ-

ნებოდა პლატონი. — მამა, შენი ჭირიმე, გადათქვი ცოლის თხოვად რა გინდა ჩემგან!..

— ნუ ხარ ჭინიანი, შვილო!.. — შეუტია ბეკინამ. — მარტო შენს თავზე კი არ უნდა იფიქრო აღამიანმა!

პლატონს ეწყინა ეს უკანასკნელი სიტყვა მამისაგან და კუშტად უთხრა:

— ბატონო, დროც კი აღარაა შენი ცოლის თხოვის!

ბეკინამ ქორივით გადახედა შვილს და წელში გაიმართა.

— ერიპაა! — შესძახა მან, — ერიპა! რა დავარდნილი მე მნახე?! თქვენისთანა ახალგაზრდებს კდევ ერთ ათს ერთად ვაჯობებ ჯანითაც, სიმრთელითაც, შეხედულობითაც და ვაყვაცობითაც!.. არა, შვილო, მაგი სულ ტყვილია, სულ ტყვილია!.. რაში შემატყვევ დაძაბუნება!.. ჰმ!.. — და ბეკინამ მარჯვენა ხელით შეიბერტყა თავისი გრძელი, გაჭაღარავებული წვერი და მერე თავმოწონებით გადიგრიხა ლამაზი უღვაშები.

— არა, შვილო! — მიუახლოვდა ბეკინა შვილს და მხარზე ხელი დაადო. — არა, შვილო, მაგისთანა ლაპარაკს თავი დაანებე... ღმერთმა ისე ჩემი სული შეიყვაროს, რავარც მე თქვენ მიყვარდეთ და მან იცოდეს, თუ მე თქვენთვის ცუდი რამე გულში მედვას.. არც იფიქროთ, რომ ჩემგნით თქვენ, რამე დასაკლისი საქმე კი არა, უბრალო წყენაც შეგხედეთ!.. მაგრამ ნურც თქვენ გაჯინდებით, შვილებო!.. ღმერთმა იცის და ყველაც ხედავს, რომ არა გიჭირთ-რა: მიწაც საკმაოდ გაქვთ, თუ სხვაზე მეტი არა; წყალიც, სახლიც, კარიც... ტყეც და ველიც!.. (ეს კი მეტი წამოსცდა ბეკინას — ტყე სრულიად არა ჰქონებია). სამწუხარო რა გაქვთ?! ღმერთი უფრო მეტ მოწყალებას მოგცემს, უფრო გიწინამძღვრებთ, თუ მეც მომხედავთ, შემინახავთ და ჩემი უკანასკნელი დღეების გამწარებას არ ინდომებთ... რა ვქნა, შვილო... მეც კაცი ვარ, მეც აღამიანი ვარ!.. მყოლებოდა დედამენი ცოცხალი, ჰეი, შვილო, ჩემისთანა ბედნიერი ქვეყანაზე კაცი არ იქნებოდა!.. მაგრამ რას იზამ... უფალმა ასე ინება და დღეს ნუ ამიტყდებით, ნუ ამეშლებით. თქვენ რომ კარგები ხართ, სხვას, გარეშეს ნუ ათქმევინებთ, მოხუცებული მამა შეაწუხესო... ისე მომეცეცით, როგორც ქე ხართ, კაი, მშობლის მოსიყვარულე შვილები!.. ღმერთი დაგიფასებთ და ამისათვის კიდევ დაგაჯილდოვებთ, ყოველ განსაცდელს აგარიდებთ!.. კარგის — ღმერთიც კარგი მწყალობელია, შვილო!.. ნუ მეწინააღმდეგები! გარწმუნებ, პატიოსან სიტყვას გაძლევ, თქვენ არაფერი დაგიშავდეთ, წაგიხდეთ, ერთი

ხნეირი დედაკაცი მე სახლში შემოვიყვანო... ცოტა ხანს ვიცხოვრებთ ტკბილად, სიამოვნებით ერთად და მერე ღმერთმა კეთილად მოგახმაროთ ეს ოჯახიც, ეს სახლიც, ეს კარიც... ყორიფელი, რაც რამ გაგვაჩნია, შვილო!

— ბატონო, შვილი რომ გეყოლოს, შვილი... მაშინ? — დაატანა პლატონმა.

— შენ დღეს კაცი ვერ გელაპარაკება, შვილო, მხარი ისე გაქვს მოქცეული! — წყენით უთხრა ბეკინამ... — თუ კაცის სიტყვას არ გაიგონებ, აბა რალა მოგიხერხო?! მეტი დაჯერება მე არ შემძლია და ღმერთმა მშვიდობა მოგცეს! ჭინიანი კაცი გარეშეც სასიამოვნო არაა, თვარა შვილი რა!

II

ვერ გადაათქმევინა პლატონმა ბეკინას მისი სურვილი და ამან მეტად აუმძვრია გული. სხვაც მიუგზავნა მამას ამის თაობაზე, მაგრამ ბეკინა გაჯიუტებაში ართმევდა შვილს მის საქციელს და არ იშლიდა თავის განზრახულებას. თვითონ დარწმუნებული იყო და ყველას არწმუნებდა, რომ მისგან დედაკაცს შვილი არ მიეცემოდა, რომ ღმერთი მის მოსიყვარულე შვილებს არათუ დააკლებდა რასმე, შემატებდა კიდევ უსათუოდ. პლატონი ამ შემატებაზე ძალიან უარს ამბობდა, თღონდ კი თავისი, რაც ხელში ეჭირა, მტკიცედ ჰკავებოდა; მაგრამ ბეკინა თავისას იმეორებდა და შეუჩერებლად იდგა თავის სიტყვაზე.

ერთი სიტყვით, ამ მხრით საქმე წაგებული იყო გამოუბრუნებლად. საჭირო იყო ისეთი რამ ხერხის ხმარება, რომ ბეკინას გულის წადილის ასრულებასთან, პლატონი იმედიანად ყოფილიყო, რომ თავისი მიწის ორიოდ ნაფლეთი მთლად შერჩენოდა და დღესაც მის გასაძღომად ძლივს საკმარისი ლუკმა ორად არ გაჰყოფოდა.

— დევილუბე... წმინდად დევილუბე! — იძახოდა პლატონი. — წმინდად დევილუბე, თუ რამე არ ვისაშვალე, რამე არ ვიღონე!..

გამწარებული ყმაწვილი კაცის გულში ცეცხლი ტრიალებდა, მისი ტვინი წისქვილის ბორბალივით მოუსვენრად ბრუნავდა, რომ რამე ხერხი მოეგონა, „ძმურად“ არ გაჰყოფოდა მისი „სიმდიდრე“, რომ ახლანდელ მწირ ლუკმაზე შეჩვეულ კუჭს დამცირებულ ლუკმაზე შეჩვევა არ დასჭირებოდა.

— იფიქრე, ქალო, იფიქრე, ეგებ შენც მოიგონო რამე... ე ოხერი

თავი აღარ მუშაობს!.. ბრუ მესხმის მხოლოდ!.. — გამწარებული ეუბნება ბოდა ხოლმე პლატონი ცოლს.

— მე რა უნდა მოვიგონო, რა უნდა გირჩიო?! — მოწყენით მიუგება და ქმარს მელანო.

— რა მოვიგონო?!. ჰმ!.. სხვას რას გეიგონებს თქვენგან კაცი! — გულმოსული წაილაპარაკებდა პლატონი და ისევ თავის ფიქრებში გაეხვეოდა გაყუჩებული.

ქართული ანდაზაა: გაჭირვება მაჩვენე და გაქცევას განახეზო. პლატონ სამანიშვილი ქართველი კაცი იყო და ამასთან იმერელი აზნაური.

— მამა! — მივიდა რამდენიმე დღის შემდეგ იგი ბეკინასთან. — მამა, რაკი ინებე ცოლის შერთვა და აღარ იშლი, ნება შენია, აწი რაღა მეთქმის... შენი ნებაა... მაგრამ ერთი სათხოვარი მაქვს და ამაზე არ გამაწბილებ, იმედია... უარს არ მეტყვი!

პლატონს ეტყობოდა, რომ წინანდელ ცუდ გუნებაზე აღარ იყო.

— რა იყო, შვილო?... ერთის მაგიერ ორი მითხარი!

— მომანდე ეგ საქმე მე... მე ამოგიჩჩევ ქალს!

ბეკინა გაკვირვებით მიაჩერდა შვილს.

— ღმერთმანი... მაშვალს თავი დაანებე და საშენო ქალს მე მოგინახავ! შენ ნუ მომიკვდები!

— შე კაცო, უწინ თავს იკლავდი, ახლა მაშვლადაც კი მიდგები! — ღიმილით მიმართა ბეკინამ შვილს და უნდობლად დაუწყო ცქერა. — რას მივაწერო ახლა ეგ, პლატონ?... — გაიცინა ბეკინამ.

— რას უნდა მიაწეროთ?!

— მაინც, მაინც... მამაშვილობას, გამაგებზე, თუ გიყვარდე! — ჩაცივებით უთხრა დაინტერესებულმა ბეკინამ.

— ბატონო, თქვენი გულის წადილი ხომ აგისრულდებათ და!

— კი, მარა მაინც!.. მამაშვილობას, მითხარი! ჰა! შენს ცოლ-შვილს გაფიცებ!.. რა მოიგონე ახლა შენ?

— შენ არ მომიკვდე, არაფერი იმისთანა, რომ შენი საწყენი იქნეს...

— ჰო!

— ქალს მოგინახავ იმისთანას, რომ არც შენი დასაწყუნებელი იქნება და არც ჩემთვის საშიშარი...

— ჰო, ჰო! — აჩქარებდა გახალისებული ბეკინა. — ჰო!

— ახალგაზრდა ყმაწვილი ქალი, რასაკვირველია, შენი საქმე არაა...

— რასაკვირველია, მარა არც უკბილო დედაბერი ივარგებს, შე კაცო! — გაიცინა ბეკინამ.

— უკბილო დედაბერი ვის რად უნდა! ასე, ხნიერი დედაკაცი რომ
იქნეს... მარა ისეთი, არავინ დაგვცინოს...

— ჰო, ჰო! — ეთანხმებოდა ბეკინა.

— ქვრივი...

— მაგასაც არა უჭირს რა!

— ქვრივი... ორნაქმარები!

ამ უკანასკნელ სიტყვაზე პლატონიც შეჩერდა, მამას შეხედა და
ბეკინაც მიაშტერდა გაკვირვებით შვილს.

— ჰო, ორნაქმარები!.. — გაიმეორა სიტყვა-გაგრძელებით პლატონ-
მა. — რა უნდა უჭირდეს?.. შენ არ მომიკვდე, არაფერი!

— რას ცუდლუტობ, შე კაი კაცო!?. — თვალი თვალში გაუყარა
ბეკინამ. — რას ცუდლუტობ შენ, ვაჟბატონო?

— შენ არ მომიკვდე, შენთან მე არაფერს ვცუდლუტობდე და არც
გატყუებდე... შენ სრულიად წაგებული არ იქნები, დედის სული არ
წამიწყდეს!.. ის კი არა, მოგებული დარჩები... მე მხედება მეტი შრომა,
თვარა შენ ქეც დამიმადლი მერე!.. გიამება, ბატონო, ახლა რომ შენმა
ცოლმა ბავშვის ჭყივილით გამოგიჟეჟოს ყურები?

— ეჰ... შენ კიდევ შენსას მოჰყვები!..

— ვინ იცის, ბატონო, ვინ იცის! ის არ ჯობია, რომ უფრო დაიმე-
დებულად იქნება ადამიანი?!

— ორნაქმარები დედაკაცი რაღა იმედია?

— რა იმედია და აი, მოგახსენებ... შენ ცოლი გინდა. მე კი მინდა,
რომ მამულის გამყოფელი არ დეინახოს ჩემმა თვალებმა... თვითონ
ამბობ, ყმაწვილი ქალი არ მინდაო... მოგინახავ სწორედ რიგიან ქალს,
რომ ვერავინ დაგვცინოს, შენ ნუ მომიკვდები. ორნაქმარეც იმიტომ
გეუბნები, რომ ქვრივებში ამოვარჩევ, გამოვნახავ იმისთანას, რომ
ორ ქმარს ჰყოლოდეს და არც ერთთან შვილი არ მიცემოდეს...
ორივე ქმრის ხელში რომ უშვილო დარჩენილიყოს... ამისთანა
დედაკაცი სწორედ საიმედო იქნება შვილის უყოლობაზე... თუ ორ
ქმართან შვილი არ მიცემია, შენთან რაღა ღმერთი გაუწყდება... ამრი-
გად, შენც მოსვენებული იქნები, მეც იმედინად ვიქნები და ვიცხოვ-
რებთ ისე, რავარც გვიცხოვრია... ამ ჩვენს წუთისოფელს ჩვენს წესზე
ამგვარადვე გავატარებთ და ჩვენს მერმე რაც იქნება, ის ღმერთმა იცის
და ჩვენმა მომავალმა!.. ესაა ჩემი თხოვნა... შენ არაფერი გაკლდება და
ჩემთვის კი ისეთი საქმე იქნება, თუ გინდ ჩემი მამულის ნახევარი ხელახ-
ლა შემეძინოს!.. მაინც ამით თუ შევინარჩუნებ, თვარა სხვა რა ძალა

მაქვს, რა ღონე შემწევს? ამიტომ გთხოვ, მომანდო ეგ საქმე, მაშეღს თავი დაანებო!.. შრომა მე შემხვდება, მართალია, მარა რავა დავერძებ? უხეირო ქალს არ შემოვიყვან ოჯახში, ამაში პატიოსან სიტყვას გაძლევ!

ბეკინამ აცალა შვილს ეთქვა თავისი სათქმელი და ყურადღებით მოისმინა მისი სიტყვა. მას ახლა კიდევაც ეცინებოდა პლატონის ნაღაპრაკევზე და უკვირდა, ეს რა მოიგონა ამ კაცმაო.

— ნება შენი იყოს, პლატონ ჩემო, — თანახმა გახდა ბეკინა, — მაგრამ ახლა შენ მიჩქარი სიკვდილს, შვილო, და ეს არის! — სიცილით დაატანა მან.

— რავა, ბატონო?

— ი წყეულმა მეც რომ გამაყოლოს წინანდლებს, რას მიპირებ მაშინ? ა?... ხა, ხა, ხა! ავი სანდობია მაგისტანა მთვარეზე დაბადებულ დედაკაცი!..

— შენისთანა ღონიერ ადამიანს ის ვერაფერს გიზამს, ამას რა ლაპააკი უნდა! შენ არ მომიკვდე!..

— კარგი, კარგი, შვილო! — იამა ბეკინას შვილის სიტყვა. — კარგია, შვილო... ასე ქენი, მარა საქმეს შორს ნუ გადადებ, თვარა:..

— არა, ბატონო, ამ დღეებშივე შევუდგები... რაღაზე გავაჭიანურო... საქნარი მოღეული ჯობია!..

— ჰო, ჰო, რასაკვირველია, რასაკვირველია!.. მარა გახსოვდეს, შვილო, უხეირო ვინმეს არ შემყარო... თორემ სირცხვილს გაქმევ, პლატონ. მიგიტოვებ ქალს და სხვას მე თვითონ ამოვირჩევ!.. მამაშვილობას გეფიცები! — ღიმილით უთხრა ბეკინამ.

— ბატონო, მაგ რა საკადრისია! რატომ ვიზამ მაგ საქმეს?... — მიუგო პლატონმა.

— ჰო და აბა ჰე!.. აბა ჰე!.. აწი შენ იცი — მე თანახმა ვარ... ოღონდ არ დაავიანო, ესეც გახსოვდეს!.. მეტ რაღას მომთხოვ კიდევ, შვილო, — ყორიფელი შენს ნებაზედაა და ეგ არის!.. აწი მაინც ვერაფერს მისაყვედურებ, შვილო!

სასაყვედურო კი ჰქონდა პლატონს, მაგრამ რა გამოვიდა მასზე სიტყვის განახლებით?! ისიც კარგი იყო მისთვის, რომ მამა ამ უკანასკნელ თხოვნაზე დაიყოლია და ამით იმედი ეძლეოდა, განსაცდელი თავიდან აეცილებინა. ახლა საჭირო იყო მხოლოდ ნაფიქრი საქმის ასრულება: საჭირო იყო მოენახა მისი მხსნელი ორნაქმარები, უშვილო ქალი, რომ ქმრებთან სამ-სამი წელიწადი მაინც ნამყოფი ყოფილიყო, რომ არც

ბებერი ყოფილიყო მაინცდამაინც და არც მახინჯი; განსაკუთრებით უშვილობაზე საიმედო ყოფილიყო.

საქმე არც ისე ადვილი იყო, რომ უცხად თავი მობმოდა და ამიტომაც პლატონი იმ დღესვე შეუდგა მას, რა დღესაც მამამისმა ამაზე მზრუნველობის ნება დართო. წყალწაღებული ხავსს ეჭიდებოდაო, ასე იყო პლატონის საქმეც.

დატრიალდნენ ორივე ცოლ-ქმარი. დღედაღამ მხოლოდ იმით იყვნენ გართულნი, რომ ეგებ თავიანთ ნაცნობებში მოეგონათ რომელიმე უშვილო ქვრივი დედაცაი, მათი სასურველი, მათთვის სანატრელი, სადღეინაცვლოდ გამოსადეგი არსება.

— არქიპო ქვაშავადის ნაცოლები... უშვილო არ იყო?! გათხოვდა მერე... ქმარსაც ბარე ხუთი წელიწადი ჰყავდა... ნეტავი თუ ცოცხალი ჰყავს ის მეორე ქმარი?... ა, არ იცი, მელანო?

— რაღა არა... მარა იმას, შე კაცო, პირველი ქმრის ხელშიაც კი ჰყავდა ერთი შვილი!.. — მიუგო მელანომ.

— შვილი სად ჰყავდა? შენ არ მომიკვდე! ნატალიას შვილი სად ჰყოლია?

— ჰყავდა, შვილებს გეფიცები... შენ ნუ მომიკვდები! გავიწყდება, თვარა შვილი რაღა არ ჰყავდა... დიდხანს კი იყო უშვილო!

— ოჰ, აბა ეგ მახსოვდა მე!.. — და გაჩუმებული პლატონი ახლა სხვებს იგონებდა და იხსენიებდა.

— გოჯასპირ ხასიშვილის ნაცოლები? საწირეთელი ხასიშვილის! კი იცნობ შენ იმას. ჰო, ჰო! ის, მგონია, ასე მაგონდება, ვითომც ხასიშვილმა ქვრივი ითხოვა... უშვილო იყო მაშინაც!..

— აჰ! გოჯასპირ ხასიშვილმა ქვრივი კი არ შეირთო, შე კაცო... დედ-მამის სახლიდან წეიყვანა და ქვრივად მას დარჩა... უშვილოა კი... მარა რაი, ჩვენთვის ის არაფერი გამოსადეგია: ერთი ქმრის ნაყოლია, — წუწუნით გაათავა სიტყვა მელანომ.

ბევრს ეწვალნენ ამრიგად ცოლიც და ქმარიც, მაგრამ ვერას გახდნენ — ვერავინ ამისთანა ვერ გამონახეს.

— ჩემ დასთან წავალ... ეგებ დარიკომ მიმასწავლოს სადმე და ქეც ამომარჩევოს... ა, რას იტყვი, მელანო? — დაეკითხა პლატონი ცოლს, რაკი ხედავდა, რომ მისი მეცადინეობით არაფერი გამოდიოდა.

— ძალიან კარგს იზამ!.. ღმერთმანი!.. — მიუგო მელანომ. — ძალიან კარგს იზამ!.. უნდა მიიკითხ-მოიკითხო, აბა რაღა იქნება?!

— წავალ... ხვალვე წავალ! — ამოიოხრა პლატონმა. — ეგებ ცხენი გამოვართვა ვისმე და წავალ... თუ რომ დევიგვიანე, მაგ დალოცვი-

ლი აღარც კი მომიცდის და თავისას იზამს!.. ჰეი, ჰეი! — ნაღვლიანად წამოიძახა მან და მეზობლებში წავიდა ცხენის სათხოვრად, რომ დილით უშვილო, ორნაქმარები, ქვრივი საღედინაცვლოს საძებრად გამგზავრებულიყო.

III

დილა იყო ადრიაანი, მეორე დღეს რომ პლატონმა ძალზე გამხდარი, ზურგდაშავებული ცხენი გადმოიყვანა ეზოში, მიაბა სამზარეულო სახლ გვერდით მდგარ კვინცხასთან და კმაზა დაუწყო.

— ამაზე შეჯდომა რავე შეგიძლია? — უთხრა მელანომ.

პლატონმა რომ ცხენს უნაგირი შეადგა, ცხენმა სულ კანკალი დაუწყო.

— აბა, ფეხით ვის მივადგე, შე ქალო?!

— კი, მარა სულ არ მოგჯება ამ საცოდავს ზურგი?

— ფეხ-ფეხა მივყვები, ბატონო, ფეხ-ფეხა მივყვები!.. სირცხვილი. სათვის მიმყავს, თვარა რა!.. შენ ეგ მოსართავი მომეცი და ამის ჯაგონუ გაქვს!..

— აი, ამოგივარდა პატრონი! — მიაძახა პლატონმა, მოსართავს რომ ხელი მოჰკიდა. — მეიტა, მელანო, ჩხინკი იქნება რამე... ენა არ ქონების აბზინდს... მეიტა მალე, თუ ქალი ხარ!

დაამაგრა მოსართავი ჩხინკით პლატონმა, დაიხურა ქუდი, გადიდო ბეჭებზე ყაბალახი, მოხსნა თავისი თეძოებამოზუსკული რაში და თითქმის წაათრია უგულოდ მიმყოლი ცხენი ჭიშკრისკენ.

სწორედ ამავე დროს აივანზე გამოვიდა ახალუხის ამარა ბეკინაც და რა დაინახა მიმავალი შვილი, გადასძახა:

— მიხვალ, პლატონ?

— მივდივარ, ბატონო, მივდივარ... რაევარც მხედავთ! — მიუთხრა პლატონმა.

— აბა ჰე, შენ იცი!.. ღმერთმა კეთილად გამგზავროს! — მიატანა სიტყვა ბეკინამ.

პლატონმა გადიარა ეზო, გავიდა ჭიშკარში და მალე, ორღობეში მიმავალი, გზის აქეთ-იქით ხეებში მიიმალა.

— ე ბედოური ვის გამოართვა, მელანო ჩემო? — მიმართა ბეკინამ ჭიშკრიდან უკან გამობრუნებულ რძალს.

— პავლია ღომიაშვილს, ბატონო!

— არ დოუვარდეს გზაში, შე ქალო! — გაიცინა მოხუცებულმა.

— სხვის შესახებდავად წეიყვანა, ბატონო... სასირცხვილ-სანამუსოდ, თვარა სხვეფრ რას არგია!

— არაფერია... არაფერი... პლატონი მარჯვე კაცია... მოხერხებუ-
ლია, იმას არაფერი გოუჭირდება! — ჩაიციან ბეკინამ და იქით დაიწყო
ცქერა, საითაც ის იყო პლატონი გზას დაადგა.

გულჯავრიანი პლატონი ერთხანად გაუძღვა თავის გახრეკილ ცხენს,
მაგრამ ბოლოს მოთმინება დაეკარგა განუწყვეტლად აღვირის ქაჩვითა
და შეძახებით.

— შენც ჯინაზე მიდგები, შე ოხერო? — გააჩერა მან ცხენი და
გულმოსული მოაჯდა ზურგზე, გადაჰკრა წყებლა და ფერდებამოზზე-
კილი ცხენი აძუნძულდა. — შენ მაინც მოგერევი, სხვასთან თუ ვერა-
ფერი გავაწყვე!.. კიდევ დამიდგები ჯინაზე? — და მან შეუბრალებლად
გადუჭირა და გადუჭირა წყნელი, მაგრამ პლატონის გასაჯავრებლად
და თითქო მისი დაქადნების გასამტყუნებლად ამ გახრეკილმა პირუტყვ-
მაც მალე იძულებული გაჰხადა მხედარი ხელახლა ჩამოეჭვეითებინა.
გულდამწვარმა ყველასაგან ამგვარის დაჯახებით, პლატონმა გაიგდო წინ
ეს გახრეკილი პირუტყვი და, უკან ფეხდაფეხ მიმყოლი, გრძელი წყეპ-
ლის ცემით მიერეკებოდა ჯახრაჲ ცხენს.

ნახევარზე მეტი გზა გაიარა პლატონმა თავისუფლად, ისე რომ მიმავა-
ვალ-მომავალი კაცი არ შეხვედრია; ასე თავისუფლად მიმავალი იგი თავის
ფიქრებში იყო გართული, თავისი მგზავრობის აზრის აღსრულებით იყო
გაბრუებული. უეცრივ ცხენის ფეხის ხმა მოესმა პლატონს; მიიხედა
უკან და უკმაყოფილებით პირი ისევ გამოიბრუნა, — ვილაც ხანში შე-
სული კაცი მოათონარიკებდა მაღალ ცხენს.

— ჰეი, თქვენი, თქვენი!.. — თავისთვის წაიდუღუნა პლატონმა.
მას ახლა ყოველი მოხუცებული კაცის დანახვა ეჯავრებოდა თავისი მა-
მის გამო.

— გამარჯობა, ყმაწვილო! — შესძახა წამოწეულმა ცხენოსანმა.

— ღმერთმა გაგიმარჯოთ, ბატონო! — მიუგო პლატონმა და დარ-
ცხენით შეაჩერა თავისი ცხენი.

პლატონმა ახლა იცნო, ვინც იყო ეს ჩასუქებული, წვერებმოპარსუ-
ლი, კაზიროკქუდიანი, ქოლგით ილლიის ქვეშ, წითური სახის კაცი და
იმიტომაც დაატანა თავის პასუხს: „ბატონო“; იგი იყო იმ კუთხეში ცნო-
ბილი, სახელის მექონი აზნაური ივანე გვერდევანიძე, სოფლის ადვო-
კატი.

— სად მიხვალთ, ყმაწვილო? — შეეკითხა გვერდევანიძე პლატონს.

— აგერ გიხსენებ, ბატონო, მაღლაშენში! — და პლატონი შეგუდო ცხენზე.

— კაი დაგემართათ! აბა მგზავრები ვყოფილვართ ამ ერთ ხანაზე... ეწყინა ეს პლატონს. ათასწილად ერჩია მარტოდ, თავისუფლად მგზავრობა, მაგრამ ახლა მეტი გზა აღარ ჰქონდა, ხატრს ვერ გაუტეხავდა ამ მოსახატრებელ კაცს, უნდა ერბენინა თავისი ძვალტყავად კრული ცხენი გვერდევანიძის თოხარიკთან.

— რა ხანია მოვდივარ და ერთი კაცი არ შემხვდომია, რომ ხმა გამეცა ვისმესათვის! მოვდივარ ასე მუნჯად! — თქვა გვერდევანიძემ.

— სად ბრძანებულხართ აქეთ, ბატონო? — რომ ხმა ამოედო, შეეკითხა პლატონი.

— ქვედურეთში ვიყავი... ბრეგაძეები არიან, აზნოუშვილები... შენი მტერი იქნა დამსილი და დაგლახაკავენულნი, ისინი დამსილი არიან... და, რავარც იცით ახლანდელი ჩვენი აზნოუშვილების ამბავი, გაყოფა უნდათ, მაგრამ გასაყოფი რომ აღარაფერია! ერთი მეორეს წაგლეჯაზე გამაცადინებული, რამე ხერხით უნდა მეტი რამ ირგოს, ერთმანეთს აღარაფერს ანებებენ და ჭიჭყინობენ, დავიდარაბობენ, ჩხუბობენ დილიდან საღამომდინ, ჰკლავენ ერთმანეთს...

— ცუდი დრო მოვიდა, ბატონო, ერთობ ცუდი დრო!.. ხალხიც მომრავლდა!.. ჩხუბით თუ გაიწმინდება ცოტაზე მაინც ქვეყანა, თვარა... მაგრამ ეგ თქვენ უკეთ მოგეხსენებათ, რასაკვირველია! — შენიშნა თავის მხრით პლატონმა.

— შეიძლება, შეიძლება! — დაატანა გვერდევანიძემ. — ჰო და იმას ვამბობდი, ამ ბრეგაძეებმა მთხოვეს მათში ჩამოგვარდნილიყავი და რამერიგად გამერიგებინა ისინი... ხელის მოსაკიდებელი საქმე არაა, არც გავერევოდი, მართალი გითხრა, ნამეტანი შეუსმენელი და დოუჯერებელი ხალხია, მაგრამ უარი ველარ ვუთხარი, უფრო იმიტომ, რომ ჩემი ნათესავი ქალია იმ ოჯახში... დედინაცვალია ამ ბრეგაძეების და მათ ჩხუბში და უწყსრიგობაში საწყალი ქვრივი დედაკაციც ნამეტანი შევიწროვებაში ჰყავთ... სიცოცხლე გოუმწარეს უბედურს!..

— თუ შვილი ჰყავდა მაინც ამ დედინაცვლობაში?! — წამოსცდა პლატონს სრულიად უნებურად.

— აჰ! შვილი არც უწინდელი, პირველი ქმრის ხელში ყოლია და არც ამ მეორე ქმრის ხელში! უბედური, უშვილო, ერთი საწყალი დედაკაცია. იმიტომაც უფრო მებრალება... გერები ოუტყდნენ, აი ისე, როგორც იცი ღარიბი ოჯახის ამბავი... დედინაცვლის შენახვა კი არა, თავი-

სი თავი ძლივს გამოაქვთ წლიდან-წლამდინს!.. მამის ხელში ქე იყო ისე ერთგვარი ოჯახი და ახლა სამად გასაყოფი რომ შეიქმნა, ამ დედინაცვალსაც თავისი წილი საქვრივო გასაყოფი შეექმნა, — არც ერთს აღარაფერი ურჩება და, რასაკვირველია, ჭიჭყინობენ, ერთმანეთს ედავებიან, ერთიმეორეს ხელიდან გლეჯენ, თუ რამ ხელში ზვდათ...

ასე ლაპარაკობდა გვერდევანიძე, მაგრამ მისი სიტყვები პლატონის ერთ ყურში რომ შედიოდა, მეორე ყურში გადიოდა; მისი ყურადღება სრულად იმან დაიპყრო, რაც ამ კაცისაგან იმ ქვრივ, გაწვალეულ დედინაცვალზე გაიგონა. ეს სწორედ ძვირფასი რამ გასაგონი გაიგონა პლატონმა.

— ქვედურეთში... ბრეგაძეებისას! — იმეორებდა პლატონი, თითქო ეშინოდა არ დავიწყებოდა უშვილო დედაკაცი. — არც პირველი ქმრის ხელში ყოლია შვილიო, არც მეორის ხელში! რომელი ბრეგაძეა ნეტავი?

და ამ მოულოდნელად გასახარელი ამბის გაგებით აფრენილ პლატონს ერთმა ისეთმა სურვილმა წამოუარა — უფრო დაწვრილებით გამოეკითხა ყოველივე გარემოება ნახსენები უშვილო ქვრივისა, — რომ კინაღამ ის იყო კიდევაც გააბა ლაპარაკი, მაგრამ დროზე გონს მოვიდა, დროზე მიხვდა ამის უადგილობას და ენა ჩაიკვნითა. ამ კაცთან ისე ვაგლახად ლაპარაკი საფრთხილო იყო, მისი აზრით. გვერდევანიძეს შეეძლო ერთ უხერხულად დაცდენილ სიტყვაზე მიხვდომოდა, რაც გუნებაში ედვა და ამიტომ პლატონი ამხანად დაკმაყოფილდა გაგონილით, ჩაიმარხა გულში მისი სიტყვა და თავმოძულებით მიაჩინდრიკებდა ენა-გადმოგდებულ ცხენს, სმენად გადაქცეული, ეგებ ამ დალოცვილ კაცს კიდევ დასცდენოდა მისთვის გამოსადეგი რამ სიტყვა.

— ასე კარგია ჭკვიანი კაცის ორიოდ სიტყვაც! — გუნებაში ხალისიანად ამბობდა ძუნძულით მიმყოლი პლატონი. — ყოველთვის სასარგებლო რამეს გეიგონებ, მიხვდები!..

გვერდევანიძე კი თავის სიტყვას განაგრძობდა:

— ასეთია, ჩემო ბიძია, ეს ჩვენი მდგომარეობა და რას იზამ! გაჭირვების დრო შემოგვესწრო და მეცადინეობა გვჭირია, ძალიან გაფრთხილება გვმართებს ამ გაჭირვებასთან. ი, დალოცვილი ღმერთიო თავის მოწყალებას ჩვენზე ძველებური წესით გვიცხადებს: ხალხს ამრავლებს, ყოველ ოჯახს შვილებით ავსებს... მაღლიანს თითო-ორიოლა შვილი დეეკლო, ამათ მაგიერათ სარჩო მიემატებია, ის არ აჯობებდა, შენი ჭირიმე? ა? — გაიცინა მან.

— მაინც, მაინც, ბატონო... ნამდვილი სიტყვა გახლავსთ, რასაც ბრძა-

ნებთ! — ამოიოხრა პლატონმა. — მართალი ბრძანებაა!.. თქვენისთვის კაცს რა უქირს და ჩვენს ამბავს კაცი ნულარ კითხულობს. ბატონო, თვარა თქვენ ჩემზე უკეთ მოგეხსენებათ!.. ნამეტან უსაშუალოებაში ვართ ჩავარდნილი და გასაკვირველია, რომ კიდევ ასე ხალისიანად ვართ, არაფრად ვაგდებთ ყორიფელს, არხეინად ვართ და იმას კი აღარა ვფიქრობთ, თუ რა მოგველის წინ... რას გვიპირობს მამაშეცირი!.. მარა თავს თუ არ მივეძაღეთ, გული თუ არ შევიმაგრეთ, სულ წავხდებით, ბატონო, სულ ერთიანად და ის იქნება! — მჭევრმეტყველებამ გაიტაცა პლატონიც, თავისი ენაწყლიანი მოსაუბრის ნაყურები.

ტკბილად მიმუსაიფობდნენ ჩვენი მგზავრები და ამ ლაპარაკში პლატონისათვის დროც შეუმჩნევლად გადიოდა და გზაც ერთობ მოკლდებოდა. კიდევ დიდი სიამოვნებით ივლიდა ამ კაცთან იგი, რომ უეტრად თავისი გადასახვევი გზა არ დაენახა. პლატონმა შეაჩერა ცხენი და თავდაბლად მიმართა გვერდევანიძეს:

— მშვიდობით ბრძანდებოდეთ, ბატონო!

— ოჰ! აქეთ მიდის თქვენი გზა?

— დიახ, ბატონო!.. ნურას უკაცრავად... გეახლებოდით ერთ ხანს კიდევ, რომ საჭირო საქმე არ მქონდეს, სწორედ!..

— რატომ, რატომ, შე კაციო!.. იცოცხლეთ, აწი მეც მალე მივალ სახლში... მშვიდობით!..

— მშვიდობით ბრძანდებოდეთ! ისე ფეხს რავა მოუკრავს ადამიანს ღმერთი, რომ არავინ შეგხვდეთ კიდევ!? — საამებლად გააყოლა გვერდევანიძეს სიტყვა პლატონმა და მერე თავის გზაზე გადუხვია.

— ასე კაია კაი კაცის შეხვდომა! — ამბობდა გუნებაში პლატონი. — ჰმ, ქვედურეთში, ბრეგაძეებისას... სამი ძმა ყოფილან... გამოვიკითხავ და, თუ რიგიანი ვინმეა... გვერდევანიძის ნათესავია, მარა ეგებ ვინმე ოხერი გვარიშვილის იყვეს... ყორიფელს გვევიგებ! ეს ხომ გულში მეყოლება, თუ დარიკომ სხვასთან ვისმესთან არ მიმასწავლა!.. გვევიგებ ამბავს და, თუ ღვთის რისხვა არაა, კიდევაც გავათავებ საქმეს!.. კი, კი, ასე ვიზამ, ასე ვიზამ! — ხმამაღლა წამოიძახა პლატონმა და ამ წამოძახებასთან — ალბათ, პირუტყვმა სხვა რამ იფიქრა — ცხენიც გაჩერდა. პლატონმა ერთი-ორი „აჩუტ“ მიიძახა, ქუსლიც შემოარტყა ფერდის ძვლებზე, წკებლაც გადუჭირა, მაგრამ ცხენი ისევ იმავე ადგილას იდგა, ფეხსაც არ იცვლიდა.

პლატონი იძულებული შეიქმნა ჩამომხტარიყო, დაინახა მქელავი არაქათგამოლეული, ერთიანად გაოფლიანებული ცხენი, რომელსაც

აბურძგვნილი ბალანი საცოდავ შეხედულებას აძლევდა და მხედარმა თავში ხელი შემოიკრა:

— ეს მუდრეგი რაღა მოსახმარი იქნება აწი? სულ ერთიანად გადატყაული ექნება ამ უბატრონოს ზურგი... აჩუ! — მიაძახა გულმოსულმა და თან ჯოხიც გადაჰკრა.

შელავათმიცემული ცხენი მისუსტებული, აძიგბიგებული ნაბიჯით აპოლიკდა ქვებიან ბრეგზე და, რაც შეეძლო, რაც ღონე ჰქონდა შერჩენილი, მიჩანჩალებდა და ცდილობდა, უკან ჩამოეტოვებინა თავისი ჩამოქვეითებული მხედარი, რომ მტკივან ზურგზე არ შესკუბებოდა ხელახლად. რამდენსამე მანძილზე კიდევაც აუსრულდა წადილი გასაჰირში ჩავარდნილ პირუტყვს, მაგრამ ბოლოს პლატონი მაინც დაეწია, გააჩერა და მარდად მოახტა ზურგზე. ამ კაცმა თავისი თავმოყვარეობის დაცვა ამჯობინა მის შებრალებას და სიძის ჭიშკრამდის ამხედრებული მივიდა.

აქ პლატონი ჩამოხდა ცხენიდან, გააღო ჭიშკარი და ეზოში შევიდა.

IV

ეზოს კარებში ყმაწვილი ქალი გულზე ახუტებული ბავშვით თავზე ადგა გლეხს, რომელიც ბოსტანს რაგვაგდა. ქალი მობრუნდა, რაკი გლეხმა ანიშნა სტუმრის ეზოში შემოსვლა, მიაჩერდა მას და, რა იცნო თავისი ძმა პლატონი, უცბად ჩამოსვა მიწაზე ბავშვი, გაისწორა თავსაფარი და ერთის ძახილით, სიხარულით აფრენილი გამოექანა ძმისაკენ. ბავშვმა შექნა ღრიალი, აბღავლდა მეორე იქვე მყოფი უფროსი გოგოც, მაგრამ დარიკოს მათი აღარაფერი ეყურებოდა.

— შენი ჭირიმე... შენ დაგენაცვლოს შენი და დარიკო!.. რა დღე გამითენდა ეს?... უიმე, უიმე!.. — მოქაქანობდა დარიკო და და-ძმა მხურვალედ გადაეხვივნენ ერთმანეთს.

— მობრძანდი, შენი ჭირიმე!.. მობრძანდი! — მიუძღოდა აფუსფუსებული დარიკო ძმას სახლისაკენ. — მალაქია!.. მალაქია!.. ჩემო მალაქია, გადადექი და მანდედან კირილეს მიაძახე... შენი ჭირიმე... თავი დაანებე მაგას!..

გლეხმა მიატოვა სამუშაო, გაიქცა წინ და რაც ხმა ჰქონდა, დაიწყა ყვირილი:

— კირილე... ბატონო კირილე!.. კირილე, უ — უ!..

— რაზე აბრუნებ, დარიკო ჩემო! წავიდეს!.. — უთხრა პლატონმა დას.

— ეს-ესაა ცხენზე შეჯდა, რაღაცა საქმე მაქვსო და წვივდა, გამოქრა ხელიდან... ვერ დავამაგრე სახლში... დაყანყალობს ასე ტყვილებზე... ლოლ!.. რა მოვუხერხო, აღარ ვიცი... გამიჭირდა საქმე!..

ბავშვები კი ისევ ღრიალებდნენ ბოსტანთან; ერთი მიწაზე ფართხლებდა და გოჭივით ჭყვიროდა.

— გოგო ნინოია!.. წადი, გოგო, ბავშვებს მიხედე... გააჩუშე გასაყწვეტლები! — სახლში შეიძახა დარიკომ და რიკულებთან გაყოლებულ ფიცარზე მჯდარ პლატონთან თვითონაც ჩამოჯდა. მალაქია კი ისევ თავმოძულებით უყვიროდა კირილეს.

— რას შვებით, ძმაო, ხომ კარგად ხართ? — წუწუნით იკითხა დარიკომ.

— მადლობელი ვარ... ვართ ისე, რავარც იცი... — მიუგო პლატონმა.

— ჩემი რძალი ხომ კარგათაა, შენი ჭირიმე?.. ბავშვები?..

— არიან, ღვთის მადლით...

— მამა?.. ვაი მისი გაძაღლებული სიცოცხლე! — ამოიხვნეშა დარიკომ. — რა ვქნა, ძმაო, ველარ მივხედე მე უბედურმა ამ გაჭირვების, გამწარების ხანს... რა ვქნა? მარტოდ ვწრიალობ ამ ოჯახში, ერთი საათი ვერ მიმიტოვებია... ვისზე დავტოვო, შენი ჭირიმე?.. და ამასობაში, ველარც მე გნახეთ და თქვენგანაც დავიწყებული შევიქენი, ძმაო!.. წუხს კიდევ უბედური? ან კი რა გაახარებს მის გულს, დედიჩემის დამკარგველს!.. ხომ არ ავადმყოფობს მაინც, შენ დაგენაცვლე?

— ავადმყოფობას რა უნდა მასთან?.. ავად კი არა... ჰმ!.. — გაიფრუტუნა პლატონმა.

— ჩემი მომდურავი კი იქნება და მემართლება კიდევაც, — ისევ ამოიოხრა დარიკომ.

— ტყვილა წუხარ მაგას, ჩემო დარიკო... ჩვენ აღარავის ვახსოვართ, ჩემო დავო!

დარიკომ გაკვირვებული სახის მეტყველებით გადახედა ძმას. მისი სიტყვა მეტად ეუცნაურა და ვერ მიუხვდა, რას ნიშნავდა იგი.

— მამაშენი რომ მწუხარეა, ისე ყოველი ჩვენი კეთილი შეაწუხოს ღმერთმა!.. რას ამბობ!.. მწუხარეა კი არა — საქორწილოდ ემზადება ის კაცი! — გაიცინა პლატონმა.

— რა ხუმრობა იცი, პლატონ! — იწყინა დარიკომ.

— შენ არ მომიკვდე, არ გეხუმრებოდე!..

დარიკო გაშტერდა.

— იმას აღარც ღედაშენი ახსოვს, აღარც მკვდარი და აღარც ცოცხალი ვინმე!..

— პლატონ, პლატონ! ძმაო!..

— აგერ ნახავ!.. საქმე გადაწყვეტილია!

— რა არი ახლა, პლატონ?! გადავირევი ეს არი!.. ტყვილია...

ძლივს სიტყვას ამბობდა შეწუხებული ქალი, რომელსაც ხუმრობა ეგონა ძმის ნათქვამი.

— ცოლ-შვილს გეფიცები!.. ქალს თხოულობს!.. რა მეხუმრება, კაცი გულზე ვსკდები!

— უიმე, უიმე! — იყვირა დარიკომ და გამწარებული ლოყაზე ხელს ირტყამდა. — უიმე! უიმე!.. ეს რა გეიგონა ჩემმა ყურებმა!..

— რა გაეწყობა! — ამოიოხრა პლატონმა.

— ასე მალე დასავიწყებელი ქალი იყო საწყალი დედაჩემი?.. ღმერთო, მომკალი... ღმერთო, მომკალი! რატომ მიაწია მაგ უბედურმა ამ დღემდინ, მაგისტანა საქმეს რომ შვება?! ვინ უნდა შემოათრიოს დედ-ჩემის მაგიერ მაგ ჭკუადაკარგულმა, ვინ? — მოთქმით ამბობდა დარიკო.

უკანასკნელი მისი სიტყვა პლატონს აღარ გაუგონია და პასუხი არ მიუცია მასზე, იმიტომ რომ ეზოში შემოჭირითდა თავისი ლამაზი, წაბლისფერი ცხენით კირილე და ერთი ყიჟინით მიმართა ცოლისძმას:

— პლატონს, პლატონს ვახლავართ!.. პლატონს ვახლავართ! დარიკო კედელს ნახშირი, ნახშირი კედელს!.. ასე უნდა, შე პატიოსანო კაცო, მოყვრის მივიწყება?.. აი, შენ კი რა გითხრა!.. შემოსაშვები ხარ სახლში?! ძალიანაც შემცდარა ეგ შენი დაია, თვარა მე რომ ვყოფილიყავი, არაფრის გულისათვის არ შემოგიშვებდი, ფეხსაც არ შემოგადგმევინებდი! ხა, ხა, ხა!.. — და მაღალი ტანის კოხტად ჩაცმული შნოიანი ახალგაზრდა კაცი გრძნობით მიეგება თავის ცოლისძმას.

— რავა, მშვიდობით, პლატონ ჩემო?

— მაღლობელი ვახლავართ... ვართ ისე...

— ჩემი სიმაჟური როგორ არი... ჩემი ძვირფასი ბეკინა? ხომ ყოჩაღათაა კიდევ?

— სხვაგან რომ დაყილობ, იქაც მივიდოდი, ვნახავდი და საკითხავი აღარ გექნებოდა! — უთხრა მოწყენით დარიკომ ქმარს.

— მივსულიყავი!.. სადაც მგლოვიარობაა, იქ რა მიმიყვანს! მაინც რომ აღარაფერი გეშველათ, თქვე დალოცვილებო! — მიუბრუნდა კირილე ცოლისძმას. — გაგიგონია ამდენს ხანს მგლოვიარობა?

— შენ არ იცი, თვარა კაი ხანია გათავებული გვაქვს, — მიუგო ღიმილით პლატონმა.

— ქეიფის მეტი რომ არაფერი გაგონდება, ნეტავი შენ, შე უბედურო! — წაულაპარაკა ღარიკომ.

— ჩვენ გახლავართ მიმინოშვილები! — წამოიძახა კირილემ და წამოიჭიმა ფეხზე ამდგარი. — მიმინოს შვილები... მიმინოს!.. ჩვენთან რა უნდა მწუხარებას... ჩვენ თავს არავის არ დავატყვევებინებთ... გვაროვნობით ვართ ასე!.. სადაც სიამეა და მოლხენა, იქ ჩვენც ვართ, ასე მოგვდგამს გვაროვნობით!.. აბა, შენი ჭირიმე, ორიოდ დღე ვიცოცხლო, გული მწუხარებით ევივსო, მოლხენა დავაკლო და ისე წავაყრევინო ზღო მიწა?! შენც არ მომიკვდე... მაგაზე მეტი სისულელე იქნება?! კაცი მუდამ მხიარული უნდა იყვე და სხვებსაც იამება შენი შეხედვა! აბა, ასე უნდა, შენ რომ ხარ? ძმა მოგივიდა და ასე მოწყენილი ხარ, არა გრცხვენია? — და კირილემ გულიანად გადიხარხარა. — მართლა, რანაირი ხარ, ღარიკო ჩემო... შე ქალო, ძმის მოსვლა გეწყინა თუ?

— რა ცუდი ამბავი მოვუტანე მერე! — ღიმილით თქვა პლატონმა და ღარიკოს გადახედა.

— ჰო!

— ქორწილში პატიუბენ...

— არიქა, მიშველე, პლატონ! ვინ, ვინ, თუ ღმერთი გწამს?

— მამა მაგისი!

— ა?... მამა მაგისი?

— ჰო, ქალს თხოულობს შენი სიმაჟური! და შენ იცი, კირილე, რა ვა მოულხენ!

— ხუმრობ თუ მართალს ამბობ, პლატონ? — გაკვირვებით შეეკითხა კირილე.

— შენ ნუ მომიკვდები, მართალს ვამბობ.

— ხა, ხა, ხა, ხა, — გადიხარხარა კირილემ. — ხა, ხა, ხა, ხა... აი, და ბეკინა!.. აი და შენი ჭირიმე!.. შენ გენაცვალე შენს ლამაზ წვერებში! ხა, ხა, ხა! შერცხვენილი ვიყვე, თუ სანაქებოდ არ მოვუღხინო... შერცხვენილი ვიყვე!.. იმისთანა მაყრულით მივყვები, რომ იქოურობას ვაყრუებ, ტყე და ველს შევძრავ!.. როდისათვის აპირობთ, ა, როდისათვის?

— ჯერ, შე კაცო, ქალია მოსანახი!

— ქალის მეტი რაა დედამიწაზე!.. რაღას აგვიანებთ?... მაშვალი ვინა გყავთ?

— მე ვარ! — მიუგო პლატონმა.

კირილე ერთი შეჩერდა და მერე გადიხარხარა თავისი რიზიანი სიცილით.

— შენ ხარ მაშვალი?! თუ ძმა ხარ! ხა, ხა, ხა!

— მე ვარ, მე, ჩემო ძმაო, რას იზამ?! კაცი სიკვდილამდის ყორიფელს უნდა მოელოდეს, თუ სიქაჩლესო... ანდაზებიც კი დამავიწყდა ამ უცნაურობაში...

— შენ რავე მაშვალობ მერე? შენს საწინააღმდეგო საქმეში უწყობ ხელს?

— აბა, რა უნდა ვქნა, მეტი გზა რომ არ გექნება, ჩემო საყვარელო ძმაო?! ბევრი ვეხვეწე, ბევრი ვეწინააღმდეგე, მარა არაფერი გამეწყო. ვერაფერი შევასმინე! კარგი შვილი ხარო და ღმერთი არ ჩაგაგდებს გასაჭირშიო, ყოველ უბედურებას აგაშორებსო, ღოუჯინია და, ვინ იცის, მის სიტყვაზედ იქნება თუ არა, ასე მოწყალებით გადმომხედოს ღმერთმა, — ეგებ დაჯილდოვების მაგიერად, კიდევც მიწყრებოდეს, რაზედ ინახავ მაგისტანა გამსუნაგებულ კაცსაო, — და ამის გაგებადინ ვითომ მე დავაპირე ჩემის მეცადინეობით ავიცილო თავიდან მოახლოებული უბედურება... ისე თვალები უბრმავდებათ მაგ უხეიროებს, არ უნდათ შეხედონ, რომ ერთი ქალის მონაშენს არ ყოფნის ოჯახის ქონება, ორი ქალისას რა უნდა ეყოს!

პლატონი მასხრულის კილოთი დაწვრილებით მოუყვავ ცოლ-ქმარს თავისი მდგომარეობის ამბავს და იმას, თუ რამ აფიქრებინა თავისი დედინაცვლის მოსაყვანად მამას მაშვლად დასდგომოდა.

დარიკო ხმაგაკმენდილი იჯდა, მწუხარებისაგან კრიჭაშეკრული; კირილე კი ერთობ გამხიარულდა, მისმა სიცილმა იქაურობა გააყრუა.

— ეგ ყორიფელი ძალიან მოგისაზრებია... მარა რომ ეყოლოს, კაცო, შვილი... ხა, ხა, ხა!.. შვილი რომ ეყოლოს? სეირი არ იქნება?!.. რას იზამ მაშინ, პლატონ? ხა, ხა, ხა! — ხარხარებდა კირილე.

— რავე ეყოლება... ორ კაცთან ქალი უშვილო ყოფილიყვეს, ე მამაჩემი რალა განსხვავებულ კაცად უნდა გამოჩნდეს ვითომ?!

— კი, მარა ეს მითხარი, ვთქვათ, ეყოლა ახლა! რას იზამ მაშინ, ა? — არ ეშვებოდა კირილე.

— რა ვიცი, რას ვიზამ... ახლა რავე ვითხრა? რა ვიცი, რომ გავმწარდები, რას მეტყვის გუნება...

— მაინც, მაინც?..

— რა არი ახლა ასეთი სულელური ჩაცივება?! — შეუტია კირილეს დარიკომ.

— რაც მერე იქნება, ის ღმერთმა იცის! — დაუბრუნდა გაწყვეტილ

სიტყვას პლატონი. — რაც შემდეგ იქნება, ის ღმერთმა იცის და ახლა უნდა გამოგიტყდეთ, იმისთვის მოვედი თქვენთან, რომ შემწეობა მოგცეთ ამ ჩემი გაჭირვების დღეს...

— ღმერთი კი რამეს შემადლებიებდეს და შენ, ძმაო... — წუწუნით თქვა ღარიკომ.

— კი, ბატონო, თუკი რამეში გამოგადგები! — დაატანა კირილემაც.

— ჩემს კუთხეში არავინაა იმისთანა დაწყევლილი სულიერი, მე რომ მჭირია და ეგება აქ, თქვენსკენ იყვეს ვინმე...

— ვინ უნდა იყვეს!.. — ჩაფიქრდა ღარიკო.

— შენ ათას ადგილას მიდი-მოდიხარ, კირილე... ეგებ იცოდე სადმე?..

— ხა, ხა, ხა! — გადიხარხარა კირილემ. — განა დედაბრების ამბების შესატყობად დავდივარ, კაცო?! ქალებს რას დავეძებ, მე ქეიფისათვის დავდივარ, შე კაცო!.. უშვილო დედაბრები ღმერთსაც მოძულეებული ჰყავს, მე მათ რას დავეძებ!..

— ვერავინ გეიხსენე, ღარიკო? — მიუბრუნდა დას პლატონი.

— ვერა, ძმაო.. ვერა!.. აქ არც კი უნდა იყვეს მაგისთანა ვინმე...

— აბა სხვაგან საძებრად გამხდომია საქმე! — თქვა პლატონმა.

— მეც შენთან ვარ მძებნელი, როგორც კაცი! — წამოიძახა კირილემ. — ძმობას გეფიცები!.. — არაფრის გულისათვის არ დაგშორდები... ვძებნოთ, პლატონ ვძებნოთ! ხა, ხა, ხა! ჩემს დღეში ამგვარ უცხო საქმეზე არ მივლია და აქედან ვიცი, რომ ბევრი გასართობი ამბები მოგველის! რამდენ დედაბერს სანატრელად გავუხდი უშვილოდ ყოფნას... ხა, ხა, ხა! ერთი ჩხუბი და ცილობა უნდა ავუტეხოთ ერთმანეთში საწყალ დედაბრებს უსათუოდ! არ შეიძლება უამისობა!..

— რა სისულელეა ახლა მაგ?! ეგებ შენი წაყოლა სულაც არავის უნდოდეს!.. ძალაზე ხარ თუ? — მიმართა ღარიკომ.

— ძალაზე ვარ!.. თუ მაგისი მამაა ბეკინა — მეც მამად მერგება... სიმაჟურია ის კაცი... არ უნდა გვეისარჯო მისთვის?!

— არავინ არ გთხოვს!

— აბა რაზედაა ეს კაცი მოსული?.. თვითონ არ თქვა შემეწიეთო? ეგ გადაწყვეტილი საქმეა, რომ მე პლატონთან წამსვლელი ვარ სადღენაცვლოს საძებრათ!.. ხა, ხა, ხა! ეს გათავებული საქმეა, ჩემო დარეჯან, ამაზე ნულარ შეწუხდები... ნუ გეწყინება და, უმჯობესია გახშამზე დაგვიტრიალდე, შენ ნუ მომიკვდები!.. კი, ჩემო დარეჯან... შენებურად ისე, გულუხვად!

— ეგ არაფერი შენი სასწავლებელი საქმეა... შენ შენს საქციელს აზრი დაატანო, ის გირჩევნია!.. — წყენით მიუგო დარიკომ და შეზღუდვით წამოდგა.

— ე, აკი არ გამიგულისდა?! — მიაძახა კირილემ. — აკი არ გამიგულისდა? კაი, მამაშენი ნუ მოგიკვდება, კაი თუ გიყვარდე!.. წაყოლას ვერ გადავთქვამ და სხვა რამე თუ უხეირო სიტყვა მითქვამს, ბოდიში მომითხოვია, შე ქალო... მეტი რა ვქნა? ბოდიში მომითხოვია. წაყოლით კი, რომ მომკლა, მაინც უნდა წავყვე, რომ... არ ვიცი, არ ვიცი რაც არ უნდა მიქნა... შენ რას იტყვი, პლატონ?

— შენი ნებაა! — მიუგო მან, თუმცა გუნებაში ძალიან სწყინდა კირილეს დაჯინება.

მან კარგად იცოდა კირილეს ხასიათი და მასთან მგზავრობა. ისიც ამნაირ საქმეზე, მეტად საფრთხილო იყო. რასაკვირველია, იგი სასაქონოდ მიდიოდა, როგორც თვითონ თქვა, და ამასთან ყველგან ტყუილუბრალოდ მუდამ ჩხუბის ამტეხი კირილე სწორედ ხელშემშლელად თუ წაჰყვებოდა, თორემ საქმეში შემწედ არა. პლატონს არ ეგონა, თუ ასე აიჭინებდა მასთან მგზავრობას მისი სიძე, თორემ ასე არ დაიწყებდა ლაპარაკს.

— შენი ნებაა! — უთხრა პლატონმა, — მარა ეგებ ბევრი სიარულიც არ დაგვჭირდეს... აგერ გზაში, ივანე გვერდევანიძე რომაა, იმას შევხვდები და ისე ლაპარაკში მოჰყვა თვითონ — ქვედღურეთშიო. ბრეგაძეებისას, ყოფილა ერთი დედაკაცი, იმისთანა, მე რომ ვეძებ... სამნი ძმანი ყოფილან ის ბრეგაძეები... ხომ არაფერი გაგიგონია, დარიკო, მათ შესახებ?.. ეგებ იცნობდე კიდეც, ა?..

— ბრეგაძეები... ქვედღურეთში... არა, ძმაო, არა, არ ვიცი!

— ისე, სიტყვას მოჰყვა!.. ძალიან აქო გვერდევანიძემ.

— მივიღეთ და ვნახოთ მერე!.. — წამოიძახა კირილემ.

— ასე ხამათ რაღა მივიღე... ჯერ ამბავი უნდა გვევიგო... ეგებ უშვილო იყოს, მარა ქაჯს გავდეს, რა ოხრად მინდა მაშინ! — თქვა პლატონმა.

— ეკლესიაზე მივიღეთ კვირა დღეს! მივიკითხ-მოვიკითხოთ, შევხედოთ...

— არა, არა, მაგრე არ შეიძლება!..

— რადგანაც აგრეა, ჩემო ძმაო, შენ მამიდა მაგისტან მიდი... ჰკითხე სალომეს და სწორ ამბავს ის გეტყვის იმ ქალის შესახებ!.. ქვედღურეთი მათგან შორს არ არის და უსათუოდ ეცოდინება იმის ამბავი, შენ რომ

ქალს ამბობს! — ურჩია პლატონს დარიკომ. — თუ არადა, შეიძლება, თავად იმას ეგულებოდეს ვინმე მაგგვარი.

— ბრავო, ბრავო! — შეჰყვია კირილემ. — ბრავო, და დარიკო! და ყოჩაღ, ქალო, ეგ ნამდვილი რჩევაა, შენ ნუ მომიკვდები!

— მაინც ასე ვიზამ! — დასთანხმდა პლატონი.

— აბა, მივდივართ ხვალვე მამიდაჩემთან! — წამოიძახა კირილემ. — ხვალ! არა, პლატონ?

— ხვალვე უნდა წავიდეთ.

— შენ არსად წამსვლელი არა ხარ! — შეუტია ცოლმა კირილეს.

— თუ გიყვარდე, მაგაზე ნულარაფერს მეტყვი! ჩემი საქმე მე უკეთ ვიცი... შენ შენს საქმეს მოუარე!

დარიკომ რაღაც წაილაპარაკა გულმოსულმა და ვახშმის განკარგულების მისაცემად წავიდა.

— და თუ გინდა, პლატონ, — დაიწყო კირილემ სიცილით, — აგერ ახლოს ერთი კაი აზნაურიშვილი მოკვდა და ზეგ ასვენებენ... ხომ იცი, სატირალში რამდენი ქვრივი დედაკაცია მიმსვლელი... მივიდეთ, დავდგები ისეთ ადგილას, რომ ერთი შეხნიერებული დედაკაცი ვერ გამოძებნება შეუმჩნეველი... ყველას ამბავს ვიკითხავ... ეგებ იქაც ვნახოთ შენი ორნაქმარები უშვილო... ეგ უფრო ადვილიც იქნება და საჩქაროც!.. ა, რას იტყვი შენ?

— შე კაცო, ასე გამოსაქვეყნებლად კი არ მინდა ეგ საქმე! — ღიმილით მიუგო პლატონმა.

— აბა, მამიდაჩემ სალომესთან გავსწიოთ, რავარც დარიკომ გვირჩია!.. ძალიან კარგი! ეს საქმე ასე გვაქვს დაწყებული ხომ და ახლა მე წავალ და ბიჭს მოვავლებიებ შენი ცხენისათვის... შენ კი ცოტა მოისვენე, ნამგზავრიც ხარ და მერე ვახშმისათვისაც ცოტა შემაგრება დაგჭირდება, რომ ქეიფიანად შეგუდგეთ აქედანვე საქმეს, ხა, ხა, ხა! — გაღიხარხარა კირილემ, შეიყვანა ოთახში პლატონი და თვითონ კი დაბლა ეზოში ჩავიდა.

— ჰეი, ჰეი! ნეტავი შენისთანა ხასიათის მექონ კაცს! — უნებურად წამოიძახა ოთახში მარტოდ დარჩენილმა პლატონმა. — ყორიფელი ჩაღად უღირს!.. თავის ქეიფს მისდევს... ან კი რა უჭირს?! ჯერ კიდევ ეყოფა მამის დანატოვარი... ჩემისთანამ იკითხოს, ჰეიეი! — ამოიოხრა პლატონმა, შეიხსნა ქამარი, გაიხსნა ჩოხა და მიწვა იქვე კედელთან მდგარ ტახტზე.

შეზინდებული იყო, კირილემ პლატონი რომ გამოაღვიძა.

— ადე, ადე, პლატონ! შენ ნუ მომიკვდები, იმისთანა ვახშამს გვიმ-
ზადებს დარიკო, რომ შენი მოწონებული... მართლა, კაცო, რამ შეგა-
ჯინა იმისთანა ბედაურზე, შენ რომ მოგიყვანია?

— ჰო! — მიაჩერდა პლატონი სიძეს.

— შენ არ მომიკვდე, იმან ჭიშკრამდინაც ველარ მიგიყვანოს შენ,
ისეა!.. — გადისარხარა კირილემ.

— ზურგი ექნება გაფუჭებული! — დაღონებით წაილაპარაკა პლა-
ტონმა.

— აქვს და არა?! სულ ერთიანად აქვს გადაშვლებილი.

— იმ ამოსაგდებ გვერდევანიძის ნაწყალობებია მაგი ამბავი! ამოგ-
დო მისი ოჯახი ჩემმა გამჩენმა—მაინც ამოსაგდებია, რაც ის ბოროტებას
სთესავს!.. რა მეშველება ახლა? — შეწუხებით წარმოსთქვა პლატონ-
მა. — ახალი ჭირი არ ევიტეხე?

— არაფერია, არაფერი! — ხალისიანად შესძახა კირილემ. — გულ-
მაგრად იყავი! ცხენს ვერ გიშოვი, თუ?

— ამას რა ვუყო?

— მაგ დავტოვოთ... ეგერ მეზობელი ყაზახი მყავს, წამალი იცის
იმისთანა, რომ სამ დღეში მოურჩენს ზურგს... ჩვენ წვედიდეთ და, რომ
დავბრუნდებით, ცხენს გამოკეთებულს დაგვახვედრებს დარიკო. არა-
ფერია!.. აბა, წვედიდეთ და ერთი ორიოდ სადღეგრძელო დავლიოთ
შებრაწულ გოჭზე... ღმერთსაც შემწეობა ვთხოვოთ და ასე გავატაროთ
ეს დრო!.. სამწუხარო ჯოჯოხეთშიაც არ მოგვაკლდება და აქ მაინც მოლ-
ხენით ვიყვეთ, შე კაცო!..

ცოტა ხნის შემდეგ სამივე ვახშმის სუფრას მიუსხდნენ. გამზიარუ-
ლებული კირილე ათასნაირ სადღეგრძელოებს იგონებდა და ჩაციებით
აძალებდა ცოლისძმას ღვინოს.

— ნუ აწუხებ, კირილე! — ეუბნებოდა დარიკო, მაგრამ კირილე
თავისას მაინც არ იშლიდა.

— აბა, რათ მინდა ოჯახი, თუ ჩემთან მოსული კაცი, მერე კიდევ რა
კაცი, ცოლისძმა, ქორწილში რომ მპატიუბს, არ დავათვრე, არ დავა-
ლევეი რჯულზე!.. რომ ასე არ ვუქნა, მასთან რომ მივალ, აღარც მე
დამალევინებს და წყალნასვამს გამომისტუმრებს... რაზე ვუმტრო ჩემ
თავს? რატომ ვქნა ეგ? ხა, ხა, ხა! სულელი ვარ? თუ გიყვარდე, ერთბა-
შად გამოცალე ეგ ყანწი... სადღედინაცვლოს სადღეგრძელოა!.. ემაგრე!..
მაგრე!.. შენი ჭირიმე, ბეზ კაპლი, ბეზ, ბეზ! — ხრიალებდა კირილე
კიდევ დიდხანს.

მეორე დღეს სიძე-ცოლისძმა თავის გზას გაუდგნენ მხიარულ გუნებაზე მყოფნი. კირილე მაინც მეტად ხალისიანად იყო, რადგანაც ბევრ რასმე გასართობს გამოელოდა ამ მოგზაურობიდან: მისი წარმოდგენით, ერთი დავიდარაბა უნდა ატეხილიყო უშვილო ქვრივ-დედაბრძეს შორს, რაკი ყურს მოჰკრავდნენ მათი მოგზაურობის საგანს. გაფრთხილებაც საჭიროდ მიაჩნდა, რომ ვინმეს არ შემოეტყუებინა მათთვის შვილებამოწყვეტილი დედაბერი შვილის უყოლის მაგივრად. ყოველივე ამან, კირილეს ცოცხალი ენით გამოთქმულმა, ბევრი აცინა პლატონი და ბოლოს ესეც ხუმრობის გუნებაზე დააყენა.

ასე სიცილით და ხალისიანად მიემგზავრებოდნენ ორივენი, რომ უეცრად კირილემ ხელი შუბლზე შემოირტყა, შეაჩერა ცხენი და წამოიძახა:

— აუიჰ!..

— რა იყო? — შეეკითხა პლატონი შეშინებით. — რა იყო, კირილე?

— არაფერი, არაფერი! გაეწიოთ ჩვენთვის!..

— რალაც გაგახსენდა, ვაითუ რაიმე საჭირო საქმე გქონდეს?

— არაფერია, კაცო, არაფერი! წამო... დაჰკარი მაგ ცხენს!

— თუ საიდუმლო არაა, მითხარი, თუ ძმა ხარ!.. შენ არ მომიკვდეს შენ არ დაგაბრკოლო.

პლატონს იმედი მიეცა, ეგებ რაიმე გზით განთავისუფლებულიყო თანამგზავრისაგან და ამით ჩუმად და დაუბრკოლებლად ეკეთებია თავისი საქმე.

— შენ არ მომიკვდე, ჩემი გულისათვის მე შენ არ შეგიშალო ხელი! — არ ეშვებოდა იგი კირილეს.

— კაცო, რა უნდა იყოს, მივალ თუ არ მივალ, შაფათაძის ქორწილს ამით არც შეემატება რამე, არც დააკლდება... წამო, კაცო, წამო!

— ქორწილში ხარ დაპატიჟებული?

— წამო, კაცო!.. შაფათაძის ქორწილი რა სახსენებელია... ისე წამომცდა, რომ გამახსენდა!..

— როდისაა?

— ამაღამ.

— თუ ძმა ხარ, ჩემი გულისათვის იმ კაცს ნუ მოინდურებ... დაპატიჟებული ჰყავხარ და არ მიხვიდე?! რაღომ უნდა აწყენინო!.. მაშინდა-

შენამდი გზას მეც კარგად გევიგნებ... პირველად ხომ არ მივდივარ იქით-
გენ? თუ ძმა ხარ, კირილე, ნუ დაკარგავ მხიარულობას.

— გითხარი, რომ არაფრის გულისათვის არ დაგშორდები-თქვა და
გათავებულისა, შენთან უნდა ვიარო... ქორწილებს რაღას დავეძებ?!
— აბა, მე უკან ვბრუნდები და ხვალ წავალ სალომესთან! —

თქვა პლატონმა და ცხენი მოაბრუნა.

— შენ არ მომიკვდე... დარიკო არ მომიკვდეს... სახლში რაღა გაგა-
ბრუნებ?! — გამოევიდა კირილე და ჩოხის კალთაში წაავლო ხელი.

— რატომ შერები ამ საქმეს, კირილე? გავბრუნდები და შენ სახლ-
ში დავიციდი... ჩემი საქმე ისეთია, გინდ დღეს მივსულვარ სალომესთან,
გინდ ხვალ... სულ ერთია! მე შენ გეტყვი, არავინ მიგვასწროს და წეი-
კვანოს, ჩვენ რომ ქალს ვეძებთ.

— რა იცი... შეიძლება შენსავეთ სხვაც ვინმე დაწრილობდეს და
თავქუდმოგლეჯილი ეძებდეს უშვილო დედაბერს!.. — სიცილით თქვა
კირილემ. — ხა, ხა, ხა!.. წამოდი, კაცო!

— სწორედ აღარ მოვდივარ! — გადაწყვეტით თქვა პლატონმა.

— ბიჭო! გინდა რომ დარიკომ სახლში აღარ შემიშვას?.. შენ რომ
მიბრუნებული დაგინახოს, რა დღეს დამითენებს ის ქალი, ამას აღარ
კითხულობ?

— არაფერს არ ვათქმევინებ!

— შენ რაღა დავისწრებს ჩემს აწიოკებაზე?!

— აბა, ვიყოთ ასე გაჩერებული ამ შარაში და ის იქნება! — ცოტა
არ იყოს უკმაყოფილებით წარმოთქვა პლატონმა და ცხენს აღვირი
მიუშვა.

კირილე გაჩუმდა. არ იცოდა, რაღა ექნა და ჩაფიქრებული იყო
მცირე ხანს. ამ კაცის უკან გაბრუნება შიშს ჰგვრიდა დარიკოს მხრით,
თან გულით ქორწილშიაც უნდოდა წასვლა. რა ექნა, აღარ იცოდა; ამის
გამო გარდამეტებულ გასაჭირში გრძნობდა თავის თავს. მაგრამ ასეთი
მდგომარეობა მხოლოდ რამდენსავე წუთს გაგრძელდა; კირილეს გამ-
ჭირაზმა გონებამ უცბად იბოვა მხსნელი გზა.

— პლატონ, რადგანაც ასეა ჩვენი საქმე, რომ შენ მამიდაჩემთან აღარ
მიდიხარ და ვერც მე გაგიშვებ უკან სახლში, ერთ რამეს გეტყვი და,
თუ ძმა ხარ, უარს ნუ მეტყვი!

— ჰო!

— არც ერთს გული აღარ დაგვწყდება...

— თქვი, კაცო!

— მოდი, ორივე ამაღამ შაფათაძისას მივიდეთ!

— შაფათაძისას?! — გაიკვირვა პლატონმა.

— ჰო! და ამაღამ იქ ვიქნებით, ხვალ კი წავალთ სალომესთან.

— რას ამბობ, კირილე!.. გადირია ჩემი მტერი! კაცს არ ვიცნობ, ან მიცნობს... ქორწილში მივიდე უცნობი კაცი?!

— რა გიჭირს?..

— ტყვილი არაა ახლა მაგ?! — და პლატონმა ისევ მიაბრუნა ცხენი და წკებლა დაპკრა, მაგრამ კირილემ უცბად უტაცა ხელი აღვირში და გააჩერა ცხენი.

— პლატონ, თუ ჩემი სიყვარული გაქვს!.. თუ ჩემი ძმობისა რამე გწამს, ახლა გევიგებ ამას... გაფიცებ შენს ცოლ-შვილს, შაფათაძისას წამოხვდი!..

— გასაკვირველი საქმეა, შენ ნუ მომიკვდები!.. რას იტყვის ის ადამიანი, ამისთანა დღეს უცხო კაცი კარზე მივადგე? — გაჯავრებით წარმოთქვა პლატონმა. — რას იფიქრებს, ჰმ?!

— იტყვის, რომ კაი კაცი ყოფილაო, — სიცილით დაატანა კირილემ. — სხვა რას იტყვის?! შაფათაძის წვევას მივიღებ, მივალ, თან კარგ, პატიოსან აზნოუშვილს, მასზედ გამოჩენილს, მივუყვან და იმას მიწყენს?! რაღა გეკადრება!.. ეწყინება კი არა, თავზე შემოგვევლება! შეკაცო, შენთან რომ მოვიდე, უცხო კაცი მომყვეს, ჩემი კეთილი, საწყენად დაგირჩება?.. ა, მითხარი, თუ ძმა ხარ?.. კარში გამომაგდებ? ა?

— იმე!

— ჰოდა ეგ არის!.. მერე მე მასპინძელს ვეტყვი, მიზეზს გავაგებინებ — საქმე გვაქვს, უსათუოდ ხვალ ადრიანად წამავალი ვარ-თქვა, ძალიან საჭირო საქმეზედა-თქვა და ასე, ისე... ერთი სიტყვით, ჩემებურად... შენი პატივისცემაც მინდოდა-თქვა და ამასთან დაშორებაც არ შემეძლო-თქვა და ამისთანეები... ნახავ აგერ, როგორი მაღლობელი დაგირჩეს!.. რა განადგულებს, კაცო, მასპინძლის მეტს ხომ არავის ეცოდინება, დაპატიებულის ხარ თუ არა. მასპინძელთან კი, გეუბნები, მე ვიცი!..

საშველი აღარ მისცა კირილემ და პლატონი იძულებული გახდა დათანხმებოდა შაფათაძისას წასვლაზე. სურვილასრულებული კირილე ძალიან ქეიფს და დროსგატარებას ჰპირდებოდა ქორწილში, სადაც, მისი სიტყვით, დიდძალ საზოგადოებას ექნებოდა თავი მოყრილი თავმოწონე მასპინძლისაგან.

— ტანისამოსიც რომ არ მაცვია... ასე რაღა ივარგებს? — თავის

გაქნევით თქვა პლატონმა, რომელსაც ძალიან უძნელდებოდა უცნობი
კაცისას ამნაირ დროს დაუბატიყებლად მისვლა. — აღარ ვიცი, ღმერთ-
მანი... ვინ რას არ იტყვის?!

— ერთი შენც კიდე! — მიაძახა კირილემ, — მე რა, შენზე უკეთ
მაცვია, თუ!.. ნეტავი ნახევარი იქ მყოფი ჩვენსავით იქნებოდეს გამო-
წყობილი! რას ამბობი?

ახლა ყოველივე ამნაირი ლაპარაკი სრულიად ამაო იყო, რადგანაც
გზა შაფათაძისკენ ეჭირათ. მგზავრებს ნელ-ნელა მიჰყავდათ ცხენები,
რომ მაინცდამაინც აღრე არ მისულიყვნენ, სხვა სტუმრისათვის არ
მიესწროთ.

სალამოვდებოდა, როცა შაფათაძის ეზოში ჩავიდნენ. აქ უკვე ბლო-
მად მოეყარათ თავი დაპატიყებული. აივანზე ქალები დამსხდარიყვნენ.
მოსამსახურენი იქით-აქეთ დარბოდნენ წესრიგის გამგებელთა ძახილ-
ზე.

ეზოში სტუმრები მიდი-მოდიოდნენ. ისმოდა მხიარული სიცილი,
ხითხითი. ღობეს დაყოლება ცხენები იყვნენ მიბმულნი სარებზე. კირი-
ლემაცა და პლატონმაც აქვე მიაბეს ცხენები. კირილე იმწამსვე ნაცნო-
ბებში გაერია, აქეთ-იქით გავარდ-გამოვარდა, ყველას დაენახვა,
ყველა ნახა; მოძებნა ხანში შესული მასპინძელი, მიულოცა ქა-
ლიშვილის გაბედნიერება და იქვე მოუყვა პლატონის შესახებაც.
მოხუცებული ძალიან კმაყოფილი დარჩა, მადლობაც უთხრა კირილეს,
თან რომ აწვია ისეთი ოჯახიშვილი, როგორიც მისი ცოლისძმა იყო;
პლატონს კი — კადრებისათვის. სთხოვა და იმედი გამოთქვა, რომ მოლ-
ხენით დაამშვენებდნენ მის ოჯახს ბედნიერ დღეს. ამნაირმა მიღებამ
დაავიწყებინა პლატონს თავისი უხერხული მდგომარეობა. ცოტა ხნის
შემდეგ იგიც შეუერთდა საზოგადო აფუცფუცებულობას, თავისუფლად
გრძნობდა თავს და მზად იყო მოსალხენად.

შორიდან მოისმა ზურნის ხმა. ხალხი შეინძრა. ზურნის ხმა თანდა-
თან ახლოვდებოდა. გახშირდა სროლა დამბაჩებისა და რევოლვერებისა.
აივანი სულ ერთიანად მოიფინა ქალებით; მთლად მიდამო თითქო გა-
ცოცხლდა, ამოძრავდა; ზურნის ხმა თანდათან უფრო მკაფიოდ მოდიო-
და; ისმოდა მომყოლთა ძახილი: „ჰაი“, „ჰაი!“ და რამდენიმე ხნის შემ-
დეგ ჩიტივით შემოფრინდა იარაღში ჩამჯდარი, თავზე უკან მოქცეული
კოხტა ქუდით, ყმაწვილი, რომელმაც დაძახებასთან—„მეფე მოდის!..—
მახარობელი ვარ!“—ერთი-ორჯერ ჩამოუარა თავისი აქაფებული ცხენით
აივანს, შემდეგ ქორივით ეძგერა კიბეზე თასით მდგარ ყმაწვილს, სწვდა

თასში და წართმეული თასით გავარდა ისევ ეზოდან მოახლოებული მაყრიონთან შესაერთებლად. ეს იყო მახარობელი.

— ბრავო, ბრავო! — ჰყვიროდა მისი სიმარდით აღტაცებაში მოსული ხალხი და ამ ხმაურობას შეუერთდა მოსულთა ჟრიამული, თოფების ხათქახუთქი, ცხენების თქარათქური და მათრახების ტყლაშენი მათდა შესახურებლად.

სიძე მოვიდა თავისი მაყრიონით.

პლატონს სრულიად გადაავიწყდა თავისი საძებარი უშვილო და ორნაქმარები სადგდინაცვლო, მამა ბეკინაც, ყოველივე დარღები და გაშლილი გულით ამ საზოგადო ხალისიანობას მისცა თავი. ახლა მოწყურებული კაცივით უნდოდა მხოლოდ გული ეჯერა დღევანდელი გასართობის დაწაფებით. სხვებთან ერთად იგი ცხენით წაჰყვა დედოფალს ეკლესიამდის და იქიდან ყურთწამღები მაყრულით გამოჰყვა ახლად ჯვარდაწერილებს. გრძელ ფანჩატურში მთელი ღამე მისი სიმღერა არ შეწყვეტილა. მოხუცებულმა შაფათაძემ განსაკუთრებული მადლობაც უძღვნა პლატონს მოლხენისათვის.

საზოგადოება დიდს მხიარულებაში იყო, ცეკვა-თამაშს ბოლო არ უჩანდა, თუმცა ქალები თითქმის სულ ერთიანად წავიდ-წამოვიდნენ მოსასვენებლად. გათენებას აღარაფერი აკლდა, ღვინის სმაში შეგირბებული ყმაწვილკაცობა კი ჯერ აღგომას არც კი აპირებდა. ზურნის მოღლილი მისუსტებული ხმა ისევ ეფინებოდა აქაურობას ამ ღამეში, სხვადასხვა სიმღერებთან შენაცვლებით.

თუმცა ძალზე მთვრალი იყო პლატონი, მაგრამ თვალი მაინც ეჭირა კირილესაკენ, რომელიც დაჩემებით სცლიდა ყანწს ყანწზე. ცოტა ხნის წინათ იმ კუთხეში, სადაც კირილე იჯდა, რაღაც ლაპარაკიც ატყდა, მაგრამ ისევ მალე მოსპეს. კირილე ისეთნაირად გამოიყურებოდა და ცმაცურობდა, თითქო რაღაც სამიზეზოს ეძებდა, რომ ჩხუბი აეტეხა, ჩვეულებისამებრ. პლატონმა შეატყო ეს, და რამდენადაც მოეხერხებოდა, მისკენ ახლოს მიიწია.

— ძალიან შემცდარი ხარო! — წამოვარდა კირილე და ნამალევად გადადგმული ვეებერთელა ღვინიანი სტაქანი წინ დაუდგა იმ ყმაწვილს, რომელმაც მოპარვა მოინდომა ღვინისა. — ძალიან შემცდარი ხარო!

— მე დავლიე და გადავედი... შემცდარი თქვენ ბრძანდებით! — მიუგო ყმაწვილმა.

— ეგ გაკლიათ და ახლაც უნდა გამოცალოთ! — გულმოსულობით მიამახა კირილემ.

— ხელმეორედ რაზე დავლევ!..

— დალიე!.. მე მითქვამს თქვენთვის...

— მოითმინეთ, მოითმინეთ, ყმაწვილებო — მიაძახეს აქეთ-იქიდან.

ატყდა ყაყანი. ვინ კირილეს მხარს იჭერდა, ვინ — ყმაწვილისას.

— დალიე ახლავე! — ისევ მიაყვირა კირილემ. — მაცალეთ ერთი, თუ შეიძლება... ამას რავა ვაპატიებ მაგ სტაქანს, მერე ტრაბახობით ყურები მაგან უნდა გამომიჭედოს?

— შენთან რა ტრაბახობა მჭირია... რა კაცი ხარ იმისთანა! — მიაძახა თავის მხრით ყმაწვილმაც.

— რაც კაცი ვარ, ახლავე გაჩვენებ, მაგ გამოცალეთ თუ არა! — დაუბღვირა კირილემ.

— კირილე, კირილე! — ამშვიდებდნენ აქედან.

— კოსტა, კოსტა! — აწყენარებდნენ მეორე მხრიდან ყმაწვილს.

— რა კაცია... რა კაცია! ერთი შეგვახედვინოს მაინც! — იყვირა კოსტამ.

— უი, შენ ცინდალო, ცინდალო! — მიაძახა კირილემ, დაავლო სტაქანს ხელი და, რაც შიგ ღვინო იყო, სულ ერთიანად ცხვირპირში შეასხა ყმაწვილს.

ერთის თვალის დახამხამებაზე ვეფხვივით სუფრაზე ახტა კოსტას ძმა. მის ხელში გაიპრიალა სატეგარმა კირილეს დასარტყმელად და უსათუოდ იქვე გაათავებდა კიდევ, რომ ამნაირ ჩხუბ-კინკლაობაში გამოქნილ ყმაწვილებს უცბად ხელიდან არ გამოეგლიჯათ მოელვარე იარაღი.

შეიქნა ერთი ყვირილი, არევ-დარევა. ახლა ხელდახელ ეცნენ ერთმანეთს; გახურდა მუშტების მოქნევა. გამზავებლები დიდ მეცადინეობაში იყვნენ; ჰყვიროდნენ, აცილებდნენ მაჩხუბართ ერთმანეთს, მაგრამ ვერას ხდებოდნენ.

VI

მზე კარგად ამოსული იყო, პლატონს რომ გამოეღვიძა მეორე დღეს. მიიხედ-მოიხედა, ამ ოთახში მასთან მხოლოდ კირილე იწვა ტახტის მეორე ბოლოში, — სხვა არავინ იყო.

გამოღვიძებისთანავე გაახსენდა წუხანდელი ამბავი და გული უსიამოვნოდ მოეკუმშა. უცბად წამოდგა საწოლიდან, გადაიცვა ახალუხი, მივიდა ფანჯარასთან და ეზოში გადიხედა. იქაურობას არავითარი მიმსგავსება არ ჰქონდა წუხანდელი მასპინძლის ეზო-სახლკარობისა. ჭერ

აზრად ვერ მოვიდა, რას ნიშნავდა ეგ, მერე კი მიხვდა, რომ უსათუოდ მეზობლისას გადაგვიყვანეს გაზაფხულის შემდეგო. ბუნდოდ ანსოვდა, რომ ის და კირილე ცხენებზე შესხეს და სადღაც გამოაქანეს ახალ გათენებულზე; ანსოვდა, რომ ჩხუბი მოუხდათ, მაგრამ დაწვრილებით არაფერი აგონდებოდა — იმდენად მთვრალი იყო იმ დროს. ახლა კი გული მოსდიოდა, ბრაზი ერეოდა, რომ ამ გადარეულ კაცს დაუჯერა, მის სიტყვას აპყვა და ამნაირი სამარცხვინო ამბავი შეემთხვა. რა იყო ამ უცნობოჯახში დაუპატიჟებლად ქორწილში მისვლა, ჩხუბი, აყალმაყალი... მათი ასე გამოგდება ეზოს გადმოღმა! აბა, ამ სრულიად უცნობ სახლში, ნაჩხუბართ, ნაცემ-ნატყუბო რა უნდოდათ?!

— მე ოხრიშვილს, რა მრჩიდა ქორწილში სასიარულოდ?.. რა მექორწილებოდა?! საქმე არ მქონდა მე უპატრონოს, თუ?!.. ჰმ! თავი რაზე შევირცხვინე?.. სალაპარაკოდ რაღა მივეცი ჩემი თავი ამ სულელთან იმდენ ხალხს!.. რაღა არ უნდა მომკლას ჩემმა პატრონმა? რაღა არ უნდა მომკლას? რაღა ვარ შესაბრალებელი... რაზე ვიმდურები ჩემისთანა ოხერი მამის შეუბრალებლობისათვის! — და ჯავრშემოწოლილი პლატონი ხან დაჯდებოდა, ხან მოუსვენრად დადიოდა ოთახში. მერე, თითქო რაღაც გაახსენდაო, ჩაიცვა წულები, შეიკრა ახალუხი და ჩოხას დაავლო ხელი. გაშალა — უყურა, უყურა და გულმოსულმა დააბერტყა ტახტზე. ჩოხა სამ-ოთხ ადგილას იყო გახეული.

— შენ კი გაუქრი შენს პატრონს! — წამოიძახა და კირილეს გადახედა.

ამ წამოძახებამ კირილე გამოაღვიძა.

— ადექი, პლატონ? — კირილე ცქვიტად წამოჯდა საწოლში.

პლატონმა ხმა არ გასცა.

— ძალიან არ ვსდევით იმ ცინდალას, კოსტაა თუ პროსტა! ხა, ხა, ხა! შენ ნუ მომიკვდები, ეყოფა ერთ ხანზე!.. კაი ხანია, მისი ჯინი მჭირდა და კიდევაც ევისრულე სურვილი, ვიჯერე გული მისი ტყეპით!.. ძალიან მარჯვეთ არ ვიყავით?! შენ, შენ? აი და პლატონ!.. მტერს მოხვდა შენი მუშტი! ერთი მეც მომხვდა შეცდომით!.. აქამდისინ არ ვიცოდი, თუ მაგისთანა მწარე ხელის პატრონი იყავი!.. იცოცხლე, იმათ დღეს გვერდები აყვებოდათ!.. ხა, ხა, ხა! — ისე ხალისიანად ამბობდა ამას და თან იცინოდა კირილე, რომ უამისოდაც გაჯავრებულ პლატონს ამით მხოლოდ ჯავრი ემატებოდა უფრო.

მან ველარ მოითმინა სიძის ასეთი უღარდებლობა და სიტყვა გააწყვეტინა.

— ახირებულია, ღმერთს ვფიცავარ!.. შენ რა სიკეთე დაგაყარეს... დაიხედე შენს თავზე, წარბი გაქვს გაჩეხილი!..

— ძალიანაა? — ისე იკითხა კირილემ, ვითომც აქ არაფერიაო.

— გეყოფა!

— არაფერია... ამასაც ვაზღვევინებ, სადაც იქნება... თუ დღესვე არა!..

— შენ, ჩემო ბატონო, როგორც გნებავდეს, ისე ქენი და ერთი ეს ჩოხა გამიკერვინებზე ვისმეს და ჩემს გზას დავადგები!..

— რაღა, ჩოხა შემოგახიეს?.. უყურე იმ ლაწირაკებს!.. სხვა რა შეუძლიათ, დედაკაცებივით იმწამსვე ჩოხაში უნდა გეცენ და ტანისამოსი უნდა შემოგაფხრიწონ... აი მაგათ კი დავასხი თავსლადი!..

— ბატონო, ერთი შენ ეს სიკეთე მიქენი და რამერიგად გევეტიო...

— ახლავე, ახლავე! გვარიანთაც გვძინებია! ეჭე, რამდენზე წამოსულა მზე!

კირილე წამოდგა და აჩქარებით ჩაცმა დაიწყო.

— ამ ოხრიშვილებს მარტო ჩოხების ხევა შესძლებიათ! — წამოიძახა მან, ჩოხას რომ ხელი მოჰკიდა. — სულ ერთიანად არ მოუთხლე-შიათ კალთა!.. აი, თქვენ კი რა გითხარით, თქვენ კი რა გითხარით!..

დაავლო ხელი ორსავე ჩოხას, გააღო აივანზე კარი, გაჰყო თავი და დაიძახა:

— ცაციეი, ცაციეი! — და როცა ამ დაძახილზე აივანზე გამოირბინა ფეხშიშველა პატარა გოგომ, კირილემ გაუწვდინა ჩოხები და უთხრა: — ბიძიკო, თუ შეიძლება, ეს ჩოხები, რავარც იქნება, ისე გამილამბე... რავარც იქნება!.. ღამეში ღობეს გამოვედევით და ასეთი უზედურება მოგვივიდა. აბა ჰე, შენს გაზრდას!..

გოგომ გამოართვა ჩოხები და ფეხების ბრაგუნით გადირბინა აივანი. კირილემ მიხურა კარი. პლატონი წარბებზეკრული აქეთ-იქით დადიოდა. კირილე ატყობდა, რომ ამრეზილი იყო და ხმას აღარ იღებდა. მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ ასე მუნჯად ყოფნა ველარ შეიძლო კირილემ და წამოიძახა:

— ახალ ჩოხებს გვიკერავენ, თუ რა დეემართათ ამ ოჯახდაქცეუ-ლებს... აწი სადილათაც დაჯდებიან და არ დაგვაგვიანდეს!..

ეს ნამეტანი იყო პლატონისათვის; იგი მიუბრუნდა და გაკვირვებით გადახედა კირილეს.

— ღმერთმანი, კაი ძალი დღეა გასული! დროით ჯობია მაინც მისე-ლა!

— სად ყმაწვილო?

— როგორ თუ სად?... სადაც წუხელ ვიყავით!

— მართლა ამბობ მაგას, თუ ხუმრობ?

— მართლა ვამბობ... რა ხუმრობა უნდა! აბა, არ მივიდეთ?... რა მიზეზია?

— შენ, ჩემო ძმაო, რავარც გნებავდეს, ისე იარე და მე კი შენი მგზავრი აღარ გახლავარ!..

— რა იქნა, შე კაცო?... რა მოხდა მაგისთანა? გინახავს, რომ ქორწილი იქნება თუ დღეობა, რამე ლაპარაკი არ მოხდეს?... რა ვუყოთ მერე?... მარტო ჩვენს თავზე მომხდარა, რაც წუხელ საქმე მოგვიხდა, თუ როგორაა, ან რა იყო ასეთი რამე?... სხვას არავის შეხვდომია თუ?

— შენ, ბატონო, რავარც გნებავდეს და მე კი დრო არ მაქვს...

— დრო არ გაქვს, თვარა გეიქცევიან შენი დედაბრები სადმე!

— გეიქცევიან თუ გაჩერდებიან, ეგ სულ ერთია, მე დროზე უნდა მივბრუნდე სახლში. ასე უთავბოლოდ ყანყალი არ შემიძლია!..

— შე კაცო, ერთი დღე რა უნდა იყოს! მე თვეობით ვრჩები ხოლმე სახლის გარეთ, მაგრამ, რომ მივბრუნებულვარ სახლში, ყოველთვის ყორიფელი ისე დამხვდომია, როგორც დამიტოვებია!

— კაცია და გუნება!..

ამ ლაპარაკში გოგომ გაკერილი ჩოხებიც შემოუტანა, მერე მოართვა პირსაბანი წყალი ორსავეს, სიძე-ცოლისძმას, და მალე ორივე ჩაცმულ-დახურულნი წასასვლელად მზად იყვნენ. კირილე ბევრს ეხვეწა შაფათაძისას მიბრუნებულყვენ ისევ, მაგრამ პლატონი ვერას გზით ვერ დაიყოლია; ის კი არა, პირდაპირ უთხრა სიძეს, რომ მათი ერთად მგზავრობა, როგორც ეტყობაო, შემდეგში აღარ უნდა იქნეს საქმისათვის სახეირო. ამის გაგონებამ კირილე ძალიან დააფთხო; შიშს მიეცა, პლატონი არ გაჯიუტებულიყო და უკან არ გაბრუნებულიყო მისდა თავიდან მოსაცილებლად. სწორედ ამის შიშით კირილემ გადათქვა შაფათაძისას მიბრუნება, მზად იყო ყურმოჭრილ ყმად გახდომოდა ყველაფერში პლატონს და კიდევაც მოუხშირა ისეთ ლაპარაკს, რომელიც მათი მგზავრობის საგანს შეეხებოდა.

— პლატონ, სატირალში არ მივიდეთ?... რომ გითხარი — დღესაა ის ტირილი, — მიმართა მან პლატონს.

— ჩემი სატირალიც მეყოფა, სხვისაში არ გავერიო, ჩემო ძმაო! — მიუგო პლატონმა და გავიდა აივანზე. კირილემ თან გაჰყვა. ეზოში ბიჭი დაინახა, მიიხმო, ცხენები მოითხოვა, მადლობა დააბარა მანძინძელთან,

რომელიც უკვე შათათაძისას წასულიყო დილიდან, და ორივენი შეს-
დნენ ცხენებზე; ხმაგაკმენდილი კირილე გვერდით მისდევდა პლატონს.
კირილეს გაუგებრობა ჰკლავდა იმის შესახებ, თუ რას ფიქრობდა მისი
გაბუტული ცოლისძმა — აპირობდა ახლა წასვლას მამიდა სალომეს-
თან, თუ სახლში ბრუნდებოდა? საჭირო იყო ამ გულმოსული კაცის
გახალისება, თორემ ამნაირ გუნებაზე მყოფი უსათუოდ სახლისკენ
გაემართებოდა. დიდხანს ემზადა ამისათვის კირილე და ბოლოს მიმარ-
თა ცოლისძმას ღიმილით:

— პლატონ!.. კაია, შე კაცო!.. დეივიწყე თუ გიყვარდე, რაც ჩემით
შეგემთხვა... მიჯავრდები კიდევ?

— სულაც არა, — ცივად მიუგო პლატონმა.

— რავე არა.. ვერ გატყობ თუ?.. შე კაცო, პეტრე მოციქულმა სამ-
ჯერ იუპარა ქრისტეს მოწაფეობა, მაგრამ ამისათვის სამიღვმჩიოდ არ
დასჯილა, ისევ საყვარელ მოწაფედ დარჩა და შენ ჩემით ერთი უსიამო-
ვნება შეგემთხვა — ამას ველარ დამივიწყებ?! კაია, თუ გიყვარდე!

პლატონს უნებლიედ გაეღიმა ამ სიტყვებზე. კირილეს იამა და ისეთ-
ნაირად დაუტრიალდა, რომ ცოტა ხნის შემდეგ მართლა ყველაფერი
გადაავიწყა პლატონს და გულამღვრეული კაცი გაახალისიანა; ამ გარე-
მოებამ წაათამაშა კირილე და სიტყვა შეაპარა მამიდამისის შესახებ:

— კიდევ კარგ დროს მივალთ! — თქვა მან.

— სად? — იკითხა პლატონმა.

— მამიდაჩემთან!..

— ასე შემოფხრეწილი ჩოხით მივიდე სალომესთან?..

— შემოფხრეწილი კი არა!.. სულაც არაფერი არ ეტყობა მაგ შენს
ჩოხას... ახალივითაა, თავი ნუ მომიკვდება!..

გადასახვევი ახლოს იყო და ახლა კირილე უფრო თავგამოდებით
დაფაცურდა, რომ ცოლისძმა სახლისაკენ არ გაეშვა. რას არ მოჰყვა, რას
არ მასხრობდა, რარიგად არ ცდილობდა მის უფრო გამხიარულებას,
რას არ იგონებდა, რომ გაეცინებინა და ამასობაში თავის სიტყვაზე დაე-
ყოლებინა.

ავერ გადასახვევთანაც მივიდნენ, საიდანაც მარჯვნივ უნდა გაე-
ხვიათ, თუ კირილეს მამიდასთან იყვნენ წამსვლელნი.

კირილემ მასხრობას უფრო უმატა. პლატონი კარგად ხედავდა. რა
ცეცხლშიაც იწვოდა მისი სიძე.

— პლატონ... ბიჭო, გაიხსენე პეტრე მოციქული... რა ეპატივა მას
და ვისგან?! მეც მეპატივოს, ბიჭო, შენგან, რა დიდი საქმე იქნება. ერ-

თი მეპატივოს!.. ნუ გადამკიდებ დარიკოს, თუ რაიმე სიბრაღული გაქვს ჩემი, ნუ გაახელებ შენს დას ჩემზე და რა გინდა ჩემგნით! თუ დარიკო გამიგულისდა, უნდა დავჯდე სახლში და ხომ შემეხუთა სული და გული!.. მიხედე, კაცო, ღმერთს!.. ბიჭო, ერთხელ შეგცოდე, მეტი ხომ არა!.. ბიჭო, პეტრე მოციქულის ამბავი გეხსენე, შე უღვთო, შე უღვთო!.. წამოდი აქეთ... მარჯვნივ მიდის ჩვენი გზა, მარჯვნივ, ღმერთი გამარჯვებას მოგცემს!.. — და კირილემ გადაუხვია მამიდამისისკენ მიმავალ გზაზე.

პლატონი სიცილს ველარ იკავებდა, გაცხარებით მოლაპარაკე კირილეს რომ უყურებდა. ერთ ხანს ცხენი შეაჩერა და მერე, როცა კირილემ აღვირში მოჰკიდა ხელი და მარჯვნივ გადაახვევინა, გულიანად გადახარხარა და გაჰყვა სიძეს.

— ძალიან არ დოუშინებიათ დარიკოს, კირილე?! ხა, ხა, ხა!

— ნუ შეგეშინდება შენ!.. ის რომ არ მყავდეს, ჩემო ძმაო, ჩემს ეზოში ძალს ვერ ნახავდი გამვლელს!.. ვეფრთხილები, არ გავაჯაგრო მაინც ჩემზე — სხვა რაღა სიკეთე აყრია ჩემგან?! რამდენადაც შემიძლია, ამას ვცდილობ, თუმცა ხშირად ესეც მავიწყდება, ჩემდა საუბედუროდ!.. ერთობ სულგრძელი ადამიანია, ძმობას გეფიცები!.. ღვთისწიერი ადამიანია, რომ იტყვიან!.. და შენც შეგატყობს კაცი, რომ მისი ნათესავი უნდა იყვე... შეგატყობს! — სიცილით დაატანა კირილემ. — თუმცა მშვენიერი სადილი კი დამაქარგვით და შენც დაჰკარგე... იმ ოხერ შაფათაძეს ძალიან მასპინძლობა ექნება ღღეს... ძალიან მომზადებული იყო!.. გლახა გუნებაზე იყავი, თვარა არაფერი არ გვიჰიქრდა, რომ მივბრუნებულყავით!.. ერთი ამათაც თვალებს დოვუბრიალებდი... ცნობას მივცემდი!.. ახლა კი ასე მშვიდ მუცელზედ კარგა ხანს მოგვიხდება თრევა, სანამ მამიდაჩემამდინ მივალწვედეთ!

— ისევ შაფათაძე გაგახსენდა? — გაიცინა პლატონმა. — მე რომ შენ ვიყო, ხმასაც აღარ ამოვიღებდი... შენც საკმაოთ გერგო, ჩემო კირილე, მუშტები, შენ ნუ მომიკვდები!..

— ჩემგანაც არ დაჰკლებიათ, ნუ გეშინია!.. კიდეც უფრო მივართმევდი, რომ ხელიდან არ გამოეგლიჯათ!.. — კირილემ კიდეც ღიღხანს ილაპარაკა თავის ყოჩაღობაზე, ბევრი იტრაბახა თავის სიმარჯვეზე და მთელი გზა იმის ამბებში იყო, თუ სად რა ჩხუბი შეხვდომია, ვისთან რითი გათავებულა და რა ვაჟკაცობა გამოუჩენია. მაგრამ ამ ლაპარაკშიაც ხშირად აგონდებოდა დაკარგული, მიტოვებული ლხინი და ეს გახსენება უფრო უცხოველებდა შიმშილის გრძნობას და, ამით აწრიალებუ-

ლი, თავს მით ინუგეშებდა კიდეც, რომ გზაში დუქანი ეგულებოდა, სადაც შეეძლო წინა ღამეს სმით ამომწვარი ყელიც დაეღბო და ცარიელი მუცელიც ორიოდ ლუკმა პურით დაეკმაყოფილებინა.

VII

მზე კარგა გადახრილი იყო, ჩვენი მგზავრები რომ იმ ჯიმშერ სალობერიძის სახლს მიუახლოვდნენ, რომელსაც ჰყავდა კირილეს მამიდა სალომე.

სალობერიძე ერთ იმ აზნაურთაგანი იყო, რომელთაც რაღაც მანქანებით ღღეს კიდეც შერჩენიათ იმდენი მამული, რომ შეუძლიათ რიგ-ანად იცხოვრონ და გაუჭირვებლად გაუძღვნენ თავიანთ ოჯახს. მოხუცებული ჯიმშერი სწორედ გონიერი კაცი იყო, შეგნებული; და ეგ იყო მიზეზი, რომ მის ოჯახში ყოველივე თავთავის რიგზე იყო; უსაქმურს აქ ვერ ნახავდით. რაც გაეწყობოდა, შვილებისათვისაც სწავლა არ დაუკლია. ცოცხალი გონების პატრონს ჯიმშერს საინტერესოდ ჰქონდა ყოველივე საზოგადო საქმე და მის ახლოს ყოველთვის გესმოდათ ამა-ირ საქმეებზე სჯა-ბაასი, თვით კარგი მოლაპარაკე, მასთან სხვადაც ენა ამოედგებოდა ხოლმე და ლაპარაკის ხალისი ემატებოდა. შეძლებით ღონიერს, პურადს, სტუმართმოყვარე სალობერიძეს თითქმის ყოველ-ღღე სტუმარი ჰყავდა სახლში: ვინ მოსალაპარაკებლად მოდიოდა, ვინ რჩევის საკითხავად, ვინ შემწეობის სათხოვნელად, ვინ ისე ტყუილა, სანახავად, რომ მეგობრული კავშირი არ შეეწყვიტა ამ კაცთან. მეტადრე ყმაწვილკაცობას უყვარდა სალობერიძისას თავის მოყრა: აქ მათ ხვდებოდათ მიმღები მასპინძელი, რომელმაც მათი აყოლა იცოდა, რომელთანაც ისინი თავისუფლად, უდარდელად მასხარაობდნენ, ოხუნჯობდნენ, ენამახვილობდნენ და სიამოვნებით ატარებდნენ დროს ამ ენამახვილიან და ხალისიან მოხუცებულთან.

ღღესაც თავი მოეყარათ აქ ყმაწვილებს და, მოლხენილი სადილის შემდეგ, ფართო აივანზე გამოფენილთ, ერთი სიცილი, ხარხარი და ყაყანი ჰქონდათ. ზალაში ისევ აულაგებელი იყო სუფრა, რადგანაც სადილიც ის იყო გათავდა.

ეზოში შემოსული კირილეს ამათგან დანახვა და მიძახება: „კირილე! კირილეო!“-ო, ერთი იყო.

კირილეს ძლიერ ესიამოვნა ამ შეკრებილობის დანახვა, ერთი დაჰკივლა უცნაურად, გადაჰკრა ცხენს მათრახი და შურდულივით გაქანე-

ბული ცხენი, რომელმაც ერთი თვალის დახამხამებაში გადირბინა ფართო ეზო, კიბეზე შეაგდო.

— ჰაი, ჰაი! — თან დასჭექა კირილემ.

— მაგ შეჩვენებული უსათუოდ გაღეშილია! მარცხი არ მოუდეს! — წამოიძახა ჯიმშერმა და სხვებთან ერთად კიბისკენ გამოიქცა.

კიბეზე შემოგდებულმა ცხენმა ფეხი ველარ მოიმაგრა და წაფორხილებული დაეცა გვერდზე. დაეცა კირილემც, მაგრამ ისევ მარდალ წამოვარდა და ახლა აქელებული იდგა ყმაწვილებით გარშემორტყმული.

— რაღა იქნება, ყმაწვილო, ასეთი გაუფრთხილებლობა?! — მიმართა ჯიმშერმა კირილეს.

— ბიძიას ვახლავართ!.. უკაცრავად, შენი ჭირიმე! — და კირილე ბიძამისს მიესალმა.

აივანზე ავიდა პლატონიც და ჯიმშერისადმი მისალმების შემდეგ სხვებსაც მიესალმა.

კირილემ შეიხედა ზალაში და, სუფრას რომ თვალი მოჰკრა, წამოიძახა:

— ამიტომაც სასიამოვნო აქ მოსვლა! იფ!.. შენი ჭირიმე, შენი, ჩემო ბიძია! — და ამასთან იგი მივიდა სუფრასთან, დაავლო ჯერ ერთ ბოთლს ხელი, მერე მეორეს, მესამეს და ცარიელები რომ შერჩა, ლანგართ ჩაის ჩამომრიგებელ ჯიმშერის ქალიშვილს მიაძახა:

— მაგ ჩაის რომ დააცუნცურებ, მაგის მაგიერად, შე ქალო, ერთი ბოთლი ღვინო შემოიტანო ის სჯობია, ჩემო ვერიჩკა!

— ჯერ ეს მიირთვი და მერე ღვინოსაც მოგართმევ! — მიუგო ვერიჩკამ.

— თუ ჩემი სიყვარული გაქვს, ჩემო ვერიჩკა, ერთი ბოთლი ახლავე შემომირბენინე!

— კი, ბატონო! — უპასუხა ვერიჩკამ და სხვებს მიაწოდა ჩაი.

კირილე მთვრალი იყო და პლატონი თვალს არ აშორებდა მას. გზაზე, დუქანში, პლატონის საუბედუროდ, მათ შეხვდნენ კირილეს ვიღაც ნაცნობი ყმაწვილები და ძლივსძლივობით დააშორა მათ თავისი სიბე მისგან გატანჯულმა პლატონმა. ახლა ისე ამოიყინა კირილემ ბოთლების დანახვაზე ღვინო, რომ მისი გადათქმევინება ყოვლად შეუძლებელი იყო. რა ხერხი არ იხმარეს, რომ როგორმე ზალიდან გამოეტყუებინათ აივანზე; ჰპირდებოდნენ, აი, აგერ მოგიტანთ ღვინოსაო, აი აგერაო მაგრამ ბოლოს კირილემაც შეატყო, რომ თხოვნას არავინ უსრულებს და აბილპილდა, გული მოუვიდა, გაწყრა.

— რა იქნა, კირილე... ასეთი ყველას შეწუხება გაგონილა? დაწყნარდი, ყმაწვილო! — მივიდა მასთან პლატონი. — ნუ შეაწუხე ყველა, კირილემ ერთი თვალთ გადაჰხედა და მიაძახა:

— ვის ყველას ვაწუხებ, ბიჭო, ვის ყველას?... თუ, ყველად შენი თავი მიგაჩნია?... რა იქნა, თუ იცი? დედინაცვალს ერთს კი არა, ათს გიმოვი!.. ბიძია, თუ შენ ვაწუხებ, ბოდიში მომიხდია და ამას რა აწუხებს, კითხე, თუ გიყვარდეს!..

— დაწყნარდი, ყმაწვილო! — შეუტია შეშინებულმა პლატონმა, რომ კირილეს არ წამოსცდენოდა მეტი.

— ძალიან არ წუხს!.. ერთ უშვილო დედაბერს დეეძებს სადღეინაცვლოდ და მითხარით, ჩემგან რა შეწუხება მიჰყენებია... დავდეგ უკან მეძებარივით!.. ეგებ, ბიძია, გეგულეზოდეს სადმე უშვილო დედაბერი და ამ ყმაწვილს ეგებ გული დოუშოშმინო!..

პლატონი გაშრა, სირცხვილით ცოცხლებში აღარ ერია, მზად იყო იქვე გაეგორებინა ეს გაღეშილი კაცი, რომელსაც აღარც კი ესმოდა არაფერი ამ ქვეყნისა, რომელიც სრულს გონებაზე აღარ იყო და რომლისგანაც ამდენი ვაივაგლახი გადახდა სულ მცირე ხანში. მაგრამ შეიკავა თავი, რაღაც წაიბუტბუტა, აივანზე გავიდა და რიკულს მიეყრდნო გაწიწმატებული. კირილე კი თავისას არ იშლიდა.

— კოსტა! — მიაძახა მან ზალაში შემოსულ მოსამსახურე ბიჭს. — კოსტა, ბიჭო, ღვინო! არ გესმის შენ?

— ახლავე, ბატონო! — მიუგო ბიჭმა და უცბად გავარდა ზალიდან. ღვინო მაინც არავის მოჰქონდა.

— ვერიჩკა, ასე წახდით? — მიაძახა მამიდაშვილს კირილემ. — ღვინო გამოგელიათ?!

— ახლავე იქნება! — წამოიძახა ვერიჩკამ და ესეც საჩქაროდ ჩამოეცალა კირილეს.

კირილემ ცოტა ხანს კიდევ უყურა და ბოლოს მოთმინება დაეკარგა: ერთი მიიხედ-მოიხედა ზალაში წარბშეკმუხვნით, წამოავლო ქუდს ხელი და აჩქარებული ნაბიჯით გაემართა ზალიდან, გაიარა აივანი და ეზოში ჩავიდა.

— სად მიხვალ, ყმაწვილო? — მიაძახა ჯიმშერმა.

კირილემ ხმაც არ გასცა და ისე ჩავიდა ქვევით; შეჯდა თავის ცხენზე, წამოვიდა აივნისაკენ და პლატონს შესძახა მბრძანებლობით:

— წამოდი... პლატონ!.. არ გესმის?

— ხომ არ გადარეულხარ, ყმაწვილო?.. — მიუგო პლატონმა
ნიდან.

— სად უნდა წახვიდე, ყმაწვილო?.. — მიმართა ჯიმშერმა. —
უნდა წახვიდე?

— არ გესმის შენ ჩემი? — ისევ შემოსძახა პლატონს. — ცხენზე შე-
ჯექი ახლავე, თვარა!

— ნუ ირევი, ყმაწვილო! — კიდეც მიმართა ჯიმშერმა. — ჩაფიქ-
რებულად ღვინო, თუკი აგრე გულით გინდა!..

— თქვენი ღვინის მწყურვალეს თავსლადი დავასხი!.. შენ, ეი, პლა-
ტონ, ჩემი არ გესმის?!

ჯიმშერი გაჩერდა ამის გაგონებაზე, პლატონი მივიდა რიკულებთან
და გაჯავრებით გადასცახა!

— რა ღმერთი გიწყრება, კირილე?.. რა ღმერთი გიწყრება?! ასეთი
გადარევა იქნება?!

— არ მოხვალ?

— სად უნდა წამოვიდე, ყმაწვილო?

— არა?! — იყვირა კირილემ, მიატრიალა ცხენი და ხმალამოლებ-
ლი შურდულივით გაექანა პლატონის ცხენისაკენ.

— მოჰკლა ცხენი, ცხენი მოჰკლა! — იყვირეს აივანზე და უსათუოდ
ცხენი საზარლად დაიჭრებოდა, რომ აივნიდან ჩამოქანებულ პლატონს
ქვა არ ესროლა ცხენისათვის და ამისაგან დამფრთხალი ცხენი გვერდზე
არ გამხტარიყო. მაგიერად, ღონივრად მოქნეულმა და ცხენს დაცლილ-
ბულმა ხმალმა მთვრალი კირილე მარჯვნივ ისე გადაიტანა, რომ თავი
ველარ შეიმავრა და მიწაზე მძიმედ დაეცა.

შეიქნა ერთი წივილ-კივილი. ყველა იმისკენ მიიბოდა და მათ წინ
კიდეც პლატონი.

კირილე კინაღამ ხმალს არ წამოეგო.

— მიშველეთ, მიშველეთ! — გამოვარდა და მისკენვე გამოექანა
ხნიერი ქალი, რომელსაც უკან ვერიჩკა მისდევდა.

კირილე კი წამოდგა ზეზე, აიღო ხმალი და პლატონისაკენ წამოვიდა.
დასარტყმელად, მაგრამ პლატონს წინ ჩამოუდგა ერთი ყმაწვილთაგანი.
სწვდა ხელში კირილეს და ჩააგებინა ქარქაშში ხმალი.

— კირილე... შვილო... რა იყო?.. რა მოგივიდა, გენაცვალოს მამიდა-
შენი! — აღერსით ეუბნებოდა ხნიერი ქალი, მამიდამისი სალომე, მა-
გრამ კირილეს ამისი არა ესმოდა-რა, მეტის გაჯავრებისაგან ხმაგავმენ-
ლი მოაჯდა ცხენს, შემოჰკრა მათრახი და თქრშიალით გაექანა ჯიმშერ-
ისაკენ.

— გოულეთ... გოულეთ მაგ შეჩვენებულს ჭიშკარი!.. გოულეთ... მაგ თავლაფდასხმულს, მაგას! — მიაყვია უკან ჯიმშერმა.

— რა არი ყმაწვილო!.. რანეირი საქციელია?.. — შეუტია ჯიმშერს სალომემ. — რა ჭკუაა ახლა მაგ?..

და შეწუხებული ქალი, ერთ ადგილას გაშეშებული, მისჩერებოდა ქვევითკენ მიმქროლავ ძმისწულს, რომლის ქუდიღა მოჩანდა, თითქო ქარისაგან მოტაცებული, ლბეების სარებზე ზევით.

— რა იყო? რა მოუვიდა მაგ უბედურს?.. ვინ აწყენინა, ასე რომ გაღირია მაგ შავდღეზე დაბადებულო! — წუწუნებდა სალომე.

პლატონი ამქვეყნად აღარ იყო ჯავრით.

— რატომ მკვდარი არა ვარ ახლა!.. რაზედ ფეხები არ მომტყდა და მაგას წამოყვები? — გაიძახოდა საცოდავი.

— რა ვუყოთ, ბიძიკო... შენი რა ბრალია!.. მაგ შეჩვენებულმა ასე იცის ყოველთვის!.. მადლობა ღმერთს, რომ ასე ადვილად მოვრჩით კიდევ! — გაიცინა ჯიმშერმა.

— თქვენ ნუ მომიკვდებით, რაც მე ამ ორ დღეში გადამხდა მაგისაგან, არ ვიცი, თუ როდისმე კაცს ამდენი გასაჭირი ენახოს ერთი კაცის მიზეზით... — ნალვლიანად ამბობდა პლატონი და მოჰყვია, რაც ამბავი მოუვიდა შაფათაძისას, კირილე რანაირად დათვრა გზაზე ღუქანში, საიდანაც ძლივსძლივობით წამოიყვანა აქეთ. ეს კაცი, რომელსაც წინანდელი მწუხარებაც ეყოფოდა, ამ ახლად გადახდილი უსიამოვნების შემდეგ, მეტად გამწარებული იყო. ამიტომ ისეთნაირი კილოთი ლაპარაკობდა, სწორედ შეეცოდებოდა კაცს, რომ თვით ამბავი სასაცილო არ ყოფილიყო.

— საცხა ჩეიჩეხება ახლა ის უბედური და ერთი საცოდაობა უნდა მოხდეს! — წაილაპარაკა მწუხარებით სალომემ.

— ჩეიჩეხება კი არა... ერთი შენ, ჯავრობ კიდევ! — მიმართა ჯიმშერმა.

— აბა, რა... ო, ღმერთო, ღმერთო! — ამოიოხრა სალომემ და აივნოდან სახლში შევიდა.

პლატონის მოთხრობილმა ამბავმა ბევრი სხვა წინანდელი თავგადასავალი გაახსენა კირილესი იქ მყოფთ და ცოტა ხნის შემდეგ აივანზე სიცილ-ხარხარი და ხმაურობა ისმოდა. ისევ კარგ გუნებაზე დადგნენ ყველანი და წინანდებურად სიამოვნებდნენ.

პლატონი კიდევ დიდხანს იყო უგუნებოდ, მართოდ მჯდომი ზალს კუთხეში, პატარა მრგვალ მაგიდასთან, ჩაით წინ და ჯერ კიდევ ვერ დაეწყნარებინა თავისი გული. რარიგად არ ლანძღავდა და აგინებდა თავის თავს, რომ გადარეულ კაცთან მგზავრობა არ დაიშალა და ამდენი უსიამოვნება და გაწვალება გამოიარა... გაწვალება გაწვალება იყო, მაგრამ მას უფრო სირცხვილი ჰკლავდა, იმ წყეულმა რომ მთელ საზოგადოებაში წამოიძახა და მისი საიდუმლო გაამჟღავნა. რასაკვირველია, ახლა სამასხროდ იქნებოდა აგდებული ამ ყმაწვილებისაგან, რომელნიც დიდიდან საღამომდის მხოლოდ იმაში არიან გართულნი, რომ საოხუნჯო, სასაცილო და სამასხარო საგანი რამ ან მოიგონონ, ან შეამჩნიონ ვისმე. ამაზე იკლავდა თავს პლატონი და იმნაირ გუნებაზე დადგა, რომ მზად იყო ხელი აეღო თავის განზრახვაზე, მიეტოვებინა თავისი საქმე, ამწამსვე უკან გაბრუნებულიყო სახლში, თავი მიენებებინა ყოველივესათვის და დაე, რაც უნდა ის მომხდარიყო.

— შშვენიერი ადგილი ამოგირჩევიათ, თუ კაცი ვარ!.. ამ ტბილ სასმელთან ტბილი მუსაიფიც უფრო მოსახერხებელია, თავი ნუ მომიკვდება!

და ამის მთქმელი, მომღიმარე სახის, ასე ოცდაშვიდის, ოცდაცხრ წლის ყმაწვილი კაცი მოუჯდა გვერდით.

— აზნაური არისტო ქვაშავიძე გახლავარ... იმედი მაქვს, ახლოს რომ გავიცნობთ ერთმანეთს, ცუდ კაცად არ დამსახავთ. ამას თამამად ვიტყვი სწორედ!.. კეთილშობილი კაცი ყოველთვის კეთილშობილი კაცისაგან უნდა იცნობებოდეს!.. და თუ ჯერ ჩემი ნამდვილი კეთილშობილება მე თქვენთან არაფრით დამიმტკიცებია, იმედი მაქვს, მალე თვალსაჩინოდ დაგიმტკიცოთ!.. ღიახ!

პლატონი უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდა, რა ეპასუხნა, რა მიეგო ამ უცნაური კაცისათვის? მერე კიდევ ეს კაცი ისე სხაბასხუბით ისროდა სიტყვებს, რომ ამ მოულოდნელი თავდაცემით გაფაციცებული, იგი მისჩერებოდა ქვაშავიძეს და არ იცოდა, რა პასუხი მიეტა. მის ბედზე ეს ყმაწვილი თითქო არც კი აცლიდა მაგიერ სიტყვას, იგი თითქო ჩქარობდა თავისი სათქმელის დათავებას, რომელიც მოკლე არ უნდა ყოფილიყო, როგორც ეტყობოდა.

ყმაწვილმა კაცმა რომ თავისი თავი დაწვრილებით წარუდგინა პლა-

ტონს, საკმაოდ რომ გააცნო, უფრო ახლოს მიიწია მისკენ და ხმადაღმა-
ლებით ჰკითხა:

— თქვენ მართლა ეძებთ სადელინაცვლო ქალს?... გკითხავთ ამას,
როგორც პატიოსან კაცს... მართლა ეძებთ?

პლატონმა თვალები მიაშტერა ამის მკითხველს. რისთვის ეკითხე-
ბოდა ამას ეს კაცი? რა უნდოდა, რა ჰქონდა გუნებაში ამ კითხვის დროს?
აი, კირილეს ნაწყალობეები ამბავი! — გაიფიქრა პლატონმა.

— ეძებთ ხომ?... — განუმეორა კითხვა არისტომ, რადგანაც პლა-
ტონი პასუხს უგვიანებდა. — ხომ?

— ბატონო, რაღაცას უჭკუო, გონებადაკარგული კაცი წამოაყრანტა-
ლებს, რა გასაგონარია, თუ ღმერთი გწამთ!..

— არა, არა! — გააწყვეტინა სიტყვა არისტომ. — არა, პატიოსნე-
ბას გაფიცებთ, პატიოსნებას... მითხარით!

— ბატონო!

— არა, თქვენ არ იფიქროთ, რომ მე რაიმე ცუდი აზრით და უხეირო
განძრახვით გეკითხებოდეთ! მოგახსენეთ, ვერ მიცნობ ჯერეთ, მართა-
ლია, მაგრამ, რომ გამიცნობთ, ცუდ კაცად არ მიმიღებთ-თქვა, მოგახ-
სენებთ თამამად...

— ბატონო, მაგას რაზე...

— თვითონ ბატონი ხარ და კეთილშობილი და, როგორც კეთილშო-
ბილს, ისე გკითხავ მეც, კეთილშობილი კაცი... მითხარით, მართლა ეძებთ
თქვენ სადელინაცვლოს თუ არა?

პლატონმა ველარ შეიძლო დაეფარა თავისი საიდუმლო ამ უცნაუ-
რად ჩაივებულ კაცთან.

— ვეძებ! — მიუგო მან ბოლოს.

— თქვენ ძმა გყავთ?

— არა!

— და?

— გათხოვილი!

— კაი დაგემართოსთ! ბედნიერი კაცი შენ ყოფილხარ!.. ახლა დედი-
ნაცვალს ეძებ, ორნაქმარებს, უშვილოს, იმიტომ რომ გეშინია, მამულ-
ში მოზიარე არ გაგიჩნდეს, — ეგ ადვილი მისახვედრია და, თუ ჩემს
პატიოსნებაში ეჭვი არ შეგაქვს, ამის მიზეზი, იმედი მაქვს, არ მომიცია
თქვენთვის, სანდო კაცად მიყურებთ...

— მაგას რაზე ნებულობთ! რატომ არა! — დაატანა პლატონმა.

— არა, არა! მე სხვანაირი კაცი ვარ... ოსტატობით გამოგლეჯილი,

დაცდენილი სიტყვით მე არაოდეს არ ვისარგებლებ. ამას მე ჩემს თავს არ ვკადრებ, თქვენ არ მომიკვდეთ! თუ ენდობით, თუ დევიჯერებთ ჩემს სიტყვას, მე მიგასწავლით სწორედ იმისთანა ქალს, რომელიც ნამდვილ სათქვენოა, თქვენი ხელმოსაკიდებელია... არ წარმოიდგინოთ, რომ მე შენი მოტყუება მწადადეს. მაშინ ღმერთმა აქვე გამათავოს! მე მაჰანკალი არ გახლავარ ზოგიერთივით, არ იფიქროთ... არც ვიკადრებ მაგნაირ ხელობას!..

— რასაკვირველია!

— არა, ამას იმიტომ გეუბნები, რომ ეგებ შენ სხვაფერ იფიქრო რა მე. ქალი კი სწორედ ზედ გამოჭრილია იმაზე, თქვენ რომ გწადიათ!.. ორნაქმარებია, შვილი არ ჰყოლია თავის დღეში, არც მოხუცებულია, კაცმა რომ თქვას... მშვიდობიანი, წყნარი, გულკეთილი, არც უღამაზო, — ის კი არა, ყმაწვილ ქალობაზე ირეოდნენ მისი სილამაზისთვის!..

— ნამდვილი იცით ეს ყორიფელი?

— ვიცი?... შე დალოცვილო, მამიდაჩემის ამბავი თუ აღარ ვიცი, ვილა ჯანდაბის ამბავი მეცოდინება?! აღარ დაგიმაღავ, სწორედ მამიდაჩემია ის ქალი, რომ გეუბნებოდით და თუ მე ჩაცივებით გესაუბრებით, ეგ იმიტომ, რომ პირველ შეხედვიდანვე ჩემი გული მოიგე და იმიტომ განვიძრახე შენთან დამოყვრება, დანათესაება, თვარა სხვა რომ ვინმე ყოფილიყო, ხმასაც არ გავცემდი!.. გამოტყუილი ვითხრა, ხლაფოროთი ბევრი დამჭირდება, ქალი რომ დევიყოლიო, მარა კარგი კაცის გულისათვის კაცი რას არ იზამს...

— სად ცხოვრობს მამიდათქვენი? — შეეკითხა დაინტერესებული პლატონი.

— ქვედურეთში!

— ქვედურეთში?! — გაკვირვებით განიმეორა პლატონმა.

— ჰო!.. რამ გაგაკვირვათ? ა?

— ისე!.. ქვედურეთში მე კიდეც მითხრეს ერთ ქალზე...

— ვინ ვითხრა? — გააწყვეტინა სიტყვა არისტომ. — ვინ?

— არა... ისე, ლაპარაკში სიტყვას მოჰყვა, თვარა...

— ვინ იყო მაინც, თუ კაცი ხარ...

— ადვოკატი რომაა, ივანე გვერდევანიძე... გეცნობებათ!..

— უი, უი!... და ივანეს სიტყვას უნდა აჰყვეთ... ცნობით რაღა არ ვიცნობ ბიძაჩემია ის სულწაწყმედილი, ის... იმის სიტყვის დაჯერება გაგონილა? მხოლოდ მოტყუებაზედაა გამაცადინებული ყოველ წამში... ივანე რა ეშმაკად გინდა...

— არა, ყმაწვილო, გინებით არც იმას უგინებია ის ქალი — არა, ძალიან აქო... ძალიანაც აქო...

— ასე დაგეწყო, შე დალოცვილო, თავიდანვე... ტყვილა გამაღწა... ძღვიე ნათესავი... ცეცხლი შემომეკიდა... რა ვიცი, დღეს კაცი კაცს ისე ვერ ახსენებს, რომ მისი გინება და ცუდად მოხსენება თანვე არ დაატანოს... მე ვთქვი ახლა, თუ ივანემ თავისი ნათესავი ავინა... ბრეგაძის ქვრივზე გითხრათ რამე?

— სწორედ... სწორედ.

— ჰო და ეგ არის... ჩემო ძმაო, პირობა ხომ არ გვქონებია, ორივეს ერთნაირად გვექო ის ადამიანი?... ალბათ, ღვთის ნებაც ურევია ამ საქმეში, თვარა ერთნაირად მოლაპარაკე კაცი სადმე შეგხდომია შენ ჩვენში, თუ ძმა ხარ?

— გვერდევანიძემ არც კი იცის, თუ რა საქმეზე ვარ მოსიარულე.

— ჰო და ეგ არის... ეგ არის, ჩემო ძმაო და კეთილო! ღმერთმა ათქმევინა მას და შენ გაგაგებინა თავისი სურვილი ივანეს პირით... სხვაგან ნურსად გადავარდებით... იქვე განიშნა შენი საძებარი... ღმერთს ყვარებიხარ... თქვენი სახელი, უკაცრავად!.. ჰო, ღმერთს ჰყვარებიხარ, პლატონ ჩემო, ამიტომაც მეტი ლაპარაკი საჭიროც აღარ არის და გადაწყვეტით საქმე... ძმობაზე ხელი მივცეთ ერთმანეთს. ჰა! — და არისტომ ხელი გაუწვდინა პლატონს.

პლატონი კი ახლა მეტად აირია და გაუბედაობამ შეიპყრო, გადაწყვეტილების მიღების წინ წამდგარი. არისტოს სიტყვა ერთობ ნამდვილ სიტყვად ეჩვენებოდა. ეს ქალი მართლა და ბეკინას ბედი უნდა ყოფილიყო. აბა, რა იყო, რომ იმ წამიდანვე, თავის ჭიშკარს ფეხი გადმოადგა თუ არა, მხოლოდ ამ ქალზე ელაპარაკებიან ყველანი, შემხვედურიც და დამხვედურიც. უსათუოდ ეს უნდა იყოს მამამისის ბედი მაგრამ ამასთანავე გადაწყვეტილების მიღებაც უძნელდებოდა. ვაი თუ უფრო სანდო სხვაგან მოინახებოდეს და ამაზე გადაწყვეტით საქმე გამიფუტდესო?

— ორნაქმარებია მამიდათქვენი, არა? — ჰკითხა პლატონმა, რომ უფრო დარწმუნებულიყო და ერთხელ კიდევ გაეგონა დამაჯერებელი სიტყვა.

— რასაკვირველია!.. ორნაქმარები!.. წინედ უცნობლაძეს ჰყავდა, მერე — ბრეგაძეს!

— შვილი არ ჰყოლია არც ერთთან?

— გეფიცები პატიოსნებას, შვილი არ ჰყოლოდეს თავის დღეში!

— დიდხანს ჰყავდა უცნობლადეს?..

— თხუთმეტი წელიწადი. — და არისტოს გაეცინა.

— თხუთმეტი წელიწადი!.. ბრეგაძეს?

— რვა! — ისევ სიცილით მიუგო არისტომ.

— რვა.

— ჰო, რვა! ეგ ნამეტანია, ყმაწვილო! — ველარ იკავებდა სიცილს არისტო.

— რას იზამ კაცი, გაჭირვება ათასნაირ სისულელეს გაფიქრებებს და თან უხეიროთაც გალაპარაკებს! — ღიმილით მიუგო პლატონმა. — რვა წელიწადი... და შვილი არც მასთან ჰყოლია?

— არა, ყმაწვილო, არა!.. — მოუთმენლად ამბობდა არისტო. — გეუბნები, აღარაა შენი ლაპარაკი საჭირო... ავდგეთ ხვალ, შევვადეთ ცხენებზე, მივიდეთ, ვნახოთ ის ქალი, დევითანხმოთ და მორჩა, საქმე გავათავოთ!.. აბა, ხელი... ხვალ ქვედურეთში მივდივართ! საქმე გათავებულა!

პლატონი გაუნძრევლად იჯდა თავის ადგილას და არისტოს შეჰყურებდა. იგი ისევ ყოყმანობდა, საბოლოოდ ვერ სწყვეტდა საქმეს.

— ჰო, ყმაწვილო!

— ცოტა მომითმინეთ!.. ასე უცბათ!..

— ე, თქვენ, როგორც გატყობთ, გაუბედავი კაცი ყოფილხართ! გაგიგონიათ ასეთი გაუბედაობა, ამდენი ყანყალი!.. საქმე ცხადია და ნათელი — რალა მოთმინება და გადადებ-გადმოდება საჭირო კიდევ!

— არა... არა!.. ასე სულმოუთქმელად არ შემოიძლია, ცოტა ხნის შემდეგ მოგახსენებთ ჩემს პასუხს... ასე აჯობებს კიდევაც! — თავის სიტყვაზე იდგა პლატონი.

ბევრს ეცადა ქვაშავიძე პლატონისათვის სიტყვა დაეცდევინებინა, მაგრამ მაინც ვერას გახდა.

— მაგარი კაცი ყოფილხარ, ძმობას ვფიცავარ!.. ძალიან მაგარი!.. რა გაეწყობა!.. აბა, ამ ვახშმობამდინ გევიგებ შენს სიტყვას და მანამდის მოთმინებას ვიქონიებ!..

ამ საგანზე ლაპარაკი გამოლეულად უნდა ჩათვლილიყო ვახშმობამდის. ორივე ჩაჩუმდა, სანამ ახალ სალაპარაკო საგანს მიაგნებდნენ.

— კი არ გაყინულა ეს ჩვენი ჩაი!.. — წაავლო ხელი სტაქანს არისტომ. — შენ რომ არა, უფრო თბილის დალევა მოგვიხდებოდა ორსავეს. — ღიმილით დაატანა მან.

— ცივი კბილებს შეინახავს. — მიუგო პლატონმა.

— ეგეც მართალია! — თქვა არისტომ, უცბად გამოცალა სტაქანი და ლამბაქით და კოვზით ხელში აივანზე გავიდა, რომ მოსამსახურისათვის გაღაეცა.

აქ ისევ სიცილი და მხიარულება სუფევდა.

— სახლში ხომ არ ეპატიეობდი პლატონს, ასე ჩაცევებით რო მისდექი მაგ კაცს? — მიმართა სიცილით ერთმა ყმაწვილთაგანმა არისტოს.

— მგონია, ძალიან უარით გამოისტუმრეს ზნაქომობაზე! ხადი დაღუშე, ზნაქომ ბუღეშო!.. არისტო, ხომ? — დაატანა მეორემ.

— არ ეტყობა?!.. ბარგიც თან ოუკრავს! ხა, ხა, ხა!

— რაღა? ასე სახელგატეხილია არისტო, რომ ამდენი ხვეწნა ჰქონდა, სახლში რომ ვინმე მიიწვიოს? — სიცილით იკითხა ჯიმშერმა.

— მიიწვიოს კი არა, მიიტყუოს, ბატონო, მიიტყუოს! ყველა ჩემსგვით სულელი კი არ არის!.. — წამოიძახა ერთმა კოხტა, შალალი ტანის, ლამაზი სახის ყმაწვილმა.

— რაღა იყო, კოტე, რაღა, შენ რომ დაგპატიჟა?! — მიაძახეს ამ ყმაწვილს სხვებმა და ატყდა ერთი ხითხითი.

— კაია, ნულა გამახსენებთ, თუ ღმერთი გწამთ!

— ააბრუნა ამან თავის წისქვილი! — ღიმილით მიაძახა არისტომ.

— მოჰყევი, მოჰყევი, კაცო!.. — მიაძახეს ყმაწვილს. — ჯიმშერს არ გოუგონია მაგ ამბავი!

— გავბრიყვდი ბატონო, გავბრიყვდი და ვესტუმრე მაგ უხეიროს... არ მომეშვა, თქვენ ნუ მომიკვდებით, თვარა ჩემით რაღა წვედილდი!.. ჯერ დიდხანს უარს ვეუბნებოდი და მერე, რომ აღარაფერი გამეწყო, მე ვთქვი, კაცი დამემღურება-თქვა, რაც იქნება, ვეწვევი-მეთქი... ავდექი და წვევდი, სწორედ აპრილი იყო... მე ვთქვი, ღვინო ჯერ კიდევ ექნება კაცს, სირცხვილში აღარ ჩავაგდებ-თქვა!.. ამის გულისათვის ტალახი ბევრი ვსრისე, ღობე ბევრი გავარღვიე, გზები ისეთი, რომ ძლივს გავატანე... რავარც იქნა, მივედი, მივაწიე!.. დაღლილი, დაქანცული, მოვისვენებ ერთი, ვამბობ ჩემს გუნებაში!.. მივედი ახლა, გადვიხდე ეზოში — სადღაა სახლი... ფიცრები ყრია აქაც, იქაც!.. აგერ გამოუწყიათ ახალი სახლი, სვეტია მხოლოდ და მასხრობასავით მარტო ერთი კარი ოუქილიათ!.. ჩვევდი ეზოში... ვუყურე, ვუყურე, მომივიდა გული, მივაფურთხე ერთი და გამოვაბრუნე ცხენი და გაცეცხლებული მივდივარ უკან... ვილაც კაცი შემხვდა, ვკითხე: ბიჭო, არისტო ქვაშავიძის სახლი სად არის-თქვა და... „ბატონო, არისტოს ფიცრების მეტი არაფერი აქვსო, სახლი სად აქვსო!..“ თურმე ძმები გაყოფილან, სულ ფიცარ-

ფიცარ გაუტანიათ სახლი და ახლა ორივეს რომ მთელად აღარ აქვთ მასალა, ქე არიან ისრე უბინაოთ... დაყანყალობენ იქით-აქით. მაგათ ღმერთმა მშვიდობა მისცეს და მე რაღაზე მპატიუობდა ჰკითხეთ ერთი!

— გაყოფამდი გპატიუობდი... მაშინ უნდა მწვევოდი... ჩემი რაღა ბრალია, არა, ბატონო ჯიმშერ?.. კაი, თუ გინდ აგრე იყო. არ დამითვრიხარ იმ ღამეს მერე? — მიმართა სიცილით არისტომ კოტეს.

— ეგ კი!.. რომ ვბრუნდები ის არის, გევიხედვ აგერ არ შემომეყარა გზაში ეს ჩემი მასპინძელი!.. აი, შენ ასეთო, აი შენ ისეთო, — მივაძახე გაცეცხლებულმა... არ გრცხვენია, ასე მომატყუე, მომკალი?! გულზე ვსკდები კაცი — ეს კი იცინის!.. სადმე თავი მიმადებზე, შე უღმერთო, ვეზვეწები დაღლილი, მკვდარი კაცი! წამიყვანე, სადაც შენ მიეთრევი-თქვა!.. წამიყვანა, ბატონო ვილაცა ნათლიმამა ჰყოლია, ვინ ოხერმა მოა-ნათვლია მაგას შვილი! წამიყვანა, მიმაყენა ყაზახისას!.. მოიფხანა ყაზახ-მა თავი, მარა რარიგად!.. რა არ მოგვიტანა, რა არ მოგვართვა, რა მასპინ-ძლობა გაგვიწია... ეს შეჩვენებული კი — დათერა და სულ ერთიანად სტაქნები და საინები ღოუფშვნა!.. ახლაც მრცხვენია, რომ გამახსენდე-ბა!..

— ხომ დაგათვრე?.. ამაზე იყავი მოსული და რაღას შემდღური კიდევ, ჩემო ძმაო... დრო გაგატარებზე, ვალი გადამიხდია! — დაატანა არისტომ. მეტი რაღა გინდა?

— ეგ იმ კაცმა მცა პატივი, შენ კი არა!..

— ჩემით!.. აბა, მარტო მიბრძანებულებიყავი... მარა შენ რომ მოჰყე-ბი მასხრობას, ხვალამდი ვერ გაათავებ! — ხელი გაუქნია არისტომ და ოთახში შევიდა.

ბალდავადე საზოგადო სიცილში ისევ განაგრძობდა თავის მონაყოლ ამბავს, არისტო კი ამ დროს დაეძებდა სალომეს, რომელიც ეახშმის გან-კარგულებაში იყო.

IX

— ბიძი, სალომე სადაა? — ჰკითხა მან ჯიმშერის პატარა ქალიშვილს.

— უკან ბალკონზეა, ბატონო! — მიუგო ბავშვმა.

არისტო გავარდა იქით და სალომესთან მისულმა, ხმადაბლა მიმართა:

— თუ შეიძლება, ბატონო, ერთი წამით! — და თვითონ წინ წამოუ-ძღვა სალომეს.

— უკაცრავად ვარ, საქმეს მოგაცდინეთ! — დაიწყო არისტომ, რო-

ცა ორივე ერთ მივარდნილ ოთახში შევიდნენ და არისტომაც კარი მი-
ხურა. — — — — — თქვენს ქმარ-შვილს, კარგ ქმარ-შვილს გაუციებთ, შეგეწი-
ერთ პაწია საქმეში!.. მლოცავი ბევრი გყავთ, მაგრამ ერთიც რომ მიიმ-
ტოთ, ამით არას წააგებთ... მადლია და ღმერთი კიდევ უფრო მეტი მწყა-
ლობელი იქნება თქვენი, რავარც ახლა არის!

სალომე განცვიფრებული შეჰყურებდა ამ უცნაურ კილოზე მოლა-
პარაკე კაცს, რომლის სიტყვები მისთვის სრულიად გაუგებარი იყო.

— რა იყო, არისტო?

— ახლავე მოგახსენებთ... ამ საათშივე!.. მამიდაჩემს გაბრალებთ...
უბედურ მამიდაჩემს... ბრეგაძეს რომ ჰყავდა...

— რავა, ხომ არაფერი დამართია? ა?

— ახლა დეემართა?! ჩავარდნილია, თქვენი მტერი ცეცხლსა და
გენიაში ჩავარდა... მგლების ხელში!.. თქვენ გაგონილი გაქვთ ისეთი
უწესურობა და თავლაფდასხმა!.. რა ქალი და რა ოჯახში მოემწყვრა, რა
ოჯახში?!.. რა შეჩვენებულების ხელშია! თან მეცოდება საწყალი, საბ-
რალო მამიდაჩემი, და თანაც მერცხვინება, ვერსად ვერ გამიმხვია
მათთან მოყვრობა; ღარიბი, ლატაკი, დამსილიო, რომ გაგიგონია, სწო-
რედ ისინი არიან!.. ებრძვიან ერთმანეთს, ეჭიჭყინებიან.. კაცი ვერ მიხ-
ვალ, ვერ მიგიღებენ; ვერც თავად საღმე ჩნდებიან, გდიან ისე და აქვთ
ნიადაგ ერთი ჩხუბი, ერთი დავიდარაბა ერთმანეთში!.. მე რომ ახლობელი
მოყვარე ვარ, მე ვერ მივდივარ, არ შემიძლია უბედური ნათესა-
ვი ვნახო წელიწადში ერთხელ მაინც!.. რარიგად მივიღე? მე შენ გეტყ-
ვი, მიღება შეუძლიათ, ბინა აქვთ, სახლი, კარი, სასმელი, საჭმელი... კმ!
ჩემს სისხლ-ხორციან ვერ მივიღე წელიწადში ერთხელ, ორხელ?! გო-
გონია კაცს?! მარტო მრცხვენია, ამისთანა მოყვარე რომ მყავს... მერ-
ცხვინება, შენ ნუ მომიკვდები!.. და აგერ შემთხვევა არის და თქვენ
სულს დავენაცვლე... თქვენს შემწეობას ნუ მომაკლებ... სულის საცხო-
ნებელი საქმე ქენი... შეეწიე საწყალს, გულშეწუხებულ, დამწვარ-დაღ-
გულ, დახრაკულ დედაკაცს... შეეწიეთ, ღმერთი თქვენც შეგეწეათ!

— რითი, ჩემო არისტო, რითი? — ეკითხებოდა გაკვირვებული ქა-
ლი, არისტოს მკვერამეტყველებით გულაჩვილებული. — რით, არისტო
ჩემო?

— მხოლოდ ერთი თქვენი სიტყვა, სხვა არაფერია საჭირო! ერთად-
ერთი სიტყვა! თქვენს ძმისწულს რომ ეგერ სამანიშვილი მოჰყვა, —
დაიწყო უფრო ხმადაბლებით არისტომ, — ის სამანიშვილი სადღე-
ნაცვლოს ეძებს... ორნაქმარებს და უშვილოს!..

სალომეს გაელიმა.

— მამა ახირებია, ცოლი უნდა შევიერთოვო და მაგას მამულის გამოფელიდან უნდა თავი დეიფაროს!.. და ეძებს დედინაცვლად ორნაქმარებს, უშვილო ქალს, დიას!.. ჰო და, მამიდაჩემი სწორედ ზედ გამოჭრილიო რომ იტყვიან, ისეა მაგათ საძებარზედ...

სალომე რაღაცას ჩაფიქრდა.

— მართლა არ ჰყოლია მგონი ელენეს შვილი, — წაილაპარაკა მან.

— არა, ბატონო, არა!.. შეჩვენებული ვიყვე, თუ ვტყუოდე, თუ როდისმე ჰყოლოდეს; რა ხანია თქვენ მას იცნობთ, თქვენ გაიგონებდით!

— კია ოცი წელიწადი!

— ჰო-და... ოცი წელიწადიც ხომ შვილი არ ჰყოლია... მერე კაი შეგვიანებული იყო, რომ გოუთხოვებიათ... ახლა ეყოლება მაგას შვილი? თავს დავდებ, ბატონო, ხელს მოვიჭრი... რაც გინდათ, ის მიქენით!.. ვის გოუგონია მაგისი შვილი აწი! — ცხარობდა არისტო.

— მერე მე რითი უნდა შეგეწიო, არისტო ჩემო?

— ურჩიეთ მაგ სამანიშვილს დედინაცვლად ელენე!.. გამოჰკითხეთ აქეთ-იქით, ამბავს ჰკითხავთ და როცა სიტყვა ჩამოაგდოს... თქვენ უსათუოდ გკითხავსთ რჩევას და ამას გევედრებით, მიქენით წყალობა, თქვენს სიტყვას ის კაცი გაჰყვება, უქეთ მამიდაჩემი! იცნონეთ სული, შეეწიეთ გაჭირვებულს!.. მაგ ყმაწვილი ერთადერთი შვილი ყოფილა ოჯახში... როგორც ეტყობა, კი, ცოტა მაგარი კაცია, მარა რიგიანი უნდა იყვეს! ჩემთვისაც ძალიან იქნება, ბატონო, მიხვალ კაცი კაცთან, ნახავ, გნახავს, მტერ-მოყვარეობას გაგიწევს!.. შენი ჭირიმე, ჩემო ბატონო, ჩემო!.. ერთი სიტყვით... რაღა ვთქვა!.. — და სიტყვა რომ აღარ ეხერხებოდა, ყელმოგრეხილი არისტო ყანყრატოში მარცხენა ხელის წავლევით, წვერებამოშვერილი, უცნაურად ეღრიჭებოდა სალომეს. — შენი ჭირიმე... შენი... შენი!

— ბატონი ბრძანდები.. კი, ბატონო!.. მაგაზე რათ გინდა მაგდენი ზვეწნა!..

— შენს სულს ღმერთი გაახარებს... ჩემო ბატონო, ჩემო!

— კი, ბატონო, კი!..

— იმე, რაღა ვთქვა.. რითი გადაგიხადოთ მაგიერი! — წამოიძახა არისტომ და ჩააფრინდა ხელებში სალომეს და კოცნა დაუწყო.

— მაგაზე, შე კაცო, რა... ნეტავი კი რამე იქნებოდეს და!..

— კი, იქნება, კი... აწი კი იქნება ყორიფელი... და კაცი არ ვიქნები, თუ დღე არ გოვუმწარე იმ ოხრიშვილებს!.. მე ვაყურებივთ იმათ თავიანთ სეირს... სამკქრივოს რომ გადავაშვლეჭივთ!.. მაშინ ექნებათ საბუთი,

ცუდი კაცი მიძახონ!.. აბა, ბატონო სალომე!.. მეტი რავალა შეგაწიხნო
კიდეც!..

— მოგახსენე და სწორედ ვეცდები... მეტი ხეწნა რაღა საჭიროა!

— თქვენ გაცოცხლათ ღმერთმა უკუნითი უკუნისამდე... თქვენ
გაცოცხლათ!.. — წამოიძახა გრძნობით არისტომ და უცბად დაატანა: —
ახლა კი ისევ ზალაში შევალ, თვარა ეგებ ქე შემნიშნოს გამოპარვა და
ეჭვიც ეილოს რამე იმ კაცმა!.. ნურას უკაცრავად, შენი ჰირიმე! უნდა
შევიპარო ისე, შეუღმჩნევლად!..

და კმაყოფილი არისტო ოთახიდან უცბად გამოვარდა და მარტოდ
ღატოვა გაოცებული სალომე.

ამ დროს პლატონი ერთ წყვეტაში იყო. თუმცა მის გარეშემო ერთი
ხმაურობა და ჟრიამული იდგა, მას არა ესმოდა-რა, თავის აზრებში იყო
წასული. იგი თითქო ვერც ამჩნევდა, რა მხიარულება სუფევდა ამ
საზოგადოებაში; ვერ ხედავდა, რარიგათ ეჯიბრებოდნენ ეს ყმაწვილე-
ბი ერთმანეთს, თუ ვინ უფრო მეტ სიცილს გამოიწვევდა, ვინ უფრო
ამებდა მათ საყვარელ მასპინძელს, რომელიც გულით ერთობოდა და
ხალისობდა. პლატონი ხანდახან თუ ათხოვებდა ყურს, რაც ამბავი ხდე-
ბოდა მის მახლობლად, თორემ სულ იმას ფიქრობდა, რა ექნა, რა გადა-
წყვეტილებას დასდგომოდა? მიეღო ამ ქვაშავაძის წინადადება, თუ არა?
გადეწყვიტა ამ ვიღაც ბრეგაძის ქვრივზე საქმე, თუ სხვაგან ეძებნა სხვა
ქალი? ვაი თუ ეყოლოს შვილი?.. მარა თუ მართლა ორნაქმარებია, უშეი-
ლო!.. შვილი რავა ეყოლება... რა ღმერთი გაუწყრება! რა, ჯინი
ხომ არ ჰირს მისი? იგი ათასნაირად სწონიდა ამ საქმეს. ხან ასე ფიქ-
რობდა, ხან ისე. ხან გადაწყვეტდა, ხან ისევ მეტ გაფრთხილებას ურჩე-
და თავისთავს!.. ყმაწვილი კაცი ერთ გაწამაწიაში იყო!.. დრო კი მიდი-
და საჭირო იყო რაიმე გადაწყვეტილება მიეღო, საჭირო იყო პასუხი მიეცა
ქვაშავაძისათვის, დაპირებისამებრ. ეძიოს სხვაგან? უარი უთხრას ქვა-
შავაძეს?.. თუ სალომესთან მივიდეს და დაეკითხოს? მაგრამ რარიგათ?
ვინ მისცემს იმდენ თავისუფლებას ახლა 'სალომეს, რომ მასთან თავი-
სუფლად მოლაპარაკება შეიძლოს?.. საწყალს, ამ გაწამაწიაში მყოფს,
თავბრუ ესხმოდა. მოღალული ტვინი ხეირიანად ვერც კი მოსაზრებოდა
და დაღლილი პლატონი იჯდა გაყუჩებული, გაყეყეჩებული. ამ
გაწვალებაში მყოფს უეცრივ არისტოს ნათქვამი გაახსენდა. ეგება მარ-
თლადაც ეს ქალი მამამისის ბედი იყოს?! მართლა რა არის, აბა, რომ თა-
ვიდანვე ამ ქალს უხსენებენ და ყოველი გარემოება ისე ეწყობა, რომ უსა-
თუოდ ამ ქალის მხსენებელი ხვდება ყველგან, თითქო განგებ პირი შეეჭ-

რათ ამაზე!.. ხომ არავინ იცოდა? მას ხომ ერთი სიტყვაც არ დასცდენია თავისი საიდუმლოს შესახებ გვერდევანიძესთან — თვითონ იმან ახსენა და აქო ეს ქალი... ქორწილიდან სახლში ბრუნდებოდა, მაგრამ მაინც აქეთ წამოვიდა... აქ მოვიდა და, თითქო განგება იყოს, ეს ქვაშავიძე დახვდა და იმავე ქალს ურჩევს და აძალღებს!.. რა უნდა იყოს ასეთი უცნაურად მოწყობილი ამბავი?.. რას მიეწეროს?.. ასე უმნიშვნელოდ რავა იქნება, რავა ხდება ეს ამბავი?! ეგებ მართლა ღმერთი ანიშნებდეს და გაჭირვებულს დახმარებას აძლევდეს, ეწეოდეს, საქმეს უადვილებდეს, ბედზე უთითებდეს!.. აბა, რატომაა ასეთი უცნაური, თითქმის შეთანხმებული, ერთპირიანი ლაპარაკი ყოველგან ამ ერთ ქალზე?! და ამაზე, ამ აზრზე შეჩერებული პლატონი, რაც უფრო უკვირდებოდა გარემოებას, უფრო და უფრო რწმუნდებოდა, სჯეროდა, რომ აქ სხვა არა უნდა ყოფილიყო რა, რომ ბრეგაძის ქვრივი მამამისის ბედი უნდა ყოფილიყო და მას უთითებდნენ ზედ, ანიშნებდნენ. ამ აზრმა ისე შეიპყრო პლატონი, რომ რამდენიმე წუთის შემდეგ, თითქო მძიმე ტვირთმოხსნილივით, რაღაც გასაჭირისაგან განთავისუფლებულივით, მან მხიარულად, თავისთავად წაილაპარაკა:

— სწორედ... სწორედ... სწორედ ასე უნდა იყვეს! რაც იქნება — იქნება... ბედს სად წაუხვალ, სად დეემალები კაცი?!

და გულგახსნილი ახლა გუნებაში ღმერთს ეხვეწებოდა ისევ, რომ შეებრალეზინა მისი ცოლშვილი, მისი თავი და ყოველივე უბედურება თავიდან აეცილებინა.

გულმომშვებული ახლა იგიც შეუერთდა საზოგადო მხიარულებას, ახლა იგიც სიამოვნებით შეჰყურებდა ამათ მასხრობას, იცინოდა ამათთან, ამ უდარდელ ყმაწვილებთან.

— იყოს კაპასი... ავგულიც! რას დამაკლებს?! — გაუბრუნდა ხანდახან თავში და მერე ისევ ყური ამ ყმაწვილებისკენ ჰქონდა.

— მარა, ვაი თუ დედაკაცი უარზე დადგა, მაშინ? — ისევ უბრუნდებოდა თავისას პლატონი. — მაშინ?.. ეგ რავა შეიძლება!.. რაკი ბედია... უსათუოდ დათანხმდება, რავა შეიძლება!.. — ანუეგშებდა თავის თავს. — ეს არისტო რა იქნა!

უნდოდა ახლავე შეეტყობინებინა მისთვის თავისი გადაწყვეტილება, ეთქვა, რომ ხვალ უსათუოდ წასულიყვნენ ქვედურეთში და საქმე გაეთავებინათ. დაუწყო არისტოს ძებნა თვალთ და ის იყო აივნიდან ზალის გაღებულ კარებში არისტოც გამოჩნდა.

არისტომაკ მოჰკრა თვალი პლატონს და, რა შეამჩნია სახეზე რაღაც
კმაყოფილება, წავიდა მისკენ.

— რას შერები, კაცო? — ხმადაბლა ჰკითხა მან. — როგორ გადაწყვი-
ტე?

— ხვალ წავიდეთ ქვედურეთში! — უთხრა პლატონმა.

— აბა, რაღას მაწვალეზბდი, შე კურთხეულის შვილო!.. ძმობას
გეფიცები, იმდენს სამქვრივოს ავალებიებ, რომ...

— არა, არა... რაში მინდა გაჭირვებულების წანართმევი!.. სამქვრი-
ვოს რას დავეძებ!..

— ერთი შენ კიდეც! — შეუტია არისტომ.

— მაგას თავი დავანებოთ... ეს მითხარით, მამიდათქვენი ულამაზო
ხომ არაა?... მტერმა არ გაგვცინოს, მოყვარესაც არ ეწყინოს!..

— ულამაზო? მიბრძანდით... მონახეთ მეორე მისი დასადარი ქალი...
რითაც გნებავთ — სილამაზით, შეხედულებით, ჯანმრთელობით... რას
ამბობთ? ჰმ!

— კაი დაგემართოსთ, კაი დაგემართოსთ!.. აბა ხვალ... ნულარ ვადა-
დებთ!

— არა, არა! — მიუგო არისტომ. — დარდი ნუ გაქვს... აწი მე ვიცი!

პლატონი ერთობ კარგ გუნებაზე დადგა, აღარც კი დაეძებდა მაინც-
დამაინც სალომესთან წინანდელ გადაწყვეტილებისამებრ მოლაპარაკე-
ბას, რჩევის კითხვას; დარწმუნებული იყო, რომ ბეკინას ბედს მიაგნო
და რამდენიმე ხნის შემდეგ მოსალხენად გამზადებული ვახშმის სუფრას
მიუჯდა და მხიარულად ელაპარაკა სალომეს, შემდეგ ვერიჩკას სიმღერა-
შიაც მხარი მისცა; შეუერთდა საზოგადო ყიჟინს და გულმოდგინებით
სცლიდა ყანწს ყანწზე.

— არისტო, პლატონ, აბა, ჰე, აბა, ჰე! — უძახოდა მათი მოლხენით
ნასიამოვნები ჯიმშერი. — არიქა, პლატონ!.. ჩემს პლატონს სიცოცხლე და-
დღეგრძელობა და ყოველივე სიკეთე! — მიაძახა მან, გადაისვა ტუჩებ-
ზე ხელსახოცი და წამომდგარმა გაუშვირა ყანწი. — მოდი, ერთი მაგ
შენ ლამაზ წვერებში გაკოცო!

პლატონი წამოვარდა, მივიდა ჯიმშერთან, გადაეხვია მოხუცებულს,
მხურვალედ აკოცა გულში და იქვე ღვინით ავსილი სასასმისო სულმოუ-
თქმელად გამოცალა.

გათენებამდის დიდი ხანი აღარც კი რჩებოდა, სუფრიდან რომ წამო-
დგნენ არისტო, პლატონი და მათთან კიდეც ორიოდვე ყმაწვილი. სხვებმა
უფრო ადრე მიატოვეს სუფრა და ზოგი იქვე იწვა ზალაში ტახტზე
გაგებულ ქვეშაგებში, ზოგი კი ოთახებში.

— ერთი ჩვენც წავდვით თავი და მერე გავსწიოთ ჩვენთვის! — თქვა არისტომ და პლატონთან ერთად — ეზოში ჩავიდა. ნიგვზის ქვეშ ორივემ გაიხადეს ჩოხები, დაიდვეს თავქვეშ, შეიხსნეს ახალოხის ღილები, გაგორდნენ სახლიდან ჩამოტანილ ნოხზე და ერთი წამის შემდეგ ორივე ღვინისგან გაღეშილნი, მძიმე-მძიმედ ქელავდნენ ძილმორეულნი.

აგერ ინათლა და ამომავალი მზის სხივები მოეფინა ღედამიწას. არე-მარე ჩაჩუმებული იყო, ტკბილ ძილში გართული; ყოველივე მიწყნარებული, მიყუჩებული, თითქო ნაზობდა ამ თბილ, მანებვირებელ სინათლეში.

მოუსვენრად გატარებული ღამის შემდეგ ამ მშვენიერ დილას თითქო სწაღდა დაკარგული ძალ-ღონე დაებრუნებინა ყმაწვილებისათვის, რომელნიც მას მინდობიან და აგერ გარეთ ამწვანებულ ბალახში გამოსულან დასასვენებლად.

პლატონისა და არისტოს გარდა სხვებიც გორავდნენ ნათიბში, ღრმა ძილში წასულნი. აქვე სძოვდნენ მათი ცხენები.

მზე კარგად წამოიწია. პაერიც თანდათან უფრო თბებოდა; სხივებს ძალა ემატებოდა და მათ ქვეშ მძინარის ძილიც უფრო მოუსვენარი ხდებოდა: აქამდის უძრავად მწოლარე, ახლა ხან ერთ გვერდზე გადაბრუნდებოდა, ხან მეორეზე, მოუსვენრად შლიდა ხელებს, არიდებდა პირს ზევიდან დაჩერებულ მზეს, ნიგვზის ფოთლებს შუა შემოპარულ მის გამთბარ სხივებს...

— უჰ! თავზე არ წამოგვდგომია მზე! — უცბად წამოვარდა ზეზე არისტო და პლატონს დაუწყო ღვიძება. — ადე, ადე, ყმაწვილო... წავიდეთ, თვარა გაშუადღევდა ეს არის. ნულარ დავიგვიანებთ!

პლატონმა ძლივს გაახილა თვალები, ზანტად წამოდგა დაღალული, მაგრამ აფუცურებული არისტო აჩქარებდა, ძილის ნებას აღარ აძლევდა. რამდენიმე ხნის შემდეგ ორთავემ ჩაიცვეს, დაიხურეს, დაიჭირეს ცხენები, შეკაზმეს, ბიჭის პირით მაღლობა შეუთვალეს მასპინძელს, შესხდნენ ცხენებზე და გასწიეს ქვედურეთისკენ.

X

სალობერიძის სახლიდან ქვედურეთამდე კაი შორი გზა ჰქონდათ ჩვენს მგზავრებს. მზე იწურებოდა, ესენი რომ ზემოხსენებულ სოფელში შევიდნენ და არისტომ რომ ცხენი გააჩერა ერთ ჩანგრეულ, ღობეში დატანებულ წყნელის ჭიშკართან.

— მივაწიეთ, ღვთის მადლით! — წამოიძახა მან და ცხენიდან
მოხდა.

ჩამოხდა პლატონიც.

— აქაა? — იკითხა მან.

— აქ გახლავან, აქ! — რაღაც მტრულად წარმოსთქვა არისტომ, —
აქ გახლავან... ე, იმ ქოხში უფროსი ძმა გევიდა დროებით... ამაში კი
საშუალო და უნცროსი არიან!.. ეი, მაინძელო! — დაიძახა არისტომ,
ჭიშკარი რომ შეაღო და ეზოში შევიდნენ.

— მე შენ გეტყვი, ხმას ვერ გააწვდენ თავიდან ბოლომდინ, იმხელა
გაშლილი ეზო აქვთ ამ შეჩვენებულებს!.. ჩაბარდნენ პატრონს, თუ რა
დემართათ, რომ არავინ ჩანს! — წაილაპარაკა წინ მიმავალმა არისტომ.

ოღის ყურიდან თავსაფარწაკრული ქალის თავი გამოჩნდა და იმ-
წამსვე მიიმალა; მერე იქიდანვე გამოხტა წვივებგატიტვლებული, პერან-
გა ბავშვი, შეჩერდა, მიტრიალდა უცბად, ამოეფარა სახლის ყურეს და
იქიდან დაუწყო ცქერა მოსულებს.

— ეწყინათ ჩვენი მოსვლა ამ მუდრეგებს?! — წაილაპარაკა
არისტომ და მზად იყო კიდევ ერთი-ორი ასეთი გინება მიეძღვნა მასპინ-
ძლისათვის, რომ აივანზე გამოჩნდა თმაგაჩეჩილი, ლამაზი სახის, ახა-
ლუხზე ღვედშემორტყმული, გაშლილი ჩოხით ყმაწვილი კაცი და სტუმ-
რებისაკენ წამოვიდა.

ეს იყო უმცროსი ბრეგაძე — სერაპიონი.

— პლატონ სამანიშვილი გახლავთ!.. სერაპიონ ბრეგაძე!.. პირველი
მისალმების შემდეგ გააცნო ერთმანეთი არისტომ.

— მობრძანდით, ბატონო! — მიიპატიჟა სერაპიონმა მოსულები. —
ეს ცხენები მიბოძე, არისტო!

— სერაპიონ ჩემო, აქედანვე უნდა გამოგიტყდე, რომ ამაღამ თქვენს
იქით გზა აღარა გვაქვს... ველარსად წავალთ და, თუ ძმა ხარ, ცხენები-
სათვის საკვები გვიშოვე, შენი ჭირიშე! — უთხრა ბრეგაძეს არისტომ.

— კი, ბატონო!.. რამდენიც გნებავთ!.. კი, ბატონო! ჯერ აგერ დავა-
ბამ და მერე მე მოვუვლი თავად... სახლში მიბრძანდით!

— დავითი შინაა?.. — იკითხა არისტომ სერაპიონის უფროსი ძმა.

— არ გახლავსთ!.. და საღამოს გიახლებათ... სხვაგან საქმე ჰქონდა!..

— კაი დაგემართოს! — წაილაპარაკა არისტომ და თან გუუნებამი
დაუმატა: „აბა, საქმეს დაჩქარება უნდა იმ მხეცის მოსვლამდი, თვარა
მერე დროსაც ველარ ვიშოვი, მამიდაჩემს სიტყვა ვუთხრა“. — მამიდა-
ჩემი რას შვრება, სერაპიონ ჩემო?

— რას იზამს?... კარგადაა!.. აგერ თავადაც მოდის!

მართლაც, ოთახიდან აივანზე გამოვიდა ხნიერი დედაკაცი, ჩამოირბინა კიბე და კვატასავით მობაჯრებზედა არისტოსაკენ, თან თავსაფარს ისწორებდა და თან გაიძახოდა:

— შენი ჭირიმე... შენ დაგენაცვლა მამიდაშენი ელენე, შენ! ჩემო გვრიტო და მალხაზო!.. ძლივს არ მოვესწარი კიდეც შენს ნახვას! შენი ჭირიმე, შენი, შენი! — და სიხარულით გაცეცებული ქალი ეხვეოდა თავის ძმისწულს და მხურვალედ ჰკოცნიდა. — არ გრცხენია, ბიჭო, ასე რომ მიმივიწყე... ასე უნდა მამიდას დავიწყება?... ასე?..

— აწი ხშირად გნახავ, მამიდაჩემო... უფრო ხშირად!.. სტუმარი მოგიყვანეთ, მამიდა, სტუმარი! აზნაური პლატონ სამანიშვილი, ბეკინა სამანიშვილის შვილი! ძალიან სასიამოვნო სტუმარი! — ეშმაკური ღიმილით დაათვა არისტომ სიტყვა.

ხნიერი დედაკაცი უცბად მიტრიალდა, თავი დაუკრა პლატონს, ხელი ჩამოართვა და თანაც მოიბოდიშა!

— ღმერთო, მომკალი! სიხარულმა გამომაჩერჩეტა მე უბედური! თვალები რავა ამება მე უბედურს! მობრძანდით, სახლში მობრძანდით! ნუ მიძრახავთ, ჩემო ბატონო!

— რას ბრძანებთ, ბატონო! — მიუგო პლატონმა, — რათ სწუხართ მაგისათვის!..

— დავიწყებული ვყავარ, ჩემო ბატონო, სულ დავიწყებული! ერთხელ წელიწადში რავა არ უნდა გნახოს შენიანმა?!

— გამხნევდი, მამიდაჩემო! აწი უფრო ხშირად გნახავ-თქვა, აკი გითხარი!

— უწინაც მპირდებოდი, მარა...

— ახლა აღარ მოგატყუებ, შენ არ მომიკვდე! — სიცილით მიუგო არისტომ.

— ნეტავი მაგას მოვესწრებოდე და!

— კი მოესწრები!..

სერაპიონს კიდეცაც გაუკვირდა არისტოსაგან ეს დაჯინებული სიტყვა და უნდობლად მისჩერებოდა ამის მთქმელს, რადგან ვერ მიმხვდარიყო ნათქვამის მნიშვნელობას.

პლატონი კი დაკვირვებაში იყო გართული. ეს დედაკაცი სწორედ ურიგო არ იყო. თავისი ხნოვანების მიხედვით შეხედულებაც სასიამოვნო ჰქონდა. მართალია, ეტყობოდა გამოსვლის წინ უმარილი მოესვა პირზე, თვალების უბეები სულ ამოთეთრებული ჰქონდა ამ საცხებლით.

მაგრამ მაინც მისი კაი ფერი და წითური ლოყები თვალში ეცა პლატონს, და, თქმა არ უნდოდა, რომ ბეკინა ვერ დაუწუნებდა ამ ქალს. რაც მეტს უკვირდებოდა პლატონი, თანდათან რწმუნდებოდა, რომ გულყთილი კარგი ადამიანი უნდა ყოფილიყო. ამას იგი ქალის სახეზე კითხულობდა ნათლად; და ამასთან სალომესგან ამისი ქება რომ აგონდებოდა, რომ აგონდებოდა ამისი უშვილოსნობა, რომ ორი ქმრის ნაყოლი იყო, რომ მას შეეძლო მისი ლუკმის დაცვა განუზიარებლად, პლატონის გული სიხარულით ივსებოდა, მეტი სიამოვნებისაგან აჩქარებით ტოკავდა და სიყვარულიც ელვძებოდა ამ ადამიანისადმი. ამ უკანასკნელი გრძნობით, თუმცა ჯერ გამოუთქმელით, მას სწადდა ამთავითვე თავისკენ მიემხრო ეს ქალი, მიემხრო და ნამუსზე შეეყენებინა, რომ სიყვარულისათვის სიყვარულითვე ეპასუხა მასაც და არა ბოროტებით, მოძულებით.

— ჩანს, მართლაც ღმერთი მწყალობს! — გაიფიქრა კმაყოფილმა პლატონმა.

მიპყრობილი თვალით იგი ცდილობდა არისტო მიეხვედრებინა, რომ მას მოსწონდა მამიდამისი, რომ იგი თანახმა იყო და სწადდა, რაც შეიძლება მალე დაეწყნარებიათ მისი აფანტქალებული გული თანხმობის სიტყვის გაგონებით. იგი ისეთნაირმა მოუთმენლობამ შეიპყრო, ისეთნაირ მოუსვენრობას მიეცა და ისეთმა აჩქარებამ შეიპყრო, თითქო ვისიმე შიში ჰქონდა, მოცილე არ გამოჩენოდა, ვისმეს არ წაერთმია მისთვის ეს მოხუცებული ქალი, ხელიდან არ გამოეგლიჯა მისთვის ასეთი ძვირფასი არსება.

არისტო ადვილად მიუხვდა, რასაც პლატონის თვალები ეუბნებოდნენ. მაინცდამაინც მისთვის არაფერი საჭირო იყო პლატონის ნიშნები. კი, მართალია, ამით საქმე ადვილდებოდა, მარტივდებოდა — თორემ მის გუნებაში საქმე გადაწყვეტილად იმ წამიდან მიაჩნდა, რაკი პლატონს ამ ეზოში ფეხი შემოადგმევინა; იმ წამიდან, რაც უნდა უარზე დამდგარიყო პლატონი, არისტოს გადაწყვეტილებით, იგი იძულებული შეიქმნებოდა, — ამას მოახერხებდა არისტო, — უსათუოდ დედინაცვლად მიეღო მამიდამისი. მაგრამ რაკი პლატონმა ქალი მოიწონა და თანახმა ხდებოდა, მას საქმე უადვილდებოდა და ამით შეხალისებული არისტო მიზეზს ეძებდა, რომ მამიდამისი ოთახში შეეხმო და გამოეცხადებინა მისთვის მათი მოსვლის მიზეზი; ეს მით უფრო საჭირო იყო ახლავე ექმნა, რომ დავითი სახლში არ იყო და მეთვალყურე უფრო ნაკლები ეგულებოდა.

ის იყო არისტომ ამისი ასრულება დააპირა, რომ აივანზე გამოვიდა დავითის ცოლი, ნუჩია, ყმაწვილი, სახეგამხდარი ქალი, თითქმის ტიპ-

ველა, ძუძუთა ბავშვით ხელში. მან სტუმრებს ხელი ჩამოართვა და ხმაამოუღებლად მიჰდა კუთხეში, პატარა, დაბალ სამფეხა სკამზე.

— ბატონი ძალიან გემდუროდათ, რომ არ ნახულობთ! — მიმართა არისტოს ნუჩიამ, ჩვეულებრივი მისალმების შემდეგ.

— ახლა საქმე ისე მაქვს, რომ აწი აღარ ვათქმევინებ მაგნიარ სამღურავს ჩემზე! — მიუგო არისტომ.

— კაი დაგემართოსთ!

— მაგასაც ვნახავთ! — თქვა ელენემ.

— აგერ ნახავ! — თქვა არისტომ და მერე უცებ დაატანა: — უკაცრავად ვარ, სერაპიონ ჩემო, ცხენებისათვის რომ გთხოვ! აწი ქე დაღამდება და...

— ახლავე, აჰ, ახლავე! — წამოდგა სერაპიონი და ქვევით ჩავიდა.

— მამიდაჩემო, ეს ლეკურ-ხანჯალი შემინახე შენ! — წამოდგა არისტო და შევიდა სახლში; მას თან შეჰყვა მამიდამისიც.

არისტომ გადიძრო ლეკური და გადასცა ელენეს; ახლა ხანჯალს რომ იხსნიდა, კარებისაკენ თვალებდაჭერილმა, დაბალი ხმით ელენეს მიახალა შემდეგი სიტყვები:

— მამიდა, იმ ყმაწვილს დედინაცვლად უნდისარ, იცოდე და აქედანვე მითქვამს შენთვის, არაფრის გზით უარი არ მოხერხდება!

— ასე მასხრობაში უნდა გაატარო, შე დოუწყნარებელო, შენი წუთისოფელი?... — მიუგო ხნიერმა ქალმა.

— შენ არ მომიკვდე, მე შენ არ გეხუმრებოდე!.. შენ არ მომიკვდე!.. კაი ოჯახი, კაი მამული... სახლი, კარი! პატიოსანი აზნოუშვილები!.. ჭარმაგი მოხუცებული... არც ისე მოხუცებული მაინცდამაინც!

— სუ, შე უხეირო, სუ! გეყოფა... სხვა რამეზე იმასხრე... შენ გენაცვალე, სხვა რამეზე... ღმერთო, მომკალი!..

— კი არ გემასხრები, საქმეს გეუბნები და გეიგონე ჩემი. ღმერთი გამიწყრეს, თუ გეხუმრებოდე! შერცხვენილი ვიყო, თუ პირდაპირ ამაზე არ ვიყოთ მოსული! არ დაიჯერებ კიდეც? ამ მხეცების ხელში რომ ხარ, მებრალეები და ღმერთმა ხსნა გაღირსა და ეს არის!.. — და არისტო მოუყვა სამანიშვილების ამბავს ელენეს, აწონებდა მათ, თუმცა თვალთაც არ უნახავს მათი ცხოვრება; პირდებოდა, რომ სულ აღარ მოგშორდები, რაკი სამანიშვილისას მიგიყვანო, ათასნაირი ფერადებით უწერდა ახალ ოჯახში ცხოვრებას.

— გზა არ გაქვს, გზა, უარი თქვა! რას ამბობ? კაი ოჯახი, კაი სასმელი, კაი საჭმელი, ყორიფელი ბევრი!.. მე სულ შენთან ვიქნები, მეტი რა

გინდა კიდევ? არა... უარის თქმა ყოვლად შეუძლებელია... ყოვლად შეუძლებელია! ლაპარაკი საჭიროც კი აღარაა!.. შენ არ მომიკვდე! — გადაწყვეტით ამბობდა არისტო.

ამნაირი უცნაური, მოულოდნელი ამბის გაგონებისას ხნიერი ქალი ხან „უიმეს“ იძახდა, ხან კიოდა გაოცებული, ხან აჩუმებდა თავის ძმის-წულს, ხან რას ამბობდა, და ყოველივე ეს სიზმარივით ეჩვენებოდა საწყალს. მას სრულიად არ სჯეროდა ძმისწულის სიტყვა, ასე რომ არისტოს გულიც მოუვიდა ბოლოს, რომ ამ დედაკაცს ვერაფერი შეასმინა. ძლიერ, როგორც იქნა, როდესაც დააჯერა, რომ მართალს ეუბნებოდა, რომ მთხოვნელი სახლში ჰყავდა მოსული და დარწმუნებულმა, რომ ხუმრობა აღარ იყო, ელენემ უნებლიეთ ამოიხვნეშა და უნებურად წამოსცდა:

— ვინ გამიშვებს აქედან, შვილო?

— რატომ?

— ხარჯი დაჭირდებათ!.. თავს ვერ ირჩენენ და ამნაირ საქმისათვის რა მოეძებნებათ?

— ჩემს კბილებს!.. მაგათ ხელში, რომ მოგვკვდე, მაინც არ დაგტოვებ, რაკი ამნაირი საშუალება მეძლევა!.. რას დევები მაგათ? კისერიც უტეხიათ!..

— რას იზამ, შვილო?.. რას მოუხერხებ?..

— რას ვიზამ? რას ვიზამ და მოგიტაცებ — ამას ვიზამ!

— უიმე... უიმე!.. — და პირზე ხელი მიიფარა ელენემ. — უიმე!.. ჩემი გამოჭენება გინდა ამ მოხუცებულობის ხანს... უიმე! უიმე! აჰ, არ თქვა, მაგ!.. არა, არა! შენი ჭირიმე!.. ასე გავატარებ გაძალღებულად ჩემს წუთისოფელს... არაფერს არ დევები, შენ დაგენაცვლე! — აწრი-აღდა იგი.

მაგრამ არისტო თავისას არ იშლიდა. გადაწყვეტით გამოუცხადა, რომ უსათუოდ უნდა წაჰყოლოდა სამანიშვილს, გამოუცხადა, მოტაცებაჲ რაგვარად უნდა მოეხერხებინათ: ელენე ესტუმრებოდა ერთ თავის ნათესავს, საიდანაც წაიყვანდნენ და ჯვარს დასწერდნენ ბეკინაზე. არისტო ხმის ამოღების ნებასაც არ აძლევდა მოხუცებულ მამიდას, რომლის გონებას რაღაც ბურანი შემოხვეოდა ყოველი ამ გაგონილისაგან.

ამასობაში კი აივანზე დარჩენილი ნუჩია და პლატონი, თუმცა თითო-ოროლა სიტყვით შეენაცვლნენ ერთმანეთს, მაგრამ მუსაიუ მაინც ვერ გამოაწყვეს და მოელოდათ მეტად სამძიმო, უხერხული მღვმარეობა—ხმაგაკმენდით სხდომა, როცა მათდა ბედად ბავშვმა ტირილი დაიწყო და ერთი წამის შემდეგ ისეთი ყურთასმენის წამლები ჰქვირილი

მორთო, რომ ნუჩია იძულებული შეიქნა ამდგარიყო და სტუმარი გაე-
თავისუფლებინა ამ უსაქციელო ბავშვის შემზარავი წივილისაგან.

მარტოდ დარჩენილმა პლატონმა პირი ეზოსაკენ მიიბრუნა და იქა-
ურობას დაუწყო თვალიერება.

ჩამოწოლილ ბინდში ახლა კიდევ უფრო გულდამწყვეტი შეხედუ-
ლება მიიღო აქაურობამ, ვიდრე პირველ დანახვაზე ჰქონდა. პატარა
ხრიოკი, დაფერდებული ადგილი, აქა-იქ ჩამტვრეული ღობით შემოვ-
ლებული; ფერდობზე მიკრული, წინიდან ბარჯგებზე შეყენებული
პაწაწინა ოდა, რომლის აივანზე იჯდა ახლა პლატონი; ცოტა მოშორებით
გლახური სახლი, ალბათ, უწინ სამზარეულოდ ხმარებული, რომელიც
უფროს ძმას გადაეტანა და რომელშიაც ახლა ცხოვრობდა თავისი
ცოლ-შვილით, — ეს იყო ის შენობები, რაც ამ ეზოში ჩანდა. ღობის
გადაღმა მოჩანდა ისლით დახურული, ერთიმეორეზე მიკრული გლახის
სახლები; ქვევით, დავაკებულში მოჩანდა დანარჩენი სოფელი, რო-
გორც ეტყობოდა, ღარიბი, შეუძლებელი.

წინათ მიყუჩებული, მიჩუმებული სოფელი თითქო ახლა შეხალისდა,
გამოიღვიძაო; ორღობეებში თავდაღმართიდან ერთი ჯლიგინით მოერე-
კებოდნენ საქონელს, მოისმოდა უკან მომდევარი მწყემსების ყვირილი,
შეწყრომა. სახლების ერღობიდანაც აქა-იქ კვამლმა იწყო ამოფშუება.

ამ პატარა ქოხშიაც სიცოცხლემ გაიღვიძაო თითქო; პატარა გოგომ
ჩაფით წყალი მოარბენინა, მერე, ეტყობოდა, ცეცხლიც დაანთეს და,
რამდენიმე ხნის შემდეგ. გაღებული კარიდან მკაფიოდ მოისმა მჭადის
მცხობელის ხელების პარტყა-პურტყი. პატარა, თავშიშველა და ფეხში-
შველა შვიდი-რვა წლის ბიჭმა, პარკით გვერდზე, სახრით ხელში, შემო-
რეკა ეზოში რამდენიმე სული საქონელი; ამას უკან შემოჰყვა გრძელ-
წვერა, შეხსნილი ახალუხით, ძელით მხარზე, ღვედში ნაჯახგარჯობილი
კაცი, რომელმაც ერთი გაჯავრებით შეჰყვირა ბავშვს, როცა საქონელი
ქოხისკენ გაეშურა; ბავშვი გაიქცა და ისევ აქეთ გამორეკა პირუტყვი.
მოჰკრა თვალი თუ არა აივანზე უცხო კაცს, იმწამსვე ოდის უკან მიი-
მაღა. ეს კაცი იყო დათია ბრეგაძე. ცოტა ხნის შემდეგ, ქოხის მახლობ-
ლად, გადასაბიჯზე გადმოაბიჯა მხარზე შეშაგადებულმა მეორე კაცმა, —
ეს უფროსი ბრეგაძე იყო — კარებთან დაავლო ტვირთი, მოიხედა
ოდისკენ, მიაჩერდა პლატონს და სახლში შევიდა.

— ის ვინაა, აივანზე რომ წამოჰიმულა? — უსიამოვნებით, წარბებ-
შეხრით შეეკითხა დათია ცოლს, რომელიც ცეცხლს ანთებდა ოდის უკან
გადმოხურულში, რაიც სამზარეულოს მაგიერობას უსრულებდა ამ

ოჯახს მას შემდეგ, რაც ანტონმა სამზარეულო სახლი გაიტანა, დასადგომად, სრულს გაყოფილობამდის.

— რა ვიცი, ვილაც სამანიშვილიაო... არისტომ მოათრია! — მიუგო სერაპიონმა.

— არისტომ?! მაგ ოხერი კიდევე მეეთრა?! რა მინდაო?..

— რა ვიცი, რა უნდა!.. დაწანწალობს, სხვა რა ენდომება!.. რა გევიდა, სულ იმას იძახის, რომ აწი უფრო ხშირად ვივლიო... მამიდასის არწმუნებს!..

— მისმა სიცოცხლემ!.. მე იმას აქ ბინა დავადებო?! ორივეს კარზე გავეყრი!.. რა გვარია ის კაცი?

— სამანიშვილი, ბატონო, სამანიშვილი... რა იქნა ამდენი კითხვა? — გაჯავრებით შეუტია ნუჩიამ. — ვახშამი გეჭირია აგერ...

— რა ვახშამი უნდათ?.. — დაიწყო დათიამ.

— ახლა მაგას მომიყევი კიდევე! — გააწყვეტინა სიტყვა ცოლმა.

— აბა, რა!.. რაც მაქვს, ის ჭამონ, იმასაც კარგად გიახლებიან!.. აბა, მაგათ სიცოცხლემ, ძროხას დაეუკლავ ახლავე!

— ჰო, ხმელა ჭადი და ლობიო მიუტანეთ!.. იმ უცხო კაცის მინც უნდა მოირიდოთ, თქვე დალოცვილებო!.. ასეთი თავისმოჭრა, გამოჭიანურება არ გამიგონია მე!.. წადი, ბატონო, — მიუბრუნდა სერაპიონს ნუჩია: — წადი, ყმაწვილო, და ერთი ქათამი, რავარცხა იქნას, მონახე და დამიჭირე... არ შეიძლება ასე!..

— სად მოვნახო ახლა ამ ჩამოზნელებულში... საცხა ორიოდ წიწილია, არც კი ვიცი კარგად, რომელ ხეზედ ჯდებიან!

— ეგერაა კვინცხაზე, ეგერ, ეჰ! — ანიშნა ნუჩიამ. — წადი, ღვთის გულისათვის!.. მერე უფრო გაგიჭირდება!..

სერაპიონი მიბრუნდა და ზანტად, ბურტყუნით წავიდა კვინცხისაკენ.

— დედა, ჭადი მინდა მე! მშია! — მივიდა დედასთან ახლად დამბრუნებული სამწყემსურიდან დათიას შვილი.

— შეიცა, შვილო! ვერ ხედავ აგერ რამდენი საქმე მაქვს! დათი, შეუმატე ამ ცეცხლს, შე კაცო!..

— მშია მე, რა მევიცადო!

— დაგამშიათ გამჩენმა! — შეუტია ნუჩიამ, რომელმაც ის იყო მჭადებისათვის ფქვილს წყალი დასხა გობზე. — დაგამშიათ გამჩენმა! პა! შენ თვითონ არ შეგიძლია, რომ მონახო და ჭამო?! აი, შეგარცხენა ღმერთმა! — და ნუჩიამ შვილს გადმოუგდო ცივი მჭადის ნატეხი; მერე უცბად მიბრუნდა, წამოავლო პატარა დოქს ხელი, გაუშვირა იგი პატარა

ბიჭს, რომელიც მაღიანად ილუკმებოდა ცივ მჭადს და უთხრა:

— მალაქიასთან გადირბინე, ვარლამია, და უთხარი, დედა შემოგე-
ხვეწა-თქვა, ჩემო მალაქია, ეს ერთი დოქი ღვინო გამომიგზავნე-თქვა
და მე ვიცი შენი პატივისცემა-თქვა... ჩემო მალაქია-თქვა, ძალიან შემო-
გეხვეწა დედა-თქვა!.. უთხარი, რომ უცხო სტუმარი მოუვიდა-თქვა. ჰა,
დროზე ქენი, დროზე, ჩემო ვარლამია!

ბავშვმა გამოართვა დოქი და დედის დამტკბარ სიტყვებზე შევლი-
ვით მოჰკურცხლა.

— ნელა, ბიჭო, დოქი არ გატეხო! — მიაძახა ნუჩიამ.

არისტომ რომ მამიდასთან გაათავა ლაპარაკი, აივანზე გამოვიდა და
ხმადაბლა, ხალისიანად უთხრა პლატონს:

— ერთ წამში მოვაკვარაზქინე საქმე, ერთ წამში... კინალამ არ გადა-
მერია საწყალი დედაბერი! ხა, ხა, ხა! მარა იმედია, ამათსავით შენ არ
შემიკრავ ნათესავთან სასიარულოდ გზას! რასაკვირველია! — და არის-
ტო მოუყვა, თუ როგორ უნდა დაებოლოებინათ მათ თავისი საქმე.

— სამკვრივოს მერე ბიძაჩემს ივანეს ამოვალებინებთ!.. ნახევარი
იმან წვილოს საქმის საწარმოებელი, ნახევარი შენ!.. რა გენადვლება!
მაგათ კი არ შევარჩენ და!

— ქონდეთ, ქონდეთ... ცოდვაა, არაფერი გააჩნიათ!

— რას დევძებ! მე რა კარგი მახსოვს მაგათგან!

ეზოდან მოისმა რალაც ხმაური... აგერ გადირბინა ქათამბაც, მას უკან
მისდევდა ძალღი დასაჭერად. აგერ კაცის ფეხის ხმაც მოისმა, რომ მირ-
ბოდა.

— ეს ოხრიშვილები, თავი ნუ მომიკვდება, ახლა დასდევენ ვაზში-
სათვის ქათამს!.. სად იყვნენ აქამდის?! ვაი თქვენს პატრონს, თქვენს
პატრონს! პლატონ, სანამ ესენი ქათამს იჭერენ, ერთი ცხენებს დავხედავ
ჩუმად, თვარა მე დარწმუნებული ვარ, ერთ კვნიტ ჩალას არ აღირსე-
ბენ და ხვალ, შენი მტერი იქნა ისე, ისინი რომ იქნებიან! — თქვა არის-
ტომ, ფეხაკრეფით ჩავიდა კიბეზე და მიბნელებულში გასწია იქით, საი-
თაც ცხენები ეგულებოდა.

ქათამს ისევ დასდევდნენ დასაჭერად და ამიტომ არისტო მორიდე-
ბით მიდიოდა წინ, რომ არავინ შეხვედროდა.

უეცრივ რალაცამ გაისისინა ჰაერში და არისტოს მძიმედ მოხვდა
ჭოლოკი მარჯვენა კუნთში.

— არ მომკლა ამ ვირმა! — გამწარებით წამოიძახა მან და იქვე დაე-
ცა მიწაზე გულშეწუხებული. — აი, თქვენი რჯული, აი, თქვენი!.. ოოოჰ!

ოოო! ქე არ მომკლეს ამ ურჯულოებმა ერთი წრიბა ქათმის გულისკვეთის... ამოვივარდათ ოჯახი! ოპ, პო, პო! — ტკივილისაგან მიწაზე წრიბა ლებდა არისტო და ორივე ხელით იზელავდა კუნთს. — თქვენ დაგწყველოთ ღმერთმა, თქვენ შეგაჩვენოთ დამბადებელმა! ვის გაუგონია ღამეში ჭოლოკებით ქათმის დევნა! ყველაფერში უხეიროები, ყველაფერში...

ახლა ეს ქათმის დევნა ეზოს მეორე ყურედან მოისმოდა. არისტო წამოდგა და კოჭლობით მაინც ცხენისკენ წავიდა.

— თითქო განგებ ჩემთვის ესროლოს ამ შეჩვენებულს! — გაეცინათ თვით არისტოს. — ძალიან არ გოუხარდება, რომ გეიგოს!..

და მან გადაწყვიტა, რაც შეეძლო, ძალა დაეტანებინა თავისთავისათვის, დაეძლია ტკივილი და მასპინძლისათვის, მათდა სასიხარულოდ, არ გაეგებინებინა ეს ამბავი.

ცხენებს მართლა არაფერი საჭმელი არ ჰქონდათ, იდგნენ საცოდავად, ხეზე მიბმულნი ბაწრით. არისტომ თავი გააქნია, გულში ჩაიბრუნა მუშტი დაქაღნებით და უკან გამობრუნდა გინებითა და ლანძღვით მასპინძლის მიმართ.

აივანზე რომ ამოვიდა არისტო, პლატონი იქ აღარ დაუხვდა; იგი დათასთან მუსაიდობდა ოთახში: მათ შეუერთდა არისტოც. ეს უკანასკნელი, მეტად ცუდ გუნებაზე დამდგარი, ისეთ კილოზე ელაპარაკებოდა დავითს, რომ პლატონი შიშმა აიტანა — ვაი თუ რამ კინკლაობა მოხდეს ამათ შორისო. მაგრამ რალაც მანქანებით დავითი მოთმინებით იტანდა არისტოს გადაკრულ სიტყვებს, უყურადღებოდ სტოვებდა მათ და ამის წყალობით ვახშამმაც მშვიდობიანად ჩაიარა და მშვიდობიანობაში მოსვენების დროც წამოეწიათ.

სტუმრები ცალკე დააწვინეს ოთახში; დავითი თავისი ცოლითა და მათთან ელენეც მეორე ოთახში დაწვენენ; სერაპიონმა გარეთ, აივანზე დაიგო ქვეშაგები.

ორსავე ჩვენს მგზავრს მალე მიეძინა, მაგრამ ისევ გამოედვინათ ბავშვის ყვირილ-წივილზე, რაიც მეორე ოთახიდან მოისმოდა. ეტყობოდა, რომ იგი მალე არ დაწყნარდებოდა და უფრო უმატებდა ჭყვირილს დედისა და მამის გაჯავრებით „სუ“-სა და „ჩუ“-ს მიძახებაზე.

— გაფხრეწა!.. გაგლეჯა!.. ეუბნებოდა აქედან მოთმინებადაკარგული არისტო. — არ გადარჩენა... ყველასი!

— კაი, კაცო! გეიგონებენ! — აჩუმებდა პლატონი.

— გეიგონონ!.. ვაი და ვუი ყველას!.. რა დამაძინებს, თუ გიყვარდე, ამ ჭოჯონეთში?!

მაგრამ დაღალულობამ მაინც დასძლია და ცოტა ხნის შემდეგ არისტოსაც და პლატონსაც ტკბილად ეძინათ, თუმცა ბავშვი ისევ ჰირვეულობდა დიდხანს.

XI

შვილის მაშვლობა მეტად სასიამოვნოდ დაურჩა მოხუცებულ ბეკინას. ძალიან იამა გუნებაში ისიც, რომ ქალის მოტაცება სჭირდებოდა. ბეკინას გაახსენდა ყმაწვილკაცობა, ამისთანებს ჩვეული გეჟმეჟობა. ეს გარემოება რომ გაახსენდებოდა, რაღაც შემატებულ სიცოცხლეს ჰკრძნობდა, სასიამოვნო ღიმილით ეფინებოდა სახეზე, თუმცა შვილს კი უთხრა საყვედურივით: — „ეგ მოტაცება კი, შვილო, საჩემო საქმე აღარაა!.. უნდა აგერიდებია ეს!“

ყველაფერი მოთავებული იყო, საჭირო იყო მხოლოდ შუათანა ღზინისათვის მომზადება, რომ პირველად გაყრუებულ სახლში არ შემოეყვანათ ოჯახის დედა.

პლატონმა მიიპატიჟა დანიშნული ღზინათვის ახლო მეზობლობა. მივიდა სიძესთან და, როგორც იყო შეირიგა შემომწყურალი კირილე, რომელსაც სთხოვა ქალის მოსაყვანად წაყოლოდა, რაზედაც კირილემ სიხარულით თანხმობა გამოუცხადა.

— ახლა ისევ გულდამშვიდებით შეგვიძლია ვიყოთ! დარწმუნებული ვარ, ამ ჩვენს დედინაცვალს არაფრის გზით შვილი არ მიეცემა... ეს გათავებულია... კაი ქალიცაა, შენ ნუ მომიკვდები, თვარა აგერ თავად ნახავ!.. შენთვისაც კაი იქნება — ცოტა რაცხა-რაცხაზე ყურს მაინც გიგდებს!.. წაგვხმარება ხანდახან რამეში!.. — ეუბნებოდა გულდაწყნარებული პლატონი მელანოს.

— დახმარება მისი ის იქნება, თუ შეგვარჩენს, რაზედაც ახლა ვართ... მეტი არაფერი არ მინდა მისგან!

— რასაკვირველია!.. მაგია, აბა! დარდი ნუ გაქვს!

დადგა სანეტარო ღლეც ბეკინასათვის. პლატონმა, არისტომ და კირილემ რამდენიმე სხვა ყმაწვილის თანხლებით მოიყვანეს ელენე სამანიშვილისას და მოხუცებულებს ჯვარი გადასწერეს. პატიოსანმა აზნაურმა საკადრისი ღზინი გადაიხადა. ამ სიხარულის ღღეს კირილემ სწორედ დაპირებისამებრ განსხვავებით მოუღზინა თავის სიმამრს და სხვებიც მოაღზინა, უჩინებრად, უცემატყეპოდ.

პლატონის სიტყვა გამართლდა: მელანოს ძალიან მოეწონა ახალი

დედამთილი, რომელმაც მალე გაათავა პატარძლობა და რძლის ხელის შემწყობი შეიქნა ყოველ საქმეში. ბეკინაც ძალიან კმაყოფილი იყო და ეს კმაყოფილება მით უფრო ახარებდა, რომ ელენემ მალე, სულ მოკლე ხანში, ოჯახის წევრთა სიყვარული დაიმსახურა და სიამოვნებით შემატა სახლს.

პლატონი იმდენად გულდაჯერებული იყო დედინაცვლით, რომ მზად იყო ხელი აედო მის საქვრივოს გამორთმევაზე ბრეგადეებისაგან და არისტოს ეხვეწებოდა საქმის მოსპობას ამის თაობაზე და ძალიან სწყინდა, რომ არისტო არ თანხმდებოდა და მის თხოვნას არ იჭერებდა.

— ბევრი გაქვს ყორიფელი?... გაწყენს, რომ შეგემატოს ცოტა რაზე თუ? — ეუბნებოდა პასუხად არისტო.

— არა, მარა... იმათგან!..

— ერთი გულჩვილი შენ შემხვდი კიდეც!.. შენც კარგად გამოგადგება, ჩემო ძმაო... რაზე უნდა დაკარგოთ?... არ ვიცი! რაც მეტი გვექნება უფრო მეტს მოვილხენთ, პლატონ ჩემო! არა, ბატონო ბეკინა?

— რასაკვირველია, რასაკვირველია! — უპასუხა ბეკინამ, რომლის სული და გული შეიქმნა ეს კაცი და რომლის მოშორება მას ახლად სამძიმოდ დაუჩივებოდა, თუმცა ღვთით, არისტოს მხრივ ამაზე შიში არ ექირვებოდა — იგი ჯერჯერობით, როგორც ეტყობოდა, კიდეც კაი ხანს არ აპირებდა ფეხის მოცვლას ამ ახალი ბინიდან.

ასეთ საერთო სიამოვნებაში, კმაყოფილებაში, ერთმანეთის სიყვარულში მიდიოდა დრო და ჟამი სამანიშვილის ოჯახში და ერთ დრომდე კიდევაც გაგრძელდებოდა ეს ბედნიერების ჟამი, რომ ერთ დღეს მელანოს თავზარდამცემი, გულის ამრევი, ჭკუაზე შემშლელი ამბავი არ გადაეცა თავისი ქმრისათვის, რითაც გული მოაყვანიდა პლატონს ისე, რომ ამან კიდევაც შეუბღვირა და მიიძახა წყრომით:

— ნუ სულელობ ერთი შენ!.. რა სახუმარო საგანი ნახე ახლა?

— კი არ გეხუმრები, საქმეს გეუბნები!.. გეუბნები, ისეთ ნიშნებს ვატყობ ამ ქალს, რომ მეშინია ორსულად არ იყვეს!.. შვილები ნუ მომიკვდება!.. არ გითხრა, აბა?! მე თვითონ აგერაა გადვირევი... რა ამბავია ეს ჩვენს თავზე?! ღმერთო, შენ დაგვიფარე! — იწერდა პირჯვარს მელანო.

პლატონი სრულიად დაიბნა და ხმაგაკმენდილი მისჩერებოდა ცოლს სრულიად არ სჯეროდა მისი ნათქვამის სინამდვილე, თუმცა გულში მოუსვენრად ტოკვა დაუწყო.

— მოგებლანდა... აბა რაგა შეიძლება?! — წაილაპარაკა მან და ცოლს

გოშორდა; თითქო ეშინოდა, რომ უფრო დაბეჯითებული, თავზარდამცემი რამ არ გაეგონა მელანოსაგან.

— რასაკვირველია, მოგებლანდა!... აბა, კარგად დოუკვირდი, თუ არ ცდები, გეიგებ მაშინ!

— ნეტავი, ნეტავი, შენი კარგა ყოფნით!

— მოვკლავ მაგ უბედურს!.. ღმერთმანი, მოვკლავ! — ამბობდა თავისთვის პლატონი, ცოლის სიტყვები რომ გაახსენდებოდა ელენეს შესახებ. — ღმერთმანი, მოვკლავ! ეჰ, სისულელეა, რასაკვირველია, სისულელე... მელანოს მოეჩვენა მხოლოდ!

საღამო ეამი იყო, მელანომ რომ უთხრა თავისი ეჭვი ქმარს და ვახშამზე პლატონი იმდენად თავის საინს არ დასჩერებოდა, რამდენად თავალი დედინაცვლისკენ ჰქონდა, მაგრამ ვერაფერ ცვლილებას ვერ ამჩნევდა.

— ძალიან არ მოტყუვდი, მელანო? — ღიმილით უთხრა მან დაწოლის ხანს ცოლს.

— არა, პლატონ, არა, არ უნდა ვცდებოდე, შენ არ მომიკვდე!..

— კაი, ნუ გადამრიე კაცი!

— რა ვქნა, შენ დაგენაცვლე, მეც შიშში არ ვარ?

პლატონი გაჩუმდა. ამ საგანზე ლაპარაკიც კი არ უნდოდა. გულიც რაღაც სევდით ევსებოდა ამის გაგონებაზე, თუმცა დაჯერებამდის მეტად შორს იყო. მელანომ ისევ დაიწყო ამ საგანზე ლაპარაკი, მაგრამ პლატონმა სთხოვა გაჩუმებულიყო, სხვა რამეზე ელაპარაკნა. მან სცადა ძილისათვის მიეცა თავი, მაგრამ ცოლის სიტყვებს ყურებში ზარივით წკრიალი გაჰქონდათ.

— ვაი თუ მართლა უბედურება მეწია?! — ფიქრობდა პლატონი. — ისეთ ნიშნებს ვატყობო... აჰ, რაღა შეიძლება?! ვინა თქვა, ვის გოუგონია, ამგვარი ამბავი მომხდარიყვეს?! ორნაქმარებს, უშვილოს... ამ სიკვდილის წინ შვილი მიეცეს?! ჰმ!

და პლატონი ამშვიდებდა, აწყნარებდა თავის გულს, ცდილობდა, რომ სისხლი თავში არ ავარდნოდა, ტვინი მოესვენებინა; გვერდიდან გვერდზე ბრუნდებოდა, ცდილობდა დასძინებოდა, მაგრამ ძილი მაინც არ ეკარებოდა... ყურებში ისევ ცოლის სიტყვები ესმოდა, რომელთაც მისი ტვინი მოუსვენრად ედავებოდა, ეწინააღმდეგებოდა. დიდხანს იბორგა, დიდხანს იტრიალა ასე გაწვალებით საწყალმა პლატონმა, რომ ისევ მელანოს ხმა მოესმა:

— ე, შეხედე, შე კაცო, თუ ვცდები, თუ სისულელეს გეუბნები! შეხედე! ე, თუ ვცდები... ე, რავე ეტყობა! ახლაც ვერ ხედავ?

და ფანჯრიდან ანიშნებდა პლატონს ეზოში მოსიარულე ელენეზე. პლატონი მისჩერებოდა ხმაამოუღებლად, გულაფანცქალებული. დედნაცვალმა თითქო დაინახა ფანჯარასთან მდგარი გერები და ამოტყე გამოსწია.

— ე, ე, უიმე... უიმე! — იყვირა მელანომ, — უიმე!.. ახლაც ვცდები?.. კიდევ ვცდები?.. ვაი დედაშენს, ვაი დედაშენს! — და მუშტი ემუქრებოდა იგი დედინაცვალს. — ველარც ახლა ატყობ?

ატყობს და არც ატყობს! რასაკვირველია, ატყობს, რასაკვირველია ხედავს თავისი თვალით, ცხადად ხედავს თავისი უბედურების მომასწავლებელ ნიშანს და, ამ მოულოდნელი უბედურების წინ წამდგარს, ენა ერთმევა, გონებაც ეკარგება. სისხლიც უშრება და გაქვავებული, გრძნობამიჩლუნგებული, გაცივებული თვალებით მისჩერებია ამ უღვთო დედაკაცს, რომელთანაც არც პატივისცემა გაუვიდა, არც სიყვარული არც სამსახური; რომელიც ასე უღვთოდ იმეტებდა მასაც, მის ცოლ-შვილსაც, შეჩვენებული, დაწყევლილი!

— ღმერთო, რა შეგცოდე?! რა შეგცოდე? — სასოწარკვეთილებით, ნაღვლით გულავსებული კვნესის იგი. — რა შეგცოდე?

— იქით! იქით! იქით, შე წყეულო! — უყვირის დედინაცვალს პლატონი. — იქით, თვალით მაინც ნუ დამენახებები! — მაგრამ ის, თითქო არ ესმის პლატონის ხმაო, ისევ მობაჯბაჯებს ფანჯრისკენ, მობაჯბაჯებს მძიმედ, ძლივსძლივობით.

— იქით, შე შეჩვენებულო! იქით, თორემ მოგკალი ეს არი! ღმერთო, რომ არ ესმის?!

არ ესმის თავისი ხმა არც პლატონს, თუმცა ყვირის, რაც ღონე აქვს ხმა პირიდან არ ამოსდის იქვე გულში რჩება უღონო, სუსტი, გაუგონარი და ეს უმატებს გამწარებას, უფრო უკლავს გულს, უხეტყავს სულს უმწვერვალესად აღელვებული კაცის თვალწინ ყოველივე აირია, აიშალა ამოძრავდა; აცახცახებული, მთრთოლავი ძლივს დგას ფეხზე. ეს რაღა ამბავია?! რა არის ეს?! რა ამბავი ხდება დღეს ამ სახლში? ვინ შერება ამას! ღმერთო, მომკალი! ვინ გადმოაგდო ეს ქათმები, წრიალ-წრიალი ეზოს რომ მოეფინენ; ამათ აჰყვნენ ბატებიც, კვატებიც, ორიოდე ინდოურიც; მიდიან იქით-აქეთ, ცალცალკევდებიან, ზოგი ელენეს მიდევს, ზოგი ფანჯრისკენ მორბის პლატონთან. აქვე მორბის ფენტხებ-გამოზნექილი, უჭმელობით ძალზე გამხდარი სანაშენო მაშკა-ლორი, აუშვ-

რია დინგი რაღაცას ღრუტუნებს, თითქო კითხულობდეს რაღაცას, ცხვარი ვინღამ გამოავდო ბეღლიდან, სასუქი ცხვარი? ვინ ქნა? რა ამბავია! ვინ ოხერი ჩადის ამას?! რა უნდათ ამ ხარებს, ასე რომ დაზმუიან? რა ამბავი ხდება ამ ეზოში? რამ გადარია ყველა? ვინ გამოალაგა გარეთ კოდი, საცერი, სამტკიცო, ქოთნები, გობი, კოვზი, როდინი, კეცები? ვინ იშლება და ირევა ასე უცნაურად? სული ეხუთება პლატონს და აზრდაბნეული მხოლოდ უგუნურად მისჩერებია და მეტი განცვიფრებისაგან აღარ იცის, რა ქნას, რა თქვას...

— შუაზე, შუაზე! — დაიძახა ვილაცამ.

მოისმა ერთი წკრიალი და მთლად სამზარეულო შეინძრა, შეფამფალდა და დარღვევას ეპირებოდა.

— მალე, მალე! — დაიძახა ელენემ. — მალე, ყორიფელი გაჰყავით, სულ ყორიფელი, სულ!

აქ კი მოიკრება პლატონმა უკანასკნელი ძალ-ლონე, რაც ხმა შესწევდა გამწარებულ კაცს, შეეცადა და მორთო ყვირილი:

— მეიცადეთ, მეიცადეთ გაჩერდით! ნუ ჩქარობთ!.. ეგებ მკვდარი დაიბადოს! შედექით! ეგებ ღმერთმა სიცოცხლე არ აღირსოს! გაჩერდით, თქვე ოხრებო! ნუ შვებით მაგას! გაჩერდით, გა-ჩერ-დით! გა, გა! — ცდილობდა პლატონი დაეყვირა, მაგრამ მისი ხმა არავის ესმოდა, ის ისევ იქვე წყდებოდა, ჰქრებოდა, სახლის კედლებს კი ლაწალუწი გაჰქონდა, ყოველივე ინგრეოდა, ყოველივე იშლებოდა, ნაწილდებოდა. პლატონის ძახილი არავის ეყურებოდა, მხოლოდ ელენეს ხმასა და ბრძანებას მისდევდნენ: „მალე, მალე! ყორიფელი გაჰყავით!“ — არ წყნარდებოდა იგი და უღონო, გულჩათუთქული, გაწიწმატებული პლატონი, როგორც იქნა, მოსხლტა თავის ადგილს, მიეჭრა ფანჯარას, მოინდომა იქით გადახტომა და ამ დაწყევლილი დედინაცვალის იქვე წახჩიობა, მაგრამ იქვე დაეცა უძლურივით ატირებული, ბავშვივით აღრიალეებული, მწარე ცრემლებით თვალებჩამოზნელებული.

— პლატონ, პლატონ! რა დაგემართა, რა დაგემართა, კაცო? — შიშისაგან გადარეული ეკითხებოდა მელანო ქმარს, რომელიც ისევ ტიროდა შემზარავად. — გამოიღვიძე, პლატონ! ნუ გადარიე, კაცო ბოვშები!

პლატონის უცნაურ ღრიალზე გამოღვიძებულ ბავშვებს ერთი ვაივაგლახი შეექნათ და თვითონაც შეშინებული მელანო ხან იმათ აწყნარებდა, ხან პლატონს უძახდა და მის გამოფხიზლებას ცდილობდა. როგორც იქნა, პლატონმაც გამოიფხიზლა, მიიხედ-მოიხედა, მაგრამ ბნელაში რას დაინახავდა.

— კინალამ არ შეგვშაღე, შე კაცო, ყველა! — უსაყვედურა მელანო ქმარს. — ბოვშები აღარ არიან შიშით! რა სიზმარი ნახე მაინც ასეთ უცნაური?! კაი, თუ ღმერთი გწამს!

— მაშ ეს სიზმარი იყო! — და პლატონმა შუბლზე ხელი გადაისვა და მერე პირჯვარიც გადასახა.

— რა ამბავია, მელანო? რა დევმართა პლატონს? — მოისმა ბეკინას შეშფოთებული ხმა მეორე ოთახიდან.

— არაფერი, ბატონო... სიზმარში გახლდათ! — მიუგო მელანომ.

— სიზმარში?

— დიახ!

— ჩვენ კი აღარა ვართ და!.. ახლა დაიწყო მაგისტანა სიზმრები მაგ კაცმა... წინათ არ იცოდა ხოლმე... გული დაუშოშმინე, რძალო, გული! — და ამ სიტყვებთან ბეკინას სიცილიც მოისმა.

მელანომ კარგად ახსნა პლატონის სიზმარი! მისი სიტყვით, ყოველ-ვე მოსალოდნელი განსაცდელი თავიდან უნდა ასცდენოდეთ: სულ მოკლე ხანში უსათუოდ უნდა მოშლოდა მუცელი ელენეს, თუ ნამდვილ-ოჩსულად იყო.

ამ უკანასკნელი გარემოების საბოლოოდ გადაწყვეტას, მისი უმეც-ლობის შეტყობას ბევრი ხანი აღარც კი დასჭირვებია, თუმცა პლატონისათვის მთელმა საუკუნემ გაიარა, გაწვალების, წამების საუკუნემ. უეჭველი შეიქნა, რომ ელენე მიზეზობდა, რომ იგი მძიმედ იყო. მელანოც და პლატონიც უგნურებივით შეჰყურებდნენ ერთმანეთს, ხმაოდ-ღებლად, გაშტერებულ-გაქცევებულნი.

ბეკინამაც შეატყო ცოლს მდგომარეობა და მოხუცებულს თავზარი დასცა ამ გარემოებამ. ბეკინას შერცხვა უცნაურად და ეწყინა უზომოდ, ახლა მიხვდა პლატონის გამოცვლას ამ უკანასკნელ ხანებში, ახლა გაიგო რძლის დასევდიანება და მოხუცებულ ბეკინას ეტკინა გული, შეენანა თავისი ახირება... ხომ ჩააგდო საყვარელი შვილი ცეცხლსა და მღუღ-რებაში? ხომ მოუხპო ხალისი და გულის მშვიდობა?! დამნაშავედ წარ-მოუდგა თავისი თავი შვილის წინაშე და მით უფრო წუხდა, რომ საშველ-გზას ვერსად ხედავდა.

— მაინც ამ ობრიშვილმა რაღა ჩემს ხელში გამოიჩინა თავისი ქ-ლობა? ჰმ! — სევდიანად ამბობდა ელენეზე გულმოსული ბეკინა.

ბეკინა მხოლოდ იმით ინუგეშებდა ამ შეწუხებაში თავს, რომ ნება-დართო შვილს ქალი თვითონ ამოერჩია, რომ ელენე მისი სურვილით მისი ამორჩევით ჰყავდა ნათხოვი.

გულდაწყვეტილი პლატონი კი მოსასვენებელ ალავს ველარ პოტ-
ლობდა; ჰკუთხერყეულივით ხან სად დადიოდა, ხან სად, მუშაობაზე
გულაცრუებული, თავის მწუხარებას გადაყოლილი.

— ბიჭო, რა მიქენი? რა მიქენი, შენი ოჯახი დაიქცა... მაინც ქეა
დაქცეული!.. რა დავიშავე, შე უსინდისო! — ეუბნებოდა გამწარებით
არისტოს. — ბიჭო, რაზე დაგჭირდა ჩემი დაღუპვა, შე უღმერთო, რაზე
შემომამჩიე ეს სასიკვდილე მამიდაშენი? რა დავიშავე, ბიჭო?!

— მეიცა, მეიცა, პლატონ, საყვარელო ძმაო! მე რა უსინდისობა ვქე-
ნი, შე კაცი? მაცალე, მაცალე! შენ სადღედინაცვლოდ ეძებდი იმისთანა
ქალს, ორანქმარები ყოფილიყო... ასე არაა, ა?

— კი!

— უშვილოს, შვილი რომ არ ჰყოლოდა იმისთანას, არა?

— რასაკვირველია!

— ხელში მოგეცი, ჩემო ძმაო, შენი სასურველი; ძმურად დაგეხმარე,
თუმცა არ გიცნობდი, მარა პირველ შეხედომიდანვე შენი საყვარელო
გულმა იგრძნო... იმიტომ წაგყევი, საქმე გაგაკეთებოდა... ცუდი რა მიქნია,
ძმაო, ჩემო საყვარელო?!

— რომ დაორსულდა?

— ეგ რა ვიცი, ჩემო პლატონ!

— ეგებ წინეთაც ჰყავდა შვილი და შენ...

— რჯული, ხატი, ჯვარი! შეჩვენებული ვიყო! ასე დამემხოს თავი! —
და არისტომ მიწას დააბერტყა თავისი ლამაზი ახალი პატარა ბოხონი.

— აბა, რა არის! რატომ? — სიტყვას ველარ ამბობდა სევდამორეუ-
ლი ყმაწვილი კაცი. — რატომ სხვასთან არ ჰყოლია, და...

— ეგ, ჩემო ძმაო, მამაშენს დააბრალე! — ღიმილით უთხრა არის-
ტომ. — მამაშენს დააბრალე! უცნაური კაცი ყოფილა...

— ვილუპები, არისტო, წმინდად ვილუპები! — წამოიძახა პლატონ-
მა. — რითი ვარჩინო ცოლ-შვილი, რითი ვარჩინო?! რავე უდანოდ
გამომჭრა ყელი მამაჩემმა... რა ვქნა, რა მეშველება? რა მეშველება?

— გული გეიმაგრე... გული გეიმაგრე, პლატონ! — უდარდელად მია-
ძახა არისტომ. — გული გეიმაგრე, ღმერთი მოწყალე! ყორიფელი
ღვთითაა!

ღვთითაა? თუ ღვთითაა, რა დააშავა, რა აწყენია ამისთანა, რომ ასე-
თი სასჯელი მიესაჯა? რა ქნა ისეთი, რომ ამგვარი წყრომა დაიმსახუ-
რა? რის გულისათვის ისჯება ასე მწარედ?... და პლატონი ყოველ თა-
ვის ნამოქმედარს, ყოველ თავის წარსულს იხსენებდა და არჩევდა თუ

რით შეეძლო განერისხა ღვთაება და გამოეწვია მისგან ასეთი მისი შეუბრალებლობა. არაფერი, სრულიად არაფერი სამისო არ უქნია კაცი არ მოუკლავს, არ დაუჩეხია, არ უეშმაკნია ჭერეთ. ჭერეთ არც უქურდნია, არაფერი მოუპარავს, არავისთვის არაფერი არ წაურთმევია... ამ სიტყვაზე კი შედგა, შეჩერდა პლატონი. არ წაურთმევია, მაგრამ ხომ ართმევს ბრეგაძეებს... კანონიერად კი, მარა ხომ მაინც ართმევს მასზე უფრო საწყალთ, მასზე უფრო გაჭირვებულთ, თითქმის მშვიგრებს შეცოდების მაგიერად უკანასკნელ ლუკმას სტაცებს და ამისათვის ვის ჩაუყარა ხელში საცოდავები, ვის? კაციჭამია გვერდევანიძეს, ამ შეუბრალებელ კაცს?! და ღმერთი შეიბრალებდა-და?! რასაკვირველია, არა! — გუნებაში გაიძახოდა პლატონი და გულგახეთქილი გვერდევანიძისას გაიქცა, რომ საქმე მოესპობინა, ეთქვა, რომ გროში, კაპეიკი არ უნდოდა ბრეგაძეების გამონართმევი. ამით აპირებდა პლატონი განრისხებულ, შემომწყრალ ზენას გულისმოგებას, თავისი დანაშაულის გამოსყიდვას და იმედოვნებდა, რომ დაუბრუნდებოდა, რასაც ხელიდან აცლიდნენ, რომ მის შენანიებასთან ერთად დედინაცვალსაც მუცელში მოეშლებოდა.

გვერდევანიძემ არ შეიწყნარა პლატონის თხოვნა. ბევრიც იცნა პლატონის სიტყვებზე. ბევრი შრომა ჰქონდა გაწეული და რომ საქმე მოესპო, მოსალოდნელი გასამრჯელო ხომ დაეკარგებოდა. პლატონს თვითონ იკისრა იმის გადახდა, ოღონდ კი საქმე მოსპობილიყო და ბრეგაძეებს არაფერი გადახდომოდათ. მან მისცა გვერდევანიძეს ვექსილი და გამობრუნდა სახლში, ცოტათი იმედგაღვიძებული, მომლოდინე, რომ მისი მსხვერპლი მიღებული იქნებოდა და მის დედინაცვალს გაუწყალდებოდა მისთვის თავზარდამცემი მოზიარის ჩასახულობა.

XII

მაგრამ იმედი არ სრულდებოდა; ხანი გადიოდა და საზარელი არსება ზრდაში შედიოდა, კიდევ ცოტა ხანი და პლატონს თვალითაც დაინახებოდა თავად და თავის ხმასაც გააგონებდა.

ეს გარემოება შეშლილივით ხდიდა პლატონს. ამ კაცმა სრულიად გონება დაჰკარგა, გაჭირვებულდა, დაეკარგა ყოველივე მოთმინება. ისეთი ხასიათი დაიჭირა, რომ კაცი ველარ ცნობდა. ხსნას, საშველს რომ ვერას ხედავდა სხვას, თავის მაწუხებლის მოსაშორებლად. იგი უცნაური წინადადებით მივიდა თავის მამასთან. ბეკინამ სულ იყვირა, როცა შვილის ნათქვამი გაიგონა, მოხუცებული კაცი კინაღამ გადიოდა:

— ღმერთი დევიწყე, შე უბედურო!.. ღმერთი აღარ გაგახსენდა, მაგისტანა აზრები რომ თავში მოგივიდა?! მოხუცებულ კაცს მაძალე სულის წასაწყმედი საქმე ჩევიდინო?.. ღვთის ჩასახული კაცი მოვკლა?.. გაგიჟდი, შე ღმერთგამწყრალო? რაგა მეუბნები, დედაკაცს მუცელი მოვაშლევინო?! რამ გაფიქრებია ამნაირი უღვთო საქმე, რამ? — ყვიროდა ბეკინა, შვილის ნათქვამით გაცეცხლებული. პლატონი კი წარბებშეხრილი, სახედაღვრემილი იდგა ერთ ადგილას გაყუჩებული ჯიუტად და დაბლა იმზირებოდა.

— რა იქნა, ღმერთმანი, რა გაქვთ ამდენი სადავიდარაბო, რომ კაც-გა თქვენგან ერთი ტკბილი სიტყვა ველარ გეიგონა ამ ბოლო დროს?! სულ მობლუშვა, სულ უსიამოვნება! — თქვა ამათ შემომსწრებმა ელენემ, რომელიც იქვე მიჯდა ტახტზე, დამძიმებული. — მტრისას იქნა ასე მტრისას!

— კაი, კაი!.. შენ არავინ გკითხავს არაფერს! — შეუტია ბეკინამ. პლატონმა მწყრალის თვალით გადახედა დედნაცვალს და ისევ იბრუნა პირი.

— შენ არ მომიკვდე, არც მამას და არც შვილს არავინ არ მოგიწონოსთ ეგ ამბავი!

ამის თქმა იყო და პლატონი ეცა ელენეს; მოხუცებული ქალი გაგორდა ტახტზე; ის იყო, პლატონი მუცელში უპირებდა წიხლის ჩარტყმას, რომ ბეკინამ ხელი ჰკრა; წიხლი ასცდა ელენეს. მხოლოდ მჩატედ მოხვდა ხელზე. პლატონი უცბად მოტრიალდა და ისევ უნდა ჩაერთყა მეორედ წიხლი, მაგრამ ბეკინამ ხელი წაავლო გამხეცებულ შვილს, რომელიც გიჟივით ჰყვიროდა:

— არ მოკვდები! არ მოკვდები! ახლაც არ მო-კვდე-ბი! — და ელენე მარჯვედ გამოისროლა კარებისკენ.

ფეხმძიმე ქალის ყვირილს იქაურობა მიჰქონდა. პლატონი ახლა სწორედ მხეცი იყო, შეუბრალებელი, სისხლისმსმელი; მას უნდოდა ამ მოკივარი არსების დათაგება, მისი სისხლი სწყუთროდა, გააფთრებული იწევდა მისკენ და უსათუოდ ცოდვას დაატრიალებდა, რომ ბეკინას ძახილზე მელანო არ შემოგარდნილიყო და გამგელებული პლატონი გარეთ არ გამოეგდოთ.

— გამიღეთ, კარი გამიღეთ! — უცნაურად ღრიალებდა იგი. — კარი გამიღეთ ახლავე! მელანო, კარი, თვარა შენც მოგკალი ეს არი! მოშორდი ახლავე მაგ სასიკვდილეს... გეუბნები, მოშორდი-თქვა!

მაგრამ მელანო ბეკინასთან ერთად გადაქცეულ ელენეს მოსულიე-

რებას ცდილობდა, თავს დასტრიალებდა საბრალო მოხუცებულ დედა-
ნაცვალს, რომლის სიცოცხლე ბეწვზე ეკიდა.

ამ დღიდან პლატონი ნამდვილ ნადირივით შეიქმნა! დღისით სა-
ღაც დაეხეტებოდა, შინ მხოლოდ საღამოობით მოდიოდა, ისიც დაწო-
ლის ხანს. თვით მეღანოსაც აღარ სცემდა ხმას, ისეთ ხასიათზე დად-
ბეკინა ამ სოფლად აღარ იყო ჯავრისაგან.

— მოგმკვდარიყავი... მარიკასთან ერთად მიწას შევექამე და ამ დღეს
არ მოვსწრებოდი ნეტავი! — ნაღვლიანად ამბობდა მოხუცებული.

იმედად ამ უბედურების გამოსაკეთებლად ის ურჩებოდა, რომ ეგებ
ელენეს ვაჟი არ მისცემოდა და ქალიშვილი დაბადებოდა; ამას შეეძლო
პლატონის დამშვიდება და დაწყნარება; და ბეკინა მოუთმენლად მო-
ლოდა ამ დღეს და ყოველ წამში ღმერთს ამას ევედრებოდა: „ღმერთო,
ელენეს გოგო აყოლეო!“

მაგრამ მალე ეს იმედიც მოესპო საწყალ ბერიკაცს: ელენეს ვაჟი
შეეძინა და ამასთან ყოველივე იმედი გაქრა წინანდელი სიამტკილობის
ხელახლა დამყარებისა მის ოჯახში.

მეტად დაჯავრიანდა ამის გამო ბეკინა. მისი მოწყენით ყოფნა, უხ-
ლისობა შვილის შეძენის შემდეგ, მუწხად ყოფნა ცოლთან, გულს
უთუთქავდა მელოგინე ელენეს, რომლის მიმხედავი, მისი შემცოდებ-
ლი მხოლოდ ერთადერთი მეღანო იყო.

— ღმერთი გადაგიხდის, შვილო, ღმერთი, შენი გულკეთილობის-
თვის! ღმერთი გადაგიხდის! ვენაცვალე მის ძლიერებას, წვალებისა და
უსიამოვნებისათვის ცოლივარ გაჩენილი ამ დალოცვილს!.. მადლობას
ვწირავ!.. რა ვქნა, რას იზამ?! ყოველ სულიერს თავთავისი ბედი აქვს. რა-
ში ეჭივრება ღმერთს ჩემი ტანჯვა-წვალება, ჩემი გაჯახირება? ვის რა
დოვუშავე... ჩემით რა მიქნია ვისმესთვის ცუდი?! — გულდაწყვეტილ
გაუხარებელი თავის სიცოცხლეში, ელენე ცდილობდა დღევანდელ
მწუხარებაც მოთმინებით აეტანა.

რაკი ძმა გაუჩნდა ქვეყანაზედ პლატონს, მან იმწამსვე ცალკე გასულ
აიყინა.

— ბიჭო, მე რას მიპირობ, მე... მოხუცებულ კაცს?! ნუ მისპობ
წუთისოფელს, ორიოდ დღე დამრჩენია მხოლოდ სასიცოცხლოდ!.. ბი-
ჭო, მამა ვარ შენი, რაც უნდა იყოს! სად უნდა წახვიდე?

— მე ჩემიც ბევრი მყავს მოსავლელი! ჩემი ტვირთიც მეყოფა-
სხვას არ შევაკლა ჩემი თავი! მე ჩემსას მოვუვლი, ჩემსას დაევატრო-
ნები! — გაჯიუტებით და გულცივად ამბობდა პლატონი.

— ბიჭო, მოხუცებულმა მამაშენმა რაღა ქნას? ხომ იცი, რომ მე შეშაობა აღარ შემიძლია? ბიჭო, შებრალება აღარ იციან თქვენში?
— მე შემიბრაღა ვინმემ? — წაილაპარაკა პლატონმა და პირი იქით მიიბრუნა.

— შევცდი, შვილო, შევცდი — აღარ მეპატივება?! ნუ მომიძულებ. შე კაცო, საბოლოოდ!.. მინდოდა, ასე რომ მომხდარიყო? მეგონა? შემაცდინა ეშმაკმა... შენც იმედი გქონდა, რომ ასე არ იქნებოდა... რა ექნათ ახლა, ღმერთმა ასე ინება... ჩვენ რა გაგვეწყობა! ნუ გამიმწარებ, შვილო, ამ უკანასკნელ დღეებს, ნუ ჩამაშხამებ! ისევ, როგორც წინათ, ვიცხოვროთ სიამტკბილობით... ღმერთი ამისათვის მაგიერს გიზღავს, ხელს მოგიმართავს, შეგეწევა, გაჭირებას შეგიმსუბუქებს... კი, შვილო, კი, ჩემო საყვარულო! ვინ გეიგონა ჩვენი გაყრა! კი, ჩემო პლატონ, კი! შენი კეთილი გულის ამბავი არ ვიცი განა?.. რაც შენ ჩემი საყვარული გქონდა, ასე უცბად რავა დამეკარგება, როგორ დევიჯრო?! კი, კი, ჩემო პლატონ! — ემუდარებოდა ბეკინა გულამღვრეულ შვილს, მაგრამ უკანასკნელს წინანდელი გულიც დაჰკარგვოდა და გრძნობაც — იგი მტკიცედ იდგა თავის გადაწყვეტილებაზე.

პლატონს იმდენად სძულდა ახლადდაბადებული ბავშვი, რომ არც თავად უნახავს და ცოლსაც ნებას არ აძლევდა მასზე ხმა ამოეღო მასთან.

ბევრს შეეცადნენ მეზობლებიც, მამა და შვილი არ განთვისებულიყვნენ, მაგრამ პლატონი ვერას გზით ვერ დაიყოლიეს; ათასნაირ პირობებს უღებდა ბეკინა შვილს, რომ მამულის ნახევარში მოზიარეთ არავინ შეეცილებოდა, თუ გინდ ათი შვილიც მისცემოდა კიდევ, მაგრამ პლატონი მაინც თავისაზე იდგა — მას ახლა ამნაირი პირობებისა აღარა სწამდა-რა.

რამდენიმე თვის შემდეგ მამა და შვილი გაიყარნენ. პლატონმა ძველ სამოსახლოზე დაშორებით ამოირჩია ადგილი, ჩაიტანა სამზარეულო სახლი, შეიყვანა შიგ თავისი ცოლ-შვილი და დაიწყო ისეთივე ცხოვრება, როგორც ანტონა ბრეგაძემ, რომელსაც ამ ერთი წლის წინათ ისეთი შეცოდებით მისჩერებოდა დავითის აივნიდან.

ბეკინას მეტი შვილი აღარ მისცემია. საყვარელი შვილის მოძულეობამ მეტად დაანაღვლიანა მოხუცებული, მეტად დაამწუხარა და ამ მწუხარებას კიდევაც ხუთი წლის შემდეგ ამ წუთისოფელს მოაშორა. სიკვდილის წინ მან მოიხმო „თავისი პლატონი“, აცრემლებული თვალებით უკანასკნელად მიტევა სთხოვა „მისი სისულელისათვის, უჭკუობისათვის“ და „შავ-ღღებზე გაჩენილი“ ძმის, უდანაშაულო ჩვილის შებრალება-

ბას ევედრებოდა. მართალია, პლატონმა აღუთქვა მომაცდავს მისი
ბის ასრულება, მაგრამ ბეკინა ადვილად ატყობდა, გრძნობდა, რომ
გულწრფელად არ ჰპირდებოდა; ძმებს კეთილი განწყობილება
არ ექნებოდათ; ატყობდა ბეკინა და საწყალ მომაცდავს შხამად ჩაჰყუ-
ეს გარემოება მიწაში.

და ბეკინა არ შემცდარა, რომ ისეთი წინათგრძნობა ჰქონდა.

Ne-ის მომრიგებელი მოსამართლის სახლის აივანზე ძალიან ხშირად
შეგხვდებოდათ შავებით მორთული ხნიერი დედაკაცი, რომელსაც ხან მზად-
დაკეცილი მისართმევი თხოვნა უჭირავს ხელში, ხან ისეა — ხელ-
რეილი; გვერდთ უყენია ოთხი-ხუთი წლის პატარა შავთვალა მალბა-
ზი ბავშვი, ჩითის ბლუზით, წითელი წულებით, კიზიროკიანი ქუდი-
თავზე, უქამროდ, და მოსამართლესთან მისვლის დროის მოწვევამდის ეს
დედაკაცი გულდამწვარი უამბობს ხოლმე ნაცნობთ და გარს შემოსეულ
მაყურებელთ თავის გაჭირვებას, უსაშვალობას და მწუხარებას, რაც
მათ, ორსავე დედა-შვილს ადგიათ მისი გერის, პლატონ სამანიშვილი-
საგან, რომელმაც აღარც ღობე შეარჩინა, აღარც საზღვარი, აღარც
ადგილი და იძულებულს ხდის საწყალ მოხუცებულ ქვრივ დედაკაცს
იწაწალოს ყოველ კვირა სასამართლოში.

ეს დედაკაცი გახლდათ, როგორც თავადაც მიხვდებოდით, ბეკინა
სამანიშვილის ქვრივი ელენე და პატარა ბავშვი — შვილი მისი, რომელ-
მაც ჯერ არც კი იცოდა, რასაკვირველია, რამდენი უსიამოვნება მოიტა-
ნა მისმა გაჩენამ და ამიტომაც ასე ხალისიანად იცქირებოდა აქეთ-
იქით და სიამოვნებით შეჰყურებდა მოფუსფუსე ხალხს.

მ გ ე ვ ლ უ ბ

ნაწირვები იყო. ფართოდ გაშლილი ცაცხვის ქვეშ თავშეყრილ გლეხ-
კაცებში ჩამდგარი მაღალი ტანის ახალგაზრდა მღვდელი გაცხარებით
ლაპარაკობდა.

— განა მე თვითონ არ მაწუხებს ასეთი ჩემი მდგომარეობა, თქვე
დალოცვილებო?! კი გეთქმისთ საყვედური, კი!.. ხშირად ვაკლივართ...
თქვენს დროზე არა გყავთ მღვდელი, მოკლებული ხართ მღვდელმსახუ-
რებას, მაგრამ რა გიყოთ, ჩემო კეთილებო, რა ვქნა, რომ ასე არ იქნეს!..
მღვდელი ახლოს გინდათ გყავდეთ, ამისათვის ბევრს ვეცადე, მაგრამ
რა გზით შემოვუარო ამას, როცა მთელ სოფელში ვერსად ვერ ვიშოვე
საჭირავოდ სადგომი!.. თუმცა ჩემთვის მეტისმეტი გასაჭირი იქნებოდა

ქირის გადახდა, მაგრამ ვინ ოხერი თავს არ შეიწუხებდა, ოღონდ თქვენგნით საყვედური ამეცილებინა!.. იცის ღმერთმა, რომ ვწუხვარ ტად ვწუხვარ ამ ჩემი მდგომარეობისათვის, მაგრამ საღსარი ვერაფერს მიპოვებია!.. ვარ გაბმული ამ გზაში, დავწანწალობ ჩემი სახლიდან თქვენს სოფლამდინ, მარტო გზას ეუნდები; ეკლესიაზედაც დაშორებულ ვარ და მრევლზედაც!.. მოძღვარი მქვია — და ეს მიკლავს გულს, რომ ამნაირი სახელი მქვია და ნამდვილ კი არა მოძღვარი ვარ?! ა, წირვა მოვიყვანე და სახლისკენ უნდა გავსწიო ახლავე, თორემ გზაში შემომაღამდება... რა ვქნა, აღარ ვიცი, ღმერთმანი! სულ ამაზე ვფიქრობ და იცის ღმერთმა, რომ მეტად ვწუხვარ ამგვარ ჩემს მდგომარეობისათვის.

— შეეწიეთ, შეეწიეთ... ყველა შევეწიოთ, ავუშენოთ ერთი ბატარა სადგომი ამ ჩვენს ეკლესიასთან და მღვდელიც ახლოს გვეყოლება და ყოველივე უკმაყოფილება და სამღერავი მოისპობა მოძღვარს და ჩვენს შორის!.. — თქვა მოხუცებულმა აზნაურმა, რომელიც იქვე იჯდა საფლავის ქვაზე და ამ სიტყვებზე წამოდგა.

— თქვე დალოცვილო, ჩვენთვის ვერ დაგვიდგამს სახლი, ქოხებმეყრივართ, მღვდელს სად ვუშოვნოთ სადგომი? — წამოიძახა მოხუცებულმა გლეხმა და სხვებმაც ბუტბუტით ბანი მისცეს.

— აბა რა ქნას ამ ადამიანმა? — განაგრძო მოხუცებულმა აზნაურმა. — რა ქნას ამ ადამიანმა?..

— ბატონო, მღვდელი წინათაც გვეყოლია, მაგრამ მათთვის სადგომი არ გვიშენებია, მაგ რაღა შეიქნა?!

— რომ გეოლია, ჩემო კიმოთე, ის შენი მეზობელი იყო, ამ სოფლის მცხოვრები... დღეს კი ამ შენს მეზობლებში აღარავინ გყავს იმისთან, რომ მოძღვრად გამოსადეგი იყვეს და აგერ გამოგიგზავნეს განათლებული ადამიანი, შესმენილი და მცოდნე... იმ შენს უწინდელ ყრულს მღვდელთან ვერ მიაღარებ ამას, უკაცრავად!..

— ეგ კაი დაგემართოსთ, ბატონო, კაი იყვეს... განათლებული მოძღვარი, რასაკვირველია, ჯობია გყავდეს, მაგრამ მეტ ტვირთად გვაწევს ბატონო ნესტორ!.. ჩვენ ჩვენი საკუთარი გაჭირვება გვეყოფა, ძლიერ სული გვიდგია ტანში, ჩვენ მაგისაგან მოველით შველასა და დახმარებას. ჩვენი გაჭირვების გაადვილებას და ამის მაგივრად ტვირთად გვაწევს დასაბინავებლად ჩვენ გვიხდება და შესანახავად... ჩვენც ცოდვან ვართ!

— მართალია, მართალი! — მოისმა იქით-აქედან ხმები ამ სიტყვაზე ახალგაზრდა მღვდელს ეტყობოდა ისრებივით ესობოდა გულში განა-

გონი; აღელვებული ხან წვერს ისწორებდა, ხან ულვაშებს იგრეხავდა ათრთოლებული ხელით.

— გთხოვთ, თავი დაანებოთ ამ ლაპარაკს! — მიმართა მან რუსულად მის მომხრე აზნაურს.

— მომითმინე, მომითმინე, მამაო!.. ნუ გეწყინება, ამათ ასე იციან კიჟყინი! — რუსულადვე მიუგო ნესტორმა მღვდელს და მერე ისევ ხალხს მიმართა: — ნუ ჯიუტობთ, ნუ, ნუ... შევუწყოთ ხელი ამ ჩვენს მოძღვარს, დავაბინავოთ ჩვენს მახლობლად, მეზობლად ვიყოლიოთ და ჩვენც უკეთ გვემსახურება... ავაგოთ პატარა სახლი ამ ეკლესიასთან და სამიღვდნით თავისუფალი ვიქნებით ყოველი უკმაყოფილებისაგან მღვდელსა და სოფელს შორის... ჩვენი სოფლის კაცის მღვდლად ნახვას მოვესწრებით თუ არა ოდესმე, ვინ იცის!.. ჰო და ამაზე ყოველთვის გვექნება ერთი ლაპარაკი და ყაყანი... და ბარემაც გადავსწყვიტოთ და მოვრჩეთ ამაზე ლაპარაკის განახლებას!.. არ გვარგია, ხომ ყველა ვხედავთ, ასე შორს მოძღვრის ყოლა!.. ჩვენი ვალია, ყოველივე ღონე ვიღონოთ და დევიახლოვოთ იგი... ჰო, ნუ ყოყმანობთ!.. გადასწყვიტეთ და ის იქნება!..

გლეხებს შორის ყაყანი ატყდა; ესეც ლაპარაკობდა, ისიც; ყველას უკმაყოფილების სიტყვა ადგა პირზე. მღვდელი ძლიერ უხერხულად გრძნობდა თავის თავს და გაქცევას აპირებდა, რომ მოხუცებული ნესტორის ხათრი არა. მის ყურთასმენას არ გამოპარვია თითქმის არც ერთი სიტყვა გლეხებში ნათქვამი და ეგ იყო მიზეზი, რომ იგი უფრო და უფრო მოუსვენარი ხდებოდა. უეცრად იგი შეინძრა მთელი სხეულით, ისარნაკრავივით მიტრიალდა მარცხნით და აცახცახებულმა უცნაური ხმით წამოიძახა:

— მართალია, მართალი, ევთიმე ბატონო, მართალი!

ყველანი შეჩერდნენ. ჩამოვარდა სიჩუმე. შუახნის გლეხი, რომელსაც მიმართა მღვდელმა, სახედაბნეული იდგა და დარცხვენილივით იუშურობდა გაჯავრებული მოძღვრისაკენ,

— სწორედ მიმხვდარი ბრძანდები... დიახ, იმისათვის ვცდილობ თქვენთან დაახლოებას, რომ თვალები მაქვს გამოპრაწული — თქვენს სარჩოზე ვიწყო ცხოვრება!.. ძალიან მიმიხვდი, ძალიან, ისე შენ გეშველა!.. ფუი შენს კაცობას! შენისთანა კაცთან ღირს ადამიანმა ხმა ამოიღოს... შეგირცხვით ნამუსი! — ერთბაშად წამოისროლა მამა ზოსიმემ, ამაგდაგებული ხელით ჩამოიფხატა შუბლზე თავისი ფართო კიდებიანი ქუდი და გაშორდა სახტად დარჩენილ ხალხს.

მაგრამ მერე ისევ მოტრიალდა, მივიდა თავის მომხრე მოხუცებულ აზნაურთან:

— მშვიდობით ბრძანდებოდეთ! — უთხრა მან, ხელი ჩამოართვა და ისევ გაშორდა ამ გროვას.

სახეწამონთებული, თვალეზამღვრეული იგი შეჩერდა ერთ ადგილას და იქით-აქით იცქირებოდა, თითქო ვიღაცას ეძებდა ეკლესიის გალავანში. კარგა ხანს იდგა იგი იმავე ადგილას ბურანში გახვეული, გარეტიანებულივით და სრულიად არაფერი ესმოდა, რას ეუბნებოდა მასთან მიახლოებული ახალგაზრდა გლეხი ბიჭი და დიდხანს ვერ შენიშნავდა მას, რომ ბიჭს თავისი მიმართვის გამეორებაზე შემალეული ხმით არ წარმოეთქვა თავისი სათქმელი.

ამ ხმამალა დაძახებამ გამოარკვია მამა ზოსიმე, მოიხედა და ბიჭი რომ დაინახა, კუშტად მიმართა!

— რა გინდა?

— ჩემთან უნდა წამოხდნდე ახლავე, მამაო!

— რა ამბავია? — ისევ კუშტად და წარბებშეყრით შეეკითხა გულმოსული მღვდელი.

— ბიჭი გეყავს, ჩემი უფროსი ძმა, მწარე გაჭირვებული!

— მერე?

— ზიარება გვინდა! — თქვა ბიჭმა და თვალეზზე ცრემლები მოადგა. — მალე, შენი ჭირიმე, მალე!.. ჯავრისაგან დედაც გადამერევა, ისეა!.. ნულარ დაიგვიანებ, მამაო!

— წადი, ი სულელი პეტრია დარაჯი მონახე... ჯორი გეიყვანეთ ჭიშკართან!.. ლოცვანს გამოვიტან... მოვალ ახლავე!..

— აბა დროზე ქენი, შენი ჭირიმე! — თქვა ბიჭმა და გაიქცა პეტრიას მოსანახავად, მაგრამ ისევ მოტრიალდა და მღვდელს მიმართა: — არაფერი წამალი არ მიუდგა... ეგებ ლოცვამ უშველოს... ლოცვაც უნდა წოუყითხო!

— კარგი, კარგი!.. რაც ვითხარი, შენ ის ქენი! — მღვდელი შევიდა ეკლესიაში, გამოიტანა იქიდან ლოცვანი, უბრძანა მნათეს ეკლესია დაეკეტნა. ველარ მოითმინა, საყვედური არ წარმოეთქვა ამასთან მედავითნეს შესახებ, რომელიც მისდა უკითხავად სადღაც გამჭრალიყო და მერე აჩქარებული ნაბიჯით გალავნის ჭიშკრისაკენ გასწია.

პეტრია უკვე იქ იყო ჯორიანად.

— შენ ჩემთან უნდა წამოხვიდე! — მოკლედ ესროლა მღვდელმა სიტყვა. — ეს წამოიღე შენ! — და მან ლოცვანი გაუწვდინა მას.

— კი, ბატონო! — ხალისიანად მიუგო პეტრიამ, ავეანდი დაუწია მღვდელს და ჩამორთმეული ლოცვანი ამოიღო იდლიაში.

ზოსიმე მღვდელმა ერთი თვალი გადაავლო ნამალევად ცაცხვის ქვეშ ისევ მოლაპარაკე გროვას და გულნატკენმა, გულამღვრეულმა გასწია შეწუხებულისავენ.

მაშე ეგრე — მამა ზოსიმე მხოლოდ მძიმე ტვირთია თავისი მრევლისა? თვალეები აქვს გამოპრაწული, რომ თავისი სულიერი შვილების წანაგლეჯით გამოითანოს თავი? იმის მაცადინია, რომ თავისი თავი სოფელს შეაპაროს და სარჩენად გაუხადოს მას თავისი ოჯახი?! ესაა, რაც დაიმსახურა ამ ხალხის თვალში; ეს არის ამ ხალხის შეხედულება მასზე, ამნაირი ურთიერთობაა მოძღვარსა და სამწყსოს შუა! წაგლეჯაზე თვალებგამოპრაწული მოძღვარი!.. მძიმე ტვირთი, რომლის შორს ყოფნას რჩეობენ! — განა ამის გაგონება გულს არ მოუკლავდა ახალგაზრდა მოძღვარს, რომელიც სულ სხვა იმედებით მოდიოდა ამ ხალხში, რომელსაც ეგონა, ამ ხალხში შეიტანდა პატივისცემას მისი წოდებისადმი, შეაყვარებდა იმათ სახელს, ვინც მქადაგებელია სიყვარულისა მოყვასისადმი, ვინც განმანათლებელია სულისა, გამწმენდი გულისა ყოველივე მძულვარებისა და ბოროტებისაგან.

სადაა შერმე ეგ ყოველივე?! სადაა რაიმე ნიშანი კეთილგანწყობილებისა მოძღვარსა და სამწყსოს შორის?! სადაა სიყვარული, პატივისცემა, ნდობა, იმედი?! სადაა ყოველივე ის, რაზედაც იგი ოცნებობდა სემინარიაში თავის ამხანაგებთან, რომლებთან იგიც ემზადებოდა მომავალი მოღვაწეობისათვის?!

უბინაო, ლატაკი, ლატაკებით გარშემოხვეული, რომელთა ნათელარითაც თავი უნდა ერჩინა — საიდან, რა გზით უნდა დაბადებულიყო ნდობა, სიყვარული, თანაგრძნობა მათ შორის!

თვალებგამოპრაწული მოძღვარი! — ეს ისეთ ტყვივლებს აგრძნობინებდა ახალგაზრდა მოძღვარს, ისეთნაირი სევდით უვსებდა გულს, რომ იგი მზად იყო ეტირა, რადგანაც ასე უნდა ყოფილიყო სიკვდილამდის, სანამ ამ ძულებში არ დაღვედა სულს და არ გამოეთხოვებოდა ამ წუთისოფელს.

და იგი სწყევლიდა თავისთავს, რომ ეგრე უგუნურად შეეპიდა, იტვირთა ასეთი საშინელი მოვალეობა, იღვა თავზე ასეთი მძიმე საქმე, რომ მიიღო სახელწოდება, რომლისადმი მხოლოდ სიძულვილს ავრცელებს ხალხში სრულიად თავისდაუნებურად, თავისდა გულსაკლავად.

აღელვებული მღვდელი გულდაწუხებული, რომელსაც სისხლი საშინელი სიჩქარით მიუბრუნებოდა ძარღვებში, მოუსვენრად სცემდა

ქუსლებს პატარა ჯორს, რომელიც თანდათან უმატებდა ჩიჭიქს. გაჭირვებაში აგდებდა ხნიერ პეტრიასაც, რომელსაც არ უნდოდა ჩამორჩენოდა თავის მოძღვარს და ამიტომაც, ლოცვანით იღლის ჩოხის კალთები ამოეკეცა და ოფლში გაწურული ჩანჩალით მისდევდა უკან.

პეტრიამ უკვე იცოდა, რაც ამბავი მოხდა, რაიგად გააპილიეს ყმაწვილი მღვდელი და სწორედ მისდა გულის დასაშოშმინებლად, სიმწარის დასაამებლად ხმამალა გაიძახოდა ქლოშინით მამა ზოსიმეს გასაგონად:

— ნამეტანი გადასხვაფერდა ეს ხალხი... ნამეტანი გადასხვაფერდა სულ გამოიცვალა! რას იზამ ადამიანი?! ნამეტანი შეუსმენელი შეიქნა... გეირყვნა ქვეყანა, ნამდვილად გეირყვნა, რომ ვუყურებ! მარა რას იზამ კაცი, რას იზამ?!

მაგრამ მამა ზოსიმეს ან არ ესმოდა ეს სიტყვები, ან და, თუ ესმოდა, ისინი სიმწარის შემმატებლად ხდებოდნენ, ალბათ, იმიტომ რომ იგი ჯორს თანდათან უფრო აჩქარებდა, თითქო პეტრიას უკან ჩამორჩენას ცდილობდა; მაგრამ ეს უკანასკნელი თავისას არ იშლიდა, თავმოძულებით, თითქმის სიბრილით მისდევდა უკან მღვდელს, ხტოდა ქვეშე როცა ტალახი შეხვდებოდა, იწურავდა ოფლს და თან თავისას გაიძახოდა, თუ როგორ გაირყვნა სოფელი, რა შეუსმენელი შეიქნა და თავიანთ სიბრიყვეში კაცის ნდობის უნარიც როგორ დაჰკარგეს.

გვარიანი გზა, აღმართ-დაღმართიანი, უკვე გაიარეს ამრიგად, როდესაც ერთ ადგილას მათკენ მომავალი მღვდელი შეხვდათ.

— მამა ზოსიმე, მამა ზოსიმე! — შემოსძახა შემხვდურმა, — მამო, გეტყობა გულნაწყენი უნდა იყვე!.. სძლიე, სძლიე, მამო, ჯერ ახალგაზრდა კაცი ხარ... მომავლისათვის შეინახე თავი! სძლიე სახელის მამისათა და ძისათა და წმიდისა სულისათა, ამინ! პირჯვარი გადისახე, ფუი ეშმაკსა-თქვა და გათავდა! — მხიარულად და სულდაუთქმელად მოაყოლა ამ ხანში შესულმა ჰადარამორეულმა მღვდელმა, რომელმაც ჯორი შეაჩერა, ქუდი უკან გადიწია და ცოტათი გამოაჩინა თავისი მლოტი შუბლს ზევით.

— სად მიბრძანდები, მამო მიხეილ? — შეეკითხა ჩვეულებრივ მისალმების შემდეგ მამა ზოსიმე.

— ქუთაისში, აგერ ეს ვაჟბატონი მიმყავს, ეგებ გვარი დაამშვენოს თავისი ჭკუითა და სწავლა-განათლებით! — და ამ სიტყვებთან მან თავი მიიბრუნა უკან პატარა, ათი-თერთმეტი წლის ბავშვისკენ, რომელიც

უკან შემოჯენილი ჰყავდა ჯორზე, ძალზე მიჰკროდა მამა მიხეილს წელზე შემოხვეული ხელებით, რადგანაც საჯდომი ადგილი უნაგირს იქით ჯორის გავაზე მეტად პატარა დარჩენოდა; ისე მიჰკროდა, რომ მამის ანაფორაში გაჰხვეოდა თავი და სახე სრულიად არ უჩანდა.

— სასულიერო სასწავლებელში, მამაო?

— დიახ, დიახ!.. ჩვენ ქე გვწუნობთ, თქვე დალოცვილებო! — სიცილითა თქვე მამა მიხეილმა... — დასაწუნიცა ვართ!.. ამ თრევაში, ამ ხალხთან ყაყანში სულ გამომელაყა თავი!.. რაც რამ იყო შიგ, სულ ერთიანად გამოიფიტა, გაფრინდა სადღაც!.. რავარც პური გაფრინდება, სწორედ რომ ისე! თუ არა ჩვენს დროზე ვითომც არც ჩვენ გვიჭირდა!.. მეც ვიცოდი რალაცრალაციები... მახსოვს, გიშპანიის ზღვას გვასწავლიდნენ, თეთრ ზღვას, პეჩორის ლავრას... მარა დღეს სადაა ეს გიშპანიის ზღვა, ან ეს თეთრი ზღვა, ან პეჩორის ლავრა — ველარაფერი გვეიგე!.. თავი მომწონდა წინათ და ახლა ამ თითის სიგრძე ბავშვმა მაჯობა... სადაა, ბიჭო, თეთრი ზღვა? არც შენ იცი, შემარცხვინე კაცი?! გიშპანია?! ხა, ხა! — გადიხარხარა ხუმარა და ენაწყლიანმა ხუცესმა.

სწორედ ამ დროს უკან ჩამორჩენილი პეტრიაც, აქლოშინებული, მოუახლოვდა ამათ და, რა დაინახა მამა მიხეილი, დაბლად თავი დაუქრა და შენდობა სთხოვა.

— ა, პეტრიანთი, პეტრიანთი, პეტრიანთი! — მიაძახა, დაინახა თუ არა, მამა მიხეილმა. — რასა იქ, პეტრიანთი!.. კანჭიანთის ამბავი რავაა, პეტრიანთი?.. კანჭიანთის ამბავი... მამა ზოსიმეს! ხა, ხა, ხა!.. კაი სუქანი კანჭიანთი!..

— სუქანი კანჭიანთი სადლა იქნება, შე დალოცვილო, ღორის გამო-საშობი ადგილი რომ აღარ არის... რითი გასუქდება, ყველას ბაწარზე უბია თავისი ღორი!.. სუქან კანჭიანთზე ჩვენც გვწყდება გული, მამაო, მაგრამ რას იზამ კაცი, რას იზამ?!

— რატომ მერე, რატომ, პეტრიანთო! კაი სუქანი კანჭიანთი გულს გაამხიარულებს, ხომ იცი!.. მამა ზოსიმესაც სხვანაირ გუნებაზე მოიყვანდა!.. ეგებ ახლა კიდევ მოგელოდესთ კაი ბურუხუნა კანჭიანთი, ა?.. ხა, ხა, ხა!.. კანჭიანთზე მიხვალთ? — სიცილით შეეკითხა ხალისიანი ხუცესი.

— საზიარებელი მყავს აგერ, — მიუგო ზოსიმემ.

— საზიარებელი?.. ოჰ, აბა უკაცრავად, უკაცრავად!.. არ მეგონა, თორემ ამდენხანს არ გაგაჩერებდი ამ შარაში! უკაცრავად!.. მშვიდობით ბრძანდებოდეთ, მშვიდობით ბრძანდებოდეთ! — თავი დაუქრა ზოსი-

მეს, შემოჰკრა დეზი თავის თავგის მსგავს ჯორს და მოსაუბრენი გაშალა
დნენ ერთმანეთს.

ახალგაზრდა მღვდელმა ვერ მოითმინა ერთი არ მოეხედნა ამ უცნა-
ური ღვთის მსახურისაკენ და საშინელი სევდა შემოაწვა გულზე. ნუთუ
ეს მიხეილა ზუცესი მისი მომავლის გამოხატულება? ნუთუ მასაც მოე-
ლის ასეთი ბოლო? ნუთუ მასაც გაუხდება საკითხავად, არის თუ არა
დღეს სადმე გიშპანიის ზღვა, ან სადაა პეჩორის ლავრა და სამწუხარო
გაუხდება „ბურუხუნა კანჭიანთების“ მოკლება ღორების გამოსაშვებ
ადგილების უქონლობის წყალობით?

— ოხ, ღმერთო, ღმერთო! — უნებლიეთ ხმამაღლა წამოიძახა ზოსი-
მემ და სწორედ იმავე დროს უკან ჩამორჩენილ პეტრიას ძახილიც მოე-
სმა:

— შეუხვიე, მამაო, მანდ შეუხვიე!.. მაგ ჭიშკარში!

ზოსიმემ თავი აიღო და მხოლოდ ახლა დაინახა, რომ მისუღიყო
ავადმყოფისას. შეიყვანა ჯორი გაღებულ ჭიშკარში და დაბალი ისლით
გადახურული სახლის დერეფანთან გადმომხტარმა ჯორი შემოგებულ
ალფეზა-ბიჭს გადასცა. ამ დროს პეტრიაც გაჩნდა ეზოში.

— ჩალა უშოვე მაგას! — უთხრა პეტრიამ ბიჭს, როცა ის ჯორს
ბოძთან აბამდა.

გადმოხურულში მღვდელს შემოეგება თავშეფუთვნილი მოხუცე-
ბული დედაკაცი, რომელიც მოწიწებით მივიდა ზოსიმესთან და ხელზე
ემთხვია. ეს იყო ავადმყოფის დედა, მოხუცებული ანუსია.

— აბა, სადაა ავადმყოფი? — იკითხა ზოსიმემ და სახლში შევი-
და. — აქა მშვიდობა! — წარმოთქვა მან.

სახლში მეტად ბნელოდა.

— ის მეორე კარიც გააღეთ!.. ამნაირ სიბნელეში შეიძლება ყოფნა!
დაატანა მღვდელმა უკმაყოფილოდ.

ანუსია ეცა კარებს ბრძანების ასასრულებლად. შემოსულ სინათლე-
ზე ახლა შესაძლებელი იყო ადამიანს გაერჩია იქაურობა. კედლის სიგრ-
ძეზე გაყოლებულ ვიწრო ტახტზე თავბოლოში, ქვეშაგებში ორი ადამი-
ანი იწვა, როგორც ეტყობოდა. იქითა თავში მწოლარე, რომლის თვალე-
ბიც შემკრთალივით გამოიყურებოდნენ ცხვირამდის წახურული საბნის
ქვეშიდან, ზოსიმემაც იცოდა, რომ ალფეზას და იყო, ელიზია, უკვე დიდა
ხნის ავადმყოფი გასათხოვარი ქალი.

— ეს არის ალექსი? — მიუთითა მეორე ქვეშაგებზე ზოსიმემ.
მწოლიარე თავიანთ იყო გახვეული საბანში.

— ალექსი გახლავთ! — ძლივს გასაგონი, მისუსტებული ხმით, რომელშიაც ცრემლები ისმოდა, უპასუხა მოხუცებულმა ანუსიამ.

— გადახადეთ საბანი!

ანუსია თითქმის შეხტა ტახტზე და მუხლებზე წაჩოქილმა ნელა დაუწყო საბნის გადაძრობა ავადმყოფს პირიდან.

— ალექსი, შვილო!.. გამოიხედე!.. მოძღვარი მობრძანდა!

ოფლში გაწურულმა, პირზე წამოწითლებულმა ავადმყოფმა ერთი კი გამოიხედა მღვდლისაკენ და ისევ დახუჭა თვალები.

— რასა იქ, ალექსი, ა?... რა უნდა შენთან ავადმყოფობას, შე კარგო კაცო! — შეეხუმრა ვითომ ზოსიმე ავადმყოფს.

— გვკვდები, ბატონო! — ძლივს გასაგონი ხმით წამოიფუჩუნა ავადმყოფმა.

— ნუ გეშინია, ნუ!.. ასე მალე შეგაშინა ავადმყოფობამ! ჰეი, შე გლახა! შე კარგო კაცო, ადამიანი ხარ, ხან კარგად ვართ, ხან ავად, რა ვუყოთ! — ასე ანუგეშებდა ზოსიმე ალექსის, მაგრამ ნათლად ხედავდა, რომ ვაჟკაცი კაცი განსაცდელში იმყოფებოდა.

ეს წყვილია, რომელიც ამ სახლში დამყარებულიყო და რომელიც ისე უსიამოვნოდ მოხვდა გულზე პირველი ფეხის შემოდგმისთანავე, ეს სიღარიბე, ეს სიღატაკე, ამ სახლის ყოველი კუთხიდან რომ გამოსჭვიოდა, ეს საწყალი ავადმყოფები, რომელთა უსაშუალობაც თვალებში ეჩხირებოდა, ეს მუმიასავით შეფუთვნილი მოხუცებული დედაკაცი, ჩემად რომ ცრემლებს ღვრიდა, თავისი უღონობა ამათი შეწევნისათვის, — ყოველივე ეს კიდევ უფრო ნაღველს უმატებდა მის ისედაც დანადგლიანებულ გულს, მწუხარებას უმწვავებდა, უნუგეშობაში აგდებდა, ამ ცხოვრებას ყოველსავე სინათლეს აკლებდა და ყოველსავე სასოწარკვეთილებას უკვეთავდა. სევდით მოცული გული, ამღვრეული სული, შემოწოლილი გრძნობა გამოთქმას ითხოვდა, იწვევდა საღალადებლად, ხმამაღლა წარმოსათქმელად თავისი უნუგეშობისას, თავისი სევდიანობისას.

— ლოცვანი! — წამოიძახა მან და ათრთოლებული ხელით დაუწყო ფურცვლა წიგნს. გადიგდო უკან შუბლზე გადმოშლილი თმა და პირჯვრის წერით განსხვავებული ხმით გაიძახოდა, ხმით, რომელშიაც მოისმოდა სიმწარე და მხურვალე ვედრება გულშეწუხებული ქმნილებისა:

— უფალო, შეგვიწყალე, უფალო, შეგვიწყალე, უფალო, შეგვიწყალე! მიწყალე მე, ღმერთო, დიდითა წყალობითა შენითა და მრავლითა მოწყალებითა შენითა, აღხოცე უსჯულოებანი ჩემნი...

— მღვდელს „ზაქუსკა“ დასჭირდება, ხომ იცი, შორი გზა აქვს...

თქვენც შეაგვიანეთ კიდეც. დილიდან უჭმელია, ხომ გაქვთ რამე? —
გაღულაპარაკა პეტრიამ ალფეზას.

— კი მაქვს, კი! — მიუგო ალფეზამ.

პეტრიამ მღვდლისკენ მიიწია.

ეს კი, გულდაჩაგრული, გულაჩვილებული ამ უნუგეშო სურათებით, რომელიც ყოველ ფეხის გადადგმაზე თვალწინ ეშლებოდა, დამონებული ამდენი ტანჯვა-გაჭირვების მზერით, მხურვალედ ევედრებოდა ზეცას შვებას. მოწიწებით ითხოვდა იმედს, სიხარულსა, რათა მას მიეღო მსხვერპლად მისი შემუსვრილი სული, გული შეწუხებული და დამდაბლებული.

— ღმერთო, ისმინე ლოცვისა ჩემისა... ყურად იხვენ სიტყვანი პირისა ჩემისანი! — გაიძახოდა იგი მუხლმოდრეკილი.

ამ ღალატებაში, ამ მხურვალე ლოცვაში მან იჯერა გული და თითქო რაღაც შვება იგრძნო ამ ხმამალლა ძახილში თავისი უნუგეშობის და სასოწარკვეთილებისა; თითქო ისევ მოიბოვა მან სულის მშვიდობა დაეცა ლოცვანი, გადასცა იგი პეტრიას, უბიდან ამოიღო პატარა ხატი, გახსნა იგი და ავადმყოფს მიაწოდა წმიდა საიდუმლო.

კუთხეში მიკრუნჩხული პატარა გოგო თავივით გამოიყურებოდა და გაკვირვებული თვალებით მისჩერებოდა მაღალი ტანის უცნაურ კაცს. ზოსიმემ აზიარა ავადმყოფი.

— ნუ შეშინდებით, ღმერთი მოწყალეა! არაფერია საშიშარი! ნუ გაფრთხალდებით! შენ რას შვები, ელიზია? — მივიდა ზოსიმე მეორე ავადმყოფთან. — ასე უნდა იწვე, შე ქალო, აღარ აპირობ ადგომას?! — უხუმრა მას.

გაყვითლებულს, ლოყებჩაცვივნულს პირისახეზე უცნაურად მზინავი თვალის კაკლები შეთამაშდნენ და ძალზე შეთხელებული უსისხლო ტუჩებიც შეიმშუშნენ და მისუსტებული ხმით ნათქვამმა სიტყვებმა ძლივს მიაღწიეს ზოსიმეს ყურებამდის:

— ნეტავი ალექსის დევინახავდე ფეხზე და მე რა საკითხავი ვარ!

— ალექსის დარდი ნუ გაქვს. შენ წამოდექი და მაშინ იქნება კარგი! — ღიმილით უთხრა ზოსიმემ.

ანუსიამ ამაზე ღრმად ამოიოხრა და სიმწარის ნიშნად გააქნია თავი.

— აბა, პეტრია, ჯორი! — დაიძახა მღვდელმა.

— ერთ წამს მოგვითმინე, მამაო! გზა შორი გაქვს და მშვიერი ბრძანდები! — შეაყენა კარებთან მიმავალი ზოსიმე ალფეზამ.

— არა, არა! — წამოიძახა ზოსიმემ.

— კი, ჩემო ბატონო, კი, ბატონო! — დაატანა ანუსიამაც.

— სრულიად არაა საჭირო! არაა საჭირო! — იწევდა მღვდელი.

— მოითმინე, მამაო! მშვიერი ახლა სახლში წახვიდე, გზაში რა

გარონიებს? ერთი სტაქანი ღვინო დალიე, ერთი ლუკმა პური მოიტეხე და წადი ისე, — ჩაერია პეტრიაც. — აბა, ნულარ აგვიანებთ, მოიტანეთ, თუ გაქვთ რამე!

— კი, ჩემო ბატონო, კი, ახლავე იქნება! — ფუსფუსებდა ანუსია შვილთან ერთად.

ზოსიმე იძულებული იყო დარჩენილიყო საუზმეზე. სუფრა მალე გაიშალა და პეტრია ერთ წამში დაეპატრონა, რაც სუფრაზე მოართვეს მღვდელს.

— ეს რა საბოდიშოა, შე კურთხეულის შვილო! მართალია, ნასწავლი მღვდელი ბრძანდება, მაგრამ ამ სოფლის პურ-მარილზე უარი არასოდეს არ უნდა თქვა. თუ დაგაკლდება, თვარა არაფერი შეგემატება! დიდება ღმერთსა, გაუმარჯოს მასპინძელს, ავადმყოფი მალე მოურჩინოს, ოჯახს სიკეთე და ბედნიერება! — დაილოცა მან და გამოცალა ღვინიანი სტაქანი.

მოშვიებული მღვდლისათვის სწორედ სულზე მოსწრებასავით იყო ეგ საუზმე: იგი მაღიანად ილუკმებოდა. არა ნაკლები მადლით შეექცეოდა სუფრას პეტრიაც, რომელიც ტოლუმბაშობასაც ვითომ ეპირებოდა, რომ მღვდელი ცოტა ხნის შემდეგ არ წამომდგარიყო და წასვლა არ დაეპირებინა.

— კმარა, კმარა, გეყოფა, პეტრია! ადექი და ჯორი მომიყვანე!

— ახლავე, მამაო, ამ წუთში! — ალბათ, ენანებოდა სუფრის მიტოვება, ისე ზანტად დგებოდა.

მღვდელმა ალფეზას დარიგება მისცა ავადმყოფისათვის როგორ მოეგლოთ და ეზოში გავიდა. ჯორი ისევ ღობესთან იყო და ჩალასა ჭამდა.

— პეტრია, არ გესმის რა გითხარი! — წამოიძახა ზოსიმემ.

— ახლავე, მამაო, ახლავე! აწი რალა გეჩქარება მაინცდამაინც! — და სახლიდან გამოსული პეტრია ჯორთან მივიდა, უნაგირზე მიბმული აბგა მოხსნა და პურებს დაუწყო შიგ ჩალაგება.

— რას შერები მაგას, პეტრია? — მიაძახა ზოსიმემ.

— მაცალე, მამაო, მაცალე! რა გეკითხება, თუ ღმერთი გწამს!

— ნუ სულელობ, ბიჭო!

— ერთი, შე დალოცვილო, შენც უკადრისობ კიდევ!.. სოფელში

ხარ, სოფლის ჩვეულებას აჰყევით... თორემ თუ დაგაკლდება, თვალი შეძენით არაფერი შეგეძინება!.. რა დროს მორცხვობაა!.. აწი ქე უნდა მიეჩვიო, დროა, სოფლის ადათსა და ჩვეულებას!..

— მე გთხოვ, ამგვარებს ამარიდო, ჩემო პეტრია! — წყენით უთხრა ზოსიმემ.

— ბატონი ბძანდები! ახლა კი შეგიძლია შენს გზას გაუდგე! ამა შებძანდი! — უთხრა პეტრიამ, როცა აზგას თავი მოუკრა და უნაგირს მიაკრა თასმებით. — აწი ნულარ იგვიანებ!

ზოსიმემ თავი გააქნია და თან დაატანა:

— რატომ გაქვს მაგრე გრძელი ენა, შე უბედურო!..

— რომ ბევრი ვილაპარაკო, მამაო! — მიუგო სწრაფად პეტრიამ.

ზოსიმეს უნებლიეთ გაეცინა ამაზე და ამ სიცილით გაუდგა თავის გზას; პეტრია კი ანუსიასკენ და ალფეზისკენ წამოვიდა.

— ჯერ კიდევ ეხამუშება... ყმაწვილია! მერე, პურს კი არა, ვახრე-კილ ძვალსაც ჩეილაგებს ხვირჯინში და სახლში წიკვას დოუწყებს... ბავშვებს თითო ნატეხი მაინც შეხვდებათ, — ღიმილით უთხრა მან დედასა და შვილს, გამოემშვიდობა მათ და თავისი სახლისკენ გასწია.

გვარიანი გზა ჰქონდა გასავლელი ზოსიმეს, მაგრამ იგი დღეს კიდევ უფრო გრძლად ეჩვენა; მთელი გზა სულ იმაზე ფიქრობდა, რაც დღეს მას გადახდა და რაც დღეს ნახა.

გვრაფერი საამური სურათი წარმოუდგა თვალწინ, როცა თავის ეზოშიაც შევიდა. სახლის წინ პერანგის ამარა ბავშვები ტალახში ჩამდგარიყვნენ ტიტველა ფეხებით და სრულიად გათითხნულნი გულმოდგინედ ზელავდნენ მას.

— თეკლე, თეკლე!.. ამ ბავშვებს გადმოხედე ერთი! ყურის გდება უნდა, შე ქალო, ხანდახან! — დაიძახა მან, როცა ჯორიდან ჩამოხტა, მიაბა იგი ბოძთან და პატარა სახლის ბალკონზე ავიდა.

დაიძახილზე სახლიდან გამოვარდა ახალგაზრდა ქალი, თავსაფარ-წაკრული, სახელოებწააკაპიწებული.

— რა იყო? — გაფაციცებით იკითხა მან.

— რა და, შე ქალო, ამ ბავშვებს მიხედვა უნდა ხანდახან!.. შეხედე, რას ჰგვანან? რარიგად ამოთითხნილან!.. კვირა დღეა, დღეს ჩაგეცმია მაინც.

— რა ჩავაცვა, შე კაცო?.. თითო ხელი ტანისამოსი აქვთ და იმსაცა გააოხრებენ და ის იქნება... მაღე მეესწრებიან ახლების შეეკრვას!.. ამ შენმა ძმისწულებმა მაინც სულ გააფუჭეს ეგ გასაწყვეტლები!.. გიგა, გიგა... ელინკა... არ გესმით!.. ახლავე ამოეთრიეთ... ახლავე აქ ამოე-

თრით, თვარა სულს ამოგახტენთ ორივეს!.. — შეუტია ბავშვებს თეკ-
ლემ.

დამფრთხალი ბავშვები გამოიქცნენ დედისკენ. ეს კი მივიდა ჯორთან,
მოხსნა აბგა, გასინჯა ხელით, უნდოდა გაეგო, თუ რა ეწყო შიგ, ამოა-
ფრა კაბის ნაკეცს, რომ არ შეეხედვინებინა მაზლისანებისათვის, რო-
მელნიც იმავე სახლში ცხოვრობდნენ, და აჩქარებით შეირბინა ოთახში.

— მე რაღაც მეგონა! — უკმაყოფილოდ წარმოსთქვა მან, როცა აბგა
გახსნა და პურები დაინახა.

— აბა რას ეძებდი? — ღიმილით და თან დარცხვენით უთხრა ცოლს
ზოსიმემ, რომელსაც ანაფორა გაეხადნა და ახლა ტახტზე გაწოლილიყო.

— დედა, მომეცი-ი! — ეტაკა თეკლეს უფროსი შვილი. — მაჭამე-ე-ე!
ამას მეორეც აპყვა.

— მაჭა-მე-ე!.. მომეცი-ი... — გაიძახოდნენ წუწუნით ბავშვები.

— მოიცადეთ, მოიცადეთ!.. მერე... მერე!

— მაჭამე-ე-ე!.. მომეცი-ი! — წუწუნებდნენ ბავშვები.

— შავი ჭირი თქვენ! — მიიძახა თეკლემ.

— მოუტეხე, შე ქალო, ნულარ ატირებ! — უთხრა ზოსიმემ.

— ჰა, ჰა, ცეცხლეთ, არ გასაძლომებო!.. გაგიწყდათ მიწა! გაგიწყდათ!

გადუგდო თითო ნატეხი თეკლემ ორივეს და დანარჩენი აბგიანად
კუთხეში მდგარ დაბალ კარადაში შედგა, ოთახიდან გავიდა და ბავშვებიც
თან გაიყოლია.

ზოსიმემ თვალები გააყოლა თეკლეს და ტიტველა ბავშვებს, რომელ-
ნიც დედას მისდევდნენ, და მისდაუნებურად ღრმად ამოიხვნეშა.

„თვალეზგამოპრაწული!“ — გაუბრინა მას თავში და ისევ თვალ-
წინ წარმოუდგა დღევანდელი ამბავი, ეს მისი მრევლი, მობუტბუტე
გლეხკაცობა, ევთიმეს სიტყვები, მიხეილა ხუცესი და მის გულში ისევ
გაიღვიძა საშინელმა სევდამ, სასოწარკვეთილებამ. ახლა ზედ ერთგებო-
და ეს შინაური სურათიც. კი, კი უნდა გამოპრაწოს თვალეზი, მართლა
თვალეზგამოპრაწულად უნდა იყვეს, თორემ ვერც სხვას წაადგება და
თავის თავსაც ავნებს! ყოველივე ოცნებაზე ხელი უნდა აიღოს, იცხოვ-
როს ისე, როგორც სხვები ცხოვრობენ! დროა აწი სოფლის ადათს შეე-
ჩვიოს, პეტრიასი არ იყოს! სხვა ყველაფერი ტყუილია და საზარალო!..
და ამას რომ ეუბნებოდა თავის თავს სახელმძღვანელოდ, უეცრად ანუ-
სიას ოჯახი მოაგონდა, სადაც ორი მომაკვდავი იწვა და თითქო ვილაცამ
წასჩურჩულა, შენი შემოსავალიაო. და ამ აზრის გაღვიძებამ, ამ აზრის
მის ტვინში გაელვებამ სრულიად დაათავა ახალგაზრდა მოძღვარი. ნუთუ

ამგვარი ფიქრების გამაღვიძებლად გაუხდება მისი გაჭირვება, მისი სისაწყლვე; ნუთუ ამგვარი აზრების დამუშავებას მიეჩვევა მისი ტენიანობა?!. და ზოსიმე, გულდაწყვეტილი, გადაბრუნდა მეორე გვერდზე, ჩარგო ცხვირ-პირი მუთაქაში და იწვა გაუნძრევლად.

დიდი ხანი არ დასჭირებია, რომ მოღალულ-მოქანცულ ტენის ძილს მიჰპარვოდა და სასურველ, სასიამო დავიწყებაში შეეყვანა ახალგაზრდა მღვდელი.

ავადმყოფ ალექსიას გამობრუნებას არა თუ პირი უჩანდა, პირიქით იგი იმ საღამოსვე საშინელი გაჭირვებული შეიქნა. მოუსვენრად წრიალებდა ქვეშაგებში, ხანდახან წამოიძახებდა რაღაც უცნაურ სიტყვებს, ბოდავდა და წუხდა საზარლად. რეტდასხმული ანუსია თავთან უწვიმდა, მწუხარებისაგან გამშრალი სულელურად მისჩერებოდა შეწუხებულ ავადმყოფს. არა-რა იმედი, არც საიდანმე შველა, რამე შეწყენა!

— ღმერთო დიდებულო!.. ღმერთო მოწყალე! — ხანდახან წამოიძახებდა მხოლოდ ალფეზა და ანუსია კი შვილს დასჩერებოდა და უსიტყვოდ მუშტს ირტყამდა გულზე.

საზარელი ღამე დაუღამდათ საწყლებს. მთელი სახლი ბნელში იყო გახვეული, მხოლოდ კერაზე ცქრიანობდა მკრთალი ცეცხლი და დამყარებულ მკაცრ სიჩუმეს ავადმყოფის წამოძახება თუ დაარღვევდა ანდა უღონო ხმა ელიზიასი, რომელიც დედას დროგამოშვებით ეკითხებოდა:

— დედი, რააა ალექსი?

— რას იზამს, შვილო, მგონი ახლა უკეთ უნდა იყვეს! — მიუგებდა ხოლმე ანუსია და სახლში ისევ სიჩუმე ჩამოვარდებოდა.

დილაზე ავადმყოფი უარესად შეიქნა. ალფეზა სოფელში დარბოდა უთენიიდან და ხან ვინ მოჰყავდა და ხან ვინ, მაგრამ ვერავინ ვერაფერი გაიგო ამ ბიჭის ავადმყოფობისა და ვერავინ გამოჩნდა მშველელი. მთელი დღე უცნაურ გაჯახირებაში გაატარა ალექსიმ, ღამეც არა ნაკლებ მოუსვენრობაში იყო.

ანუსია, გაღენჩებული მწუხარებისაგან, ისევ თავს დასჩერებოდა შვილს.

— დედა! — წამოიძახა ავადმყოფმა და თავი მალლა წამოსწია.

— შვილო, ალექსი, აგერ ვარ!.. რა გინდა? — მივარდა ანუსია.

— დედაუ! — გაჯავრებით და უფრო ხმამაღლა წამოიძახა ალექსი. — დედა, დედა, დედა-ა-ა! — დაჟინებით იძახოდა და თავს ატრიალებდა ავადმყოფი.

— ალექსი, შვილო... აგერ ვარ... შენს სულს ვენაცვალე... შვილო!
მაგრამ იმას ალბათ, არ ესმოდა დედის სიტყვები, საშინლად აბრია-
ლბდა თვალებს, ხან ერთ სიტყვას გაიძახოდა, ხან მეორეს.
ანუსია თავზარდაცემული ეპოტინებოდა შვილს, რაღაცას ეუბნებო-
და. თვითონაც არ ესმოდა... ცრემლებმა ხმა წაართვა და თვალებიც
აუხვია. აძიგდიგებული პირისახე, მთრთოლავი ტუჩები სიტყვის გამო-
თქმას უშლიდა.

ავადმყოფი ღონივრად წამოიჭვია, წამოიწია, გააჭყიტა თვალები
და ლოდივით დავარდა ლოგინზე.

ანუსია ქორივით დაეძგერა შვილს, გადმოაბრუნა პირადმა და საზარ-
ლად შეჰყვირა:

— ალექსი!.. შვილო!

საზარელი ხმა უცბად მისწყდა.

— დედა... დედა... რა ამბავია, დედა? — მოაძახა მას შემკრთალმა
ელიზიამ, რომელიც ლოგინში წამომჯდარიყო. — რა იყო, დედა?

— არაფერი, არაფერი, შვილო! დაწევი, დაწევი!

— ტირი, დედა?..

— აბა რა დამრჩენია თქვენს შემხედვარე დედას, თქვენს ოხერ დე-
დას! ვაიმე, ვაიმე!..

ანუსია წამოდგა, ალექსის საბანი გადაათარა, ტახტიდან ჩამოვიდა
ძირს და კარებისკენ გაიძახა:

— მარიკო... მარიკო!

სახლში შემოვიდა თავგაბურძენილი პატარა გოგო.

— დაჯექი აქ! — მიუთითა ანუსიამ ტახტთან, სადაც ალექსი იწვა.
დაჯექი აქ და უყურე!.. — თქვა ეს და სახლიდან გავიდა.

— რას შვრება, დედა, ალექსი? — შეეკითხა მიმავალს ელიზია.

— ძინავს, შვილო, ძინავს.

ანუსია რომ გავიდა, სახლში მკაცრი სიჩუმე დამყარდა. პატარა გო-
გო, დაბალ სკამზე მჯდომარე, გაუბედავად იყურებოდა ხან ელიზიასკენ,
ხან კარებისკენ, ხან კი საბანწახურულ ძმას მისჩერებოდა.

სიჩუმეში რაღაც ხმა მოისმა გარედან. ელიზიას ყურებამდისაც
მიადწია მან. რაც ხანი გადიოდა, ხმა უფრო მკაფიოდ მოისმოდა. ვილა-
ცა უსათუოდ ტიროდა, მოსთქვამდა, ისე ჰგავდა.

— მარიკო... გეიხედე... ვინცხა ტირის იქ! გეიხედე! — და ელიზია
წამოჯდა საწოლში.

მარიკო ადგა, მივიდა კედელთან, მონახა ჰუჭრუტანა და კედელს მიეკრა. ტირილის ხმა ისევ მოისმა.

— ვინაა, მარიკო?

— დედა... დედა ტირის! — მიუგო ბავშვმა.

— დედა ტირის?

— ჰო!.. აღფეხა მოვიდა... ისიც ტირის!..

ელიზია შეიშმუშნა, შეინძრა, ხელებით ფათური დაიწყო, მოძუნკაბა და თავზე გადიგდო ჩასაცმელად.

— ბიცოლა დაფინი მოვიდა... ბიძია ივანე... პუპულო! ელენიკა... მოდის... ტირის ელენიკაც!.. — ტიტინებდა პატარა მარიკო და იმას ევერ ხედავდა, ელიზიამ რომ კაბა გადაიცვა, წამოდგა საწოლიდან და ცოცხალი ჩონჩხი ბანცალით წამოვიდა ალექსისკენ; აცოცდა ტახტზე და თავისი ძვლიანი ხელებით გადაძრობა დაუწყო საბანს ძმის პირისახიდან.

გადახდილ საბანს ქვეშ გამოჩნდა საზარელი შესახედავი ალექსის თვალებგადმოკუსული, წინ წამოშვერილი მოკლე წვერით შემოსილი ნიკაპით, უცნაურად დაკრეჭილი კბილებით.

ელიზიამ ერთი შეჰკივლა, რაც კი შეძლო, და ღონემიხდილი ზედადემხო მიცვალებულ ძმას.

მარიკომ მხოლოდ ახლა მოიხედა და, რა დაინახა ალექსიზე დამხობილი ელიზია, მორთო ღრიალი.

— დედა, ელიზია ადგა... ადგა ელიზია... ალექსისთან!

ყვირილზე მოფენილ კარებში შემოვარდა გადარეულივით ანუსია და მასთან ვინც კი წინ გადმოხურულში იყვნენ.

— მომკალით, მომკალით! შვილებო, ვაი, ვაი, ვაი! — საზარელ ხმით შეჰყვირა მოხუცებულმა დედაკაცმა და ტახტზე შეხტა ელიზიას მოსაშორებლად.

სახლი ერთ წამში ხალხით აივსო. შეიქნა გულის შემზარავი ღრიალი ტირილი. წივილ-კივილი.

გრძნობადაკარგული ელიზია გააშორეს მიცვალებულს და მიცვალებულის მსგავსი თავის საწოლში დააწვინეს.

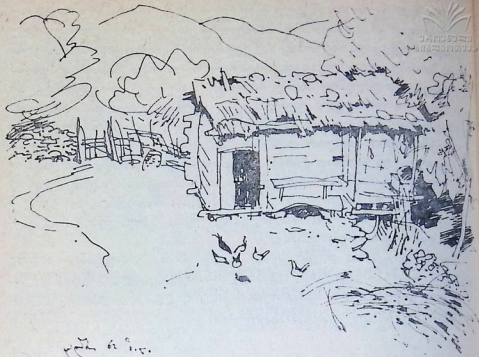
სალამოზე ელიზიაც გამოეთხოვა ამ წუთისოფელს. მთელი სოფელი მოტირალი იყო საწყალ ანუსიასთან ერთად ამ ორი მიცვალებულისა.

— ღმერთო დიდებულო! ღმერთო მოწყალეო, შეგვიბრალე, შეგვიწყალე ჩვენც ცოდვილნი! — ყოველი მხრიდან გაიძახოდნენ თავზარდაცემული სოფლელები. ეს ორი კუბო, რომელთა შუაგულში ჩამჯდარიყო საცოდავი დედა და ხან ერთს ეხვეოდა, ხან მეორეს, — ეს ორი კუბო

უცნაურ შიშს ჰგვრიდა ამ გულუბრყვილო ქმნილებათ, ზედ ეტყობოდათ, რარიგად სჩაგრავდა მათ. მხოლოდ ერთადერთი ღმერთიღა ეგულებოდათ შემწედ და იმიტომაც ისე ვედრებით გაიძახოდნენ მის სახელს.

და ზოხიმე მღვდელი, აკანკალებული ხმით რომ წესს უგებდა ამ საცოდავებს, ცრემლებით თვალები რომ ევსებოდა მიცვალებულთა ჟურებით, თან მისი გული უფრო მეტად სწუხდა, გმინავდა, რადგანაც, თავის გარშემო ხედავდა ამ მართლა-და უმწეო, ღვთის ანაბარად მიჩენილ ქმნილებათ, სულით დაჩაგრულთ, უსაშუალოთ, ყოველ მხრით საცოდავთ; და ეგ საერთო ტანჯვა, საერთო მწუხარება, საერთო გაჭირება თან უიმედობაშიაც აგდებდა და თან არიგებდა თავის საკუთარ გაჭირვებასთან და თავის ბედთან. ცრემლები, რომელნიც თვალთაგან სცვიოდა, თან მწუხარების ცრემლებიც იყო, ცრემლები უიმედობისა და თან ბედთან შერიგებისა.

ამიტომ იყო, რომ ღღეს ისეთი მადლობით გაისტუმრა თავისი მღვდელი მისმა მრევლმა რადგანაც მან, თავად გულდაწუხებულმა, თავის გულდაწუხებულ სამწყსოსთან მხურვალე ცრემლები დაღვარა, ცრემლები მწუხარებისა და უნუგეშობისა.

ქაშუშაძის გაჭირვება

სწორედ დროც იყო და საჭიროებაც მოითხოვდა, რომ აზნაურ ოტია ქაშუშაძეს ცოლი ეთხოვა დედამისი ეკვირინე, აზნაურ სანიკიძის გვარის ქალი, მოხუცებულობაში შეეკადა; უჭირდა ოჯახის თავის გაერთმევა და შემწე ეჭირვებოდა, თუ სულ განმათავისუფლებელი არა. სურდა, რომ სიცოცხლის უკანასკნელი დღეები მაინც გაეტარებინა ისე, როგორც ეკადრებოდა მისი გვარისა და ჩამომავლობის ქალს, ღირსეულად და ბატონურად; იმ გაჭირვებული ცხოვრების შემდეგ, რომელიც მან ოჯახში მოთმინებით გაატარა.

არაერთხელ წამოსცდენია გულმოსულობაში, ეკვირინეს:

— ვაი დედასა!.. რა ოჯახის შვილი ვის ნაცარში ვიქექები და კიდევ ასეთ გაჭირვებაში?!

მაგრამ სულგრძელობით ითმენდა ყველაფერს, რადგან სწამდა, რომ ბედის დანიშნულებას ასრულებდა: ამ ოჯახს დაჩემებულივით ჰქონდა, ღელაკაცები კარგი ოჯახებიდან ჰყოლოდა და, ალბათ, ეკვირინეც იმიტომ შეახვედრა ბედმა ბესარიონ ქამუშაძეს, თუმცა, სიმაართლე რომ ეთქვა კაცს, მაინცადამაინც სანიკიძეებიც ვერაფრით უსწრებდნენ ქამუშაძეებს. მაგრამ ეკვირინეს ღრმად სწამდა თავისი ჩამომავლობის უპირატესობა და რადგანაც არ უნდოდა მოეშალა ოჯახის ჩვეულება, როცა რძლის მოყვანა განიზრახა, არჩევანი მიიტანა თავის მეზობელ აზნაურ სარდიონ ქველიძის ქალიშვილზე.

ქველიძე კარგი გვარის აზნაური იყო, წინათ მდიდარიც ჩვენს პირობაზე და ღლეს კი შევიწროებულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. ამ გარემოებამ უფრო გააბედვინა ქამუშაძეებს, მასთან დამოყვრების სურვილი გამოეცხადებინათ, თორემ სხვა დროს ესენი ვერ გაუბედავდნენ სარდიონს ქალიშვილის თხოვნას.

მიუხედავად ამისა, ქამუშაძეების წინადადება არ იქნა ღირსეულად მიღებული. პირდაპირ უარი რომ არ ეთქვა, სარდიონმა ამის შესახებ ურჩია, პირადად ქალიშვილს მოლაპარაკებოდნენ და თუ იგი ისურვებდა, აღარც სარდიონი იქნებოდა უარს, მხოლოდ იმ პირობით კი, რომ მზითევზე ხელი აეღოთ.

ამგვარმა პასუხმა მეტად გააბილპილა ეკვირინე.

— ქალიშვილს დავეკითხოთ, რა! ბრძენი გაწყდა ოჯახში, თუ როგორ არი მათი საქმე, ბავშვებთან არ მალაპარაკონ?! მერე მისი ცარიელი ქალი ვის რათ უნდა!.. რა დაბრმავებულები გვნახეს, თვალი მაგათ დაუდგათ და ყური!. მაინც თვალი მაგათ ემსებათ — ვერ ხედავენ, რა მდგომარეობაში არიან?! რავა იყინჩებიან კიდევ, შენ გენაცვალე?! რა გონიათ თავისი თავი... შევარცხინე, ვინც მაგათზე ნაკლები იყვეს! ღმერთო, კი მომკალი!..

ქალი სხვაც ბევრი იშოვებოდა, რასაკვირველია; მაგრამ ეკვირინე ქველიძის უკადრისობამ გააწიწმატა და მისი პასუხი საკუთრად თავისი თავმოყვარეობის შელახვად მიიღო.

— მაგათ დააკლდათ ყორიფელი, მაგათზე ნაკლები ვყოფილვართ, რომ შემოვსულვართ ამ ოჯახში?!

— არ დამიჯერე, დედა გეუბნებოდი, სირცხვილს გვაჭმევენ-თქვა... ხომ ახლა ჩემი სიტყვა! — ესაყვედურებოდა ოტია დედას.

— მაცალე, შვილო, მაცალე! სირცხვილში ვინც იქნება, ამას უნდა დაინახავს!.. იმ უბედურს, ცოლ-შვილი რომ შიმშილით უწყდება, ის ერჩია, დიდგულობაზე ხელი აეღო... ერთი შვილი მაინც მამლარა ეყოლებოდა!..

გულს იჯერებდა ეკვირინე ქველიძის ცუდად ხსენებით. ოტია კი ხმას არ იღებდა, თუმცა გუნებაში ძლიერ სწყინდა ქველიძისაგან მისი უკადრისობა, ძლიერ ნალვლობდა თავის შერცხვენას და მუდამ იმის ფიქრში იყო, რამენაირად, ღვთის შეწყვეით, მათ ჯიბრზე ისეთი ქალი მოეყვანა, რომ სარდიონის ქალიშვილს სჯობნებოდა. ამას ფიქრობდა ოტია დღედაღამ და ამის ფიქრებში იყო გართული დღესაც, როცა თავის ეზოში, რცხილის ჩრდილში პერანგის ამარა, თავზე ხელსახოცწაკრული, ფეხშიშველა, ნაჯახს ურტყამდა ურმის საბორობლედ გასათლელ ნამოსახლარს და იმდენად იყო გართული თავის ფიქრებში, რომ არც კი ეყურებოდა, სახელს რომ ეძახდა ღობეზე მომდგარი ევროპულად ჩაცმული ცხენოსანი, სანამ ამ უკანასკნელმა ამაღლებული ხმით არ გადმოსძახა:

— ოტიას გაუმარჯოს, ოტიას!

ოტიამ ასწია თავი, გამოიხედა იქით, საიდანაც ეძახოდნენ, და რა დაინახა ცხენოსანი, უცბად გააგდო ხელიდან ნაჯახი, მოიგლიჯა თავიდან ჩითის ნაფლეთი, ფეხები გაუყარა იქვე დაგდებულ ქუსლებჩათელილ წულეებში, წამოავლო ხელი ახალუხს და მისი ცმით გამოექანა ამ უცხო პირისაკენ.

— გამარჯობა, ოტია ჩემო! — კვლავ გაიმეორა ცხენოსანმა.

— ღმერთმა გაგიმარჯოს, ჩემო ბატონო! — მიუგო ოტიამ.

— ერთობ გულმოდგინედ მუშაობდი, ოტია... ძლივს გაგაგონე! — ღიმილით უთხრა ცხენოსანმა. — ხომ მშვიდობითა ხარო? — და ხელს გადმოუწვდინა ოტიას.

— გმადლობთ, ჩემო ბატონო, გახლავართ ღვთისა და თქვენის წყალობით! შემოგვიხვიეთ, ბატონო პორფირი! — მოწიწებით შეთხოვა ოტიამ.

— მეჩქარება, ოტია ჩემო!.. საქმე მაქვს!..

— ერთი მინუტით... ცოტა დაისვენეთ და წაბრძანდით ისევ!.. ამ სიცხეში შეწუხდებით ნამეტნავად, თქვენ ნუ მომიკვდებით! შემოგვიხვიეთ, შემოგვიხვიეთ, შენი ჭირიმე!

სახლის ყურიდან გამოჩნდა მოხუცებული ეკვირინეს თმაგაძეძილი თავი. ცხენოსანმა თვალი მოჰკრა მას და ხმამაღლა მიაძახა:

— მამიდა ეკვირინეს ვახლავარ, მამიდას, მამიდას!

ეკვირინე ერთი წუთით მიიმალა და ისევ გამოჩნდა; თავსაფარდახუ-
რული იგი მოხუცებული ადამიანის კუნკულით გამოეჭანა ამათკენ და
აქლოშინებული შეღმართში ამორბენით მიესალმა სტუმარს.

— მამიდა ეკვირინეს ვახლავარ! რაღა მშვიდობით გიკითხო, მამიდა,
ხომ ისევ ჯანზე ხარ, ა?! გეტყობა, რომ ისევ მარჯვედა ხარ! — მხიარუ-
ლად გადმოსძახა ცხენოსანმა ეკვირინეს, რომელსაც მამიდას ეძახოდა.
თუმცა ასეთი ნათესაობის გაკვლევა მისი გამჭრიახი გონებისთვისაც
მეტად ძნელი რამ იქნებოდა.

— რაღა გზაში გაგიჩერებია ბატონი პორფირი, შე კაცო! — მიმარ-
თა ეკვირინემ შეიღს. — შემობრძანდით, ბატონო!..

— მეჩქარება, მამიდა... სხვაგან საქმე მაქვს.

— საქმე ღმერთმა ნუ გამოგილიოს, სასარგებლო საქმე!.. მარა ჩვენ-
თან შემობრძანდებით არაფერი დაგიშავდებათ!.. ნუ აგვივლი გვერდს!..
საქმე თქვენ ვერსად გაგეცევათ!.. ნუ დაგვწყვეტთ გულს!

— სად მიიჩქარით მაინც? — შეეკითხა ოტია.

— ამ თქვენს კანცელარიაში მყავს დაბარებული ერთი კაცი...

— ოჰ, მე მეგონა, შორს მიბრძანდებოდით სადმე!.. უთქვენოდ სად
წავა, თუკი უბრძანეთ მოსვლა... ფეხს როგორ მოიცვლის!

— შემობრძანდით, შემობრძანდით! — ერთხმად მიაძახეს პორფირის
ორივე დედა-შვილმა.

სტუმარმა მეტი აღარ ათხოვია და ჭიშკრისაკენ აქნევია პირი ცხენს.
ოტია იქითკენვე გავარდა შესაგებებლად.

— ასე გვერდს როგორ უნდა აგვიარ-ჩაგვიარო შენისთანა კაცმა!..
თქვენისთანა კაცს ერთხელ თუ მოვესწრებით ოჯახში დევინახოთ და
როდი უნდა დაგვაკლოთ, თქვე დალოცვილებო! ჩვენც ვიცით თქვენ-
სავით მტერ-მოყვარე. თქვენისთანა კაცი ამ ჩვენს ოჯახში ფეხს რომ
შემოადგამს, მტერს შიში მიეცემა, მოკეთეს გული შეუმაგრდება... ასე-
თია, შენი ჭირიმე, ე ჩვენი სოფლის ამბავი, კი, ჩემო ბატონო! — კაკა-
ნებდა აივანზე გადმომდგარი სტუმრის წინ ეკვირინე, სანამ ოტია ოთა-
ხიდან სკამს გამოუტანდა, ხელის გადასმით მტვერს გადასწმენდდა და
შესთავაზებდა პორფირს.

— დაბრძანდით, ჩემო განმანათლებელო... დაბრძანდით, ჩემო ბა-
ტონო!.. დაბრძანდით!

სტუმარი ჩამოჯდა, მოიხადა კოზიროკიანი ქუდი, გადისვა მარ-
ჯვენა ხელი თავის ხუჭუჭთმიან თავზე, შეიწვია პიჯაკის სახელოები ზე-
ვით და სიამოვნებით ამოიფშვინა სიგრილეში.

ეკვირინემაც იქვე მოიკეცა ბოძთან იატაკზე.

— ერთობ სიცხეები დეიჭირა ამ დალოცვილმა! — თქვა პორფირიმ.

— დევიწვით, ბატონო, დევიწვით!.. ყანები გაოხრდა, შენ გენაცვალე, გაოხრდა შენი მტერი!.. რაღა გვეშველება ჩვენ უბედურებს! — ამოიოხრა ეკვირინემ.

— ღმერთი მოწყალეა, მამიდა!.. ნუ შეშინდებით!

— თქვენ არ შეგეშინდებათ ამისთანების, ჩვენისთანა საწყალმა იკითხოს, თვარა!.. რამდენი ოხერი ყრია, შენ გენაცვალე, რამ დაარჩინოს! ეგერ, ე იმისი არ იყო, შენი ჭირიმე! — და მათ ქვევითკენ რომ მოსახლეები მოჩანდნენ, ეკვირინემ იქით გაიშვირა ხელი: — მოსავლიან წელიწადს რომ სარჩო არ ღირსებია, ამისთანა გვალვიან წელიწადში შიმშილის მეტს რაღას უნდა მოელოდეს!

— ვინაა მაგისთანა, მამიდა?

— ბევრია, შენ გენაცვალე, ბევრი!.. აი თუ გინდა, ე, ის ვაჟბატონი რომ გახლავთ, სარდიონი, ქველიძე! ეგერ, ე, ის სახლი რომ მოჩანს, იმაშია!

— ვიცი, ვიცი, გამიგონია! აქაური ადვოკატია, გამიგონია! — გაიცინა პორფირიმ. — რავა, ასე ღარიბად არის?

— რა სახსენებელია, შენი ჭირიმე!.. ნეტავი იმდენი სიმინდი ჰქონდეს უბედურს, რაც გული აქვს!.. ცარიელი გულია! — ეკვირინე გამზადებული იყო თავისებურად შეემკო ქველიძე, მაგრამ ამ დროს ოტიამ ოთახის კარიდან თავი გამოჰყო და დედას დაუძახა:

— დედა, შემობრძანდი!

ეკვირინემ ბოდიში მოითხოვა სტუმართან და ოთახში შევიდა. ოტიას კერაზე ცეცხლი გაელვებინა.

— უჩქარე, დედა... დიდხანს აღარც კი მოიცდის!

— ახლავე, ახლავე, შვილო! — მიუგო ეკვირინემ.

მან უცბად წამოავლო ხელი პატარა თუჯიას, ჩაასხა შიგ წყალი და ჭვარტლის ნაფლეთებით შემოსილ საკიდელზე ჩამოჰკიდა; მერე მივარდა კუთხეში გადებრუნებულ საბუღარს, იქიდან გამოათრია შიგ დამწვდელი მუჭის ოდენა წიწილი და ოტიას მიაწოდა.

— აბა, გაუსვი დანა!.. რა ბედად შევამწყვდრე მაგი მე დღეს!..

აწრიბინებულ წიწილას ნისკარტში წაუჭირა ოტიამ ხელი, სანამ დანას მონახავდა; მერე უცბად გადაუსვა კისერზე პატარა დანა და გვერდზე ისროლა. ოდნავ ყელწაჭრილმა წიწილამ რბენა დაიწყო ოთახში და სისხლით მოსვარა მიწის იატაკი, სანამ სისხლისაგან დაწრეტილი ზედ კერიასთან არ დაეცა.

— გადავარდი, შენ გენაცვალე, ი გოგო ფუსუტია მომიყვანე, ხელს მომიწყობს, შენი ჭირიმე! — უთხრა ეკვირინემ ოტიას, და ოტია იმწამსვე უკანა კარიდან გავარდა.

ეკვირინემ კი ერთი ცეცხლს შეუჩუჩხურა, დაავლო ხელი წიწილას, თავით ჩარგო გაცხელებულ წყალში, მიატრიალ-მოატრიალა შიგ და თან დასძახა!

— სუქი-სუქი, სუქი-სუქი! — ვითომდა ამით გამხდარი წიწილა მსუქნად გადაიქცეოდა.

გაფაცურებით აცლიდა ეკვირინე ბუმბულს და თან შეუბრალებლად კანსაც აგლეჯდა ლურჯ წიწილას, როცა ოტიასთან ერთად ოთახში შემოვარდა ცამეტ-თოთხმეტი წლის გოგო.

— არიქა, ჩემო ფუსუტია, შენებურად დამიტრიალდი, შენ გენაცვალე... ცხელი ჭადები. კაი, კაი, შენ რომ იცი, იმისთანები!.. უცხო კაცია, ქალაქიოი!..

გოგო ამდაგვარ გადმოძახებას ნაჩვევი იყო და ცქვიტად დატრიალდა: უცბად შეაგდო ცეცხლზე კეცები, კოდის თავიდან გადმოიღო გობი, გადმოყარა საცერზე ფქვილი, წაიბანა წაკაპიწებული ხელები და თავმოძულებით დაუწყო საცრის გვერდებს პარტყაპურტყი.

— ნელა, ფუსუტია, ნელა, შვილო!.. ნუ უპარტყუნებ მაგრე ძალუ-ჰად, ნუ გაავონებ!.. აბა, ოტია, შვილო, შენ ღვინო ამოიღე! ხომ გითხრა—მეჩქარებაო!.. ჩვენი ხათრით დარჩა, თვარა რამდენი კაცი ახლა მაგის მისვლას უდარაჯებს! ვინ იცის, რამდენს რა საქმე აქვს მაგასთან!

— ორშიმომ რომ გამიტყდა რითი ამევიღო? — აწრიალდა ოტია.

— ხაპით ამეიღე, შვილო, ხაპით... არაფერი არ უჭირს! ოღონდ ეცადე კი, წმინდად ამეიღე, ბრკე ბევრი არ შეჰყვეს! წადი, წადი, ნულა იგვიანებ!..

— თუ ჩავუწვდინე ხაპი! — გააქნია თავი ოტიამ და წყლიანი ღოჭით ხელში გასწია ღვინის ამოსაღებად, რაც ძლიერ ნაკლებად ეგულე-ბოდა ამ კვირიკობის მიწურულში.

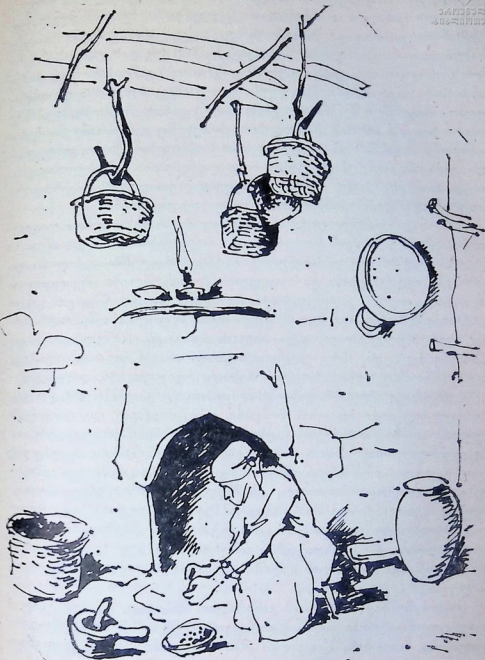
ამასობაში სტუმარი აივანზე იჯდა და ამ ბრეკიდან, რომელზედაც წამოსკუბებული იყო ოტიას პაწაწინა ორთვალიანი სახლი, გადაჩერე-ბოდა მის თვალწინ გადაშლილ სურათს.

თავდაშვებული შეღმართი, რომელზედაც ოტიას სახლის გარდა კიდევ ბევრი მოსახლეები მოჩანდნენ, ქვევით ვაკდებოდა და ეს ვაკე ღიღ-ზე, შორს მიჰყვებოდა, სანამ მაღლად ამართულ მთა-გორებს არ შეეფე-თებოდნენ. ამ სივრცეზე მოსახლე მოსახლეს მისდევდა, თეთრი ეკლე-

სიები აქა-იქ მკაფიოდ მოჩანდნენ და მაყურებელს ეგონებოდა, თითქო ერთი უზარმაზარი სოფელი მოფენილი ყოფილიყო ამოდენა მანძილზე. უწინაც ყოფილა ამ ადგილებში პორფირი, გადაუხედაეს აქედან, მაგრამ ასეთი ხშირი მოსახლეობა და გადაბმით მიმყოლი სოფლები არ ყოფილა მაშინ. თვით ეს პატარა სოფელი თამარნაშენი, რომელიც მის თვალწინ გადაშლილიყო, თვალსაჩინოდ გაზრდილიყო და შეემატებინა. სადაც წინათ მინდვრები ახსოვდა, ახლა იქ ყანები მოჩანდა და ბევრ ადგილას სიმინდებიდან გამოიყურებოდა ისლით დახურული დაბალი სახლებიც; ეტყობოდა, მიწის ნაკლებობის გამო, საეზოოდ ველარ იმეტებდა მცხოვრები ადგილს. პატარა, უფრო ქოხების მაგვარი სახლები საცოდავად გამოიყურებოდნენ და ერთიმეორეს მისდევდნენ, არ შორდებოდნენ, თავშეყრილად იყვნენ, თითქო ეწადათ უფრო თვალსაჩინოდ დაენახვებინა მათი პატრონების მდგომარეობა, თუ ვინმე მოიწადინებდა ამას.

— მეც ამათსავით ვიქნებოდი უსათუოდ, დროზე რომ არ გაქცეულიყავი სოფლიდან! — გაუბრძინა თავში პორფირის, — რასაკვირველია, რასაკვირველია!.

პორფირი ბიაშვილი სოფლიდან გაქცეულთაგანი იყო. მამამისი, აზნაური მაქსიმე ბიაშვილი, სოფელ ვაშლიანში მცხოვრები ღარიბი აზნაური იყო. ბატონყმობის გაყრამ მას ჩამოაძალა მისი ორი კომლი გლეხი, მოაშორა მისი სულისჩამდგმელი პეტრია სებისკვერადე და გლახუა ჩაჩიკაშვილი, რომელთაც იგი ყოველ საქმეზე დაუსვენებლად აჩანჩალებდა. ამათი გაცლის შემდეგ მეტად გაჭირვებული ცხოვრება შეხვდა და ერთ დღეს იმ აზრამდის მივიდა, რომ სოფელში წვალბით ცხოვრებას ამჯობინა ქალაქ M-ში გადასახლება, ეპისკოპოსის მკალობლად შესვლა, რადგან ხმა კარგი ჰქონდა, გალობაც იცოდა და ერთხელ თვით ეპისკოპოსის ყურადღებაც კი მიიქცია თავისი გალობით, როცა იგი მათ სოფელში მიბრძანდა. მაქსიმემ აასრულა თავისი აზრი, ადგილიც იშოვა და თავისი ორი შვილი სასულიერო სასწავლებელში გამოწარდა. უფროსი შვილი ერთ-ერთი ეკლესიის დიაკვნად ეკურთხა, მეორემ კი სხვა გზა არჩია: პორფირის ცოცხალი ხასიათი, მკვირცხლი გონება, სასულიერო წოდების პირის მშვიდ ცხოვრებას ვერ შეუურიგებოდა და ამიტომ სასწავლებლის გათავების შემდეგ ის შეეცადა, მომრიგებელ-მოსამართლის კანცელარიაში გადამწერის ადგილი ეშოვნა. გადამწერლობა, რასაკვირველია, ბევრს ვერაფერს შესძენდა. რომ სხვა აზრიც დამედო არ ჰქონებოდა. ცოტა ხნის შემდეგ პორფირიმ კანცელარიის გ-

რეთ დაიწყო მთხოვნელების მიღება, მათი ხელმძღვანელობა, რჩევის მიცემა და დარიგება, თუ როგორ მოქცეულიყო მასთან მიმსვლელი აქედან პორფირის გაცილებით მეტი ხვდებოდა, ვიდრე პირდაპირ სამსახურიდან. რასაკვირველია, ყოველივე ეს ნამალევად ხდებოდა. ბევრი ხრიკები, დიდი ოსტატობა და ჭკუის გამჭრიახობა გამოიჩინა პორფირიმ ამასობაში. მაგრამ რამდენიმე წლის შემდეგ ამავე ხრიკებისა და ოსტატობის მსხვერპლი შეიქნა. იგი გაება რაღაც უსიამოვნო საქმეში, მასზე უფრო ხრიკიან პირთან გადაკიდებით, რომელსაც ვერ ასიამოვნა შებერბისამებრ და ამისგან ყოველივე მისი მოქმედება-საქნარი გამოეცხადა უფროსს, რომელმაც ურჩია თავი დაენებებინა სამსახურისათვის, თუკი აპირებდა კიდევ თავისი მოქმედების განმეორებას. პორფირი იძულებული შეიქმნა სამსახურისათვის თავი გაენებებინა.

მას არ დასჭირებია დიდი ხნის ფიქრი, თუ რა გზას უნდა დაედგმოდა, ცხოვრებისათვის საღსარი რომ მოეპოვებინა. მან გადაწყვიტა კანტორა გაეხსნა არზების საწერად, დაეწყო სოფლებში ვეჭილობა და ქალაქის ადვოკატებისა და სოფელელთა შუამდგომლობა. პორფირი არ შემცდარა თავის გადაწყვეტილებაში: საქმე კარგად წავიდა, ფული რიგიანად შემოუდიოდა. მუდამ ჰყავდა თითო სოფელი „საქმელად“. როცა ადგილი მოიჭმებოდა, ანდა ხრიკიან ადვოკატს, რომელიც ორსავე მხარეზე ჰკერავდა, აბრუ გაუტყდებოდა და არავინ მიეკარებოდა, იგი ადგილს მოინაცვლებდა. სოფლის მოსიარულე ადვოკატი, დაუღალავი, ენერგიით სავსე, მუდამ ხალისიანი, მოცინარი, გონებაგამჭრიახი, მოხერხებული, უცნაური ხრიკების მომგონი. გასაკვირვებელ ადვილად უახლოვდებოდა ხალხს პირველი გაცნობიდანვე და ისეთნაირი მოხერხებით შეჰყვებოდა ერთხელ მის ხელში ჩავარდნილ პირს, რომ ის ძნელად თუ დაუძვრებოდა, სანამ მისგან იმდენს არ გამორჩებოდა, რამდენის გამორჩენაც შეიძლებოდა. მართალია, „მოკმულ ადგილებში“ ბევრი მაგნიტბელი და შემეჩვენებელი ჰყავდა, მაგრამ ბევრი მაღლიერიც. ბევრ ადგილას ისმოდა მისი ორბირობისა და გაუტანლობის ამბები, კაცის შეუბრალებლობაც, ვიღაც-ვიღაცეებისაგან ვითომც მის გალახვასაც იტყოდნენ, მაგრამ იგი ისევ თავის ხელობას ადგა და ახალ-ახალ მუშტარსაც შოულობდა.

თამარნაშენშიც სწორედ ამ განზრახვით შემოადგა მან ფეხი ახლა: სადღაციდან გამონახა ქამუშაძესთან ყვავი-ჩხიკვის მამიდობის მაგვარი ნათესაობა, რათა ბინა ჰქონებოდა ამათსა, საიდანაც სურდა დაეწყო ნავარდობა ახალ სამოგარში.

და ამ მაღალ სერიდან რომ დასჩერებოდა აქაურ მოსახლეებს, იგი მხოლოდ იმას ფიქრობდა და თავის გუნებაში გარედან ზომავდა იმას, თუ რამდენ გამოსარჩენს იშოვიდა იგი ამათგან და რამდენს საშოვარს შესძენდა ამათი გაჭირვებული, შევიწროებული და ვაგლახი ცხოვრება.

— რაც რომ იყოს, ცოტა ხნისათვის მაინც იქნება, იშოვის კაცი რამეს! — წაილაპარაკა პორფირიმ იმედიანად. — ქველიძე ხომ შოულობს, ის ჩემი იქნება! ამ ცოტა ხანში ყველაფერს გავივებთ!..

— უკაცრავად, ბატონო... მარტოდ მიგატოვეთ! — შეუწყვიტა ფიქრი ოტიამ და პატარა დაბალი სუფრა დადგა ბალკონზე და რადგანაც სწორად ვერ გააჩერა, ფეხის დასამაგრებლად ნაფოტი შეუყენა კოჭლ ფეხს.

— მშვენიერი გადასახედავი გქონია, ოტია!.. აქ კაცს თავის დღეში არ მოსწყინდება ყოფნა... და, უნდა გამოგიტყდე, აწი ხშირ-ხშირად უნდა ვიარო ხოლმე, რომ ამ სურათის მზერით დავტყბე.

— კი ბატონო, ოღონდ კი ინებებდეთ და სახლიც თქვენია და ყორიფელი აქოური! — მიუგო ღიმილით ოტიამ და თან სუფრას მიტკალი გადააფარა.

აივანზე გამოვიდა ეკვირინე მკადებით ხელში.

— მარტოდ მიგატოვეთ, ბატონო, მარა, თავად მოგესხენებათ სოფლური ანგარიში, ნუ დაგვძახხავთ, ჩემო ბატონო!.. მოიტა, მოიტა, გოგო, მოიტა, რაც გვაქვს! — შესძახა მან სახლში.

ცეცხლთან ტრიალისაგან ლოყებაბრიალებულმა ფუსუტიამ გამოიტანა თეფშზე აქნილი წიწილი და მეორე თეფშით დათლილი ყველი და მწვანელი.

— უკაცრავად ვართ ამისთანა მცირე მასპინძლობაზე, მარა, რადგან ნაუცებებია, ვითომ ამისათვის გვეპატიება... თორემ ამისთანა პატივისცემა რა თქვენი საკადრისია! — მოიბოდიშა ეკვირინემ.

— ბოდიშები რა საჭიროა, მამიდა! — წამოიძახა მხიარულად ბიშვილმა. — გამოტეხილი ვარ, სულზე მოსწრებაა ჩემთვის ეს ზაჟუსკა, მე და ჩემმა ღმერთმა... ძალიან მშვიოდა... ეს უფრო მიმაჩქარებდა კანცელარიისაკენ — დუქანში წევითამდი ცოტაოდენს. თვარა იმ ყაზახს რას დავეძებდი იმდენად... უჩემოდ სად შეუძლია ფეხი გადადგას!.. — და პორფირი თან მადიანად ილუკმებოდა და თან არც ლაპარაკს აკლებდა.

ბევრი რამე ითქვა, მაგრამ ეკვირინემ ისევ ქველიძეზე მიაგდო სიტყვა ჩვეულებისამებრ.

— თუ დამიმადლებ, მამიდა, ასე მოგიღუწავ მაგ შენს სარდლს ქველიძეს! — გადიხარხარა პორფირიმ და მარჯვენა ხელის მაჩვენებელი თითი მოკაცვა. — ასე მოვკაცვავ, ასე, ა!

— ღმერთი ყოველს კარგს შეგასწრებდეს და რომ მოინდომებდა შენ ეგ არ გაგიჭირდება, მისგან უფრო არ გაუჭირდა ნურაფერი შენ მომავალსა და ნათესავს! — მიაძახა ეკვირინემ.

— როგორც გეტყობა, ძალიან შეგძულებია, ჩემო მამიდა, ეგ ქველიძე! რატომ, რატომ, მამიდა, ა?

— ტყვილა ამოიჩემა ისე მაგ დალოცვილმა! — დაასწრო სიტყვა ოტიამ, რომელსაც ეშინოდა, დედას არ გაემხილა ამ კაცთან მისი სარცხვილეული სიძეობა.

მაგრამ ეს ცდა უქმი გამოდგა.

— ტყვილა, ჰმ!.. არა, შვილო, თავს ნურავის დააჩაგვრინებ, თვარა თუ ერთხელ მიგეჩვიენ დაწიხვლას, მერე სუყველა მოგინდომებს დაბრუნებასა და დამცირებას...

— მე ჩემს კეთილშობილებას ვერავინ წამართმევს და ვერც ვერავინ რამეს დამაკლებს, დედაჩემო!..

— ეგეც მართალია; — წამოიძახა პორფირიმ. — ეგეც მართალია!

— კაი, შენი ჰირიმე! შენ რაღა დაგიმალო, და კეთილშობილებას ვერავინ ამართმევსო, აგი ჩემი ვაჟიშვილი რომ იძახის, აბა რაღა, კაცო რომ მეტობას დაგიწყებს და ისეთნაირად მოგექცევა, ვითომდა არ გჯერა უნდობდეს, — ღირსების ახლა არ არის, აბა რაღა იქნება?! ასე გიქნა, შვილო, იმ კაცმა. ქალიშვილი ვთხოვეთ და უარი მოგვასხენა, თითქო ვინმე ისეთი ყოფილიყო, რომ ღირსი არ იყვე მისი სიძეობის! ღირსების დამცირებაა, აბა სხვა რაღა?! ნეტავი მართლა რითიმე წინ იყვეს: ან სწავლით, ან გვარით და ან ქონებით!.. შენისთანა კაცთან ენასაც ვერ გაარყევს... ჩვენთან კი ისე მედიდურობს, თითქო თავადი იყვეს ჩვენს შორის!.. თვალი მაგას დოუდგა, რომ ვერ ისარგებლა შემთხვევით, თვარა მოხარულიცა ვარ, ასე რომ მოხდა საქმე და მისმა ნაშეიშმა ჩემს ოჯახში ფეხი არ შემოადგა... შვილიც მამასავით დიდგულობას დამიწყებდა და მერე მთლად ის ოჯახი ჩემი შესანახავი გამიჩნდებოდა ყოველთვის...

— ასე მოვკაცვავთ, აი ასე, მამიდა, თუკი შენ გესიამოვნება, იმ შენს ქველიძეს. მენდვე ამაში!.. გულს გაგიმხიარულებ, მამიდა! ა!..

— აბა, რისთვის მყავხარ საიმედო!.. შენისთანა წარჩინებულ კაცთან იმისთვის გვიხარია დაახლოება, რომ მტერს რომელსაც ჩვენ ვერ

მოვერევით ჩვენით, შენით უნდა მოვერიოთ და შევაშინოთ, შევაწუხოთ!..

— კი ბატონო... ჩემს თავზე იყვეს ეგ და რაც შეეხება ქალს, ქალი ისეთი მეგულება ერთი, რომ ქველიძის შვილი იმასთან რად უნდა გამოჩნდეს... ისე ამან იცოცხლა! — და როგორც პატიოსანი კაცი, ხელად ჩავაბარებ ჩემს ოტიას, ოღონდ მითხარით, თუ გსურთ... ქალაქ ადგილას გაზრდილ ქალს ჩავაბარებთ!.. მიმიღებთ მაშვლად, ა?! ხა, ხა, ხა!.. — გაღიხარხარა პორფირიმ.

— ქალაქში გაზრდილს რას დევძებ, შენი ჭირიმე, ოღონდ ხეირიანი კი იყვეს... მოვხუცდი, შენ გენაცვალე; წინანდელი ჯანი აღარ არის... კმარა ჩემთვის, რაც მე ამ ოჯახში მიშრომია. ახლა მაგენი მოეკიდონ... ღვთის მადლით, სხვაზე მეტი თუ არა, ნაკლები არაფერი გვაქვს!.. მშვენიერად შეინახავენ თავს!

ეს უკანასკნელი სიტყვები განგებ დაატანა ეკვირინემ. გუნებაში მასაც და ოტიასაც ძლიერ გაუხიციანა პორფირისაგან ნათქვამმა ქალაქ ადგილას გაზრდილი ქალის მოყვანაზე. ეკვირინეს თითქო უნდოდა ეთქვა, რომ ამისთანა ქალი ოღონდ შეხვდეს ოტიას და ოჯახი კი შეინახავს მასო.

— აბა თუკი ეგრეა, ეკვირინე ჩემო, ეგ ჩემი ძმაკაცი ხვალის თხუთმეტს №-ში გამომიგზავნე, ქალსაც ვაჩვენებ და თუ მოეწონება, დანიშნულს გამოგიგზავნი უკან... ის არ იფიქროთ, ეშმაკობა რამე იქნეს იმაში, მაშინ ღმერთმა დამწყევლოს!.. მე მხოლოდ იმიტომ ვერევი ამ საქმეში, რომ თქვენთვის ყოველგვარი სიკეთე მსურს!.. და მერწმუნე, ისეთნაირად მოგიწყობს, მოგირთავს ოჯახს, რომ ქველიძის სახლ-კარი სათხებოდაც არ გამოჩნდება თქვენთან!..

— საჩვენო არ ყოფილა იგი! — გაიცინა ოტია.

— ეგ ჩემზე იყვეს, ჩემო ოტია!.. კი არ გეხუმრები, შე კაცო!.. მე მართლა გეუბნები!.. შენ ოღონდ ჩამოდი. სხვა რა გინდა!..

ოტია ისევ იცინოდა.

— კი გიახლებათ, ჩემო ბატონო, კი გიახლებათ! — იძახოდა ეკვირინე. — რაღა არ გიახლებათ!

— მოიტა ხელი! — გაუშვირა პორფირიმ ხელი ოტიას.

ოტიას ისევ სიცილი ერეოდა, სიცილი სიხარულისა; მას არ სჯეროდა ამნაირი უცნაური ბედნიერება. ნეტავი მართლა ეგრე მოხდებოდა და მაშინ უყუროს მას ქველიძემ!

— ხელი, კაცო! — არ ეშვებოდა პორფირი.

— მიე, შვილო, არ გესმის? — მიაძახა ეკვირინემ ოტიას.

— კარგი მაშვალი არ იშოვა ამ დედაჩემმა! — სიცილით თქვა მან.

— ხელი-მეთქი, ოტია! — იძახოდა ბიაშვილი.

— რალასი სიცილია, არ მესმის! — შეუტია ეკვირინემ შვილს. —

ეგ ღვთისნიერი ადამიანი საქმეს გელაპარაკება და შენ კი იტინი!

— ბატონო სოფლის გოგომ დამიწუნა და ქალაქელი თვალებს დამათხრევინებს!..

— ხა, ხა, ხა! ძალიან არ გამფრთხალებულა ეგ ჩემი ოტია! ხა, ხა, ხა! ჩემთან ნუ გეშინია, ნუ ოტია! — სიცილით უთხრა პორფირიმ. — ბატონსან სიტყვას გაძლევ, არაფერი სირცხვილი არ შეგხვდეს... მომე ხელი...

ამ ფიცზე დარწმუნდა ოტია და გულიანი სიცილით ხელი ჩამოართვა პორფირის.

— ე მაგრე ჯობია! ხვალის თხუთმეტს უნდა ჩამოხვიდე ჩემთან ნუშის. აი ნახავ, თუ მადლობა არ მითხრა მერე... ისეთნაირად მოვაკვარა ჭინებთ მაგ საქმეს, რომ შენი მოწონებული იქნეს!.. შენ ვერ მიცნობ კიდევ, რა კაციცა ვარ!.. ღვთის მადლით, რა საქმისათვისაც ხელი მომიკიდნია, ისე წამიყვანია და დამითავებია, როგორც მდომებიან!.. ჯერ, ღვთის მადლით, არაფერში არ წამიგია და, ჩემი ჰკუთის იმედი მაქვს, არც წავაგებ რამეს!.. ჰკუა უნდა ყორიფელს, ჰკუა! თუ იგი ხელთა გაქვს, დარდი ნუ გაქვს, თამამად შეგიძლია იყვე!.. აი ამ ჩემს ვეჭილთაზე გეტყვი: რამდენი განათლებული ვეჭილია, კურსოვნიკი, უნივერსიტეტდამთავრებული, ქვეყნები აქვთ მოვლილი, მარა ტყვილია, ჩემოდენი იმათ არაფერი არც შეუძლიათ, არც ეხერხებათ, მშვიერები აგდიან — კაცი არ ეკარებათ; მე კი, ამ ჩემი ორი კლასით იმდენი მესევა, რომ ბევრს უარს ვეუბნები; პურიც ბევრი შემომდის, ღვინოც და ფულიც... ვცხოვრობ ბატონურად!..

— ღმერთმა მოგცეს, ჩემო კეთილო, ღმერთმა მოგცეს! — სიტყვას აყოლებდა ეკვირინე.

— ვერავინ ჯერჯერობით ვერაფერი დამაკლო, თუმცა ეს ნასწავლები ყოველ წელიწადს ათობით და ოცობით ჩამოდიან!.. ვერც მტრობით მაჯობა ვინმემ!.. მოხერხება უნდა ყორიფელში კაცს, მოხერხება, ოტია ჩემო! ხა, ხა, ხა! თუ დამჭირდება, ისეთნაირ ხრიკებს მოვდებ, ვინც იქნება, ისეთ ხრიკებს მოვდებ, რომ ადამიანი კი არა, თვითონ ეშმაკიც დებილანდება და დებიურდება შიგ!.. — და პორფირიმ სიამოვნებით გადიხარხარა, — კაცმა მიცნოს და მომყვეს, ჩემთან ნურაფრის შიში ნუ ექნება! დამიჯეროს ოლონდ, მომენდოს! მარა უბედურება ის არაა,

რომ სანამ უკანასკნელამდის არ გაუჭირდებოდა, მანამდე არ შეიძლება სულ მთლად მოგენდოს და გიწამოს ვინმემ! ვერ დაარწმუნებ, რომ სასიკეთო გზაზე აყენებ; აგერ გადაგიხვევს და ხელიდან გაგისხლტება; მერე გეიხედავ და მორბის გამწარებული: ტირილით, ჟივილით გეხვევება, მუხლებზე გეხვევა — „არიქა, მიშველე, შენ ხარ ჩემი მშველელი, მწყალობელი, ჩემი ღმერთი, ჩემი მაცოცხლებელიო!“ მისაღები არაა ამისთანა კაცი, მაგრამ რაღას იზამ, გული არ გიშვება გააგდო, ნიშნი მოუგო, იბრალე და რამდენადაც შესაძლებელი იქნება, შველი. ამის წყალობით ახლა ისე მაქვს საქმე, რომ ყველგან, სადაც წვეიდ-წამოვიდე, ბინაცა მაქვს, საჰმელიც და სასმელიც, ყოველგან ათასი მოსიყვარულე და პატივისმცემელი!.. ამ ჩემს ხელობას თავიც რომ დავანებო და ისე ტყვილა ვიარო, იმდენი საქმე მიმიძღვის ბევრთან, რომ სიკვდილამდე თავს დავირჩენ იმათგან... ასეთი კაცი გახლავს პორტირი მაქსიმიჩი ბიაშვილი და შენ გეშინია, ჩემო ოტია, სასირცხვო საქმეში ჩაგაგდო... მოგიკვდეს მაშინ ეს პორტირი; მოგიკვდეს, ჩემო ოტია! — და პორტირიმ მარჯვენა ხელი გულზე დაიკრა რამდენჯერმე.

— არა, არა... მაგას რატომ იფიქრებთ! — ერთხმად მიადანეს ორივე დედა-შვილმა.

— თქვენისთანა კაცი იკადრებს მაგისთანა საქმეს და უარზე გავდგებით? ღმერთო, მომკალი!.. — წამოიძახა ეკვირინემ.

ოტიას გული ძალზე სცემდა ამ მოულოდნელი ბედნიერების მოახლოებით, რასაც ჰპირდებოდნენ მას; აქამდე მას ეგონა, ბიაშვილი ეხუმრებოდა, ახლა კი დარწმუნდა, რომ ხუმრობას აქ ადგილი არა ჰქონებიაო. ეკვირინემ აღარ იცოდა რითი ესიამოვნებინა ამ მათთვის თავგამოდებული ადამიანისათვის, რომელიც უსათუოდ თვით განგებამ მოუვლინა, რათა გულის ჯავრი ამოეღოთ ქველიძეზე.

— ღვინო დაუსხი, შვილო! — მიუბრუნდა იგი ოტიას.

— ხაჭაპურები გაგეკეთებია, კაი იყო... ასე ცოტაზე... — წაილაპარაკა ოტიამ.

— მაგათი ბრალია, მეჩქარებაო და ველარ გავუბედე დამეგვიანებია, თვარა, ღმერთო მომკალი, ამაზე გადავარონიებდი? — თქვა ეკვირინემ.

— გმადლობთ, გმადლობთ! ესეც ბევრი იყო, მამიდა!.. მეტი არაფერია საჭირო... სხვა სხომის იყოს! — სიცილით დაუმატა პორტირიმ და წამოდგა. — აწი კი დროა გზას გავუდგე...

— ნურას უკაცრავად, შენი ჰირომე! — მოიბოდიშა ეკვირინემ.

— მეტად მაღლობელი ვარ, მამიდაჩემო, ყორიფლით კმაყოფილი ვარ, შენ ნუ მომიკვდები!... გმადლობთ! — მიუგო პორფირიმ.

მართლაც კმაყოფილი იყო იგი ამ შემთხვევით. ჯერ ერთი, რომ შიშ-შილი მოიკლა ამ საუზმით და იმავე დროს დაიბედა ბინა, სანამ თამარ-ნაშენში ივლიდა სავეჭილოზე, რაც უფრო საჭირო იყო მისთვის — მთავარი მიზეზი ქამუშაძეებთან დაახლოებისა.

— აბა ასე, ოტია... იცოდე, მოგელი დანიშნულ დროზე, — ერთხელ კიდევ გაიმეორა პორფირიმ.

ოტიამ მხოლოდ სიამოვნებით გაიღიმა, ეკვირინემ კი მის მაგიერ მისცა პასუხი:

— კი, ბატონო, კი, ჩემო განმანათლებელო, კი გიახლებათ!

— აბა ახლა ჩემ საქმეს შევუდგები... ცხენი, ჩემო ოტია!

ოტია გაიქცა ცხენის მოსაყვანად. ბიაშვილი ეკვირინეს თანხლებით ჩავიდა ეზოში, გამოეთხოვა დედა-შვილს და შეჯდა ცხენზე.

— ოტია, შვილო, ჩაჰყევი ბატონს კანცელარიამდის!! — თქვა ეკვირინემ.

— კი, კი... შენ ერთი ჩოხა გამოძირებინე... ფუსუტია, ფუსუტია, ჩოხა, გოგო! — დაიძახა ოტიამ.

— რატომ შვრები მაგას, ოტია? შენ არ მომიკვდე, საჭირო არ იყვეს! — წამოიძახა პორფირიმ.

— რა მიჭირს... საქმეც რომ მქონდეს; მაშინაც გიახლებოდით, ახლა თავისუფალიც ვარ.

— სიცხეა, შე კაცო!

— არაფერია, არაფერი! — უპასუხა ოტიამ.

— სიცხე რავა შეაწუხებს თქვენთან ხლებით... — უთხრა ეკვირინემ.

დიდი ყიჭინის შემდეგ პორფირი საბოლოოდ გამოეთხოვა ეკვირინეს, სანიკიძის სახლიშვილის ფეხ-ფეხა თანხლებით გადავიდა ეზოდან და გზას გაუდგა სოფლის კანცელარიისაკენ. მას ხალხი ეგულებოდა იქ ამ შაბათ დღეს და სურდა იქ გამოცხადებულიყო და თავისი თავი გაეცნო აქაურებისათვის, რომ შემდეგ მათში სავეჭილო საქმეები ეშოვა.

II

შაბათობით თამარნაშენის სოფლის კანცელარიაში ირჩეოდა ხოლმე სოფლელების საჩივრები და ამიტომ ამ დღეს ყოველთვის საკმაოდ იყრიდა თავს ხალხი.

კანცელარიის ეზოში ჭგუფ-ჭგუფად გაბნეული ხალხისაგან ხმაურ-
ბა და შემატებული ლაპარაკი, ყაყანი და ყიჟინი ისმოდა.

გლახაკობის გარდა ამ დღეს აქ მოსვლა შემოიღეს, ამ ბოლო ხანს,
ამავე სოფლის ზოგიერთმა აზნაურმაც. ესენი იყვნენ გაღარიბებული
აზნაურები, რომელთაც ძნელად გაარჩევდით გლახთაგან. მათი ცხოვ-
რება და ინტერესები მეტად გადახლართული შეიქნა მეზობელი გლახე-
ბის ინტერესებსა და ცხოვრებასთან. მათ აქ ცალკე ადგილი ჰქონდათ
აჩენილი, — იმ ცაცხვს, რომლის ქვეშაც ჯდომა იცოდნენ, „აზნაურების
ცაცხვი“-ს სახელიც კი დაერქვა. ისინი ყოველთვის ჭგუფად მოვიდოდ-
ნენ ხოლმე და თუ ერთი მათგანი მუქარებს დაუწყებდა რომელსაჲმე
გლახს, დანარჩენებიც ამას მხარს აძლევდნენ და საერთო მუქარით და
შეტევით ცდილობდნენ თავგასულ და თავდავიწყებულ ყაზახთა დაშე-
ნებას და თავის კალაპოტში ჩაყენებას, როგორც ესენი იტყოდნენ ხოლ-
მე.

დღესაც დიდი ლაპარაკი და ყაყანი გამოიწვია ამათმა დამუქრებამ
ერთი წყება გლახების წინააღმდეგ; რომ თქვენი მიწა-ადგილიდან
აყვრითო, რადგან ძველთაგან ეს ადგილები ეკუთვნის ერთი გვარის
აზნაურებს და ამის საბუთები და ქაღალდები ამ დღეებში ყველა ხელში
გვექნებაო.

— როცა გექნებათ, მაშინ ვილაპარაკოთ, ბატონო! — შენიშნა ერთ-
მა იმ გლახთაგანმა, რომელსაც აყრას უპირებდნენ და გაშორდა მათ.

აზნაურებმა იწყინეს ასეთი პასუხი და დამუქრებას უმატეს.

— ნახვენ, რაც მოუვათ, მალე ნახვენ! — წამოიძახა ერთმა ყმა-
წვილმა აზნაურმა.

— რას ნახვენ? თქვე დალოცვილებო, ასე იძახით და აშინებთ ამ
ბალახაშვილებს, მაგრამ კაცმა ვერ დეინახა ვერაფერი! გირჩეენიათ ისევ
მოუმდურავად იყოლიოთ მაგ კაცები... ურიგო გლახები არ არიან და
კარგი მადლარი გლახებიცაა! — თქვა ერთმა მოხუცებულმა იქ მდგომ-
მა გლახმა.

— ბალახაშვილების დამდურების რა მცოდნია! — შესძახა ყმაწვილ-
მა აზნაურმა.

— რატომ არა, ყმაწვილო, რატომ არა! ცოტაოდენი მაგათაც ესმით
და თავს არავის არ დააჩაგვრინებენ უბრალოდ!

— მოვატეხინებთ კისერს, ახლა რომ ზევით-ზევით სწევენ... მაგათ
კი ჩავაყენებთ თავიანთ კალაპოტში... აგერ ნახვენ! — გაჯავრებით
წამოიძახა მეორე აზნაურთაგანმა.

ამას სხვაც აპყვებოდა, რასაკვირველია, და უსათუოდ დიდი რაკიც შედგებოდა, რადგან ვილაცამ ამ უბრალო დამუქრებას „ტრანს-ხოზაც“ უწოდა, მაგრამ ეზოში ბიაშვილი შემოვიდა ცხენით, ოტიას თანხლებით. ყველანი მიჩუმდნენ და უცნობ კაცს მიაჩერდნენ. ოტიამ ცხენიც ჩამოართვა, მიაბა ღობეზე და ახლა აზნაურებისაკენ გამოუძღვა. ბიაშვილის მიახლოვებაზე ყველანი წამოდგნენ და თავაზიანად თავდაკვრის შემდეგ, მიიპატიჟეს და დასაჯდომი ადგილი დაუთმეს ცაცხვის კუნძუზე.

პორფირიმ მადლობა გადაუხადა, სთხოვა ყველას დაბრძანებულ-ყვნენ, თავადაც დაჯდა და ოტიას უთხრა:

— აბა, ჩემო ოტია, ერთი თვალი გადაავლე... ეგებ აქ იყვეს სადმე შავწყვრა მაღალი ყაზახია, შავი ყაბალახი ახურავს თავზე; წითური სახისაა!..

— კი, ბატონო, ახლავე მოვნახავ! — თქვა ოტიამ და ხალხისაკენ გასწია.

— ვინაა, ოტია ის კაცი? — დაუწყეს გამოკითხვა ყოველი მხრიდან.

— ბიაშვილია, პორფირი ბიაშვილი, ადვოკატი! არ ჰგავს საბო-ლიონს! — უპასუხებდა მიმავალი ოტია.

— ვინაო?

— ბიაშვილიო! ადუკანტი ყოფილა.

— ეტყობა კაი კაცი უნდა იყვეს!

— რაღა ჩეისკუბეს შუაში მაშინათვე!.. ვითომ და ჩვენთანაო!

— მე შენ გეტყვი, გოუჭირდება მაგათი ღირსების შეტყობა! — ლაპარაკობდა თავიანთ შორის ცაცხვისკენ თვალდაჭერილი გლეხაკე-ბა.

— რამ ამოგიყვანათ თქვენისთანა განათლებული და პატიოსანი პირი ამ დასაქცევში, ბატონო? — უთხრა ბიაშვილს ხნიერმა, მეტად ღირებულად ჩაცმულმა აზნაურმა, რომელიც იმ კუთხეში ხუმარა კაცად იყო ცნობილი.

— დასაქცევარი კი არა, სწორედ მშვენიერი ადგილებია!.. — მიუ-გო პორფირიმ. — ბევრი სოფელი მაქვს დავლილი ამ ჩემს ვეჭილობა-ში და ამისთანა სოფელი ბევრი არ შემხვედრია, თქვენ არ მომიკვდით! ჩინებული სოფელია, ეტყობა! ლამაზი ადგილებია!

— ლამაზი ადგილები კია, ჩემო ბატონო, მარა მისგან გულდაწყვე-ტილები გახლავართ. კუჭს არ გვიძღებს და მქლედ ვყევართ შენაუ-ლი!..

— ეგ შეიძლება იმისათვის, რომ არ დაგიმძიმდეთ ამ აღმართ-დაღმართებში სიარული! — სიცილით თქვა პორფირიმ და მასთან დანარჩენებსაც გაეცინათ.

ამ დროს კანცელარიის კარებიდან გამოვიდა ერთი მაღალი ტანის, ჩამსხვილებული კაცი და მასთან ათიოდე გლეხი, რომელნიც იქვე გარს შემოერთყვნენ მას ყიჟინით და ხმამაღალი ლაპარაკით. ცოტა ხნის შემდეგ იმავე კარებიდან გამოვიდა მეორე ჯგუფი გლეხებისა და ამათაც ცალკე ხმაურიანი ლაპარაკი შეექმნათ. რამდენიმე წუთის შემდეგ ორივე ჯგუფი შეერთდა და საშინელი ყაყანი მორთეს, ასე რომ ყველას ყურადღება მიიქცეთ.

— აბა თუ მიხვდებით, ბატონო, რაზე ჩხუბობენ ისინი ამ ლამაზ ადგილებში? — მიმართა ხუმარა აზნაურმა ბიაშვილს.

— სწორედ არ ვიცი! — მიუგო ღიმილით პორფირიმ.

— ეკალაზე, ბატონო, ეკალას გულისათვის! თქვენ ნუ მომიკვდებით! ბიაშვილს გაეცინა. გაიცინეს სხვებმაც.

— ადგილზე დაობენ, სერაფიონ! — შენიშნა ერთმა აზნაურთაგანმა. — ეკალაზე რა ჩხუბი უნდა შედგეს!

— ერიპა! — წამოიძახა სერაფიონმა. — რაღა უცხო კაცივით ლაპარაკობ, ჩემო ივანე! მაგ რა დასამალავია... ვაი, ნეტავი თელი წელიწადი კი არა, ნახევარ წელიწადს მქონდეს ის დალოცვილი საჰმელად გამოუღეველად! ცუდი კაცი ვიყვე, თუ სხვა რამე ვინატრო კიდევ! რას მეუბნები?! ღმერთმა ნუ გაახაროს ის, ვინც ჩემს ახლომახლო ეკალას ბურღი ნახოს და ამომიჩხოს!.. ამ დროებაში ოქროს ფასი დაედვა მას ყველასაგან, აზნაურისაგანაც და გლეხისაგანაც!.. მალე თავადების სანატრელიც გახდეს, მგონია.

— კი, მარა ეკალამ როგორ წაკიდა ეს კაცები? — იკითხა სიცილით ბიაშვილმა.

— წაკიდა კი არა, გადაამტერა! — მიუგო სერაფიონმა. — მეზობელმა თავის მხრით საქარი გაჩეხა ადგილის გასაფართოებლად, შესამატად. საქარი ეკლიანი იყო; გაზაფხულზე მისი მხრით რომ აღარ იყო, ეკალას აქეთ დაუწყო პოტინი; მიდგა საქმე მისწრებაზე, ერთი თვალის დახამხამებაში გაფცქვნეს ეკლები, კვირტებსაც აღარ არჩენდნენ ზედ. შეექმნათ ლაპარაკი. აქითურმა მიზეზად ის დეიდვა, რომ თხელ საქარში ღორი, ქათამი, ბატი, ცხვარი დაძვრებო და ყანა ამომიგდესო — დაუწყო ჩხუბი კაცმაც, ბავშვმაც, ყველამ. ნამდვილად კი ეკალას დაკლებამ ააპილბილა ყველა... იმდენი იჩხუბეს, იდავიდარაბეს, რომ

აგერ ეს მეორე წელიწადია კაცმა ვერ მოარიგათ, ედავებიან ერთმანეთს; სხვა არაფერი არ გამოდის იმის მეტი, რომ ამ ჩვენს სარდლონ ქველიძეს ხან ერთი უწიკავს ხაჭაპურებსა და ქათმებს, ხან მეორე — რომლის ვექილადაც იქნება.

ეს უკანასკნელი სიტყვები სერაფიონმა სწორედ მაშინ თქვა, როცა გლეხებს გაშორებული ქველიძე ცაცხვთან მივიდა.

— ნამეტანი ჯიუტი ხალხია... მეტისმეტი! კაცის არაფერი არ სჯერათ არც ერთ მხარეს!.. რას მოუხერხებ ადამიანი?! — ხელების გაშლით თქვა სარდლონმა, რომელსაც ეტყობოდა საკმაოდ დაღალულიყო გლეხ-კაცებთან ლაპარაკით.

მან შენიშნა უცხო პირი, მიუახლოვდა წამომდგარ ბიაშვილს და ერთმანეთს ხელი ჩამოართვეს, თავიანთი თავის გაცნობით.

— თავი დაანებე, შე დალოცვილო, მაგათ, რაზე იწუხებ თავს! — უთხრა ქველიძეს განაკიდეთ მჯდომმა, დაკერებულჩოხიანმა აზნაურმა.

— ძალიან ადვილად არ ამბობ მაგას, ნიკიფორე! — წამოიძახა ისევ სერაფიონმა. — რავარც მე ჩემს კუსიას ვერ გავშორდები, ისე ვერც სარდლონი გაშორდება მაგათ... სასმელ-საჭმელს მაგენი უწიკავენ და მაგათ მიატოვებს?!

კუსიას ხსენებაზე მოისმა საერთო ხარხარი.

— ახსენა თავისი კუსია! — წამოიძახა ვილაცამ.

— რატომ არ ვახსენებ, შენ გენაცვალე, ღმერთმა ნუ დამავიწყოს მისი თავი! — უბასუხა სერაფიონმა.

— მონადირე ძაღლია, ბატონო სერაფიონ? — შეეკითხა ბიაშვილი.

— მონადირე არ ვახლავს, უბრალო, შავი ნაგაზია, მარა ყოველ ჩემს კეთილს და ჩემისთანა ხელმოკლე კაცს ღმერთმა მისცეს იმისთანა შემბრალებ და თანამგრძნობი. ერთობ რამე სულიერია, — თქვა სერაფიონმა, — რომ იცის ახლა, ჩემო ბატონო, ჩემი გაჭირვება, ისე ვეცოდები, რომ მეტი აღარ შეიძლება, და ძალიანაც მეწევა...

— რაობით მერე, თუკი მონადირე არაა? — სიცილით შეეკითხა დაინტერესებული პორფირი.

— დილას, ბატონო, რომ აღგება, კაი დაკვირვებული ადამიანივით შემოირბენს სახლის ყოველ კუთხეს, ერთი წაქცეული სამზარეულო მაქვს, იქაც მისუნავს-მოსუნავს და თუ შეხედა, რომ სახლში არაფერი არ კეთდება, ერთი გავარდება ეზოდან, შემოირბენს მეზობლებს, სად კეციდან ჰადს ააგლეჯს, გამოიტანს და მოარბენინებს, სად ქათამს ფრთას წააგლეჯს და მოაწანწალებს, სად კვერცხს გამონახავს; ხანდახან ჩაღე-

ბელსაც არ დამიწუნებენო, გადაწყვეტს, და აგერ, რომ გვგონია
დღეს უსადილოდ ვრჩებით, გადაწყვეტილი გვაქვს, ეს ღვთისნიერი
სულღმული ხელად ამივსებს ცარიელ სუფრას ათასნაირი საჭმელე-
ბით... თითქო მეზობლებისაგან ხონჩები მომსვლოდეს...

ბიაშვილი სიცილით კვდებოდა ამის გაგონებაზე; ხარხარებდნენ
სხვებიც, თუმცა ამგვარების გაგონებას სერაფიონისაგან შეჩვეულნი
იყვნენ.

— მართლა ძვირფასი რამ ყოფილა ი თქვენი კუსია! — სიცილით
თქვა პორფირიმ.

— იცოცხლეთ, ღმერთი აბა რაღა დაადგებს უსაშუალოდ მისგან
გაჩენილს... რამე სახსარს აღმოუჩენს უთუოდ! — მიუგო სერაფიონმა.

— საცა იქნება, გვერდებს ჩაუმტვრევენ იმ შენს კუსიას, სერაფიონ!
უთხრა ერთმა ყმაწვილმა.

— მამაჩემი აზნაური ქაიხოსრო გორდელაძე რომ გაცოცხლდეს და
რამე აწყენიოს ჩემს კუსიას, იმას ჩავაბრუნებ საფლავში, თვარა სხვა
რითი გადამირჩება, რომ ჩემს მაცხოვრებელს რამე მოსწიოს!.. ბატონო,
სხვა არაფერი შემრჩენია... ძალლით ვრჩები, იმ ზომამდის მივალწიე
პატიოსანმა აზნაურმა, და ცოცხალი გადამირჩება, ვინც მას ხელს მიხ-
ლებს? თქვენც არ მომიკვდეთ!

სიცილი არ წყნარდებოდა და ხალხი თანდათან მატულობდა ცაცხ-
ვის ქვეშ.

ამასობაში ოტია გულმოდგინედ დაეძებდა პორფირისაგან ნანიშნ
კაცს და ყველას ეკითხებოდა, ამგვარი კაცი ხომ არ დაგინახავთ დღეს
აქო; ყველასაგან ერთი და იგივე პასუხი იყო — არაო. ამ სიარულში
იგი მივიდა იმ გლეხებთანაც, რომელთაც საქარზე დავა ჰქონდათ და
საქმეს ქველიძე უწარმოებდათ.

— შე კარგო კაციო! — უთხრა მან გულგახურებულ გლეხს, — გასა-
კვირველია შენი საქმე, რას ჩასციევიხარ ამ სარდიონს!.. რომ რამე
გაეგებოდეს და შეეძლებოდეს, თავის თავს ვერ უშველიდა, უკანასკნელ
გაპირვებაში რომ არის?.. შენ რა უნდა გიშველოს!

— დამღუპა, მაგან დამღუპა... დეღღუპა მაგას ოჯახი! — წამოიძახა
გლეხმა.

— ე, შე კაციო, თუ გინდა საქმე გაგიკეთდეს, ე, იმისთანასთან უნდა
მიხვიდე!.. — ანიშნა ოტიამ ბიაშვილზე.

— აღუკანტია?

— აღუკანტია და რანაირი მერე!.. ძვირფასი რამე აღუკანტია!

— იცნობ შენ, ოტია?

— აბა რა, ძალიან კარგად!

— მიგვიძეხი, ოტია!..

— ბატონი ბრძანდები... თუკი მოიცალა... ერთობ ბევრი ხალხი
ეხვევა. აქაც ყოლია ღღეს დაპირებულები. დავეძებ, ოხრიშვილები ვერ
სად ვერ ვნახე!

— მომეხმარე, ოტია, — დაელრიჯა გლეხი, და მერე მაგიერ პატივს
მეც გცემ!

— კარგი, კარგი! ვისაც გინდათ, ყველას გაგაცნობთ!.. ეგებ აქა
ქე დეიწყოს სიარული, თუ რიგიანი საქმეები შეხვდა!

— საქმეების მეტი რა არის! — წამოიძახა რამდენიმე გლეხი.

— ოღონდ შესმენილ კაცს შევხვდებოდეთ და!

— მაგაზე შესმენილი ვილა! — თქვა ოტიამ და გაშორდა.

— რა გვარია, შენი ჭირიმი? — მიეწია ერთი გლეხი.

— ბიაშვილია, პორფირი ბიაშვილი.

— სად ცხოვრობს?

— სადა და ჩე-ში.

დიდხანს იარა ოტიამ, მაგრამ მოსანახავი გლეხი არსად ჩანდა და
სულაც არ ყოფილა. პორფირის არავინ არ ჰყოლია აქ შეპირებული, ეგ
მხოლოდ მიზეზად ჰქონდა ღღევანდელ ღღეს ამ ყრილობაში გამოცხად-
დებისათვის. თუმცა ოტიამ გლეხი ვერ მოძებნა, მაგიერად ბიაშვილს
შესახებ ბევრი ლაპარაკი შეხვდა და, რაც შეეძლო, ყველას გააცნო მისი
თავი.

დაბოლოს იგიც მივიდა ცაცხვთან, საიდანაც ისევ შეუწყვეტელ
სიცილი ისმოდა. პორფირი მალე შეეთვისა ამ უცხო ხალხს და ხუმრო-
ბაში აჰყვა სერაფიონს. მან იშოვა მარჯვე შემთხვევა და მოჰყვა ათას-
გვარ სასაცილო შემთხვევას, რაც მას ჰქონებოდა თავის სავეჭილოებში. მან
მოხერხებულად გადაიტანა ლაპარაკი თავის თავზე; ხან ტყუოდა, ხან
ტრიახობდა, ხან რაღაც უცნაურ ამბავს გამოუჩენდა. ყველა ახლა მის
მისჩერებოდა, მთელი შეკრებულობა სმენად იყო გადაქცეული. თვით
სერაფიონიც ჩაჩუმდა, ყურს უგდებდა ამ ენაწყლიანსა და ენამოხერ-
ხებულ კაცს.

როცა პორფირიმ ხალხში თვალი მოჰკრა ოტიას და მისგან პასუხად
მიიღო ნაძებნი გლეხის აქ არყოფნა, მან ამოიღო საათი და ერთი წამით
დახა:

— მე მეტი არ შემძლია... ათასი საქმე მაქვს მიტოვებული... აქ

თვითონ ჩამოვიდეს ჩემთან... ესეც კმარა, ამდენი დრო რომ მისთვის
დავკარგე! — ხალისიანი სიტყვით გამოეთხოვა ყველას და მომლიმარია
სახით გაშორდა ხალხს.

იგი თვითონაც გრძნობდა, რომ თავი დაამახსოვრა ამ ხალხს და კარ-
ვის მხრით გააცნო თავი. ეგ მართალიც იყო.

— ძალიან კაცი ყოფილა!

— ყმაწვილი კაცია, მაგრამ ერთობ გამოცდილობა ეტყობა!..

— ნამდვილი სავეჭილო კაცია! — გაისმოდა ხალხში.

გულკმაყოფილი ბიაშვილი შეჯდა ცხენზე, ერთხელ კიდევ თავი
დაუკრა მისკენ მიჩერებულ ხალხს და ოტიას უკან მიყოლებით გადავი-
და ჭიშკარ გადამა.

— აბა, ოტია, გახსოვდეს ჩვენი სიტყვა!.. არ მომატყო, იცოდე,
გელოდები, იცოდე!..

— კი, ბატონო, ვიახლებით! — გაღიმებული სახით მიუგო ოტიამ. —
მარა თქვენც რომ მანამდი ამოვივლიდეთ, კარგს ინებებდით... ყაზახებს
უნდა თქვენთან მოსვლა, საქმეები ეგებ მიიღოთ, იხვეწებიან.

— კეთილი, კეთილი! — სიამოვნებით წამოიძახა პორტირმა. —
ამოვალ, მაინც ქე მაქვს ამ დღეებში აქეთ სხვა საქმეებიც!.. ნულარ ირჭე-
ბი, ჩემო ოტია, ნუ! ნახვამდის!

— არაფერი მიჭირს! — მიუგო ოტიამ და ისევ უკან მისდევდა.

— კაი, კაი!.. თუ გიყვარდე!.. ნახვამდის!.. ამ სამ დღეში ამოვივ-
ლი კიდევ!.. ნახვამდის, შენი ჭირიმე! — და ახლად დამეგობრებულე-
ბა ხელი ჩამოართვეს ერთმანეთს და გამოეთხოვნენ.

ოტია კარგა ხანს დარჩა იმავე ადგილას და მისჩერებოდა ბიაშვილს.
მერე კანცელარიისაკენ გაბრუნებულმა ერთი წაილაპარაკა: „თუ მე შენ
მათხოვრის გულა არ მოგკიდე ზურგზე, რალა კაცი ვიქნები!.. იარე შე-
ნი მზეთუნახავით კარდაკარ და ზილე ტალახი!“ და თითქო უკვე გრძნობ-
და ქველიძეზე გამარჯვებას, ოტია შემატებულ გულზე მყოფი შეერია
ხალხში.

III

— კაი საჩუქარი კი მერგება, კაი... ძალიანი... განსხვავებული საჩუ-
ქარი, ბიცოლა პელაგი! — ხითხითით და წვარწნით ეუბნებოდა პორ-
ტირი მაღალი ტანის, გამხდარ, ლოყებიჩავარდნილ ხანში შესულ ქალს,
რომელიც ისეთივე ბიცოლა იყო მისი, როგორიც ოტია ქამუშაძის დედა,

ეკვირინე — მამიდა. — სამაგალითო საჩუქარი მერგება საკუთარად შენ-
გან, ასეთი სიძე რომ გიშოვე სონიასთვის!.. აი ასეთი უნდა კაცი, რომ
გორც მე გახლავარ!.. აბა, ის რა კაცია, მარტო თავის თავზე ფიქრობ-
დეს... არა, შენი საქმეც გეიკეთე და ქვეყნისათვისაც იყავი სასარგებ-
ლო... ასე არა, პელაგია ჩემო? ა?... შენი კეთილი არასოდეს არ უნდა
დაივიწყო და არც მე დამივიწყებია, ხომ!.. ხა, ხა, ხა!..

— ღმერთმა ნუ დაგივიწყოს, შვილო, ყოველივე სიკეთე, ღმერთმა
ნუ დაგივიწყოს... შენ და ჩემი ბეგლარი, ხომ ღმერთმაც იცის, გაურ-
ჩევლად მიმაჩნიხართ... ძმები მგონიხართ, შვილო, ძმები... ბეგლარმა თუ
იცის, შვილო, თუ გაქვს ნათქვამი?..

— რასაკვირველია!

— რაო, ნეტავი რა თქვა?

— რა უნდა ეთქვა!.. თავისებურად, რავარც იცი მისი ამბავი, ვნახოთ,
ვნახოთო. ის არაფერია, შენ თუ ფეხს არ გადადგამ!..

— მე, შვილო, მე რაღა მეთქმის... თუკი ჩემი ბეგლარი თანახმა
იქნება, წინააღმდეგი არაა...

— რატომ უნდა იქნეს წინააღმდეგი?

— მე რა გამეგება ამდენი, შვილო!.. თქვენისთანა ყმაწვილებმა
უკეთ არ იციოთ, ვინ შეგეფერებათ მოყვარედ და ვინ არა? თუკი თქვენი
საკადრისია!..

— რატომ არ უნდა იქნეს საკადრისი, ბატონო?... სოფლის კაცი რომაა,
ამიტომ ვითომ? შე დალოცვილო, მარტო სოფლის კაცობაზე კი
არაა საქმე!.. სოფლის კაციც არის და სოფლის კაციც... გარჩევა ყველგა-
ნაა!..

— არა, შვილო... ისე სიტყვაზე მოჰყვა, თვარა.. მე რა მეთქმის...
თუკი ქალს არჩენს და შეინახავს!..

— ჰმ! ქალს არჩენს?! პირველი ხარისხის აზნაურია... სახლი აქვს
კარი, მიწა-წყალი, მშვენიერი ოჯახი... ორი დედა-შვილია, მეტი არაფერია!
არა, იმით დამიწუნებ, პელაგია, რომ სოფლის აზნაურიშვილია? შენც არ
მომიკვდე!

— უიმე!.. — შესძახა პელაგიამ. — ერთხელაც მოგახსენე, თუკი
შვილს მირჩენს და ღირსეულად შემინახავს!.. სხვას რას დავეძებ!

— ამაში იმედი გქონდეს!.. ხომ გწამს ჩემი, რომ მე არ მოგატყუებ!..

— უიმე!

— ჰო, აბა ეს არის, ჩემო ბიცოლა! მეტი რაღა უნდა გინდოდეს,
აღარ ვიცი!

— შენის კარგა ყოფნით ნეტავი კი მოხერხდებოდეს და!.. გაძვირდა, შენ დაგენაცვლე, ქალის მოხოვნელიც!.. ჩემს სონიაზე უკეთესები საცოდავად ბერდებიან, კაცი ხელს არ კიდებთ... მაგის ასე დარჩენით ჩემი ბეგლარიც ასე უცოლოდ მირჩება!..

— ჰო და ეგ არის! — გააწყვეტინა სიტყვა პორფირიმ. — ქე გოუშვი ხელიდან, შე დალოცვილო, ქალიშვილი!.. ნულარ გოუბრუნდებ ბედს!..

— ვინ ოხერი, შენ გენაცვალე, ვინ ოხერი!.. დედაშვილობამ დღეღამ ღმერთს იმას შევთხოვ, ისე არ მომკლას, ჩემი ბეგლარის ცოლ-შვილისათვის რომ არ შემეხედოს!.. რა ქნას, შენი ჭირიმე, ენაცვალა მას დედამისი, ჩვენც შეგვინახოს, ცოლ-შვილიც არჩინოს, სადამდი წავა ამის საქმე, — და ამასობაში ქეა ისე გაჩერებული, ჩვენთვის იკლავს თავს, თავისათვის კი არაფერი!.. თუკი მოვესწარი, ჩემი სონია პატრონს ჩავებარო, რათ ეღირება ჩემთვის ის დღე, რათ? ჩემი გაცოცხლების დღე იქნება!.. მაშინ ბეგლარის ბედნიერებასაც შეიძლება ერთ-ორ დღეს მაინც მამზერიოს უფალმა!..

— ყორიფელი იქნება, ჩემო ბიცოლა! — სიცილით შესძახა პორფირიმ. — ყორიფელი!

— რა გვარია, შენ გენაცვალე?

— ჭამუშაძე!

— შორებელია?

— სულ ახლოს... აგერაა, თამარნაშენში!

— აზნოუშვილი!

— ჩინებული, ჩინებული აზნაური!.. არა, არა, ბევრი აღებ-დაღება აქ აღარაა საჭირო... ბედი კარზედაა მომდგარი!.. კაცს, შენ არ მომიკვდე, სწორედ ვერ დამიწუნებ.. ის კი არა, უფროთხილდი, გული შეიმაგრე, თავად არ შეგიყვარდეს, ღმერთი არ გაწყრეს, ბიცოლა, ამ მოხუცებულობის ხანას! ხა, ხა, ხა! — გადიკისკისა პორფირიმ.

პელაგიასაც გაეცინა ამ ხუმრობაზე, ხელი დაარტყა მას ბეჭზე და უთხრა:

— უჰ, შე დაუწყნარებელო, შენ!

— აბა, ამდენს მალაპარაკებ ჩემს ოტიაზე? შენ ნუ მომიკვდები, ის კაცი, რავარც კი არ მოგიყვები, აგერ ბედს რომ მიაგნებს აღამიანიო, ისეა!.. არა, არა, ბიცოლა პელაგია, ხელიდან გასაშობი, დასაქარგავი კაცი არაა ის აღამიანი, თუკი გულით გინდა შენი სონიას გათხოვება და მეც მიჩვევია, დროც არის. ვინ იცის, როდის მოინახება კიდევ სხვა, ეგებ მაგის-

თანა ველარც იშოვოთ... ქალიც ცოდვა იქნება და, შენი არ იყვეს, ^{მე} ბეგლარსაც შელავათი უნდა მიეცეს თავის თავზე იზრუნოს!..

— კი, კი! კი, ჩემო კეთილო!

— ჰო და, მეც რომ ეგ ვიფიქრე, როგორც თქვენი ოჯახის ერთგულ-მა და კეთილმა, იმიტომ აღარ დავკარგე ვითომ სახელდახელო შეგ. თხვევა. ერთი სიტყვით, შენზედაა ახლა ყორიფელი; თუ უარს არა ხარ, ის ყმაწვილი ჩამომივა აქ და განახებთ — ისურვებ, ხომ კარგი, თუ არა და, ღმერთმა ყველა მშვიდობით გვამყოფოს!..

— მე რა, შვილო! ყორიფელი ბეგლარმა იცის.

— არა, არა! შენ ხარ მაინც თავი! შენ ხარ ღედა და სიტყვაც შენ გეკუთვნის.

— მე გითხარი და ეს იყო, შვილო!

— ძალიან კარგი! აბა, ყორიფელი რიგზე მიდის! და ესეც იცოდებოდა ჩემო, იმათთვის მე არც სახელი, არც გვარი არ მითქვამს თქვენი! არ ვუთხარ იმიტომ, რომ დეიწყებდა იქით-აქეთ გამოკითხვას სინი-ზე. ვინ იცის, მტერი სად გამოჩნდებოდა, ქალი ვისმეს გველანძღა... ხომ კარგად მიქნია, ა? ჰო, ასეთი გახლავართ!

— ყორიფელში მოხერხებულები ხართ, ღმერთმა გიწინამძღვროთ, შვილებო, და ამიტომაც სულ შემატებაში მიდიხართ და მიდიხართ! — მიუგო პელაგიამ.

— ერთი სიტყვის მეტი კი არ დამჭირებია, მერე! შენ არ მომიკვდი! აქ ვერ მიცნობენ კიდევ, რაც ბიჭი ვარ, თვარა იქით რომ მიყურო, ის სოფლებში, სადაც მე დავდივარ, ვერ მიცნობ, თუ ეს პორფირია!.. ხელით დავყავარ!.. ჩემზე უკეთესი თუ ვინმეა, ვერავის ვერ ათქმევინებ, ვერას გზით. ღმერთივით, პატარა ღმერთივით მიყურებენ!.. ჩემი იქოურობა!.. ხა, ხა, ხა!.. — სიამოვნებით გადიხარხარა ატრახახებულ-მა პორფირიმ.

— ღმერთმა მოგცეს, შვილო, ღმერთმა მოგცეს!.. — ჩაუბრუნა თავის მხრივ სიტყვა პელაგიამ.

— ამისდა შესატყობინებლად შემოვირბინე, პელაგია ჩემო! — განაგრძო პორფირიმ. — მე ვიფიქრე, შეიძლება ბეგლარი ასე დაწერი-ლებით არც კი მოუყვეს-თქო, იმას ხომ სახლში ბევრი და გრძელი ლაპარაკი არ უყვარს!.. ვარჩიე ისევ თავად მე მეხარებინა შენთვის...

— ღმერთმა გაგახაროს, შენი ჭირიმე, ღმერთმა გაგახაროს!.. ამზე უკეთესს რაღას გეიგონებდა ჩემი ყურები!..

— და რაკი ყოველისფერი მომიხსენებია, ახლა კი მშვიდობით ბრძანდებოდეთ! — თქვა პორფირიმ და ქუდს დაატანა ხელი. — პატარ-

პატარა საქმეები მაქვს ერთ-ორ ადგილას... ისე, ცოტა კრიმინალები
ეჭირვებათ, თვარა სადილად აღარ მოგშორდებოდით დღეს!.. შეიძლება
თუ დროზე მოვრიხი, კიდევაც მოგისწროთ!..

— მოგიცდით, შენი ჭირიმე, მოგიცდით!

— არა, არა!.. ცდა საჭირო არაა. რა ვიცი, სად მიმაგდებს ქარი!..
თუ მოვედი — მოვედი, თვარა ცდა არ დამიწყოთ... ნახვამდის, ნახვამ-
დის, ბიცოლა!..

პორფირი გამოეთხოვა მოხუცებულ ქალს, აჩქარებულად წავიდა,
ერთი შეჩერდა კარებთან, მობრუნდა უკან და სიცილით წამოიძახა:

— ღმერთმანი, ვივარგებ მაშვლად!.. ჩინებული მაშვალაც ვიქნებო-
დი და თუ, ვინცობაა, ვეჭილობამ მისუსტა, უსათუოდ მაშვლად ვივლი,
სიარულს მაინც შეჩვეული ვარ!.. ვატყობ ჩემს თავს, რომ ესეც ადგი-
ლად მომყვება ხელში... ამაშიაც გამოვდგები და ვივარგებ... ხა, ხა,
ხა! — გულიანად გაღიხარება მან.

— ყორიფელში გამოვდგები, შენი ჭირიმე, ყორიფელში გამოვდგები,
ისეთი მარჯვე კაცი ხარ! — მიუგო პელაგია.

პორფირის თითქო უნდოდა მისი ეს ქება ამ წასვლისასაც გაეგონა,
უფრო ახითხითდა და საამური სიცილით ოთახიდან გავიდა, ჩაირბინა
პატარა კიბე, გადაირბინა ეზო და ჭიშკარს გადალმა ქუჩაში მიმავალ
ხალხში გაერია.

პელაგია რამდენიმე ხანს შერჩა ბალკონზე ამ გაფრენილი კაცის
ნათქვამისაგან გაბრუებული; მერე მიბრუნდა და მძიმედ შევიდა სახლ-
ში. ბუხრის თავზე ბეგლარის სურათი იდვა; ის მოხვდა თვალში, მივი-
და მასთან, დაუწყო მზერა, დიდხანს უმზირა სასიქადულო, ძვირფას
შვილს და შემდეგ წამოიძახა:

— აწი განთავისუფლდები, შენ გენაცვალე, განთავისუფლდები და
შენი საწყალი დედის გულს გაახარებ შენი კარგი ილბლით... შენ დაგე-
ნაცვლეთ ყველანი... ყველანი!

და თითქო მოხუცებული პელაგია დღეიდანვე აპირებდა შვილის
საბედოს დასახვედრად შემზადებას, დაკვირვებული თვალი შემოავლო
ოთახს, მივიდა ჭრიჭინა ტახტთან და კედლისკენ უფრო მისწია, — ჭრი-
ჭინი ეგებ მოეშლეგინებინა; დაუარა ფანჯრებს, ჩამოხერტყა მტვერი
ჩითის ფარდებიდან და საშინლად ამტვერა; მოუნდომა გასწორება შუა
ზალაში მდგარ კოჩილა მაგიდას, მაგრამ რადგან ვერაფერი მოუხერხა,
ვერ დაამაგრა, იმით დაკმაყოფილდა, რომ გადახერტყა ზედ გადაფენი-
ლი გამოხუცებული, ფერადიანი გადასაფარებელი, რომლის გამოყიდ-

ველსაც მუდამ წყევლა ეგზავნებოდა, მაგრამ დღეს კი გადარჩა ამას, ალბათ, განსხვავებული დღის წყალობით. არ დარჩენილა ხელშეუხებელი არც მაგიდის ქვეშ დაფენილი ფარდაგი, რომლის გაწვევანაც დახრილმა პელაგიამ იატაკის გაშორებულ ფიცრებს ქვეშ ქათმებს მოჰკრა თვალი და ფეხის ბაკუნთან ერთად „ოქში-ოქში“ დასძახა იატაკის ქვეშოდან მათ გამოსადენად, თუმცა თავადაც ვერ იტყოდა, თუ რას უშლიდნენ ისინი იქ ყოფნით. აქაურობას რომ მორჩა პელაგია, მეორე, თავის საწოლთანახში გავიდა; ანგარიშიუტემადად გაჩერდა ხის საწოლზე დაგროვებულ, ზეწარგადაფარებულ ქვეშაგებს წინ, ერთ ხანს იდგა ასე გამტკრებული, მერე ჩამოჯდა საწოლის ყურეში და ერთი კიდეც ამოიძახა გულის სიღრმიდან: „შენ გენაცვალოს შენი ღედა... შენს შვილს დავინახავდე, და მერე რომ მოგვკდე, აღარც კი ვინაღვლი!... შენ გენაცვალე, შენ...“ და ფიქრებში გაერთო.

ქალიშვილის მაგივრად პელაგიას ისევ თავისი ვაჟიშვილი უღდა თვალწინ; მასზე უფრო ფიქრობდა იგი, ის ავიწყებინებდა სონიას კარზე მომდგარ ბედსაც; ბეგლარს ეწირებოდა მის გულში ყველა და ყველაფერი.

ეს ბედნიერი არსება, ეს რჩეული შვილი იყო №-ის მომრიგებელ მოსამართლის მდივნის უმცროსი თანაშემწე, ბეგლარ ჭინჭარაძე.

ამის მამაც, ბიაშვილივით, წვრილ აზნაურთაგანი იყო, ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ, სოფლად მოუხერხებელი ცხოვრების გამო ქალაქში შემოხიზნული.

— სადაც მეტი ხალხია, იქ მეცადინე კაცისათვისაც უფრო მეტი შემთხვევაც რამე იშოვოს! — იტყოდა ხოლმე სოფრომ ჭინჭარაძე და, როგორც მოშივებული მელია, ისე დაძრწოდა ქალაქის ქუჩებში, დუქანებში, ბაზრებში, რომ რამე ეშოვა, ენახა, წასდგომოდა და ამით თავი შეენახა, ოჯახი გამოეტანა; და გასაკვირველიც იყო მისი სიმარჯვე ამგვარ შოვნაში: სად, როგორ შოულობდა ეს კაცი სარჩოს, როგორ ახერხებდა ამას — ეგ მისი საიდუმლო იყო, გაუზიარებელი საიდუმლო. ეავიშვილებმაც შეითვისეს მამის ხასიათი და მიმართულემა. უმცროსი, ქალაქში დაბადებული ბეგლარი, პატარაობიდანვე გასაკვირვებლად დაიგვამა მამასთან. ის ისეთი მეცადინე ბავშვი გამოდგა, ისეთი ჩუმი, მოხერხებული, რომ საწყალ სოფრომს არა ერთხელ უთქვამს სიამოვნებით:

— ეს თავისას გეიტანს!.. თუ ღმერთმა დააცალა, ისეთი გამოიწვება, რომ კაცი იქნება!.. კაცი ვერაფერს გაუგებს, ისე მოიგებს ხელში, რასაც ამოიჩემებს!.. მაგარი კაცი დარჩება!

არ მოსწრებია მამას შვილის „კაცად“ დანახვა; იმას კი ეცადა, რომ ბეგლარს საქალაქო სასწავლებელი გაათავებინა და სასამართლოში გადამწერად შეარგვევინა თავი.

ბეგლარს არ გაუშტყუნებია მამის იმედი. ყმაწვილი იყო, მაგრამ ცხოვრებისათვის საკმაოდ შემზადებული. არავის არ ერიდებოდა; წინააღმდეგ, მუდამ ამხანაგებში იმყოფებოდა, მაგრამ ვერავის — მისი ნამდვილი აზრი, შეხედულება, ფიქრი ამა თუ იმ საქმის, პირის შესახებ — ვერავის ვერ უცვნიდა, ვერ გაუგია მისი წადილი. იგი გასაკვირვებელი მოხერხებით ფარავდა ამგვარებს და ამავე დროს ახერხებდა ეჩვენებინა თავისი თავი გულწრფელად. ის იყო, რომ იტყვიან, ეშმაკი კაციო, თავით ფეხებამდე ეგოისტი, მხოლოდ პიროვნული ინტერესების მიმდევარი, რომელთ გარეშე მას არაფერი სწამდა და კიდევაც გუნებაში დასცილნოდა მათ, ვინც რაღაცას ეძებდა, რაღაცეებს თავს ატეხდა, ვინ იცის, რისთვის ან ვისთვის, და ამასობაში თავის თავს აკლებდა.

უგულოდ ებყრობოდა ყველაფერს, რისგანაც რამე სარგებლობას არ გამოელოდა თავისათვის, კაცს აფასებდა მხოლოდ იმის მიხედვით, თუ რამდენად მისგან რამე უსარგებლია, ან გამოელოდა რამე სარგებლობას. მისთვის ყველაფერი უმნიშვნელო იყო და „სისულელე“, თუკი მას პირადად არ ასარგებლებდა, არაფერს სხვას მის თვალში ფასი არ ედებოდა. გუნებაში ათასჯერაც წინ წაუყენებია თავისი თავი იმ „ნასწავლებლებზე და ნაწვალელებზე“, რომლებსაც მასავით ვერ მიუგნიათ იმ გზისათვის, რომელსაც საჭიროა ცხოვრებაში კაცი ადგეს, თუ უნდა თავისი თავის ბედნიერება. ამ გზამო, — ფიქრობდა ბეგლარი, — მე წარმატებაში შემიყვანა, მაშოვნინა ჩინებული ადგილი და ამ ახლო ხანში სასამართლოს „პრისტავობასაც“ მიმაღებინებსო.

გვარში მას ტოლი არ ჰყავდა და თავის მეგვარეებს ამადლიდა, რომ მისი მეცადინეობით ჯინჯარაძის გვარი ყველასაგან ცნობილი შეიქნათ. თუ თავად სიტყვით არ წარმოუთქვამს ეს, ხსოვნით ყოველთვის ახსოვდა და დედამისს კი პირზე ეკერა.

ასეთი იყო ნამდვილად ბეგლარ ჯინჯარაძე, თუმცა ისე კი სულ სხვა თვისებების კაცად გაუცვნიდა თავისი თავი გარეშეთათვის. შინაურებაში კი იგი ღმერთი იყო. ალბათ, თავის აღმატებულებაში დარწმუნებული რომ იყო, იმიტომ არ ეხერხებოდა არც დედასთან და არც დასთან გრძელ ლაპარაკი, არც უყვარდა მათთან თავისი გულის ნადების გაზიარება და საზოგადოდ შინ მყოფი მართოდ იყო, დედაცა და დაც მორიდებით

იყვნენ მასთან და არიდებდნენ ყოველ უსიამოვნებას ამ სასიქადულო და სათაყვანებელ ოჯახის წევრს.

ეს შვილი ავიწყებინებდა პელაგიას თავის ქალიშვილს, როგორც დაავიწყებინა უფროსი ვაჟი, თერძად გამოზრდილი და ღღეს საღდაც გადაკარგული.

— გენაცვალა შენი ღედა!.. ახლა კი შეიძლება მოვესწრო შენს გვირგვინს, ჩემო ცხოვრება!.. შენ გენაცვალა შენი ღედა!.. რამდენ ღელს ენატრება შენისთანა შვილი, მარა ღმერთმა მხოლოდ მე მაღირსა... გენაცვალე მის მოწყალებას!..

არ დაუთავებია კიდევ ეს გულის ამონახეთქი პელაგიას, რომ სამზარეულოდან უცნაური ხმაურობა მოესმა, პელაგიამ მიაყურა — მისი ქალიშვილის, სონიას ხმა იყო.

პელაგია წამოვარდა და სამზარეულოსაკენ გაექანა. აქ ეს-ეს არის დაბრუნებული, სხვაგან ყოფილი სონია, შლიაბა გვერდზე მოქცეული, უცნაური ხმით მოქაქანე, გაბრაზებით თავში უთათქუნებდა კედელზე მიკრულს, ნაფლეთებში გახვეულ პატარა ბიჭს, რომელსაც ხელები თავზე წამოეყარა ნაცემის შესამსუბუქებლად და რომელიც გაუნძრევლად იდგა და ხმასაც არ იღებდა.

— შენ დაგეწვა ეს თავი!.. შენ დაგეწვა ეს გვერდები, ეს, ეს! — და ახლა ფერდებში ჩაპკრა, სანამ ბიჭმა ფერდებზე მიიფარა ხელები. მაგრამ საცოდავი ვერ მიუხვდა, სად მოხვდებოდა სონიას ხელი, იმიტომ რომ ამან ერთი დასწყვილა: — თვალეები... თვალეები რატომ არ დაგეწვა, შე დასამიწებელო! რატომ, რატომ! — და ცხვირ-პირში ჩაპკრა ისე უცბად, რომ ბიჭმა ველარ მოასწრო თვალეებზე ხელის აფარება. ახლა კი ველარ მოითმინა მან და კატასავით აკრუსუნდა.

— რა ქნა მაგ სასიკვდილემ, რა ქნა მაგ შავ ღღეზე დაბადებულმა, რა? — გაფაციცებით კითხულობდა პელაგია.

— რა ქნა? რა ქნა და სულ ერთიანად დაუთუთქავს ჭადები!.. ერთიც არ ვარგა!.. ა, ნახე, შეხედე ამას... ამას შეხედე!.. ამას მიუტან ბეგლარს სადილზე?! ამას? უი, უი, შენ! შენ!.. შენ გაწყვი, შენ, შენ! — და სონია ისევ ბიჭისაკენ გაექანა, რომელიც, ახალი ცემისათვის გამოადებული, საცოდავად მოიკაკვა და გაბურძგვნილი თავის მუხლებს შუა ჩამალვას მეცადინეობდა.

— შენ დაგეწვა სიცოცხლე, შე წყეულის შვილო, შენ დაგეწვა სული და ხორცი! — მიძახა პელაგიამ. — უიმე, ამას რას ვხედავ! — შეტკივლა პელაგიამ, დამწვარი მჭადები რომ დაინახა. — ველარ მიხედ, შე ცოდვილიანო?

— რას შეხედავდა, როცა, რომ არ მომესწრო, თავად ცეცხლში
ის იყო ჩავარდებოდა!.. მაგ შეჩვენებულს თავი მიედება ბუხრის ქვაზე
და ისე მიძინებოდა... ვითომც ძილი აკლდეს!.. უიმე, უიმე!.. ეს რა არის?!
შე დალოცვილო, რომ იცი ამის ამბავი, ერთხელ მაინც ჩამოვიხე-
დავდი... ასე რაღა მიატოვე ეგ სასიკვდილე!.. რას აკეთებდი, მითხარი
ერთი? — მიუბრუნდა იგი დედას.

— რაღა არ ჩამიხედავს, შვილო! — წაილაპარაკა პელაგიამ.

— აბა, ეს რაღა ვერ დეინახე!.. ეს მოუქაფავი სუფი, ღმერთო, მომ-
კალი, ამას მიუტან ბეგლარს? ამან რაღა უნდა გადაგვიტანოს, ამან, ამ
ლეკვმა, ამან!.. რა არის, ბიჭო, ეს?.. რა არის ეს, ბიჭო?.. ამას ქაფის
მორთმევა არ უნდოდა, არ უნდოდა? არა, არა? — და სონიამ ისევ წაუ-
შინა თავში, გვერდებში და კისერში სახეგამუშრულ ფილიპიას.

— სონია, დატრიალდი, შვილო, შენ გენაცვალე, ერთ წამში დააჯი-
ნე ორიოდე ჭადი, თვარა საცა არის, ბეგლარიც მოვა. მალე, შენ გენა-
ცვალე, სადილი არ დოუგვიანდეს, თვარა, ხომ იცი, ეწყინება.

სონიამ საჩქაროდ გაიხადა კაბა, ჩაიცვა საშინაო, ჩამოვიდა სამზა-
რეულოში, გაცრა ფქვილი და ზელა დაუწყო ცომს.

— სად იყავი, შვილო, ამდენ ხანს? — შეეკითხა პელაგია, რომელიც
ცეცხლთან ტრიალებდა.

— სად ვიქნებოდი? ანასტასიასთან ვიყავი.

— რა ქნეს ნეტავი იმ გოგოს საქმე, ქრისტინესი... მორიგებულან თუ
არაო?

— ხელახლად ჩაშლიათ... სასიძო აღარ აკლებს, რაც უთქვამს... და
თუ ამ ერთ კვირაში ვერ მოურიგდებიან, სხვა ქალს ნათხოვა თურმე!..

— უი, უი! მტრისას ასეთი ამბავი, ასეთია დაუთავებელი ამბავი!..
ვაი საწყალი მშობლის ბრალი, ამნაირ გასაჭირში რომ ჩავარდება... ვაი
მისი ბრალი! — წაიწუწუნა პელაგიამ.

— ჰო, მშობლის!.. მშობელს რა უჭირს, ვინც სირცხვილშია ჩავარ-
დნილი, იმან იკითხოს, თვარა!..

— არა, შვილო...

— კაი, კაი! — გააწყვეტინა სიტყვა სონიამ. — უხეირო პატრონის
ხელში ქალიშვილი ღმერთმა ნუ ჩააგდოს, ღმერთმა, თვარა მშობელს
რა უჭირს იმდენი...

პელაგია ის იყო პასუხის გასაცემად მოეშადა, რომ სახლიდან ნაც-
ნობი ფეხის ხმა მოისმა. ორივე დედა-შვილმა ხმა გაკმინდეს.

— მოვიდა! — წამოიძახა ცოტა ხნის დაყურების შემდეგ სონიამ.

— მალე, მალე... უჩქარე, შენ გენაცვალე! მე წავალ და სტოლი გაგშლი მანამდი!.. უი, შე არაწმინდავ შენ არაწმინდავ, შენ... სულ შენ ბრალია, შენ გაქრი ბარემცა! — წაილაპარაკა პელაგიამ, კედელთან ატუზულ ფილიპიას რომ გაუარა.

— დღეს ადრე მოსულხარ, შვილო, — ტკბილად მიმართა მან შვილს, რომ ამას არ სწყენოდა, მზად რომ სადილი არ უხვდებოდა.

— ადრე რამ ქნა? — მოკლედ მიუგო ბეგლარმა.

ეს იყო მაღალი ტანის ახალგაზრდა კაცი, ბალნით ძალზე შემოსილი, ისე რომ ლოყები ძლივს უჩანდა; მისი მაღალი და ბოლოში მოკაყული ცხვირი, მბზინავ შავ თვალებთან რაღაც მოსულ შეხედულებას აძლევდა მის სახეს. ბეგლარს სერთუკი გაეხადნა და ქილეტის ამარა იყო.

— არა გაქვთ მზად? — იკითხა მან.

— ახლავე იქნება, შენ გენაცვალე... ახლავე! — მიუგო სუფრასთან მოფუსფუსე პელაგიამ. — იმ შეჩვენებულმა ბიჭმა ჭადები დაგვიწვა... ისეთი ოხერი რამ შეიქმნა, რომ ერთი წამით თვალს ვერ მოაშორებ!

— თქვენ სად იყავით?

— სად ვიქნებოდით, შვილო, სახლში ვიყავით... სონია გადავიდა, ის იყო, ერთი მინუტით მეზობლისას, თვარა სახლში ვიყავით!

სხვა დროს ბეგლარი უსათუოდ შეწუხდებოდა სონიას უდროოდ დროს სხვაგან სიარულისათვის, მაგრამ დღეს თავი შეიკავა, აღარაფერი უთქვამს; ერთი-ორი გაიარ-გამოიარა ოთახში და მერე ტახტზე ჩამოჯდა და მუთაქას მიაწვა.

პელაგია მის მახლობლად ტრიალებდა; მოხუცებულს უნდოდა შვილს გამოლაპარაკებოდა ამ მარტოდ ყოფნაში სონიას ამბავზე. მაგრამ საწყალი ვერ ბედავდა დაღლილი შვილის მოსვენების დარღვევას. დაბოლოს, როგორც, იქნა, სძლია თავისთავს, მიუახლოვდა ბეგლარს და ხმალაშვებით უთხრა:

— პორფირი იყო ამ დილას და...

— ჰო!

— ერთი ამბავი მითხრა ჩემი სონიას შესახებ...

— ჰმ!

— რავა ფიქრობ, შვილო? მე რა ვიცი და... პორფირი ძალიან აქებს...

— მერე რაი?

— შენ არ მოგატყუებს, ძმასავით ხართ...

— ამისთანა კიდევ უფრო ადვილად მოგატყუებს, არ იცი შენ!

— ეგ შენ უკეთ გაგეგება, შვილო... ამიტომ გეძახიან ჭკვიან კაცს!... შვილო, თუკი მართლა ზვირიანი ვინმეა და შენი საკადრისი იქნება, ნუ დაუპარგავ, შენ გენაცვალე, შენს დას ბედს!.. შენც განთავისუფლდები და შეიძლება შენი ბედის მონახვასაც; ისე ნუ მომკლავ, შვილო, ერთ-ორ დღეს მაინც არ მამზერიო შენი ცოლ-შვილისათვის...

პელაგია, ეტყობოდა, მოემზადა, ესარგებლა იმ გარემოებით, რომ შვილისაგან ამდენი ლაპარაკის ნება ეძლეოდა და გადაეშალა მის წინ თავისი გულის დარდები. ბეგლარმაც შენიშნა ეს და უტბად მოუჭრა: — კაი, კაი, ბატონო, მაგაზე მერეც გვექნება დრო ვილაპარაკოთ... ახლა სადილი მინდა მე!

— კი, შვილო, კი, შენს სიცოცხლეს ვენაცვალე! ნუ წოუყრუებ ამ საქმეს, ნუ! — შეიმაგრა თავი და აღარ ეშვებოდა პელაგია... ვინ იცის, როდის მიეცემოდა ამისთანა შემთხვევა კიდევ. — თუ სულ ურიგო კაცი არაა, ნუ დააშორებ ერთმანეთს, ისე ახლოსაც არ გეყოლება... წელიწადში შეიძლება ერთხელ-ორჯერ, მეტად ვერც შემოდგამს ფეხს შენს სახლში!.. გადაწყვიტე, შვილო... შენდა სასარგებლოდ უფრო რომაა, იმიტომ გეხვეწები!

— ჩამოვა ის კაცი და მაშინ ვნახოთ, მაშინ! — კიდევ გააწყვეტინა სიტყვა ბეგლარმა და ამასთანავე ფილიპიაც შემოვიარდა ფეხების თხლაშათხლუშით, მაგიდაზე დადგა თეფშზე დალაგებული მჭადები და ის იყო უკან გაქცევის აპირებდა, რომ ბეგლარი შეუწყრა და გაგდებას დაემუქრა. ბიჭმა დალუნა თავი, ხელი გამოისვა ცხვირქვეშ და წელა გავიდა ოთახიდან თავჩაქინდრული.

ცოტა ხნის შემდეგ სამივე დედა-შვილი მაგიდას შემოუსხდნენ და სადილს შეექცეოდნენ თითქმის ხმაამოუღებლად, რადგან ბეგლარს მაინცდამაინც არ უყვარდა ამ თავისიანებთან მუსაიფში გაბმა.

ნასადილევს პელაგიამ ისევ დააპირა ხელახლად გამოეწყო შვილთან შეწყვეტილი ლაპარაკი, მაგრამ ვერ მოახერხა. ბეგლარმა ისევ გაიმეორა თავისი: „მერეთაც გვექნება დრო ვილაპარაკოთო“ და — ახლა ძილი მინდაო...

— შორს გადასადები საქმე არაა, შვილო! — გაბედა თქმა პელაგიამ.

პელაგიას შიში, რომ ბეგლარი არ იკადრებდა სიძეს სოფლის აზნაურს, ანდა რამე საწინააღმდეგოს გამონახავდა, ყოველად უსაფუძვლო იყო. ბეგლარი არ ამხელდა, თორემ ძლიერ მოხარული იყო, რომ შემთხვევა ეძლეოდა მოეშორებინა და თავიდან და მაინცდამაინც ნამეტანი ძიება-

ჩხრეკით სასიძოს შესახებ თავის შეწყუბება აზრადაც არ მოსდიოდა.
— მე მინდა აწი ჩემს თავს ვერგო მთელად! — წაილაპარაკა მან და
იმედმიცემულმა, რომ ასეთი დრო მალე დაუდგებოდა, თავი მისცა
ნასადილევის ძილს.

IV

დანიშნულ დღეს, დაპირებისამებრ, ოტია, გამოწყობილი ყავისფერ
ჩოხაში, სატინის წითელწინწკლებიან ახალუხით, თმა-წვეწვეწკრევილი
ნათხოვარი ცხენით ჩავიდა №-ში ბიაშვილთან, რომლისათვის ცალკე
ხურჯინით ცოტაოდენი ძღვენიც გაიძღვანია.

— ახლა კი კაი კაცი ხარ, ოტია ჩემო, სიტყვა გცოდნია! — მხიარულად
მიეგება მას პორფირი და რადგანაც ოტიას სახეზე ერთნაირი
ლიმილის თამაშობა შეამჩნია, მხარზე ხელი დაარტყა და უთხრა სიცი-
ლით: — ჩვენი საქმე კარგად არის, კარგად, ოტია!

ოტია უფრო დაიბნა, ღიმილიც უფრო მოერია, სიტყვა ვეღარ მო-
ხერხა და მხოლოდ თავი გადააქნია.

ნასადილევის ორივემ ცოტა ხანს მოისვენეს.

— ახლა ერთი გვევიგულავოთ, ჩემო ოტია, და მერე გამოვეცხა-
დოთ... — უთხრა პორფირიმ.

ოტია შეიშმუშნა, ერთი მიაშტერა თვალი თავის მოკეთეს და მერე
დაიწყო:

— ბატონო პორფირი... — აქ სიტყვა ჩაუწყდა აღელვების გამო.

— ჰო... რა გინდა?

— სოფლის სასაცილო არ გავხდე...

— ღმერთო ჩემო! — შეჰყვირა მხიარულმა პორფირიმ.

— უკაცრავად კი ვარ, მარა...

— შე კაცო, თუკი ასე არ მენდობი, რაღაზე მოდიოდი აბა, აჰ..

— არა, არა!.. ნდობა რა, ვიღას უნდა ვენდო, აბა, მარა მაინც... რა
ვიცი, ისე, ჩემი სისულელით მოგახსენეთ!.. თავადაც კარგა მოგეხსენე-
ბა სოფლის ამბავი, ჭორი, მითქმა-მოთქმა. ახლა ჩემს თავს ვებრძვი
ვითომ, როცა დარწმუნებული ხარ ყოველის მხრით კაცი...

პორფირის გაეცინა.

— რათი დაგარწმუნო, ჩემო კეთილო, რომ ქალი უნაკლულოა? მშობ-
ლებს ვიფიცავ ამაში, სხვაფერ რითი დაგაჯერო... სიტყვას გაძღვევ
არის და შენც იცი, ქალს არც აქ გაგასინჯვინებენ, როგორც სოფელში.

მის გარეგნობას თავადაც ნახავ... მეტი რა გიყო! მამიჩემის სულს ვფრთხილავარ, ჩინებული ქალია, შენ, ჩემი შეჯერებით, თორემ ბევრს ამაღუროსაც არ გაატანს მას მისი პატრონი, მე არ მოვკვდები!.. და ამასაც გეტყვი: ოტია ჩემო, თუ შიში გაქვს, რომ შეიძლება გატყუებდე, თავი დავანებოთ, ჩემო ძმავო!.. ა? როგორც მეტყვი.

ოტიამ ისევ მოთბოდიშა და გაჩუმდა. მას ეძნელებოდა იმგვარი ქალის დაკარგვა, როგორსაც ჰპირდებოდა პორფირი. იგი თავმოსაწონად უნდოდა მას და თუმცა შიში ჰქონდა, სირცხვილი არ ენახა ერთხელინდელის არ იყოს, მაგრამ უკანაც აღარ იხევდა.

მეგობრებმა ქალაქის ქუჩებში გაისეირნეს, ეტლითაც იარეს და დასაღამოვებულზე ჭინჭარაძისას მივიდნენ.

პელაგია დიდის ამბით შეეგება სტუმარს. ბეგლარიც ახლა უფრო ხალისიანად იყო უცხო კაცთან. პორფირიმ ყველას გააცნო არეული ოტია.

— დაბრძანდით! — მიიბატიეა იგი ბეგლარმა.

— დაბრძანდით, ბატონო, დაბრძანდით! — მიმართა პელაგიამაც და ხელით ანიშნა სკამზე.

მაგრამ ოტიამ უკან დაიწია და ფეხებში მოხვედრილ სკამზე დაეშვა. უეცრად ოტიას წაექცა სკამი და უსათუოდ გაიშხლართებოდა, კედელს რომ არ მიყრდნობოდა.

— ღმერთო, მომკალი! — წამოფარდა პელაგია. — რაღა თქვენ შეგხვდათ ეს ფეხმოტეხილი სკამი!.. ვინ შემოათრია ეს აქ?.. გეიტანე, შვილო, იქით!

სონიამ, რომელიც ძლივს იკავებდა სიცილს, აიღო სკამი მეორე ოთახში გასატანად.

— ხომ არაფერი გტკენიათ, ჩემო ბატონო? — მონაწილეობით შეეკითხა პელაგია სტუმარს.

— არაფერია, ბატონო, არაფერი! — მიუგო ოტიამ, მარდად წამოხტა და, გაწითლებული, გაღიმებას ცდილობდა, თუმცა ამავე დროს გუნებაში ეგ დაცემა ცუდ ნიშნად მიიღო და ეს ძალიან აწუხებდა.

პორფირი, ცუდი შთაბეჭდილების გადასაყრელად, თავისი ცოცხალი ენით მოჰყვა ამის მსგავს შემთხვევებს, მას რომ გადახდომია, და იმდენი მოახერხა, რომ ყველანი ოტიანად ბევრი აცინა და კარგ გუნებაზე მოიყვანა.

— როდის ჩამობრძანდით სოფლიდან? — შეეკითხა ბეგლარი ოტიას.

— დღეს, ბატონო! — მიუგო მან.

— შორს არ არის...

— არა ბატონო... სოფე გახლავსთ მასთან — და!

— ვიცი... ვყოფილვარ მე თქვენსკენ!.. ერთობ ღვინო იცით...
ჩვეულზე დავთვერით ერთხელ, გზად გამოვიარეთ...

— ასე, ბატონო!.. ვენახი ავადმყოფობამ შეგვიმცირა, თვარა იყო
რივიანი და გვარიანადაც მოდიოდა...

— ახლაც ძალიანია, ბეგლარ, ახლაც ძალიანია! — წამოიძახა პო-
ფირიმ. — ისეთი მათრობელაა, რომ ჰო, ჰო, ჰო!

ლაპარაკი სოფელზე ჩამოვარდა, სოფელურ მოლხენაზე, ქვეთე-
ზე, ღვინის სმაზე. პელაგია ხანდახან ჩაურთავდა სიტყვას, სონია კი
ყურს უგდებდა ლაპარაკს, ხან მიდი-მოდიოდა ოთახებში. ოტია სა-
გებლობდა ამით და თვალი მისკენ ეჭირა. სონიას ერთ შემობრუნებაზე
პელაგიამ თვალთ მიიხმო იგი, რაღაცა წაულაპარაკა, რის შემდეგაც
ყმაწვილი ქალი აჩქარებით გავიდა ზალიდან.

ოტიამ თვალი გააყოლა მას.

ქალი, მართალია, ლამაზი არ იყო, მაგრამ არც სულ ულამაზობა
ეთქმებოდა. სუფთად ჩაცმული, თავისუფალი მიხვრა-მოხვრით ოტიას
თვალში იგი ბევრად სჯობდა ქველიძის ქალიშვილს, რომელიც, მისდა
უნებურად, თვალწინ ეხატებოდა, და რომელსაც ადარებდა ამ ახლად
გაცნობილს. ამ უკანასკნელს, მისი შეხედულებით, რომ უპირატესობა
რჩებოდა, ეგ თუ აღონებდა ოტიას, თორემ არ ახარებდა. ტყუილა კი
არ წამეჭკა სკამიო, ფიქრობდა იგი. თუ ქველიძემ უარით გამოისტუმ-
რა, აქ რა უნდა გაეგონა, რის მომლოდინე უნდა ყოფილიყო, ვითომ? და
რაც უფრო აკვირდებოდა სონიას, მით უფრო სწუხდა ოტია, მით უფრო
ნანობდა, რომ აქ ფეხი შემოადგა, ამჩატდა, არ გაფრთხილდა, თუმც
გამოცდილიც იყო. წაქცეული სკამიც ცხადად ანიშნებდა მას, რითი
გათავდებოდა დღევანდელი ამბავი. უკვე წარმოიდგინა, რომ სოფელში
სასაცილოდ ამიღებნო. ერთადერთი იმედი ისევ ბიაშვილზე ურჩებო-
და, რომელსაც შეეძლო მისი აქედან გაყვანა ისე, რომ ამბავი არ გამ-
ქდავებულყო.

ამ მდგომარეობაში მყოფი ოტია ვეღარც სიტყვას ახერხებდა, აღარც
ესმოდა კარგად, რას ეკითხებოდნენ; ისე რომ, იძულებულს ზდიდა
პელაგიასაც და ბეგლარსაც, ემეორებინათ მასთან მიმართული კითხე-
ბი და კინაღამ ჩაით სავსე ჭიქა წააქცია, როცა სონიამ სინით წინ დაუდ-
გა და ოტიას თვალებში მისი მსუქანი და მრგვალი ტიტველა მაქვზ
მოხვდა.

„აჰ! ამას მე არავინ არ მომცემს... ტყუილი იმედი!“ — თქვა მან კუნებაში და თითქო გამოსათხოვრად ერთი თვალი კიდევ შეასწრაჟა მამწვილ ქალს.

პორფირიმ შენიშნა მეგობარს მოუსვენრად ყოფნა, რომ იგი სხვა-ნაირად გრძნობდა თავს და როგორც კი იშოვა დრო, მართლაც რომ დარჩნენ, მივიდა მასთან და ჰკითხა:

— აჰ, რას იტყვი, ოტია?

— დავანებოთ თავი, პორფირი...

— არ მოგეწონა?

— ჰმ! — მწარედ ჩაიციხა ოტიამ. მოწონებაზე უნდა იყვეს საქმე? თავი დავანებოთ, თვარა მე აქ სირცხვილს ვჭამ, შენ ნუ მომიკვდები!

— შენს მოწონებაზედაა, მაშ!

— ჰმ! — წამოიძახა ოტიამ. — სასაცილოდ მიგდებ და ეგ არის!.. შენი ჭირიმე, პატიოსნად გამიყვანე აქედან... ამ ქალს მე არავინ არ მომცემს, ეგ კარგად ვიცი!.. წყალობა მიქენი, გეხვეწები, პატიოსნად გამიყვანე, სხვას არაფერს დევძებ!.. შენს ხელში ვარ ბატონო პორფირი!..

— კაცო, ქალს ვინ გიკავებს! — სიცილით მიუგო პორფირიმ. — შენ გამაგებინე, თანახმა ხარ თუ არა!.. შენი სიტყვით გათავდება ყორიფელი საქმე.

ოტია შეჩერდა და მაშვალს თვალი თვალში გაუყარა. ზედ ემჩნეოდა, რომ მას რალაც ეჭვი ეპარებოდა გუნებაში. ის სულ სხვას მოელოდა: უარით გაისტუმრებდნენ, ეგონა, და ახლა ეუბნებიან, რომ საქმის გათავება შენზედაა დამოკიდებულიო — ეს ნამეტანი ეუცხოვა და ეჭვში შევიდა. მან ველარ მოითმინა თავისი დარდის დამალვა:

— პორფირი... გაფიცებ ყორიფელს... წაგიწყდეს დედ-მამის სული... ნუ დამიშალავ... გამაგებინე, რისგანაა ახლა ეს?.. გაფიცებ შენს მიცვალეზულ დედ-მამას, მართალი მითხარი... ნაკი ხომ არაფერი აქვს ქალს!..

— ნაკი?!. შეჩვენებული ვიყვე... დამწყევლოს უფალმა! — მიუგო გაცხარებით პორფირიმ. — არ გრცხვენია, ოტია... ასე მიყურებ მე!

— აბა, რავა გევიგო ეს ამბავი?

— რავა და ისე, რომ ბეგლარს უნდოდა დის გათხოვება, დედამის-საც... მე და ის კაცი ძმებივით ვართ, თითქმის!.. გვინდოდა, რიგიანი კაცი შეგვხვედროდა სადმე... აჰ, შეგხვდი, გიცანი, მიცანი, გაგაცანი და ბასტა... რალა ბევრი ჩიჩინი და ლაპარაკი უნდა ამას!.. ჩვენ კაცი მოგვ-

წონხარ ყველას. თუ შენც მოგწონს ქალი, თქვი და საქმეც გათავებ...
იქნება!.. ქველიძესავით, შენც მიხვდები, ყაყანს არ დაგიწყებენ...
ოტიას ჭკუაში დაუჯდა ეს სიტყვა და იამა მისი კარგი ხსენება.

— თუ რამე ნალი უნახო მაგ ქალს, პირში ჩამაფურთხე, ნებას გაძლევ! — უთხრა დაბოლოს პორფირიმ.

ეგ მეტიც იყო, ოტიას კიდეცაც შერცხვა ამის გაგონებაზე, იგი თანახმა იყო თავის მხრივადაც.

— ოფლი გამომადინე, შე დალოცვილო! — გაიცინა პორფირიმ, — რაღას იჭიმებოდი, თუ ღმერთი გწამს!.. შენ მომითმინე... ერთი იქ შევირბენ. — და პორფირი გავარდა ზალიდან მეორე ოთახში.

მარტოდ დარჩენილი ოტია აქეთ-იქით იცქირებოდა დარცხვნილი სახეზე აღმურმოკიდებული. მაგრამ რამდენიმე წუთის შემდეგ უარეს მდგომარეობაში ჩავარდა, როცა კარი გაიღო და ზალაში სონია შემოვიდა. ოტიამ აღარ იცოდა როგორ მოქცეულიყო, დამჯდარიყო ქალისამებრ, თუ ისევ ფეხზე მდგარი დარჩენილიყო. რომ მოეკლათ, ხმის ამოღება არ შეეძლო ამ ქალთან და გაჩუმებული იყო. არც ქალი იღებდა ხმას; ერთი კი უთხრა, „დაბრძანდითო“, რაზედაც ოტიამ მიუგო: „გახლავართო“, და ამაზე შეწყდა მათი მუსაიფი. სონია უფრო თამამად იყო და გუნებაში ეცინებოდა ამ ყმაწვილის უცნაური უხერხულობა. სონიას აზრით, ეს ვიღაც მთხოვნელი უნდა ყოფილიყო, მის ძმასთან მოსული, და, ალბათ, კარგა სამძიმო საქმე უნდა ჰქონდეს, რომ ასე დალონებულიყო.

მეორე ოთახში კი სამთა რჩევაც დასრულდა, რასაც დიდი ხანი არ დასჭირვებია. ბეგლარმა თავის მხრივ თქვა, რომ ვერაფერ წუხს ვერვდებ სასიძო ახალგაზრდა ქამუშაძესო. ამასთან პელაგიაც, რასაცვირვებოდა, თანახმა შეიქნა..

— აბა, რაღაზე ვაწვალებთ იმ კაცს! — თქვა პორფირიმ. — შევახალისოთ ახალგაზრდები, ღმერთსაც იამება! — და მოცინარი სახით გავიდა ზალაში.

მას მიჰყვნენ ბეგლარიც და პელაგიაც პორფირი სიცილით მივარდა სონიასთან და თავი დაუკრა.

— ნება მოგვეცით, ქალბატონო, მოგილოცოთ! — დაიწყო პორფირიმ...

— რას მილოცავ?! — გულუბრყვილოდ ჰკითხა სონიამ.

— ხა, ხა, ხა! — გადინხარხარა პორფირიმ. — ხა, ხა, ხა!.. შენი გაბედნიერება, ჩემო სონია!..

— ჰმ!

— მოგილოცავ, ოტია! — ურა, ურა!.. იცოცხლეთ და იმრავლეთ! —
შესძახა პორფირიმ.

— რას სულებლობ! — წყენით შეუტია მას ქალიშვილმა.

— კი, შვილო, კი, გენაცვალე! — მიუახლოვდა პელაგია.

ქალი აირია; ერთი თვალი გადაავლო ყველას და ოთახიდან გავარდა. პორფირიც და პელაგიაც უკან დაედევნენ. ოტია გაშრა სირცხვილისაგან.

— დედა... რა ამბავია?! — უცნაური ხმით მიმართა ყმაწვილმა ქალმა დედას.

— შენი ბედნიერება, შვილო, შენი ბედნიერება! სხვა რა გვენდო-
მილება!..

სონია გაფითრდა.

— კაი კაცია, შვილო... თვალადაც, შეძლებითაც... გვართაც!.. კაი
ჯანოუშვილი!.. ძვირფასი ხასიათის კაცი!.. — მოჰყვა პელაგია.

— არ მინდა!.. არ მინდა, არა, არა! — გადაწყვეტილად წამოიძახა
სონიამ.

— ხომ ვერ დაბერდები, შვილო, შენი ძმის ოჯახში... ხომ უნდა
მონახო, ერთი დღე იქნება, შენ გენაცვალე, შენი საკუთარი სახლ-კა-
რი?! უარს რატომ უნდა ამბობდე, როცა ამისთანა კარგი ბედი და იღბა-
ლი მოგანიჭა უფალმა!

— გაგიგონიათ ასე?! გაგიგონიათ ასე ჩემდა დაუკითხავად? —
ვაცხარებით იძახდა სონია.

— კაი, კაი, შე ქალო!.. რატომ იცით ქალებმა გათხოვებაზე ამისთა-
ნა ამბები... ვითომ და არ უნდა გათხოვება! აი, შე ეშმაკო, შენა!.. —
ხუმრობა დააპირა პორფირიმ, მაგრამ ამ უადგილო შეხუმრებამ ქალი
მხოლოდ მეტად გააწიწმატა.

— თავი დამანებეთ, თავი დამანებეთ ყველამ! — წამოიძახა სონიამ.

— თავი როგორ უნდა დაგანებოთ, რას ამბობ, შვილო! — შეუტია
პელაგიამ.

— ოჰ, ღმერთო! გითხარით, არ მინდა-თქვა... არ მინდა... არ წავყე-
ვი... არა-თქვა, არა! რაი გინდათ ახლა ჩემგან!.. მომკალით!.. რას ჩამცი-
ვებისხართ!.. რა არის ეს, ღმერთო ჩემო!..

პორფირი გაიპარა ოთახიდან და ბეგლარი შემოგზავნა. ოტია ატყობ-
და, რომ ქალის მხრივ წინააღმდეგობა უნდა ყოფილიყო და შე-
წუხდა:

— ბატონო პორფირი! — მივიდა იგი პორფირთან. — ბატონო

პორფირი... ეგებ იმას არ ნებაგდეს... და ძალას ნუ დაატანთ, შენი ჰირომე... ნუ შეაწუხებთ!..

— ეჰ, ერთი შენ კიდე! გულჩვილობას დამიწყებ!.. ქალის ამბავი არ იცი?... გულით რომ უნდოდეს, ახლა მაინც არ შეიძლება ერთი-ორი არ შეიკვინტრიშოს!.. აცალე, ძმის სიტყვას უფრო გეიგონებს ის!.. ხომ ჯობია ქველიძის ქალს, თუ ღმერთი გწამს?... ა?...

— ჰმ! რა საკადრისია! — ჩაიცინა ოტიამ და ამავე დროს ოთახის კარიც გაიღო და დედა-შვილმა ზალაში შემოიყვანეს თვალებათუღებული, თავჩაღუნული სონია.

— ასე არ ჯობია, შე ქალო! — მიიბრინა მასთან პორფირი. — ოტია, მობრძანდი! მალე, შე კაცო, აწი დროცაა წითელი წვენი ღონე დევიბრუნოთ, რაც ამ თქვენს დავიდარაბაში მივალიეთ!

პელაგიამ გულში ჩაიკრა სიძე და უსურვა ყოველივე ბედნიერება და დიდი ზნის სიამტკბილობით სიცოცხლე. მიულოცა ბეგლარმაც, რომელმაც გამოაცხადა, რომ რაც უნდა დამართოდა, უსათუოდ უნდა დამთვრალიყო ამ სასიამოვნო შემთხვევის გულისათვის.

— შენ ახლავე ერთი რიგიანი ვახშამი გაგვიკეთე ხელად! — უთხრა მან დედას.

სონია კი გარეტიანებულებით იჯდა. ვერც ოტია გრძნობდა თავისუფლად თავს, რის გამოც პორფირი დასცინოდით, რომ მეტად ადრე ჯდებით ნეფე-დედოფლადაო.

კარგა ღამე იყო, რომ ოტია და პორფირი სახლისაკენ მიდიოდნენ, რიგიანად ღვინონასვამები.

— ჰო, ასე ვიცი მე... კაცს რომ ვიცნობ, მისთვის თავს მოვიკლე, ჩემო ოტია! თავს შევაკლავ და არც წააგებს ჩემთან შეგობრობით!..

— იცოცხლე, იცოცხლე უკუნითი უკუნისამდი!.. ჩვენისთანა საწყალი და მართალი გზავიგნებელი კაცისათვის!.. ხომ ამისთანა სიკეთე მიყავი, კაცი გამაცოცხლე, გამაცოცხლე კაცი, თვარა იმ ვირი ქველიძის გამო მკვდარი ვიყავი!.. მიწასთან გასწორებული ვიყავი!.. შენ გამაცოცხლე ახლა, სიცოცხლე დამიბრუნე ხომ, და ერთს კიდე გთხოვ, შენი ჰირომე... ამასაც ნულარ დამაკლებ და მერე თქვენი ჰირო წამილია, თუ გინდა!

— ჰო!.. რა გინდა? — შეჩერდა პორფირი.

— რომ გული მოვუკლა იმ ოხრიშვილსაც და ზოგიერთებს სხვებსაც... თქვენთვის ეგ არაფერი იქნება, ჩემთვის კი ძვირად რადმე ელირება, იყოს ისე თქმულებად, ცარიელ სიტყვად, რომ ვითომც ბეგლარს

დისტვის ხუთასი მანეთი მიეცეს მზითვად!.. ცარიელი სიტყვა — ქვეყნის გასაგონად, თორემ ფულის თხოვას როგორ გოვუბედავ!.. ისიც არ კმარა ჩემს თავზე? ქვეყნის გასაგონად ითქვას ოღონდ!

— კი, ბატონო! მაგაზე აღვილი რაა!.. მე რაღაც სხვა მეგონა, ისე გრძლად მოჰყევია!.. ხა, ხა, ხა! — გაღიზიანება პორფირიმ. — ექვსასი იყოს, შე კაცო, შეიდასი!..

— არა, არა! მეტი რაც იქნება, ეჭვში შეიყვანს... არ დეიჯერებენ! — მიუგო ოტიამ.

— ხუთასი იყოს! იყოს ხუთასი!.. — მხიარულად შესძახა პორფირიმ. — ერთი სიტყვით, ჩესტიანი ბიჭი ვარ, ჩესტიანი!.. ყორიფელს მოვახერხებთ! — და ორივე მეგობარმა ხითხითით და სიცილით განაგრძეს გზა სახლისაკენ.

V

ერთ წამში მოედვა სოფელს ოტიასაგან ქალაქელი ქალის დანიშვნის ამბავი.

ეკვირინეს სიხარულს საზღვარი აღარა ჰქონდა. ორგვარი იყო მისი სიამოვნება: ერთი, იმით ხარობდა, რომ ოჯახს არ მოეშალა არც ახლა ჩვეულება, განსხვავებული ქალი შემოდიოდა და ამასთან, ნიშნი ეგებოდა სარდიონ ქველიძესაც და ბევრს იმათაც, ვინც მის შვილს ფასს არ სდებდა.

— გვერდში ამოუყენონ ჩემს რძალს მათი სოფლის ნაცარში ამოქექილი ქალბატონი!.. თავისი ტყედ წასული შვილი გოუტოლოს ბეგლარ ჯინჯარაძეს! მაგათმა სიცოცხლემ! დეესხათ მაგათ თავსლაფი!

უმეტესობა მეტიჩრობაში ართმევდა ოტიას მის საქციელს და ამტყუნებდნენ — ქალაქ ადგილას გაზრდილი ქალის სოფელში მოყვანა სისულელეა, რითი უპირებს შენახვასაო — კითხულობდნენ ერთმანეთში. ზოგიერთები კი დასცინოდნენ და ამბობდნენ, რომ უსათუოდ ვინმე ოხერი შეაჩეჩეს ხელში, თორემ რიგიანი ვინ გაიმეტებდა თავს, ქალაქს მიატოვებდა და ოტიას წამოყვებოდა სოფელშიო.

— ვნახოთ, ყველაფერს მალე ვნახავთ! ხომ მოიყვანს და! — ამბობდნენ დაინტერესებული მეზობლები.

ოტიამაც მალე დააკმაყოფილა ამათი ცნობისმოყვარეობა. იგი, რაც შეეძლო, დატრიალდა; როგორადაც ეხერხებოდა, მოაწყო სახლი, ოჯახი, მოემზადა თავის გუნებაში საქორწილოდ და მეორე თვეზე ჯვარიც

დაიწერა და ქალიც მოიყვანა სახლში. აქედანვე დაეტყო მას, რომ ქალი ქელებს დაემოყვრა. სოფლად რომ იცოიან, ჯვარს დაიწერენ და ქალს მიაყვანენ, სანამ ქალის პატრონი დაპირებულ მზითვეს მთლად არ მოგროვებს და სიძეს არ ჩააბარებს, და ამასობაში ეს უკანასკნელი წაწაღ-შია და თრევიაში სახლსა და მოყვარეს შუა — ამისთანებს ააჩიდა თავი ოტიაში. თუმცა ესეც უნდა ითქვას, — სიმართლეს არც სოფლელებს დაუჟარგავთ და ყველაფერში არ გაგამტყუნებთ, რომ ოტიას ამ შემთხვევაში გარემოებაც ხელს უწყობდა, ჩვეულებაც უკუეგდო და საქმეც გაეადვილებინა. იმის მიღება, რაც მან იშოვა, მაინცდამაინც არც ისე საძნელო იყო: „ხმელი სიტყვით“ ხუთასი მანეთი და ქალაქელი ქალი და, კიდევ თუ მივათვლით, ასი მანეთი პელაგიამ რომ, ვითომ თავის მხრით, აჩუქა ქალიშვილს, თუ რამე დასჭირდებოდა, დასახარჯავად.

სხვის თვალში, შესაძლებელია, ეგ არაფერი ყოფილიყო, ქმნუშაძეებმა კი დააფასეს და ისე მიეგებნენ ამ ამბავს, რომ სწორედ მათ თავზე ეგ მეტიც იყო. არაფერი არ დაუშურებიათ, სტუმარიც ბევრი მიიპატიჟეს, ლზინიც კარგი გადიხადეს და მზიარულებაც სამახსოვრო იყო. ქალის მომყოლებმაც ერთობ მოილზინეს. ბეგლარი, რომელსაც მასპინძელი თავს ევლებოდა, ერთობ მზიარულად იყო და სხვებს არ რჩებოდა უკან ღვინის სმაში და თუ რამე აწუხებდა, ეგ იყო, რომ ეკვირინე წამდაუწყუმ მორბოდა, ებოდიშებოდა ყველაფერზე, ევედრებოდა, არაფერი წყენოდა უზრდელი სოფლის კაცისაგან და ისე მოეღვინა, როგორც მას სურდა. ამისთანებით მოსვენებას არ აძლევდა მოხუცებული ქალი, თორემ კაცს რომ ეყურებია, იტყოდა რომ იგი ერთობ აღტაცებული და მოხარულია ყველაფრით, რასაც თავის გარშემო ხედავსო.

ბეგლარმა კიდევაც გამოსთქვა ეგ სიტყვიერადაც თავის დასთან და ახალ მოყვრებთან, როცა მესამე დღეს, წასვლის წინ, ესენი ცალკე გაიხმო და გამოთხოვების წინ, ლაპარაკი დაუწყო:

— ერთობ მოხარული ვარ... მეტი აღარ შეიძლება, რომ ამ ოჯახთან შეგყვარა ბედმა და აწი შენ იცი, ჩემო ძვირფასო დაო!.. როგორც ჩვენთან იყავი გამრჯელი და ჭკვიანი, მე დარწმუნებული ვარ, ამ შენს ქმართან და ამისთანა ძვირფას დედასთან კიდევ უფრო გააორკეცებ შენს გამრჯელობას!

— უიმე! — შეჰკივლა ეკვირინემ. — ნეტავი ჩემს თავს, თუ მაგი გავსაჯე, რამეზე და მე ქე დაგბრძანდი!.. მაგის მოსამსახურე უნდა ვიქნე სიკვდილამდე, მაგას ვენაცვალე!

— არა, რატომ? რატომ? მე რომ ვიცნობ მაგას, მაგიც არ იზამს,

რომ თქვენ გიმსახუროს!.. — სიტყვა ჩამოართვა ისევ ბეგლარმა.
ქე კიდევაც გეისარჯოს, ოჯახს მოეკიდოს... გეიხედ-გამოიხედე, ყორი-
ფელს დაუკვირდი, ძვირფასო დაო, თუ გასაჭირი შეგხვდეს...

— ვინ შეახვედრებს მაგას! ღმერთო, ნუ მომასწრებ იმ დღეს! —
ჩაუბრუნა სიტყვა ეკვირინემ.

— თუ გასაჭირი შეგხვდეს, კიდევაც მოითმინე და შენითვე შეეცა-
დე, მეორედ აღარ შეიხვედრო!.. შენი კაი ქალობით ჩვენც გავვახარებ...
დედაშენსაც სიცოცხლეს შემატებს!.. ანჩხლი და კაპასი იქ არ ყოფილ-
ხარ და, იმედია, არც აქ იქნები!..

— უიმე! — კიდეც წამოიძახა ეკვირინემ,

— მორჩილი იყავი ქმრისაც და ამ პატიოსანი ადამიანისა, შენი
დედამთილის... ამით სახელიც კაი გექნება და ქალობაც ამით დაგიშვენ-
დება!.. იმედია, ყორიფელში ასე მოიქცევი და ყველას გვასიამოვნებ...
ახლა კი ნახვამდის!.. — და ბეგლარი თავის სიცოცხლეში პირველად
გადაეხვია დას და გამოსათხოვრად გადაკოცნა.

სონიამ, რომელიც აქამდის ხმაგაკმენდილი იდგა, თავდახრილი, ტი-
რილი დაიწყო. ცრემლები წამოუვიდა ეკვირინესაც.

— რა გატირებს, შე ქალო!.. სუ!.. არ გრცხვენია!.. სატირალი რა
გაქვს... ქმარი კაი იშოვე, დედა და ოჯახი ისეთი, რომ...

— არაფერი მას არ მოაკლდება, შენი ჭირიმე, არაფერი! — წამოი-
ძახა გულაჩვილებულმა მოხუცებულმა. — ვაი ქალის ბრალი!..

— სუ, ნუ ტირი, ნუ ტირი სონია!.. შენ ნუ მომიკვდები, მე ხში-
რად ვივლი, თუ თავს არ შეგაწყყენთ და მიმიღებთ!.. — იხუმრა ბეგლარ-
მა.

— ნეტავი კი ინებებდეთ და! — ერთხმად შესძახეს ორივე დედა-
შვილმა.

— ტირის?!* — წამოიძახა პორფირიმ, რომელმაც ის იყო მათთან
მოირბინა. — არ გრცხვენია, სონია? კაი, შე ქალო!.. შენ ნუ მომიკვდე-
ბი, ყოველ კვირა გიწიკავ შენი თავი სახლის ამბავს, როგორც კაი
ფაჩტალიონი!..

— მშვიდობით ბრძანდებოდეთ!.. ღმერთმა პირნათლად გვამყოფოს
ჩვენ თქვენთან და თქვენც ჩვენთან! — ღიმილით თქვა ბეგლარმა და მიუბ-
რუნდა ეკვირინეს: — მაღლობელი ვარ პატივისცემისათვის, დამათვრეთ,
ღვინოში კინალამ ჩამაკალით, მარა მემართოს!.. ხათრი ველარ გაგიტეხე
იმიტომ, რომ დღეიდან დედა ხარტ ჩემიც, მეორე დედა!.. ისეთივე ძვირ-
ფასი და საყვარელი, როგორც მშობელი! უფალსა ვთხოვ, რომ კიდეც

დიდხანს მენახოთ მშვიდობითა და მხიარულად!.. — და ბეგლარმა სულზე აკოცა.

მოხუცებული ქალი ამას სრულიად არ მოელოდა და კინაღამ წყვილან შეიშალა გაოცებულად.

ყველანი გამოეთხოვნენ მასპინძელს და გაუდგნენ თავთავიანთ გზას. პორფირის სიცილად არ ჰყოფნიდა გზაში ბეგლარის საქციელი ქამუშაძის მოხუცებულთან და ბეგლარიც ყოველ ამის გახსენებაზე იქით-აქით იპურტყებოდა და ტუჩებს იწმენდავდა ცხვირსახოცით.

— კაია, თუ ძმა ხარ, ნულა გამახსენებ, იმწამსვე გულს მეყრება!.. რა სისულელე ვქენი მეც!.. ფუ!.. — ამბობდა ბეგლარი და პორფირისევე ხარხარებდა და სიცილით კვდებოდა.

ამასობაში კი ეკვირინე აღტაცებით ეუბნებოდა შვილს:

— ღმერთს ყვარებიხარ, შვილო, სწორედ ყვარებიხარ და შენთვის კაი ნდომებია, ამისთანა კეთილები რომ შეგაძენია!.. რა პატიოსანი, ჰქვიანი, კეთილი და რა თავდაბალი თავის ღირსებასთან!.. ნეტავი თუ მეორე იყვეს ვინმე მაგის მსგავსი?! ვაჰ, ნეტავი დედას, იმისთანა შვილი რომ ეყოლება, ნეტავი იმას! რარიგად მოუყვა, რა დარიგება მისცა, ვენაცვალე მას, რეები უთხრა?! იმას მიეცა ყოველივე სიკეთე და სიხარული!.. მე რა მიქნა, მე... ხა, ხა, ხა! ღმერთო, მომკალი რა მისი საკადრისი იყო, მისი ლამაზი ტუჩები ამ ჩემს დამჰკნარ ხელებს შეხებოდა!.. კი არ შეიზიზღა!.. ნეტავი თუ რამე ჯობდეს შესემენილსა და განათლებულ კაცს, თავისათვისაც კარგია და შენც გაგაკეთებს და გაგანათლებს, თუ მიგიახლოვს!.. ბედნიერი კაცი ყოფილხარ, შვილო, ნამდვილად ბედნიერი!.. აწი ნულარაფრის შიში ნუ გაქვს!.. არაფერი არ უნდა იდარდო, როგორც კი არ გიდარდებია! ახლა კიდევ უფრო!..

— ეგ კი, მარა... ხარჯიც ბევრი მოგვივიდა, დედა! — მისდაუნებურად ამოხდა სიტყვა გულის სიღრმიდან ოტიას.

— რა ვუყოთ, შვილო?! მართალია, მარა არ უნდა ინანო... ღმერთი მოგცემს!.. აბა, რა გზა გქონდა მეტი, შვილო! შენი თავის შერცხვენა — შენი მოყვრების შერცხვენა იქნებოდა!.. არა, შვილო, ასე ჯობია, ყმაწვილ ქალსაც გული გოუკეთდება, ამ თავიდანვე მხიარულად და იმედინად შეხედავს მომავალს!.. იმას რა სჯობია, რომ ყველა კმაყოფილ წევიდ-წამოვიდა და შენი მაქებარი!.. არაფერია, შვილო, ღმერთი მოგცემს, ღმერთი მოგცემს!.. იმის იმედით ვართ ყველანი!.. ანუგეშებდა ეკვირინე შვილს. — რავარც კაი ცოლს შეგყარა, ისე სხვა სიკეთესაც ბევრს შეგყარის, შვილო!.. ახლა მიდი, შენ გენაცვალე, იმ შენს ცოლს

ხმა გაეცა!.. საწყალი ჯერ კიდევ უცხოდ არის... არ მოსწყინდეს!.. მე კი სადილს მივადგები... მიდი, მიდი, შვილო, შენგან ყორიფელი იამებდა იმას!.. მარტოდაა, ვენაცვალე მის სახელს!..

სონია მარტოდ იყო ოთახში და მუთაქაზე მიწოლილი მართლაც მოწყენილი მისჩერებოდა კვამლისაგან გამავებული ოთახის დაბალ კედელს. ეს ყოველ მხრით მარტოდ ყოფნა იმ სიჩუმესთან, რომელიც მის გარშემო სუფევდა, ეს დაბალი გახრივნილი ოთახი, სანახევროდ ჩამობნელებული, ყოველივე ეს სულს უხუთავდა და გულს უწუხებდა. იგი წამოდგა და ნელი ნაბიჯით მივიდა კარებთან, კარის ჩარჩოს მიაწვა და ეზოში მზერა დაიწყო. კარგა ხანს იდგა ასე სონია, მაგრამ ვერც იმ სურათმა, მის თვალწინ რომ იშლებოდა, თავისი სილამაზით გული ვერ გაუხსნა და სევდა ვერ გადუყარა. ეს სიჩუმე, ეს მიყრუებულობა-მეგარდნილობა უფრო უმძიმებდა გულს და ალონებდა.

— ღმერთო ჩემო, ამ მიყრუებულში უნდა დავლიო ჩემი სიცოცხლე? — გაიფიქრა მან და რაღაცამ თითქო ყელში წაუჭირაო და თანვე თვალეში ჩამოებინდა. სცადა თავს შებრძოლებოდა, თავი შეემავრებინა, მაგრამ ვეღარ მოახერხა და ცრემლები ნაკადულივით წამოსკდა თვალებიდან. მიტრიალდა და ტახტზე მილაგებულ ქვეშაგებში ჩაჰყო თავი.

ოტია მოდგა კარებთან, დაინახა სონია თავჩარგული ბალიშებში, იფიქრა, რომ უსათუოდ სძინავსო და გაბრუნდა უკან.

— დაღალულია, შვილო, დაღალული!.. იძინოს, იძინოს, ვენაცვალე!.. ღონეზე მოვა! — ტკბილად და სიყვარულით წარმოთქვა ეკვირინემ და ფუსუტისას, რომელიც ერთი თვით მოიყვანა, რძლის ხელზე მოსამსახურედ პირველ ხანებში, მიაძახა: — სუ, ჩუმად გააკეთე საქნარიო.

რამდენიმე ხნის შემდეგ, როცა სადილობის ალომ მოაწია, ეკვირინე თვითონ შევიდა რძალთან. ის კარებთან დაუხვდა სახედალონებულს.

— გამოიღვიძე, შვილო? კარგად თუ გეძინა მაინც?

— არა მძინებია, ბატონო! — მიუგო სონიამ.

— ჩემმა ოტიამ მითხრა, ძინავსო!..

— ისე ვიწვევი!..

— არ მოიწყინო, შენ ვენაცვალე!.. დაღალული ხარ, შენი ჰირომე, ერთი გუნებით ძილი კიდევაც გამოგაბრუნებდა, შენ ნუ მომიკვდები!.. არ მოიწყინო, ჩემო მალხაზო და გვრიტო!.. მოსაწყენი არაფერი არა გაქვს!.. აქეთ გეიხედე, იქით გეიხედე, შენი ლამაზი თვალი გადაავლე

აქაურობას და გუნებაზე დადგები!.. ამას ნუ შეუშინდები, შვილო, რომ ამისთანა პატარა სახლი დაგახვედრა შენმა ქმარმა.. ბევრს არც ამისთანა აქვს, შენი ქმრის ნათესავებს კი არა, სხვებსაც... ღმერთი ღონეს და შეძლებას მოგცემთ და კიდევ გააუკეთესებთ, გაადიდებთ და უკეთესად მოაწყობთ!.. კარგი ქალი, შვილო, — გაიღიმა ეკვირინემ, — ბევრ რას მეს შემატებს ოჯახს!.. ქმარიც, ღვთის მადლით, კაი გამრჩელი ქალი შეგხვდა, ჩემი შვილობით არ ვაქებ მე იმას!.. ყორიფელი ეს თქვენია, გაუყოფლად, საკუთრად, შვილო! რა გიჭირსთ!.. იხარეთ, ისიამტკბილეთ, იცხოვრეთ ბედნიერად!.. ასე, ჩემო სიცოცხლე და ახლა თუ არ გეზარება, სადილობამდის, შენთვის მაინც ცოტათი აღრეც არის სადილი, გევიარ-გამოვიაროთ ამ ჩვენს გარშემო, ნახე ეს შენი საცხოვრებელი გულიც გაგიხალისდება, გაგიმხიარულდება და მერე უფრო მადიანადე ჰამ სადილს.

სონიამ უარი არ უთხრა ამაზე. ეკვირინემ მიიღბინა მეორე კარებთან და გოგოს მიაძახა, რომ არაფერი წაახდინო ჩვენს მოსვლამდისო, გაიბერტყა ნაცარში ამოსვრილი კაბა და ისევ მიიღბინა რძალთან.

— აბა, წამოდი, შენ გენაცვალე! — და წაუძღვა სონიას.

ეზოს ერთ კუთხეში მაღალი და ფართო შტოებგაშლილი კვინცხა იყო. ეკვირინემ რძალი აქეთ წამოიყვანა.

— აქანაი, შვილო, ჭურები გვაქვს, — ანიშნა მან ხის ქვეშ ყავრებით გადაფარებულ შეყრილ მიწაზე. ამ ყავრებს უნდა დაეფარა, რომ წვიმის დროს წყალი არ წასულიყო ჭურებში... — იცოცხლე, შვილო, ამ ჭურებში შარშან ღვინოები ჩაისხა!.. საპალნე რატომ ოცი მანეთიც არ ღირდა, ისეთი რამ მშვენიერი იყო!.. აძლიეს კიდევაც თექვსმეტი მანეთი, მეტსაც მისცემდნენ, მარა არ შეეღო!.. ძნელი შესაღვია შვილო... კაი ღვინო ოჯახის დამამშვენებელია... წრეულსაც, იმეღია, ღმერთი კიდევ უკეთესს მოგცემს!.. ღვთის მადლით, ვენახი კარგი გვაქვს, თუ არა შენი ლამაზი თვალებით ნახავ ეხლავე!.. ისეთი მტევნები ასხია, თითოსაგან რატომ ბოთლი ღვინო არ გამოიწურება!..

რადგანაც აქ მეტი სანახავი აღარაფერი იყო, მოხუცებულმა პატარა, დაბალი მოღობილისაკენ წაიყვანა სონია. აქ გააღო გადასაბიჯზე ღვლერქით ჩამოკიდებული პაწია წკნელის ჭიშკარი, ჯერ თვითონ გადავიდა და მერე რძალი გადაიყვანა.

აქ ბოსტანი ჰქონდა ეკვირინეს. ვიწრო, გრძელ, კოლბოხებით სავსე კვლებზე მოჩანდა ზოგან ხახვი, ზოგან ნიახური, ოხრახუში, პრასა, ქინძი, საზამთრო ფხალი, სალათა და აქა-იქ გრძელი ბადრიჯანი.

— ბოსტანი მქონდა, შენ გენაცვალე, ისეთი ბოსტანი, რომ მარტო ერთი შეხედვით გული გაგეხსნებოდა!.. ქალი უკეთესს ვერ დეიჩემებდა, მარა რად გინდა, ვერ დევიცევი, ასე გამოიხრეს ქათმებმა, — ჩემმაც და სხვისმაც!.. ვერაფერი ვერ შემოვუარე!.. იცოცხლე, ეს ხახვი, ეხლა ამას რომ ხედავ, ეს რაა იმასთან შარშან რომ იყო!.. გადერიო, ბატონო, გადერიო, მარა რანეირად! ვიღამ მოლია!.. ექვსი ბათმანი სულ ამხელ-ამხელა თავები კიდომ შევინახე საზამთროდ! და ეს სალათა... ჰმ, იმდენი იყო, რომ მთელი მეზობლობა გაეაჯერე მაგით... წროულს კი ასე დაემართა. ველარც სალათაა იმისთანა და ველარც ხახვი... ამ ჭლაცკმაც თავზე ლაფი დეისხა!.. რუსული პატრიჯანი რომაა, მანილორას რომ უძახიან, იგიც მქონდა; წრეულს კი, რა დემართა, აღარ ვიცი, სულ აღარ ამოსულა... მაგიერად ნესვი, კინტრი იყო იმდონი, რომ კინალამ დევიხაშმეთ!.. შეგვეშინდა, რომ ავადმყოფობა არ გაეჩინა და სულ ავთხარეთ და გადავუყარეთ ღორებს... გაისადაც ძალიანი ბოსტანი გაკეთდება, შვილო, კიდევ უკეთესი, ცოცხალი ვიყვით და!.. ცხენებით ვაწიკვიებთ ოტიას შენს სახლში აქაურ მწვანის!.. მათთვის ეგ არაფერი იქნება, საყიდელიც ბევრი ექნებათ, მარა აქიდან მისული მაინც იამება დედაშენს!.. კი, ჩემო სიცოცხლე!

დედის გახსენება სწორედ ვერ მოუვიდა ღროზე ეკვირინეს. მისი რძლის გულს ვერაფრად ახალისებდა, რასაც ხედავდა ამ წამში და ნამეტურ ეს ყოველ სიტყვაზე შარშანდელი წლის ხსენება ცუდად მოქმედებდა მასზე და რაღაც ეჭვში შეჰყავდა აქაურ გაუჭირვებელ ცხოვრების შესაძლებლობაზე, თუმცა ასე აიძულებდა მისი დედამთილი. ამას ზედღართულმა დედის გახსენებამ კიდევ უფრო დაუძძიმა გული. მოხუცებული კი ისევ რაღაცეებს ლაპარაკობდა. ამ ლაპარაკით გადმოვიდა ბოსტნიდან, ღაეშვა ქვევით და, ბოჯგებზე შეპოლიკებულ პატარა მოწულს რომ მიუახლოვდნენ, თქვა:

— ეს სასიმიინდეა, შვილო! ამ ცოტა ხნის შემდეგ თავიდან აგავსებთ მაგას ვერცხლისფერი სიმიინდით! სულ გადენა ამ თეთრმა სიმიინდმა წინანდელი ყვითელი, — მეტ წყალს ისხამს ზელაში და უფრო ხვავიანია გამოცხობაში. იცოცხლე, შარშან მაგაში ჩეიყარა და რამდენი მოგვრჩა კიდევ, რომ ადგილი ველარ ვუშოვეთ, — სულ მოვყარეთ ოთახის თავი! წრეულსაც ასე იქნება!

მაგრამ მიუხედავად ამისა, ეკვირინემ მაინც არ ჩაახედვინა რძალს სასიმიინდეში, ქვევით ჩაატარა და ვენახში გადაიყვანა. ეს ადგილი, სულ ცოტა რომ ვთქვათ, იქნებოდა ნახევარი ქცევა. ვენახი კარგად გამო-

შენდილი და მოვლილი იყო; ფოთოლზე ეტყობოდა, რომ ნაწამად იყო შაბიამანით, აქა იქ ფილოქსერის ნამოქმედარიც ეტყობოდა. ამოკმულივით იყო გამხმარი ვაზის ამონათხარ ადგილებზე, ვაზს მართლა კარგად ესხა, მარცვალზე კარგი იყო, მაგრამ ერთის კი არა, ვერც ოცი მტევნის გამონაწური გაავსებდა ბოთლს, რადგან მტევნები პატარები იყო.

— ოჰ, რა ღვინო იცის ამან, რა ღვინო! ამას შეხედე ერთი, რას ჰგავს რას?! — აღტაცებით გაიძახოდა ეკვირინე. — მე და დედაშენი ერთი ისე თავისუფალ დროს, ცალკე უნდა დავთვრეთ ამის ღვინით, ჩემო სონია! უსათუოდ, ხა, ხა, ხა! — გადიხარხარა მოხუცებულმა. — და შენც, შენც ჩვენთან... შენც უნდა გამოიმეტო თავი!

ამ სიცილით ბოლომდის ჩაიარა ეკვირინემ და რა მიადგა ღობეს ვენახის ბოლოში, გადამა გადიხედა, სიცილიც შეწყვიტა უცებ და ერთი ღრმად ამოიოხრა და თავი გაიქნია.

— ეს ადგილიც... ამ ნაჭერს, რასაც ხედავ, შვილო, ესეც ჩვენი იყო, მარა ბიძამისმა ომანმა წაართვა შენს ქმარს! რაც იმან იღავიდაობა, ილლიტა — ღმერთი არ დააყრის ბარაქას მას! რა არ ჩეილინა, რა საშუალება არ იხმარა?! დიდი ცოდვილიანი კაცია ის უბედური და კიდევაც ისე უბედურად მიდის მისი ცხოვრება! ყოველ წელიწადს ნაღდგომე-ბიდან მშვიერი უყრია ოჯახობა. ისე გაოხრდა, რომ ყაზახებში ვერ გამო-არჩევ და ნურც გაგაცნოს მისი თავი ღმერთმა... ჩვენ აღარც კი ვეპარებოთ ერთმანეთს! ახლა იყვეს საქმე, ნახავდა რაღა წაართმევდა ჩემს შვილს მაგას და აწი ზომ სულსაც ველარ დაბერავს! სამი ძარი სიმინდი მოდიოდა ხანდახან, ასეთი ადგილია! გული მეტკინება, ახლოს რომ გევივლი ამ ადგილთან! ჰაი, ჰაი, ჰაი! სად იყვნენ მაშინ ამისთანა შემწეები, ახლა რომ ჰყავს ჩემს შვილს! ვინ რას გოუბედავდა?!

ახლა უკან გამობრუნდა ეკვირინე და ისევ დაიწყო რძლის გასახალისებლად იქაური ამბებისა და მდგომარეობის გაზვიადებით მოთხრობა, ასე რომ მისი ზომაზე გადამეტებული სიტყვა ნამეტანი ცხადი იყო. ერთი თითქმის გამხმარი ღელვი ისეთად გამოჰყავდა, რომ მისთანა მთელ სოფელში არ ყოფილიყო; პანტა-ვაშლი წრეულს მოუბმელი იყო — ისეთი ვაშლის მომსხმელი, მისი სიტყვით, რომ ორ წელიწადს გაიტანდა მითი თავს კაციო... ქლიავი, ბალი, ჭანჭური, უნაბიც კი...

— ყორიფელია, შვილო, ყორიფელი... ხილი, სულ ნარჩევი და სავანგებო რამ! ყორიფელი საკმაო გაქვთ, შვილო! გული მხიარულად იქონიე, სხვა არაფრის დარდი ნუ გექნება! ყორიფელია, ღვთის მადლი!

სხვას, ზოგიერთს, ამისი ნახევარიც არ მოეძებნება. თქვენ ვინ შეგედრებათ! ეს ჩომ ასე, რასაც ამას ხედავ შენი ბედნიერი თვალებით ამას გარდა გადამაცა გვაქვს კიდევ ადგილები... სარჩოს მომტანი ადგილები! ასეა, შენ გენაცვალე!

მოხუცებულის სიტყვები ახლა უსიამოვნოდ ხედებოდა სონიას გულს; რომ ატყობდა აშკარად გაბერვით ლაპარაკს, სწყინდა. რადგან ამაში ხედავდა დედამთილის განზრახვას, მოეტყუებინა იგი. ნამდვილ კი ეკვირინეს ღრმად სწამდა თავისი ოჯახის კეთილმყოფლობა და ახლა მხოლოდ ნატრულობდა, ეგევე რწმენა ჩაენერგა რძლის გულშიაც. მაგრამ მეცადინეობა-ამაო იყო; ყმაწვილი ქალი არამც თუ ვერ დაარწმუნა, რომ მას არაფერი უჭირდა, არამედ უფრო დააღონა და ექვში შეიყვანა.

„თუ ის გადამა ადგილებიც ამგვარივეა!“ — ფიქრობდა იგი და შემაწუხებელი, გამოურკვეველი სევდა აწვებოდა მის გულს.

— ბატონურად იცხოვრებთ, შვილებო! თქვენი თანა ბედი ძვირია ჩვენებაში და ბევრისათვისაც სანატრელია... სოფელიც თქვენია, შვილო, და ქალაქიც! — ლიკლიკებდა ეკვირინე. — აბა სხვებსავით კი არა გაქვთ საქმე, ნახევარი წლობით უჭადოთ რომ აგდიან!

„ნახევარი წლობით უჭადოთ აგდიან!“ — გაიმეორა სონიამ გუნებაში...

ვახალისების მაგივრად ამ დათვალიერებამ უარესად ჯავრში ჩააგდო ყმაწვილი ქალი. ამ თავის შეუძლებლობის გაცნობამ მისი გონება სულ სხვანაირად აამუშავა, ვიდრე ეს ეკვირინეს ეგონა. სონია ახლა მხოლოდ ერთმა დარდმა გაიტაცა: თუ ეს იყო მისი ქმრის ქონება, მხოლოდ ამის პატრონი იყო, ამაზე იდგა მარტო, რარიგად შეიძლებენ შემდეგში კმაყოფილ ცხოვრებას, რა სახით უნდა მოეხერხებინათ ოჯახის გამოტანა?

„რისი იმედითაა? რა აქვთ კიდევ საიმედო?“ — ეკითხებოდა თავის-თავს სონია გუნებაში და მთლად მისი ფიქრი ახლა იქით მიმართა: — გაეგო. თავის თვალთ დაენახა ყოველივე, რაც ამ ოჯახს ღონეს აძლევდა, მას ამაგრებდა და საშუალებას აძლევდა მომავლისათვის.

„ანდა შეიძლება მომატყუეს და მოტყუებით ჩამომათრიეს!“ — გაურბინა ერთმა აზრმა ყმაწვილ ქალს.

და ეს მდგომარეობა მით უმეტეს დღიდან დღე და უფრო და უფრო იმიტომაც მწვავე და შემაწუხებელი ხდებოდა მისთვის, რომ ეზოს გადამა ფეხის გადადგმა არ შეეძლო. წირვაზე წასვლაც კი მოუხერხებელი იყო, სანამ, სოფლის ჩვეულებრისამებრ, ვისიმე ჯვრის წერისათ-

ვის არ აყურებინებდნენ და, ამ პირობებში მყოფს, რარიგად შეეძლო ვისმეს დაახლოვებოდა, ვისმესაგან ცოტაოდენი მართალი სიტყვა გაეგონა ამ ოჯახზე, ამ პირებზე, რომელთა შორისაც იგი ასე მოულოდნელად ჩამოვარდა.

ოტიამ ვითომ მოიწადინა ამ დატყვევებულობისაგან ცოლის განთავისუფლება, მაგრამ მისი დედა ერთობ წინააღმდეგი შეიქნა და ოტიამაც არჩია არ ეწყენინებინა მოხუცისათვის, მით უფრო, რომ, მისი აზრით, მომავალშიც ბევრი რამ შეხვდებოდათ ორივე ცოლ-ქმარს მასთან სადავო, როგორც ძველი ჩვეულების ადამიანთან.

— ყოველისფერი ჩვეულება კი არ უნდა დაგმოთ, შვილებო! ამისთანაებში ყველა დაგძრახავთ და ღმერთსაც აწყენინებთ!.. ისე შეჰყვეით ამ თავიდანვე, რომ ნურავის ნუ გვირისხავთ! ნუ, შვილებო... ამას უნდა ერიდოთ!.. მოთმინება იქონიეთ!..

კარგა ხანს დასჭირდათ ამ მოთმინებით ყოფნა და ცოლთან დარცხვენილმა ოტიამ, ის იყო, კიდევაც გადაწყვიტა მეტხანს აღარ ედარაჯებინა ჩვეულების ასასრულებლად, რომ ერთ საღამოს ამბავი მოუვიდათ, — ვიღაც ერთი იქაური გლეხი ქალიშვილს ათხოვებსო. ჯვარისწერის დასასწრებლად საღამოს ორივე რძალ-დედამთილი მოეწყვენ და ეკლესიისაკენ გაემართნენ.

ბნელ საყდარში უკვე ხალხი ფუსფუსებდა; შიგ ერთი ხმაურობა, ხმამაღალი ლაპარაკი და სიცილ-ხითხითი ისმოდა. შემოსილი მღვდელი უნაყოფოდ თხოულობდა დაწყნარებულებს, დამშვიდებულებს და ეცლიათ მისთვის საიდუმლოების აღსრულება; სანამ, გაგულისებულ მათი გაუგონებლობით, არ შეუწყრა და დაემუქრა ყველას გარეთ გაყრას, თუ კიდევ ვინმე სმის ამოდებას გაბედავდა.

— ყველას გარეთ გაგყრით, ყველას, იცოდეთ! — გაიმეორა მღვდელმა და ხალხს გადახედა. — უჰ!.. უკაცრავად, უკაცრავად, ბატონო! — წამოიძახა მან უცებ, რადგან თავის გვერდით მღგომნი ეკვირინე და სონია მხოლოდ ახლა შენიშნა. — უკაცრავად, ბატონო, უკაცრავად თქვენთან!.. უცნაური ხალხია, ბატონო, უცნაური... ნამეტანი შეუსმენელი ხალხია!.. დეიწიეთ, დეიწიეთ!.. არ გესმით, თუ როგორაა! — იძახოდა პატარა, ჩია მღვდელი, მაგრამ ეტყობოდა, რომ ხალხი არაფრად ეპუებოდა და მაინცდამაინც დიდ ყურადღებას არ აქცევდა მის წყრომას.

— აქეთ მობრძანდით, ბატონო, აქეთ, მანდ შეგაწუხებენ! — თავზიანად და ღიმილით მიმართა სონიას და ეკვირინეს და საკურთხეველთან ანიშნა მათ ადგილი. — აქეთ მობრძანდით, თვარა ზურგზე შეგდგებიან.

ისეთი მოუზრდებელი ხალხია!.. ღვინო დაგიწყებია შეჩვენებულ მნათესა... გავაქციე მოსატანად... შევაჩერე საიდუმლოება!.. ხომ მშვიდობით ბრძანდებით? ხომ არ მოგწყინდათ, ბატონო? — მიმართა მან სონიას, რომელთანაც გაცნობილი იყო მის მოყვანაზე — ღვთის მადლით, არც სულ ისე ურიგო გახლავთ, მგონია, ჩვენი სოფელი, რომ კაცმა აქ ვერ გაძლოს!.. მე რაკი ბედი და იღბალი იქნება, მით უფრო ადვილი შესათვისებელია! — დაატანა მან სახეზე ღიმილმორეულმა.

ხალხი ცოტა ხნით დაწყნარდა, უფრო უტყბო ქალის ხატრით, მაგრამ მალე ისევ ახმაურდა; ისევ ერთი ხითხითი და სიცილი ისმოდა, ნამეტურ როცა აქლოშინებულმა მნათემ ღვინო მოარბენინა და მღვდელი-საგან მიწვდილ სასასმოს დედოფალმა ოდნავ შეახო ტუჩები, მეფემ კი მთლად გამოცალა, ასე რომ მღვდელმა შენიშვნა მისცა, რიგიანად უნდა მოიქცეო.

ამ ქრიამულსა და ყიჟინში გათავდა ჯვრისწერაც, ნეფე-დედოფალი ახრიალებულ ხალხში ძლივს გამოიყვანეს ეკლესიიდან. შეიქნა ღამეში ღამბაჩებისა და რევოლვერების ბათქაბუთქი, რითაც დაშინებული ხალხი, — მარცხი რომ არ მოსვლოდათ, ვინმე არ დაშავებულყო, — ახლა ისევ აყაყანდა და აღრიალდა.

— ნელა, ნელა... კაცი არ მოჰკლათ!

— დაანებეთ თავი ამ რჯულძაღლს!.. თავი დაანებეთ, ცოდვა არ მოხდეს რამე!

მაგრამ გამგონი მაინც არავინ იყო, ამ ხმაურობით და ხრიალ-ღრიალით ნეფე-დედოფალს გაუძღვნენ სახლისაკენ და კიდევ კარგახანს ესმოდათ შინისაკენ გაბრუნებულ ეკვირინეს და მის რძალს მაყრების ხმა და მათი სიმღერა.

— აი, ახლა, შვილო, ამ კვირას წირვაზედაც შეგიძლია გახვიდე და კიდევაც გავალთ, როგორც რიგი და წესია... კაცი ველარაფერს იტყვის თვარა, შვილო, სოფელი ოხერი მიმთქმელ-მომთქმელია!.. კი, მართალია, შენზე ვინ რას გაბედავს თქვას ან დაგძრახოს, მარა მაინც ასე ჯობია, ასე ჯობია, შვილო!

შაბათს საღამოს აღრიანად ჰამეს ვახშამი, რადგან ბევრი რამ საქმე ჰქონდათ ხვალისათვის, ეკვირინეს სიტყვით! წირვაზე პირველად გასასვლელად უნდა მოემზადებინა რძალი. ნავახშმევს მან თავისი ხელით დაუსხა წყალი სონიას და სურნელოვანი საპნით, თავისავე ხელით, შეუფუთნა თავ-პირი, რომ ღამის ასე გათევით ლოყები გაბიჟინებოდა და უფრო პირმსუქნად ჩვენებოდა; თუმცა ისედაც გვიანობამდის არ ათევ-

დნენ ღამეს, მაგრამ იმ დღეს ეკვირინემ ჩვეულებრივზე კიდევ უფრო ადრინად დააწვინა რძალი დასაძინებლად და სთხოვა, შეევედრა; ყველაფერი დააფიცა, ადრე ნუ ადგებიო, ძილი, რაც შეიძლება, მოასრულე, კაი გუნებაზე ადექი და კარგი ფერიც გექნებაო! დილას შუშით თავისი უმარული მოურბენინა, პუდრის მაგიერ ეს უმარულიო, — ამბობდა ეკვირინე, — საგანგებოდ მომიტანეს საჩუქრად და ერთობ ათეთრებს პირსო. წარბებზე კაკლის დამწვარი გული გადაასმევინა წარბების გასამშვენებლად და ასაბზინებლად. ზოგიერთი ამგვარები წინათაც იცოდა სონიამ, მაგრამ დედამთილმა მაინც ბევრი რამ ასწავლა და ურჩია. ერთი სიტყვით, ეკვირინემ ყველაფერი გაიხსენა, ყველაფერი მოიგონა და არ დააკლო რძალს მისი თავის გამოსაჩენად.

— ისეთი უნდა ეჩვენო, შვილო, რომ მტერს თვალი დოუდგეს! გული მოუკლა და ენა მუცელში ჩაუგდო!.. ძალათი, რომ არ უნდოდეს, მაინც ატყმევინო შენი თავის ქება, აბა!..

ამაზე სონიასაც კი გაეცინა. ამოდენა ფუსფუსისა და მზადების შემდეგ მასაც სხვანაირად უცემდა გული და ამ გულის ფანცქალით გაემართა იგი, ყოველ მზადებას გადარჩენილი, ეკლესიისაკენ. ეკვირინეც ისე გამოეწყო და ისე გამოიყურებოდა, რომ თითქო გაყმაწვილებულაო.

— შენ გენაცვალე გვრიტი ხარ, გვრიტი!.. დავასხი თავსლაფი, ვინც შენ არ მოგიწონოს!.. თავსლაფი დავასხი! — იძახოდა იგი, რძალს რომ თვალს აავლებ-ჩაავლებდა.

ეს თავსლაფის მიძღვნა ვისზედაც არ უნდა ყოფილიყო, რასაკვირველია, არ შეეხამებოდა და არ შეეფერებოდა ამგვარად გამოწყობილ კრებულს, მაგრამ ადვილი მისატყვებელი უნდა ყოფილიყო, რადგან ეკვირინეს სავსე გულის ამონახეთქი იყო და ამ დროს კაცი ხომ თავს აღარ ემორჩილება.

ოტიაც თავმომწონედ მოჰყვებოდა უკან ცოლსა და დედას, თეთრ ჩოხაში, სატინის ახალუხით, ახალი წულა-მესტებით და დაბალი კვარაჯინა ქუდით. რომ რიგიანი შეხედულება ჰქონდა, ამას თვითონაც ჰგონებდა, და რადგანაც წინაც ისეთი ცოლი მიუვიდოდა, როგორც სონია, მისი თავმომწონეობა ადვილი მისახვედრი და გასასამართლებელიც იყო.

გზა სულ ორლობეებში მიდიოდა. მარჯვნივ და მარცხნივ ჩანდნენ მოსახლეები: ზოგან დაბალი, პატარა ოდები, ყავრით დახურული; ზოგან ისლით ნახური ძელულები, იქვე მიკრუნჩხული, ზშირად; ბევრგან ჩალის სახურავით დახურული სასიმინდეებიც მოჩანდა. დაუკვირვებ-

ლი თვალისთვისაც ადვილი შესამჩნევი იყო, რომ ამაში გაჭირვება და შევიწროებული ცხოვრება უნდა ყოფილიყო დაბუდებული.

რადგან მზადებას ბევრი დრო დასჭირდა, ქამუშაძეებმა მხოლოდ შუა წირვას მიუსწრეს. პატარა ეკლესია შიგნით ხალხით იყო სავსე, მაგრამ ეკვირინემ იმდენი იმეცადინა, მისწი-მოსწია ქალები იქით-აქეთ მოუ-რიდებლად, რომ მაინც წინ გაიყვანა რძალი და თვალსაჩინო ადგილზე წააყენა.

მწირველი მღვდლის გაურკვეველ მეტყველებასა და დიაკვნის ზანტ ლილინზე ჩათვლემილი ქალები ამათმა მოსვლამ გამოაფხიზლა. ყველა ცდილობდა პატარძლის, თუ კარგად დანახვას არა, ერთი თვალი მაინც რომ მოეკრა. შორებლები ცდილობდნენ, რომ ცერებზე მდგომთ მაინც შეეხედნათ სონიასათვის და დაეკმაყოფილებინათ თავიანთი ცნობის-მოყვარეობა. სონია გრძნობდა მასზე მიჩერებულ მრავალ მსინჯავ თვალს და უძრავად იდგა დამორცხვებული.

ეკვირინე გულმხურვალედ ლოცულობდა, რამდენჯერმე მეტანია ვააკეთა და გულმოდგინედ პირჯვარს ისახავდა, თითქო ამით უნდოდა ყველასათვის დაენახვებინა, უფალს მადლობას ვწირავ იმისთვის, რომ ასეთი კარგი რძალი შემახვედრათ.

გათავდა წირვა, ხალხი გარეთ, გალავანში გამოეფინა. ეკვირინემ კი რძალი ევლოგიის ასაღებად მიიყვანა მღვდელთან, რომელმაც ამის ბო-ძების შემდეგ მარჯვნივ ანიშნა, სადაც კანკელზე, ჭატების მაგიერ ქალაღებზე აჭრელებულად დახატული წმინდანების სახეები იყო მიწე-ბებული აქა-იქ და ამათ შორის ესვენა ეკლესიის მფარველი წმინდანის ძველი ხატიც, რომლის წინაშეც რძალ-დედამთილმა მუხლები მოიყარეს, ემთხვევნენ და ფული მიართვეს, შესაწირავი, რის შემდეგ ესენიც გამო-ვიდნენ საყდრიდან და პირდაპირ გაემართნენ ნიგვზებისაკენ, სადაც ჩრდილში, ჩვეულებისამებრ, საფლავის ქვაზე ჩამომსხდარნი იყვნენ აქაური აზნაურის ქალები.

რძალ-დედამთილის მიახლოებაზე, უცნობი ქალის პატივსაცემად, თითქმის ყველანი წამოდგნენ და შეეგებნენ უცხო პატარძალს სიტყვა-უთქმელად, მხოლოდ ხელის ჩამორთმევით. ამ ხელის ჩამორთმევის შემ-დეგ სონიას და მის დედამთილსაც დაუთმეს ადგილი და ყველანი ისევ ჩამოსხდნენ.

ჩამოვარდა სიჩუმე, ხმას არავინ იღებდა.

— მომილოცავს, ბატონო ეკვირინე, შვილის გაბედნიერება! — გადასწია თავი ეკვირინესკენ პირსავსე, წითურლოყებიანმა, ფაქიზად

ჩაცმულმა დარბაისელმა ქალმა: — დიდად სასიამოვნოა, ღვთის წინაშე
ეს იყო სარდიონ ქველიძის ცოლი, მათათი.

— მოგვილოცავს, მოგვილოცავს! — აჰყვნენ ამას სხვებიც.

— მადლობელი ვარ... მადლობელი! — და იქით-აქეთ თავის დაყ-
რით მადლობას ეუბნებოდა ეკვირინე.

— ბედნიერი ქალი ყოფილხარ, ეკვირინე ჩემო! რა რძალი გიშოგ-
ნია! — უთხრა ეკვირინეს ხმადაშვებით მის გვერდით მჯდომმა, შაგებან-
მა გამხდარმა ქალმა, — ბედნიერი ქალი ყოფილხარ!.. სახეზე ეტყობა
ღვთისნიერი აღამიანობა, სახეზედვე!..

— ვმადლობ უფალს!.. რაც რომ იყოს, ჩვენზე დიდია და ვერც ვიფიქ-
რებდი, თუ ამისთანა რამეს მაღირსებდა ღმერთი!.. — ხმამაღლა თქვა
ეკვირინემ.

მათათის ოდნავ შესამჩნევმა ღიმილმა გადაუთამაშა სახეზე და ამავე
დროს მისკენ მოიწია უკან მჯდარმა გრძელკავებიანმა, ლოყებჩავარ-
დნილმა ქალმა, რომლის თვალები წინ წამოწეულ წარბებქვეშ მოუსვენ-
რად ტრიალებდნენ. მოიწია და გადაუჩურჩულა ტუჩების აბზუებით:

— მაგას დაუდგა თვალები!.. უკეთესი არ მიძებნიაო და არ ვიფიქ-
რებდიო!.. ასე ურცხვად!.. მაგას გაუსკდა თავი!.. კაი მაგას დაემართოს,
კაი მაგას მოუთრევია...

— მაინც არაფერი არ უჭირს, ჩემო მანანა! — თქვა ხმადაბლა იქვე
მჯდომმა შუა ხნის ქალმა, რომელმაც ყური მოჰკრა მანანას ნათქვამს.

— რითი აქებ, შე ქალო? — მიუბრუნდა ამას მანანა. — თუ საქები
რამ აქვს, ამას ჩვენც დავინახავთ მერე და ასე ჩაჩხირვა გამიგონია!..
საქებია! გადმოუდღლაზავს თვალები, ცხვირი ჩემხელაზე გაზრდია... და
აზლავე გადაამეტა ყველას!.. გესლიანად წაულაპარაკა მანანამ.

მოსაუბრე ჩაჩუმდა. მან იცოდა ამ აღამიანის შხამიანი ენის ამბავი
და გაწყვიტა სიტყვა, რომ უარესები არ ეთქმევინებინა გამოსარჩლების
დროს.

სონია იჯდა მორცხვად ამ უცნობ ქალებში, რომელნიც ერთმანეთში
ფუჩიუნობდნენ, ხმადაშვებით ლაპარაკობდნენ და რომელთაც საერთო
ლაპარაკი როგორც წინათ, არც დღეს ეხერხებოდათ. მხოლოდ ისევე
ქველიძის ცოლი თუ რამე ორიოდ სიტყვით მიმართავდა მას და ამაზე
ხმას ამოიღებდა, რაზედაც ეკვირინეს გული მოსდიოდა. მისი აზრით,
მათათი სცდიდა და განგებ აღაპარაკებდა სონიას, რომ, მორცხვად
მყოფს, რამე შეშლოდა და მერე სასაცილოდ აეღოთ იგი. მან ვეღარ
მოითმინა და როცა მათათიმ ჰკითხა სონიას, როგორ მოგწონს სოფე-

ლიო, ეკვირინემ აღარ აცალა რძალს ხმის ამოდება და დაასწრო პასუხი:
— რატომ არ მოეწონება, ჩემო ბატონო, სოფელიც მაგისია და ქალო-
ქიც!

— ფუჰ! — ისე წაიფრუტუნა მანანამ, რომ ეკვირინეს ადვილად შეეძლო ყურიც მოეკრა.

ამ ქალის საქციელს ადვილად შეეძლო უსიამოვნება გამოეწვია აქ. მათათი წამოდგა.

— აწი სახლში წასვლა სჯობია, ვისაც შორი გზა აქვს! — და გამო-
მშვიდობება დაიწყო, ნინო, სახლში მივდივართ, შვილო! — მიუბრუნდა
იგი თავის ქალიშვილს, რომელიც იქვე მხიარულად ესაუბრებოდა ქალი-
შვილებს.

— კი, ბატონო! გიახლებით! — მიუგო ნინომ და თავის მოსაუბრე-
ებს რომ გამოეთხოვა, მერე სონიასთან მივიდა პირგაღიმებული, იმასაც
ჩამოართვა ხელი და თავისი სასიამოვნო ხმით უთხრა, მშვიდობით
ბრძანდებოდეთო, და დედას გაჰყვა.

სონიამ თვალი გააყოლა.

ეს ყმაწვილი ქალი მართლა და ლამაზი იყო და ამ სილამაზესთან
მიმზიდველობაც ახლდა. მან ამ პირველ დანახვისთანავე და უბრალო
გაცნობისთანავე მიიზიდა სონიას გული.

ნელ-ნელა სხვებმაც იწყეს წასვლა.

— ჩვენც წავიდეთ, სონია ჩემო! — წამოდგა ეკვირინეც, — გლახუა,
გლახუა! — იხმო მან შორიახლოს მდგარი გლეხი. — ჩემო გლახუა,
ოტია ნახე და უთხარი, სახლში მიდიან-თქვა! ოჰ, ნინო, ნინო! მოდი,
მოდი, შე ქალო! — წამოიძახა ეკვირინემ და ხელი გაუწოდა განზე მდგარ
გლეხის დედაკაცს, რომელიც სიყვარულით მისჩერებოდა სონიას და,
ეტყობოდა, ვერ უბედავდა მიახლოვებას.

— მოდი, ნინო!.. ეს ჩვენი ნათლიდედაა, სონია ჩემო!.. ჩვენი კეთი-
ლი და მირონი.

სონიამ ხელის ჩამორთმევა მოინდომა, მაგრამ დედაკაცი უცებ
დააფრინდა ხელზე და მოწიწებით დაუწყო კოცნა. სონიას შერცხვა და
უცხად გამოგლიჯა ხელი. დედაკაცი კი, რაც სიტყვა შესწევდა, ხელ-
აპყრობილი ლოცავდა მას და ღმერთს სთხოვდა მათ ბედნიერ შვილიე-
რობასა და გამრავლებას.

ამასობაში ოტიაც მოვიდა და მათ თანამგზავრებთან მხიარუ-
ლი მუსაიფით, გამარჯვებულებივით, ქამუშაძეებმა ჩამოიარეს გზა და
სახლში მივიდნენ.

— სულ შენდა სანახავად იყო გამოსული ამდენი ქალი, რაც დღეს იქ იყო, სონია ჩემო, თვარა სხომის ამის მესამედსაც ვერ დეინახავდი ვაზე. და მე შენ გეტყვი, ცუდი რამეც ნახეს!.. იფ!.. კი შემოგზნდონ და დაგიკვირდნენ, შენ გენაცვალე, ეგებ ჩაცმა მაინც შენით ისწავლონ! თვარა მოიჩანთრებიან, თითქო ტომრებში იყვნენ გახვეულები!..

ამ ხალხში გართვამ სონიაც სხვანაირ გუნებაზე დააყენა; ამ პირველ ხანში თითქმის სრულიად გადაავიწყა ამასწინათ განცდილი და ნაგრძნობი უსიამოვნება.

მან გამოკითხვა დაუწყო დედამთილს იმათზე, ვინც, ასე თუ ისე, მიიქცია მისი ყურადღება, და ეკვირინე და ოტია დაწვრილებით უამბობდნენ ყველას ამბავს. ეკვირინე ნამეტანს უბზუებდა ტუჩს უმეტესობას; ამგვარადვე მოიქცა, როცა ქველიძის ცოლზე ჩამოვარდა ლაპარაკი. და როცა სონიამ მისი ქალიშვილი სიყვარულით მოიხსენია და აღტაცება გამოთქვა მისი სილამაზის შესახებ, მოხუცებულმა ქალმა ერთი ხელები გადაშალა, ქვედა ტუჩი გადმოუშვა წინ და წაილაპარაკა:

— მარტო სილამაზემ რა გაუკეთა, შვილო?! ვის რა შემატა?! სილამაზე დაჰკლებოდა და მის პატრონს გასაძლომი ქონებოდა, ის ერჩია ჩემო სინათლე!

— რატომ, დედა, რატომ! ეტყობათ, კარგად უნდა იყვნენ! კარგად ჩაცმული არიან დედაც და შვილიც! — წამოიძახა სონიამ.

— ზევიდან გადაცმულს ნუ დოუჭერებ, შვილო! — წაართვა სიტყვა ეკვირინემ. — შენ კიდეც არ იცი ქვეყნიური ამბავი. ვაი, შვილო, იმ კაცების ქვეშ რამდენი ძონძი აცვია და მშვიერი კუჭია! შენსავით კი არ არის ყველა, შენ დაგენაცვლე! მაგენიც მასე არიან. სახლში ტიტვლები ყრილარიან და გარეთ რომ გამოვლენ, მოგაჩვენებენ თავს, თითქო რაღაც იყვნენ! ვისი, ვისი, და მაგათი ამბავი კი ვიცით!

სონიას აღარ მოეწონა დედამთილის ასეთი ლაპარაკი; აშკარა იყო, მას რაღაც ჯავრი სჭირდა ქველიძის და ამიტომ ასე აზიზლებდა მათ თავს. მაგრამ ნინომ ისეთი შთაბეჭდილება მოახდინა მასზე, რომ ეკვირინესაგან ნათქვამი საწყენი თუ ურჩებოდა, თორემ დაჯერებით ვერ დაჯერებდა, რომ ეს ნათქვამი მართალი იყო. მას არ უნდა ქველიძეებზე ელაპარაკებინა დედამთილი და უცბად წამოიძახა:

— ის ვინაა, ის, ბატონო? კინალამ გადავირიე მისი შეხედვით! რა ამბავში ის იყო, რაც ის ცმუტურობდა და რაღაცას გულისობდა! რა უცნაური რამაა! მეც გადმომიბღვირა ერთი... რა დავუშავე ნეტავი! — სიცილით დაათვა სონიამ მანანაზე სიტყვა.

— სეფე მარუშიძის სიდედრი! — წამოიძახა ეკვირინემ. — იმას კი აქვს 'ყაცმუტურებელი საქმე! აზნოუშვილი ვარო, სარს ეხევა, და საცოდავი, ორ დღეში ერთხელ თუ გეიკეთებს ცხელ საქმელს. ხანდახან ცივი ჯადიც ენატრება საღირდნელად!

— რავა, ბატონო? — იკითხა გაოცებულმა სონიამ.

— არაფერი აქვთ, შვილო, მტერსა და ავს, არაფერი!

სონია ჩაჩუმდა. მისი გული ამ სიტყვების გაგონებაზე უცნაურად მოიკუმშა და ეტკინა. ყოველივე ხალისიანობა შეცრად დაექარგა.

„ჩვენც რომ არაფერი გვაქვს, მგონი!..“ — გაურბინა მას თავში და ამის შიშმა რეტი დაასხა.

— დეილალე, დეილალე, შვილო, გეტყობა. გირჩევნია მაგ კაბა გეიხადო, დროზე სადილი ვჭამოთ და ერთი თავისუფლად და გულიანად მოისვენე მერე! — უთხრა ეკვირინემ. — ე, რა ფერმა გადაგკრა... დაღაღღაობისაა მაგ, შენ გენაცვალე!

და სანამ სონია თავის ოთახში ტანისამოსს გამოიცვლიდა, ეკვირინემ ფუსუტიას მომზადებული სადილიც გამოიტანა და სამივენი მიუსხდნენ სუფრას. გოგოც იქვე დასვეს კუთხეში.

VI

ამ დღიდან სონიას ცხოვრებაც გამოიცვალა. ახლა იგი თანდათან ეცნობოდა ქმრის ნათესავეებსა და მეზობლებსაც. ზოგიერთნი კიდევაც ჰპატივობდნენ და პატივსაცემლად სადილით უმასპინძლდებოდნენ. მასთან ყველანი მორიდებითა და პატივისცემით იყვნენ. სადაც მიდიოდა, ყველგან მეცადინეობდნენ, რაც გაეწყობოდათ, ქალაქურ წესზე გარჯილიყვნენ და მასპინძლობა-ბოდიშებს დასასრული არ ჰქონდა, რადგან თითქმის ყველგან ნამეტანი ხელმოკლეობა და მოუწყობლობა ჩანდა.

— სოფელურად ასე ვიცით... მეტი არ გვეხერხება, რა ვქნათ, რა ვუყოთ! — თითქმის ერთნაირად ესმოდა ყველგან, სადაც კი მისულა სონია. ზოგიერთნი კი მიპატიებდასაც ვერ ჰხედავდნენ შეუძლებლობის გამო და, სხვადასხვა მიზეზის დასახელებით ეკვირინესთან, მარჯვე დროისთვის სდებდნენ მისი რძლის პატივისცემას. ერთი, ოტიას ბიძის ლევან ქამუშაძის ცოლი, ეფროსინე, პირდაპირ, დაუმაღავად მოუყვა სონიას თავის ამბავს:

— ჩვენ ნუ დაგვემდურები, შვილო, ნუ დაგვემდურები, რომ ვერც გაპატივობთ და უპატივცემლოდ ხარ ჩვენგან!.. რითი დაგპატიეო, შვი-

ლო, რანაირად გცე პატივი?... შენ რომ ჩვენი ამბავი და მდგომარეობა იცოდლე, პირაქეთ შეგვიცოდებ და შეგვიბრალებ!.. სირცხვილია თავის მოჭრაა, შენ გენაცვალე, ამას რომ გეუბნები, მარა რაღაზე დაგიმალო, შვილო, — რაობით დეიმალება ჩვენი ამბავი?!.. ამასაც შეგესწარიო, ჩემო ანგელოზო, უფალმა ასე მოიღო ჩვენს თავზე... მადლობა უფალს, მადლობა უფალსა, მადლობა! — და ამ სიტყვებთან მოხუცებულმა ქალმა ამ შარა გზაში, სადაც იგი შეხვდა სონიას, აღაპყრო ხელები ზეცისაკენ და მისი თვალებიდან ცრემლები გადმოსცვივდნენ. — მარა, შენ რომ კი ქალი ხარ, შესმენილი და გაგებულო, ნუ დაგგკარგავ, შენ გენაცვალე, ამ ჩვენი გაჭირვებულობისათვის!.. შენ მაინც დაადგი შენი ბედნიერი ფეხი შენი ბიძიას ქოხში... ნახე, გაჭირვებული, გაახარე, დაგლოცავს, დაგიმადლებს.. საწყალი ველარსად მიდი-მოდი... რცხენია ქვეყნის, ასე საწყლად რომ ჩავარდა და უბედურად... სახლს გარეთ ველარავის ეჩვენება!..

სონიას გული აუჩვილა ამ უცნაური ქალის ნაამბობმა. თავად ეს დედაკაცი, სახეგამხდარი, დახეულ კაბაში და დახეულ ბაშმაკებით ფეხებზე შესაბრალისი და საცოდავი რამ იყო. სონიამ სიტყვა მისცა, უსათუოდ მოვალე და ვნახავ ბიძასო. როცა სონიამ უამბო ეს შეხვდომა დედამთილს და უთხრა მისვლის შებირება, ეკვირინეს არ ემა ეს. რაც შეეძლო, სონიას არიდებდა ქმრის გაჭირვებულ ნათესაობას და ფეროსინესთან მით უფრო საჭირო იყო, მისი ფიქრით, შორს თავის დაჭერა.

— მისვლა კი არა! — წაილაპარაკა იმან. — რა შენი საქმეა იმასთან ახლოს გაკარებაც კი!..

— რატომ, დედა? — გაუკვირდა სონიას.

— რატომ და... რა ვიცი, შვილო, არაფერი შეგამთხვიოს!.. ჰმ!..

— რა უნდა შემამთხვიოს?... — ეოცა სონიას მისი სიტყვები.

— ვინ იცის, შენ გენაცვალე... ცუდი სახელი აქვს ი უბედურს!..

— რა სახელი, დედა, ა?... რა სახელი? — ჰკითხა სონიამ დედამთილს.

— მკითხავია და ამასთან უცნაურ რამე უბედურ საქმეებს აბრალებენ... ვითომ კუდიანიც კი იყოს!.. ათასი ცოდვა აწევს კისერზე მაგ უბედურს!.. ეგებ ტყვილიც იყოს ყორიფელი, მარა ათასი რამე დაბრალებია და რა ვიცი, შვილო... ამიტომ გითხარი, ჯობია, რომ ერიდო მაგასთან დაახლოებას!..

სონიას მეტად აკვირვებდა დედამთილის ეს სიტყვები, რა უნდა შესაძლებოდა ამ გაფშვიკებულ, მოტირალ, ერთი მუჟა დედაკაცს? დედამთილის ნათქვამმა გადააწყვეტინა უსათუოდ მისულოყო ლევანისა და

უფრო ახლოს დაენახა ეს საკვირველი ქალიც, მისი ქმარიც და ოჯახიც. მკვირინეს არ გაუმხილა, ისე გასწია მეორე დღესვე ბიძასას სონიამ. ჩაადგა სონიამ ფეხი თუ არა ეზოში, ეფროსინემაც, სახლის წინ გადმოხურულში რომ იჯდა, დაინახა იგი, წამოვარდა, გაიბერტყა კაბა მტყერისაგან და თავსაფრის სწორებით, მომღიმარი სახით შეეგება სტუმარს.

— ვუი, შენ კი გენაცვალე!.. შენი ჭირიმე, შენი! ჩემო ანგელოზო! მოეხვია ეფროსინე სონიას და გადაკოცნა. — მობრძანდი, შენი ჭირიმე... მობრძანდი, ჩემო თვალის სინათლეც, ჩემო... კი არ მეგონა, თუ აასრულებდი შენს სიტყვას!.. — რაღაც გულდაწყვეტით თქვა მან.

— რატომ არა, ბიცოლა? რატომ იფიქრეთ, რატომ არ ავასრულებდით...

— შენ კი გენაცვალა შენი ბიცოლა!.. შენ სხვა ქალი ხარ, სხვა ქალი ხარ, ჩემო მალხაზო! — ეხვეოდა მოხუცებული ქალი სონიას.

— ბიძია სახლში ბრძანდება? — იკითხა სონიამ.

— კი, შვილო... სახლშია! სახლშია, ჩემო მტრედო! — მტირალი ხმით მიუგო ეფროსინემ.

ამ ლაპარაკში ისინი მივიდნენ სახლთანაც, რომელიც უფრო ქოხს ჰგავდა, სახლის წინ მისავალი ისლით იყო გადახურული და დანარჩენი კი ყავრით; ყავარი მეტად, გაშავებულიყო სიძველისაგან და ადგილადგილ ჩამტვრეულიც იყო.

— როგორ უნდა მიგიღო აქ, ჩემო სინათლეც... სად უნდა დაგაჯინო, სად უნდა დაგაბძანო, შენს სულს ვენაცვალე!.. ისევ აქ ჯობია, ჩემო-ბატონო! შიგნით სახლში ვერ შეგკადრებ შეყვანას, ვერა, შვილო, ვერა, შენ გენაცვალე! — და აწრიალებულმა ეფროსინემ მისწია იქით სიმიინდის ფუჩი და ერთი კალათა სიმიინდიც, რომლის რჩევაში ის იყო სონიამ მოუსწრო, მონახა დაბალი სამფეხა ხის დასაჯდომი და სტუმარს მიართვა.

სონია დაჯდა. ეფროსინე შევიდა სახლში და კარი მოიგდო, ასე რომ, სონიამ ველარ მოასწრო შიგ შეეხედნა და დაენახა იქაურობა. მან მიხედ-მოიხედა, მაგრამ ამ ქოხის მეტი ეზოში არაფერი არ ჩანდა, სასიმიინდეც კი არსად იყო. სახლის ზემოთ შემხმარი სიმიინდი იყო, ჩალა უღონო, დაბალი. აქედან ჰქონდა ეფროსინეს გამოტანილი ეს სიმიინდი, რომელსაც ის იყო არჩევდა.

ცოტა ხნის შემდეგ ეფროსინე ისევ გამოვიდა სტუმართან და მას გამოჰყვა მაღალი ტანის, ცოტათი ბეჭებში მოხრილი მოხუცებული.

ახალუხზე ყვითელი თასმის ქამარი ერტყა და ზემოდან გაშლილი, რამდენსამე ადგილას დაკერებული ჩოხა ეცვა; ახალუხის შეხსნილ სვეტლოსთან უჩანდა ჭუჭყისაგან ძალზე გაშავებული პერანგი. მოხუცებულს მეტად სასიამოვნო პირისახე ჰქონდა, ყმაწვილკაცობაზე ლამაზი კაცი უნდა ყოფილიყო. ეს იყო ლევან ქამუშაძე, ოტიას უფროსი ბიძა.

მან, შეშინებული კაცივით, გადმოაბიჯა ზღურბლზე, გაუბედავად მივიდა წამომდგარ სტუმართან, უნახავ რძალთან, და ხელი ჩამოართვა; მერე თვალებზე გადაისვა მარჯვენა ხელი, მიიხედ-მოიხედა და უცბად წამოიძახა, თითქოს მხოლოდ ახლა მოვიდა გონსაო:

— დაბრძანდით... დაბრძანდით, ბატონო! — და ისევ მიყუჩდა.

ეფროსინე მისჩერებოდა ქმარს თვალებაცრემლებული.

სონია დაჯდა. ცოლის სიტყვაზე ჩამოჯდა ლევანიც.

— შენი რძალია, ლევან... შენ რომ ნატრულობდი!.. — შემალე-ბული ხმით მიმართა ეფროსინემ.

— ვიცი!.. — წყნარად ჩაილაპარაკა ლევანმა.

— შენ რომ ნატრულობდი მაგის შეხედვას... ა, თავად მოვიდა ახლა შენს სანახავად!..

— ღმერთმა ყოველი სიხარული და სიკეთე ანახოს! — ღმერთმა, ღმერთმა! — ხელები აღაპყრო მოხუცებულმა; მერე ისევ ჩაჩუმდა და გაბნეულად დაუწყო მზერა ზან ცოლს, ხან სონიას და ხმას აღარ იღებდა.

თვალცრემლიანი, მიწაზე მორთხმული ეფროსინე მისჩერებოდა ქმარს და თავსაფრის ყურით ცრემლებს იწმენდდა.

— ასეა, შენ გენაცვალე, სულ ასეა... დილიდან მოკიდებული საღამომდინ! ღამეც ერთს წვიძინებს და მერე ისევ ნათლად უნდა გაათუნოს! — ათრთოლებული ხმით უთხრა სონიას და მერე მიუბრუნდა ქმარს: — ხომ გაგეხარდა, ლევან, ამის შეხედვა? ხომ გესიამოვნა?

— ჰმ!.. — გააქნია მან თავი ღიმილით. — ჰმ!.. — და ცოტა ხნის შემდეგ დაუმატა: — უკაცრავად ვარ, ბატონო! მე უნდა მენახეთ... მომლოცნა... მარა! — და მან მხრები აიშმუშნა, წარბები ზევით ასწია, და ისევ ჩაჩუმდა; ერთი კი მარჯვენა ხელი გაშალა.

ეფროსინემ ისევ თვალებზე ცრემლები მოიწმინდა.

— აღარ არის, აღარ არის კაცი, შენ გენაცვალე! რა კაცი, რომ გენახა?! — ხმა დაშვებით დაიწყო ეფროსინემ, რომელსაც თვალები მიაშტერა ლევანმა. — გაჭირვებამ ფიქრში ჩააგდო, სირცხვილმა, ყველასთან დარცხვნილად რომ გრძნობს თავისთავს, გული მოუხარჩა და, რაეც

ეხლა ხედავ, ასე მოაქცია! ბევრი ვებრძოლეთ სიღარიბეს, ბევრი ვითმინეთ, ბევრი ვიმაცადინეთ, მარა მაინც არაფერი გაგვეწყო... რაც დრო გადიოდა, უარესი და უარესი ამბები მოდიოდა ჩვენს თავზე... უმაცადინო კაცი არ ყოფილა, შენ გენაცვალე, მაგ საწყალი, მეც ცოტ-ცოტა ჭორიდან შემომდიოდა ხან ფულით, ხან ქათმით, კვერცხი, ღვინო, პური წამლის ფასად და სამკითხაოში... მეც ვუწყობდი ამით ოჯახს ხელს!.. მარა ოჯახს ბევრი რამ სჭირია; ქალიშვილები გვყავდა დასათხოვრები, ცოდვა აღარ მოვიკიდეთ, თავთავისი ბედი ყველას მიუჩინეთ ჩვენს წესზე და რიგზე... ვიგინდარას, შენი ჭირი შემეყარა, ვერ ჩავუგდეთ შვილი... ამას ბევრი მოუხდა... ვფიქრობდით, მერე რამეს ვიშოვიდით, მარა კი ველარაფერი ვიშოვეთ!.. საშოვარიც რომ აღარ არის — რა უნდა გვეშოვა! შვილები ჯავრით კინაღამ გადაგვერიენ, დაჰკრეს ხელი და ერთი აქეთ გადავარდა, მეორე იქით, ვითომ სოფლის გაღალმა, ეგებ ეშოვათ რამე, სახლში რომ აღარაფერი ეგულებოდათ... სად არიან, ჩვენთვის გოუგებელი შეიქნა!.. მოვალეებმა რომ შეგვაწუხეს, ცოტა რიგიანი სახლი გვედგა, ის გავყიდეთ, მოვალეები ცოტაზე შეგაწყნარეთ ვითომ და ჩვენ ამ ქოხში შევიხიზნეთ დროებით, ჩვენის ფიქრით; მარა ამაში უნდა დავლიოთ ჩვენი წუთისოფელი, ცხადია. ა, შვილო შეიხედე, რა საცოდავად ვყრივართ! ჩვენთვის არც სახურავია. არც საფარავი... თითქო გარეთ ვეყაროთ... შენ შესმენილი ოჯახის შვილი რო ხარ, შვილო, შენი ბედნიერი თვალთ რომ ამ ჩვენს ამბავს შეხედავ, შენ მაინც ხანდახან შეგვიცოდებ და შეგვიბრალებ! თვარა უიმედოდ ვართ, შვილო, უიმედოდ! ქალიშვილებია და, ვერც ერთი გასახარებელ ცხოვრებას ვერ ელირსა, იმათგან რა შემწყობას და ხელისწყობას მოველოდ! ვაჟი-შვილები იყვნენ და, ორივემ ასე მოგვიძულა, რომ მშობელს კი არა, ძალს არ მოიძულებენ, შენ გენაცვალე! ძალს არ მოიძულებენ!

ლევანი უკმაყოფილების ნიშნად ამაზე შეიშმუშნა და წყენის გამო-სათქმელად წამოიძახა: „ჰმ! ჰმ!“

ეგებ არც იმათ ჰქონდეთ რამე, ბიცოლა? — თქვა სონიამ.

— რა ვიცი, შვილო! აბა რით ირჩენს თავს, ასე ცოლშვილიანად რომ გადავარდა, ჯერ უფროსი და მერე უმცროსიც!.. ასე ამბის უკითხავად! ჩვენ რომ გვიყურო, ამას იტყვი, კაცისმჭამელს უნდა შეეცოდოსო, შვილმა მიგვივიწყოს?! ა, ვარჩევ გამხმარ სიმინდს ყანაში თითო ტარო-ობით და მომაქვს, დაგკაკლავ და ეგება ვინმემ სამოწყალოდ წამოიღოს ეს ერთი კალათა წისქვილში დასაფქვავად! მრცხენია, თავი მოვაწყენე ყველას დაფქულის თხოვით!.. ჩვენთვის, შვილო, არც საქმელი, არც

სასმელი, არც წყალია, არც შეშა!.. ცხელ საჭამადს ეგებ ორ-სამ დღეში ერთხელ ველირსოთ, თუ არა და, ცივ ჭადზე ვაგდივართ, ჩემო შევილო! — და ეფროსინემ ისევ ტირილი დაიწყო.

ლევანი გაყუჩებული იჯდა. ახლა მას თითქოს არაფერი ესმოდა ეფროსინეს ლაპარაკიდან, ისე გულგრილად იმზირებოდა წინ.

სონია, გარეტებული იმით, რაც გაიგონა და რასაც თავისი თვალით ხედავდა, ძლივს იმაგრებდა ცრემლებს. ამ სურათმა გული მოუკლა. ძლივს მოახერხა პასუხი მიეცა ეფროსინესათვის, როცა ამან ისევ თავისი თავი შეაბრალა და სთხოვა, ხანდახან ენახულა საცოდავი ბიძა.

— ეგებ შენთან მაინც ამოიღოს ხმა!.. ეგებ შენი შეხედვით გომს მაინც მოვიდეს, თვარა ეს უბედური ასე დავარდა, ასე დაეცა! ჯავრობს, დარდობს, რატომ მოვესწარი ამ დღესაო! ფიქრობს რაღაცას, თავის თავს რაღაცას ელაპარაკება!.. რა ვქნათ, ალბათ, ასეთი ბედი გვქონებია უფლისაგან! ჯავრით და დარდით კაცი თუ სულ ხდება, თვარა რა საშველი ეძლევა, ჩემო გვრიტო!.. ველაპარაკები ამას, ვითომ ვამხნევებ, მაგრამ ვერაფერი ვერ შევასმინე... ამ ბოლო დროს ისე მოიქცა, რომ არ უნდა კაცს შეახედვინოს თავის თავზე!.. რა ვუყო, რა მოვახერხო, ჩემო სინათლე!.. მაგის მამზერალი მეც ვტირი და ვეივი... აბა რა ვქნა, რა შავ წყალში გადავვარდე! ღმერთო, რა დაგიშავეთ ამისთანა! ვაიძე ვაიძე, ვაიძე!

და მოხუცებულმა ქალმა ისევ ტირილი დაიწყო. ლევანი ისევ მიაჩერდა მტირალს, წამოდგა, მიბრუნდა, ორი ნაბიჯი გადადგა სახლში შესასვლელად, მაგრამ თითქო რაღაც გაახსენდაო, უცებ უკან დაბრუნდა და ისევ დაჯდა თავის ადგილას.

სონიამ ველარ გაუძლო ამათ ყურებას, გულამღვრეული, სასოწარკვეთილებით წამოდგა წასასვლელად.

— მიბრძანდები? — ჰკითხა ლევანმა.

— უნდა გიხსლოთ, — მიუგო ათრთოლებული ხმით სონიამ.

— მადლობელი ვარ, მადლობელი ვარ! ღმერთმა ბედნიერად გაშეფოს, ბიძიკო! ღმერთმა ყოველივე მწუხარება გაშოროს! მადლობელი ვარ ნახვისათვის! — მოხუცებული თითქო გამოფხიზლდაო რომ შეგებუნდათ, რამდენხედმე კიდევაც გაჰყვა მიმავალ სონიას, მერე ერთი შედგა, უცებ მოტრიალდა, გაბრუნდა სახლისაკენ, წავიდა აჩქარებული ნაბიჯით, შევიდა შიგ და კარებიდან დაუწყო მზერა სონიასა და ეფროსინეს.

გულმონარშული მიბრუნდა შინ სონია. ეკვირინეს არ გამოპარვია, თუ რა გუნებაზე დაეყენებია მაზლთან ყოფნას მისი რძალი.

— გითხარი, შვილო, ნუ მიხვალ-თქვა... აბა, რა კარგს ნახავდი!

— რა ვნახე, რას ვუყურე, შენ გენაცვალე, რა ამბავია! — იძახოდა გულდათუთქული სონია. — რა მდგომარეობაში ჩაუგდია გაჭირვებას საცოდავები! ვაი, ვაი გაჭირვებული კაცის ბრალი! ღმერთო, რა მოგველის!

— ჰმ, გაჭირვება კი არა! — წამოიძახა ეკვირინემ. — კაცს, შვილო, შენი თავით მოგივა ყველაფერი ბედნიერებაც და უბედურებაც! უწმინდურობაში და ღმერთ-გამწყრალბაში რომ გეეხვევი, კარგს რაღას უნდა მოელოდე ბოლოში!.. ახლა ტირის მაგ შავდღეზე გაჩენილი თავის საქმეს? აქამდისინ სად იყო? ყორიფელი, რაც მოუვიდა, მისივე ბრალია. თუ ჩემი პატივისცემა გაქვს, შვილო, შორს დეიკავე მასთან თავი. შენ ჯერ ახალგაზრდა ხარ, გამოუცდელი, და რაცხა არ მომიწიოს შენს თავს!

სონიას გულში მეტისმეტი სიბრაღული იყო აღძრული ეფროსინესადმი და ამის გამო ეკვირინეს გაფრთხილებასზე უკმაყოფილებით და თან შეცოდებით წამოიძახა:

— რა უნდა მომიწიოს იმ საბრალომ და საცოდავმა, რას ბრძანებთ მაგას, დედა?!

დედაკაცმა, რომელიც მუშად ჰყავდა მოყვანილი ეკვირინეს და კეტის რტყმევით ლობიოს ფშვნიდა გამხმარი ჩენჩიდან, ჩაიცინა და თავი გააქნია.

— სალომე, სალომე! — დაუძახა ეკვირინემ. — ტყუილს ვამბობ, ჩემო სალომე, ტყუილს? არაფერი გაგიგონია შენ ეფროსინეზე?

დედაკაცმა კეტი დასდვა.

— თქვენზე მეტს მე რას გევიგონებდი, ჩემო ბატონო! — მანჭვით წაილაპარაკა მან.

— რაღა არ გაგიგონება, შე ქალო? ქვეყანას მოდებული აქვს მაგის ამბავი და წამოქმედარი! დასამალავი რაღაა! ქმრის ასე მოქცევას, ახლა რომ იგია, ეფროსინესვე აბრალებენ... ერთხელ სულწასაწყმედ გზას რომ დაადგა, კი აღარავის ზოგავს!.. თავისიც და გარეშეც, ყველა შეწუხებული ჰყავს თურმე!.. თვარა რა უჭირდა საწყალ ლევანს?! კაცად კაცი იყო, მარა მაგან აღარ გეიტანა, გული ამოაჭამა, გონება დოუბნია... კაცი დასანახავად შეაძულა! ყმად გეიხადა, რასაც უბრძანებს, ის არის, ის საწყალი!.. შვილები, ერთი ცოლშვილიანი, ვინ იცის, საით გადაადგო,

რომ თავისუფლად ყოფილიყო შინ!... ყორიფელი თავის კუდიანობით
ნაქნარი და ნამოქმედარი აქვს!

სონია გაშტერებული მიაჩერდა დედამთილს, სალომემ მიატოვა
მუშაობა და ეკვირინესთან გაება ლაპარაკში.

ასე მოგახსენებენ, თურმე გული რომ მოუვა ქმარზედაო, ფთებს
გამოასხამსო და სახლის სახურავზე შეაფრენსო. ჰყავს იქ დაყუყულო,
სანამ გულს არ მოიჯერებსო და ატირებული კაცი თავს არ შეაბრალებს
და ისევ არ დოუთქვამს ყორიფელში მორჩილად ყოფნას!.. იღლიებში
ამოუსვამს თურმე, რაღაც წამალი აქვსო... საწყალს თურმე ამისი ეში-
ნია და ხმის ამოღებას ველარ ბედავსო, რაიმე არ ეწყინოსო!

— კი, კი! იმიტომ აქვს ისე ჩათელილი და მიწეულ-მოწეული სახე-
რავის ყავარი!

— გუშინწინ ეყურებინა თურმე კიკოლას გოგოს, სურბულის რომ
უძახიან, კინალამ გადარეულიყო თურმე შიშისაგან! — საიღუმლოებით
თქვა დედაკაცმა.

— მართალიც იქნება! — დაატანა ეკვირინემ. — იმიტომაც იქნებო-
და ისე წყნარად და ხმის ამოღებაც ვერ გაუბედნია დღეს! მაგ რომ მარ-
თალი სულიერი იყვეს, ფარსადანა ტაბიძემ რომ შემოუთვალა, ლევანს
მოვარჩენო, თუ შენ წინააღმდეგი არ გამიხდებიო და მკითხაობას თავს
დაანებებო, რატომ უარიტ გეისტუმრა ის კაცი? რატომ?

— სხვების მეშინიაო... იმწამსვე მომკლავენო, შეეთვალა, თვარა
თქვენ უკეთ მოგეხსენებათ.

— კი, კი, სწორედ მასე შოუთვლია! — დააბეჯითა ეკვირინემ. —
ეგ თუ გინდ ყორიფელი თავისთავზედაა, მარა ომანს რას უპირებს,
ჩემს მაზლს, მაგ სულწაწყმედილი?! ომანს რას უპირებს? თუ იმ სა-
წყალ ბავშვს რამე დაემართა, ცოცხალი რაღა გადურჩება, — ხომ იცი,
რა მხეცია ის ვაჟბატონი, ჩემი მაზლი!

— მაგისგანაა, ვითომ, ქალბატონო, ის შენი მაზლისწული დასნე-
ულებული?

— ეშმაკებმა იცის მაგათი თავი! ხომ იცი, მე მაგათ არ ვეკარებო,
მაგას კი აბრალებენ თურმე და! პირში ეუბნებიან, ვითომ ეგებ ამით
მაინც ააშვებინონ; მარა ვითომც არაფერი, დეიწყებს ტირილს, წამოყრის
ცრემლებს, ააშვერს ხელებს და იწყევლებს; ვინც ჩემს გაჭირვებასთან
ყოველ უბედურებას მიგონებდესო, იმას ღმერთმა ასე და ასე გაჭირვე-
ბაც მიაყენოსო, გამწარებაცო, და... ვის გაახსენდება მისი ენის გამო-
ნათქვამი! ამით უფრო ახელებს მომდურავეებს, ბავშვიც დღე-ღამეზე თუ
უარესად ხდება, თვარა გამობრუნებაში არ უდგა ფეხი!

— და მაგისგანაა კი ნამდვილ, ქალბატონო? — ისევ გაიმეორა კითხვა დედაკაცმა.

— უსათუოდ! — მიუგო ეკვირინემ. — აბა რაღა მაგას დააბრალებდნენ?! სანამ მაგათ ლაპარაკი ჩამოუვარდებოდათ და რაღაც სამღურავი ერთმანეთში, ბავშვი კარგად იყო და რომ წეიჩხუბნენ, მეორე დღესვე გახდა ის ბავშვი ავად და მას აქეთია წვალობს, აღარც მორჩა, აღარც მოკვდა! მაგას აბრალებენ! ბავშვზე იყრის გულის ჯავრსო. ასე ამბობენ, და მართალია თუ ტყვილია, იმათ სულზე იყვეს, ვინც აბეჯითებდეს! რაც რომ იყვეს, მაინც მოსარიდალია ამგვარი ადამიანი, ჩემო სალომე!

— კი, ბატონო, კი, შენი ჭირიმე! რაღა არაა მოსარიდალი?! ვინაა, ჩემო ქალბატონო, თავის მტერი? — მიუგო სალომემ და ერთი მიძიმედ ამოიოხრა.

სონია გაფაციცებით ყურს უგდებდა ამ უცნაურ ლაპარაკს, მაგრამ თანვე მისი გული საოცრად ტოკავდა; ამათი ნათქვამი საშინლად სტანჯავდა და ეს ეკვირინემ მხოლოდ ამ დაბოლოს შეატყო მას გაფითრებულ სახეზე. ეკვირინემ შესწყვიტა სიტყვა და სალომეს მიაძახა:

— კაია, კაი! თავი დაანებე. მაგათზე ლაპარაკს, სალომე! კმარა, ფუი უშმაკს! მაგ ლობიოს დოუშინე შენ მაგ ჯოხი, ის აჯობებს. მარა ლობიო არ გააბნო ასაბოჭი გაგვიხდება მერე, თუ ნამეტანი მიაბნიე-მოაბნიე იქით-აქეთ!

დედაკაცმაც, ეკვირინეს მაგივრად, სამჯერ გააფურთხა გვერდზე და ისევ დაურთო კეტი ლობიოს ხმელ პარკებს, ისე რომ ყოველ მხრივ მიხტოდნენ გამსკდარი პარკებიდან ლობიოს მარცვლები.

სონიაც წამოდგა ღონემიხდილი, მოქანცული, შევიდა ოთახში და სასოწარკვეთილებით ამოსკდა გულიდან:

— ღმერთო, ღმერთო ჩემო! სად ჩამოვვარდი?... სადა ვარ? ღმერთო! — მორეულმა ცრემლებმა მეტი აღარ აცალეს; აქვითინებულმა ბალიშებში ჩარგო თავი და ნანახით, ნასმენით და გულზე შემოწოლილი წუხილით გაბრუებულს ლახვარივით ესმოდა, თითქო მას ურტყამდნენ ლობიოს მრჩეველი დედაკაცის კეტს, ბრაგუნი რომ ესმოდა, და ეკვირინესაგან დროგამოშვებით შეძახება: „ლობიო არ დამიბნო, ლობიო არ დამიბნო, სალომე!“

ამგვარი სურათებისა და ამბების ყურება სონიას ახლა, უფრო და უფრო, ძალაუვნებურად თავისთავზე აკვირებდა, თავის მდგომარეობაზე ანიშნებდა. ყველასაგან და ყოველი მხრიდან მხოლოდ გაჭირვებულ და შევიწროებულ ცხოვრებაზე ჩივილი რომ ესმოდა, იგიც შიშით ჩავარდა — ვაი თუ მეც ამათთანავე და ამგვარსავე მდგომარეობაში ვიყვებო და მხოლოდ ვერ ვამჩნევდეთ. ეს შიში მით უფრო იპყრობდა, რომ რასაც ჯერ ხედავდა ამ ახალ ოჯახში, საიმედოს არაფერს უქადდა მომავლისათვის, ვერაფერ ბედნიერებას იგეგმებდა მასზე მოიმედებლად ყარებული ადამიანი.

— ნუთუ მეც გაწვალებული და გამწარებული ცხოვრება მომეღლის?! — გაურბენდა დროგამოშვებით ყმაწვილ ქალს ფიქრი და მშინ აუტანელი მოუსვენრობა და გულისწუხილი ერეოდა და ერთიმეორეზე უფრო უნუგეშო სურათები თვალწინ ეხატებოდა.

მაგრამ კარზე მომდგარმა შემოდგომამ, ცოტა არ იყოს, გადავიწყა ყოველივე ეს მოსეული დარღები და ფიქრები. მთელი სოფელი აფუსფუსებული იყო; ყველგან სიმინდის ტეხა, მისი ზიდვა, ვენახის კრეფა. ყოველი მხრიდან მოისმოდა ურმის ჭრიალი და ხარების გასახნეველად მეურმეების შეძახილი. დილა ადრიაინიდან მოკიდებული შელამემდის, ნამეტურ მთვარიანებში, განუწყვეტლივ იდგა ჰაერში ეს ხმაურობა, ჭრიჭინი ურმებისა და მუშების მხიარული ძახილი.

ამ საერთო მუშაობაში არც სონია დარჩენილა უსაქნაროდ. იგიც გაიტაცა საზოგადო მოძრაობამ და უკან არ რჩებოდა არც დედამთილსა და არც ქმარს არავითარ მუშაობაში. თუმცა ეკვირინე თავს იკლავდა, რომ სიმინდის რჩევით ხელებს გაიფუჭებო, მაგრამ სონია მაინც არ იშლიდა; არც რჩევას არ ერიდებოდა და ქმარს ეხმარებოდა ურმით მოტანილი სიმინდიანი ძარის გადაგორებაშიც, ზიდავდა ვენახიდან ყურძენს კალათებით საწნახლამდის, რომელიც უფრო როფსა ჰგავდა. ხანდახან ჩაფით ტკბილიც მიჰქონდა ჭურში ჩასასხმელად.

საწნახელში ჩამდგარი ოტია ღიმილით მისჩერებოდა ამ დროს ცოლსა და მეტად უხაროდა.

— აკი გეუბნებოდი, შვილო, რომ ყორიფელში მალე გეეჩვევა-თქვამხომ ხედავ! ოქროა, ოქრო, მაგას ვენაცვალე! — აღტაცებით იძახებდა ეკვირინე და, ყურძნის მარცვლებით რომ ითვლიდა გამოწურული ტკბილის რაოდენობას, თან უმატებდა თითო-ოროლას, რომ ბოლოს უფრო

მეტი ეჩვენებინა რძლისათვის და ამით მისი გული გაემხიარულებინა.
— ძვირფასი რამ ქალია, შვილო, ძვირფასი!
— ეგ ეგრეა, დედა, მარა სირცხვილში ვართ მაინც! — თქვა ოტიამ.
— რა სირცხვილში, შვილო?
— ნამეტანი ხელმოკლედ ვართ და...
— ჰმ!... — წამოიძახა ეკვირინემ.

— ჩვენ შეჩვეულები რომ ვართ ამ ხელმოკლეობაში ცხოვრებას, ჩვენც გვიჭირს და ვწუხვართ, მაგას რაღა ლაპარაკი უნდა...

— სუ, სუ! — შეუტია ეკვირინემ, — სუ! აბა რაღას მოგყვებოდა, თუ შენთან მაგანაც ყორიფელი გაჭირვება და დაღბინება ერთად არ გეიზიარა?! არა, შვილო, მაგაზე ფიქრს ნუ ჩეივდებ გულში, თვარა ვინ იცის, სად არ წაგიყვანს, რას არ გაფიქრებინებს!.. სხვებს არც ჩვენოდენი აქვთ, მარა კი არიან დაწყნარებულად და დამშვიდებულად!.. შენ ნუ დეიწყებ მაგისთანებზე დარდობას და მაგ თავისთავად ყორიფელს მოუჩივდება და შეიფერებს!

ოტიამ აღარა თქვა რა, გაჩუმდა, მხოლოდ თავი გაიქნია და მოჰყვა გულმოდგინედ ყურძნის ჭნეხვას. სონიაც დაბრუნდა ჩაფით ჭურის თავიდან.

აშკარა იყო, რომ ოტიას გულში რაღაც ხდებოდა, რომ მასში აღძრული იყო რაღაც ახალი აზრი, რომლის გამოთქმა სრულიად ვერ მოახერხა დედასთან, რომლის გავლენის ქვეშ მყოფი ოტია კი წინანდებურად ველარ გრძნობდა თავის თავს, წინანდებურად მოსვენებით აღარ იყო, თუმცა ამისი შემჩნევა მასში არც ისე ადვილი იყო. და ეს მაწუხებელი ფიქრი იყო სწორედ ის ხელმოკლეობა და გაჭირვებაში ცხოვრება, რომელიც ახლა, ამ ქალის ცოლად მოყვანის შემდეგ უფრო თვალსაჩინო ხდებოდა მისთვის დღითი-დღე და რაც ათასგვარ ფიქრებს ახვევდა თავზე და აქამდის უცნობელ დარდებს ჰგვრიდა. მისმა სინდისიერებამ რომ დააკვირვა ცოლის მდგომარეობაზე თავის ოჯახში, მათი ოჯახის ამბავი სულ სხვანაირად მოაჩვენა, დაანახვა და, თითქო ბრმად ყოფილს, თვალები აეხილა. ამან ათქმევინა დედასთან ის სიტყვაც, რაც ასე ეწყინა ეკვირინეს, ამ თვალთა ახილვას, ეკვირინესი არ იყოს, ვინ იცის, სად არ მიჰყავდა იგი და რა აზრებს არ უღვიძებდა, რომ გზა ეპოვნა თავისი ხელმოკლეობის და გაჭირვებული ცხოვრების, სულ თუ არა, ცოტათი მაინც გამოსაბრუნებლად.

ასე რომ თვალი აეხილა და ეს ფიქრი რომ დაებადა გულში, სწორედ იმ წამიდან რაღაც დამნაშავედ ჩაითვალა თავისი თავი ცოლის წინაშე და მოვალედ გრძნობდა თავის თავს, საქმე გამოეკეთებინა და ამ

მოტყუებული ადამიანის წინაშე მაინც რამოდენადმე პირნათლად გამო-
სულიყო. ოტიას რცხვენოდა ცოლის, მეტად მორიდებით იყო მასთან
და მუდამ რალაც საქმიანობაში, მუშაობაში იყო.

წლის მონაწევმა ვერაფრად გაახარა მისი ცოლი. ახლა ოტიასათვი-
საც ცხადი იყო, რომ ბევრის არაფრის მქონეელი იყო. იგიც იმგვარად-
ვე ჩაფიქრებული შეიქნა, როგორც მისი ყმაწვილი ცოლი, რომელიც
გათაციცებით თვალს ადევნებდა ყველაფერს, რაც წლის სარჩოდ შემო-
დიოდა; რომელიც ყველაფერს მეტის დაკვირვებით სინჯავდა და რომ-
ლის გული ამ დაკვირვებამ ვერ გაამხნევა და შეამაგრა, მხოლოდ უფრო
დაამწუხრა და ააშფოთა.

როცა ორივე ცოლ-ქმრის გულში ერთნაირივე ცეცხლი ტრიალებდა
უჩინრად, ეკვირინე თავისებურად ისევ გულგამხნევებულად, ისევ
უდარდელად და მხიარულად იყო.

— მადლობა უფალს... მადლობა უფალს!.. მართალია, შარშანდელზე
ნაკლები მოსავალი მოგვცა, მაინც არაფერია, სამდურავი მაინც არ
იქმის! გაისათ ორი ამდენი მოვა! — აიძვრებოდა იგი რძალს.

მაგრამ ამის ნაცვლად სონიას გულს უფრო მწუხარებას უმატებდა
იგი. ამნაირი ლაპარაკი გაუტეხლობას ჰგავდა, თითქმის დაუდევრო-
ბას ნიშნავდა და ამით მხოლოდ თავს აბეზრებდა მოხუცებული დედა-
მთილი ყმაწვილ ქალს. მისი ყოველ სიტყვაზე წამოძახილი „ღმერთი
მოგვცემს“-ო, მისი გულმხიარულება და ხალისიანობა, რომელსაც ეს
მოხუცებული ქალი არა ჰკარგავდა ამ სისაწყლევში და ღარიბულ ცხოვ-
რებაში, გულს უსერავდა ყმაწვილ ქალს და თითქმის აძულებდა მის
თავს. ეკვირინეს კმაყოფილება რძლისთვის გაუგებარი რამ იყო. სონიას
ვერ წარმოედგინა, თუ ადამიანს შეეძლო ასე გულმხიარულად ყოფნა
იმ მდგომარეობაში, რომელშიც მათი ოჯახი იყო. და ამ ხალისიანი, კმა-
ყოფილი და თავმომწონე დედამთილის ყურება აჯავრებდა, უსიამოვნე-
ბას ჰმატებდა და გულს უკლავდა. გულის დასამშვიდებლად და დასა-
წყნარებლად სონია მირბოდა ოჯახიდან ქველიძისას, სადაც იპოვა მეგო-
ბარი, რომლის სიახლოვეს ავიწყდებოდა თავისი ოჯახიც, გულშემაწუ-
ხებელი დედამთილი და ყოველივე უსიამოვნობა. ნინო შეიქნა მისი
მფარველი ანგელოზი იმ დღიდან, როცა მას დაუახლოვდა და მისი ამბა-
ნაგობა უადვილებდა მძიმე ასატან ცხოვრებას ქმრის ოჯახში. ამასთან
ყმაწვილი ქალი სარდიონის ოჯახში ისევ კეთილშობილად გრძნობდა
თავის თავს, ისევ დაწინაურებულად, რაც გადამეტებით შელახული
ჰქონდა თავის საკუთარ სახლში.

ეს ოჯახი, რომელიც ასე საყვარელი შეიქნა სონიასათვის, ერთ დღეს მართლაც კარგი ოჯახი იყო. სარდიონ ქველიძე თავის კუთხურ რიგიან აზნაურებში ითვლებოდა ქონებითაც და დარბაისლობითაც, თავმომწონე აზნაურთაგანი იყო; და სწორედ ეს უკანასკნელი თვისება შეიქნა მიზეზი მისი კეთილდღეობის დარღვევისა. თავმომწონე აზნაურმა ფასი არ დასდვა ბატონყმობის გაუქმებისაგან შეცვლილ ცხოვრებას, მის ახალ პირობებს სრულიად წაუყრუა ყური, თითქმის ეჭიუტებოდა კედელს მათ ისევ ძველი ცხოვრების მიყოლით, სანამ ამ შებრძოლებამ რაყეზე არ გააგდო ეს მედიდური, ჯიუტი მებატონე, რომელიც გლეხებს სიახლოვეს არ იკარებდა, როცა ესენი განთავისუფლებას სთხოვდნენ.

— მოიცათ, ძმობილებო, ნამეტანი აღრე მირბიხართ! — ეუბნებოდა იგი გლეხებს.

მერე კი თავისთავად იძულებული შეიქმნა ხვეწნა დაეწყო მათთვის, თავი დაიხსენით და ფული მომეცით. ცოტ-ცოტად, ნაწილ-ნაწილად აღებული ფული მალე შეიქამა, ნელ-ნელა ადგილებიც გაიყიდა და როცა, მისივე დაუდევრობით, უკანასკნელი ქონება ბანკს გააყიდნენ, მშრალზე დარჩენილმა სარდიონმა მხოლოდ მაშინ წამოცქვიტა ყურები, მაგრამ გვიანდა იყო.

რაც ახალ ცხოვრებისათვის მოუმზადებლობას უნდა დაეკლო მისთვის, მან თავისი მხრით თავისი დაუდევრობა და ჯიუტობა წაიხმარა და ამის წყალობით დარჩა თითქმის ულუქმბაპუროდ, ცხოვრებისათვის ყოველ საღსარს მოკლებული. ახლა კი აწრიალდა სარდიონი; საჭირო იყო რითიმე ერჩინა თავისი ცოლშვილი, რამე ეღონა, რამე გზა ენახა. ოჯახში ცოტაოდენი რამ შემოეტანა და წლიდან-წლამდის თავი გამოეტანა. იქით უცა გაღარიბებული აზნაური, აქეთ ეცა, ბევრი იბრუალა და ბოლოს გადასწყვიტა, რომ სოფლის სასამართლოში ვექილობა დაეწყო გლეხების საჩივრები ეწარმოებინა. ბევრს ვერაფერს მისცემდა ეს, მაგრამ მაინც სჯობდა სულ არარაობას.

გაერია წინათ ამაყი აზნაური გლეხებში, ჩარგო თავი მათ დაეიდარბებში, მოშვიებული მგელივით აღარაფერს აღარ ერიდებოდა, თღონდა კი რამე ეშოვა, რამეს გამორჩენოდა; უკან აღარ იხევდა განგებ აეტენა სადმე საჩივარი, რომ ერთ-ერთი გლეხი ხელში ეგდო და საპურედ გაეხადნა; ხშირად, როცა მოსახერხებელი იყო, ორივე მხარეს არიგებდა და მომჩივანისაგანაც და მოპასუხისაგანაც სარგებლობას არ ჰკარგავდა. დიდხანს არ გაუვლია, რომ მისი ხასიათი და მოქმედება ყველასაგან გაგებული შეიქნა, მაგრამ მიმსვლელი მაინც არ შემოჰკლებია; წინააღმ-

დღე, უფრო და უფრო ეტანებოდნენ, რაც ვრცელდებოდა მისი ახლა-
რთულ-დახლართული ნამოქმედარის ამბებში.

და აი, ამ გზით ნაშოვარით გამოჰყავდა მას თავისი ოჯახი; ამ ნაშო-
ვარით ცდილობდა გაჰყოლოდა ცხოვრებას, ცდილობდა დაეფარა ოჯა-
ხის დაქვეითება, დაემალა სიღარიბე და დაეცვა ოჯახის კეთილშობილე-
ბა, გარეგნულად მაინც..

მისდა იღბლად ოჯახიც არა ჰყოლია დიდი ჩვენებურ პირობაზე: ორი
ვაჟი ჰყავდა და ორი ქალიშვილი. ცოლი მისი, მათათი იმ მხარეში ნახსე-
ნებ აზნაურ კაცებადების გვართაგანი იყო, და მათათი, კრიალოსნით
ხელში, ტახტზე მუხლთმოკეცილი, მუდამ ამათზე ესაუბრებოდა შინაუ-
რებსაც და სტუმრებსაც, მუდამ იმათ ამბავში იყო. შვილებსაც ძლიერ
დასჩემდათ თავისი გვარით და ნათესავებით თავმომწონეობა, ესენიც
თავისიანების სიმამაცისა, გაუკაცობისა და გამოჩენილობის ხსენებაში
იყვნენ გართულნი; ნამეტურ ეს ხასიათი ემჩნეოდა ქველძის უმცროს
ქალიშვილს ოლიკოს, რომელიც დედის გასაოცარი მსგავსება იყო ყვე-
ლაფერში.

სულ სხვა იყო უფროსი ქალიშვილი ნინო, სარდიონისაგან სხვა შვი-
ლებში გამორჩეული საყვარელი შვილი. განსხვავებულ სილამაზესთან,
ბუნებას მისთვის და-ძმათაგან განსხვავებული ხასიათი მიენიჭებინა:
გულ-ლმობიერი, ნაზი, თავმდაბალი, ხალისიანი, გრძნობიერი, იგი გასა-
კვირველად იზიდავდა ყველას, იახლოვებდა და ხიბლავდა, ვისაც კი
გაეცნობოდა. მართალია, წოდებრივი სიამაყე მასშიაც გამოსჭვიოდა,
მაგრამ საკვირველი მოხერხებულობით და წინდახედულად გამოაჩენდა
ხოლმე, თუ შემთხვევა იქნებოდა; სხვისი საწყენი და დამამდაბლებელი
არასოდეს არ ყოფილა. და ეგ იყო სწორედ მიზეზი, რომ გლეხკაცობა-
შიც კი განსაკუთრებული სიყვარული ჰქონდა მას ამით მოპოვებული.
სიღარიბემ დაარჩინა იგი ოცდახუთ წლამდის გაუთხოვარი, მზითვის
უქონლობამ, თორემ ბევრს კარგს მოუწადინებია მისი ცოლად შერთვა.
და ამ მიზეზის გამო, მას რომ დარჩენილად ხედავდა მამამისი სარდიონი,
დანაშაულად თვლიდა თავისთავს ამ საყვარელი შვილის წინაშე, გულსა
ხვდებოდა, რომ მის ბედნიერებას ვერ ხედავდა, რომ ქალიშვილის ამ-
გვარი მდგომარეობა მამამისის წინდაუხედავი, გაუფრთხილებელი წი-
ნანდელი ცხოვრების შედეგი იყო.

ცეცხლი ეკიდებოდა მის შემხედვარე მამას, მორიდებულს მასთან,
მზად მყოფს ყოველივე მისი სურვილისა და ნანატრის აღმასრულებლად,
რამდენადაც გაუვიდოდა. რამდენჯერ გამწარებულ სარდიონს უფროსი

ვაჟიშვილისათვის მიუმართნია, დახმარება უთხოვნია მისგან, რომ მგებ
ორივეს ძალ-ღონით ქალიშვილისთვის მისი საკადრისი გზა მიეცა.

— გადაადგი, შვილო, კარს გადაღმა გადაადგი, რაჟღენ, ფეხი! მგებ
შენც იშოვო რამე, კაცო, როგორც ზოგიერთები შოულობენ! გეინძერი,
შე კაცო! ორივემ ეგებ რამე ვისაშველოთ და მაგ საწყლებს, ორივეს
თუ არა, ერთს მაინც ვუშველოთ, შეიძლება! ცოდვაა და მერე შენთვი-
საც უფრო სამძიმო შეიქნება, მე ხომ მიდღემჩი არ გეყოლები! რა ე-
ცი, ჩემი ხნის კაცს ხვალინდელ ღღეს რა მომელის!

რაჟღენი მართლა ჩაიცვამდა, გამოეწყობოდა, საღდაც კიდევაც გას-
წევდა, ეზოს გადაღმა ფეხს გადაადგამდა, მაგრამ მეორე-მესამე თვეზე
შინ ბრუნდებოდა ისევ მამასთან, დაღონებული, რომ საქმე ვერაფერი
იშოვა; სხვებთან კი დილიდან საღამომდის მხოლოდ იმის ამბებში იყო
თუ სად დალია, რამდენი და ვის აჯობა ღვინოში ამ უკანასკნელ
მოგზაურობაში, ან და ვისთან რა ლაპარაკი და ყაილა შეხვდომია. სა-
ღიონმა იცოდა, რომ ასე იქნებოდა, გული მოსდიოდა, უწყრებოდა.
შვილს, კაცად გამოუსადეგრობასა და დაგლაზავებას უქადიდა, მაგრამ
ამით არაფერი კეთდებოდა.

— ქვეყანა მაინც დაინახავს, რარიგად იცხოვრებ, ვაჟბატონო. მე
რომ აღარ გეყოლები! ჰმ! უკვდავება ხომ არ მოუნიჭებია ჩემთვის
უფალს, შე ღმერთგამწყრალო, ჩემი იმედით რომ აპირობ შენი წუთ-
სოფლის გატარებას!.. ეგებ მე ხვალაც აღარ გეყოლო, რაღას შობა
მაშინ?! რათი აპირობ გაუძღვე ოჯახს — ამას რატომ არა ფიქრობ,
შე. უსინდისო ვაჟბატონო?! ოცდარვა წლის კაცს რომ ამის ვახსენებ
და ჩიჩინი ჭირდებოდეს?! ჰმ!..

სიკვდილის შიშმა ამ დაბოლოს მაინც გასაოცრად ჩაიბუდა სარდი-
ნის გულში. იმისი წარმოდგენა, იმისი აზრი, თუ ვის უნდა ერჩინა, რი-
თი უნდა ეცხოვრა ცოლ-შვილს მისი სიკვდილის შემდეგ, საშინლად
სტანჯავდა, სასოწარკვეთილებაში აგდებდა და სიცოცხლის ღღეს უშუა-
რებდა. იგი უკვე ხედავდა უიმისოდ დარჩენილებს, უკიდურეს გაჭირ-
ვებაში ჩავარდნილთ, დამათხოვრებულთ, ქვეყნის შესაბრაღისად გამ-
დართ; მისი ძვირფასი, უწყინარი, ანგელოზის მსგავსი ნინო მშვიდი,
მწყურვალი, დაკონკილი ეხატებოდა, უპატრონო; მის ძარღვებში სისხლი
დგებოდა, თავბრუ ესხმებოდა და გაბოროტებული სარდიონი მოუსვენ-
რად ბორგავდა, ერთ ადგილს ველარ ჩერდებოდა და ხან იქით მიბრუნდა.
ხან აქეთ, თითქო უნდოდა ამასობაში მიეფანტ-მოეფანტა შემოსული
სულის შემაწუხებელი, გენიის ცეცხლის მომკიდებელი ფიქრები.

მისთვის ათასნაირად სამჯობინარი იქნებოდა, ამ მწუხარების ატანის გამაადვილებელი, რომ ეს შვილი ღრუბლივით არ მისცემოდა, ან და ამის-
თანა მშვენიერება არ ყოფილიყო. მისი სილამაზე, მისი გულკეთი-
ლობა, სინაზე, ტკბილი ხასიათი, მორიდებულება დედ-მამასთანაც და
სხვებთანაც, ისიც, რომ იგი ყველას უყვარდა, ყოველივე ამის
პატრონი არსება თითქმის ღმერთმა განგებ გაუჩინაო ამ კაცს, რომ მისით
ჩაეხედნა თავის სინდისში, დაენახა ახლა მაინც, რისიც მქნელი ხდებო-
და თავისი დაუდევრობის გამო, თავისი ამაყობითა და გაჯიუტებით რა
ცოდვაში ჰქონდა ჩადგმული ფეხი, როგორ სატანჯველს უმზადებდა
თავის სისხლ-ხორცს. თავისი ცოდვის სამაგიეროდ მოძღვნილად ღებუ-
ლობდა სარდიონი ყოველს ამას და როცა ამასთან ნინოსაგან არ სმენია
არარაიმე საყვედურის გამომთქმელი სიტყვა, მის მშვენიერ სახეზე ღიმი-
ლის მეტი რომ არა შეუმჩნევია რა, რომ მისი წარბები არ შეყრილა უკმა-
ყოფილების გამოსახატავად, — ყოველივე ამისაგან უფრო იჩაგრებო-
და მოხუცი, უფრო სტიკიოდა გული და უფრო გამწარებული იყო.

ვერაფერ ამას, რასაკვირველია, სონია ვერ ამჩნევდა ქველიძისას,
ვერ ხედავდა და არც შეეძლო გაეგო აქაური ამბავი, რადგან ოჯახის
ყოველივე ნამდვილი და ჭეშმარიტი გარემოება, რაც შეიძლებოდა,
იფარებოდა და მიმაღული იყო იქაურებისაგან. სონია უმზერდა
გარეგნულ ცხოვრებას, ესმოდა თავადაზნაურობის ცხოვრების ამბები,
წარჩინებულ პირებზე ლაპარაკი, სოფლამდე მოწეული, მათი ნამოქმე-
დარ-ნათქვამის ამბავი „შემოსრული“ მოდების შესახებ და ამგვარები.
რადგან კარგი ჭრა-კერვა იცოდა, ხშირად ეხმარებოდა ქალიშვილებს მათ
საკერავში, რჩევას აძლევდა ფასონების ამორჩევაში, გულუბრყვილოდ
ჰკვირობდა და იცინოდა, როცა ნინო სწყევლიდა უკანასკნელად შემო-
ღებულ მოდებს, რომლისათვისაც მეტი ქსოვილი იხარჯებოდა და ისე
იკვეცებოდა, რომ შემდეგ აღარაფრად გამოსადეგი აღარ რჩებოდა გამო-
ნაცვალი.

— თავს დავანებებ ამნაირად შეკერვას!.. ორი არშინი აკლდება ორი-
ვე სახელოს... რა ვუყო ახლა? — იტყოდა ხოლმე გულდაწყვეტით ნინო.

— ორი არშინი? — ჰკითხავდა დედა.

— აბა!

— აბა უნდა ვიყიდოთ, შვილო... — უნდა ვიყიდოთ!.. ვეტყვი მამა-
შენსა და გიყიდის!

— არა, არა... იყოს! ისე შევკერავ... არ დევებივ ამ მოდას! — გულ-
დაკლებით წამოიძახებდა მაშინ ნინო.

— უბრალოდ როგორ შეიკერავ... საღა გამოაჩენ მერე! რაც მოდაა მოსული, შვილო, ისე უნდა გექნეს, რას იზამ!..

— არ ვიცი, ღმერთმანი!... წაილაპარაკებდა საკერავზე თავჩაღუნული ნინო. — როდის მომესწრება დასამატის ყიდვა, ვინ წავა ახლა მის საყიდლად?!

— გამგზავნს როგორ ვერ იშოვნო?! — სიცილით მიუგებდა ამაზე სონია, სრულიად დაშორებული იმ აზრს, რომ ნინოს სიტყვა მხოლოდ მიზეზი იყო; ნამდვილი კი იმაში მდგომარეობდა, რომ ამ შემოდებული მოღისათვის საჭირო ხდებოდა ფული და ის კი, მოდების დევნაში დასახარჯავად კი არა, სხვა მიუცილებელი საჭიროებისათვისაც არ იყო. სონიას ვერ გაეგო ახალგაზრდა ქალიშვილის ყოყმანი, არ იცოდა, რომ ყოველი ახალი მოდა ამათთვის მეტი შემაწუხებელი რამ იყო, რადგან თავს ვერ არიდებდა დევნას რაოდენადმე მაინც და აქედან, შევიწროებულ მდგომარეობაში მყოფთ, მეტი სამქიმო ხარჯი მოსდიოდათ. ამიტომ სწუხდა კიდევაც ნინო და ამიტომაც იწვევდა ამდენ ლაპარაკს ეს საკერავისათვის დაკლებული ორი არშინი ქსოვილი. და ამ მიუხედავად ბის მიზეზი იყო, რომ სონია არ ეშვებოდა, თავისი მხრითაც ურჩევდა საყვარელ ამხანაგს, უსათუოდ წამატებინა დანაკლისი და ამორჩეულ ფასონზე შეეკერა „რუბაშკა“.

— ღმერთს ვფიცავარ, გასაოცრად დაგშვენდება!.. მაინც კარგი ხარ, მაგრამ ამ „რუბაშკაში“ გასაგიჟებელი რამ იქნები, შენ ნუ მომიყვდები, ნინო ჩემო! — აღტაცებით ეუბნებოდა სონია, ასე რომ ოლიკოს გაეცინა კიდევ და თან წამოიძახა:

— არ გადარია ამ ჩვენმა ნინომ ეს ქაბუშაძეები, ცოლიც და ქმარიც?!

მათათიმ ერთი უნებურად გაიღიმა, მაგრამ მაშინვე მწყრომი სახე მიიღო და ქალიშვილს შეუტია!

— სად ისწავლე მაგნაირი ზრდილობა, შვილო? — და თავის უკუყოფილების დასანახავად თავი გააქნია.

მაგრამ სონიას არ სწყენია ეს, როგორც კვლავაც, როცა ოლიკო აჯავრებდა მის დედამთილს ეკვირინეს, ბიცოლა ეფროსინეს და ბიძა ომანს, დათიას და მთლად იმათ კუთხის ქალებსა და კაცებს. სონია თავიდან გულიანად იცინოდა მაშინ, თავის მხრით ოლიკოს მასალასაც აძლევდა ამ დასაცინისათვის მეზობლების ამბების გადმოცემით. აქ, ამ ოჯახში, თავის მაგვარ კეთილშობილებს რომ ხედავდა, ყოველ ხუმრობასაც ადვილად იტანდა, დაცინვაც საწყენად არ ურჩებოდა ამ თავისი

ტოლებისაგან და ყოველივე ჭუმრობას სიამოვნებითაც ისმენდა. გარდა იმისა, რომ აქაურობა იზიდავდა მას თავისი კეთილშობილური შეხედულებით, რომ ამითი კმაყოფილდებოდა მისი წოდებრივი გრძნობა და თავმოყვარეობა, მის თავში ისეთი აზრი ტრიალებდა ამ ბოლო ხანებში, რომლის აღსრულებითაც იგი სამუდამოდ დაუახლოვდებოდა ამ ოჯახსაც და სიკვდილამდის არ განშორდებოდა თავის ძვირფასს საყვარელ ნინოს. ეს იყო — ნინოს სარძლოდ აჩემება და სონიამ კიდევაც ორჯერ-სამჯერ მისწერა ამაზე დედამისს და ურჩევდა, ყოველივე ღონე ეღონათ და ბეგლართან ამის შესახებ მოელაპარაკნათ. საქმე მით უფრო ადვილად მოსახერხებელი უნდა ყოფილიყო, მისი აზრით, რომ ბეგლარსაც გაცნობილი ჰყავდა ქალიშვილი, როცა იგი ერთხელ დის სანახავად მოვიდა და, როგორც მაშინ ეტყობოდა, ძლიერ მოეწონა ლამაზი ნინო. ამ აზრს შეხაროდა სონია და მოუთმენლად მოელოდა ამის აღსრულების დღის შესწრებას, მანამდე კი, რამდენადაც შეეძლო, ცდილობდა განუშორებელი ყოფილიყო ამ საყვარელ არსებასთან, რომლის სიახლოვეს ავიწყდებოდა თავისი ღარიბი ოჯახი, თავისი ღარდებიც, თავმომაბეზრებელი მოხუცებული დედამთილიც და ყოველივე უსიამოვნება, რაც მათ ხვდებოდა ამ ახალ ადგილას, სადაც მისი გულის გამხსნელს და გამაღონიერებელს თითქმის ვერას ხედავდა ჯერ-ჯერობით და, შეიძლება, სრულიადაც ვერ დაენახა ვერც შემდეგში.

VIII

ზამთრდებოდა. ფოთოლგაცივებული, გატიტვლებული ხეები აღარ მალავდნენ, უფრო გამოაჩინეს დაბალი, პატარ-პატარა, ზოგან მერცხლის ბუდესავით ფერდობზე მიკრულ-მიკოსებული სახლები, სახურავებიდან ამომავალი კვამლის შავ ბურთავდადგმული.

დღითი-დღე გაღონიერებული სიცივისაგან უფრო და უფრო იკრუნხებოდა, იკუმებოდა ყველაფერი, სადღაც იპარებოდა და დამალვას ცდილობდა, გარეთ გამოხედვას ერიდებოდა. სულიერი თბილ ბინას აღარ შორდებოდა. სოფელი მიწყნარდა, მიილუშა, ცხოვრება თითქო შეწყდაო. კაცსაც ძვირად თუ დაინახავდა კაცი: ხანდახან თუ გაივლიდა ორ-ღობეში წვივებამდის ფეხტიტველი, შეფუთვნილი, ძველებში გამოხეული სოფლელი, ხან ურმით, ხან ტომრით ზურგზე წისქვილისკენ მიმავალი, როცა ნამეტანი ამდგარი ტალახის გამო გზები შეიკვრებოდა ურმისათვის.

ტყვისფერი ცის ქვეშ საცოდავად გამოიყურებოდა სიცივისაგან შეშინებული არემარე; მყინავი, ნემსებივით მჩხვლეტავი ცივი ქარბაქსი მოვნილ სისინებდა გაფშვიკებულს ხის შტოებში.

ვისაც ჯერ კიდევ არ ჰქონდა მთლად მომარაგებული საზამთრო შეშა, ახლა კიდევ შეეძლო თითო-ოროლა გზობა მაინც მოეწყო ურბოთ და თუ სადმე ეგულებოდა მოსაქრელი რამე, იჩქაროდა მოეტანა სახლში, სანამ თოვლი სრულიად შეუკრავდა ყოველგვარ მისვლა-მოსვლას.

ოტიამ კარგა ძალი შეშა ჩამოზიდა საიდანაც და ჯერ ისევ ზიდავდა. საცოდავი სანახავი იყო იგი ამ ღროს — გაწუნწული, ტალახში ამოთხნილი, ქუდის მაგივრად ძველი ყაბალახით ყურებიანად თავშეხვეული, სიცივისაგან აკანკალებული, სახლში რომ შემოვარდებოდა და თბუნებას დაუწყებდა დაძრულ ხელებს ცეცხლზე, რომელსაც დიდიან საღამომდის უსხდნენ ორივე რძალ-დედამთილი. ცეცხლისაგან შეხურებულ ძველ ტანსამოსს ორთქლი ასდიოდა და ბურში გახვეული ოტი ციბრუტივით ტრიალებდა, რომ კარგად გამშრალიყო; წვივებზე შემსხარი ტალახიც სცილდებოდა და იქვე იყრებოდა ცეცხლის პირას მიწაზე. სონია თვალს არიდებდა ამ ღროს ქმარს, მისი თავმომწონეობა მეტისმეტად ილახებოდა ამ სურათს რომ უყურებდა.

— აწი, შვილო, ხარებიც შემოიყვანე, ჩალა ჩოუყარე და ბარეაიც სადილიც ვჭამოთ... მეორე გზობას მერე იზამ... — ეტყოდა ხოლმე ეკვირინე შვილს.

— მაცალე, მაცალე, თუ ღმერთი გწამს! ხელები წამართვა სულ სიცივემ... გევიტობზ, ძვლებს გავაგებინებ... თითებს ველარ ვხმარულობ... უცნაური ქარ-ყინვაა დალოცვილი... იმ მთებში მაინც! — მიუგებდა ოტია, რომელიც ცეცხლს ველარ შორდებოდა.

მაშინ ეკვირინე თვით წამოდგებოდა, შემოიყვანდა ხარებს სახლში, რადგან სხვა ბინის უქონლობის გამო საქონლისათვის ბაგა აქვე ჰქონდათ მოწყობილი, შემოათრევდა ორიოდე კონა ჩალას და თავისი ხელით ჩაუტეხავდა ხოლმე მოშვივებულ პირუტყვთ საქმელს. მერე თავიანთ სადილს უბრუნდებოდა, რომელსაც აქვე სჭამდნენ ცეცხლის პირას, საქონლის ჩალის ხრამუნში და მათი ნეხვით აქოთებულ ჰაერში, რადგან უბუხრო მეორე ოთახში ცეცხლი არ ინთებოდა, — იქ გადმეტებული სიცივე იყო. მაგრამ სადილიც დიდხანს არ გაგრძელდებოდა, — ლობიოსა და ჭადს ხანგრძლივი შექცევა არ სჭირდებოდა.

დაიწყო თოვა და რამდენიმე დღის განმავლობაში სპეტაკმა თოვლ-

მა მოჰყინა არემარე. სოფლისათვის რომ შეგეხედნათ იტყოდით, თითქო განგებ ჩაურგავთ აქა-იქ პაწაწინა ხის კოლოფებიო, ისე მოჩანდნენ სახლები იმ ღრმა თოვლში. ახლა სრულიად მიწყდა ყოველივე მოძრაობა, მისვლა-მოსვლა, შეიკრა მეზობლებშიაც საველი გზები. ყველანი დაიბუდნენ თავთავიანთ სახლებში, უსხდნენ ცეცხლს და გარეთ გამოსვლას ერიდებოდნენ. ამგვარ დატყვევებულ-დამწყვდეულ მდგომარეობაში ჩავარდნილ სონიას სული უწუხდა; მისთვის აუტანელი ხდებოდა ეს ქვეყნიერებასთან დაშორება, თითქო სადმე უდაბნოში ყოფნა; თითქო მის გარშემო სხვა სულიერი არავინ ყოფილიყოს ასეთი მოწყვეტილი და განმარტოებული ცხოვრებით, რომელითაც იძულებული იყო ეცხოვრა. ეკლესიაზე გასვლაც დიდის გასაჭირით მოუხერხებია სულ-შეწუხებულს, არ დარიდებია ხანდახან გზის სიძნელეს, ოღონდ კი ვინმე გარეშე ენახა, ვინმესთვის ხმა გაეცა; მაგრამ აქაც მხოლოდ კაცები თუ იყვნენ, თორემ ქალები ძვირად გამოდიოდნენ.

რაკი ზამთარი დაიწყო, ნინოს ნახვა სრულიად დაეკარგა სონიას. ხანდახან გარეშეთაგანი თუ შემოვიდოდა სიცივისაგან მოკრუნჩხული, ძველ კონკებში შეფუთვნილი ეფროსინე, რომ ოტიასათვის ეთხოვნა წისქვილში წაეღო დასაფქვავად მისი ორი-სამი ბათმანი სიმინდი, თორემ ისხდნენ ორივე დედა-შვილი და სონია ცეცხლის პირას, ეფიცებოდნენ და ღროს ამოკლებდნენ ერთმანეთში თავიანთ მოგონებათა გაზიარებით. ღლეები მიიზღაზნებოდნენ, მიჰყვებოდნენ ერთმანეთს ერთფეროვნად, განუსხვავებლად, გულის მომკვლელ მოსაწყენისად, მიუჩვეველ ადამიანისათვის განსაკუთრებით, რასაკვირველია. დილით ადრე ადგომა, ცეცხლის დანთება, გასათბობად მასთან დაჯდომა, ცოტა ხნის შემდეგ სადილის თავდარიგი, სადილი, იქვე, როგორც შებინდებოდა, ვახშმის მზადება, ვახშამი და მაშინათვე ძილი; მეორე ღლეცაც იგივე, მესამესაც; ასე ატარებდნენ კვირეებსა და თვეებსაც.

ეკვირინეც და ოტიაც კარგად ხედავდნენ, რარიგად უჭირდა ყმა-წვილ ქალს ამგვარი ცხოვრების ატანა; მათთვის ეს ადვილი წარმოსადგენიც იყო, რადგან იმათაც კი, შეჩვეულებსაც, ემძიმებოდათ ამნაირი მდგომარეობა და რამდენადაც შეეძლოთ, ცდილობდნენ გაერთოთ იგი სხვადასხვა ამბებით სოფლის ცხოვრებიდან, მაგრამ ეს ამბებიც მოსაწყენი ხდებოდნენ და გამართობელ სიცხოველეს ჰკარგავდნენ ამ გულის მომკვლელ ცხოვრებაში, მსმენელის დამძიმებულ ტვინში შთაბეჭდილებას ვეღარ სტოვებდნენ.

ამ დაყრუხებულიობაში მყოფ ქამუშაძეებს, ერთ ღლეს, ძნ იყო სა-

დილი რომ გაათავეს, უეცრად მოესმათ შორიდან მომავალი რაღაც ყვირილი, კივილი და ხმაურობა, ყვირილის ხმა თანდათან მატულობდა, უფრო მკაფიოდ მოისმოდა.

ოტია მივარდა კარებთან და გაიხედა, უნდოდა გაეგო, თუ საიდან მოდიოდა ხმა; იქვე დაყუდებულნი იყვნენ რძალ-დედამთილიც.

— ლევანისასაა ეს ხმა, ანა და ომანისას! — წამოიძახა ოტა ხნის შემდეგ ოტიაშ.

— ბავშვი თუ მოუკვდა ომანს! უსათუოდ!.. კი, კი! უსათუოდ ასე იქნება! — წამოიძახა ეკვირინემ.

— კი, მარა, შეცხადებას რომ არ ჰგავს! — თქვა ოტიაშ. — რაღაც სხვა ამბავია!.. უცნაური ამბავი! უყურეთ, უყურეთ!.. ყაბალახი მომეღდა!.. წავალ ერთი, გევიგებ მაინც, რა არის!..

— გეიგე, გეიგე, შენი ჭირიმე!.. აჰა, შეიხვიე კარვად, ყურებზე არ შეგცივდეს!.. ჩოხა შემოიხვიე კარვად, კარვად... სიცივემ არ შემოგკრას, ცეცხლთან ნაჯდომი ხარ!.. — უკან მისძახოდა ეკვირინე ოტიას, რომელმაც თავზე შემოიხვია ყაბალახი, ამოიკრა ჩოხის კალთები და, რამდენადაც ეხერხებოდა, მუხლებამდის თოვლში ზევითკენ გაეჩქარა, თავისი ბიძიებისაკენ, საიდანაც ხმა ისმოდა.

ხმაურობა სწორედ ომან ქამუშაძის შვილის გამო იყო ატეხილი. დღიდან ცუდად შექმნილი ბავშვი, სადილობის ხანს უკანასკნელ მდგომარეობაში ჩავარდა და გამწარებულმა მისმა მშობელმა, სისხლმორეულმა, უცბად დაავლო ხელი უშველებელ კეტს და ერთის დამუქრებით და ქაღილით გადავარდა იმისკენ, ვისაც ბრალს სდებდა შვილის სიკვდილის პირზე მიყენებაში.

ეფროსინემ ბედად თვალი მოჰკრა კეტით თოვლში მობაჯჩავენზე თავშიშველა, თმააბურძგვნილ მაზლს და მიხვდა, რომ იგი მასთან მიბოდა გაბრაზებული, მიხურა ისევ კარი და შიგნიდან გაღარაზა.

— სად დამემალეები, სად? — შორიდან მიაყვირა ომანმა. — სად გამექცევი, შე წყეულო, შე არაწმინდავ... შე კუდიანო, უღვთო, ურჯულო, შეჩვენებულო! მოგკალი ეს-ეს არის, ოუშვი... თავი გაანებე ბავშვს, თუ არა, ეს არის გაგათავე, იცოდე! არ გესმის, შენ ეი!.. ეი! — საზარელი ხმით შეჰყვირა გამხეცებულმა კაცმა სახლთან რომ მივიდა და, რაც ღონე ჰქონდა, კარებს დაუშინა კეტი. — ურჯულო!.. ურჯულო! ოუშვიმეთქი, ნუ მიკლავ შვილს, ნუ მიკლავ შვილს, მითქვამს შენთვის! თავი გაანებე, თვარა ეს არის გაგაცხებიანე სული!.. ეი, ეი, მალე, მალე! მალე! — და ამ თავზარდამცემ ღრიალთან იგი ისევ უმოწყალოდ სცემდა კეტს,

რომ ჩამეტვრია კარები და ხელში ეგდო მისი გამამწარებელი დედაკა-
ცი.

შეგნიდან არავითარი ხმა არ ისმოდა, თითქო სახლში არავინ იყო. ომანი ისევ ღრიალებდა უცნაური ხმით, ისევ ცდილობდა კარების ჩამტვრევას. მოირბინა მისმა ორმა ქალიშვილმაც და მამასთან ერთად ახლა ესენიც გაჰკიოდნენ კარებთან და უყვიროდნენ ეფროსინეს, რომ მომავლადვი ბავშვი აეშვა და სიცოცხლე დაებრუნებინა მისთვის.

ხმაურობაზე მოირბინა ორიოდ გლეხმაც, რომელნიც შეეცადნენ ვითომ ომანის დაწყნარებას, მაგრამ ვერაფერი გააწყვეს ვერც კაცთან და ვერც ქალიშვილებთან.

— მოითმინე, ომან, მოითმინე ღვთის გულისათვის! — ეხვეწებოდნენ და აწყნარებდნენ გააფთრებულ ომანს გლეხები.

— გარეთ გამოეთრას მაგ კუდიანი! თვალით დამენახოს მაგ ურჯულო, თვალით დამენახოს!

— ოუშვას, ოუშვას, კოწია ოუშვას!.. ნუ კლავს! — ჰყვიროდნენ ქალიშვილები.

— რა ვუქენით საამისო მაგ არაწმინდას, ასე კბილი რომ ჩაასვა საწყალ ბავშვს!.. ლაპარაკი ვის არ მოსვლია მეზობლობაში?!.. მოვკლავ, მოვკლავ, ამ წუთში მოვკლავ, ჩემს ცოდვაში ფეხს ნუ იდგამს!.. სად მემალება? სად მემალება მაგ დაწყევლილი, სად?.. სად?.. სა-ა-ად?! — და ომანმა ისევ დაუშინა კეტი კარებს, ისე რომ ფიცრების ნატკეჩები აქეთ-იქით იფინებოდა.

ამ დროს ოტიამაც მოასწრო. რა თვალი მოჰკრა, რაც ლევანის კარებთან ხდებოდა, იგი გამოიქცა, რამდენადაც შეიძლო გამოჩქარება თოვლში, მოვარდა გადმოხურულში და ბიძას მიაძახა მწყრალად!

— რა ამბავია?! რას შვრებით ამას, ხომ არ გადარეულხართ, ხომ არ გაგიჟებულხართ, მითხარით ერთი!.. — მისწი-მოსწია ქალიშვილები და მიეფარა კარებს.

— იქით!.. იქით!.. ჩამომეცალე! — შეჰყვირა ომანმა. — იქით, თვარა შენც მიგაჰყელტ მანდვე... გამეცალე!.. მითქვამს შენთვის!

— სად გაგეცალო?.. ადამიანს მოკვლას უბირობ და გაგეცალო?!

— თავი გამანებე-მეთქი!.. თავი, თავი!

მაგრამ ოტია ეცა ხელში და კეტის წართმევა მოინდომა. მაშინ ქალიშვილები მიაფრინდნენ მას; რამდენიმე გლეხი ჩაერია ამათში და იმათაც მოუწოდოდა ომანს დახელცარიელება. შეიქმნა ერთი ყვირილი, ჯიგ-ლიგი.

— ეფროსინე, ეფროსინე! — მივიდა კარებთან მოხუცებული გლეხი. — გამოიხედე ერთი... ერთი სიტყვა მაინც თქვი, დალოცვილო, კაცი დაამწვიდო ეგებ! არ გესმის?! ნუ გეშინია, აგერ ვართ ამდენი ხალხი!..

რამდენიმე განმეორების შემდეგ, რომლის განმავლობაში დანარჩენები ისევ ომანთან ძიგლივში იყვნენ, კარი გაიღო და გამოჩნდა მიწის ფერგადაკრული ეფროსინე.

— რა გინდათ?! — გადმოიძახა ერთი, დოინჯშემოყრილმა, წელში გამართვით, ლევანმა. — რა გინდათ?! — შეუყვია წყრომით და, მეტი ჯავრისაგან ათრთოლებული, სიტყვას რომ ველარ ახერხებდა, შერჩა ერთ ადგილას გაქვავებულივით.

— გამიშვით! — დაიღრიალა ომანმა. — გამიშვით, დამალევენეთ მაგისი სისხლი... მაგისი!.. ნუ მიკლავ, შე არაწმინდავ, შვილს, ნუ, ნუ, არ გესმის, შე უღვთო?! ა, არა?! — მიაყვია მებრძოლმა ომანმა, რომელსაც ვერას გზით ვერ მოუხერხეს კეტის ხელიდან გამოგლეჯა. ქალიწველებმაც მოინდომეს კარებისაკენ გაწევა, რომ სცემოდნენ ეფროსინეს, მაგრამ ორმა გლეხმა გზა გადაუღობა და აღარ მიუშვეს და ისინი შორიდან ქაქანებდნენ.

— გაანებე თავი, ეფროსინე... თუ მართლა შენგან არის, შენი მიზეზითაა ის ბავშვი, მიუტევე, აპატივე, ნუ ჩადგამ ფეხს ცოდვაში... რაც არ უნდა იყვეს, თქვენი სისხლ-ხორცია მაინც!.. — მიმართა მოხუცებულმა გლეხმა.

— მომკალით, მომკალით, ახლავე!.. — შეჰყვია ეფროსინემ.

— გაანთავისუფლე!.. იმხელა ოჯახს ორი ვაჟი! მეტი არ ჰყავს!.. მეშა ხელს ნუ მოაკლებ, ეფროსინე!.. თუ შენითაა... ოუშვი!

— ოუშვი, ეფროსინე თუ რამე შენგანაა! ნუ შერები მაგას! — მიაძახა კიდევ ერთმა-ორმა გლეხმა.

ეფროსინემ გადმოაბიჯა ზღურბლზე, ალაპყრო ხელები მაღლა ზეცისკენ და გამწარებით შესძახა:

— შენ მოჰკითხე, შენ მოჰკითხე, ჩემო გამჩენო, პასუხი, შენ მოჰკითხე პასუხი, ვინც მე ათასნაირ უბედურებასა და უცნაურობას მახვევდეს და მიგონებდეს, შენ მოჰკითხე...

ღალადი არ გაეთავებინა მას, რომ ეზოში ღობიდან გადმოვარდა პატარა გოგო, რომელიც თოვლში ეფლობოდა და თან გაჰკიოდა:

— მამა, კოწია მოკვდა, კოწია მოკვდა... მამა! მოკვდა კოწია!..

ამის გაგონებაზე ერთი წუთით ყოველივე მიწყნარდა, მიყუჩდა.

— მოკვდა კოწია, მამა! — წამოიძახა ხელახლა თოვლიდან წამო-
მდგარმა გოგომ. ქალიშვილებმა ერთი უცნაური ხმით შეჰკივლეს და
ომანიც შეინძრა ისეთი ღონით, რომ ყველანი აქეთ-იქით მიჰყარ-მოჰ-
ყარა და ეფროსინესკენ ისკუბა.

ამ უკანასკნელმა გაცქევა დააბირა, შევარდა თოვლში, მაგრამ ცალ-
კე თოვლი არ უშვებდა, ცალკე კაბაც ეხვეოდა ფეხებში; ათიოდე ნაბი-
ჯი კი მოასწრო გადაედგა, რომ იქვე ჩაიკეცა, წაიქცა, და ამავე ღროს
მიწეული გაბოროტებული, გააფთრებული ომანისაგან მოქნეული კეტი
მარჯვენა ბეჭზე მძიმედ დაეშვა. ერთი კი შესწივლა საცოდავმა და თა-
ვი ჩაჰყო თოვლში.

— მოჰკლა, მოჰკლა! — ერთხმად წამოიკივლეს ეკვირინემ და სონი-
ამ, რომელთაც გულმა ველარ მოუთმინათ, ოტიას დაბრუნებამდის ამბის
გაუგებლობა, ხმაურობას ამოჰყვნენ და ის იყო ლევანის ეზოში შემო-
ვიდნენ.

ომანმა კიდევ მოიქნია თავით თოვლში ჩაფლული კეტი, უნდოდა
მეორედ დაერტყა გრძნობამიხდელი მოხუცებულისათვის და კიდევაც
უსათუოდ იქვე გაათავებდა, რომ ისევ ოტიას არ ემარჯვნა და ხელებ-
ში არ სცემოდა ბიძას და ორი გლეხის დახმარებით არ წაერთმია კეტი
მისთვის.

ახლა ომანმა დაიწყო ყვირილი და გინება უშვერი სიტყვებით; ისევ
მუქარა, და თან სტიროდა შვილს ცხარე ცრემლებით. ქალიშვილები
ქაქანით და მოთქმით გაემართნენ ეზოდან. ცოცხალმკვდარი ეფროსინე
ამოიღეს თოვლიდან და წაიღეს სახლისაკენ.

— ომან, სულის წაწყმენდა მოინდომე?! ღმერთის აღარ გეშინია?! —
მივიდა ომანთან ეკვირინე.

— საწყალი ბიცოლა! — ტირილში ამოსკდა გულიდან სონიას.

— მაგია საწყალი, მაგი, მაგი შეჩვენებული?! — დაიყვირა ომან-
მა. — მაგია საწყალი?! ოჰმე, ოჰმე... ცოცხალია კიდევ? ვერ მოვკალი,
ვერა? მაგ უნდა შეიბრალოს ქრისტიანმა?! რა მიქნა, რა მიქნა?... ვაიმე,
შვილო, შვილო, შენი ჭირიმე! შენ რა აწყენიე, შე უბედურო, შენგნით
რა შეხვდა, რომ ასე მოგისპო ღლე!... წამოდი, შენი ჭირიმე... რა შვილს
გამომათხოვა, რა საიმედო შვილს გამაშორა მაგ ურჯულომ, მაგან!... სად
წამივა, რითი გადამირჩება, სით მიპირობს გაქცევას, სით?! — მან მოჰ-
კიდა ხელი სონიას და გასწია თავისი სახლისაკენ.

შესაბრალისი შესახედავი იყო ეს მართლა დათვის მსგავსი უშველე-
ბელი კაცი, ბავშვივით რომ ღრიალებდა და მოსთქვამდა. სონია მორ-

ჩილად მიჰყვებოდა და უკან ეკვირინეც მისდევდა და რამდენიმე გლეხ-
თავანიც. ოტია და ორიოდ სხვა ეფროსინესთან დარჩნენ.

ომანის სახლიდან ერთი ზრიალი მოისმოდა. ამათ მისვლაზე ღრიალ-
მა უფრო იმატა.

ცეცხლის პირას სკამ-ლოგინზე მდებარე ახლად მიცვალბულ ათი-
თორმეტი წლის ბავშვს გარს შემოსეოდნენ დედა და დები და გულშემ-
ზარავი ხმით დაჰკიოდნენ და დასწიოდნენ თავზე. ამათ ზრიას ახლად
მოსულების ტირილიც შემატა.

— ადექი, ადექი, შვილო!.. შენი ჯერეთ გაუცნობელი რძალი მოგი-
ვიდა, ხმა გეეცი, შე უბედურო! ხმა გეეცი, შვილო!.. ვაიმე, ვაიმე, ვა-
იმე, აღარაფერი ესმის, აღარაფერი! — შეჰყვირა გამწარებულმა დედამ
და თავს ურტყამდა გაციებულ გვამს.

სონიამაც და ეკვირინემაც მიუტირეს ჭირისუფალთ, ცოტა ხანს დარ-
ჩნენ და შინისკენ გაბრუნდნენ. გზაში კიდევ კარგა ხანს ესმოდათ ტი-
რილის ხმა.

რა საცოდავად ყოფილა, ბეჩა, ეს უბედური ომანი! — მისდაუნე-
ბურად წამოიძახა სონიამ.

— საცოდავად არიან, აბა!.. მარა მაინც არ წყნარდებიან, ყოველ-
თვის ერთს შფოთსა და უბედურებაში არიან! ვერაფერმა ვერ დაამშეი-
და... ვერც სიღარიბემ და ვერც სიღატაკემ... ისევ ეგებ სიმდიდრეში
შველებოდათ რამე, მარა მდიდარი არც წინათ ყოფილან და აწი რაღა
უბედურებამ უნდა გაამდიდროს!..

ეს დაცინვასავით ნათქვამი ეკვირინესაგან უსიამოვნოდ მოხვდა სო-
ნიას გულზე და ლაპარაკი ეფროსინეზე გადაიტანა.

— ამ უბედურ ბიცოლა ეფროსინეს რაღას ერჩოდნენ, მისი რა ბრავ-
ლია, საწყლის?! რა შეუძლია საცოდავს, რომ მისით ან მოკვდეს, ან
გაცოცხლდეს ადამიანი!.. ღმერთო ჩემო! ეს უგუნურობაა, მეტი არაფე-
რი! — თქვა გულაჩვილებულმა სონიამ.

— ვინ იცის, შვილო, ვინ იცის!.. რავარც კი არ გითხარი, ათასნაირ
უბედურებას სწამებენ მაგ შავდღეზე გაჩენილს და მაგ, კერპი გაუტე-
ხელი, მაინც არაფერს არ ერიდება და არ იშლის!.. მაინც მკითხაობს,
რაღაც წამლებს არიგებს, ვის რას არ ელაპარაკება, რითი არ აშინებს
ზოგიერთებს. შეიძლება ყორიფელი ტყვილიც იყოს, განგებ სჩადიდოდეს,
რომ ხან რამე იშოვოს, ხან ვინმე შეაშინოს და მორიდებაში იყოლიოს.
საწყენი შისტვის ვერავის გაუბედნია — შეიძლება ასედაც იყოს; მართა
მთლად სოფელს ასე აქვს ჩაგონებული მაგისი ამბავი, რომ ველარვის

ათქმევინებ, თუ ყორიფელი, რასაც კი მაგაზე ამბობენ, მართალი არაა!.. თავის თავს დააბრალოს... ხომ ნახე, რა დღე დააყენეს? ყორიფელი თავის თავს დააბრალოს! შენ კარგად მყავდე და მაგათ თავი უტეხიათ, ერთმანეთიც ამოუწყვეტიათ... წყდებიან ხომ მაინც! ღმერთო ნუ მიწყენ და იმ ბავშვის სიკვდილი, კაცმა რომ თქვას, მადლიცაა — რა ცხოვრება მოელოდა საწყალს, რომ გაზრდილიყო... იმდენ სულში, რაც იმ ოჯახშია, რა უნდა რგებოდა მას, რა შეხვდებოდა საწილოში! მადლიცაა, ცხონდა ჩემი სული, მადლიცაა, რომ ასე უმანკოდ გაშორდა ამ სოფელს — სასუფეველი მაინც არ დაეკარგება მის ანგელოზად წასულ სულს, თვარა, რომ დაცლოდა და გაზრდილიყო, ვინ იცის, რა გზას დაადგებოდა, სიღარიბე და შიმშილი კუჭს გოუხურებდა! ცოტაა ამის მაგალითი ახლა ჩვენში?!

სონია, რომელიც ძლივს ადგამდა ფეხს თოვლში და სიცივისაგან კანკალებდა, ეკვირინეს ამგვარმა ლაპარაკმა სრულიად მოღალა, მოქანცა და განძრევის ღონე წაართვა; გულდაღონებულმა სიარული ველარ შეძლო და ბოლოს კიდევაც შედგა და ერთი ღრმად ამოისუნთქა. ამ მოხუცებული ქალის წინდაუხედავი ლაპარაკი, მისგან ამ ბოლოს ნათქვამი ყმაწვილ ქალს საკუთარ მდგომარეობას აგონებდა და მისი შეხედულებით, მისი დაკვირვებით ეს მდგომარეობა ბევრით ვერაფრით განირჩეოდა სხვების მდგომარეობისაგან, რომელზედაც ისე უყვარდა შებრალებით ლაპარაკი ეკვირინეს. სონია თავის თავს ხედავდა იმნაირსავე ყოფაში, რანაირშიც, ეკვირინეს სიტყვით, მისი ქმრის ნათესავეები და მეზობლები იყვნენ; თავზარდაცემული, შიშშეპყრობილი სონია განძრევასაც ველარ ახერხებდა; გონება ეკარგებოდა, სიცივისაგან სხეული უცახცახებდა და გული უწუხდა უნუგეშო მომავლის წარმოდგენით. ამგვარ ყოფაში მოუსვენრად იმეორებდა:

— აბა, რაღა ვქნა?! რაღა ვქნა?! რაღა ვქნათ, ღმერთო, ღმერთო!.. — მას სრულიად მოესპო განძრევის ღონე.

— გამოიარე, გამოიარე, შენ გენაცვალე!.. გამოიარე, ნულა შეჩერდები, თვარა ეს სიცივე უარესად შეგაწუხებს კიდევ!.. ჟიმე, რაღა კანკალობ, შენი ჭირი შემეყაროს! მოერიე თავს და მალე თბილ ცეცხლთან ისევ გამობრუნდები!.. ნეტავი სულაც არ წამომეყვანე... კისერი უტეხიათ მაგათ — შენ რა გასარევი ხარ მაგათში, რომ მათი ამბავით თავი შეიწუხოს!.. ა, შენ დებიბიჯგე ეს ჯოხი, გზას გაგიადვილებს... ა, შენი ჭირი-მე! — და ეკვირინებ, ხელში რომ გრძელი ჯოხი ჰქონდა, სონიას გადასცა.

სითბომ, ცეცხლმა სიცივე დაავიწყებინა სონიას, მართალია, მაგრამ წარსული და გაგონილი ზედ დაერთვნენ წინანდელ განაგონს, ნანახ უბალისო სურათებს და ამ კარჩაკეტილი სოფლის ზამთრულ ცხოვრებაში მუდამ მის გონებას ეხვეოდნენ, მასთან განუშორებლად იყვნენ, ესეოდნენ და თითქოს მისი ქინი სჭირდათო, უცნაურად იშლებოდნენ, იმართად უხატავდნენ ყველაფერს, მის გარშემო რაც რომ იყო, მათგან დაჩაგრულს, გული უკვდებოდა და სული ეხუთებოდა. მასში იღვიძებდა შიში აქაური ცხოვრების წინაშე. და ყოველსავე ამას ზელს უწყობდა ეს მოსაწყენი, დამტანჯველი, სოფლის კაცისათვის დამატყვევებელი, კარის ჩამკეტავი, ქვეყანას გამამოშორებელი სოფლის ზამთარი, რომელიც არა თუ სონიას, შეჩვეულ ეკვირინესათვისაც და ოტიასთვისაც მძიმე ასატანი ზდებოდა, შემაწუხებელი, და რომლის მალე დათავებას, თავმოებზრებულნი, ცეცხლისპირას გდებულნი, დღე მუდამ ღმერთს შესთხოვდნენ.

IX

როგორც იქნა, დასასრული მიეცა სულის შემხუთველ ზამთარსაც, გაზაფხულის პირველი დღეებიდანვე შემთბარ ბუნებასთან ერთად იღვიძებდა, სიცოცხლეს უბრუნდებოდა ყოველივე სულდგმული, წელში იმართებოდა ტყვეობისაგან განთავისუფლებული, მზიარულად გამოიყურებოდა. განახლებული ბუნება იმოსებოდა, ირთვებოდა და იკაშმებოდა; მაყურებელს გულს უხალისებდა; განოყიერებული მიწა, მზის თბილი სხივების ქვეშ შემშრალი, სამუშაოდ იწვევდა ადამიანს და გულს უვსებდა მომავალი შესაძენის ათასნაირი იმედით. ეს საერთო გამოფხიზლება, გაფურჩქვნა, სითბო, სინაზე, ატეხილი ჟრიაშული ფრინველთა, მათი ჭიკჭიკი, ეს საყოველთაო სიმზიარულე და ხალისიანობა ადამიანის გულსაც ახალისებდა, იერთებდა მას, ამას წინათ ტყვედ ყოფილს, ამ მზიარულებაში და თითქო რაღაცას ჰპირდებოდა მომავალში, ამხნევებდა, თითქო უკეთეს მომავალს უქადიდა.

გულშედონიერებული მუშა, შეხალისებული ამ იმედით, სამუშეოისაკენ მიეშურებოდა — დროით დაეხნა და დაეთესა.

ოტიამაც გაიტანა ყანაში თავისი სახნისი. დილა ადრიანად იგი მისდევდა უკან ხარებს და აღარაფერი ახსოვდა ამ თავისი საქმის გარდა, ისე გულმოდგინედ მუშაობდა. მიწა რბილი იყო, კარგად იხვნებოდა, სახნისი თითქო დასცურავდა მიწაში, ისე მისრიალეებდა და ფშვნიდა მიწას. ოტიას თითქმის ენანებოდა, როცა შემოსწრებული საღამო იძულებ

ბელს ხდიდა მუშაობა შეეწყვიტა და გადაედო დილამდის. დაღლილი, დაქანცული, ოფლში გაწურული, ამ დაღალევას მხოლოდ მაშინ გრძნობდა; სახლში რომ ბრუნდებოდა, სადაც მას ელოდებოდა ადრიანი ვახშამი — ცხელი მჭადი და ამოლესილი ლობიო, ხშირად უმწევანილო, რადგან ბოსტანი ის იყო ითვისებოდა მხოლოდ, და ვახშმის შემდეგ იქვე ძილი, რომ დილით გათენებამდის ამდგარიყო და განეგრძო თავისი შეწყვეტილი მუშაობა.

მუშაობდა ოტია სწორედ თავდაუზოგავად. სხვებსავეთ მისი გულიც მხოლოდ იმედით იყო სავსე. მუშა იგი წინათაც კარგი იყო, დაუზარელი, მაგრამ ახლა აორკეცებდა თავის გამარჯელობას, რადგან თვითონ ხედავდა, რომ ახლა მეტი ეჭირებოდა, მეტი მოთხოვნილება ემატებოდა. მას იმედიც ჰქონდა, რომ გაუძლეებოდა ამ შემატებულ საჭიროებას თავისი დაუზარებლობითა და ხელმეუშვებელი მუშაობა-მუყაითობით.

გარემოება ითხოვდა მეტის შეძენას და ოტია ამას ეძებდა მიწაში და ამიტომაც რაც ძალი და ღონე ჰქონდა აწევებოდა სახნისს, რომ ღრმად გაღმოებრუნებინა მიწა, ამოეგდო იქიდან თავისი საკეთილდღეო. იმედით სავსე გულიდან ამომავალი ხმით დაღლილ ხარებს ამხნევებდა მაღალი შეძახილით „ხი-ხი-ხიო! გასწი, გასწი!“ ეს მისი ძახილი გადაღმა გადადიოდა და უერთდებოდა მის მეზობლად, მისგვარადვე მომუშავე აზნაურთა და გლეხთა ამგვარსავე შეძახილებს. ამ ღროს მას ყველაფერი დავიწყებული ჰქონდა: თავისი წოდებაც, გვარიშვილობაც, სიამაყეც — იგი იყო მუშა, გულმოდგინე, თავდაუზოგველი მუშა.

და სწორედ ამგვარ მუშაობაში იყო გართული, — სვრელი გაიტანა, ღონივრად ამოჰგლიჯა სახნისი მიწიდან, ხარები შემოაბრუნა და მძიმე ხე შემოატრიალა, რომ უკან გამობრუნებულყო, — როცა ამ ღროს ხმა მოესმა: ვილაც ეძახდა. ოტიამ არ შეაჩერა მუშაობა და ისე თვალი ქნა იქით, საიდანაც დედამისის ხმა ისმოდა, მაგრამ როცა ეკვირინესთან ერთად სონიაც დაინახა, იგი შეჩერდა ცოტა ხნით. მას შერცხვა, რომ ამ სახით უნდა ჩვენებოდა თავის ცოლს.

— ოუშვი, ოუშვი, შვილო, ხარები და სადილი ჰამე, — მიაძახა ეკვირინემ ხის ქვეშიდან, სადაც პაწია მოლზე მას კალათი ედგა, რომელშიაც ჩაწყობილი იყო სადილი. — არ გესმის?... ოუშვი, პო!.. დაჯექი, შვილო! — მიუბრუნდა ახლა იგი რძალს. — ახლავე მოვა... გეყოფა, შვილო ოტია!

— ახლავე, ახლავე! — მიუგო ოტიამ, რომელმაც ისევ განაგრძო

მუშაობა, მიიტანა სვრელი ბოლომდის, ახსნა ხარები, მირეკა ისინი
ეკლიან ბურღამდის და მხოლოდ მაშინ წამოვიდა ქალებისაკენ.
— შენ რამ ჩამოგიყვანა?! — ღიმილით უთხრა მან ცოლს, რომლის
მიჩერებულ თვალებს ქვეშაც უხერხულად გრძნობდა თავისთავს; ოტიას
სცხვენოდა, რომ სონია ხედავდა მას პერანგისა და მისი ამხანაგის ამა-
რა, ტალახივით აზელილი მიწით შეთითხნილი ტიტველი წვივებით,
ხელებმოსვრილს.

— ჩამოვეყვი დედას, — მიუგო სონიამ. მის ხმაში რაღაც გულ-
დაწყვეტილობა შეიმჩნეოდა.

— ჩამოვიდა!.. რა საკითხავია... ცოლი აბა არ ინახულებს ქპარს,
რომლის წყალობითაც შემოდის ყოველივე ნამუშევარი ოჯახში?! რა
საკითხავია ეგ... დაჯექი, დაჯექი, შვილო... საჭმელს ნუ გააციებ... ჩვენც
შენთან ვჭამთ, ჯერ არც ჩვენ გვისადილნია! იამება აქ შენთან, ყანაში,
სადილი-მეთქი და იმიტომ აღარ ვაჭამე შინ.

ოტიამ წაიბანა ხელი და, მოშვივებული, დიდი ნატეხებით გლეჯდა
თბილ მჭადს და ამოუსვამდა ლობიოს, მაღიანად იღებდა პირში დიდ
ლუქმებს და, მოწყურებული წრუბუნით სცლიდა სტაქანს სტაქანზე
წყალმჭარას. სონია მისჩერებოდა მას და ცოტა-ცოტას ჭამდა.

— რატომ არ ჭამ? — მიმართა ოტიამ ცოლს, რაკი შეამჩნია რომ
იგი უგუნებოდ ეკიდებოდა სადილს. — ჭამე, შე ქალო, არ გშია თუ?

— ვჭამ... რაც შემიძლია! — მიუგო სონიამ.

— სულ არ იცის ჭამა! — წამოიძახა ეკვირინემ, — არ ვიცი, რა
მოგუხერხო!.. ჯავრი მკლავს, სხვა არაფერი; რომ გამიხდეს და გამხდარი
ნახონ დედამ და ძმამ, რას იტყვიან?! რას არ იტყვიან, რას?! ჭამე, შენი
ჭირიმი, ნუ ჩაგვაგდებ სირცხვილში. ასე ეგონებათ, ვერაფერი საჭმე-
ლი ვერ უშოვეს, რომ ეჭმიათო! ეგებ ეს არ გიამება და აბა მითხარი
და შენს საამურს გაგიკეთებ!.. ოღონდ კი ერთი დაგინახო მადა მოსრუ-
ლი, სხვა არაფერი მინდა! მე მეგონა, აქ უფრო შეხალისდებოდი, უფრო
გამხიარულდებოდი და მადაც გაგედვიძებოდა, შენ კი... ე! აღარ ვიცი,
რა ვიფიქრო! ამას თუ აღარ ჭამს კაცი ამ მწვანეზე — ყანაში, აღარ
ვიცი! ასე მგონებოდა, აღარც კი გამოგარონიებდი ამხელა გზას. ეგებ
მართლა გზამ დაგღალა და დაგიკარგა მადა! ასე მგონებოდა, ღმერთმა-
ნი, არც კი წამოგიყვანდი! გავახალისებ-თქვა, ვიფიქრე!

გამახალისებელი ვერაფერი დაინახა სონიამ და სწორედ ამის გამო
მადაც დაკარგული ჰქონდა და გულმოხარშული იჯდა. გამახალისებელს
რას ხედავდა? როგორც იგი თავისი თვალით ხედავდა, ამ წამში, ამხა-

ნად, მისი ქმარი, სახელად ოტია, გვარად ქამუშაძე, წოდებით აზნაუ-
რი — იყო ნამდვილი გლეხი, მუშა გლეხი, ყოველის მხრით ისეთივე
გლეხი, როგორც აი გადაღმა ყანაში მომუშავე მათი მეზობელი პეტრია
დინარაძე, სრული მისი მსგავსი, გარდა იმისა, რომ აზნაურიშვილად
იწოდებოდა; აზნაურობისათვის სასაცილო ხასიათი ეძლეოდა და თითქ-
მის უფრო ამცირებდა ოტიას ამ გარემოებაში. ამას ხედავდა, ამას
გრძნობდა სონია და შელახული მისი თავმოყვარეობა უცნაურად ამუ-
შაგებდა მის გონებას. პირველ დღიდანვე, რაც მან ფეხი შემოდგა ამ
ოჯახში, ამჩნევდა ამას იგი, მეტე თანდათან უფრო რწმუნდებოდა ამაში,
რაც უფრო აკვირდებოდა, და დღეს კი, დღეს იგი უფრო თვალსაჩინოდ
ხედავდა, რა გარემოებაშიც იყო ჩავარდნილი, ვისთანაც შეპყარა იგი
ბედმა. თავს დაჩაგრულად გრძნობდა და თავის თანდათან გაღვიძებულ
თავმოყვარეობას — შელახულად. გულნატკენს ცრემლები ყელში
ებჯინებოდა.

გულმოკლული, დაღონებული, გარეტიანებული დაბრუნდა სონია
სახლში და თვალწინ მოუშორებლად ედგა მისი ქმარი — გლეხი, ყაზაჩი
სახით, გარეგნობით, შეხედულებით, საქციელით, მოქმედებით და შეძ-
ლებით... შეძლებითაც.

ეს უკანასკნელი გარემოება უფრო თვალსაჩინო ხდებოდა მისთვის
დღითიდღე და თუ ქმრის გარეგნობა თავმოყვარეობას უჩაგრავდა —
მისი სიღარიბე კი შიშის ზარსა სცემდა, სასოწარკვეთილებაში ავლებდა,
ყოველ ნუგეშს უკარგავდა და თითქო ჩასჩინებდა, რომ ამის წყალო-
ბით, თუ მდგომარეობა ამ მხრით არ გამოიცვლებაო, უბედურების მე-
ტი არა მოგველის რაო მომავალში. ამგვარმა მდგომარეობამ გასაოცრად
იმოქმედა ყმაწვილ ქალზე, გასაკვირებლად გამოათხიზლა მისი გონება,
დაკვირვებულად შეახედვინა მომავლისათვის, გაათვალისწინებინა საწი-
ნაო, და აქამდის მოსვენებული სონია მოუსვენრად შეიქნა და თითქმის
მებრძოლ ადამიანად ქმნიდა თავის აწყმოსთან.

სონიას გულს უწამლავდა და თანაც აშინებდა ის მომავალი, რომე-
ლიც თვალწინ ეხატებოდა. გაჩუმება აღარ შეიძლებოდა, მისი აზრით,
მას ზმა უნდა ამოეღო და ქმრისათვის დაენახვებინა თავიანთი მდგომა-
რეობა, თუკი იგი თავად ვერ ხედავდა. ეს უსათუოდ საჭირო იყო მათი
მომავალი კეთილდღეობისათვის.

სონიამ შეარჩია ისეთი დრო, როცა თავისი მდგომარეობით კმაყო-
ფილი ეკვირინე სხვაგან იყო წასული და არ შეუშლიდა ქმართან მოლა-
პარაკებას. მან გადაწყვიტა, მოელაპარაკა ოტიასთან, ეთქვა მისთვის,

რომ ეზრუნა მათი ცხოვრების გაუმჯობესების საჭიროებისათვის, მათი პატიოსნების დაცვისათვის მიეღო ყოველივე ღონე, რომ მათი შვილები ყაზახად არ გაზრდილიყო, სამარცხვინოდ არ ჰქონებოდა მიკერებულ აზნაურიშვილობის სახელწოდება, აეცილებინა მისთვის გაჭირვება, უკიდურესი გაჭირვება, რომელიც მას უსათუოდ მოელოდა. მერე ეს საზრუნავები ერთი ეყოლებათ, ორი ან სამი?..

სონია გაცხარებით ელაპარაკებოდა ამას და ეკითხებოდა ქმარს, რას აპირებ, რა აზრს ადგენარო, რა ღონეს იღონებო.

— ჰო, ჰო, რას აპირობ, რას?.. რას უპირობ ამას, აგერ რომ შემოგვემატება?..

ოტიას უხაროდა იმის გაგონება, რომ მალე მამა შევიქნებით, რომ შვილს დავინახავო, მაგრამ სიამოვნების, სიხარულის ღიმილი მოუხპო ცოლის სიტყვებმა.

— ჰო, რას უპირობ?

— რას უნდა ვუპირობდე, შე ქალო! — მიუგო მან წყნარად.

— შენ თავად ვერ ატყობ, რომ ის, რაზედაც ახლა ვდგევართ, ჩვენთვის ვერაა სამყოფი? ვერ ატყობ?

— ვატყობ... რაღა არ ვატყობ! — წაილაპარაკა დამნაშავესათვის ოტიამ.

— ჰოდა, ვინც ჩვენ მოგვყვება, იმათ რა ცეცხლში უპირობ ჩაგდებას? მე შენ გკითხავ და, ოტია, პასუხი უნდა მომცე ამაზე!

— არ ვმუშაობ თუ? რომ ვხედავ ყორიფელს, იმიტომ თავს არ ეზოგავ... თავს აღარ ვიბრალებ... ასე არაა, შენ თავად არ ხედავ ამას, სონია?!

ეს ისეთი უწყინარი და გრძნობიერი კილოთი თქვა ოტიამ, რომ სონიას უფრო აუღუღდა გული. რასაკვირველია, იგი ხედავდა ოტიას მეცადინეობას, ამჩნევდა, რომ ეს კაცი მიხვედრილია თავის მდგომარეობას, ხედავდა, რომ იგი მართლა თავს არ ეზოგავდა, არავითარ მუშაობას არ ერიდებოდა, ოღონდ კი შეეძინა რამ, ხედავდა მის სინდისიანობას და კაცობას და როცა ყოველი ამის მიუხედავად, არა ემატებოდათ რა ოჯახში, თუ არ აკლდებოდათ, მით უფრო აშინებდა საწინაო, მით უფრო აწუხებდა მომავლის წარმოდგენა. აი ახლაც ამგვარად იმოქმედეს ოტიას სიტყვებმა მასზე — იგი თითქმის უნდა დარწმუნებულიყო, რომ ამ ნიადაგზე მათი კეთილდღეობა შეუძლებელი და მოუხერხებელი რამ იყო.

— კიდე უფრო მეტს ვიმუშავებ, თავს შეეცალე! — გაიმეორა ოტიამ იმავე კილოთი. — უფრო ვეცდები კიდე!

— რას ეცდები, ოტია! რას შეაქლავ თავს? მაგით რომ არაფერი გამოდის?!

— აბა, სხვა რა ვქნა, შენ გენაცვალე! შენ მითხარი, მირჩიე... მიმახვედრე და ისე გავირჩევი, ისე მოვიქცევი! მირჩიე!

— მე რა გირჩიო?! მე რა გირჩიო, ღმერთო ჩემო! — წამოიძახა სონიამ და გულადულებული იქვე ჩაიკეცა, უღონოდ ჩადო მუხლებში თავი და ტირილი დაიწყო.

პირველ წამში ოტია სახტად დარჩა სონიას ასეთი მოქცევით; შემდეგ გონებადაბნეული მივიდა მასთან, მიუჯდა გვერდით, მოხვია მარჯვენა ხელი, მარცხენათი კი ხელში მოჰკიდა და სიყვარულით სავსე სიტყვებით დაუწყო ხვეწნა, დამშვიდდო, გული გაიმაგრეო, აღარ იფიქრო ამგვარებზეო; პირიქით, ყოველ ღონეს ვიღონებ და საშველ გზას გამოვნახავო, გამოვაკეთებ ჩვენს მდგომარეობასო.

— ოღონდ შენ ნუ მოიქცევი აგრე!.. შენ ნუ შემახედვინებ, რომ სატირლად გაქვს ჩემს ოჯახში ფეხის შემოღება... ჩემთან ცხოვრება!.. ყორიფელს ვცდი... ყორიფელს ვიღონებ... თავს გევიტეხავ და საცხა იქნება, მოვნახავ სახირო გზას... რაც რომ დამემართოს!.. ოღონდ შენ ნუ წუხარ... ჯერჯერობით მაცალე, მაღროვე კი!.. შენი ჭირიმე, ჩემო სონია, ჩემო! მართალია, ღარიბი კაცი ვარ... მოტყუებული დარჩი ჩემით... მაგრამ ენდვე ჩემს კაცობას, ჩემს პატიოსნებას... რითაც იქნება, კი მოვნახავ გზას უკეთესი ცხოვრებისაკენ!.. ღმერთი მოწყალეა, არ დაგვაგდებს, სულ არ მოგვიძულებს, რაღა დევიჯერო!.. ვიქონიოთ მისი იმედი!.. კი, ჩემო სონია, კი, კი! ჩვენი შვილები ღმერთმა ნუ აცხოვროს ისე, როგორც ჩვენ ვცხოვრობთ! რაღა კაცი ვიქნები მაშინ! არა, არა, შენ არ მომიკვდე, შენ! — და მან გადაუწია პირზე მიჯარებული ხელი და სიყვარულით აკოცა სახეზე, ჯერ მოუხერხებლად, გაუბედავად, რადგან ეს პირველად იყო, რომ იგი სიყვარულებოდა ქალს, პირველად ეალერსებოდა თავის ცოლს.

ოტიამ თითქო დაუმშვიდა გული ცოლს, თუ სამუდამოდ არა, დროებით მაინც; დააიმედა, მაგრამ თვითონ კი ამ დღიდან ძალიან შეფიქრიანებული შეიქმნა. რაც ცოლისაგან მან გაიგონა, თავადაც ხედავდა, მაგრამ რადგან ხმამაღლა არ იყო გამოთქმული, ოტია თავს არიდებდა. ახლა კი საქმე და მდგომარეობა იცვლებოდა, აღარ იფარებოდა მათი ამბავი, მოსაფიქრებელი ხდებოდა და საჭირო იყო ღონისძიების მიღება.

ოტია ხარობდა, რომ რამდენიმე თვის შემდეგ შვილს დაინახავდა. მაგრამ თან ისიც ახსოვდა, რა ლაპარაკი ჰქონდა ცოლთან და რა უთხრა მან სონიას. ის ახლა ცდილობდა გაემართლებინა თავისი დანაშაულები — ოჯახის შემმატი გზა ეპოვნა, გამაუმჯობესებელი, — და რომ ვერას ახერხებდა, ვერას იგონებდა, მოხუცებულ დედასთან დაღონებული ამბობდა:

— რა მოვაგვარო, რას მოვეკიდო, არ ვიცი! აწი ხომ უფრო მეტი დაგვჭირდება ყორიფელი...

შვილიშვილის მოლოდინით გულმხიარული ეკვირინე ამხნეველა შვილს:

— ღმერთი მოგცემს, შვილო! ღმერთი მოგცემს! თავის გაჩენილს თავის ლუკმას გაუჩენს კიდეც! რაზე წუხარ, შენი ჭირიშვილი! გულგახსნილად იყავი! ღმერთი მოგცემს ყორიფელს! ყორიფელი გვექნება... ბევრიც გვექნება... ბარე ათი დედალი მყავს დამჯდარი, ისე რაუა გაოხრდებიან, რომ ერთი ასი ფრთა მაინც არ გაზარდონ, ბატიც ოთხი ზის, ათ-ათი კვერცხი უდევთ. ინდოურია სამი!.. გულმაგრად იყავი... ღვთის წყალობით არაფერში არ შევრცხვებით და უკლებლად ვიქნებით! კი, შვილო, კი!..

ასე აიძვრებდა მოხუცებული ეკვირინე ოტიას, მაგრამ უკანასკნელი ხედავდა, რომ ეგ ის არ იყო; ქათამ-ბატ-ინდოურით მისი შვილების მომავალს არა თუ უზრუნველს ვერ ყოფდა, ერთ წელსაც ვერ გაუძლებდა. საჭირო იყო სხვა რამე საშუალება, უფრო საიმედო, უფრო საფუძვლიანი, იმისთანა, რომელზეც დანდობა შეეძლო.

ბევრი ფიქრისა და მოსაზრების შემდეგ ოტია იმაზე შეჩერდა, რომ თავისი შვილი მოენათვლინებინა მათივე სოფლის მცხოვრებ მდიდარ გლეხ სვიმონ სამადაძისათვის. ოტიას აზრით, ეს პატივისცემა აზნაურისაგან გლეხისათვის მოვალეობად გადაიქცეოდა, ნათლულისათვის ეზრუნა და არ მოაკლებდა, უსათუოდ, თავის სიცოცხლეში თავისი ღონიერი ლუკმიდან შეწევნას.

რასაკვირველია, სათაკილო იყო აზნაურისათვის თავისი შვილის ყაზახის ხელში მოსანათლავად ჩაგორება, მაგრამ აქ ანგარიში იყო, საფუძვლიანი ანგარიშიც. ამასთანავე ოტია მით უფრო ჩერდებოდა ამ მოსაზრებაზე, რომ ამ ბოლო ხანს ამგვარი მაგალითი არა ერთი და ორი ყოფილა, სწორედ იმავე განზრახვით, რაც ამასაც ჰქონდა. საჭირო იყო მხოლოდ სონიას დათანხმება ამაზე.

სონიას ვაჟი ეყოლა. ეკვირინე იმ ზომამდის იყო გახარებული, რომ თავისი ხელით დასცალა ორჯერ თუ სამჯერ ოტიას დაქანგებული ძველებური დამბაჩა, რაზედაც შეშინებულმა პელაგიამ, რომელიც შვილის მორჩენაზე დასასწრებლად იყო მოსული, კიდევაც უთხრა მძახალს:

— არაფერი მოიწიოთ, ბატონო ეკვირინე!.. არ გასკდეს მაგ დელოცვილი!

— აწი რას დევძებ ჩემს თავს... მაგას ენაცვალა მისი ბეზია, რაკი მაგ ჩემი თვალით დევინახე, აწი რაც რომ დამემართოს, არაფრად არ მივიჩნევ!.. აბა ერთი კიდეც, ერთი კიდეც გამიტენე... ჩემი ხელით ვისროლო!.. აბა, ქვეყანამ არ გეიგოს, რომ პაწაწინა ქამუშაძე ქვეყნად დეიბადა?! მაგას კი ენაცვალა მთელი ქვეყნიერება, მაგას! — და სიხარულისაგან გარეტიანებულმა ეკვირინემ არც კი აცალა ოტიას ხეივანად გატენა დამბაჩისა, ხელიდან გამოთხლიშა და ბალკონზე გამოსვლისთანავე დასცალა.

— შეიტყონ, ყველამ შეიტყონ ოჯახის შვილის მობრძანება! — წამოიძახა მან ამაყად.

ოტიაც მეტად გახარებული იყო ვაჟის შეძენით, მაგრამ ამასთანავე იმას ფიქრობდა, თუ როგორ გამოეცხადებინა თავისი ნაფიქრები სონიასთვის. რამდენიმე ხნის შემდეგ ბავშვის ნათლობაზეც ჩამოვარდა სიტყვა, რადგანაც პელაგიას ეჩქარებოდა თავის სახლისკენ. ერთხმად ნახსენები იყო ბიაშვილი, მაგრამ რადგან ერთი ნათლია ეცოტავენბოდა ეკვირინეს, მეორეზე შეიქნა რჩევა. ამით ძარბებლა ოტიამ და დედას გადაულაპარაკა, რაც გულში ჰქონდა იმის შესახებ. სამადაძის ხსენებაზე თავდაპირველად ეკვირინემ ტუჩები მოკუმა და ხელები გადაშალა, მაგრამ მალე დაეთანხმა შვილს. მალე დარწმუნდა, რომ ეგ კარგი მონაფიქრები იყო: მისი აზრითაც, ამ ნათლიაში მისი შვილიშვილი, რასაკვირველია, თავის მოსამსახურეს იშოვიდა მხოლოდ.

— უთხარი სონიას... შენებურად მოუყევი!.. შენ ადვილად დააჯერებ... მე ლაპარაკი არ შემეძლია და ვერც კი გავაგებინებ კარვად! მოელაპარაკე! — სთხოვა ოტიამ დედას.

სონია კინალამ გადაიღია, როცა დედამთილისაგან სამადაძის ნათლობა გაიგონა.

— ამათ უყურე! ამათ უყურე... შენი ჭირიმე!.. ესლა მაკლია, რომ ყაზახს მოვაკიდვინო ხელი შვილისათვის! ღმერთო ჩემო, რას მოვესწა-

რი ამას, რას, რას?! დედა, უთხარი რამე, ნუ გვარცხვენენ, ნუ ოხრობენ... საბოლოოდ ნუ მუდრეგდებიან!.. მიშველე, შენ გენაცვალე! პელაგიასაც ეწყინა და სონიას შეჰპირდა, რომ ამის შესახებ მოლაპარაკებდა ეკვირინესთანაც და ოტიასთანაც.

— ყაზახი ქვია, თქვენ გენაცვალეთ, თვარა რომელი აზნოური გოტოლდება, ჩემო ბატონო! — მიუგო ეკვირინემ, როცა პელაგიამ ამ საგნის თაობაზე სიტყვა ჩამოუგდო. — მდიდარი, თქვენი ჭირი შემეყაროს, ზრდილობიანი, ისეთი შეხედულება აქვს, თავადიშვილი გეგონებო, უბრალო კი არა, ჩემო ბატონო! ჩვენ არაფერი მოგვაკლდება ამ მირონობით და ჩემს პატარა ბიჭუნიას კი მოსამსახურედ გოუხდება! თავმოსწონად ექნება, რომ აზნოუშვილი ნათლული მყავსო და რითაც დასაქმებ, ყორიფელს იმ წამსვე გაგიკეთებს! ეს ხერხია, ჩემო სინათლე, და პატიოსან ადგილას ვერც კი ვერავინ გეიგებს. თუ ყაზახს ეკიდა ფეხში ხელი მონათვლაზე! შენც არ მომიკვდე, მოსახსენებლად მეორე ნათლია ეყოლება... და ამ მოსამსახურეს კი ნუ დაუკარგავთ ჩვენს ანგელოზს!

პელაგიამ არ დაიწუნა ეს აზრი; იგიც მიემხრო ქამუშაძეებს და ამათთან ერთად მეცადინეობდა სონიაც დაეყოლებინა, სონიაც შეეყრებინა, რომ ბავშვისათვის გამოსადეგი იქნებოდა სამადაძის ნათლიად ყოლა. სონია თუმცა ძლიერ უარობდა, რადგან ამაში ხედავდა შვილის ღირსების დამცირებას, დაბადებისთანავე მისი პატიოსნების შელახვას, მაგრამ დედისა და დედამთილის შეჭერებამ, როგორც იქნა, მის წინააღმდეგობასაც ბოლო მოუღო. დათანხმდა იგიც ბოლოს. ოტიას ძლიერ უხაროდა — მას სწამდა, რომ შვილს ამ თავიდანვე კარგად გაუძღო, ისეთი თუ ასეთი მოჭირნახულე მოუპოვა მისივე მახლობლად. ამავე დროს კი სონიას გული ნალველით ევსებოდა, რადგან ფიქრობდა, რომ ის დახმარება, რომელიც გლეხმა სამადაძემ ჩვენს შვილს უნდა გაუწიოს, ჩვენი თავის დამცირებით უნდა შევიძინოთო. რომ რამეტიგად აეცილებინა ეს თავის დამცირება, მან საბოლოოდ ბიაშვილზე მიიტანა სიტყვა.

— თქვენ კი გადასწყვიტეთ, მაგრამ ეგებ იმ კაცმა არ ისურვოს სამადაძესთან ერთად ბავშვის მონათვლა! ჯერ ჰკითხეთ იმ კაცს! — თქვა სონიამ.

მაგრამ მისი იმედი ფუჭი გამოდგა. როცა პორფირის დაეკითხნენ ამის შესახებ, უთხრეს, რომ სამადაძე მდიდარი, შეძლებული გლეხთაგანიაო, მან რიხიანად წამოიძახა:

— დიდის სიამოვნებით! ნეტავი მეც მომნათლავდეს ის ოჯახდაქ-

ცეული, თუკი მართლა მდიდარია! ცოტა რამეს მაინც გამოჩეხობდა
კაცი!

ბიაშვილმა არა თუ იწყინა წინადადება, წინააღმდეგ, მას კიდევაც
გუნებაში ესიამოვნა, რადგან მისი გამჭრიახი გონება ეუბნებოდა, რომ
ამ დაახლოებით მდიდარ ყაზახთან მას შეეძლო კიდევ თავისებურად
ესარგებლა.

თავი რომ არ შეერცხვინათ არც მოყვრებთან და არც მეზობლებ-
თან, ნათვლა სამაგალითო გადაიხადეს. რადგან ბევრი ჰყავდათ დაბა-
ტივებულნი და მათი სახლში დატევა ყოვლად მოუხერხებელი იქნებო-
და, ამის გამო ეზოში გააკეთეს პატარა ფანჩატური, რომლისკენ სია-
მოგნებით გამოეშურნენ სტუმრები, გაჭიანურებული საიდუმლოების
აღსრულების შემდეგ ჩია მღვდლისაგან, რომელსაც, ალბათ, ამით უნ-
დოდა თავი მოეწონებინა ქალაქელებთან.

— კი არ მოგვკლა ამ უღვთომ! — წამოიძახა სერაფიონ გორდელა-
ძემ, რომელიც ერია სტუმრებში. — რა დროს ამდენი ბურტყულია,
ნერწყვი მიშრება, ათასი რამე სხვადასხვანაირი საჭმელი მომელის ამ
ჩვენი კურთხეული მასპინძლისაგან დამზადებული!.. დამაჯინე, შენ გე-
ნაცვალე, ოტია ჩემო... თუ შეიძლებოდეს მღვდელთან ახლოს — ვიცი,
კაი-კაი ნაჭრები მოუვა; თავს რაღა შეირცხვენს, მეც არ მარგოს რამე
თავისი ულუფისაგან!.. შენ არ მომიკვდე, სახლში წასაღებად არაფერი
დავატოვებინო!

გარშემო იცინოდნენ ამაზე. ოტია, ეკვირინე და ორიოდე ყმაწვილი
დაფუსფუსებდნენ, სთხოვდნენ დაბრძანებას სტუმრებს და თან მოჰქონ-
დათ სხვადასხვა ნამზადი.

პორფირი და სამადაძე ერთად დასხდნენ იმ თავისკენ, სადაც ქალები
ისხდნენ და მათ შორის ბეგლარიც, ქველიძის ქალიშვილებთან. ესენი
იყვნენ სონიას სურვილით მოწვეულნი და იგი განსხვავებული ყურად-
ღებით ექცეოდა მათ.

— შენ აგერ დაბრძანდი, ბესარიონ, სერაფიონთან! — ანიშნა ოტიამ
თავის ბიძაშვილს, ლევანის შვილს, რომელიც, ის იყო, რამოდენიმე
დღის წინათ მოსულიყო სახლში ამდენი ხნის გადაკარგვის შემდეგ,
მოსულიყო დროებით, რადგანაც საღდაც ადგილი ეშოვა და მსახურობ-
და.

— მოდი, მოდი, ბიძიკო, ამბავს მაინც მომიყვები, სად იწანწალე
ამდენი ხანი! — უთხრა სერაფიონმა. — მარა ამ ხუცესს ნუ დოუწყებ
ლაბარაკს, თვარა იმწამსვე დარიგებას დაგიწყებს, წირვა უნდა ვადი-
ხადო, რადგან მშვიდობით დაბრუნებულხარო...

— მართლაც სადა ხართ ახლა, ყმაწვილო? — შეეკითხა ბესარიონს მღვდელი. — სამშობლო მოიძულეთ!

— რა გქნა, ბატონო, აქ წელში ვაგწყდი, ვერაფერს ვეწიე, ახლა ცოტ-ცოტას რასმე ვშოულობ... თავი გამომაქვს მაინც.

— თქვენი ძმაც თქვენთან არის?

— არა! ვერ გვეგიგე, სადაა ახლა... ამას წინათ კი რკინიგზაზე იყო, ბუტკაში იდგა... ახლა არ ვიცი, გადაიყვანეს სადმე, თუ სამსახური გამოიცვალა...

— კაი დაგემაართოთ, მარა ოჯახს მაინც არ უნდა იფიწყებდეთ, თქვენს სამშობლოს, სალოცავს.

— რაღა გქნათ, ოჯახმა ველარ დაგვარჩინა...

— კარგია, მამაო, კარგი სული გიცხონდება! გამაგრდი, ბიძიკო! ახლავე წირვას დაგაკისრებს, არ მოგატყუოს, არ გაბრწყენდეს! მაგათ მიეცეთ დღეგრძელობა, მაგათ მე კაი საქმე დამმართეს! შემომჩიოდნენ, სალოცავი გყავს დავიწყებულიო, იმიტომ მიგიდის საქმე ცუდათო. არაფერი გაბადია, წირვა გადაიხადეო, — ათასად შეიმატებო, დოფუჯერე; გადვიხადე წირვა, რაც რამ მქონდა სულ გამოვუტანე. ვინც მეწვია, შესვეს-შეთანთქლეს და შენს მტერს ისე შეემატა, რაც მე შეემატე მერე! უიმისოდაც მუცელს ფაყაფუყი გაჰქონდა, ახლა კანი ხორხიმლის ძვალს მიეკრა, ეს საჭმელი თუ ჩეეტკებნება შუაში და დააცილებს ერთმანეთს! არა, ბიძიკო, შენ შენს საქმეს მისდიე, ამათ სიტყვას ნუ აჰყვები, თვარა ჩვენისთანა ღარიბ აზნოუშვილს წირვა ვერაფერს უშველის... მე არ მოგიკვდე!..

— შენ არ მომიკვდე, ღარიბი აზნოუშვილი, რატომ!.. შევარცხვინე ღარიბი აზნოუშვილი, შევარცხვინე, ვინც ღარიბი იყვეს!.. — წამოიძახა იქვე ახლოს მჯდომარე, ხანში შესულმა აზნაურმა, დაცრეცილი ძველი ჩოხითა და ჭუჭყიანი ყაბალახით თავზე მობურვილმა, რომელიც დაჯდომისთანავე ისე მიეხალისა ღვინოს, რომ იქვე შეთვრა და რაც ლაპარაკი იყო მის გარშემო, კანტიკუნტად ესმოდა. — შევარცხვინე, ვინც ღარიბი იყვეს! შენ არ მომიკვდე, თქვენს ნიკოლოზს ყოველთვის გამოუღეველად ჰქონებია წულაცა და მისი კალოშიც, ყოველთვის, გამოუღეველად, გამოუღეველად! — და თანაც პირში იტენიდა ზორბა-ზორბა ხორცის ნათალებს.

ამასობაში სუფრის მეორე თავში სიმღერა ისმოდა; ტოლუმბაშად დაყენებული პორფირი გულმოდგინედ აძალებდა ყველას ღვინოს და იმდენს ეცადა, რომ ერთი ყიფინი ასტეხა ღვინოში შესულ სტუმრებს

შორის. შეზარხოშებული ბეგლარი აღარ ეშვებოდა ქალიშვილებს, სიმღერას სიმღერაზე ათქმევინებდა და იმ ზომამდის მივიდა, რომ თავადაც დააპირა სიმღერა ნინოსთან და ოლიკოსთან. პელაგია აღტაცებით შეჰყურებდა თავის ვაჟიშვილს და ერთობ მოსწონდა მის გვერდით მჯდარი ქალიშვილიც.

— უფრო რომ გეიცნობ, უფრო მოგეწონება, ისეთი რამეა! ანგელოზია, დედა, ანგელოზი! — ყურში ჩასჩურჩულებდა სონია დედას.

— ნეტავი კი ისურვებდეს და მაგაზედაც ნაკლები იყვეს, შვილო, ნეტავი კი ისურვებდეს, მაგას ვენაცვალე! ერთობ კი ევლება, ეგებ ღმერთმა ჩოუღვას გუნებაში, ნეტავი მაგას მომასწრობდეს მამა-ზეციერი!

მთვრალეები თანდათან ემატებოდნენ. ატყდა ხმაურობა, ყაყანი; ყველანი აირივნენ. ქალები აღგნენ და ნელ-ნელა ეზოს კუთხეში გაეფივნენ დაირითა და მუსიკით. ამათკენ გამოემართა ბეგლარიც ნინოსთან და ოლიკოსთან „პოდრუჩკით“.

— მაზურკა! — წამოიძახა მან, როცა მიუახლოვდა ქალებს. — მაზურკა! — და ნინოს ხელი წაავლო მაზურკის სათამაშოდ. — მაზურკა! — მიაძახა მან ქალიშვილს, გარმონიკას რომ აწრიბინებდა.

ქალიშვილმა ვერ გაიგო, რას სთხოვდნენ და შეკითხვის ნიშნად გადახედა მის გვერდით მდგარ ქალებს.

— მაზურკა! — გაიმეორა ბეგლარმა. — მაზურკა დოუკარი! — და რადგან დამკვრელი არავინ ჩნდებოდა, იგი გახტა წინ, კვინტებით ისროდა ფეხებს და მიათრევდა დარცხვენილ ნინოს, რომელსაც უფრო და უფრო სიწითლე ერეოდა პირისახეზე, რადგანაც ესმოდა გარეშემო ქალების შეკავებული სიცილი და ფრუტუნის, გამოწვეული მისი კავალერის უცნაური კუნტრუშით.

კარგა ხანს აპროწიალა ბეგლარმა ქალიშვილი, ხან იქით გაარბენინა, ხან აქეთ გამოარბენინა. წელზე ხელის შემოხვევით რამდენჯერმე შემოატრიალა, დაბოლოს ცალი მუხლი მოიდრიკა, თავზე შემოივლო, რამაც ერთი ხითხითი გამოიწვია, მერე კოხტად წამოხტა, თავი დაუკრა და თან დაატანა:

— მერსი! მერსი!..

ნინო დარცხვენილად იღიმებოდა, ქალები კი მეტად გაართო ამ ამბის ყურებამ. ბეგლარმა ისევ „პოდრუჩკი“ გაუყარა ნინოს და განშორდა ამ ჯგუფს. ფანჯატურიდან კი ერთი ხმაურობა ისმოდა, — დამთვრალი კაცების ხრინწიანი ხმები, არეული სიმღერა. პორფირი ჩამ-

ჯდარიყო ყმაწვილებში და ერთი ამბავი ჰქონდა, აცინებდა, ხან ღვინოს აძალებდა, ხან მათთან მღეროდა, კოცნიდა და ამგვარი თავმდაბლობით შეხალისებული ყმაწვილები თავზე ევლებოდნენ და თავიანთ სიყვარულს და პატივისცემას უცხადებდნენ მას.

ღვინისაგან გაბრუებული მღვდელი, თითქო ვისმე მიეჭედა, ისე იჯდა უძრავად თავის ადგილზე, ხმასაც ვეღარ იღებდა და ხანდახან თვალებს გადმოაბრიალებდა ხოლმე. სერაფიონი ამ ქვეყანას აღარ იყო; წამომჭებულ პირსახეზე ეტყობოდა, რომ ზომაზე გაცილებით მეტი დაეღია, მაგრამ მაინც კიდევ სვამდა და კიდევ ჰვამდა გაუმაძღროდ. ოტიას ბიძაშვილი, ბესარიონი, უკვე ვიღაცას წალაპარაკებოდა და წკიპზე იყო შემდგარი — ჩხუბის დაწყებას ეპირებოდა. „წულა-კალმ გამოუღვეელი“. ნიკოლოზი სუფრაზე დამხობილიყო თავით, რაღაცას ბურტყულებდა თავისთავად გონებადაკარგულივით და გონს მოდიოდა მხოლოდ მაშინ, როცა სასასმოს მიაწოდებდნენ ღვინით სავსეს და ჩასძახებდნენ, თუ რა სადღეგრძელო ისმებოდა, იგი თავს წამოსწევდა, გამოცლიდა ღვინოს ხმაამოუღებლად და ისევ ჩაემხობოდა ახალ სადღეგრძელომდის.

ნათლია სამადაძე თუმცა დიდხანს იმაგრებდა თავს და ღვინოს ერიდებოდა, მაგრამ პორფირი ეცადა და ბოლოს დაათრო; ადგილზე ევღარ დგებოდა და, ზორბად მოსული ყაზახი, აქეთ-იქით დაბანცალობდა. ბესარიონმა ის იყო უშოვა თავის გამაჯვარებელს საკბილავი, შეემა და ატეხილ ყაყანში მოულოდნელად უნდა ეთხლიშა მოპირდაპირესათვის, როცა აბანცალებული სამადაძე შუაში მოექცათ.

— სუთ, სუთ! გაყუჩდიო! რა ამბავია? ეი, შენ, ბესარიონ ქამუშაძე, სუთ! — და მან ხელი დაარტყა მხარზე ბესარიონს.

ბესარიონი აენთო.

— გაწყინა პატივისცემამ, ყაზახო?! — შეუბღვირა მან და მისკენ გამოწეულ სამადაძეს ისე ღონივრად წაჰკრა ბლიქვი გულმოსულმა, რომ ეს კაცი საცოდავად დაენარცხა მიწაზე.

დაცემული უცბად წამოაყენეს. ამან იგი თითქო გამოათხიზლაო; ათრთოლებული, გაბრაზებული, იგი მთელი სხეულით ცახცახებდა და თავდაპირველში სიტყვის წარმოთქმა არ ეხერხებოდა.

— ყაზახი ვარ! — შეჰყვირა მან, წელში გამართულმა. — ყაზახი ვარ, მარა შენისთანა შემოდგომის აზნოუშვილს კიდევ ვჯობივარ!.. თუ ძალაზედაა, მობრძანდი, ახლა მობრძანდი, ისე დაგბუზნო, რომ

ლობემდისაც ვერ მიგყვებს შენი დამშეული სული!.. შენისთანა შემოდგომის აზნაუშვილების რა მცოდნია?! ძალიან გულზე არაა, ჰმ! შეიქნა ერთი ყვირილი. ამ „შემოდგომის აზნაურობის“ ხსენებამ ბევრი ააბილპილა.

— გააგდეთ მაგ... გააგდეთ მაგ, ქინქლიანი ყაზახი!..
— მაგას ვაყურებინებ შემოდგომის აზნაურს!..
— რაც რომ იყვებს, უზრდელ ყაზახს მაინც სჯობია! რავა ბედავს მაგ მხეცი, მერე სად? — ყვიროდნენ აქეთ-იქიდან.

გაბრაზებულმა ბესარიონმა იშოვა, მისი აზრით, მარჯვე დრო და კატასავით მიეპარა, ეცა სამადაძეს და წაქცევა მოუნდომა, რომ შემდეგ უფრო გაადვილებოდა მისი ცემა. მაგრამ გლეხმა დროზე შეასწრო თვალი, გაუმაგრდა, დაავლო ხელი და ის იყო შეაგდო მაღლა, რომ ღონიერად მიწაზე დაებერტყნა, რომ გარს შემოეხვიენენ, ბესარიონი ხელიდან გამოსტაცეს, შეერთებული ძალით მიაწვინენ მოწინააღმდეგეს და მუშტები დაუშინეს.

შეიქნა ერთი ჭყვიილი, ღრიანცელი; აკივლდნენ ქალებიც. გამოფხიზლდა მღვდელიც, ძლივს წამოდგა და მაჩხუბრებისკენ გასწია, დამშვიდება მოინდომა. რალაც შეესმა ნიკოლოზსაც, რომელსაც სერაფიონმა ურჩია, ამდენი მოსვენების შემდეგ ძვალ-რბილი გაენძრია სამადაძის წინააღმდეგ „შემოდგომის აზნაურთან“ ხელის გამოღებით. მაგრამ ნიკოლოზი ისევ თავის ადგილას დარჩა და, ღვინისაგან გარტყიანებული, ბრიყვულად იმეორებდა:

— შევარცხვინე... შევარცხვინე შემოდგომის აზნაურიცა და ყველაც!.. შემოდგომის აზნაური... ყველა... ყველა... შემოდგომის აზნაურიც და ყველა!..

ამავე დროს, ამ საერთო არეულობაში ბეგლარს მაგრად ჩაეკიდნა ხელი ნინოსთვის და თითქო ყველაფერი დაევიწყნა, თითქო ამ ქვეყნიერებისა არა ესმოდა რა, აღტაცებული სიტყვებით უცხადებდა თავის გრძნობას იმის სიტყვებზე შემკრთალ, გაფაციცებულ ყმაწვილ ქალს. ბეგლარი იმ ზომამდის მისულიყო, რომ სხვების მოურიდებლად კიდევაც წაეძრო ხელიდან ბეჭედი, ძალათი ნინოსთვის წამოეცმევინებინა თითზე და ახლა ემუდარებოდა, — გამაბედნიერე შენი სიყვარულით და გამიშუქე ჩემი მომავალი ოჯახი შენის ნაზის სხივებითაო.

— ხომ კი... ხომ კი!.. მითხარით... მიპასუხეთ!.. რას გაჩუმებულხართ? ღმერთო ჩემო!.. — ემუდარებოდა ბეგლარი.

— მე რა უნდა გიპასუხოთ? — სიტყვაგაწყვეტით მიუგო ათახთახებულმა ყმაწვილმა ქალმა.

— არა, თქვენ უარს ვერ მეტყვით... ვერა!.. არა?... რასაკვირველია, არა!.. — აღტაცებით შესძახა ბეგლარმა.

მათკენ მოდიოდა პელაგია, მოჩხუბართა ცქერით შემკრთალი.

— მოდი აქ! — მიაძახა მას ბეგლარმა. — აქ მო...

— შვილო, რომ აღარაფერი ეშველათ!..

— თავი უტეხიათ, რას დაგეძებ! მოდი აქ! — ბეგლარმა მოჰკიდა ხელი, მიიყვანა ახლოს, დააყენა ნინოს პირდაპირ და უთხრა: — ხომ მოგწონს, შე საწყალო, ა?! მოგწონს ხომ?!

პელაგია შეიშმუშნა რაღაც სასიხარულო ამბის მოლოდინით.

— ანგელოზია, ანგელოზი! ნეტავი მაგის პატრონს! — წამოიძახა მან. — ანგელოზია, გენაცვალე!

— შენი მფარველი ანგელოზი... შე საწყალო, ა! — და ბეგლარმა ნინოს ხელი ასწია და დედას აჩვენა ქალიშვილის თითზე წამოცმული მისი ბეჭედი.

პელაგიამ კინალამ შეჰკივლა სიხარულისაგან.

ნინომ მოინდომა ბეჭდის წაძრობა, ხელის განთავისუფლება, მაგრამ ბეგლარი არ ანებებდა. აქეთ პელაგიამაც ჩაიხუტა გულში და კონა დაუპირა, მაგრამ მოაგონდა, რომ გარშემო ბევრი მაყურებელი იყო და ცოტათი შენელდა. ნინოს მაგივრად უცხად ოლიკოს დაუწყო ხვევნა, ალერსიანობა, თითქო ცდილობდა, სხევებს არ შეემჩნიათ და არ გაეგოთ მისი შვილისაგან ნინოს დანიშვნა.

ფანჩატურის იქით კი ისევ ერთი ალიაქოთი იყო, ისევ ჩხუბი და აყალმაყალი, ცემა-ტყეპა, ლანძღვა-გინება და ჯოხების ძრიალი.

XI

ბეგლარისაგან ნინოს დანიშვნამ ყველაფერი უსიამოვნება დააფიქსა სონიას. გადაფიქსა ის საწყენი სახელიც, რომელსაც გულმოსული სამადაძე ისე დაურიდებლად იმეორებდა — ეს „შემოდგომის აზნაური“ ტყვისასავით ხვდებოდა გულს, მაგრამ ახლა ამისთვის აღარვის ეცალა.

პელაგია თითქმის მიწას ფეხს აღარ აკარებდა, სიხარულისაგან ზედ დაფრინავდა. სულმა აღარ მოუთმინა და ქველიძისას მისვლა გადაწყვიტა, ოჯახად გაცნობა, მათთან სიხარულის გაზიარება. ეკვირინეს არაფრად იამა ეს ამბავი, მაგრამ უკმაყოფილებას გუნებაში მალავდა და არ უცხადებდა, პირიქით, ისე ლაპარაკობდა მძახალთან, თითქო ძლიერ მოხარულიც ყოფილიყო.

— ასე რომ, დანიშნა ბატონმა ბეგლარმა... მზითევზე არ გამოვლამა-

რაკებით, პელაგია ჩემო? — ველარ მოითმინა ეკვირინემ, რომ არ ეკითხნა.

— ეგ, შენი ჭირიმე, ჩემმა შეილმა იცის!.. რა ვიცი... ეგება, შენ გენაცვალე, არც კი თხოვოს რამე!..

— ჰმ! უმზითვოდ?! კი, ქალი კარგია, მარა ბატონი ბეგლარი ყოველთვის იშოვიდა კარგ ქალსაც და მზითვიანსაც! ვინ დაუჟავებდა?..

— იმან იცის, იმან იცის, ეკვირინე ჩემო!.. ერთობ გულის კაცია... როგორც შეხედავს გარემოებას, ისე მოიქცევა.

ქველიძეების გაცნობით ერთობ კმაყოფილი დარჩა პელაგია. მათმა მიღებამ ერთობ ასიამოვნა და კარგი შთაბეჭდილება მოახდინა მასზე.

— მშვენიერი ოჯახი ქონებიან, კარგად ყოფილან, შეილო, და მეტად პატიოსნები... ნამდვილი კეთილშობილები, ნამდვილი! — აღტაცებით ამბობდა სახლისკენ მიმავალი პელაგია. — ნამდვილი კეთილშობილები, შენ ნუ მომიკვდე!..

— ვმადლობ უფალს, ვმადლობ, ვმადლობ!.. ორივეს თქვენ გენაცვალა თქვენი ღედა, ორივეს კაი ბედი გქონებიან... კი, შეილებო, კი, კი.

„შემოდგომის აზნაურის ცოლი!“ უნებლიედ გაუბრინა თავში სონიას, მაგრამ ამხანად ამას წინანდელი სიმწვავე აღარ ეტყობოდა.

პელაგიამ თავის სახლისკენ, N-ში აიჩქარა წასვლა. მან მოიბოდიშა ქველიძეებთან, რომ ჩემი ბეგლარი სამსახურის გამო დაბრუნდა მეორე ღღეს და იმის გამო ველარ ინახულა თქვენი ოჯახი, ვერ მოგელაპარაკათ წესისამებრ; მეც იმიტომ მივეჩქარები, რომ ამ მოკლე ხანში შევილიც გამოვგზავნო და ყველაფერი საბოლოოდ გადაწყდეს და საქმე აღარ გაგრძელდესო.

ამის გამო აღარც სონიამ დააკავა იგი; მასაც ეჩქარებოდა ნინოს თავზე გვირგვინი დაენახა ბეგლართან ერთად.

ღედისაგან დაჩქარებაზე ბეგლარმა მხოლოდ მიუგო, რომ სიჩქარით ქალაქი არ აშენდებაო.

— პასუხი, შეილო, უნდა მისცე, შენ გენაცვალე!.. ქალი დანიშნე, ხმის ამოუღებლობა, ასე გაჩუმება აღარ შეიძლება, ჭირისუფალს უნდა გააგებინო რამე! — უთხრა პელაგიამ.

— თავად მოიკითხავენ და პასუხსაც მაშინ მიიღებენ! — მოკლედ მიუგო ბეგლარმა.

მართლაც, ამბის მიუღებლობით შეწუხებულმა ქველიძეებმა კაცი მიუგზავნეს ბეგლარს, გაეგოთ მისგან თუ რას ფიქრობდა იგი. ჯინჯარაძემ თავის მხრით მოიბოდიშა დაგვიანება, გამოუცხადა, რომ იგი მზადაა ყოველ წამს ჯვარსაწერად, თუ რომ ქველიძეც მზად არისო; ამისთვის კი საჭირო იყო სარდიონს ქალიშვილისათვის მზითვეად მიეცა ფულად რვაასი მანეთი.

ამ პასუხმა საოცრად არია სარდიონიც და მათათიც. მათი წარმოდგენით, ბედნიერი შემთხვევა ქალიშვილს ხელიდან აცლიდა იოლად; ახლა კი სულ სხვა გამოდიოდა. რვაასი მანეთი სად უნდა ეშოვა მას? რა მადანი უნდა გამოეთხარა ამისათვის? ასე რომ გონებოდა, მეორე დღესვე უკან გაუბრუნებდა ბეჭედს მის პატრონს და თავის შეუძლებლობას მისი დაწუნებით, მისი სიძედ უკადრისობით დაფარავდა. ახლა კი, ამდენი ხნის გავლის შემდეგ, ამ შემონათვლის შემდეგ, რაირგად მოახერხოს პატიოსნურად უკან დახვევა, რომ ქვეყნის სალაპარაკოდ არ გახადოს თავისი ოჯახის საქმე-მდგომარეობა და სამუდამოდ არ დაფრთხოს სხვა სამტერმოყვროდ. პირველი გაცხარების შემდეგ, სარდიონმა არჩია სხვა გზას დასდგომოდა ყმაწვილთან მოლაპარაკებაში. მისი გადაწყვეტილებით, ბეგლარი ვალდებული იყო თავისი მოქმედება დაემთავრებინა ისე, როგორც დაიწყო; ქალი მისთვის არავის შეუძლევი, თავისი სურვილით დანიშნული ჰყავდა, წინასწარ არავითარი მოლაპარაკება არა ჰქონია. არ უკითხავს არაფერი, მზითვეზე არავისთან სიტყვაც არა ჰქონია ნათქვამი, ისე დანიშნა ქალი და ახლა პატიოსნებაა და წესიერება, რომ უფაქრობოდ, უკან დაუხვევლად აასრულოს თავისი სიტყვა ყმაწვილ ქალთან; ასე გვიან გამოკიდება, ასე გვიან გახსენება სამზითვო ფულების — ნამეტან ურიგობად მიიჩნდა და უწესობად. თავისი აზრით, სარდიონს შეეძლო ამის გამო მოეთხოვა ჯინჯარაძისაგან ჯვარი დაეწერა დანიშნულ ქალზე. ყოველივე დაეწიყებულის უკან გამოკიდება კი უადგილო და სრულიად უნაყოფო იქნებოდა. ასე ფიქრობდა ქველიძე და ეს კიდევაც შეუთვალა სასიძოს.

მაგრამ ბეგლარისათვის ეს სრულიად უმნიშვნელო და უსაფუძველო ლაპარაკი იყო. იგი ამაში ხედავდა მხოლოდ სარდიონის მხრივ ხრიკს, რომ ქალიშვილი იოლად გაეთხოვებინა და ეს პატიოსნებისა და წესიერების ხსენება სიტყვების რახარუხი იყო მის თვალში. მან უკეთესად იცოდა თავისი საქმე, რომ ქველიძეს არ დაებრიყვებინა მისი თავი. უგუნურად არც იგი შებმია ამ საქმეს, მასაც მოსაზრებულს ჰქონდა

ყოველივე, როცა ქალს ნიშანს აძლევდა. ახლა გამაგრება იყო მხოლოდ საჭირო და ლამაზი ქალიც მისი იქნება და რვაასი მანეთიც! მეტი რა გზა ჰქონდა, მისი წარმოდგენით, ქველიძეს, თუ არ უნდოდა ქვეყნას დაეწყო ლაპარაკი, რომ ჯინჯარაძემ ქალიშვილი მიუტოვა, რადგან მზითვეის მიცემა ვერ შეიძლოვო!

— არც ჩვენ გვაკლია მოხერხებულობა! — თავის თავს ეუბნებოდა ბეგლარი.

საქმე იწეწებოდა, არ ეწყობოდა. სონია ისეთ მწუხარებაში ჩააგდო ამან, რომ ველარ მოითმინა თავად არ მისულიყო ძმასთან და არ შეხვეწნოდა ამ უსიამოვნო მდგომარეობის გათავებას. იგი ემუდარებოდა ძმას, დაუკლევ ცოტა რამ მაინც, გაუადვილე სარდიონს ქალიშვილის გამზითვებო; მაგრამ ყოველივე ამას იყო, ბეგლარი თავისაზე იდგა.

— გვაცალეთ... გვაცალეთ!.. კი მოახერხებს ქველიძე ფულის შოვას... ნუ გეშინიათ!.. იმას ისე უყვარს თავისი ქალიშვილი, რომ თავს გაიხეტქავს და მოახერხებს!.. თქვენ ოღონდ გვაცალეთ... ნუ ერევით საქმეში!..

— რვაას მანეთს, შენ გენაცვალე, ვიგინდარები თხოულობენ და შენმა ძმამ ესეც აღარ აიღოს?! სამართალი სადაა?! — მხარს უჭერდა შვილს პელაგია.

სონიამ შესწყვიტა მოლაპარაკება, ეტყობოდა, აქ არაფერი გარიგდებოდა. ეგრეც იყო. ბეგლარს უკვე გამოანგარიშებული ჰქონდა, თუ როგორ მოიხმარდა ამ ფულს: განაწილებული ჰქონდა, რამდენს რა სარგებელს შემოატანინებდა, როგორ აამუშავებდა, რამდენად გაზრდიდა ამ თავნის ოთხ-ხუთ წელიწადში, რამდენად ატყვევდა და მისი შემცირება გამოიწვევდა, დაკლებასთან ერთად, ამ ანგარიშების გადაკეთებასაც, მათ გადასინჯვას, გადაცვლას და რისთვის, ვისთვის?!

სოფელში დაბრუნებულმა სონიამ ახლა ქველიძეებთან დაიწყო მეცადინეობა, რომ ესენი დაეყოლებინა, დაეთანხმებინა, მიეცათ მისი ძმისათვის, რასაც იგი თხოულობდა; ხომ უნდა მიეცათ მაინც ნინოსათვის თავისი მზითვეიო. მაგრამ აქეთ ესენი ჯიუტობდნენ: ქალი ისე დაინიშნა, რომ მზითვეზე სიტყვაც არ თქმულაო და თუ საქმე ხელახლა დავიწყეთ, ეგ ვინ იცის სადამდის მიგვიყვანს, მით უფრო, თუ ამგვარები შეუსრულებთ.

— და გამოტეხით უნდა მოგახსენოთ, რომ სწორედ მოვალე ბრძანდებით ყოველივე ეს ოუხსნათ, ყოველივე ამას მიახვედროთ თქვენი ძმა და დაიყოლიოთ; თქვენს ოჯახში მოხდა ეს ამბავი და ახლა თქვენვე

უნდა გამოიყვანოთ ჩემი შვილი მწუხარებიდან, რომელშიაც იგი ჩა-
ვარდნილია ამის გამო. დიახ! ეგ თქვენი ვალია!..

უმიხილავს გულდამწვარ სონიას სარდიონის ეს სიტყვები ლახ-
რით ხვდებოდა გულში. იგი თავადაც სთვლიდა თავის თავს დამნაშა-
ვედ ნინოს წინაშე. გული უდუღდა, რომ მისი საყვარელი, მისი უძვირ-
ფასესი ნინო აუტანელ, სამარცხვინო მდგომარეობაში იყო ჩავარდნი-
ლი მისი ძმისაგან, მის ოჯახში მომხდარი შემთხვევით; ნანობდა, იწყე-
ვლიდა თავის თავს, რომ მისმა ენამ გამოსთქვა მისი რძეობა, ამტყუნებ-
და თავის თავს, რომ მან ასე წინდაუხედავად მიუთითა ძმას ამ
ქალზე და ამით ჩააგდო თავისი უკეთესი ამხანაგი ქარცეცხლში. და
გულადუღებული სონია ეხვეოდა ნინოს, უკოცნიდა პირისახეს, გულს
ამხნევებდა, აიმედებდა, რომ ყველაფერი მალე გადაწყდებოდა, რომ
გაჯიუტებულნი მალე შეთანხმდებოდნენ, მორიგდებოდნენ და სასიხ-
არულოდ დათავდებოდა მისი დღევანდელი მწუხარება. სთხოვდა, მასზე
გული არ აეყარა, არ შეეძულებინა მისი თავი, რომ ბრალი მისთვის
არ დაედგა.

— შენი ჭირიმე, შენი, შენი... ჩემო გვრიტო, ჩემო მალხაზო, ჩემო
ანგელოზო, ჩემო მაცოცხლებელო, ჩემო! — კოცნიდა და ეხვეოდა სო-
ნია ნინოს, რომელიც თავისი ჩვეულებრივი სინაზით, სიმშვიდით,
ტკბილი ხმით და ღიმილით ამ სიტყვებზე შემდეგს მიუგებდა:

— შენი რა ბრალია, ჩემო სონია, შენი რა ბრალია? შენ რად უნდა
შეგიძლოდ?.. შენზე გული რად უნდა გამოვიცვალო?! ალბათ, ასეთი
ბედისა ვყოფილვარ!.. შენ რა!..

ეს სიმშვიდე, ეს გულში შეკავებული, გამოუჩინელი მწუხარება
ნინოსი უფრო გულს უწყალებდა სონიას; ცრემლები ღონივრად მო-
წვა თვალების უბეებს და შადრევანივით გადმოხეთქა.

ნინომ დაინახა ეს ცრემლები, მისი გულიც მოწადინებული იყო
მომბალიყო იმნაირივე ცრემლებით, მაგრამ ეშინოდა, რომ ამ დროს
მას არ შემოსწრებოდა ან დედა, ან მამა, ეშინოდა, რომ მათთვის მწუ-
ხარება არ გაეორკეცებინა თავისი სასოწარკვეთილების დანახვით და
ამიტომ ყოველსავე ძალ-ღონეს ხმარობდა, რომ თავი შეემაგრებინა და
გულის სისუსტე არ გამოეჩინა — სონიას ცრემლებთან თავისი ცრემ-
ლები არ შეემატებინა.

— კარგი, შე ქალო! არა გრცხვენია!.. სონია, სონია!.. თუ გიყვარ-
დე, დაწყნარდი!.. რა გატირებს?.. ხომ არ მოემკვდარვარ, შე ქალო?
რაზე მტირი ცოცხალს?! — და ნინომ აქ კიდევაც გაიცინა.

— მკვდარი მე ვარ, მე!.. მე, შენ გენაცვალოს ჩემი თავი!.. მარა ცო-
ტა კიდევ მოითმინე... ცოტა ხანს კიდევ გოუძელი ჩვენს უგრძნობლო-
ბას, ჩვენს გულქვაობას!

და იგი განმეორებით სიტყვას აძლევდა, თავს სდებდა, რომ არ
მოისვენებდა, ყველაფერს დაივიწყებდა და ამ მოკლე ხანში ორივე
გხარეს მოარიგებდა, შეათანხმებდა და მას ააცილებდა მწუხარებას და
ტანჯვა-წვალებიდან გამოიყვანდა.

XII

მართლაც ყველაფერი დაივიწყა სონიამ ამ გახიახებული საქმის გა-
მო; სხვას ველარაფერს უდებდა გულს, სხვაზე არაფერზე აღარ ფიქრობ-
და, ველარაფერს ვერ ამჩნევდა, რაც მის გარშემო ხდებოდა, რაც ამბავი
იყო.

ამგვარობაში სრულდებოდა მეორე წელიწადი და ამ ხნის განმავ-
ლობაში სონია თითქმის გარეტიანებული იყო. წინანდებურად იგი
აღარაფერს უკვირდებოდა, აღარაფერს ადევნებდა თვალყურს და
სწორედ ამის გამო ვერც ატყობდა, თუ რა მდგომარეობაში იმყოფე-
ბოდა მისი ოჯახი და მასთან მისი ქმარიც რა გაწამაწიაში იყო.

ბევრი რამ იმეცადინა საწყალმა ოტიამ, ბევრ რამეს მოჰკიდა ხელი
საშოვრის საბოვნელად, რომ რამე ოჯახში შემოეტანა, მაგრამ ყოვე-
ლივე მეცადინეობა ამაო ხდებოდა, ანდა ისეთი გამოურჩენალი საქმე,
რომ უბედურს მხოლოდ დროს აკარგვინებდა და გულს უწყალებდა.
ერთ წელიწადს მან მოინდომა ხარებით ვაჭრობა; ყიდულობდა იაფად,
ასუქებდა და მერე მიჰყავდა იარმუკებზე მოგებით გასაყიდად, მაგრამ
აქედან ისე ცოტა ურჩებოდა, რომ პირუტყვს გასასუქებლად უნდებო-
და, იმის ფასიც არ რჩებოდა თითქმის, და იძულებული იყო ამისათვის
თავი დაენებებინა. მოინდომა სიმინდით ვაჭრობა — მოსავლიან ადგი-
ლებზე ყიდულობდა და მოჰქონდა სოფელში გასაყიდად, რადგან ამ უკა-
ნასკნელ წლებში თამარნაშენში მოსავლის ნაკლებობა იყო. მაგრამ გა-
ცდენა, მისვლა-მოსვლა, შრომა თითქმის უქმი ურჩებოდა, ისეთ
ნაკლებ ფასს იძლეოდნენ ხელმოკლე სოფლელები. სხვაგანაც მოინ-
დომა ოტიამ წასვლა, სოფლის გარეთ, ეგებ ამით მაინც შემოეტანა რა-
მე, მაგრამ ვერც ამ გზით ეძლეოდა საშველი; ისეთ საქმეს ვერ ხედავ-
და, რომლისთვისაც მას შეეძლო გარეთ მოეკიდნა ხელი. ერთ ხანაზე,
რამდენიმე თავის მაგვართან ერთად, ამხანაგობა გააწყო. ხეებს ყიდუ-
ლობდნენ, ფიცრებად ხერხავდნენ და გასაყიდად მიჰქონდათ მახლობელ

დაბაში, მაგრამ ვერც ამ ამხანაგობამ ასარგებლა რამე. უგზოობის გამო საქონელი წყდებოდა მთიდან ხეების ჩამოტანით და ფიცრების დაბაში გატანაზე. იმდენად გასაჭირი შეიქნა საქმის წარმოება, რომ ნახევარი წლის შემდეგ ამხანაგობაც დაიშალა.

სხვაც ბევრი რამ იყო ამგვარი, რასაც ხელს უწვდენდა ოტია, მაგრამ ხეირს ვერაფერს ხედავდა, თუმცა ყოველთვის თვითონ საქმე არ ყოფილა ისეთი, რომ კაცისათვის უსარგებლო ყოფილიყო — ოდნოდ მის ხელში კი გამოუყენებელი ხდებოდა.

ეს უნაყოფოება ყოველივე მისი მეცადინეობისა, მისი მუყაითობისა, გულზე ხეთქავდა საწყალს. იგი აშკარად ხედავდა თავის უღონობას წარმატებაში ჩაყენებისათვის, ხედავდა თავის უძლურებას, მოუხერხებლობას ოჯახის სხვა ფეხზე დაყენებისათვის და აღარ იცოდა რა ექნა, რა მოესაზრებინა კიდეც.

მით უფრო ცეცხლი ეკიდებოდა საწყალ ოტიას, რომ მისი ცოლის სიახლოვეს საკმაოდ აეხილა თვალები. მისთვის ახლა თვალსაჩინო იყო, რომ ძველ გზაზე დარჩენა მეტ ხანს არ შეიძლებოდა, რომ მარტო მიწა ვერ დააკმაყოფილებდა მისი ოჯახის მთელ საჭიროებას; რომ საჭირო იყო განსხვავებული გარჯა, განსხვავებული შრომა და მას კი ეს არ ეხერხებოდა, არ ემარჯვებოდა, და აღარ იცოდა, რა ექნა.

სინათლეზე უფრო ნათელი შეიქნა მისთვის, რომ მარტო მიწა, ის მიწა, რომელზედაც იგი იდგა, ვერას გზით მას ვერ დააკმაყოფილებდა, რომ აქ შეჩერება მხოლოდ სამუდამოდ დაღუპავდა მასაც, მის ცოლ-შვილსაც და მომავალსაც!..

— გადავიკარგები; სადღაც გადავიკარგები! მარა სად? სად? — გამწარებით ეკითხებოდა ოტია თავის თავს.

გული უტყდებოდა ოტიას იმაზე, რაც აქამდე ისეთ განძად და საიმედოდ მიაჩნდა, ამ განძზე და იმედზე ფიქრი ახლა კი შიშსა ჰგვრიდა. დაღუპვას უქადიდა და ისე შეებოჭა იგი, რომ განთავისუფლება მისი უმოწყალო კლანჭებისაგან საძნელო ხდებოდა. ოტია გრძნობდა, რომ გაუკითხავად მიექანებოდა ძნელი განსაცდელისაკენ.

ამ უკანასკნელი წლების დაკლებულმა მოსავალმა და ბოლონდელმა მოუსავლიანობამ მეტად გააძლიერეს ოტიას გულში მისი გრძნობები. იმოდენა დაკარგულმა, ფუჭად გავლილმა შრომამ, რაც მან მიწაში ჩასდო, მეტად გამოუცვალა გუნება. წლებანდელმა მოუსავლიანობამ ზომს სრულიად წელი მოსწყვიტა. ამ მოუსავლიანობის დროს ოტიას ის გაგარემოებაც უმატებდა დარდს, რომ მისი ცოლი ფეხმძიმედ იყო.

ახლა სონია გართული იყო სხვა საქმეში და იმიტომ ხმას არ იღებდა, წინანდებურად თავიანთ გაჭირვებაზე აღარ შეფოთავდა. მაგრამ ოტიამ იცოდა, რომ, როცა იგი ოჯახისკენ მოაგვლებდა თვალს, მაშინ წინანდელზე უფრო, რასაკვირველია, აღშფოთდებოდა და გამწარდებოდა.

მთელი სოფელი შეწუხებული იყო, შიმშილობა კარზე მომდგარი იყო. ყოველი მხრიდან გულის ამრევი ამბები ისმოდა. ჭირნახულის ფასი ღლე-ღლეზე მატულობდა, ხელმოკლე სოფლებისათვის მიუწვდომელი ხდებოდა სარჩოს ყიდვა. ერთ ღლეს ხმა გავარდა, რომ თამარნაშენის ზემო კუთხის გლეხი, პავლია მერაბიძე, ისე გამწარდა, რომ თავის ჩამოხრჩობა მოინდომა შიმშილის გამო, და ცოცხალმკვდარი ბაწრიდან ჩამოიღესო, — დროზე მიესწროთ. რამდენიმე კაცი, კიდევაც ასახელებდნენ, სოფლიდან წასულიყო სამათხოვროდ ქალებით და ბავშვებით.

— წადი, წადი, შვილო, შენს ცოლის ძმასთან წადი! შეეხვეწე... გაესხებს ცოტაოდენ ფულს და გაისამდინ თავს როგორც იქნება გავიტანთ. ნუ გრცხვენია, ნუ! რა დროს სირცხვილია! დამიჯერე, შვილო! — ჩასჩიჩინებდა ეკვირინე ოტიას.

— არა, დედა, მოგვცდები და იმასთან ვერ მივალ, ვერა, ვერა! — უპასუხებდა იგი.

მაშინ, შვილისაგან ნამალევად, ეკვირინემ გასწია სამაღამისკენ შემწეობის სათხოვნელად. უკანასკნელმა უარი ვერ უთხრა ნათლულის მოხუცებულ ბებიას, ღამით, რომ სხვას არ დაენახა, თავისი ურმით გადმოუტანა ორი ტომარა სიმინდი და ბელელში ჩაუყარა. ეკვირინემ გული დაიმშვიდა — ერთ-ორ თვეს მაინც ოჯახს ექნებოდა მჭადი, თუ გასაძღომი არა, კუჭის დასამშვიდებელი მაინც; შემდეგ კი ისევ ღმერთზე რჩებოდა იმედი, რომ რამეს გამოუჩენდათ.

მაგრამ რა საშინელი, თავზარდამცემი შეიქნა მათთვისაც, სხვებთან ერთად, როცა ხმა გავარდა, რომ სოფელში ბოქაული მოვიდა სააღგილმამულო გადასახადის მოსაკრებად და, ვისაც არ შეჰქონდა ფული, ბელელს უბეჭდავენო.

ეკვირინე და ოტია ეცნენ სამაღამისაგან მოტანილ სიმინდის ამოლაგებას ბელლიდან, სხვა ადგილას გადასამალავად. გაკვირვებული შეჰყურებდა სონია დედა-შვილის კალათებით იქით-აქეთ რბენას და ვერ ხვდებოდა, აზრში ვერ მოდიოდა, თუ რას ნიშნავდა ეს ამბავი.

ერთი ათიოდე კალათის გადმოტანა თუ მოასწრეს, როცა ეზოში
რამდენიმე ცხენოსანი შემოვიდა.

ეკვირინეცა და ოტიაც გაქვავდნენ.

— მობრძანდით, ოტია! — წამოვიდა მისკენ ცხენიდან ჩამომხტარი
მამასახლისი.

ცოცხალმკვდარი ოტია მიუახლოვდა ბოჭაულს.

— ფული რომ ითვლება თქვენზე, სახელმწიფო გადასახადი, რატომ
არ შემოგაქვთ, ყმაწვილო?... ორჯერ დაბარებული იყავით ამის თაობა-
ზე, ორჯერ გადაგიდევით, მაგრამ მაინც არაფერი გეშველად!.. რატომ
ნებულობთ ამას?... თქვენს თავსაც იჭირვებთ და ჩვენც პასუხისგებაში
გვაგდებთ! — საყვედურით დაუხვდა ცხენიდან ჩამომხტარი პოლიცი-
ის მოხელე.

— უკაცრავად, ბატონო!..

— უკაცრავად კი ბრძანდებით, ეგ მეც ვიცი!.. ეს ცოტაა... ფული
წარმოადგინეთ!..

ოტია გაქვავდა.

— არ გესმით თუ?! ფული წარმოადგინეთ ახლავე-მეთქი!..

ოტია ისევ ხმაამოუღებლად იდგა.

— არა გაქვთ?

— არა მაქვს!.. გთხოვთ, ცოტა ხნით...

— გადროვით... არა? ჰმ, არა, არა, უკაცრავად!.. ჩვენც მწარე დღე
გვადგია ამის გულისათვის... რა მოწერილობებს ვღებულობთ და რა-
რიგად გვემუქრებიან!.. დრო გქონდათ... მეტი აღარ შეიძლება... დაკრძ-
ბელელი, მამასახლისო! — დაიძახა ბოჭაულმა.

მამასახლისი გაექანა ბრძანების აღსასრულებლად.

ოტია ამქვეყნად აღარ იყო. სონია გაფითრებული, სულგანაბული,
ოთახის კარებს ამოფარებული მისჩერებოდა იმას, რაც მის თვალწინ
ხდებოდა.

— ლუქი და ბეჭედი, ფილიპე! — უბრძანა მოხელემ მწერალს. —
ეგებ ამ გზით მაინც დაგატანოთ ძალა!... — წაილაპარაკა მან.

ბელის დასაბეჭდავად მისულმა მწერალმა, სანამ დაკეტავდნენ
ბელელს, კარი შეაღო, ჩაიხედა შიგ, გადმოიხედა ბოჭაულისაკენ
მომღიმარი სახით და შეჩერდა. ბოჭაული მიხვდა, რასაც ნიშნავდა ეს
ღიმილი ხელქვეითის სახეზე:

— სულ ერთია... სულ ერთია! მიაკარი ბეჭედი, მიაკარი! — დაუ-
ძახა მან.

მწერალი შეუდგა ბრძანების აღსრულებას.

— შიმშილით გვწყვეტ, ბატონო?... შიმშილით გვწყვეტ, ჩემო თვალის სინათლევ?! მიუახლოვდა ბოქაულს გარეტიანებული ეკვირბე.

— მეც ძალა მადგია, ჩემო ბატონო!

— ნუ ინებებთ! ნუ ინებებთ! — ძლივს ხმას იღებდა მოხუცებული ქალი.

— ფული, ფული წარმოადგინეთ და თავისუფალი იქნებით! არ შემძლიან, ნაბრძანები მაქვს ყოველგვარი ზომა ვიხმარო ამ გადასახადის გადახდევინებისათვის. ჩვენი ბრალი არაა! გაათავეთ! აბა ახლა ვინაა აქ მახლობლად კიდეც?

მწერალმა სია გაშალა.

— ლევან ქამუშაძე! — წაიკითხა მან შემდეგ.

— აბა, ამ ლევანისას ჯერ! — წამოიძახა მოხელემ და ცხენოსნებმა ხმამოუღებლად გადაიარეს ეზო. მხოლოდ ცხენების ფეხების თხლაშათხლში ისმოდა.

ოტიაც და ეკვირინეც მიკრულებივით თავ-თავიანთ ადგილებიდან არ იძვროდნენ. ბალკონზე ოთახიდან ბავშვი გამოვარდა და მას უკან გამოჰყვა სონიაც, რომელიც შეჩერდა და მათ მიაჩერდა გაოცებული.

მიწა გასკდომოდა და შიგ ჩავარდნილიყო, ათასწილად ერჩია ოტიას ამ წამში, ისე გრძნობდა თავს.

— რა ამბავია ეს?! — დაბალი, უცნაური ხმით გადმოიძახა სონიამ.

— სიკვდილი მაგათი! სიკვდილი, შვილო! — ამოსკდა გულიდან ეკვირინეს. — მაგათი სიკვდილი!

ოტიამ ველარც კი მოახერხა ცოლის თვალწინ დარჩენა; მიწასთან გასწორებულმა, დარცხვენელმა, თავსლაფდასხმულმა ერთი მწარედ ამოიოხრა და გარეტიანებული წაბანცალდა.

სონიამ გაიგო, რაც მომხდარიყო, გაიგო ყველაფერი, რაც მათ ოჯახში ამბავი იყო და რაც მისთვის შეუმჩნეველი რჩებოდა მისი ძმისა და ნინოს გამოსივით. დღევანდელი გაჭირვება უკანასკნელი გაჭირვება იყო, უკიდურესი გაჭირვება. აქ სად იყო დრო, რომ ადამიანს ეფიქრა თავისი ღირსების დაცვაზე, როცა კუჭის გასაძლომზე უნდა შეეღლია მთლად თავისი ძალ-ღონე...

ქალი ეძებდა ოტიას, ეძებდა, რომ ისევ წინანდებურად შეჰკითხოდა, გაეგო მისგან, თუ რას ფიქრობდა იგი ამგვარი გაჭირვების ასაცილებლად, ამგვარი საშინელი მდგომარეობისაგან გასანთავისუფლებლად,

რა გზას ადგებოდა, რომ შემდეგში კიდევ უარესი არ შემთხვეოდეს?
ეს იყო, რომ გამოგაყეთებ ოჯახსო?! გამოკეთდა!

კარგა შებინდებული იყო, როცა ოტია შემოიპარა სახლში. მას
ეგონა, რომ ყველას ეძინებოდა და ცოლთან ლაპარაკი აღარ შეხვედ-
ბოდა, ისევ თავისთავთან დარჩებოდა, თავის აზრებს მიეცემოდა. სო-
ნია კი მის მოლოდინში იყო.

— ოტია, შენ ხარ? — შეეკითხა ოთახში შემოსულს.

— მე ვარ! — მიღონებული ხმით მიუგო ოტიამ.

სონიამ ბალიშის ქვეშიდან გამოაძრო მომარაგებული ასანთი, რაც
მას მუდამ ეგულებოდა ბავშვის ღამე დასახედავად, მოუკიდა სანთლის
ნამწვავს და გაანათა ოთახი.

მის წინ იდგა სრულიად სახეგამოცვლილი ქმარი. ოტიას კიდევაც
რცხვენოდა და კიდევაც გული უკვდებოდა, რომ ასეთნაირ გაჭირვებაში
იყო ჩავარდნილი, მიუხედავად თავისი მუყაითობისა და მეცადინეობი-
სა.

ქალმა ის იყო დააპირა კითხვით მიემართნა, გაემეორებინა თავისი
„რას აპირობ? რას გვიპირობო?“, მაგრამ იგრძნო, რომ ამგვარი მიმარ-
თვით იგი მხოლოდ უარესად დაჩაგრავდა მას, უამისოდაც დაჩაგრულს.
ეს მხოლოდ შეუბრალებლობა იქნებოდა ქმრისა, რომელსაც ვერასო-
დეს ვერ უსაყვედურებდა გაურჯელობას, ვერ უსაყვედურებდა უპა-
ტრონობას ოჯახის წინაშე. სონიამ შესცვალა ის კილო, რომელზედაც
მომზადებული იყო მასთან ლაპარაკი დაეწყო.

— ოტია! ჩვენი აქ დარჩენა სიკვდილია, ოტია... სიკვდილი, ოტია!
ამდენი ხანია გიცდი, გითხრა ეს... ჩვენ კიდევ უარესი თუ მოგველის
აქ, თორემ უკეთესი არაფერი. ჩვენ უნდა წავიდეთ, უნდა გავშორდეთ
აქაურობას, ოტია, უთუოდ, უსათუოდ, ოტია!

ამას ოტიაც გრძნობდა, იგიც ატყობდა.

— სად, შე ქალო? სად შემიძლია მე წასვლა?

— სადაც საშოვარი უფრო მეტია, ქალაქ ადგილას, N-ში!
ოტიამ მწარედ გაიღიმა.

— ჰმ, ჩემისთანამ რა უნდა იშოვოს ქალაქ ადგილას?

— რატომ არა... რატომ არა, ყველაფერს იშოვი!

— მაგასაც გაჩვევა უნდა! მე კი ფეხი არსად გამიდგამს... არსად
გყოფილვარ, ხალხიც არ მინახავს ერთად ბევრი. ქვეყანაში გაუსვლელ-
მა რა უნდა გავაკეთო უცხო ადგილას... თორემ ვინ ოხერი, ვინ მუღ-
რეგი!

— უსათუოდ! უსათუოდ! ამას ლაპარაკიც აღარ უნდა, ოტია! ეს გადაწყვეტილია, იცოდე! — მტკიცედ წარმოსთქვა სონიამ. — გესმის?
— ვნახოთ, ვნახოთ, შენი ჭირიმე! მაგასაც მოსაზრება უნდა, ასე ადვილი საქმეა განა! მაცალე ცოტა ხანი, შენი ჭირიმე, შენი! თუ ცოტაოდენი სიბრაღული გაქვს ჩემი! ოხ, ღმერთო, ღმერთო ჩემო! — წამოიძახა გულსაწვავად ოტიამ, გაიხადა ჩოხა, წაღები და მიეგდო ტახტის ბოლოში.

სონიას შეეცოდა ქმარი, აღარ დაუწყო მეტი ლაპარაკი, მაგრამ გუნებაში კი გადასწყვიტა, აღარ შემდგარიყო და ყველაფერი ღონე ეხმარა, რაც გაუვიდოდა, ქმრისათვის გაეხედვინებინა სოფლის მიტოვება, სოფლიდან გასვლა, სადაც მათ არავითარი სიკეთე არ მოელოდათ, მათივე აზრით.

XIII

ეკვირინეც ველარ იყო თავის გუნებაზე ახლა. იმასაც დაეკარგა ხალისიანი სიტყვა და რაღაც ჯავრს შეეპყრო. ეტყობოდა, მან გაიგონა რძლის ნალაპარაკევი იმ ღამეს და ახლა ოტიასაგან უნდოდა უფრო დაწვრილებით, ხელმეორედ მოესმინა, რასაც მას უმაღლავდნენ.

— სად წავიდეთ, სადა?

— კაია, შენი ჭირიმე, თავი დამანებე!..

— შვილო, არ ამჩატდე!.. ფრთხილად იყავი, დამირიგებინარ... ფრთხილად იყავ... არ გაგაბრიყვონ!..

— თუ გიყვარდე, მაცალე, დედა, თუ ჩემი სიბრაღული გაქვს... მე შენზე უკეთ ვიცი, რა ამბავიცაა ჩემს თავზე!.. ვინ უნდა გამაბრიყვოს, შენც ლაპარაკობ კიდევ!.. გაბრიყვებაზე კი არაა აქ საქმე... იმდენად უგუნურებიც არა ვართ, ღვთის მადლით!..

ეკვირინეს არ მოეწონა შვილის ასეთი კილო. იგი ამაში ატყობდა ოტიას, რომ მას ცოლის მხარი ეჭირა და მეტად ეწყინა ეს გარემოება. ის იყო უნდოდა ისეთი ლაპარაკი გამოეწყო შვილთან, რომ უსათუოდ ეთქმევინებინა მისთვის, რასაც გულში ფიქრობდა იგი, რასაც ორივე აწყობდნენ, რომ ეზოში შემოვარდა პატარა ფეხშიშველი გოგო და ამით მიიძახა:

— ბატონი კვდება, ბატონი... გთხოვს, მობრძანდითო!

— ვინ ბატონი, გოგო? — ჰკითხა ოტიამ.

— ლევანი, ლევანი! ყველას გთხოვს...

— არიქა, მიშველეთ! — წამოიძახა ეკვირინემ. — შვილო, სონიას შეატყობინე, ოთახშია... მალე, მალე!.. შენ, ცუცუკა, ჩვენ მოსვლამდის აქ იყავი... სახლს მიხედე, ჩემო ცუცუკა... ბავშვმა არაფერი მოიწიოს!.. გამეიარეთ... გამეიარეთ! — მიიძახა მან რძალს და შვილს, რომელნიც უკან დაედევნენ მას, ლევანისაკენ ფეხაჩქარებით მიმავალს.

საწყალი „ბატონი“ უკანასკნელ მდგომარეობაში იყო. სკამ-ლოგინზე მწოლიარე, აღარც კი ჩანდა საბნის ქვეშ გაფითრებულ-აბურძგვნილი თავის მეტი. ღრმად ჩავარდნილი თვალები ხანდახან გამოიხედავდნენ, მოევლებოდნენ მის გარშემო მდგომთ და ისევ დაიხუჭებოდნენ.

— ლევან, ლევან, გამოიხედე, ეკვირინე მოვიდა, სონია, ოტია; გამოიხედე! — ჩაძახა ტირილისაგან თვალებდაწითლებულმა ეფროსინემ.

ლევანმა გაახილა თვალები; ჯერ ერთს შეხედა, მერე მეორეს და შემდეგ მესამეს.

— რას შვრები, ბატონო?.. რას შვები, ლევან?.. ნუ შეშინდები, ნუ შეშინდები! — უთხრა ეკვირინემ, რომელსაც ცრემლები ერეოდა თვალებში. — ნუ შეშინდები!

მომაკვდავმა ოდნავ თავი გააქნია.

— სიკვდილი ჯობია რძალო!.. სიკვდილი!.. — ძლივს გასაგონი ხმით წაილაპარაკა მან. — ყველა მშვიდობით იყავით... ყველა... ყველა!.. — გაახილა თვალები, თითქო რაღაც მოაგონდაო, თვალი მიმოავლო იქ მყოფთ და, რა შენიშნა სონია, ანიშნა მიახლოებულიყო. იგი თვალებაცრემლებული მიუახლოვდა; ლევანმა სიყვარულით მიაპყრო თვალი.

— ღმერთმა შვილი გაგიზარდოს... ღმერთმა!.. შეუწუხებლად... თქვენდა სასიამოვნოდ... აგაშორეთ უფალმა უბედურება!.. უბედურება... ბიძიკო!..

მისი ტუჩები კიდევ ცმაცურებდნენ, ალბათ ის რაღაცას ამბობდა კიდევ, მაგრამ სრულიად მისუსტებული ხმა აღარ ისმოდა და ამასთანავე თვალები ისევ მიეხუჭა.

ისევ სიჩუმე, ისევ შეკავებული ქვითინი ისმოდა მხოლოდ.

— ნეტავი მალე სული გეეყრებოდეს... წვალობს, სხვა არაფერია! — გამწარებით წაილაპარაკა ეფროსინემ, რომელსაც გამხდარ ლყებზე ცრემლები ჩამოსდიოდა.

ამან ერთი ხმაურიანი ტირილი გამოიწვია. ლევანმა ისევ გაახილა თვალები.

— არ მოვიდა? — იკითხა მან.

— რაღაცას კითხულობს!

— ომანის ნახვა უნდა! — თქვა ვიღაც დედაკაცმა. — კაცია გავზავნილი... რატომ დევგიანა, აღარ ვიცი!.. ისე რაღა გეიქვავებს გულს, რომ არ მოეკარება... რაღა დევვიჯერო!..

ამ ლაპარაკზე კარების ზღურბლზე ომანმაც გადმოაბიჯა. იგი მიუახლოვდა მომავლად, მოიგლიჯა თავიდან ქუდი და ათრთოლებული ხმით ჩასძახა ძმას:

— ლევან!.. ლევან!.. რას შვრები, კაცო?.. რაღა ხარ?

ლევანმა გაახილა თვალები და ხმამოუღებლად მიაშტერდა თავზე მდგომ ძმას.

— რას შვრები, კაცო? — გაიმეორა ომანმა.

— ვკვდები, ძმაო!.. მადლობელი ვარ... მადლობელი! — ცოტა ხნის გაჩუმების შემდეგ დაუმატა მან.

ომანი შერჩა თავის ადგილს ხმაგაკმენდილი.

— მშვიდობით... მშვიდობით, ავო კაცო!.. აწი მაინც ტკბილად... ტკბილად იყავით!.. ეფროსინე!.. უბედურო... ომან... თუ ძმა ხარ!.. თქვენ იცით!.. სირცხვილია... კმარა, რაც გვინახავს!.. თქვენ იცით... კმარა... კმარა!..

ომანის თვალებზე ცრემლები ბრწყინავდნენ. ეშინოდა ხმის ამოდება, რომ იქაურობა არ გაეყრუებინა თავისი ძლიერი, გულმკერდიდან ამოხეთქილი ხმით.

სახლში კიდევ შემოვიდა რამდენიმე ქალი და კაცი; მომსგლელები თანდათან ემატებოდნენ. ამ გამომშვიდობებაში ისე ამოხდა სული მოხუცებულს, რომ ვერც კი გაიგეს. იგი მიიცვალა წყნარად, მშვიდობიანად, უშფოთველად.

ყველანი თავს დასტიროდნენ, დასჩხაოდნენ მიცვალებულს. ეფროსინეს დიდი ხნიდან გამოტირებული ჰყავდა იგი და ახლა უკანასკნელ ცრემლსდა სწირავდა თავის უბედურ ქმარს.

ოტია მწარე ცრემლით დასტიროდა ბიძას. ამ მიცვალებულში იგი რაღაც თავის მომავალს ხედავდა.

სონია მწარის გულით ქვითინებდა დანარჩენ ქალებთან ერთად. ეკვირინემ შენიშნა მას გაღამებული შეწუხება, მოკიდა ხელი, გაიყვანა სახლიდან და დააფიცა ყველაფერი, აქაურობას მოშორებოდა და შინ გაბრუნებულიყო.

— აწი რაღა გინდა აქ, შენ გენაცვალე!.. შენთვის არ ვარგა და ნეტავი სულაც არ წამომეყვანე... რა საყურებელია მძიმე ქალისათვის

ამგვარები... დევიბენი, ველარ ვიფიქრე მე უბედურმა... წადი, თუ გიყვარდე! წადი, წადი! — და მან კარებამდის მიაცილა რძალი, რომ იგი არ გამობრუნებულიყო და არ დარჩენილიყო იქ.

„მშიერი... მშიერი მოკვდა. შიმშილმა მოჰკლა! — ეუბნებოდა თავის თავს გზაში მიმავალი სონია. — შიმშილმა მოჰკლა, უსაღსრობამ... მშველელი კი არსაით, არსადაა!.. ყველა გაჭირვებული, ყველა გაწყლებული... ყველა უბედურებაშია ჩავარდნილი!.. ოჰ, ღმერთო!.. ყველა ამას უნდა მოველოდეთ, ყველას ეს დღე უნდა დაგვადგეს!.. არა, შეილებო, არა, გვრიტებო!.. არა, არა, თქვენი ჭირიმეთ... არა, არა!..“

მან ველარც კი გაიგო ამ გულის წუხილში, რომ სახლისაკენ აღარ მიდიოდა, გზას გადაეხვია, ქვევით დაჰყოლოდა. რაღაც ხმამაღალი ლაპარაკი, თითქმის ყვირილი მოესმა და ამან ცოტათი გამოაფხიზლა და გონებაზე მოიყვანა. სონია შეჩერდა. გაოცებით თვალი შემოაფიქრო, გაუკვირდა, თუ სად მოსულიყო სახლისკენ მიმავალი. მაგრამ ვერც კი მოასწრო ანგარიში მიეცა თავის თავისთვის, რომ ვიღაც ქალის ქაქანი, წყევლა და გინება იქაურობას იკლებდა.

ჩათოხვილი დაბალი სახლის კარებთან, ლობეს გადადმა რომ მოჩანდა, იდგა გაფითრებული სახით ავადმყოფი, ტანმორჩილი, გამხდარი ყმაწვილი ქალი და შიგნით მოქაქანე ქალს დაწყნარებას ევედრებოდა.

— კაია, დედა, კაია, თუ ღმერთი გწამს!.. ქვეყანა მიდი-მოდის!.. სირცხვილია!..

მაგრამ ქაქანი არ წყნარდებოდა. სონიამ ხმაზე იცნო მანანა, სეფე მარუშიძის სიდედრი.

— ის დღე რატომ არ დაიქცა, ის დღე რატომ არ ჩამოხვდებოდა, მაგ რომ მე ჩემს ოჯახში შემოვთარიე!.. კაცი მეგონა, მაგ დაგლახაყეებოდა!.. კაცი მეგონა მაგ ოხერი, ოხერი, ნამდვილი ოხერი... ოჯახი თლად მაგან გამოიხრა!.. მაგაჲ რავა მოუთმენ, ასე რომ მიყრილი ეყევართ, ასე უპატრონონი!.. მაგ დამშეულს ოჯახი ხელში ჩავაბარე და ამის მოხმარებაც აღარ შემეძლიაო!.. გავაგდე, ერთ მჭამელს მაინც მოვიშორებ!..

თავის სიძეზე იყრიდა ჯავრს გაცოფებული მანანა. თავიანთ უსაღსრობას და ხელმოკლეობას აბრალებდა თავის სიძეს, რომელსაც ქალიშვილთან ერთად თავისი ქონებაც ჩააბარა. ჩამოსიძებულმა ვერ გაუმართლა იმედი სიდედრს, ვერ შეიყვანა კეთილდღეობაში და მოხუცებული, ხშირად გამწარებული კუჭგაუმაძღრობით, საზარელ ამბავს უწევდა სიძეს და შეუბრალებლად ეხებოდა მის თავმოყვარეობას.

ამათი ერთმანეთის ლანძღვა-გინებით მთელი ის კუთხე დღემუდამ გაურუებული იყო.

— აი, შენი სახელი გაწყდებოდეს, ბარემაც, შენი!.. ღმერთი მომასწრებდეს, სიკვდილი დაგიდუმებდეს მაგ პილწ ენას, ღმერთი მომასწრებდეს! — მოესმა ქვევიდან სონიას.

ამ სიტყვებთან მისი მთქმელიც გამოჩნდა მოხვეული გზის ყურიდან. ფეხშიშველას, ჩაფით წყალი მოჰქონდა მხარზე შემდგარი და უკან ფეხშიშველავ პერანგის ამარა ორი ბავშვი მოსდევდა ფიჩხებით მხარზე.

ეს იყო სეფე მარუშიძე თავისი ბავშვებით. მას შერცხვა სონიას დანახვაზე, დარცხენილად თავი დაუკრა და ნაღვლიანად წაილაპარაკა:

— ამ ურცხვ დედაბერს რომ აღარათფერი ეშველა... რომ აღარათფრის მორიდება აქვს?! გამოიარეთ, გამოიარეთ! — მობრუნდა იგი და ბავშვებს გადმოსძახა.

უცნობი ქალის დანახვაზე, შემფრთხალი თავგებივით რომ ღობეს გაეკრნენ, ამ შეძახილზე ბავშვებმა უცბად მოკურცხლეს და, ტიტველა ფეხის ტყაპატყუბით ხმელ მიწაზე, გაქანდნენ მამისკენ.

— არა, შეილებო, არა... თქვენ ამათსავით არ დაგარჩენთ თქვენი დედა, არა, არა! — განწირულებით წამოიძახა სონიამ და ქვევითკენ დაეშვა.

უკან კიდევ ისმოდა მანანას ქაქანი, წყევლა და კრულვა. ანგარიშ-მიუტეხლად სონია მიადგა ქველიძის მოცრეცილ ჭიშკარს. მან ყოველთვის, ყოველ უსიამოვნებაზე აქეთ იცოდა გამოქცევა და დღესაც ჩვეულებამ აქეთ მოიყვანა, თუმცა ეს მას სრულიადაც არ უფიქრია. ძმის გამოსობით ამ ბოლო ხანს მან შესწყვიტა წინანდებურად ხშირი სიარული აქ, ახლაც ერთმა გულმა უკან გაბრუნება ურჩია. მაგრამ შემდეგ ისევ შესვლა გადასწყვიტა.

მას წინანდებურადვე შეეგებნენ. სახლში მხოლოდ ქალები იყვნენ. მისმა გაფითრებულმა სახემ და აღელვებამ ქალიშვილებს თავზარი დასცა; სამივეს ერთნაირმა აზრმა გაუბრინა და შეწუხებულთ ხმის ამოღება ველარ ეხერხებოდათ, სანამ სონიამ არ უამბო მათ ლევანის სიკვდილი და რაც გზაში ნახა. მაშინ ყველამ თავისუფლად ამოისუნთქა.

ახლად მიცვალებულზე ლაპარაკში იყვნენ, როცა ოლიკომ ფანჯარაში გაიხედა და წამოიძახა:

— მამა მოვიდა, მამა!

ყველანი წამოცვიდნენ ზეზე. მათათი გარეთ გავიდა ქმართან და
შვილთან, რომელნიც ის იყო ცხენებიდან ჩამოხტნენ.

დღეს უნდა მოეტანათ ორივეს, მამა-შვილს, უკანასკნელი პასუხი
ჯინჯარაძისაგან. სარდიონს გაჯავრებულ სახეზე ეტყობოდა, სასიკეთო
არა იყო რა.

— მოუარე მაგ ცხენს და გადუყვანე მერე! — გადასძახა სარდიონ-
მა შვილს.

კრიჭაშეკრული იგი შევიდა ზალაში და, რა დანახა სონია, ხელიც
არ ჩამოუერთმევია, უთხრა:

— სტუმარი მიბრძანდებოდა თქვენსკენ... ბატონი ბიაშვილი!..

სონია მიხვდა, რომ აქ რაღაც ცუდი ამბავი იყო ძმისგან და უნდო-
დათ მისი თავიდან მოშორება.

იგი წამოდგა, ასწია თავი და გაუბედავი ხმით სცადა გაეგო რამე
სახლში მისვლამდის.

— ჩემი ძმა ხომ არ გინახავთ? — დამნაშავესავით იკითხა სონიამ
გაუბედავი ხმით.

სარდიონმა ჯერ ხმა არ ამოიღო, მერე ერთბაშად აინთო და ბრაზმო-
რეულმა წამოიძახა:

— ნეტავი ჩემს დღეშიაც არ მენახა! ბევრი მინახავს უსინდისო,
უპატიოსნო ყმაწვილი, მაგრამ თქვენი ძმისთანა... თქვენი ძმისთანა
ჯერ არა! არა ჯერ, მერწმუნეთ!

— სარდიონ! სარდიონ! — მოინდომა მათათიმ ქმრის დაწყენარება.

— მე წავალ... მე ვეტყვი! მე ვეტყვი... — ენის ბორძიკით ამბობდა
სონია.

— ახლა ყორიფელი გათავებულია, ყორიფელი!.. მადლობელი გახ-
ლავართ, მადლობელი გახლავართ ყორიფელზე, რაც თქვენი თქმის
წყალობით მე გადამხდომია! გმადლობთ, მეტს ნულა ირჯებით!.. კმარა!..
კმარა!.. მიჩივლეო! ჰმ, გაგიგონიათ?.. მიჩივლეო! მე ჩემს შვილს უსინდ-
სოს ხელში არ ჩავუგდებ... არა! და მადლობა უფალს, რომ იმისთანა
საძაგელი და უზნეო კაცი, როგორიც თქვენი ძმა ბრძანებულა, სიძულ-
დო არ შემოვიყვანე ჩემს სახლში! ახლა, რომ დამიჩოქოს, ამის ახლოს
სულსაც არ დავაბერვინებ!.. გარყვნილსა და გაუფუჭებულს რა უნდა
ამისთანა ანგელოზთან?! ლაწირაკი!

სონიას თავს რეტი ესხმოდა ამ სიტყვებზე და ამ უცნაურად გახე-
ლებული კაცის ყვირილისაგან. ბევრს ეცადა მათათი ქმრის დაწყენარებას,
მაგრამ ვერაფრის ღონით ვერ ახერხებდა. დღეს რომ იგი იყო, აქამდის

არავის ასე არ უნახავს სარდიონი; ეს კაცი კი აღარ იყო, მხეცი იყო, ნამდვილი ბრაზმორეული მხეცი.

მიზეზიც ჰქონდა. თავიდან შერყეული კეთილდღეობა, ათასგვარი გაჭირვება, ახლა საყვარელი შვილის ამბავი, ქვეყანას რომ მოედებოდა და ვინც როგორც ისურვებდა, ისე რომ დაუწყებდა ტრიალს; რამდენი მტერი გამოჩენილი და უჩინარი ამ შემთხვევას გამოიყენებდა და მის ოჯახს, შვილს, სათრევად ვახდიდა; და ყოველ ამას ზედ ისიც ემატებოდა, რომ ბიაშვილმა ულუკმაპუროდ დასტოვა; ეს არ იქმარა და რამდენიმე გლეხი განეზრახებინა მასზე საჩივარი შეეტანათ, რომ იგი მუდამ კანცელარიაში გდია და თავის გამოსარჩენად ერთმანეთში გლეხებს ჰკიდებსო, რის გამო თხოულობდნენ მთავრობის წინაშე აეკრძალათ მისთვის სოფლის სასამართლოში სიარული. ეს ზომ მისი ოჯახის ამოწყვეტას ნიშნავდა, მისი ცოლ-შვილის საბოლოოდ გაუბედურებას, და როგორ შეეძლო დამშვიდებულად ყოფნა, დაწყნარება; როგორ შეიძლებოდა, რომ ამას მხეცად არ გარდაექმნა იგი.

საწყალ სონიას არც კი გაუგია როგორ გამოიარა გზა ქველიძიდან, სახლამდი როგორ მოვიდა, ისე გონებააბნეული იყო. ბიაშვილის დანახვაზე მას ცრემლები მოაწვა თვალებზე და ათრთოლებული ხმით მიმართა მას:

— პორფირი, რატომ შვება ბეგლარი მაგ საქმეს? რატომ შვება? კარგია ახლა მაგ? — ქალს ტირილი მოერია.

— ხა, ხა, ხა! შენ რა გატირებს მერე? მისცეს ფული და გათავდება საქმე! უყურეთ ამას!..

— რვაასი მანათი?!

— ჰო!

— ვის აქვს, შე კაცო მაგოდენის საშუალება? ჰმ! შიმშილისაგან ვკვდებით, ვიხოცებით! რვაასი მანათი!.. ღმერთო ჩემო!..

— არა, ჩემო დაო, უფულოდ ტყვილა იფიქრა იმ თქვენმა სარდიონმა... უფულოდ ქალიშვილს ხელს არავინ მოუკიდებს, შენც არ მომიკვდე!..

— თხოვდა, აძლებდა მერე? თავად არ დანიშნა, ა?

— ეგ რა ვუყოთ!

— როგორ რა ვუყოთ?! ქალი უნდა ჩაკვდეს?

— ხა, ხა, ხა!.. არ ჩაკვდება, არა!.. ეგ ოინებია, სარდიონის ოინები! მაგრამ რა სულელია! ქალაქელებს მოგვინდომა სოფლის კაცმა გაცუცურაკება?! ძალიან შემცდარია, ნამეტან ძნელ საქმეს მოჰკიდებია და წაგებულისა, და იქნება კიდევაც სხვაშიაც ხა, ხა, ხა, ხა! არა, ჩვენთან

აქაური კრიმინალები არ არგია, არა! ხა, ხა, ხა! ჩვენ რაღა გვაჯობებს! პორფირი სიამოვნებით ხითხითებდა და ხარხარებდა... ამის პირით თითქო თავმომწონე, უფრო ღონიერი ქალაქი დასცინოდა მისუსტებულ სოფელს, დასცინოდა, თავის გამარჯვებას აქადნიდა და ემუქრებოდა მეტ დაჩაგვრას მასთან ბრძოლაში.

„ამათია ყველაფერი!“ — გაუბრინა თავში მტირალ სონიას.

„ამათ უნდა გავსდიოთ, ჩემისთანებმა მაინც, თუ ქვეყანაზე სიცოცხლე გვინდა!“ — თავძს თავს ეუბნებოდა გულდაღონებული ოტია, რომელიც ის იყო ლევანისაგან დაბრუნებულიყო.

მთელი ღამე ძილი არ გაჰქარებია არც ცოლსა და არც ქმარს. სონიას თვალწინ ედგა ლევანი, საწყალი ეფროსინე, სეფე მარუშიძე ჩაფით მხარზე, ტიტველა მისი შვილები; გადარეული სარდიონი, მოხითხითე პორფირი, გაჯიუტებული მისი ძმა ბეგლარი და მისი ქმარი ოტიაც. ესენი ირეოდნენ ერთმანეთში, ფუსფუსებდნენ მის წინაშე, ხმაურობდნენ, ვინ რას არ ჩასჩინებდა, ჩასძახოდა და მოსვენებას არ აძლევდა ღონემიხდილ ქალს.

ამავე დროს გარეთ, აივანზე გაშლართული ოტია, ძილგამფრთხალი, მიცვალებულ ლევანზე ფიქრში იყო გართული. ამ ფიქრში თავისი თავი ეხატებოდა მომავალში: თუ იგი დროზე აქაურობას არ გაეცლებოდა, თუ სხვაგან, უფრო მოსახერხებელ ადგილს არ შეაფარებდა თავს, მასაც ასეთივე ბოლო ექნებოდა, ისიც გააქცევდა შვილებს აქეთ-იქით და თავის ბიძასაებრ მშვიერი, მწყურვალი, უპატრონო, ასეთ საცოდაობაში დაღევდა თავის გაჯახირებულ სულს.

— არა... მეტი საშველი არაა! მეც უნდა ავიბარგო! მეც უნდა შევეხიზნო იქ, სადაც ყოველი კაცი საშველს პოულობს... სადაც იმოდენი საშოვარია და საშუალება!.. მეტი გზა აღარ არის!..

ამ გადაწყვეტილების მიღებასთან მას გულში თითქო რაღაცამ გაუბრინა; ოტია ჯერ წამოჯდა, მაგრამ ჯდომაც აღარ ეხერხებოდა, წამოდგა. გადმოვიდა აივანიდან, მიიარ-მოიარა ეზო, რაღაც უცნაური სევდით შეჰყურებდა ამ ღამეში ყოველ საგანს, რაც წინ შეხვდებოდა, რაღაც სიყვარულით აჩერდებოდა სათითაოდ ყველაფერს, რაც მის საკუთრებას შეადგენდა, აქაურს ქონებას. მისი გული საკვირვლად დუღდა, გმინავდა.

ამ ღამეში, ამ ბნელში, გაჭირვებული ოტია ემშვიდობებოდა აქაურობას, ესალმებოდა ამ მიდამოს, რომელიც დევნიდა და იძულებულს ხდიდა, თავისი კეთილდღეობა სხვაგან ეძებნა.

ოტია ახლა იმის რჩევაში იყო, თუ როგორ გამოეცხადებინა დედასათვის თავისი განზრახვა, თავისი გადაწყვეტილება, რა რიგად დაეჭვებინა მოხუცებული ამის საჭიროებასა და საფუძვლიანობაში; როგორ გამოტენილიყო, რომ თავზე საზარელი ამბავი დაატყდა; როგორ ეთქვა, რომ სამუდამოდ აეყარა გული სოფელზე და უნდა დაეჩქარებინა მასთან განშორება.

ეკვირინეს სრულიად უბრალო წალაპარაკებას მარუშიძის სიდედრთან, მანანასთან, საზარელი ბოლო მიეცა. ეს შხამიანი დედაკაცი დიდი ხნიდან ილესავდა კბილებს ეკვირინეზედაც, რომელიც სძულდა მისი ტრაბახობის გამო, და სონიაზედაც. ამ უკანასკნელს თუმცა მისთვის არა დაუშავევია რა, მაგრამ მას სიამპარტავნეს აბრალებდა, მედიდურობას, სხვებზე მეტობას და ეს საკმაო იყო მანანასათვის, სონია შეეძულებინა სამუდამოდ და დაუზოგავად. მანანას გული აეყარა სონიაზე იმ დღიდან განსაკუთრებით, როცა მას თვალი მოჰკრა გზიდან მოყურებულს, სიძეს რომ ეჩხუბებოდა. იგი იმ დღიდანვე ეძებდა შემთხვევას, გული ეჭვრებინა მისი საკადრისი მოხსენიებით და ახლა რომ შემთხვევა იშოვა, აღარაფრით აღარ ზოგავდა არც დედამთილსა და არც მის „განათლებულ“ რძალს.

— კაი შენ დაგემართოს, კაი რამე შენ მოათრიე სულელმა, ჩერჩეტმა!.. შარა-შარა რომ დაძვრება და ვინ რას ლაპარაკობს, რომ ბოჭავს!.. ასაბოჭი ნალაპარაკები კი გაქვთ, იცოცხლეთ... იცოცხლეთ, ბლომად გაქვთ!.. მარა ის ბოჭეთ, რაც თქვენ შეგვხებათ!.. ისიც გეყოფათ! სხვასთან რა ხელი გაქვთ, გამომიდგებიან და ჭკუის დარიგებას დამიწყებენ! შენ თუ ჭკვიანი და გონიერი ბრძანდებოდი, ჩემო ქალბატონო, იმისთანასაც არ შემოათრევდი ოჯახში!..

ეკვირინე გაფითრებული იდგა ღობესთან და გაფართოებული თვალებით შესჩერებოდა შორიდან მოქაქანე მანანას, რომლის უკან ფეხშიშველა, პერანგის ამარა, თავზე რაღაც ქულის მაგვართ, ბავშვი, — ვერ გააჩევიდით გოგო იყო თუ ბიჭი, — გაშტერებული იდგა და ცხვირს თითით იკირტნიდა.

— ვინ შემოვათრიე მანანა? ვინ შემოვათრიე შენგან ავად სახსენებელი? შენს უზნეობას თავი დაანებე!.. ჩვენთან გასაღალი არ ექნება!..

— ვისი იმედით ბრძანდებოდი, ვისი იმედით?! შენი რძლის სა-

ყვარლის იმედით! დაგიდგა თვალი! რა მაღლა მოგაქვთ თავი! იმით იწვევით ზევით, რომ ვილაც ოხერმა ხასა რძლათ შემოგატყუათ და თქვენი სიბრიყვეთ გათამამებული ურცხვად მაინც დაწანწალობს, ასე გგონიათ, ქვეყანა ვერაფერს ხედავდეს და მიხვდებოდეს!.. და თქვენ-განაა კიდეც ვინმე სხვა საცილავი და ავად სახსენებელი? თავად გარყვნილებო და გაოხრებულებო!.. ბუშებით ოჯახს რომ ავსებთ, თქვენ უნდა ლაქლაქობდეთ სხვებზე!.. აი, ბეჩა!..

ეკვირინე ამ ქვეყნად აღარ იყო ამის გამგონი...

— ვინ ამბობს მაგას?.. ვინ? ვინ?.. — ძლივს მოახერხა მან. — ვინაა მაგის მოლაპარაკე? — იყვირა მან და ერთი უკან მოიხედა სახლისაკენ, სონიას ხომ არ ეყურებოდა მათი ლაპარაკი და ამბავი.

— ვინა და, თელი სოფელი!.. თელი სოფელი!..

— ტყუი!.. ტყუი, შე უსინდისო, შე უკუღმართო... გესლიანო! გესლიანო!

— გული გეიკეთე მაგით!.. არ გიამა?!

— გაჩუმდი, გაჩუმდი, შე უსირცხვილო, თვარა არ ვიცი, არ ვიცი, რას არ გიზამ... გესმის!.. ახლავე აქედან წვეთრიე... წვეთრიე, მე შენ გეუბნები!.. იყვირა ეკვირინემ და უცბად ღობიდან ჯოხი გამოაძრო. — შენ-ღეები არ მომიკვდება, აქვე სულს გაგაცხებივ... მაგ მყრალ ენას სამი-დღემშიოდ დაგიღუმებ ეს არის! გასწი... გასწი, შენთვის მი-თხრობია!

მაგრამ ამით მანანა არ შინდებოდა. წინააღმდეგ, მან უარესები წამოულაგა ეკვირინეს; რაც რამ ჭორი, ცუდი თქმულა მის ოჯახზე, ყველაფერი პირში ახალა და, რაც უარესი იყო, ამათ ხმაურობაზე მთლად კუთხე-მეზობლები მოაწყდა. გააფთრებული დედაკაცები ძლივს დააშორეს ერთმანეთს.

სონია კი გულწასული ოთახში ეგდო ტახტზე, უგრძნობლად. ეგ მეტად შეუბრალებლობა იყო, ეს ადამიანის გამეტება, მიწაში ჩამარხვა იყო, რაც მან თავის თავზე გაიგონა.

— ოტია... ოტია! მე ხვალვე მივდივარ!.. იცოდე, ხვალვე უნდა წავიდე!.. აქ მე ერთ წამსაც აღარ მოვიცდი!.. თუ არ წავიყვანივარ, გავიქცევი!.. ღმერთო, ათასნაირ გაჭირვებასთან, უთვალავ უსიამოვნებასთან ესეც უნდა გაეგონა ჩემს ყურებს!.. რატომ, რატომ, მითხარი?! კაცის შებრალება აღარ იციან?.. რამ ათქმევინათ, რამ აფიქრებინათ ამისთანა საქაგლობანი?! ოტია, მომაშორე, მომაშორე... მეტის ატანა აღარ შემიძლია, არ შემიძლია, შე კაცო!..

ცხარე ცრემლით მტირალი ეუბნებოდა სონია შინ დაბრუნებულ ოტიას, რომელიც ამ ალიაქოთის დროს სხვაგან იყო.

— შემიბრალებ შე კაცო! მოვშორდეთ აქაურობას, მოვშორდეთ!.. დროზე!.. თუ მეტი გინდა კიდევ?

— კი... კი!.. — გადაწყვეტით უგებდა ოტია. — ვისგანაა ერთი მა-
ცოდინა ეგ ყორიფელი?.. ვისგანაა შემზადებული, მანახა, რომ ამ ხე-
ლებით სული გავაცხებინო... წითლად შევლებო... ენა ამოვგლიჯო ძი-
რიანად!.. ოხ მე, ოხ მე!.. — გამწარებით გაიძახოდა ოტია.

— ყველა ერთნაირია! ყველა! ყველანი ცოფიანებივით არიან!
ოტია მიხვედრილი იყო, საიდანაც უნდა გამოსულიყო ეს ამბავი,
ვისგანაც იქნებოდა ნათქვამი პირველად და ეგ იყო, რომ სიმწარეს მა-
ტებდა და გულს უხარშავდა.

ეკვირინემ კიდევაც კვერი დაუკრა, ოტიამ რომ უთხრა სონიას
N-ში წავიყვანო.

— წაიყვანე, წაიყვანე, შვილო... გულს გადააყოლებს, გეიხედავს-
გამოიხედავს, გადაავიწყდება!.. საწყალს მართლა ბევრი უსიამოვნება
შეხვდა ამ ბოლო ხანს... კი, შვილო, ეგრე ქენი!.. მერე უფრო გულს
დაუგდებს ოჯახსაც და აქაურობას.

მესამე დღეს ოტიამ ჩაიყვანა ურმით ცოლ-შვილი N-ში ცოლის
ძმასთან. გამობრუნებული, ახლა იგი შეუდგა გადასახლებისათვის
შზადებას.

რამდენიმე კვირის შემდეგ ეკვირინემ გაახსენა შვილს, ცოლი მოე-
კითხნა და მოეყვანა, რადგან დრო ახლოვდებოდა ლოგინად დაწოლისა.
ჩარიგად გაცოცდა მოხუცებული ეკვირინე, როცა ამაზე შვილისაგან
პასუხად გაიგონა, რომ სონია არა თუ აღარ დაბრუნდება თამარნაშენში,
პირიქით, ესენი უნდა შემზადებულიყვნენ სამუდამოდ იქ დასასახლებ-
ლად.

— რატომ, რატომ? — კითხულობდა გაფაციცებული, აზრშერყეუ-
ლივით, ეკვირინე. — რა მიზეზია?.. რამ გაფიქრებიათ ამგვარი ამბავი?
გამაგებინეთ!..

— თავს ველარ ვრჩენულობთ, დედა! თავს ველარ ვრჩენულობთ!..
წელში ვწყდებით მუშაობით, მარა არა გამოდის რა... უქმად მიდის
ყოველივე მაცადინობა!.. ჯაფას ნაყოფი აღარ აქვს!.. ვეწვალეებით მხო-
ლოდ... საბოლოოს ვილა ამბობს, განაძღომს ველარ ვმოულობთ!.. ყველა
გამწარებულია, შიმშილისაგან გონება არეული!.. აქ აღარაფერი სიკე-
თეა, ათასნაირი გაჭირვებისა და უბედურების მეტი!.. ეგებ იქ მაინც

ეშველოს კაცს!.. ბევრი იქით იწევა... ქე შოულობენ რაღაცას, თავს ირჩენენ... აქაურობას რომ მივაჩერდე, რა გამოდის გაჯახირების მეტი! იქ მაინც ვცდი თავს! თუ დავიღუბები, სულ ერთია, აქაც ხომ მეტი ხეირი არ მომელის. ეს გადაწყვეტილია, დედა, გადაწყვეტილია!..

ეკვირინეს გონება ეკარგებოდა ამის გაგონებაზე. მას საწინააღმდეგო სიტყვაც არ ეხერხებოდა, ისე დაიბნა, ისე აირია შვილის ნალაპარაკებზე. ბოლოს, როგორც იქნა, მოისაზრა და გაპარული ხმით უთხრა ოტიას:

— ახლა შეიქმნა ამისთანა ამბავი?

— ახლა, ახლა... დედა! — ამოოხვრით მიუგო ოტიამ.

ეკვირინემ ბრალი რძალს დასდო ამ საქმეში. კიდევაც ჩაივინა N-ში, ინახულა სონია და თვალცრემლიანი ემუდარა ოჯახი არ დაეგრია, ისევ დაბრუნებულიყო, შვილები გზაში არ გამოეყარა, ბუდე არ აენგრია მათი. მაგრამ ყოველივე ამაო დარჩა. მისდა გასაოცებლად, მეტი მოუდრეკელი მისივე შვილი ოტია აღმოჩნდა. მისი სიტყვითაც ეს ქალაქში შეხიზნება ერთადერთი საშუალება იყო, რაც მათ ურჩებოდათ თავიანთი ცხოვრების გამოსაკეთებლად. არ მოელოდა საწყალი ეკვირინე, თუ როდესმე გამოეთხოვებოდა თავის საცხოვრებელს, მიატოვებდა თავის ეზო-მიდამოს, დაჯდებოდა ურემზე თამარნაშენიდან წამსვლელი გასაქალაქებლად.

რამდენიმე თვის შემდეგ ოტიამ გაყიდა სახლის გარდა მთლად თავისი ქონება თამარნაშენში და N-ის განაპირაზე იყიდა პატარა ადგილი; ჩიტანა თავისი სახლი და შეემატა მის გვარადვე გამოქცეულ სოფლელებს, რომელთა პატარა სახლების რიცხვი თანდათან მატულობს და სარტყელივით ერტყმევა N-ს გარშემო. ესენი ჯერჯერობით არც ქალაქში სწერიან და სოფლურ ჩვეულებებზე მცხოვრებნი უდარაჯებენ დროს, რომელსაც სრულიად უნდა გაჰქნას ისინი ქალაქელებში და დაგეშოს ახალი ცხოვრებისათვის.

ჯერ კიდევ ვერ მოეწყვნენ, მართალია, მაგრამ იმედი აქვთ ორივე ცოლ-ქმარს, რომ მოკლე ხანში ამ ახალ ნიადაგზე სოფლისაზე უკეთესად წაიყვანენ საქმეს. მათთვის დიდი იმედია ბეგლარი და ბიაშვილი, რომელთაც ოტია ხშირად აცოდებს თავსა და თავის ცოლ-შვილს და ეუბნება ხოლმე:

— თქვენ იცით, თქვენი იმედით ვარ!.. თქვენისთანა განათლებულებისა და გავლენიანების იმედი თუ არ მოგვეშალა, ეგებ რაღაც გამოვკეთდეთ, გამოვიდეთ სინათლეზე, თქვენ იცით!..

ამის პასუხად ბეგლარი ბევრ სიტყვასაც არ იმეტებს, ბიაშვილი კი თავისებურად იცინის და, მუდამ ხალისიანი, იმედს აძლევს, ამხნევებს, მაგრამ ისიც უფრო, რასაკვირველია, სიტყვით მხოლოდ.

ოტიას სამოსახლოზე ახალი მოსახლე დასახლდა, ახლად გამოყოფილი, რომელიც შემთხვევას ელოდა, სადმე ადგილი დაცარიელებული მოსახლობის გასამართავად, რომელსაც ეზო საყანედ გადაუქცევია, ცალ ყურეში კი ქოხი ჩაუდგამს.

ამგვარსავე გარემოებაში მყოფმა გლეხმა იყიდა ლევან ქამუშაძის ეზოც, რადგან მისმა შვილებმა მამის სიკვდილის შემდეგ სოფელი აღარ დაეძიეს. ეფროსინე უფროსმა შვილმა წაიყვანა: რკინიგზაზე „ბუდკაში“ დგანან, და ხშირად მწვანე დროშაჲთ ხელში, პირზე თავსაფარ-ჩამოფარებული, გამვლელ მატარებელს ანიშნებს გზის ავკარგიანობას შვილის უბანზე. სარდიონ ქველიძემ, როგორც იქნა, გაიმართლა თავი მმართველობის წინაშე და ისევ ვეჟილობას მიჰყო ხელი; გლეხებიც მასვე დაუბრუნდნენ, რადგან ბიაშვილმა მიატოვა თამარნაშენი, როგორც მოჰმული ადგილი და სხვაგან გადავიდა. მაგრამ ქალიშვილის ჯავრმა ერთობ მთაბერა და მოტეხა სარდიონი, ასე რომ ველარ ეკიდება წინანდებურად თავის მარჩენალ საქმეს, ამის გამო ვლადიმერიც იძულებული შეიქნა, სახლიდან ფეხი გადაედგა, რამე ეშოვა, ოჯახს წადგომოდა, მაგრამ ტყუილა დაეხეტება ხან შავქვაში, ხან რკინიგზაზე, — ვერსად ვერ შოულობს სამუშაოს.

ერთობ მწუხარებაშია ქალიშვილების შემყურე მათათიც, მაგრამ მაინც გულს არ იტეხს, გულმაგრად არის და ჩვეულებისამებრ მუდამ თავის სახელოვან ნათესავებზე ლაპარაკშია, მათ მოწიწებით ხსენებაში და მათით თავმომწონეობს.

მიქელა

უბედურ მოხუცებულობას შეესწრო მიქელა გიორგაძე. სულ მოკლე ხნის განმავლობაში მიწას მიაბარა თავისი სამი ვაჟი, ერთი ცოლშვილიანად. მრავალრიცხოვანი ოჯახიდან მას შერჩა მხოლოდ ორი შვილიშვილი და დაქვრივებული რძალი მაია.

— მადლობა უფალს!.. ყველაფერი მისი ნებით ხდება!.. ყველა მისი ნების ქვეშ ვიმყოფებით! — ამბობდა მიქელა, როცა მწუხარება ვულს მოაწვებოდა ხოლმე.

მოხუცებული ერიდებოდა რაიმე საყვედური წამოსცდენოდა ღვთაების მიმართ. არც შავები ჩაუცვამს, არც თმა და წვერი მოუშვია; არავის ამჩნევინებდა თავის მგლოვიარობას. მორჩილებით და მოთმინებით

უზენაესის ნების წინაშე იმედოვნებდა მიქელა ღვთაების გულისმობას, მისგან შებრალებასა და შეწყალებას. და სწამდა კიდევ, რომ ავრე იყო. შერჩენილი, ცოცხლად მყოფი ორი შვილიშვილი ღვთისაგან საჩუქრად ჰქონდა მიჩნეული მისი მორჩილად მყოფობისა და მოთმინებისათვის. ღრმად სწამდა ეს მიქელას, მადლობას სწირავდა უფალს და მზად იყო დაევიწყნა უბედურება, რაკი ამათში ხედავდა ოჯახის მომავალ მშვიდობიანობას და თავისი გამწარებული სულის მომვლელთ მისი სიკვდილის შემდეგ.

და სწორედ მაშინ, როცა მიქელა იმედს მიეცა, ამ რწმენით დამშვიდებული იყო, რომ მისი სიკვდილის შემდეგ ესენი ეყოლებოდნენ მისი სულისთვის მზრუნველად, სწორედ ამ დროს, მოულოდნელად, ავად გახდა უფროსი შვილიშვილი, ოცი წლის ბიჭი, სპიდონა. მოხუცებულს თავზარი დაეცა. მაიამ ხელი დაავლო თავის პატარა ნესტორას და იმავე დღესვე, რა დღესაც ავად გახდა მისი მაზლისწული, მაზლობელ სოფელში თავის სახლს გადახიზნა.

ავადმყოფი სპიდონა ღლითი ღღე უარესად ხდებოდა. ერთ დღეს იგი ისე მოიქცა, რომ მიქელას ეგონა, მოკვდაო. გონებაარეული მოხუცი მზადებას შეუდგა, ესეც ისე გაეტანა ურმით, როგორც წინანდელი მიცვალებულები. მალე სპიდონამ, მისდა სასიხარულოდ, ისევე ამოიხუნთქა და თვალიც გაახილა, მაგრამ სიხარული მეტად ხანმოკლე იყო. შვილიშვილმა მიქელას გამოუცხადა, რომ საიქიოს ვიყავიო, მაგრამ რადგან ჩემი იქ წასვლის ბორჯი არ მოსულა, ერთი წლით გამომაბრუნესო უკან.

ახლა კი ველარ გაუძლო მოხუცებულმა მიქელამ ჯავრს. ყოველივე იმედი, ყოველივე რწმენა, მორჩილებით და მოთმინებით ნაპოვნი ვითომ მშვიდობიანობა, კეთილი მომავალი — გაქრა, გაქარწყლდა, მოესპო. მოხუცებული აირია, მოუსვენრობას მიეცა.

ჩუმი, ყუჩი, შეხედულებით ბუს მსგავსი მიქელა, რომლისაგან ძლიერს ორ სიტყვას გაიგონებდა კაცი, რომელიც გულგრილად ეკიდებოდა ყველაფერს, რაც მის გარშემო ხდებოდა, გარდა სამუშაოსა, ეს მოხუცებული ახლა სრულიად გამოიცვალა, სრულიად გადასხვაფერდა. მასში თითქო გაიღვიძა შიგნით დამალულმა ადამიანმა — თავისი გრძნობითა და წადილებით.

მისი ოჯახის მომავალი ახლა ისეთ სუსტ ძაფზე ეკიდა, როგორიც იყო მისი უმცროსი შვილიშვილი, პატარა ათი წლის ნესტორა. ამდენი სულის მომვლელ-მპატრონეებლად, როგორც ესაჭიროებოდა ოჯახის

მიცვალეულთ და მიქელასაც მისი სიკვდილის შემდეგ, რჩებოდა პატარა, უსუსური ბავშვი, ნორჩი, ჯერეთ გასაზრდელი ნესტორა — სუსტი იმედი.

ამოკვეთის, ამოწყვეტის შიშმა, ოჯახის ამოვარდნის შიშმა, შიშმა, რომ ამდენ მიცვალეულთა სულის მოსამსახურედ აღარავინ დაურჩეს ოჯახში — გაუბრინა თავში მიქელას და მოხუცებულს უცნაურად დაცეცხლა. იგი მოისხლიტა, გული ველარაფერს საქნარს ველარ დაუდგა; მუშაობაზედაც ხელი აიღო. სარჩოს მოყვანა ქვრივ მაიას დააწვა კისერზე და ჯანიანი დედაკაცი მამაკაცით ეკიდა თოხსა და ურემს. მიქელა კი ეზოს აღარ სცილდებოდა; მოიფთხნებოდა რომელიმე ხის ძირში და დაღონებით იმზირებოდა გაყუჩებული, დადუმებული, ხშირად ოცნებით მოალერსე თავისი საიმედო შვილიშვილის, პატარა ნესტორასი, რომლის გამოხატულება ამისთანობაში თითქმის მუდამ თვალწინ უდგახოლმე მოხუცებულს; და მიქელას ხანდახან უცნაურად შეიპყრობდა სურვილი ამ პაწაწინას ცხადად დანახვის, მისი ხმის გაგონების და მასთან ახლოს ყოფნისა.

საიჭიოდან დაბრუნებულ სპიდონას კი მთლად მათი კუთხის დედაკაცები შემოედგნენ. ესენი თვალცრემლიანები ეკითხებოდნენ თავიანთ მიცვალეულთა ამბავს, ეკითხებოდნენ იმათ იქაურ მყოფობაზე, კითხულობდნენ, ეგებ რამეს ითვლევინებოდნენ — ან თუ სამსახური მეტი ეჭირვებოდათ, ან წირვა-ლოცვა, ან შესაწირი აკლდეთ, აკლდეთ აქედან ხელისწყობა და მათი სული წუხნდეს და გასაჭირში იმყოფებოდეს უგუნურ და მიუხვდომელ, ამქვეყნად ღარჩენილ მათ პატრონთა გამოისობით.

ბევრი ვერავინ გაახარა სპიდონამ საიჭიოდან ჩამოტანილი ამბით; უმეტესობა გულდაწყვეტილი გაბრუნდა, რადგან, სპიდონას თქმით, მოკლე ხანს იქ მყოფობაში ბევრი ვერავინ ენახა და ვინც ნახა, მასთან ლაპარაკი არ დასცალდა.

— წლის ვადით გამომაბრუნეს!.. ისევ უნდა გავბრუნდე... რასაც დამაბარებთ, რომ მივალ, გადავცემ! — ერთნაირად პირდებოდა იგი ამ მოტირალ, შავებით მოსილ დედაკაცებს.

ესენი მადლობას სწირავდნენ და დაიმედებულნი მიდიოდნენ, მაგრამ მიქელას კი თითო გამეორება სპიდონასი მის საიჭიოს უკან ვაბრუნებაზე ლახვარივით გულში ხვდებოდა და მწუხარებას უორკეცებდა. სწორედ ამ დროს სურვილი შორს მყოფი ნესტორას ნახვისა უფრო უცხოველდებოდა, უფრო მეტის სიმძლავრით შემოენთებოდა ხოლმე მიქელას.

ერთ დღეს ამნაირი სურვილი ისეთი უცნაური სიმძლავრით შემოეჭიდა მოხუცებულს, რომ იგი ერთნაირად შეინძრა. იგი თითქმის გამოცოცხლდაო, გამოფხიზლდაო. უძლეველმა სურვილმა პაწაწინა ნესტორას დანახვისამ მოხუცებული ფეხზე წამოაყენა. აჩქარებით შევიდა იგი სახლში, არც კი გადახედა ყურეში ქვეშაგებთან მიწოლილ, სახეჩაყვითლებულ სპიდონას, გამოიტანა თავისი დაძველებული ჩოხა, შეიკონა თავი ყაბალახით, აიღო საბიჯგი გრძელი ჯოხი, გადიარა ჩამოვარდნილი წკნელის ქიშკრის გადაღმა და დაეშვა შარავნით.

— მაია!.. მივდივარ მე... ბავშვი უნდა ვნახო! — უთხრა მიქელამ რძალს, როცა ყანაში ჩაუარა.

მცხუნავ მზის სხივების ქვეშ გულგაღელილმა, თავსაფრის ყურებგახსნილმა, ოფლში გაწურულმა მაიამ თოხი შეაჩერა და მამამთილს თვალი მიაპყრო.

— ბავშვთან მივალ! — გაიმეორა მიქელამ.

— რა ამბავია ეს!.. — წარმოსთქვა შიშისაგან აყვანილმა ქალმა.

— არაფერი... არა!.. არა!.. ისე... მინდა ვნახო!..

მაია უფრო მიაჩერდა მოხუცებულს.

— ნუ მიმაღავთ!.. — მოკლედ წამოიძახა მაიამ.

— მომენატრა, შე ქალო!.. მომესურვილა ნახვა... ნესტორა ნუ მომიკვდება... გადვირბენ ერთ წამში და ამ სალამოსვე გადმოვალ ისევ!.. ყანაში ნუ დაიგვიანებ!.. სახლში იმ ბიჭის მეტი არავინაა!.. ახლავე გადმოვალ ისევ!.. — თქვა ეს მიქელამ და გაუდგა თავის გზას.

მაიამ უკან თვალი გააყოლა.

— ტანისამოსი დაგებერტყათ, ბატონო!.. არაფერი გაგყვეთ! — მიაძახა ქალმა.

— კი, კი!.. გავიბერტყავ!.. გავიბერტყავ! — მიუგო მიქელამ, აჩქარებულის ფეხით მიმავალმა.

მოხუცებული, შვილიშვილის ნახვის სურვილით გატაცებული, თითქმის მირბოდა ამ სიცხე-პაპანაქებაში და არავითარ დაღალულობას არა გრძნობდა. მისი აზრი და გონება მიმართული იყო იმ პატარა არსებაზე. იგი მასზე ფიქრობდა და, რაც წინ იწეოდა, ნესტორაც თითქმის უახლოვდებოდა, ეგებებოდა, და ერთ ხანზე მოხუცებული კიდევ თავის გვერდით გრძნობდა მას, ემუსაიფებოდა, ეალერსებოდა და თავისებურად უცინოდა. მიქელას უხაროდა ეს, მოხუცებული ხარობდა ბავშვის ტიტინით, რომელიც მას ესმოდა, და, გამხნევებული, თითქმის მირბოდა წინ მომღიმარი სახით, სანამ რაღაც ხმაურობამ იგი არ გამოაფხიზლა,

გონს არ მოიყვანა. მიქელამ მიიხედ-მოიხედა იქით-აქეთ გაოცებით და
რა ვერ დაინახა ეს-ეს იყო მასთან მოტიტინე ნესტორა, შეკრთა და
შეშინებულმა პირჯვარი გადისახა. ცუდ ნიშნად მიიღო ეს ამბავი მო-
ხუცებულმა — გულჩაწყვეტილი შეჩერდა, გააფურთხა მარჯვნივ და
მარცხნივ, ისევ გადაისახა პირჯვარი და განაგრძო გზა.

მძახლის ჭიშკართან მისულ მიქელას გაახსენდა რძლის დანაბარე-
ბი — ტანისამოსის დაბერტყვა. შეჩერდა, გაიხადა ჩოხა, მოიხსნა ყაბა-
ლახი, გაიხადა ქალამნები, გაბერტყა ესენი, ჩაიცვა ხელახლა და მხო-
ლოდ მაშინ შედგა ფეხი მოყვრის ეზოში.

რამდენიმე თითქმის ტიტველა ბავშვი, ტალახში ჩამდგარ გვერდზე
გადაწეულ საღორესთან, გარს შემოხვეოდა წელში აბზუკულ, გამხდარ
ლორს, რომელიც მათ ხითხითში საცოდავად ჰყვიროდა, მოგრეხილი
დაშენილი წკებლების ქვეშ. დაინახეს უცხო კაცი თუ არა ბავშვებმა,
იმწამს დააგდეს წკებლები და შიშველა ფეხების ტკაცუნით დაეშვნენ
სახლისკენ. გადავარდნენ დაბალ ღობეს გადაღმა და სახლს ამოუარე-
ბულებმა დაუწყეს მზერა მოსულს.

მიქელამ ამათში შეამჩნია პატარა ნესტორა, რომელმაც, ალბათ,
ვერ იცნო თავისი ბაბუა.

ბავშვების ხმაურობაზე ჯერ წყრომის ხმა მოისმა სახლიდან, მერმე კი
კარებში გამოჩნდა მოხუცებული დედაკაცი, რომელმაც თავდაპირველ-
ში ვერ გაარჩია მომსვლელში თავისი მძახალი, სანამ დაკვირვებით არ
მიაპყრო მას თავისი სუსტი თვალები.

— ღმერთო, მომკალი! — წამოიძახა მან და გამოემართა მიქელას-
კენ. — ველარ ვიხედები მე უბედურო!.. მობრძანდით, ჩემო ბატონო!
მობრძანდით, თქვენი ჭირიმე!

დედაკაცი შეუძღვა მოხუცებულს სახლში. მიქელა ჩამოჯდა მოწო-
დებულ დაბალ სამფეხა სკამზე.

— ბავშვის ნახვა მომენატრა... ტუფია ჩემო!.. — ხანმოკლე სიჩუმის
შემდეგ თქვა მიქელამ და მძიმედ ამოიწვნეშა.

— კენჭივითაა, ენაცვალა მას ბებიამისი... კენჭივითაა!.. ერთობ მა-
გარი ბავშვია!.. ტყვილა ფჩხილი არ წამოსტიკვებია, რაი აქ არი!
ნესტორა, ბებია! — გასძახა კარებიდან ტუფიამ ეზოში, საიდანაც ბავ-
შვების ხმა მოისმოდა. — ნესტორა, მოდი აქ, შვილო! აქ მოდი, შენ
გენაცვალე! შემოდი, ბიჭო, შემოდი! — და ტუფიამ თითქმის შემოათ-
რია კისერმოქცეული, დაგრეხილი დარცხვენილობისაგან, თავჩაქინ-

დრული ბავშვი. — მიდი, შვილო, ბაბუასთან!.. გასწორდი, შენ გენაცვალე! — და დედაკაცმა ძალით მიუთრია ბავშვი მიქელას.

ამან მოხვია შვილიშვილს ათრთოლებული ხელები, მიიწოდა, ჩაიკრა გულში და ჩააშტერა აცრემლებული თვალები.

— რავა ხარ, ბიჭო? ა?... შენ იცი! — სიტყვებგანცალკევებით წაულაპარაკა მიქელამ და ისევ ჩაჩუმდა. — ვწყდებით, ტუფია ჩემო! ვწყდებით!.. თუ ამანაც... მიმტყუნა... ამოგწყდებით...

მოხუცებულმა სიტყვის დათავება ვერ შეიძლო, ხელახლა ჩაჩუმდა.

— უიმე!.. რატომ ნებულობთ... მტერი ამოგიწყდათ!.. — მიადახა ტუფიამ. — ღმერთს ნუ აწყენინებთ!..

— აბა, რაა ჩემს თავზე!

— ყველა ღვთის განგების ქვეშ ვართ, ჩემო ბატონო!.. ვინ მიუხედება მის განკარგულებას, მის სიბრძნე-სიმართლეს!.. მოთმენა გვჭირია და მორჩილად ყოფნა, ჩემო ბატონო!

— ვითმინე... რა გამივიდა!.. ეს მყავს კიდევ... თუ ამანაც მიღალატა... მირჩიეთ რამე!.. ბიჭო, ნესტორა... ოჯახი არ გამიცვიო, ბაბუა! ა?

ცრემლებმორეულმა მიქელამ მაგრა ჩაიხუტა გულში ბავშვი; ეს კი ყოველ ღონეს ხმარობდა, თავი გაენთავისუფლებინა რამენაირად და ხელიდან დასძრომოდა მოხუცებულს.

მიქელაც მიუხვდა, რაც სწადდა ბავშვს.

— წადი, შვილო... ითამაშე, ბაბუ! — უთხრა მან, გაუშვა იგი და სიამოვნებით გააყოლა თვალი, როცა განთავისუფლებულმა ბავშვმა მარდად დაჰკრა ფეხი მიწას, გადახტა და შეუერთდა მის მოდარაჯე ამხანაგებს, რომელნიც ახლა ქრიამულით გარს შემოეხვიენენ მას და გაიტაცეს ეზოში.

— ჯვარი სწერია ავი თვალისაგან... და ერთობ მაგარი ბავშვია! საიმედო ბავშვია! — თქვა ტუფიამ და მოჰყვა დაწვრილებით, თუ როგორ თამაშობდა ნესტორა მეზობლის ბავშვებთან, როგორ ერთობოდა, როგორ ატარებდა დღეს დილიდან საღამომდის ხან სირბილში, ხან ჭიდაობაში, ხან მუშაობაშიც კი.

ამ ამბებმა და თვით ბავშვის ნახვამ მიქელას გული დაუშოშმინეს, დაუწყწარეს, დაუშვიდეს. იგი უკან გამომგზავრებას ეპირებოდა, როცა სამუშაოდან დაბრუნებულმა მძახალმაც მოუსწრო. მიქელა საიქიოდან დაბრუნებულ სპიდონას ამბავში იყო.

— გამოცდილი კაცი ხარ თავად, მიქელა ჩემო, მაგრამ ერთ რამეს

გეტყვი! — უთხრა გაბრიელმა. — ტყვილა მიატოვე შენი წინანდელი ნამოსახლარი... კარგად იყავით იქ!.. ამ ახალ სამოსახლოზე ბევრი უბედურება გეიარე... შეიძლება სახლის გადატანაზედაც რამე მავნებლობა შეგეპარათ და დაბუდებული იყვეს შიგ... სახლის გაწმენდა გაგანთავისუფლებს... შენს ადგილზე სახლს გადავდგამდი, თუ არა გავწმენდდი მაინც... დავარღვევდი და ისე გავწმენდდი!.. უსათუოდ სახლში შეგყვებოდათ, რო გადადიოდით იმ ახალ სამოსახლოზე, რამე მავნებელი... აბა რა, კუდიანი თქვენს გვარშიაც არავინ ყოფილა და ბოროტი სული... საიდანაა ამდენი ცოდვა თქვენს თავზე?!

— კუდიანი ვინ გვყოლია!.. დაწყევლილი!.. არავინ! — წაილაპარაკა მიქელამ.

— ეგერ ჩემს სახლიკაცსაც თედორეს ასე შენსავით ემართებოდა — მოინაცვლა სამოსახლო, გაწმინდა, გაასუფთავა სახლი — ახლა ქე არის კარგად...

— მესამე წელიწადია არავინ მოკვდომია! — დაატანა ტუფიამ. მიქელამ ამოიოხრა.

— მეც ასე უნდა ვქნა! — წაილაპარაკა მან. — ჰქუაზე აღარ ვარ... ველარ მოვისაზრე!.. ასე უნდა ვქნა უსათუოდ!..

რალაც იმედმოცემული დაბრუნდა მიქელა შინ.

— მაია, სახლი უნდა გავწმინდო და გადავდგა ძველ ნამოსახლზე! — უთხრა მიქელამ რძალს, როცა ნესტორას ამბავი მოუთავა. — თქვენებმაც ასე მირჩიეს!

— თქვენი ნებაა, — მიუგო მაიამ. მას თავადაც უნდოდა ამნაირი რჩევა მიეცა მამამთილისათვის, მაგრამ ვერ უბედავდა, ეშინოდა, მოხუცებულს არ სწყენოდა.

— კი, მარა... სანამ ეს ერთი წელიწადი არ გეივლის, რავე მოხერხდება?

— ახლავე უნდა შევუდგე!.. ერთი წელიწადი რას ვუყურო! — წამოიძახა მიქელამ.

— სპიდონას რას უშვები?

— სპიდონას კარავში შევიყვან!.. კარავს გოვუქეთებ და გევიყვან შიგ!..

— სახლის გამწმენდი დაგვჭირდება, ბატონო!.. მეზობლები ახლაც არ გვეკარებია... გასაწმენდად ვინ გამოიმეტებს თავს...

— ვიცი მე იმისთანა კაცი!.. ხვალვე გადავალ. საჩხერეში ყოფილა

ქამს გამოვლილი ალექსი ბოჭორიძე, იმას გაგაწმენდინებ!.. ეს გათავ-
ბული საქმეა! — წამოიძახა მიქელამ.

— კაი დაგემართოსთ! — დაატანა სიტყვა მაიამ.

მიქელამ მეორე დღესვე მოიარა საჩხერე, ინახულა ნანიშნი კაცი და დაუსვენებლივ გასწია მთაში ურმით წნელის ჩამოსატანად კარვისათვის. სალამოდის ორჯერ მოიარა მიქელამ შორი მთა, ზიდა შემდეგი დღის განმავლობაშიც და, როცა საკმაო წნელი ჩამოზიდა, შეუდგა კარვის კეთებას ღობესთან, ეზოს ყურეში. მოწნა პატარა კარავი, ზევიდან ჭოგრები დაუდვა, ზედ ნეშოიანი შტოები გადახლართა სახურავად, შეიტანა შიგ ორი მოკლე ფიცარი, რომელზედაც უნდა დაეწვინა სპიდონა და, რა მოაწყო მის გუნებაში აქაურობა, შვილიშვილთან მივიდა.

— სპიდონა!.. შენ კარავში უნდა გახვიდე! — რალაც განსხვავებულის კილოთი, გულცივად მიმართა მან ყმაწვილს. — სახლი უნდა გავწმინდო!

სპიდონამ გაოცებით მიაპყრო თავისი ჩავარდნილი თვალები მოხუცებულს.

— კარავში?! — წაილაპარაკა მან.

— ჰო!.. ეგერ გაგიკეთე!.. ადექი!.. ადექი!.. — ისევ გულცივად ჩასძახა მიქელამ.

ავადმყოფმა წამოიწია, მოაფოთიარა გვერდით გდებული ჯოხი, წამოდგა მასზე დანდობილი და გაჩერდა წელში მოხრილი. მიქელამ შეხვია მისი ქვეშაგებელი, ამოიღო ილღიაში და გასწია კარებისაკენ.

— გამომყევი! — უთხრა მან.

სპიდონა იღგა ისევ იმავე ადგილას; მერე უღონოდ მიატრიალ-მოატრიალა თავის გაწვრილებულ კისერზე თავი, სევდიანი თვალი შემოავლო იქაურობას და დასუსტებულის ნაბიჯით გაჰყვა ბაბუამისს; როგორც იქნა, გადიარა ეზო და მივიდა კარავთან.

მიქელამ შეიტანა კარავში ქვეშაგებელი, გაშალა გდებულ ფიცრებზე იგი და მიმართა კარავის შესავალზე მიყუდებულ სპიდონას:

— აჰა!.. დაწევი ამაზე!.. წყალი აგერ იქნება დოქში!.. თუ რამე დაგჭირდეს — დამიძახე და მოვალ!.. გესმის?!..

ბიჭი ხმას არ იღებდა. როცა მიქელამ მიატოვა იგი, შეფორთხილდა იგი შიგნით კარავში და მუხლებმოკვეთილივით მოიკეცა თავის ახალ საწოლზე, სახემწუხარემ, დაღონებულმა. თავად იცოდა, რომ აღარ იყო ამა სოფლისა, მაგრამ მაინც გული ეჩაგრებოდა, რომ უკვე ხელს იღებდნენ მასზე, რომ ოჯახიდან რიცხავდნენ. დაწვა, მაგრამ ცოტა ხნის

შემდეგ ისევ წამოიწია, — სული უწუხდა. წამოდგა, გამოვიდა გარეთ და კარვის შესავალთან ჩაკეტილი, ზურგით მიენდო კარავს. ასე იყო სპიდონა სალამოდის, როცა მიქელამ ვახშმად ცოტა ლობიო და მჭადის ნატეხი მოუტანა, თორიდე ლუკმა გადაყლაბა და, რადგან ის იყო კიდევ ჩამოღამდა — შევიდა ისევ კარავში, დაწვა ფიცრებზე და დიდი ხნის ტრიალის შემდეგ, როგორც იქნა, გაეხვია თავიან-ფეხებიანად თავის თხელ საბანში.

მიქელა ახლა ერთ მოუსვენრობაში იყო. იგი გამოცოცხლდა, გამხნევდა, მოლონიერდა, გაჭარმაგდა იმედმოცემული, რომ ამოწყვეტისაგან ოჯახის ხსნა შესაძლებელი ხდებოდა. მან კიდევ ჩამოიტანა რამდენიმე ურემი წნელი და სახლს იქით ამართა მაღალი რაგვი.

რამდენიმე დღის შემდეგ მოვიდა ჟამს გამოვლილი ალექსი, სახე ნაყვავილევი, ცალთვალწამხდარი კაცი.

— მზათა მაქვს, რაც მითხარი, ალექსი! — უთხრა მიქელამ.

ალექსიმ დაათვალიერა სახლი, გარშემო შემოუთარა, გაზომა გაყვებული რაგვის სიმაღლე და ერთი კარვისკენაც გადიხედა.

— მომხმარე დამჭირდება, მიქელა!

— მე მოგეხმარები! — წამოიძახა მიქელამ.

— ჰმ!.. შენ რავე შეიძლება! — ჩაიიცინა ალექსიმ. — ამ ძელების გადაზიდვა სად შეგიძლია, შე კაცო!

— კი შეგიძლება!.. რავე ვერ შეგიძლება!.. გამხნეებულად წამოიძახა მოხუცებულმა: — შენ ოღონდ კარგად გამიწმინდე, არაფერი ჩარჩეს შიგ და ჩემი თავი ნუ გებრალეხა ამათ გადასაზიდვად! — გულიანად დაატანა მიქელამ.

— შენ იცი!.. სახლს კი ისე ვაგიწმენდ, რაღა გითხრა!.. ხიდან ამოვფხეკ; რაც რომ გინდ შიგ იყვეს... არაფერს არ დავერიდები!.. ათას ჭირში ვარ გამოვლილი... არაფრის არ მეშინია! — დანემებით წარმოსთქვა ალექსიმ. — აბა, რაკი მზად გაქვს ყორიფელი, ხვალ მოვალ და შევუდგეთ საქმეს!.. წყალი დავგჭირდება ბევრი სამდულრაევად!.. ახლოს თუა?

— ახლოს არაა, მარა მე მოვიტან!.. ყორიფელი იქნება, ხელს არ შეგიშლი. შენ ოღონდ მიშველე!.. ნულა გამიჩერებ საქმეს!

სპიდონას რომ დილას კარავში გამოელვია, მან იმწამსვე იგრძნო რაღაც ხრაკის სუნე; თვით კარავშიც რაღაც შავი ბოლივით იდგა. წამოდგა, მივიდა გამოსავალთან და სახლისკენ გამოიხედა. ისლის სახურავგადახდილი სახლი შავ ბურუსში იყო გახვეული, შავად მოჩანდა ზედ

მდგარი კაცი, რომელიც ძირს ყრიდა შავ ისლს, რომლისაგან მიეღ-
ეზოში და ეზოს გადაღმაც ეფინებოდა დიდრონი შავი ჭვარტლის ნაჟ-
ლეტები. მთლად იქაურობა გამურული იყო ამ შერყეული ჭვარტლით,
რომელიც უფრო გაძლიერდა, როცა ალექსი შეუდგა გადასაკიდლების
აყრას. იგი რაღაცას ლაპარაკობდა, მაგრამ მიქელას არა ესმოდა რა-
ისე იყო გართული მუშაობაში, როცა აწყობდა ერთ ადგილას სახლის
ხეებს. დღენახევარი მოუწდა ორივე სახლის საძირკვლებამდის სრულიად
ღარღვევას. როცა აფორიაქებული ჭვარტლი ჩადგა, მომუშავეთ დაი-
ბერტყეს, რაც გაეწყობოდათ, ტანსაცმელი და ალექსი შეუდგა ძელე-
ბის წმენდას. ღეროიანი შტოებისაგან გაკეთებული ცოცხით იგი
სწმენდდა სათითაოდ ძელს, ფხეკდა დანით, შემდეგ გადაჰქონდა
რაგვს იქით, სადაც დიდ ქვაბში აცხელებდნენ წყალს, მდულრავდა
მდულრავდა ამ ძელს, რის შემდეგაც მიქელა შეიგდებდა მას ზურგზე და
მიაჩიქიჩებდა თავის ძველ ნამოსახლზე. წელში იზნიქებოდა მიქელა
ამ მძიმე ტვირთის ქვეშ, მაგრამ მოხუცებული არაფრად იმჩნევდა ამას.
ალექსის უნებურად ეცინებოდა მის შემხედვარეს და ერთხელ კიდევ-
ცაც უთხრა ღიმილით:

— წელში გაგწყვეტს, მიქელა, შენ რომელიმე ძელი.. ნამეტანს
ეჭიდები!..

— შენ მაგ გამიწმინდე, მაგ!.. და ეს მე ვიცი! — მიუგო მიქელამ
და თავდაუზოგველად განაგრძობდა, ოფლით გაღვარული, სახლის გაწ-
მენდილი ხეების გადაზიდვას.

ამ მუშაობამ თითქმის სრულიად მიავიწყებინა მიქელას კარაგში
გაყვანილი შვილიშვილი. თანდათან უკლებდა მიხედვას, თვალყურის
დევნას; ხშირად მშვიერსაც სტოვებდა. თავდაპირველად სპიდონა ით-
მენდა ასეთ უპატრონობას, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს მეტად უჭირდა
ხოლმე; იმდენად უსაქმელობა არ აწუხებდა, რამდენადაც უსმელ-უწყ-
ლობა. ერთ დღეს მიქელამ სრულიად უწყლოდ დატოვა იგი. ბევრი
უძახა კარვის კართან გაჩერებულმა სპიდონამ ბაბუამისს, მაგ-
რამ თავისი სუსტი, ძლივს გასაგონი ხმა ვერ მიაწვდინა მოხუცებუ-
ლის ყურებამდის. წყურვილისაგან მეტად შეწუხებულმა, აიღო თუნ-
გულა ხელში და ჯოხის ბიჯგებით წამოვიდა თავისი სუსტი ნაბიჯით რა-
გვისკენ, რომლის იქიდან მოისმოდა ალექსისა და მიქელას ხმა.

— ბაბუა! — დაუძახა სპიდონამ, რაგვს რომ მიაღწა. — ბაბუა! —
გაიმეორა მან.

მიქელამ, რომელსაც ის იყო მხარზე გაუწყო ალექსიმ კედლის ძე-

ლი, მოიხედა და, რა დაინახა სპიდონა, დააგდო უცბად მიწაზე ზე და
გაჯავრებით გამოექანა შვილიშვილისკენ.

— რა გინდა შენ აქ?! — მიაძახა მას, — რა გინდა აქ?! წადი...

— წყალი აღარ მაქვს!.. — და სპიდონამ გამოაწოდა თუნგულა.

— დევიძახებული და მე მოგიტანდი!

— ვიძახე!.. მაგრამ ვერ გაგაგონე!

— ვერ გაგაგონე!.. მოვითმენდი ერთ წამს!.. აქ რა გინდოდა! წადი...
წადი!.. წადი შენთვის... მოგიტან ახლავე!.. — მან გამოგლიჯა თუნგუ-
ლა ხელიდან და ბუტბუტით წავიდა წყლის მოსატანად.

სპიდონა მორჩილად გაბრუნდა და წაფორთხდა თავის კარვისკენ
ბანცალით.

ხანგრძლივი მუშაობის შემდეგ ალექსიმ მოათავა სახლის გაწმენდა
და მისი აწყობა მიქელას ნამოსახლზე. მოხუცებულმა თავისუფლად
ამოიხუნთქა მძიმე მუშაობის შემდეგ, მაგრამ სპიდონას ამით არა თუ
მომატებია მისგან მზრუნველობა, ბერმა კაცმა უცნაური საქციელი
დაიჭირა ფარღალა კარავში მარტოდ დარჩენილ ყმაწვილთან. რაი
გადადგმულ სახლში შევიდა მიქელა, მან რიდება დაუწყო სპიდონას,
ახლოს აღარ ეკარებოდა შვილიშვილს. საჭმელს რომ მიუტანდა, გა-
დასაცემად მან გაიკეთა გრძელი ჯოხი, წამოაგებდა ზედ მკაღს, პაწია
ქოთანს, რომელშიაც გადუსხამდა სხვა ქოთნით მოტანილ ლობიოს და
ისე მიაწოდებდა ხოლმე; წყლის თუნგულასაც წამოაგებდა ხელით ამ
ჯოხზე, ჩაუსხამდა მოტანილ წყალს შიგ და ისე გაუწვდენდა; ჯოხი
ცალკე ინახებოდა ხეზე იმავე ეზოში.

თავდაპირველში ძლიერ ეოცა ყმაწვილს ასეთი საქციელი ბაბუსი,
გული ეჩაგრებოდა — თითქო იგი ჭირიანი ყოფილიყო; მაგრამ მერე
ამასაც მოურიგდა; იგი მიხვდა, რომ მიქელას ეშინოდა, მისგან რამე
არ გაჰყოლოდა და გაწმენდილ სახლში ცუდი რამე არ შეეტანა. და
მან კიდევ გაამართლა თავის გუნებაში მოხუცი, რომელიც ასეთი შეუ-
ბრალებლობის გზას დაადგა, რომ ოჯახი ამოწყვეტისაგან ეხსნა. ყვე-
ლაფერს ითმენდა სპიდონა, რადგან დარწმუნებული იყო, რომ წლის
თავზე საიქიოს გაბრუნდებოდა, ითმენდა ყველაფერს და თან დღითი
დღე ღნებოდა, ქრებოდა. იგი ზეზე მდგარ მკვდარს უფრო ემსჯელე-
ბოდა, ვიდრე ცოცხალს. მიქელაც ამჩნევდა ამას, მაგრამ არას წუბდა
რადგან იცოდა ბიჭი წლის გასულს უსათუოდ საიქიოს გასაბრუნებელი
იყო და ვერას უშველიდა, მისი ფიქრით.

შემოდგომა განახევრებული იყო, წვიმებმაც მოუხშირა და სიცივეც

თანდათან მატულობდა. წნელის კარავში ყოფნა მეტად ავი გასაძლისი ხდებოდა. წვიმიანში წყალი ზევიდან თავისუფლად ჩამოდიოდა და სპილენძი ეგდო ფიციებზე თავფეხებიანად გახვეული სველ საბანში. ღამ-ღამობით სიციფე უმოწყალოდ უვლიდა მარტოდ კანგადაკრულ ძვლებამდის; საწყალი იკრუნჩხებოდა, იგრიხებოდა, იშმუშნებოდა სახურავის ქვეშ, მაგრამ გათბობას მაინც ვერ ეღირსებოდა. ერთხელ მიქელამ ფიჩხი შემოუყარა, ნიგუზალიც შეუვლო, რომ ცეცხლი დაენთო, მაგრამ სპიდონამ, რამდენი არ ეწვალა, ვერ მოახერხა ცეცხლის გაღვივება, მოხუცებული კი ახლოს არ ეკარებოდა.

ავადმყოფი ძიებდა კარავში და ხანდახან ცდილობდა გამოეანგარიშებინა, თუ რამდენი დრო ურჩებოდა კიდევ საიჭიოს გაბრუნების ვადის მოსვლამდის.

უამინდობა მატულობდა. წვიმიანმა ღლეებმა მოუხშირეს. წვიმაც უფრო და უფრო ღონიერი მოდიოდა. მთიან ადგილებში ამ დროს ჩვეული ნიაღვრები თანდათან მეტი ძლიერებით ჩამოდიოდა ქვევითკენ და შემატებულის ღონით ხვეტავდა წინ მდებარე ქვებს, ლბეებს, მიწას და მიაგორებდა დაბლისკენ ერთი შხუილითა და ხმაურობით.

ერთ საღამოს ნამეტანი ჩამოიღრუბლა და ერთბაშად მძლავრმა წვიმამაც დაუშვა. მაია ვახშმისათვის მჭადებს აცხობდა.

— ძალიანი წვიმა მოვა ამაღამ, ეტყობა! — თქვა მან შეწყუბუღების ხმით. — სპიდონას კარავში რა გააძლებინებს!..

— რა ვუყო ახლა მე!.. — წაილაპარაკა ცეცხლის პირას მჯდომმა მიქელამ. — ეგებ გადიკაროს! — ცოტა ხნის შემდეგ დაატანა მან. — სულ რაღვა გოუწყრება ღმერთი... სულ წვიმა რაღა იქნება!..

წვიმა კი მატულობდა, თორემ არ კლებულობდა. გარედან საშინელი ხმა ისმოდა წყლისა.

— მიქელა!.. მიქელა! — დაიძახა ვიღაცამ გარედან.

— ვინა ხარ? ეი! — მიიძახა მიქელამ წამოუდგომლად.

— მიქელა!.. ანთიმოზა ვარ, ანთიმოზა!.. იმ თქვენ კარავთან ჩამოვიარე ეს არის და წყალი მოდის ზევიდან... ნამეტანი დიდი წყალი აწვება გზის ნაპირს, კარვისკენ არ გადახეტქოს... მიეშველე რაცხა რიგათ!..

ხმა შეწყდა. მიქელა გაუნძრევლად იდგა კარებთან.

— რა ვუყო ახლა მე! — წაილაპარაკა მან.

— გოუკეთეთ წყალს სავალი... მართლა არ გადავიდეს კარვისკენ! — უთხრა მორიდებით რძალმა.

— გოუკეთე!.. ქე გოუკეთე ამას წინათ! — წაიბუტბუტა მიქელამ, მერე ამოიკაპიწა შარვლის ბოლოები, წამოიხურა თავზე ცალი ყურით ტომარა, ზედ ძველი ჩოხა, მონახა თოხი და გავიდა სახლიდან.

წვიმა საოცრად ასხამდა. ატეხილი ნიაღვრები ერთი შხუილით მიქანებოდნენ ყოველი მხრიდან. გზებში მთელი მდინარეები მოქუხავდნენ. მიქელა ძლივს იმაგრებდა ფეხს, ისე ღონივრად სცემდა მას წყალი. კარავთან, ღობის დაყოლება, თავშეყრილ ნიაღვრებს წყალსავალი გაეთხარა და ხმაურობით მომდინარეს მოეყარა ქვა, ფიჩხი, მიწის ნაგლეჯები, წაქცეული ღობის სარები და გიჟურად ეხეთქებოდა და ძალას ატანდა, რომ რამერიგად წინ გაეგორებინა ისინი და თავისუფალი გზა ეშოვნა ქვევითკენ დასაშვებად. მიქელა მივიდა, როგორც იქნა, ბნელაში მიაგნო ამოყორებულ ადგილს და თოხით დაუწყო ქვებს იქით-აქეთ მიყრა-მოყრა; დაგუბებული წყალი გიჟურად გაეძანა ქვევით და აახრიალა თან წაღებული წვრილი ქვები.

მიქელა მივიდა ღობესთან და, რაც ხმა ჰქონდა, აქედან გასძახა:

— ბიჭო!.. სპიდონა!.. არ შეგეშინდეს, ბიჭო... არ შეგეშინდეს!.. მაღე გადიკარებს... არ შეგეშინდეს, ბიჭო!..

კარვიდან არაფერი ისმოდა. სპიდონა, საბანში გახვეული, მორგევით იდგა ფიცრებზე და ზევიდან უმოწყალოდ ესხმებოდა სახურავიდან ჩამომავალი წვიმა. მას არც კი შეეძლო გაეგონა მიქელას დაძახილი.

დასველებული მოხუცებული, სიცივისაგან მოკაჟული, სახლისკენ გაემართა. შინ მისული ცეცხლს მიეცხუნა, რომ გამთბარიყო და თან სველი, გაწუწული ტანისამოსიც შეეშრო.

წვიმა უფრო ღონიერდებოდა; თითქო წარღვნას ეპირებოდა, ისეთი სხმა იწყო. შემკრთალი მაია ვახშამსაც არ მიჰკარებია, პირჯვარს იწერდა და თან ამბობდა:

— ღმერთო, შეგვიწყალე!.. ღმერთო, შეგვიწყალე!.. ღმერთო, ნუ შეგვრისხავ!..

— ბატონო, იმ ბოვშს დახედვა უნდა კიდევ... არაფერი ცოდვა დაგვედვას! — ველარ მოუთმინა მაიას გულმა და უთხრა მამამთილს.

— რა ცოდვა უნდა დაგვედვას?! ამ ღამის წერა ყოფილა, თუ რამ მოუვიდა და ისაა! — უკმაყოფილოდ წაიბუტბუტა მოხუცებულმა.

— წავალ მე... მე დავხედავ! — გადაწყვეტით თქვა მაიამ.

— შენ სად წახვალ?! — წამოიძახა მიქელამ. — მაცალე ერთი, თუ ღმერთი გწამს! — და ცოტა ხნის შემდეგ მიქელამ ჩამოიციო თავზე სველი ტომარა და ჩოხა და გასწია კარვისკენ.

აქ, ამ თავდადმართში, თითქმის კარვის სწორა, უშველებელი კედელი აღმართულიყო ჩამოგორებული ქვებისაგან და ჩამოტანილი მიწისაგან. ბევრს ეწვალა მიქელა თოხით იმის გარღვევას და იქით-აქეთ გადაყარა-გადმოყარა, მაგრამ ბერმა კაცმა ვერა გააწყო რა, ზევიდან ქვები თანდათან ემატებოდა და უფრო ამავრებდა ამართულ წყლის საკავს, რომელსაც გამძვინვარებით ეხეთქებოდა წყალი და გაგიჟებით სცემდა, რომ რამერიგად გაერღვია იგი და თავისუფლად სავალი გზა ეშოვნა. დაგუბებული წყალი ირეოდა, ბობოქრობდა და თან იბერებოდა გულმოსული. გარშემო ისმოდა მხოლოდ წვიმის თხლეშა, ზევიდან წყალთან მომგორავი ქვების ხმა და ჩამოხეთქილი წყლის ბრძოლა მისგანვე ამართულ ყორესთან.

მოღალულმა, მოქანცულმა მიქელამ რომ ვერა გააწყო რა თავისი მეცადინეობით და წყალს სავალი ვერ მისცა, მიანება თავი ყორეს, მივიდა ისევ ღობესთან და გადიძახა კიდევე:

— სპიდონა!.. ეი, ბიჭო!.. სპიდონა! არ შეგეშინდეს, ბიჭო!.. ახლავე მოვალ კიდევე... ახლავე, ბიჭო-ო! — გადიძახა და თოხით მხარზე წათხლაშუნდა სახლისკენ.

წყალი კი ისევ მოქროდა ზევიდან, მოთხლიშინებდა და გაგიჟებით სცემდა ყორეს, გაღარევით ასკდებოდა, ზედ ეხეთქებოდა. გულმოსულმა რომ ვერა დააკლო რა მას, ვერ გაარღვია, ვერ მოერია თავისგანვე ამართულ მოწინააღმდეგეს — ერთი იღრიალა უეცრად და ამოდენა წყალი ვაებითა და შხუილით გადაეშვა ღობისკენ, ეძგერა მას საოცარი ძალით, ჩამტვრია იგი და მიებლღვნა კარავს; მოისმა მხოლოდ ლაწალუწი და წყლის ჩხრიალი ქვევითკენ.

კარგა გათენებული არ იყო კიდევე, მიქელა რომ მივიდა კარვის დასახედავად. კარავი აღარსად იყო; აქა-იქ ეყარა კარვის ბორჯგები, არეული ღობის ნამტვრევებთან. ქვის კედელი ამაყად იდგა; შემწყდარი წვიმის წყალი უღონოდ ეცემოდა მას და გატეხილი ღობისკენ მოიწრითებოდა. მოხუცებულმა შვილიშვილს დაუწყო ძებნა. სადაც კარავი იყო, იმის ქვევით რაღაც შავად დარგვალეზულს მოჰკრა თვალი მიქელამ. მივიდა. ეს საბანი იყო სპიდონასი, რომელსაც მხოლოდ თავი შერჩენოდა შიგ.

— ბიჭო!.. სპიდონა!.. სპიდონა!.. ბაბუა! — ჩასძახა მიქელამ. ხმას არავინ იღებდა.

— სპიდონა... ბაბუა!.. გესმის!.. — აკანკალებული ხმით ჩასძახა

უფრო ხმამაღლა მოხუცებულმა. მაგრამ სპიდონა ეგდო გაუნძრევლად.
იგი მკვდარი იყო.

პირჯვარი გადისახა მოხუცებულმა და კარგა ხანს ადგა თავს მი-
ცვალეზულს ხმაგაკმენდილი. მერე გადაათარა სველი საბანი მკვდარს
და აჩქარებით გადიარა ნაეზოვარი.

— ი ბიჭი... სპიდონა... მომკვდარა! — უთხრა მან მაიას და ორი
კურცხალი თვალთაგან გადმოუვარდა.

— მომკვდარა?! — გაოცებით შესძახა მაიამ. — წელიწადი რომ არ
შესრულებულა?!

— ალბათ შემცდარი იყო... კარგად ვერ გაუგონია, რა ვადა დოუ-
ნიშნეს!..

— ღმერთო, ნუ შეგვრისხავ!.. ნუ გვიწყენ! — პირჯვრის წერით
გაიძახოდა შიშს მიცემული მაია.

იმავე დღეს მეზობლებმა კუბო შეუკრეს დამსკდარი ფიცრებისა-
გან და მღვდელსაც შეატყობინეს ბიჭის გარდაცვალების ამბავი. მღვდე-
ლი ძლიერ შეუწყრა მიქელას შვილიშვილის დატანჯვისათვის და ემუქ-
რებოდა პასუხისგებაში მიცემას.

— თავათ ამბობდა, რომ ვადით იყო გამობრუნებული, შენი ჭირი-
მე... მაინც ეს დღე მოელოდა ამ მოკლე ხანში... ხელიდან წასული
იყო... ამოწყვეტის კარზე ვარ მიყენებული — ერთი ბაღანა დამჩია,
ის უნდა იყვეს ჩემი პატრონიც და სულის მაცხოვრებელიც... გაუშმენ-
დელ სახლში რაღა შემომმეყვანა... რა ვიცი, იმასაც რომ შემთხვეოდა
რამე!.. ცხრა მთას იქით მყავს გადამალული შიშით, არაფერი გადად-
ბოდა და ისიც არ დამკარგვიყო!.. რა ხანია, თვალთ არ დამინახავს!..
შედით ჩემს მდგომარეობაში!.. — მიუგო პასუხად მიქელამ.

წესის აგების შემდეგ მოხუცებულმა კუბო ურემზე დაუდო და დიდი
წვალეზით, მარტოდმარტომ, მიაბარა მიწას სპიდონაც. სასაფლაოდან
ჩამობრუნებულმა ნაეზოვარში გადაადგო კუბოს ნადგამი ურმის ზე-
სადგარი, გამოიცვალა ახალუხი და შარვალი, დაბანა ხარები და მხო-
ლოდ მაშინ შევიდა სახლში.

ახლა იგი უფრო მოსვენებულსა ჰგავდა, გულდამშვიდებულს. იჭდა
ცეცხლის პირას და სულ თავის პაწია ნესტორაზე ჰქონდა მიმართული
აზრი და ფიქრი.

— მაია! — მიმართა მან ერთხელ რძალს. — მაია! — გაღმოვი-
ყვანოთ ი ბავში... აწი აღარაფერი უჭირს!.. თვალწინ გვეყოლება.

— მოითმინეთ, ბატონო! — მიუგო მაიამ. — იყოს იქ... ამ ზამთარ-

ში ყორიფელი გეიწმინდება, გასუფთავდება... გაზაფხულზე საშიშარი აღარაფერი იქნება, ღვთის მადლით, მაშინ გადმოვიყვანოთ!.. კი ბატონო, ასე აჯობებს!

მიქელამ ჯერ არაფერი თქვა ამაზე, მერე ღრმად ამოიოხრა და დაატანა დამძიმებული ხმით:

— იყვეს!.. იყვეს!.. ის კარგად მეყოლოს და მე მისი ჭირი წამილია!.. მისი ჭირი წამილია!.. ჩემი სულის მაცხოვნებლის... იყვეს! — და მოხუცებულმა ისევ ღრმად ამოიოხრა. — მისი ჭირის სანაცვლო ვიყვე, ჩვენი სულის მაცხოვნებლის!..

როსტომ მანველიძე

მანველიძეები იმერეთის აზნაურთა გვარს ეკუთვნიან. იმ გარემოებით, რომ არც ერთ მანველიძეთაგანს გარდატეხული გვარი არ რქმევია, რაც ხშირად იციან იმერეთში მომრავლებულ მოგვარეთა გასარჩევად, ღიდად იწონებდნენ თავს და ამ შემთხვევას ისე ხსნიდნენ, თითქმის მათთან მორიდებისა და შიშის გამო ვერ უბედავდნენ გვარის გადარქმევას.

თავიანთი გვარის წარჩინებულობაზე სიტყვა მუდამ ენაზე ეკრათ და ამ წარჩინებულობის დასასაბუთებლად მოჰყავდათ ამბავი, ვითომ ერთ მეფეს, რომელს — ბაგრატს, ფარნაოზს თუ ალექსანდრეს — ამას გვარში დაცული ზეპირგადმოცემა გარკვევით არ აღნიშნავდა, ერთი

მანველიძეთაგანი კარისკაცად ჰყოლია. ისე დაწინაურებულა, რომ მეფეს მისთვის სახლთუხუცესობაც კი უბოძებია. თუმცა მოკლე ხნით შერჩენა ეს საპატიო თანამდებობა, რადგან ჩვეულებრივი არეულობა მომხდარა, მეფე გადაუგდიათ, მოუკლავთ და ამასთან ერთად დაღუპულა მისი მსახური ისე, რომ მისი სახელიც კი დაკარგულა.

ამ ზღაპრული სახლთუხუცესის შემდეგ მანველიძეთა გვარი მაინც-ღამაინც არავის უსახელებია, თუ სათვალავში არ მივიღებთ რამოდენიმე ყმაწვილს, რომელთაც მათმა არასაკადრისმა საქციელმა ციმბირში ამოაყოფინა თავი. მაგრამ მანველიძეებს მაინც დიდად მოჰქონდათ თავი, ძვირად თუ ვისმეს იტოლებდნენ და სხვა აზნაურებში არჩევდნენ თავიანთ თავს.

რადგან მანველიძეთა დიდება ბუნდოვანი წარსულის ამბებზე იყო დამყარებული, იგი დავიწყებასაც ადვილად ეძლეოდა და საჭირო ხდებოდა ხშირ-ხშირად ამ შორეული ამბების გახსენება და ჩაგონება ნამეტურ იმ ვიგინდარებისათვის, რომელთაც ამ ბოლო დროს თავი წამოჰყვეს და ტუტუტურად ტუჩს უბზუებდნენ წარსულისაგან ნაანდერძვე დიდებულებას და დასცინოდნენ ზღაპრულ ამბებზე აშენებულ ამაყობას. ამგვარ ჩაგონებას არა ერთხელ აყალმაყალი გამოუწვევია, ბევრი უსიამოვნება შეუხვედრებია მანველიძეთათვის, მაგრამ ესენი მაინც თავისას არ იშლიდნენ და არავითარ შფოთს არ ერიდებოდნენ. ამგვარმა დაუირიდებლობამ ამას წინათ, მაგალითად, მხიარული ქორწილი გააუგემურა და კინალამ სისხლითაც შეღება.

ერთი მანველიძეთაგანი საკმარისად ჩამოქვეითებული თავადის ქალზე იწერდა ჯვარს. სიძის სახლიკაცმა სახელდახელო შემთხვევად მიიჩნია აეხსნა შეკრებილი საზოგადოებისათვის თუ რა ღირსშესანიშნავი ამბავი ხდებოდა, აეხსნა, რომ დიდებულ სახლთუხუცესის და სხვათა გამოჩენილ მანველიძეთა შთამომავალი ანახლებდა კავშირს მათსავე დიდებულ თავადის ოჯახთან, რომლის წინაშე ერთ დროს თრთოდა მთელი ქვემო მხარე, და ამ განახლებული კავშირით ვითომ საფუძველი ეყრებოდა ქვემო და ზემო მხარეთა აღორძინებას და აყვავებას. ამ ორ გვართა გავლენის ქვეშ იმავე დიდებით, როგორც ეს წინათ ყოფილა.

რასაკვირველია, მკვერმეტყველის განმარტება გაზვიადებული იყო, ახსნა სრულიად უსაჭირო და უმნიშვნელო — მაგივრად ზოგიერთთათვის საოხუნჯო მასალად გამოსადეგი აღმოჩნდა, რამაც გულზვიადი ორატორი ისე გააბრაზა, რომ გულმოსულმა თავი ველარ შეიკავა, მთელ საზოგადოებას უშვერი სიტყვებით მიმართა, და, რაც სრულიად საჭირო

აღარ იყო, სიტყვას ფურთხი მიაყოლა. შეგინების მაგივრად — ერთი ყვირილი, მიწვე-მოწვევა და ჩვეულებრივ ხანალებზე ხელის გასმა.

ამგვარი ჩხუბ-დავიდარაბით ცდილობდნენ მანველიძეები თავიანთი გვარის დიდებულებისა და წარჩინებულობის დაცვას. სხვა გზა ვერ გამოენახათ. ცხოვრება კი თავისას შვრებოდა: გვარი შეუბრალებელ კლებაში შეჰყავდა, გადაქაჩულ აზნაურებს უკან-უკან წევდა, დღეა-დღე გაჭირვებას უმატებდა; ყველას ხასიათი გამოუცვალა, ზოგი ისე გაამწარა, რომ ბზიკს დაამსგავსა, ზოგი ისე გაწყვიტა წელში, რომ ყველაფერზე გული გაუფრიალა და თვით დიდებული სახლთუხუცესის ხსენებასაც ავიწყებინებდა.

როსტომ მანველიძე თავის დროზე თავმომწონე მანველიძე იყო. ყმაწვილობისას გული საგმირო საქმეებისათვის უძგერდა; სხვებსავეთ შემთხვევაზე იგიც გამოწყობილა თოფ-იარაღით, შემჯდარა ცხენზე, ჯარიანობაში მონაწილეობა მიუღია და ჩხუბსაც დასწრებია, გულადობა და ვაჟკაცობა გამოუჩინია, რისთვისაც იუნკრის ჩინითაც ყოფილა დაჯილდოებული. თავის დროზე იუნკრობაც ხარისხი და ჩინი იყო, მრავალთათვის სახარბიელო, სანატრელი და საძებარი, როგორც წარმატებისთვის ერთი საფეხური, მაგრამ ბედმა ამ საფეხურს როსტომი აღარ გადააშორა. დროთა ვითარებამ კი ხარისხი ისე გაახუნა, რომ დაბოლოს როსტომს საწყენადაც ურჩებოდა, თუ ვინმე გაუხსენებდა მის იუნკრობას. თუ რამ შერჩა როსტომს მისი ვაჟკაცობისა და გულადობის მომაგონებლად — ეს იყო წითელკანტჩაყოლებული ლურჯი შარვალი, რომელსაც იგი ატარებდა, როგორც ცხენოსან ჯარში ნამსახური პირი.

ბატონყმობის გაყრიდან ბედნიერად გამოვიდა როსტომი. რაღაც მისდა იღბლად შერჩა ერთი ნაყმევი, დღეს მასავით მოხუცებული დათია, რომელმაც აღარც თავისუფლება დაეძია, აღარც ცოლი, აღარც შვილი, აღარც საკუთარი ოჯახი და როსტომს შეეკედლა განუშორებლად. თავისინება კაცი იყო დათია, მაგრამ მისგან ყველაფერი მოსათმენი იყო, რადგან როსტომის ოჯახში იგი მოურავიც იყო, მზარეულიც, ხაბაზიც, თავიცა და ბოლოც. ძალიან უწყობდა ხელს თავის გუნებაში დათია თავის ნაბატონარს. მეტად მეცადინეობდა, რომ იგი მანველიძეთა საკადრისი ცხოვრებით ეცხოვრებინა, მაგრამ ყოველივე ამათ ხდებოდა. შემოსწრებული ცხოვრების შეუბრალებელი პირობები თავისას შვრებოდნენ — მანველიძის ოჯახი უკან-უკან მიდიოდა, უკან-უკან მიჩოჩავდა, მუდამ დღე კლებაში იყო.

კეთილშობილება და მასთან შეკავშირებული სხვადასხვა უფლება

უკანასკნელ ხანამდის განუყრელ და განუშორებელ საკუთრებად მიიჩნე-
და როსტომს. კეთილშობილს, აზნაურს პატივი ედებოდა, საქვეყნო საქ-
მეებში ხმა ჰქონდა; არჩევნებში — მარშლებისა იქნებოდა თუ ბანკი-
სა — მონაწილეობის მიღების უფლება ჰქონდა და კიდევ სარგებლობდა
ამ უფლებით. მართალია, მოლაპარაკე კაცი არასოდეს არ ყოფილა,
მაგრამ მეკენზე იყო და მის მიმხრობას ცდილობდნენ და ხშირად „პრა-
გონი“ სახლში მოსვლია ქუთაისში ჩასასვლელად. ბევრი პატივისცემა
ახსოვს იმათგან, ვისაც მიემხრობოდა როსტომი. გასაოცარი მასპინძ-
ლობით შეგებებიან, დიდად უსიამოვნებია და შინ დაბრუნებულს ბევ-
რი საინტერესო ამბები მოუტანია ხოლმე ქვეყნის გასაბედნიერებლად
გარდახდილი ბრძოლის შესახებ.

მაგრამ ამ უკანასკნელ ხანებში, ზოგიერთ მცვირალათა წყალობით,
ჯერ ბანკში მოესპო ხმა და გავლენა, შემდეგ, თითქო კეთილშობილება
ჩამორთმეოდა, მარშლების არჩევნებშიაც აღარ მიუშვეს და ქუთაისში
აღარ იბარებდნენ, რასაც იგი გაფაციცებით უმაღავდა დათიას. თავად-
აზნაურთა მიწა-წყალზე შემოღებულმა გადასახადებმა ხომ სულ დაათ-
ავა ყოველგვარი დაკლება და ჩამოთლა, ისე რომ, წამოსწრებულმა
არეულობამ მხოლოდ ტყუილი შიში გამოაცდევინა, თორემ ჩამოსარ-
თმევი, ჩამოსათლელი და ჩამოსაკლები ველარაფერი მოუხანხა როსტომს.

— გაგვაგლეხკაცონ ბარემც დალოცვილებმა და ის იქნება! — წამო-
იძახებდა ხოლმე გულნატკენი როსტომი. — რაღა შეგვრჩენია!... ყოვე-
ლივე უფლება ჩამოგვერთვა და წაგვერთვა და ეგ არის!.. რიდათი გა-
ირჩეს კეთილშობილი ადამიანი ამ ჩემს დათიასაგან?!.. არ ვიცი! მადლობა
ღმერთს ქონდეს! მოვისვენებ მაინც!.. მეტი რაღა დაგვემართება!

აღბათ ვერ ამჩნევდა როსტომი, თორემ რაც ყველაფერზე უარესი
იყო, ის ემართებოდა — მისი ოჯახი ნიავედებოდა, ცივდებოდა, ინგ-
რეოდა.

ერთი ვაჟი ჰყავდა როსტომს და მისი ასავალ-დასავალი არავინ იცო-
და, ისე გადიკარგა სადღაც. მეუღლე იყო მისი, მარიამი, და როგორც
ის, ისე როსტომთან შეურცხვენელ მეუღლეობაში ნაყოლი ოთხი მისი
ქალიშვილი ოჯახს სრულიად გულს არ უღებდნენ, სრულიად არ დაე-
ძებდნენ, მუდამ საკუთარ ოჯახს გარეთ იყვნენ, გაუბრძოდნენ თავიანთ
უნაღისო ბუდეს, მისვლა-მოსვლას უნდებოდნენ: ხან ნათესავეებში იყ-
ვნენ, ხან კეთილებში, ხან ნაცნობებში, თვითონაც დროს ატარებდნენ
და სხვებსაც ეხმარებოდნენ დროს ტარებაში. ამაში კი ზედმიწევნით
დახელოვდნენ: ზოგმა დაირა იცოდა შესანიშნავად, ზოგმა სიმღერა,

ზოგმა თამაში-ლეკური, უზუნდარა, ბაღდადური და, ხანდახან ახლობ-
ლებთან, კეკ-უოკიც. ქალიშვილები თამამნი, ლამაზები და მომდევნო
შეხედულებისანი იყვნენ.

როსტომი ხმას არ იღებდა ქალებისაგან ოჯახის ამგვარ მივიწყებაზე,
შეიძლება იმ მოსაზრებითაც, რომ წლიდან წლამდის მათი შინ ყოფნა
უფრო გაუჭირვებდა ისედაც გაჭირვებულ ცხოვრებას. სრულიად არ
ეწინააღმდეგებოდა როსტომი ქალებს ასეთ მათ წაწაღზე და ესენიც
შემოიხედავდნენ თუ არა ოჯახში, იქვე იმ ფიქრს და დარდს ეძლეო-
ნენ, თუ სად და როდის წასულიყვნენ.

ამას წინათ, რალაც შემთხვევით, დედამაც და ქალიშვილებმაც თავი
მოიყარეს ოჯახში. რამდენიმე დღის შემდეგ კი ისევ აწრიალდნენ წასასვ-
ლელად და ამისთვის მთელი დღე არბენინეს სოფლად დათია, რომ ურე-
მი სადმე ენათხოვრებინა სადგურამდის ჩასასვლელად.

სალამო იყო, დათია რომ დაბრუნდა.

— რა ქენი, ბიჭო?... — შემოეხვივნენ ქალიშვილები...

— ვერსად ვერ ვიშოვე!.. არავინ არ გვათხოვა! — თქვა დათიამ.

ქალიშვილებმა თავი მიანებეს ფუთების კვრას და შეზრიალდნენ.

— მძულს აქ მოსვლა! — წამოიძახა უფროსმა ქალიშვილმა თალი-
კომ. — სიკვდილს უნდა ეღირსო, სანამ აქედან ფეხის გადადგმას მოახ-
ერხებდე აღამიანი! დასწყევლოს ღმერთმა აქაურობა!

— მე რომ ზეგ ქუთაისში არ ვიქნე, მომკალით და ის იქნება! — გამ-
წარებით გაიძახოდა ლამაზი ნატალია. — ზეგ ნუციკო დღეობას იხდის...
სიტყვა მივეცი, უსათუოდ ჩამოვალ-თქვა და დათიას წყალობით ყო-
ველგვარ სიამოვნებას უნდა ჩავრჩე?

— რა დაგემართათ?... რა მოგივიდათ? არაფერი საშფოთავი არა
გაქვთ! — დინჯად წარმოთქვა ქალიშვილების ახმაურებაზე ოთახში შე-
მოსულმა მარიამმა: — თქვენ თქვენი საქმე ქენით, რაც წასაღები გაქვთ,
არაფერი დაგვრჩეს... ხვალ ყველანი ერთად წავალთ!.. ბიჭო, მთელი
დღე იარე და ერთი ურმის შოვნა გაგიჭირდა?... — მიუბრუნდა იგი და-
თიას.

— ყოველთვის კი აღარ გვათხოვეს, შე დალოცვილო! ყველას თავ-
თავისი საქონელი საქნარისათვის ჰირდება... ტყვილა კი არავინ ზის სახ-
ლში! — მიუგო დაღალულმა დათიამ.

— როსტომ, ეგებ შენ იშოვო სადმე ურემი! — — მიმართა მარიამ-
მა ტახტზე წამოწოლილ ქმარს.

როსტომს თითქო არ გაეგონოს ნათქვამი, თავდაპირველში არც კი
განძრეულა.

— ადექი... ადექი... ნუ გეზარება! — არ ეშვებოდა მარიამი.
როსტომი ზანტად წამოდგა, მოითხოვა ჯოხი და როგორც იყო დაეშინა
ლუხის ამარა, გასწია ამ შეღამებულში ურმის საძებრად.

— ტყვილა მიდიხარ... არავინ არ გათხოვებს! — გააყოლა სიტყვა
დათიამ.

— გაწყვა შენი ენა! — შეუტია მას უმცროსმა ქალიშვილმა პელომ.

— არავინ არ გათხოვებს! — ჯიუტად გაიმეორა დათიამ.

— რატომ, ბიჭო? — მიეჭრა მარიამი.

— იმიტომ, რომ ბევრი მიდიხართ ერთად!.. ორ წყებად წასულიყ-
ვით, გერჩიათ... თქვენთვის საქონელს არავინ დალაღავს ამისთანა საქ-
ნარიან დროს! — არ იშლიდა თავისას დათია.

— რჩევას არავინ გკითხავს! — გულმოსულად შეუტია მარიამმა და
გაშორდა.

დათიას სიტყვა გამართლდა: ხარ-ურემი ვერც როსტომმა იშოვა.
ქალიშვილებმა შექნეს ერთი ალიაქოთი. ყოველივე მათი დაწყობილება
იშლებოდა. მარიამის და თალიკოს დამხედური — დედულიდან სად-
გურზე გამოგზავნილი — უსათუოდ უკან გაბრუნდებოდა, რაკი მათ და-
ნიშნულ დღეს ჩასულს ვერ ნახავდა; ამგვარივე საქმე მოუვიდოდა პე-
ლოსაც და კატულიასაც, რომელნიც მამიდისას მიდიოდნენ. ნატა-
ლიას ყველაზე უკეთ ჰქონდა საქმე — ერთი დღე რომ დაგვიანებოდა,
ზეგ მაინც ჩავიდოდა ქუთაისში და ამხანავის დღეობას არ დააკლდებო-
და მაგრამ რა — იმ დღის ნამგზავრს, დაღლილს, სად შეეძლო ისეთი
მონაწილეობა მიეღო მოლხენაში, როგორც წინა დღით მისულს და დას-
ვენებულს! ქალიშვილების გამწარებას საზღვარი არ ჰქონდა. მარიამიც
მეტად გაჭირვებული იყო. ბევრი ჩაქცევა და ჩანგრევა უნატრეს სო-
ფელ ადგილებს და განსაკუთრებით თავისას. ბევრი იწრიალეს, ბევრი
იქაქანეს, ბევრი იკაპასეს, დაბოლოს დედის რჩევაზე შეჩერდნენ: დილა
ადრიაანად ადგებოდნენ, ფუთებს დათიას აპკიდებდნენ, ფეხით ივლიდ-
ნენ რკინიგზის სადგურისაკენ მიმავალ გზაზე მცხოვრებ პელოს ნათ-
ლიის სახლამდის, იქ გამოართმევდნენ ურემს და მატარებელს ჩაუსწ-
რებდნენ თავის დროზე.

გადაწყვიტეს და კიდევაც ასე მოიქცნენ მეორე დღეს.

შეღამებული იყო, დათია რომ სადგურიდან დაბრუნდა. მარტოდ-
მარტო დარჩენილი როსტომი მოწყენით უჯდა ბუხარს და ნაქუჩის
ცეცხლს ეფიცებოდა.

— ჩაიყვანე? — უხალისოდ შეეკითხა იგი დათიას და თან ჩიბუ-
ხის ტარის პირიდან გამოუღებლად, ზანტად გააპურტყა განზე.

— ჩაიყვანე! — მიუგო დაღლილ-დაქანცულმა დათიამ, რომელიც
ბუხრის გვერდზე მიეყუდა და გაციებულ ხელებს თბობა დაუწყო.

— კარგი ქნეს, ფეხით რომ წავიდნენ, თორემ ბევრს გვარბენინებ-
დნენ ბიჭო, სანამ გავისტუმრებდი! — თქვა როსტომმა.

— აბა რა!.. მოგვეშობოდნენ თუ!

ორთავე მიჩუმდა.

— ხომ არა დაუბარებია რა, ბიჭო? — რამდენიმე ხნის სიჩუმის შემ-
დეგ იკითხა როსტომმა, უფრო იმისთვის, რომ დათიასთან ლაპარაკში
გაბმულიყო, თორემ მისთვის სულ ერთი იყო, დაბარებულის აღსრუ-
ლებისათვის თავს არ გაიტეხდა.

— შენთან არაფერი დოუბარებიათ, — მიუგო დათიამ.

— აბა ვისთან, ბიჭო?

— მე დამიბარა ქალბატონმა!

— რაო?

— შეიძლება დამაგვიანდესო და საბუდრები დაბწენიო და თავის
დროზე ქათმები დააჯინეო... შეიძლება ზაფხულზე სტუმარიანობა შეგე-
ხვდესო... ქათმები ბლომად დაგვჭირდებაო.

— დიდხანს დამაგვიანდებაო?

— რა ვიცი!.. შეიძლება დამაგვიანდესო... დააგვიანდება უთუოდ,
აბა რა!

— ჰოდა, ისე ქენი, როგორც დაგიბარა! — და როსტომმა ისევ ზან-
ტად გააპურტყა.

მუსაიფი შეწყდა. დათიამ მოიტანა დაბალი ხის საჯდომი და ბატო-
ნიც და მოსამსახურეც ხმაამოუღებლად ეთბობოდნენ მბუჟტავ ნაქუჩის
ცეცხლს. მალე ორივეს ყვინთიც მოერიო.

— უვახშმოდ ვრჩებით, ბიჭო?! — იკითხა რამდენიმე ხნის შემდეგ,
ალბათ, შიმშილისაგან გამოფხიზლებულმა როსტომმა.

— აბა, გამკეთებელი ვინ იყო?! მე თელი დღე გზაში ვიყავი გაკ-
რული! — მიუგო დათიამ.

— აბა, რაღას ვუყურებთ!.. დავწვეთ ბარემაც და ის იქნება!.. დი-
ლით კი, თუ კაცი ხარ, ცოტა ზაყუსკა მომიხერხე!

— კარგი! — მოკლედ მიუგო დათიამ.

როსტომი წამოდგა, გაიზმორა, ერთი კიდეც მიუშვირა ზურგი ბუ-
ხარს და, რა იგრძნო სითბო, ერთი შეხვანხვალდა, შეინძრა და მძიმე,

ზანტი ნაბიჯით გასწია ტახტისაკენ, რომელზედაც დათიამ ქვეშაგებულ დაუწყო და მოსასვენებლად მიეგდო.

გდებაში ამოკლებდა უხალისოდ მიმდინარე სიცოცხლის დღეებს პატიოსანი აზნაური, დიდებული სახლთუხუცესის მანველიძის შთამომავალი. თითქმის კარგად შეეჩვია იგი ამგვარ გდებას, მაგრამ ხანდახან მაინც ისევ გაიღვიძებდა მასში წინანდელი მანველიძე და მაშინ შესაბრალისად მიმართავდა თავის დათიას:

— სულ ასე ვეგდოთ, ბიჭო, აჰ?!

— აბა, რას იზამ? — მიუგებდა ერთგული მოსამსახურე, ერთადერთი არსება, რომელიც მისთვის ზრუნავდა და რომელსაც სულით და გულით მისთვის კეთილი სურდა.

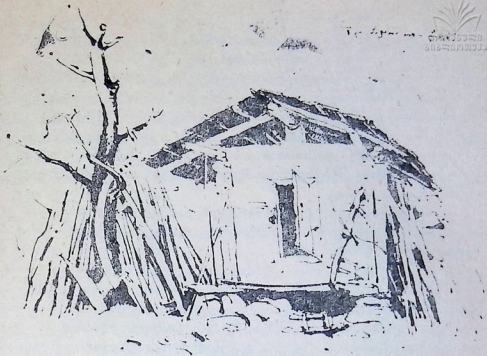
— ჯორი შემოიკაშმე, თუ კაცი ხარ!.. გევივლი ერთი სადმე!.. მეც მომეწყინა, ბიჭო!

— გეიარე მერე!.. გიშლის ვინმე თუ!

შეჯდებოდა როსტომი თავის გამხდარ, ბებერ ჯორზე, მიადგებოდა რომელიმე მახლობლად მცხოვრებ ნათესავს ან მეგობარს, რომ მწარე გულით მონდომებულს — ძველებურად მოეღხინა და ყმაწვილებთან სმაში გაბმულიყო, მაგრამ მეორე-მესამე ჭიქაზე უკვე მთვრალი იყო ხოლმე, მეოთხეზე კი ძილი მოეკიდებოდა და სუფრაზე ხერინავდა. დაბრუნდებოდა შინ და ისევ მიეგდებოდა თავის გამოყრუებულ სახლში.

ასეთ ცხოვრებას ატარებს დღეს საწყალი როსტომ მანველიძე, რომელსაც აღარც სახლთუხუცესის ჯავრი აქვს, აღარც მარშლების, აღარც ბანკისა, აღარც ოჯახისა; რომელიც აღარც ცოლის ამბავს კითხულობს, აღარც შვილებისას, — კარგად არიან, ავად არიან, სად არიან, ვისთან არიან? თხოვდებიან თუ ისევ ქალიშვილობაშივე ბერდებიან.

თუ ვინმე საქვეყნო საქმეებზე ჩამოაგდებს მასთან სიტყვას — ერთი გაჯავრებით ხელს ჩააქნევს, გესლიანად კარგად შეუტუროთხებს და ყველაზე გულგატეხილი, ყველაფერზე გულდაწყვეტილი — ყველასა და ყველაფერს ჭანდაბამდის გზას დაულოცავს, მიყუჩდება და ისევ თავისებურად მიეგდება.

ბაკულას ღორები

ის იყო, შარავნით მომავალმა ზენათიმ გზის შესამოკლებლად ღობეზე გადარება დააპირა და ზედ შედგა ფეხი, რომ გამწარებით წამოიძახა:

— ღმერთო, მომკალი!.. ღმერთო, მომკალი! — ჩახტა ეზოში და ქაჩანით გაენტო ეზოს ყურეში ყოფილ პატარა ბოსტნისაკენ.

— უიმე, უიმე!.. ღმერთო, მომკალი!.. პიტია!.. სასიკვდილე პიტია.. კიკილო! კიკილო!.. თქვენ მოუყვდით თქვენ დედას, თქვენ... პიტია... კიკილო! კი-კი-ლო-ო! — უცნაური ხმით გაჰკიოდა და თან მირბოდა ზენათი.

ამ ყვირილზე დაბალბალკონიან სახლიდან გამოვიდა თხუთმეტ-თექ-

გსმეტი წლის ქალიშვილი, რომელს უკან გამოსდია თმაგაბურძგვნილმა, ფეხშიშველა, პერანგის ამარა პატარა ბიჭმა.

— რა ამბავია, დედა, რა? — იკითხა ქალიშვილმა.

— რა და, თქვენი სიკვდილი!.. თქვენი არ გადარჩენა, შვილო, თქვენი არ გადარჩენა!.. თქვენ გოუწყდით თქვენს პატრონს, თქვენ!.. ველარ ხედავთ, თქვე გასაწყვეტლებო, რომ ამოგვადდეს... რომ ერთიანათ ამოგვადდეს?!.. თქვენ გაგიწყდათ მიწა... მოისპო თქვენი სახელი!.. დაგიდგათ თვალები!.. მიწა დაგეყარათ გასაწყვეტლებს, მიწა! — და ამ წყევლის წარმოთქმაზე შეჩერებული ზენათი ისევ ბოსტნისაკენ გაიქცა: უკან დაედევნა პიტიაც.

— ჰა, ტრუბია! ჰა, ტრუბია! — აყვირდა პატარა ბიჭიც და ამ ძახილზე სახლის ყურიდან გამოვარდა შავი, ბანჯგვლიანი ნაგაზი და ესეც ყეფით გავარდა ბოსტნისაკენ.

— ჰა, ტრუბია, ჰა, ჰა! — ყვიროდა ბავშვი და თან მისდევდა ძაღლს. ბოსტანში მყოფმა ძაღზე გამხდარმა ორმა ღორმა და ცხვარმა, ალბათ, კარგად იცოდნენ რა ღელსაც დააყენებდა მათ ტრუბია, გაფაციცებით უცმაცურებდნენ პირს პრასას, ჭლაცკს, ნიახურს, ოხრახურს — რაც კი პირს მოხვდებოდა, — შემდეგ ეცნენ ბოსტნის დაბალ რაგვს, ტრუბიას შიშით გაღონიერებულებმა შეამტვრიეს რაგვის ხმელი წნელი და გასაქცევად გამზადებულები სამივე შეუდგა შეღმართს. ტრუბია ყეფით დაედევნა უკან, დაეწია ერთს, სწვდა გამხდარ კანჭში; ღორი აჰყვირდა, წაიქცა და კოტრიალ-კოტრიალით ჩამოგორდა ქვევით. ნაგაზი ახლა გაეკიდა მეორეს, დაეწია, ამასაც ჩაასო თავისი ბასრი კბილები კანჭში და ესეც აჰყვირებული წააქცია და კოტრიალით გადმოუშვა ქვევით; დამფრთხალი ცხვარი კი საცოდავად ხან იქით მირბოდა, ხან აქეთ, შეშინებული, რომ ძაღლს არ ჩავარდნოდა საკბილავად. ტრუბია კი ღორების წვალებით კმაყოფილდებოდა. დაბოლოს ამასაც მოსწყინდა მათი წვალება, გაანება თავი, შესდგა და თავაწეული მისჩერებოდა კანჭებდასისხლიანებულ პირუტყვებს, აღმართს რომ შეუდგნენ.

ზენათი კი ბოსტანში ჩამჯდარი დაუცხრომლად ქაქანობდა და გაჰკიოდა რაც ხმა ჰქონდა, გულგახეთქილი, რომ ხედავდა ასე შეუბრალებლად მოსრესილს თავის ნამუშევარს.

— ისე კაცის ამოგდება გაგონილა ქვეყანაზე?! თქვენ ამოგივარდათ თქვენი პატრონი... თქვენ ამოგივარდათ თქვენი პატრონი ძირიან-ფესვიანად, რავარც თქვენ ეს ჩემი ბოსტანი ამომიგდეთ!.. აოხრდა თქვენი პატრონი, რავარც თქვენ აქაურობა ააოხრეთ!.. მოისპო თქვენი პატ-

რონი ისე, რაგაც ეს ჩემი ნაშრომი მოსპეთ და გააქრეთ!.. ისე გაქრა თქვენი პატრონი... გაქრა ქვეყნის პირიდან!.. თქვენი პატრონი დასწყევლა ჩემმა გამჩენმა... დასწყევლა და მოსპო მამა ზეციერმა! — ყვიროდა ზენათი რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, რომ შეღმართის წვერზე წამოსკუპებულ ქოხში გაეგონათ მისი გულისწყრომა.

რასაკვირველია, იქ ესმოდათ მისი ქაქანი, მისი ლანძღვა, წყევლა, მაგრამ პასუხს არავინ აძლევდა და არც არავინ ჩნდებოდა. ეს კიდეც უფრო აბრაზებდა ბრაზმორეულ ადამიანს და მის ლანძღვა-გინებას დასასრული არ ეძლეოდა.

— ასე არ შეიძლება, გალაქტიონ, არ შეიძლება, მითქვამს შენთვის! — გაალმასებული დაუხვდა ზენათი სამუშევრიდან საღამოს შინ დაბრუნებულ ქმარს.

— არ შეიძლება, გეუბნები! რაცხა უნდა იღონო, თვარა ამოგვადდეს და ეს არის!.. ამოგვადდეს ერთიანად!.. ხმა უნდა ამოიღო!.. თუ არა და მითხარი და აღარ შევაკლავ თავს არც ყანას და არც ბოსტანს... ყველაფერს მივატოვებ!.. იმისთვის ვეწვალო, რომ ოხერ ბაკულას ღორებს შევაჭამო ჩემი ნაცოდვილარი?! ბაკულას ღორების გამოძღომისათვის ვიკლა თავი?! მითხარი, ბატონო, თუ არაფერი გვეშველება, მითხარი და აღარ ვიცოდვილებ! ყველაფერს თავს დავანებებ, თუ ბაკულას ღორების საოხრებლად უნდა გახდეს ჩემი ნამუშევარი!.. მივატოვებ ყველაფერს და მოსვენებულად ვიქნები!.. გულის ხეთქვას მაინც გადავრჩები! არა, რატომ, კუჭგამხმარ ბაკულას ღორებს რატომ უნდა შევაჭამო ჩემი ნაცოდვილარი?! გაუჩუმდი, გაუჩუმდი... ნუ გაცემ ხმას!..

— ახირებული ხარ ერთი შენც! — წყენით მიუგო გალაქტიონმა. — ვინ გოუჩუმდა, მარა იმ ოხერთან რომ არაფერი გამეწყო?! პირადად წავეკიდე, კაცებიც მიეუგზავნე, დავემუქრე ასე გიზამ, ისე გიზამ-თქვა, მარა სინდისდაკარგულთან რა გაგივა! დასწყევლოს ღმერთმა ის ღლე, როცა მაგ ოხერი იმ ჯაგებში დასახლდა!.. რა მოსვენებულად ვიყავით!..

— დასწყევლა ღმერთმა, დასწყევლა ღმერთმა ვიძახოთ!.. რაიმე საშვალეა უნდა ვიხმართ, თვარა მარტო დასწყევლა ღმერთმა ძახილით ბევრი გაგიკეთდება... მე გეტყვი, საშველი დაგადგება!.. ამით არაფერი გვეშველება, ადამიანო, არა, არა!

— მაცალე, ბატონო, ეგებ რამე ვიღონო... მაცალე!

— მაცალე, მაცალე — ამას კაი ხანია იძახი და საქმე თუ ხდება, თვარა საშველი არაფერი გვეძლევა!.. როდემდი უნდა იყვეს ასე? ასე

რავა უნდა გადაათელიო კაცმა თავი იმ წუნწკლიანს!.. სულ შენი ბრალია, შენი ბრალი!.. თითქო ერიდები იმ გასაწყვეტლებს!..

— ვინ ერიდება, ერთი შენ კიდე! — გაჯავრებით წამოიძახა გალაქტიონმა. — ვინ ერიდება?.. რაში უნდა მოვერიდო, მითხარი ერთი?!

— აბა რაა? სამართალი რავა ვერ ვიშოვო, თუკი კაცი მოვინდომებ!

— ჰო, სულში ვიჩივლო?

— ვიჩივლებ, აბა!.. მივათრევ ოხერს და მუდრევს... არაფრით არ დაგზოგავ!..

— დიახ, სულში მიათრევ და დაიმედებული იყავი, რომ შენი სიმართლე გაგამარჯვებინებს, დიახ!.. ვიცი მე სულის საქმე!.. უნდა გადაჰყვე საჩივარს და ბოლოს, ვინ იცის, რავა შეგიტრიალებენ ნათელ საქმეს!.. არა, შენ გენაცვალე, თელათ რომ ყველაფერი ამიოხროს, სულში ფეხს ვერავეინ შემადგმევინებს, ვერა! — გადაწყვეტილებით წარმოთქვა გალაქტიონმა. — ვიცი მე სულის ამბავი!.. არა, საქმეს სხვა გზით უნდა შემოუაროთ! — დაატანა მან.

— სადაა მერე ეს სხვა გზა? — ცხარობდა ზენათი.

— გეუბნები, მაცალე-თქვა... მოვიფიქრებ... ჯერ ვერ გამოვნახე... მაცალე და გამოვნახავ!..

— ა, ბატონო, გვიცლია და ვნახავთ! მარა ეს მითქვამს შენთვის, გალაქტიონ, თუ ასე გაგრძელდა, მე ხელს აღარაფერს მოვკიდებ, იცოდე... რაზე ვიწვალო... რისთვის ვაკლა ჩემი თავი?! ბაკულას ღორების საძლომის მოსაყვანად ვიშრომო?..

— რაცხას ვიღონებ, შე ქალო! ვიღონებ, ოღონდ მაცალე!.. საიმედო გზას გამოვნახავ და გადავრჩები მაგ დაწყევლილ მეზობელსაც და შენს წყრომასაც! — ღიმილით დაათვა გალაქტიონმა. — კი, შენ ნუ მომიკვდები!

რამდენიმე დღის შემდეგ გალაქტიონი დაბა N-ს გაემგზავრა თავის ცოლის ნათესავთან, ალექსანდრე შარაქაძესთან, რომელიც თარჯიმნად მსახურობდა მაზრის სამმართველოში.

დილა იყო, როცა იგი ჩავიდა დაბაში და რადგან ალექსანდრე შინ აღარ დაუხვდა, სამმართველოში მივიდა მასთან.

— ოჰ, გალაქტიონს გაუმარჯოს! გაუმარჯოს გალაქტიონს! მხიარულად შეეგება ყმაწვილი კაცი გალაქტიონს! — საიდან? რა ამბავია, რამ გაგსარჯა?.. ხომ მშვიდობით, კარგად!..

— გმადლობთ, შენი ჭირიმე!.. ვართ ღმერთით ერთგვარად, თქვენ-

გან დაგიწყებულის, დაკარგულის!.. ვართ, რაგვარც მოგეხსენება საწყალი

კაცის ამბავი! — მიუგო თავის შებრალებით გალაქტიონმა.

— ზენათი ხომ კარგადაა?..

— გმადლობ... არის ისე.

— რა ხანია არ მინახავს!

— მერე ასე უნდა!.. ნამეტანი დაგვივიწყე, შაშა ჩემო!.. სულ აღარ გავგეხსენე... მართალია, პატარა კაცები ვართ, მარა რაც რომ იყოს, რაც უღირსნი გყავდეთ, მაინც ნათესავები გყავართ... საწყლები ვართ, მარა ამიტომ კი არ უნდა მოგვიძულოთ თქვენი სთანებმა... უფრო უნდა შეგვიბრალოთ და შეგვიწყალოთ ხოლმე!

— ღმერთმა ნუ დაგვივიწყოსთ, რას ამბობ, შე კაციო!.. აბა, კარგად ხართ?

— გახლავართ!.. ვებრძვით საწყლები ცხოვრებას რაც გავგეწყობა, მარა რაი, მაინც საწყლად ვართ და ვიქნებით ჩვენს დღეში.

— რამ გაგასაწყლად, შე კაი კაციო! — მხიარულად მიაძახა ალექსანდრემ და მხარზე ხელი დაადო.

— საწყლები ვართ, შენი ჭირი შემეყაროს, უსაშვალონი, აბა რა ვართ! ვისაც უნდა, ჩვენ გვაწუხებს და ჩვენ გვჯობნის!.. შემფარე არავინ გვყავს! — ნალვლიანად წარმოთქვა გალაქტიონმა.

— ვილაცას შეუწუხებინხართ, გალაქტიონ, გეტყობა!.. და ძალიანაც შეუწუხებინხარ, გეტყობა!

— სწორედ მასეა და იმიტომაც მოგაშურე, შენი ჭირიმე!.. აგერ მობრძანდი და მოგახსენებ ყველაფერს! — გაიწვია ოთახის თავისუფალ ყურეში ალექსანდრე.

— მართალია, უჩემოთაც ბევრი მაწუხებელი გყავს, შაშა, — დაიწყო გალაქტიონმა, როცა ორივენი დასხდნენ, ისე რომ მათ მუსაიფს ვერავინ შეუშლიდა, — მარა ჩვენთვისაც უნდა შეიწუხო თავი... ღმერთი მოიმადლიერე, ყურადღება მოგვაქციე... შეგვეწიე! არც ისე შორებლები ვართ, შენი ჭირი შემეყაროს, რომ ჩვენი გასაჭირი არაფრად მიიჩნიო!.. მე თუ არა, შენი ნათესავი ქალი, შენი სისხლ-ხორცი მაინც შეიბრალო!.. ერთობ შეწუხებულია შაშა ჩემო, მეტისმეტად შეწუხებულია და იმიტომ მოგაშურე!

— თუკი რამე შემიძლია!..

— კი შეგიძლია!.. რაგვა არ შეგიძლია!.. შენ თუ არ შეგიძლია, აბა, ვილას შეუძლია!

— თუკი მასეა, კი ბატონო... ვინ ოხერი!.. რაშია საქმე?

— სულ უბრალო საქმე შენთვის...

— ჰო!

— ერთი კაცი უნდა შემიშინო...

— რავა?! კაცი შეგიშინო?! — შეეკითხა გაოცებული ალექსანდრე.

— დიახ!.. ერთი ოხერი, ყოვლად გაფუჭებული მეზობელი გამიჩნდა, ის უნდა შემიშინო!

— რარიგად, გალაქტიონ?!.. შეეშინდება ჩემი?!.. — სიცილით ეკითხებოდა ალექსანდრე.

— კი შეეშინდება! და უნდა შემიშინო, შაშა!.. შენთვის ეს არაფერი იქნება, ჩვენთვის კი დიდი რამე! ერთი დღე დაკარგო ჩვენთვის — რა უნდა იყოს შენთვის... ისეც ისე, რომ იმ დღეს ტკბილად გაატარებ და ისიამოვნებ!.. მართალია, ჩვენისთანა საწყალი ნათესავი მაწუხებელია, ჩვენზე უკეთესებს სცნობ და მათთან ხარ გართული, მარა ღმერთი შეგეწევა, ჩვენისთანა საწყალს და გაჭირვებულს რომ გადმოხედავ ხანდისხან!.. ჰოდა, იმას გთხოვ, მიკადრო შენი ღარიბი ნათესავი, მეწვიო ჩემს ღარიბ ოჯახში... ერთი დღე გაატარო ჩემს ქოხში!.. შენთვის ეს არაფერი იქნება, ჩემთვის კი დიდად ეღირება, დიდად დაფასდება. კუთხე-მეზობელი გეიგებს, რომ სულ უპატრონო არ ვყოფილვარ... რომ ჩვენც გვყოლია შემწე და მფარველი... რად ეღირება ეს ჩვენთვის, ჩემო შაშა?! ერთხელ მაინც ხომ უნდა ნახო შენი ნათესავი... მოხვალ, ისიამოვნებ, დროს გაატარებ და წამობრძანდები... მე კი ამით ძალიან შემეწევი!

— კი, ბატონო, დიდი სიამოვნებით!.. თუ ამაზე მეტი არაფერია, ეს რა! — სიცილით თქვა ალექსანდრემ. — სულ ადვილი საქმე ყოფილა!

— შენ არ მომიკვდე, სხვა არაფერი.. მარა შენთან ერთად თქვენი სეკრეტარიც მაწვие, შაშა!

— ჩვენი სეკრეტარი?! — გაიკვირვა ალექსანდრემ.

— სეკრეტარი!.. უსათუოდ შენთან ერთად უნდა მაწვიო!

— რუსია, კაცო! ქართული ინჩი-ბინჩი არ იცის!

— უსათუოდ უნდა მაწვიო! — მუდარით მიმართა გალაქტიონმა. — შენთან ისიც დევინახოს ჩემმა კუთხე-მეზობელმა ჩემს ეზო-ნიადაგზე!.. გეფიცებით, სიამოვნების მეტი არა შეგხვდებათ რა... სადილს მიირთმევთ, ისიამოვნებთ და წამობრძანდებით და ეს იქნება!

— კი მარა, აქ რაღაც ამბავია! — ველარ მოითმინა და ღიმილით უთხრა ალექსანდრემ. — შენ რაღაც სხვა განძრახვა გაქვს!

— არ მოგიკვდეს ჩემი თავი, თუ დამიჯერებ, არაფერი სხვა გარდა იმისა, რომ თქვენისთანა თვალსაჩინო პირებით თავი დევიფარო

მაწუხებელი მეზობლისაგან!.. თქვენისთანა პირებს რომ ჩემს ქოხში დაგინახავენ, იტყვიან, რომ სულ უპატრონოდ არ ვყოფილვართ და მტერი შეშინდება, მოგვერიდება, ისე თამამად ველარ მოგვბედავს!..

— ეს ჩვენი შესაშინებელი კაცი ვინ არი, გამაგებინე ერთი! ეგებ ისეთი იყოს, რომ თავად შეგვაშინოს იმის მაგივრად რომ ჩვენ შევაშინოთ! — იცინოდა ალექსანდრე.

— კაცმა რომ შეხედოს მართლაც შეეშინდება, ისეთი შეხედულობისა!

— ვინაა, რა კაცია, გალაქტიონ?

— მეზობელია ჩემი... ჩემი მოგვარე!... ვიყავით ამდენი ხანი, შენ გენაცვალე, ჩემს პაწია კარ-მიდამოზე მოსვენებით... ახლო არავინ მყავდა მეზობლად... არავის ვაწუხებდი, არავინ მაწუხებდა! ვცხოვრობდი ჩემთვის... მიხაროდა!.. მოგეხსენება, რა სარიდალია ახლო მეზობელი, და თუ ნამუსს დაშორებული გაგიჩნდა, ხომ გაგიმწარდება ადამიანს სიცოცხლე და ეს არის... ასეთი უბედურება მეწია მეც!.. გამიჩნდა მეზობელი ყოვლად გაფუჭებული, სინილისდაკარგული ადამიანი... ამიკლო, შაშა ჩემო... ამიკლო, აღარა ვართ მისგან!

— ვინაა?

— ისევე ჩემი მოგვარე!.. ამას წინათ გამოეყო ძმას... წამოიღო, რაღაც ქოხი რგებოდა, ჩადგა ჩემს ზევით ჯაგებში, ისეთ ადგილას, რაღა იფიქრებდი, თუ იქ როდისმე ადამიანი დასახლდებოდა... ეგ, რასაკვირველია მისი საქმეა, ღმერთმა მშვიდობა მისცეს, ჯანდაბაში წასულა, კისერი უტეხია, უარეს ადგილსაც გადაკარგულა — მე არ შეეწუხებდები ამისთვის — მარა მისმა მეზობლობამ ამომავდო კაცი, ნამეტან ზარალს მაყენებს, შაშა!.. არა აქვს საქმელი, არა აქვს სასმელი, ყრიან საცოდავად... ოჯახში, როგორც იცი, ყავს წვრილფეხი, მარა რომ არ ყოლებოდა, ერჩია... თავისათვის საქმელი რომ არა აქვს, პირუტყვს რარიგად შემოუაროს!.. უყრია მშვიერი, შეწუხებული, შიმშილისაგან გამწარებული... ჰყავს დამწყვრელი და ეს მშვიერი პირუტყვები, კუჭი რომ ეეწვისთ ხოლმე, ისე ჰყვირდებიან და წკნავიან, რომ იქ დაბლა ჩვენ ვიწვით მათი საცოდაობით, ისეთი ხმა მოდის!.. გული შეგიწუხდება ადამიანს!.. მარა ეს რაა, უბედურება ის არის, ამ შიმშილისაგან გამწარებულებს რომ გამოუშვებენ სამწყროვიდან.. მაშინ არი ჩვენი შეწუხება... თავის მახლობლად რას ნახავენ, ეკლისა და ბარძგების მეტი არაფერია... დეეშვებიან ჩვენკენ... ეზოს ყურეში პაწია გვარჩიანი ბოსტანი გვაქვს... ზენათის ნაკეთებია... მოაშურებენ პირდაპირ

აქეთგენ უსათუოდ! მოვარდებიან და, ერთი თვალის დახამხამებაში, სულ ერთიან გადაჭამენ, გადასისნიან, აღარაფერს დატოვებენ! კეტა რომ უბრაგუნო, ვერ მოაშორებ, ისეთი რაღაც დაწყევლილებია — ალბათ, შიმშილისაგან რომ გამწარებული არიან. ძაღლი მყავს ბედათ იმისთანა, რომ სისხლით შეღებავს ხოლმე მათ და იმისი შიში აქვთ კიდეც, თვარა ჩვენი საშველი არაფრით იქნებოდა!.. ვეზვეწე, ვემუდარე, ნუ ამომაგდებ-თქვა, ჩამომაშორე ეს შენი ღორები და ცხვრები-თქვა, კაცებიც მივუგზავნე, ეკლესიაზე ხალხში შევჩივლე, მარა არ იქნა, არაფერი არ გამოვიდა; სულში ვერ წევედი საჩივლელად... მეშინია! ჯერ საქმეს დასასრული არ მიეცემა, მერე მოწმეების თრევა, მათი ჭმევა-სმევა, ხარჯი, გაცდენა და ბოლოს შეიძლება საქმე ისე შემოგიტრიალონ, რომ ბრალი მე დამდვან, რომ პატარა ბოსტანი მქონებია და საკმარისად ვერ ძლებიან შიგ იმ ჩემი მეზობლის ღორები!

ალექსანდრემ ამაზე გულიანად გადიხარხარა.

— კი, ადვილად შესაძლებელია!.. სულში სწორედ ვერ შევალ... ცეცხლივით მეშინია, ამიტომ მოგატანე ახლა შენ... მეტი გზა არ მაქვს! სხვანაირად უნდა შემოვუარო საქმეს... თქვენი ერთი ფეხის დაბაკუნება ათასწილად მირჩევნია სასამართლოში თრევასა და წოწილს!.. ერთს თვალებს გადმოუბრიალებთ, ხმამაღლა შესძახებთ ისე, რომ კანკალს დააწყებინებთ ქე რომ იცით, და საქმეც მოგვარდება... ჰოდა, იმიტომ გთხოვთ, რომ თქვენებურად შემიშინოთ ის ჩემი მაწუხებელი!

— კი მარა, რარიგად შევაშინოთ მაინც?.. უჩივი და დავიბაროთ, თუ როგორ? — იცინოდა ალექსანდრე.

— არა, შენი ჭირიმე, არა!.. მაგდენზე რაღა გაგრჯით!.. თქვენ ოღონდ მობრძანდით ჩემსას, სადილი მიირთვით — დაგინახონ ჩემსას, დაგინახონ, რომ თქვენისთანა კეთილები მყავს მფარველად და სხვა არაფერი!

— შეშინდება მერე ამით ის შენი მეზობელი?

— კი შეშინდება!.. რას ბრძანებთ! — თქვენ დაგინახავსთ და სული კოჭებში არ ჩოუვა?!.. რას ბრძანებთ!

— აბა, კარგია... რაკი მასეა! — სიცილით წამოიძახა ალექსანდრემ. — ეგ სულ იოლი საქმე ყოფილა!

— მომავალი კვირისათვის უნდა დამავალით!.. გზის ნუ შეგეშინდებათ... შორი არ არის, გზა კარგია... კრეულაზე ხიდია ჩატეხილი, მარა ახლა ყველგან მშვენიერი ფონია... სულ არ შეწუხდებით, სულ!

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მემორიალი

სეკრეტარი უსათუოდ უნდა მაწვიო, შენს სულს დავენაცვლე... უსათუოდ!..

— ა ბატონო, წამობრძანდით... ვუთხრათ!
გაიარეს ხალხით გაჭედული სამმართველოს რამდენიმე ოთახი და შევიდნენ ოთახში, სადაც განიერ მაგიდას უჯდა შუახნის გრძელწვერა, თვალმდებრილი მოხელე, სამაზრო სამმართველოს კანცელარიის უფროსი.

— რა ამბავია? — ქართულად ჰკითხა მან ალექსანდრეს და თვალი გალაქტიონს გადაავლო.

— ვასილ ივანიჩ, ეს გახლავთ ჩვენებული აზნაური გალაქტიონ ხოსოლიანი... გთხოვთ პატივი სცეთ და კვირას ეწვიოთ სადილად ოჯახში! — რუსულად უთხრა მას ალექსანდრემ.

ვასილ ივანიჩი გაკვირვებით მიაშტერდა ალექსანდრეს.

— ჩტო ეტო ზნაჩიტ?! — იკითხა მან.

— გთხოვთ ეწვიოთ სადილად. სხვა მეტი არაფერი! — მიუგო ალექსანდრემ.

— საიდან!.. მე მაგ თვალითაც არასოდეს არ მინახავს!.. აქ ხრიკი იქნება რაღაც!.. დაიკარგოს იქით! — წაილაპარაკა ვასილ ივანიჩმა და ისევ განაგრძო შეწყვეტილი წერა.

— არაფერი ხრიკი არაა, ვასილ ივანიჩ!.. მაგას უნდა, რომ ჩვენ შევეუშინოთ ერთი მისი მაწუხებელი მეზობელი!

— შევეუშინოთ?.. — გაოცდა სეკრეტარი.

— ჰო! — სიცილით უთხრა ალექსანდრემ.

— მერე მე რა საფრთხობელა მნახა?!.. რას მიედ-მოედებით! — წამოიძახა მან.

გალაქტიონი შიშმა შეიბჰრო: ეს კაცი ისე ლაპარაკობდა, რომ უარს ამბობდა, ეტყობოდა. მაგრამ ალექსანდრემ ერთი გადახედა მას და მერე თავისი მოქნილი ენით დაწვრილებით მოუყვა ვასილ ივანიჩს გალაქტიონის ამბავი იმგვარად, რომ ის კიდევ გააცინა გულიანად.

— ნუ ნაპუგაემ, ჩორტ ვოზმი, ესლი ტაკ! — სიცილით წამოიძახა მან.

გალაქტიონი შეიშმუშნა.

— რაო, შაშა... შენი ჰირიმე?! — გაუბედავად შეჰკითხა მან ალექსანდრეს.

— თანახმაა... მოდის! — მიუგო მან.

— ცაუდით!.. ცაუდით! — მხიარულად უთხრა ვასილ ივანიჩმაც.

გახარებულმა გალაქტიონმა დაბლად თავი დაუკრა მადლობის ნიშნად და გახალისებულმა ისევ ალექსანდრეს მიმართა:

— აბა, შაშას ჭირი შემეყაროს!.. კვირას მოგვლით უსათუოდ, მიირთმევთ სადილს და წამობრძანდებით გინდ იმ საღამოსვე, გინდ დილაადრიანად... საქმე არ დაგიბრკოლდებათ! — ზვანხვალობდა გალაქტიონი.

— ნაპუგაიმ, ნაპუგაიმ! — იცინოდა მდივანი, — ოღონდ ღვინო კარგი იქნეს, თორემ ისე ვერ შევაშინებთ!.. ხომ აქვს კარგი ღვინო?

— რაო, შენი ჭირიმე, რას ბრძანებს? — იკითხა გალაქტიონმა.

— ღვინო თუ გაქვს კარგიო?

— იცოცხლეთ!.. საუკეთესო ღვინოს მოგართმევთ!.. რომ არ მქონდეს, ვიშოვი... თქვენისთანა პირებს ჩემს ოჯახში დავინახავ და ცუდ რამეს მოგართმევთ, რაღა გეკადრებათ!.. აბა, შაშა, შენი ჭირიმე, კვირას უსათუოდ!..

— კარკი, კარკი!.. მოუდის, მოუდის! — მხარზე ხელის დარტყმით უთხრა ვასილ ივანიშმა გალაქტიონს, რამაც ის კიდევ უფრო გაახარა.

გალაქტიონმა რამოდენიმეჯერ თავი დაბლა დაუკრა, სახეგანათებული ოთახიდან გამოყვა ალექსანდრეს და ისევ მიმართა მას მუდარით:

— შენ სულს ვენაცვალე, შაშა!.. თუ ჩემი ოჯახის სიკეთე გასურს, ა, ახლა დევიანახვ!.. არ გადამითქვიათ დანაპირები!.. გამხადე შენი საუკუნო მონა-მოსამსახურედ!

— კი ბატონო, კი!.. გადაწყვეტილია... კვირას უსათუოდ შენთან ვართ!.. შენსას ვქეიფობთ!

— თუ შეგხვდესთ იმისთანა ვინმე, რომ მხარი დაგიმშვენოსთ და თქვენი სასიამოვნო იყვეს, ნუ დამირიდებთ, წამოიყვანეთ ისიც!.. ერთი სიტყვით, ისე მოდით, რომ თქვენდა გულისაჭერად დრო გაატართ, მასპინძლობა კი ჩემს კისერზე იყოს!.. ისეთი დრო უნდა გაგატარებინოთ, რომ სამახსოვნოთ გექნესთ!.. კი!..

— აბა ჰე, აბა ჰე!... ჩვენც მაგისათვის მოვემზადებით! — მხიარულად უთხრა ალექსანდრემ.

— აბა, ახლა მე გავსწევ და აქედანვე შევუდგები თადარიგს, რომ თქვენდა საკადრისად დაგიხვდეთ, როგორც თქვენისთანა პატიოსან პირებს შეეფერება!.. აბა ასე, შაშას ჭირიმე, ასე, შენ გენაცვალე! — დასასრული აღარ ეძლეოდა გალაქტიონის მუდარას და ზევწნას. დაბოლოს, როგორც იქნა, გამოემშვიდობა ყმაწვილ კაცს და სიხარულისაგან აფრენილმა, რომ საქმე სასურველად ეწყობოდა, გასწია შინისაკენ.

სახლში დაბრუნებული გალაქტიონი მეორე დღიდანვე შეუდგა სტუმრების მიღებისათვის თადარიგს. ოჯახში დილიდან სადამომდრ მხოლოდ იმის შესახებ იყო ლაპარაკი, თუ რა მოემზადებინათ დარბაზი გორ მოეწყოთ ყველაფერი ისე, რომ სტუმრებს სიამოვნებოდათ. არც გალაქტიონს, არც ზენათის არაფერი არ ეშურებოდათ ამათვის, რაკი მათგან დიდ სიკეთეს გემოელოდნენ. მეზობლებშიაც გაიგეს, რომ ხოსოლიანებისას უცხო სტუმრებს მოელოდნენ კვირისათვის და ყველა დაინტერესდა მათი დანახვით. მხოლოდ ბაკულას ღორები და ცხვარი თავისას მაინც არ იშლიდნენ და იმ კვირაში ბარე ორჯერ მოინახულეს მათი საყვარელი ზენათის ბოსტანი.

— მაცალეთ, მალე ყველას გაგიჩნთ მუხლებში კანკალს, მალე! — იმუქრებოდა გალაქტიონი. — მალე სულ სხვა გუნებაზე მეყოლებით ყველა!.. დაგიდგებათ თვალები! — დაიმედებულად ამბობდა იგი.

სანატრელი კვირაც გათენდა. ზენათის ყველაფერი დამზადებული ჰქონდა სტუმრებისათვის: ცხვარი, ინდაური, ქათმები, აუარებელი ხაჭაპური, გომიჯები, ნაშოვნი იყო მშვენიერი წითელი ღვინო. დილიდანვე მომყოლი კაცი აახლეს დაბაში და კიკილო გზაზე დააყენეს მოდარაჯედ, რომ ეცნობებია ღროზე ცხენოსანი სტუმრების მოახლოება.

დღე საგანგებო კარგი გათენდა.

ჯერ აღრიანი იყო კიდეც, სტუმრები რომ გალაქტიონის ეზოში ჩამოხტნენ, სადაც მათ დიდი მოწიწებით შეეგებნენ გალაქტიონი და ზენათი თავიანთი შვილებით.

რადგან ჯერ წირვა გამოსული არ იყო და ეკლესიაც ახლოს იყო, სტუმრებმა უარი არ თქვეს ეკლესიაში წასვლაზე, რამაც დიდად გაახარა მასპინძელი. გალაქტიონი თავად ეახლა თავის სტუმრებს და მის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონებია, როცა ხედავდა, თუ რა მოწიწებით აძლევდა სალამს მის სტუმრებს ნაწირვებს ეკლესიის გალავანში გამოფენილი ხალხი.

— ნუ ჩტო, პუგაიუტსია? — ღიმილით, ხმადაბლა წაულაპარაკა ეასილ ივანიჩმა ალექსანდრეს.

— ალბათ! — სიცილითვე მიუგო მან. — ჩვენი მასპინძელი ერთობ მხიარულადაა... ალბათ, ატყობს! — ეშმაკურად დაატანა მან.

ეკლესიიდან შემატებული კამპანია ჩამოვიდა გალაქტიონისას, უცხო სტუმრებს მიემატა ახალგაზრდა მღვდელი და გალაქტიონის რამდენიმე მეზობელი.

რადგან დღეც ხელს უწყობდა, ეზოშიაც ფართოდ შტოგაშლილი

ცაცხვი იყო, გადაწყვეტეს სუფრა ამ ცაცხვის სასიამოვნო ჩრდილში გაეშალათ.

ერთ წამში სუფრა აივსო ათასნაირი ნამზადებულობით, ღვინიანი ბოთლებით, პატარ-პატარა ნიტრებით და ჭიქებით. პატარა საზოგადოება მხიარულად შემოთუსდა სუფრას; ამ მხიარულებას ხელს უწყობდა გალაქტიონის გულუხვობა, ზენათის თავგადადებული მსახურება და განსაკუთრებით ის მშვენიერი, მართლაც და სანაქებო ღვინო, გალაქტიონმა რომ სტუმრებს მიუტანა. სადღეგრძელო სადღეგრძელოზე ისმებოდა ძალადაუტანებლად, სიამოვნებით; ყველანი უსურვებდნენ მასპინძელს სიკეთეს, ბედნიერებას, მშვიდობიან ცხოვრებას, მტრის აშორებას და ყველა მათი შემაწუხებლის დამხობას.

ზენათიც და გალაქტიონიც სიხარულისაგან, რომ ასეთი შნოიანი ნადიმი ჰქონდათ, ცაში დაფრინავდნენ. სიხარულმა უფრო იმატა, როცა მეტისმეტად გამხიარულებულმა ვასილ ივანიშმა, რომელიც უბრაგონოდ სცლიდა სტაქანს სტაქანზე, ზენათისთან, თუმცა ბანცალით, მაგრამ მაინც ითამაშა ლეკური და შემდეგ ჩააცვიდა მის გვერდით მჯდომ მოძღვარს და საშველი არ მისცა ზეზე წამოაგდო ლეკურის სათამაშოდ.

— პლაში, პოპინა, ჩორტ ტებია პობერი! ნუ! — იძახოდა იგი და ამასთანავე მუშტებს ურტყამდა კისერში მეორე გვერდით მჯდომარე ალექსანდრეს, ხან გულში იკრავდა და უშვერი სიტყვებით უთავაზუბოდა. მღვდელმა შემოიკრა თავისი ანაფორის კალთები და ერთი-ორი ჩამოუარა. საერთო სიცილს და მხიარულებას დასასრული არ ჰქონდა. მადლიერი გალაქტიონი მადლობის ნიშნად ხელზე ემთხვია მოძღვარს, მერმე გადაეხვია ალექსანდრეს და გულმხურვალედ გადაკოცნა.

სწორედ ამ დროს მოისმა ტრუბიას გამწარებული ყეფა. ზენათი, რომელიც ალექსანდრეს ფეხით იყო მოფთხნილი და ესიყვარულებოდა მას, ამის გაგონებაზე წამოვარდა ზეზე და ბოსტინსკენ გადიხედა; აქეთკენ გავარდა კიკილო და, რადგან ყეფა არ წყნარდებოდა, აქეთკენვე გაიქცა პიტია, რომელსაც შეშფოთებულმა ზენათიმ გადულაპარაკა:

— პიტია! გადიხედე, შვილო, რა ამბავია!

მაგრამ გადახედვა საჭირო აღარ იყო ამბის გასაგებად. ცხადი იყო, რაც ამბავი იყო. ბოსტინიდან ცაცხვისაკენ გიჟურად მორბოდა ორი ღორი, მათ უკან ორი ცხვარი, მორბოდნენ შურდულივით, სადაც სუფრა იყო გაშლილი; უტიფრად ეცნენ და შევარდნენ სუფრის ქვეშ და თუ-

ცა ყოველი მხრიდან რტყმევით და ცემით უმასპინძლდებოდნენ, მაგრამ თავგამოდებით, უტიფრად არ იცვლიდნენ ფეხს და ფაცურობდნენ, რომ რაც შეიძლებოდა მეტი რამესათვის მოედვით ტუჩი. ალბათ, საჭმელების სუნმა გააბრუა და თავდავიწყებამდის მიიყვანა დამშეული ოთხფეხი და აღარ ერიდებოდნენ აღარც ტრუბიას კბილებს, აღარც იმ ჯოხებს, რომელსაც გალაქტიონთან ერთად თავაზობდნენ სტუმრებიც.

ამგვარი ამათი საქციელი თან აკვირვებდა ყველას, თან უზომო სიცილს იწვევდა.

ალექსანდრე იცინოდა ისე გულიანად, რომ იქაურობას აყრუებდა:

— ა, ბატონო, ა!.. შეიძლება ამისთანა ამბავი?! — იძახოდა გამწარებული გალაქტიონი. — შეიძლება ამისთანა ამბავი!.. მიშველეთ რამე... ყველას გეხვეწებით, დამიხსენით იმ კაცისაგან!.. მეზობელი კი არა, ამოხრებელი მტერია ჩემი!.. მისხენით იმ არაწმინდისაგან! — შესჩიოდა იგი ყველას და უმეტესად ვასილ ივანიჩს და ალექსანდრეს.

ამგვარადვე წიაქობდა ზენათიც. ალექსანდრე კი ისევ ხითხითებდა, ხითხითებდა გულიანად.

— ვასილ ივანიჩ, სვინი, ვასილ ივანიჩ! ხა, ხა, ხა! სვინი, სვინი! — ჩასძახოდა იგი ვასილ ივანიჩს.

მაგრამ ამას ამ ქვეყნის აღარაფერი ესმოდა, ისე იყო მთვრალი და მხოლოდ ლულულულებდა.

— ნუ ტებია... სამ სვინია! კ ჩორტუ!

— მიშველეთ, ერთი ახლა შეუცაცხუნოს საკადრისად... მიშველეთ! — ეხვეწებოდა გალაქტიონი ალექსანდრეს.

— რაღას შეუცაცხუნებს, ვერ ხედავ, შე დალოცვილო, კაცი საიქიოს მიემგზავრება! — იცინოდა ალექსანდრე.

— შენ აბა, შენ... მიქენი წყალობა!.. თუ ჩემი სიკეთე გსურს, დაუფთხე ანგელოზები იმ უსინდისოს, მაგ ნამუსდაკარგულს! შაშა, მიშველე! — ემუდარებოდა გალაქტიონი.

— გვიშველე, შენს სულს დავენაცვლე!.. აღარა ვართ მაგისაგან... გვიშველე, შენი ჭირი შემეყაროს! — ევლებოდა თავის ნათესავს ზენათი.

— გამოფხიზლდება აგერ და მაშინ, მაშინ!.. რა ყოფილა, რა ამბავია ეს... მართლა უცნაურობა რამე არაა?!. რა ნახეს ჩემმა თვალებმა! — შეუჩერებლივ ხითხითებდა ალექსანდრე.

ღორები ერთი ვაი-ვაგლახით გადადენეს ეზოს გადაღმა. უგრძნობ-

ლად მთვრალი ვასილ ივანიჩი იქვე ცაცხვექვეშ ნოხზე დააწვინეს მოწიწებით, იმის იმედით, რომ ტკბილი ძილის შემდეგ გამოფხიზლებული დაიბარებდა ბაკულას და ცოლ-ქმრის გულის საჯარო შეტუქსავდა.

მაგრამ როცა საღამოს ვასილ ივანიჩმა გამოიღვიძა და აღექსანდრეც მოუყვა, თუ რა ამბავი დააწიეს გალაქტიონის ეზოში ბაკულას ღორებმა, მან, ბურანში მყოფმა, ხელის გაქნევით წამოიძახა — ა ნუ იხ კ ჩორტუ! და წასვლა აიჩქარა. და რადგან დაუინებით მოითხოვდა გამგზავრებას, ცხენებიც მოართვეს და უცხო სტუმრები ისე გამოეთხოვნენ მასპინძელს, რომ მათი მაწუხებელი მეზობელი თვალითაც არ დაუნახავთ და სიტყვაც არ გაუციათ მისთვის.

თუმცა ამან ცოტა არ იყოს გული დასწყვიტა ცოლ-ქმარს, მაგრამ ორივე დიდად კმაყოფილნი, იყვნენ, რომ სტუმრებს სანაქებოდ დაუხვდნენ, ასიამოვნეს და იმ იმედით რჩებოდნენ, რომ დღევანდელი დღე თავის გავლენას იქონიებდა წინათ დაურიდებელ მეზობლებზე.

ამის გამო, თუ სხვა მიზეზით, მართლადაც ერთ ხანზე ზენათის ბოსტანს შეღავათი მიეცა, შიგ ბაკულას ღორებს ფეხი აღარ შეუღდამთ, შესწყდა წინანდელი ზენათის ქაქანი, ტრუბიას ყეფა, ლანძღვა, გინება, რაც ბოსტნიდამ მაღლა სერზე მცხოვრებთ ეგზავნებოდათ. თითქო სასურველი მშვიდობიანობა ჩამოვარდა, იმედი გამართლებულიყოს და ნახმარ საშუალებას გაეჭრას, ისე ჰგავდა.

ცოლ-ქმარი ხოსოლიანები დიდად მოხარულნი იყვნენ. მაგრამ სიხარული ხანმოკლე გამოდგა. ორიოდვე კვირის შემდეგ ღორებმა ისევ განაახლეს თავისი ჩვეულება, ისევ იწყეს ზენათის ბოსტნის აწიოკება და რაც ხანი გადიოდა, თითქო ჯინაზე მეტსა და მეტს ზარალს აყენებდნენ, მეტად და მეტად ჯიჯნიდნენ იქაურობას.

გამწარებულმა გალაქტიონმა თავის მფარველებს მიაშურა.

— რას შვება შენი მეზობლის ღორები? — სიცილით ჰკითხა ალექსანდრემ, გალაქტიონი რომ დაინახა. — შეშინებულია თუ არა?... კაცო, რა ღორები ჰყოლია... რა ჯიშისაა თუ ღმერთი გწამს!.. ხა, ხა, ხა!

— იცოცხლე, იმას თავისი მოუვიდა... და აქამდისინ თქვენი წყალობით ერთობ მოსვენებული ვიყავით... მარა ახლა ისევ...

— ჰო!

— ისევ წინანდებურად დეიწყეს... ამომიგდეს ნაოფლარი! ვერა-გზით ვერ მოვიშორე! ნამეტან ზარალს მაყენებენ, შაშა ჩემო!

— გადუარა შიშმა აბა! — გაიცინა ალექსანდრემ.

— უნდა მიშველოთ, შაშა!.. მარა ისე უნდა შემეწიოთ, რომ სამი-

დღემჩიოდ ჩამომშორდეს... მაგისტანას სხვანაირად უნდა მოექცეთ...
რომ გონება დეებნას!

— აბა კიდევ შევაშინოთ... მარა უფრო მაგრად!

ამ დროს ოთახში ვასილ ივანიჩიც შემოვიდა.

— ნუ ჩტო, — მიმართა მან გალაქტიონს, — ისპუგალის?

— გადუვლია შიშს! — რუსულად მიუგო ალექსანდრემ.

— აბა არ შენაგვძლებია შეშინება! — გაიცინა ვასილ ივანიჩმა.

— ახლა უნდა, რომ სხვანაირად, უფრო მაგრად შევაშინოთ!.. უფრო კარგი ღვინით!..

— აბა, მაგის მეტი საქმე აღარ გექონია... მაგის მეზობლები ვაშინოთ! — წაილაპარაკა ვასილ ივანიჩმა და გაშორდა.

მეტად გულდაწყვეტილი დაბრუნდა გალაქტიონი შინ, რომ არაფრად მიიჩნიეს მისი შეწუხება მისმა საიმედო პირებმა.

— აბა, იმისთვის გავწიეთ ამდენი ხარჯი, რომ მარტო შეესვათ, შეეტხვლიათ ყველაფერი და არაფერში გამოგვდგომოდნენ?.. — წამოიძახა ზენათიმ, როცა გალაქტიონი მოუყვა, თუ როგორ შეხვდნენ მას დაბაში. — იმისათვის გაგვაწვიეს ამდენი ხარჯი, რომ ოხერ ბაკულასაგან ვერ დაგვიფარონ?!. აბა, რაღა შეუძლიათ მაგათთანა ოხრებს?!

გალაქტიონი კიდევ იმედით იყო მათზე და ორჯერ-სამჯერ კიდევ მოიარა დაბა და ინახულა ვასილ ივანიჩიც და ალექსანდრეც; მაგრამ მისთვის არავის სცალოდა, მისთვის თავს არავინ იწუხებდა და, როგორც ეტყობოდა, მისი პურ-მარილიც დავიწყებას ეძლეოდა.

ახლა ბაკულასთან ერთად ამათხედაც გული ჯავრით ევსებოდა გალაქტიონსაც და ზენათისაც.

— მოგიკვდეს ჩემი თავი, თუ მაგათზე, მაგ უნამუსოებზე ჯავრი არ ვიყარე! რამე არ დავმართე! — გულმოსულად წამოიძახა გალაქტიონმა ერთ დღეს ზენათისთან.

— რა უნდა დამართო, ერთი შენ! — შეუტია ზენათიმ.

— იმ ჩემ პურ-მარილს წავამწარებ! წავამწარებ ორივეს, თუ კაცი ვყოფილვარ!.. მეგონა კაცები იყვნენ!

— არაფერი ისულელო კიდო... არაფერში გეეხვიო, თუ ღმერთი გწამს!.. კმარა ისიც, რაც ჩვენ თავზედაა! — უთხრა ზენათიმ.

— ჩემ პურ-მარილს წავამწარებ! — დაჯინებით განიმეორა გალაქტიონმა. — კი!

გულნატყენმა გალაქტიონმა უკანასკნელ ხანებში რამოდენიმეჯერ

მოიარა დაბა და ერთ დღეს მაზრის სამმართველოშიაც მივიდა ალექსანდრესთან.

— რაღა მშვიდობით ბრძანდები, შაშა? — მიმართა გალაქტიონმა მას.

— ვართ, შენი ჭირიმე!

— ბატონი ვასილ ივანიჩი? ხომ კარგად არის?

— კარგად არი... მარა გალაქტიონ, გირჩევნია ნუ დაენახვები! — ღიმილით მიუგო ალექსანდრემ.

— რატომ, შენი ჭირიმე?... საწყენი ჩემგან რა შეხვდა?

— შენგან არა, პირადად... მარა შენი გამოისობით კი!

— რაღა, რაღა, შენი ჭირიმე?... გამაგებინე, შენ გენაცვალე! ღმერთო, მომკალი! — შეწუხდა გალაქტიონი. — გამაგებინე, შენ გენაცვალე... რა იყო, რის თაობაზე?..

— რის თაობაზე, და, შენსას რომ ვიყავით, ვილაცას დანოსი მოუწერია მაზრის უფროსისათვის... უწერია უცნაურად, თუ როგორ დაგვევრით, ნამეტურ ვასილ ივანიჩი, როგორ დაგვევრია ღორები, ვვირჩიეთ ღორებში... რომ მთელი სოფლის სასაცილო გავხდით ვითომ... რომ უგრძნობლად ჩამოათრიეს სახლში... რა ვიცი, რამდენი რამე ამისთანები... ერთი სიტყვით, რაც იყო, რაც არა... ათასი სისაძაგლე. გადარეული იყო მაზრის უფროსი, დეიბარა ვასილ ივანიჩი და ისეთი დღე დააყენა, რომ შენი მოწონებული... სამსახურიდან დათხოვას დამეუქრა, თუ კიდევ ამგვარი რამე განმეორდებაო... აბა!

— ღმერთო, მომკალი! ღმერთო, მომკალი! — გულში მუშტის ცემით ამბობდა გალაქტიონი.

— ჰოდა, ეს მოხდა შენი მეზობლის შეშინებისათვის! მარა ის კი არ შეგვიშინებია, ჩვენ შეგვაშინეს უფრო, შენ გენაცვალე! — სიცილით თქვა ალექსანდრემ. — სამსახურიდან კაცი დაგითხოვონ, ეხუმრები შენ?..

— ღმერთო, მომკალი! — წუხდა გალაქტიონი. — რა ხალხი ვართ, რა ხალხი ვართ!.. ყველგან შური!.. ახლა რაი და ამისთანა კეთილები გოუჩნდაო და აღარაფერს ერიდებიან, რომ თქვენი თავი დამაქარგონონ!.. ჰმ! რა უნდა ქნა კაცმა, რაობით უნდა იცხოვრო?! ვიცი, ვისიც ნამოქმედარია ეს საქმე. რაობით დაუმტკიცებ თვარა რაღა ლაპარაკი უნდა, რომ იმ ვაჟბატონის, ჩემი მეზობლის, ბაკულას ეშმაკობაა... რა ლაპარაკი უნდა! მეტი ვინ იზამდა... ვის რა ენადვლებოდა თქვენ მყოლებოდოდი! ქვეყანაზე მეორე არ მოიძებნება იმდაგვარი ყოვლად წამხდარი.

გაფუჭებული, ზნედაცემული ადამიანი! თავს დავდებ, თუ ეს მისი შტუკა არ არის!.. რაი და, ჩემს ჯინაზე ვითომ!.. ღმერთო, მომკალი, თქვენ რატომ შეგხვდათ ჩემი გულისათვის ასეთი უსიამოვნება, თვარა ის რა კაცია, კი ვიცის!.. შაშა, ვნახავ ერთი ვასილ ივანიჩს!

— რათ გინდა?

— ბოლიშს მაინც მოვიხდი, რომ ჩემი გულისათვის ასეთი უსიამოვნება შეუხვედრებიათ!

— აჰ, თავი დაანებე! ის ისეთი გაჯავრებულია, რომ ყველა ჩვენებურს უშვერი სიტყვებით იხსენიებს!.. შენც უცნაურს რაცხას გეტყვის, ტყვილა გაალანძღვინებ თავს!.. ამ ერთ ხანზე მაინც ვერიდე! — ურჩია ალექსანდრემ.

— ღმერთო, მომკალი! — შეწუხებული იმეორებდა გალაქტიონი. — ღმერთო, მომკალი!.. რა ვქნა!.. მომსპო იმ კაცმა ყოველნაირად და ეს არის!.. ნეტავი კაცი მაინც იყოს!

ამ დროს ოთახში ვასილ ივანიჩიც შემოვიდა ქალღლებით ხელში და რაღაც საქმე მოსთხოვა ალექსანდრეს. გალაქტიონმა მოწიწებით თავი დაბლა დაუკრა, მაგრამ ვასილ ივანიჩს არავითარი ყურადღება არ მიუქცევია და როცა, მიუხედავად ამისა, გალაქტიონმა მაინც მშვიდობა და კარგად ყოფნა უსურვა, მან წარბშეკვრით წაილაპარაკა:

— ნუ ვას ვსეს კ ჩორტუ!.. — და რაკი მოთხოვნილი საქმეც მიიღო, ოთახიდან გავიდა.

გალაქტიონმა მას თვალები გააყოლა და ისევ ალექსანდრეს მიმართა:

— შაშა, ოხერი კაცის გულისათვის ნუ გამრისხავთ, თქვენი ჭირიმე!.. ყოველგვარად ნუ დააჯაბნიებთ ჩემს თავს, ჩემს ოჯახს იმ არაწმინდას!.. ამომიგდო, ამომიგდო ნამუშევარი, მადლობა ღმერთს ქონდეს, გოჴძლებთ კიდევ, მარა იმ წყეულის წყალობით თქვენისთანა კეთილები რაღა უნდა მეკარგებოდეს!.. თქვენი იმედით ვიყავი გაღონიერებული და მეღვა სული!.. ნუ გამიმეტებთ, შაშა, ნუ დამლუბავთ, ნუ გამავდებთ განზე უპატრონოდ!.. გაფიცებთ ყველაფერს!

და ამას ისეთი კილოთი ეუბნებოდა გალაქტიონი, რომ ალექსანდრესაც კი შეეცოდა იგი და არწმუნებდა, თავისი მზიარული სიტყვით ანუგეშებდა, რომ იგი კვლავაც მისი შემწე და დამხმარე იქნებოდა, სადაც კი გაუვიდოდა.

საღამოს შინ დაბრუნებული გალაქტიონი კი სიამოვნებით ეუბნებოდა ზენათის:

— იცოცხლე, ორთავეს სიმწრის ღღე მიჰყენებიათ!.. კი!.. ის რუ-
სი კილამ სამსახურიდანაც დაუთხოვიათ... გამშრალია, ხმას არ იღებს...
იმ შენს ნათესავსაც ეტყობა კარგად მოხვედრია... არ ამხელს თელათ
თუ არა! იცოცხლე!.. ამით მაინც ვიჯერე გული!.. არ შეარგოთ ჩემი
პურ-მარილი ჩემმა გამჩენმა!.. ხომ წაგამწარე!

— არ გაგიგონ, შე უბედურო, თვარა წამწარებას მაშინ იტყვი
შენ! — უთხრა ზენათიმ.

— გამიგონ, აბა?! იმათმა სიცოცხლემ! საიდან გამიგებენ? იმის
დამწერი ამ ნიადაგზე აღარ არის — ისეთი კაცი ვიშოვე... ნეტავი
მეტი რამე შეიძლებოდეს, მე ისინი არ დავზოგო და ვერც გამიგებდნენ
ვერაფერს!.. ოხრები, ქვეყნის მძარცველები, თავისი თავის მეტი არა-
ვინ ახსოვთ, არავის ჯავრი აქვთ! დასწყევლა ღმერთმა ყველა. არავი-
საგან საშველი არ არის! ყველა გამღლეტია, ყველა მძარცველია! —
გამწარებით ამბობდა გალაქტიონი. — ამათზე ხომ ვიყარე გულის ჯავ-
რი... მოუხდებათ!... ერთ ღღესაც გაწყვეტილან ყველა, ვისაც არ ვეზ-
რალეებით! ყველა ერთ ღღესაც გაწყვეტილან!

ს ა რ ჩ ე ვ ი

მოთხრობები

მსხვერპლი	5
სოლომან მორბილაძე	41
სამანიშვილის დედინაცვალი	75
მრევლში	151
ქაშუშაძის გავირცეება	168
მიქელა	288
როსტომ მანგელიძე	304
ბაკულას ღორები	313

კლდიაშვილი დავიდ სამსონოვიჩ

СОЧИНЕНИЯ В ДВУХ ТОМАХ

Том I

Рассказы

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвело»

Тбилиси, Марджанишвили, 5

1980

რედაქტორი ლალი ავალიანი
გამომცემლობის რედაქტორი ზ. მოლაშხია
მხატვარი ზ. ლეყავა
მხატვრული რედაქტორი დავით ღონღუა
ტექნიკური რედაქტორი ნანა აფხაზავა
კორექტორი ლ. გორგოძე
ვამომშვეები მ. წიფწიფაძე

ს. ბ. № 1441

გადაეცა წარმოებას 11/XI-79 წ. ხელმოწერილია დასა-
ბეჭდად 13/V-80 წ. საბეჭდო ქაღალდი № 1, 60X84¹/₁₆.
პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 19,3. სააღრ.-საგამომც. თა-
ბახი 17,76. ტირაჟი 20.000. შეკვ. № 4264.

ფასი 1 მან. 80 კპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი, მარჯანიშვილის, 5.

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა
და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის
თბილისის ო. ქვეყანაძის სახ. წიგნის ფაბრიკა, მეგობ-
რობის გამზირი 7.

Тбилисская книжная фабрика им. И. Чавчавадзе
Государственного комитета Грузинской ССР по
делам издательств, полиграфии и книжной торгов-
ли, пр. Дружбы № 7.

